श्री आचारांग-धूताध्ययन

પ્રથમ ભાગ બાવીશ મનનીય વ્યાખ્યાનો



વ્યાખ્યાનકાર

પૂજ્યપાદ બાલબ્રહ્મચારી, શાસનપ્રભાવક, સમર્થ વિદ્વાન્

☞ વ્યાખ્યાન-વાચસ્પતિ ☜

પન્યાસપ્રવર શ્રીમદ્ રામવિજયજી ગણિવર.



'શ્રી વીરશાસન' સાપ્તાહિકની નવમા વર્ષની ભેટ

આર્થિક સહાયક ધર્મપ્રેમી શેઠ શાંતિદાસ ખેતશીભાઇ



પ્રકાશક

શ્રી વીરશાસન કાર્યાલય રતનપોળ અમદાવાદ

મૂલ્ય બે રૂપીઆ

卐 # નિવેદન 卐

અનેક ગુણગણાલંકૃત બાલબ્રહ્મચારી શાસનપ્રભાવક પરમારાધ્ય વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ પન્યાસપ્રવર શ્રીમદ્ રામવિજયજી ગણિવરના અતિ મનનીય ને બોધક સિદ્ધાન્તગર્ભિત વ્યાખ્યાનોનું સારભૂત અવતરણ પ્રગટ કરવાનો અમારો પ્રયાસ ચાલુ છે તેમાં પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માના વાસ્તવિક આશયથી વિરુદ્ધ આશયને પેદા કરનારી જે કાંઇ ઉક્તિ અમારા પ્રમાદથી મૂકાઇ જતી હોય તો અમે તે પરમ તારકની ક્ષમાના અર્થિ છીએ તેમજ વાંચકો પ્રત્યે પણ નિવેદન છે કે–તેમને જે કાંઇ શંકાસ્પદ ભાસે, તેનો અમારી પાસેથી ખુલાસો મેળવે અને અમારા પ્રમાદને નામે કૃપા કરી પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માને ન વગોવે

ધનજી સ્ટ્રીટ
મુંબઇ ૩ } —સંપાદક "જૈન પ્રવચન"

મુદ્રક મૂલચંદભાઇ ત્રિકમલાલ પટેલ સૂર્યપ્રકાશ પ્રિ પ્રેસ પીરમશારોડ અમદાવાદ

શાસનમાન્ય—સૂરિપુંગવ—



"આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયદાનસૂરીશ્વરજી મહારાજ"

स्व० पू० सद्धर्मोद्धारक—न्यायाम्भोनिधि-श्रीमद्विजयानन्दसूरीश्वराणामनन्यपट्टालङ्कार —सद्धर्मसंरक्षक—दम्भीदम्भाद्रिदम्भोलिना श्रीमद्विजयकमलसूरिवराणां पट्टालङ्कार सकलागमरहस्यवेदी—श्रीविजयदानसूरिदेवानां स्तुतिः

卐 卐

परमगुरु-स्तुतिः

卐 卐

सन्मार्गं प्रकटीकरोति हृजिनं, दूरीकरोत्यङ्गिना,-
मात्मानं विमलीकरोति वचसा, मन्दीकरोति स्मरम्।
संसारं प्रतनूकरोति विचरन्, योऽत्र महीमण्डले,
सोऽयं पूज्यतमः सदा विजयते, श्री दानसूरीश्वरः॥

गुरु-स्तुतिः

सिद्धान्तमहोदधि प्रशमरसनिधि सुगृहीतनामधेय

—• प्रातःस्मरणीय •—

वाचकवर्य श्रीमत् प्रेमविजयगणिवराणां स्तुतिः

°°°

धर्मग्रन्थविचारचारुमुकुरो, सिद्धान्तपारंगमी,
पद्यापद्यविधिप्रकाशनपटु,-प्रद्योतन. सर्वेश.।
प्रव्रज्यागुणरत्नरोहणगिरि, सारल्यनीरोदधिः,
भूयाद्वो विजयान्तवाचकवर, श्रीप्रेमनामेष्टद' ॥



સિદ્ધાન્તમહોદધિ, પ્રશમરસનિધિ, સુગૃહિતનામધેય,

—· પ્રાત:સ્મરણીય ·—



—· વાચકવર્ય ·—

શ્રીમત પ્રેમવિજયજી ગણિવર

એત્વા સ પ્રી પીગ્મશારોદ અમદાવાદ

卐 ग्रन्थकार-स्तव 卐

पूज्यपाद-बालब्रह्मचारी-शासनप्रभावक-विद्वच्छिरोमणि, व्याख्यानवाचस्पति-पंन्यासप्रवर श्रीमद् रामविजयजी गणि-गुरुवराणां स्तुतिः ।

[શાર્દૂલવિક્રીડિતમ્]

चित्ताचिन्त्यसरस्वतीबलवशाद् दौर्जन्यकोलाहले,
ह्रासाप्ते समयेऽपि विश्रुततरा दीक्षा प्रदेया भुवि ।
ब्रुवाणास्त्वनुयोगकृत्प्रतिवरा भव्याङ्गिनिस्तारकाः,
जीयासुर्गणिवर्य्यरामविजयानूचानपादाः सदा ॥

[માલિની છંદ]

नयनपुटनिपेया सुंदरा काययष्टिः,
श्रुतियुगसमुपेया कम्रवाचा च येषां ।
विपयिदमनलीलाः पुण्यप्राग्भारदेहाः,
विजयचरमरामाः पान्तु पन्यासदेवाः ॥

પૂ. બાલબ્રહ્મચારી શાસનપ્રભાવક સમર્થ વિદ્વાન્ વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ,

પન્યાસપ્રવર



શ્રીમદ્ રામવિજયજી ગણિવર

Ad P Ahm d b d

॥ णमोत्थुणं समणस्स भगवओ महावीरस्स ॥

ગ્રંથ અને ગ્રંથકાર.

॥ सम्यग् दर्शन–ज्ञान–चारित्राणि मोक्षमार्ग· ॥

ॐ अर्ह नम ।

અભિધેય, સબધ ને પ્રયોજન–

સાહિત્યની સૃષ્ટિમા 'પ્રસ્તાવના' કિંવા 'ભૂમિકા'નું સ્થાન સુવિશિષ્ટ છે શું સામાજિક કે શું રાજકીય, શુ નૈતિક કે શુ ધાર્મિક, દરેક વિભાગના સાહિત્યમા પ્રસ્તાવના અગ્ર ને અનિવાર્ય સ્થાન ભોગવે છે ગ્રન્થની આખીય વસ્તુનું સકુચિત છતા સ્પષ્ટ સૂચન ભૂમિકામાથી મળી રહે છે પ્રસ્તુત ગ્રથ કોણે રચ્યો, કયા સયોગો વચ્ચે રચ્યો, કયા હિતસાધક તત્ત્વની પ્રચારણાર્થે રચ્યો, તે હિતસાધક હેતુની સિદ્ધિ અર્થે કયા વિષયનું ખડન-મંડન કર્યું, તેમજ એ ગ્રથ રચના કેટલે અશે હેતુસાધક બની શકે તેમ છે અને એ દ્વારા જનકલ્યાણમા એનો શો ફાળો રહેશે,–એ વિગેરે મહત્ત્વનું વર્ણન પ્રસ્તાવના પૂરૂ પાડે છે એટલુજ નહિ પરન્તુ પ્રસ્તાવનાના વાચન વિના પુસ્તકનું વાચન અપૂર્ણ ગણાય છે આથીજ પૂર્વ કાળના મહર્ષિઓ **'મગલાચરણ'** કર્યા બાદ,–**'અભિધેય, સબધ અને પ્રયોજન'**નું પ્રતિપાદન કરતા અને આજે પણ એ પ્રસ્તાવના દ્વારા કરાવાય છે પ્રસ્તુત ગ્રથ કે જે **'શ્રી આચારાગ'** નામે સુપ્રસિદ્ધ છે, તેની ટીકા લખનાર પરમ ઉપકારી મહર્ષિ **'શ્રી શીલાકસૂરીશ્વરજી મહારાજા'** પણ મગલાચરણ કર્યા બાદ, એજ પ્રથાને અંગીકૃત કરીને લખે છે કે –'આ સૂત્રમા કહેવા યોગ્ય આચાર છે અને આ આચારસૂત્ર **'ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે'** જગતના હિતને માટે જે રીતિએ કહ્યુ છે, તેજ રીતિએ હું પણ કાઈક કહું છુ' આ એક ટુકા વાક્યમા ટીકાકાર મહર્ષિએ અભિધેય, સબધ અને પ્રયોજન,–એ ત્રણે

દર્શાવ્યા છે 'આચાર'-એ 'અભિધેય' છે 'ભગવાન્ **શ્રી મહાવીરદેવથી ચાલ્યુ આવે છે'**-એ 'સબધ' છે અને-'જગતનુ હિત'-એ 'પ્રયોજન' છે આ કથનમા અનેક સત્યોને કે જેની સ્હામે આજના જડવાદના રગે રગાએલા જમાનાવાદીઓનું 'ભયકર' ને 'પ્રચુર' છતા 'આત્મનાશક' ને 'ફલહીન' આક્રમણ છે, તે સત્યોને ટીકાકાર મહર્ષિએ પ્રરૂપ્યા છે જગતમા જગતના હિતાર્થે કહેવા યોગ્ય જો કોઇ પણ વસ્તુ હોય, તો તે શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ દર્શાવેલ આચારજ છે એ આચારનુ કથન પણ **'ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ'**ના ફરમાન મુજબજ કરાય અને એમ કરવાનો હેતુ પણ માત્ર જગતના આત્મહિત પૂરતોજ હોવો જોઈએ અર્થાત્-શ્રી જિનેશ્વરદેવના સાધુઓ અનતજ્ઞાનીએ ઉપદેશેલ આચારનોજ ઉપદેશ આપી શકે અને તે પણ જગતને એ આચારનું રાગી બનાવી, એ આચારમા જોડવાનાજ હેતુથી ! આજ કારણે કોઇ પણ જૈન સાધુ ન તો મનથી, ન તો વચનથી કે ન તો કાયાથી સસાર (દુરાચાર) પોષક અથવા સયમ (સદાચાર) શોષક વિચાર વિચારી શકે, કથન કહી શકે કે ક્રિયા કરી શકે ! એઓ જે કાંઈ વિચારી શકતા હોય, કહી શકતા હોય કે કરી શકતા હોય, તો તે માત્ર **'ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે'** કહેલ આચારજ-સદાચાર જ છે એટલે આવા ગ્રન્થના આધારે થએલા 'પ્રવચનો'મા પણ એજ 'સદાચારનુ પોષણ' અને તેટલાજ ખાતર 'દુરાચારનુ ઉન્મૂલન' હોવુંજ જોઇએ અને તે છે કારણ કે-આ ગ્રથમા મૂકાએલા

પ્રવચનોના દાતા એક તે મહાન્ જૈન સાધુ છે, કે જેમણે પોતાનું જીવન બ્રહ્મચર્યાવસ્થામાંથી જ શાસનને સમર્પી દઇને, સ્વપર કલ્યાણસાધનામાં 'વિપુલ' ને 'પ્રચંડ' એવા પ્રતિકૂલ સંયોગો વચ્ચે પણ **'અક્રમતા'** દાખવી છે ને દાખવ્યે જાય છે જેમનું **ધ્યેયજ એક માત્ર વિશ્વને સંપૂર્ણ, સ્થાયિ અને દુઃખના લેશથી રહિત સુખ પ્રાપ્ત કરાવવાનું** છે અને માટેજ પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માએ માનવજીવનમાં અને ખાસ કરીને જૈનજીવનમાં જડ ઘાલી બેઠેલા અનેકાનેક ઝીણા ઝીણા છતાં આત્મનાશ કરી રહેલા દોષોનું નિદર્શન કરાવીને, સદાચારનું સમર્થન કર્યું છે

વાચકનો વિશ્વાસ-

અસ્તુ હવે પ્રસ્તુત ગ્રન્થના સંબંધમાં વિશેષ ઉંડે ઉતરતા પૂર્વે, ગ્રન્થકારનો પરિચય આપવો આવશ્યક છે, કારણ કે-" पुरुषविश्वासे वचनविश्वास "—"વાચક પ્રત્યેના **વિશ્વાસથી વચન પ્રત્યે વિશ્વાસ જન્મે છે**"-એવું જ્ઞાનીપુરૂષોનું કથન છે અને તે સત્યજ છે કેવલ **'વચન'** ઉપરથીજ એના 'વાચક'ને વિષે મત બાંધવામાં ઘણી વાર 'ભૂલ' થવાનો 'સંભવ' રહે છે વચનનો વિશ્વાસ એના વાચક પ્રતિના વિશ્વાસને વધુ અવલંબેલો છે વાચક ઉપર વિશ્વાસ આવ્યા બાદ, જ્યારે જ્યારે ગહન વિષયમાં 'શંકા' ઉપસ્થિત થાય છે અને એ વચનની **ગહનતા સુધી** વાચકની બુદ્ધિ પહોંચી શકતી નથી, ત્યારે ત્યારે એ કટાળીને પણ વાચકના વચનને 'અસત્ય' માનવા પ્રેરાતો નથી, પરન્તુ એની 'અગમ્યતા'ને શોધવા મથે છે આમ થતાં એનું

ખૂબ 'મનન' ને 'પરિશીલન' કરતા વાચકની ગહનતાના વમળમા અટવાએલી 'બુદ્ધિ' સત્યને પ્રાય શોધી શકે છે અને કદાચ તેમ ન બને તો પણ એ વાચકવાચકના વચનને 'દોષિત' માનવા ન પ્રેરાતા, કોઈ જ્ઞાની પાસેથી 'ખુલાસો' મેળવવા જ પ્રેરાય છે આટલુ છતાય જો તે નથી સમજી શકતો, તો પણ તે માને કે-'શાસ્ત્ર ગહન છે અને મતિ અલ્પ છે' પરિણામે તે ઉંધી દિશાએ નહિ દોરવાતા સત્યને પામી શકે છે માટેજ **મોક્ષમાર્ગ રૂપ સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યગ્ જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્રમા** સમ્યગ્ દર્શનને પ્રથમ મૂકેલ છે **સમ્યગ્ દર્શન** એટલે શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલા તત્ત્વોની 'શ્રદ્ધા' અને 'રૂચિ'

અવિશ્વાસના યોગે-

આથી વિરૂદ્ધ-જેઓને વાચક ઉપરજ વિશ્વાસ નથી હોતો, તેઓ તો વાચકના વચનોને પોતાની '**બુદ્ધિની કસોટી**'એ ચઢાવે છે અને પોતાની અલ્પ બુદ્ધિના યોગે ન સમજાતા, એ વચનોને 'દોષિત' માની લે છે આમ 'જિજ્ઞાસા વૃત્તિ' મરી જતા તે સ્હેજે ઉન્માર્ગે દોરાય છે '**ત્રિકાલજ્ઞાની**' સર્વજ્ઞે જે વસ્તુ નિર્દિષ્ટ કરી તેની સમજ, શક્ય છે કે-'**અલ્પજ્ઞાની**' એવા આપણને ન પણ પડે, પરન્તુ તેથી વસ્તુનેજ ખોટી માની લેવાય, તો પરિણામે આપણે ડૂબીએ અને બીજાને ડૂબાવીએ, સમર્થ શાસ્ત્રકારોએ પણ જ્યા ગહનતા અનુભવીને ન સમજાર્યું, ત્યા કહી દીધુ કે-" **तत्त्व तु केवलिगम्यम्** "-'**તત્ત્વ જ્ઞાની જાણે.**' અને

એ રીતિએ ભવિષ્યની પ્રજાને માટે જેવું ને તેવુ **'નિર્દોષ'** ને **'નિર્વિકાર'** જ્ઞાન મૂક્યું આજે જૈનસમાજમા પોતાને **'સુધારક'** તરિકે ઓળખાવનારાઓના **'કૉન્ફરન્સ'** ને **'યુવક સંઘ'**ના મંડળોની ઉત્પત્તિનું અને હયાતીનું કારણ પણ એજ છે કે-તેઓ પોતાના **'મલીન માનસ'**ને અનુકૂળ આવે તે રૂપમા **'શાસ્ત્રાજ્ઞાઓને ફેરવવા'** માગે છે અને માટેજ તેવાઓને **'નિર્મલ'** શાસ્ત્રોને **'વિકારી'** સાહિત્યનું અને કેવલ સ્વપર કલ્યાણાર્થે શાસ્ત્રરચના કરનારા **'ઉપકારીઓ'**ને **'સ્વાર્થી'—'ઇન્દ્રજાલીયા'** ને **'ઇતિહાસની કલંકિત આવૃત્તિ'** જેવા વિશેષણો આપવા પડ્યા છે! એટલે વાચકના સારા પણ વચન ઉપર વિશ્વાસ પેદા કરવાને માટે વાચક ઉપરનો વિશ્વાસ અનિવાર્ય છે

ગ્રન્થકારનો પરિચય શા માટે?

આ વીસમી સદીના પરમ પ્રભાવક, પાચાલદેશોદ્ધારક, સ્વર્ગસ્થ ન્યાયામ્ભોનિધિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ **વિજયાનંદ સૂરીશ્વરજી** મહારાજશ્રીની પ્રભાવક પાટે, સકલ સાધુમંડલ ને શ્રાદ્ધસમૂહ દ્વારા સ્થપાએલા અનન્ય પટ્ટધર, સદ્ધર્મરક્ષક સૂરિપુંદર શ્રીમદ્ **વિજયકમલસૂરીશ્વરજી** મહારાજશ્રીના પટ્ટપ્રભાવક, સકલાગમરહસ્યવેદી આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ **વિજય દાનસૂરિવરના** પરમ વિનેય, સિદ્ધાન્તમહોદધિ મહોપાધ્યાય શ્રીમત્ **પ્રેમવિજયજી ગણિવરના** શિષ્યરત્ન, બાલબ્રહ્મચારી, શાસનપ્રભાવક, સમર્થ વિદ્વાન્, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ, **પન્યાસપ્રવર શ્રીમદ્ રામવિજયજી ગણિવર,** એ આ પુસ્તકમા પ્રસિદ્ધ થતા ધાર્મિક વ્યાખ્યાનોના દાતા છે

આજે જૈન અને જૈનેતર જગત્ એઓશ્રીને જૂદી જૂદી દૃષ્ટિએ પીછાને છે અને તે ત્યા સુધી કે-એ મહાત્માનો પરિચય આપવાને માત્ર નામનિર્દેશ પણ બસ ગણાય પરન્તુ આજે **'જૈન કુલોમા જન્મવા પૂરતીજ યોગ્યતા'**થી પોતાને **'જૈન'** મનાવી રહેલા અને **'જૈનત્વનો દ્રોહ કરનારા કાર્યો કરનારાઓ'**એ, છાપાની દેવડીએ ઉભી જગતને એ મહાત્માના **'વાસ્તવિક સ્વરૂપ'**થી અપરિચિત ગખવાના અને તદ્દન ખોટા સ્વરૂપે ચીતરવાના એટલા **'અધમ'** ને એટલા **'ક્ષુદ્ર'** પ્રયાસો કર્યા છે, કે જેથી અનેક અજ્ઞાન જૈનો ને જૈનેતરો એ મહાત્માની વાસ્તવિકતાથી જ અજાણ છે એટલુજ નહિ પણ ઘણાઓ તો એઓશ્રીને માટે તદ્દન વિપરીત જ્ઞાનજ ધરાવે છે આવાઓ જ્યારે **'આયાસે'** કે **'અનાયાસે'** એ મહાત્માના સીધા **'પરિચય'** આવી શકે છે, ત્યારે તેઓ ખૂબ ખબ પ્રશ્ચાત્તાપ પૂર્વક પોતાની **'અજ્ઞાનતા'** સ્વીકારી, સ્વાર્થસાધના માટે અનેક અસત્યોના આશ્રયે જીવતા એ **'ધર્મદ્રોહીઓ'**ને પોતાનું આત્મધન હરી લેનાર **'ચોટ્ટાઓ'** કે આત્મહિતને હણનારા **'ખૂનીઓ'** માને છે અને માન્યા છે એટલે આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા સબધી કેટલાક,ખુલાસા કરવા આ સ્થાને સુયોગ્ય લાગે છે

ગ્રન્થકાર-

બાળ વયમા જૈનદીક્ષા અગીકાર કરીને, પૂજ્ય ગુરૂદેવોના જીવનમાથી સસ્કાર પામીને, વ્યાકરણ-ન્યાય-ષડ્દર્શન આદિ વિષયોમા નિષ્ણાત બની શાસ્ત્રોના અવલોકનમાથી સદ્જ્ઞાન પામીને અને પોતાના આત્માને ચારિત્રદ્વારા ખૂબ

ખૂબ 'ઉપકારપરાયણ' બનાવીને, આ પ્રવચનકાર **પન્યાસપ્રવરશ્રીએ**, જૈન જનતામા કોઈ '**દીવ્ય સચેતનતા**' પેદા કરી છે પોતાની પ્રભાભરી વક્તૃત્વ શક્તિ દ્વારા એમણે અનેક આત્માઓની '**જીવનજ્યોત**'ને જગવી છે વિષય અને કષાયમા ડૂબેલા, અજ્ઞાનમા સડતા, સન્માર્ગથી અપરિચિત, ધર્મહીન પશુજીવન જીવનારા અને એવા એવા અનેકવિધ પાપોમા જીવન બરબાદ કરનારાઓને આ મહાત્માના નીડર પ્રવચનોએ '**જીવનમુક્તિ**'ના સાધક સયમને માર્ગે દોર્યા છે જૈનકુલમા જન્મ્યા છતા જૈનત્વથી અપરિચિતોને જૈનત્વની '**પીછાન**' કરાવી છે, સાચા જૈન બનાવ્યા છે આત્મા, પુણ્ય, પાપ, પરલોક વિગેરેમા શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન કરી કેટલાયને '**પાપભીરુ**' બનાવ્યા છે ત્યાગ, વિરાગ, નિસ્પૃહતા ને નિ સગતાની વાછા તેવા જનોમા પણ ઉત્પન્ન કરી છે, કે જેઓ ભોગસુખની સાધના પાછળ ગાડા-ઘેલા બનેલા હતા આવી અનેક ભાન જીવોની ઉદ્ધારક વિભૂતિનો જગતને પરિચય કરાવવો, એ પણ '**પુણ્યકાર્ય**' છે અને જ્યારે જડ જમાનાવાદના ઉપાસક '**પુદ્ગલાનદીઓ**' ઉન્માદભર્યા પ્રયત્નો દ્વારા જનતાની આખમા ધૂળ નાખી '**પુદ્ગલપ્રેમ**'ને પોષવા મથતા હોય, ત્યારે એવા પુણ્યનામધેય મહાત્માના સત્ય સ્વરૂપથી જગતને પરિચિત બનાવવુ, એ મ્હોટામા મ્હોટી '**આત્મસેવા**' છે '**ભક્તિ**' છે કહેવા દો કે-'**કર્મનિર્જરા**' છે। અને એ જ એક '**પુણ્યાભિલાષા**' પૂર્વક આ પરિચય લખાય છે, કે જેથી અજ્ઞાન જનતા ઉંધે માર્ગે દોરવાઈ હોય કે દોરવાતી હોય તો બચી જાય।

શુ ઉપદેશે છે?

કેવલ ધાર્મિક આચરણાઓમાજ દિનગત પસાર કરનારને જૈન શાસ્ત્રકારાએ 'સર્વવિરતિ' કે 'સાધુ' નામથી સબોધ્યા છે અને અમૂક પ્રમાણમાજ ધાર્મિક આચરણાઓ કરનાર સસારીઓને 'દેશવિરતિ' તરીકે જણાવી, જે આત્માઓ સસારને છોડી શકતા નથી–અશે પણ વિરતિ આરાધી શકતા નથી, પરન્તુ જે 'સયમ' અને 'મોક્ષ' એ બેજ વસ્તુઓને 'સારભૂત' માની, સસાર પરત્વે 'અભાવ' ધરાવે છે તે 'સમ્યગ્દ્રષ્ટિ' ગણાય છે આ ત્રણે આત્માઓ મુક્તિના 'આરાધક' કહેવાય છે અને તેથીજ જૈનશાસ્ત્રોમા સૌથી પહેલા 'સસારવિરાગ' ઉપદેશાયો છે કોઈ પણ જૈનશાસ્ત્રની એક પણ પક્તિ એવી નથી, કે જે સયમભાવનાની 'વિઘાતક' હોય કે સસારભાવનાની 'પોષક' હોય સારૂય વિશ્વ સુખનું અર્થી છે 'સુખપ્રાપ્તિ' એ સૌનુ 'ધ્યેય' છે અને તે 'મુક્તિ' વિના અન્યત્ર નથીજ અનન્ત કાળથી દુનિયા દુન્યવી સુખને માટે પ્રયત્ન કર્યેજ જાય છે એ માટે એણે ખૂબ ખૂબ સહ્યુ છે ને સહે છે વ્હાલા માતાપિતાને, પ્રિય પત્નીને, જન્મ–ભૂમિને, સ્નેહિ–સબધીઓને તેમજ લક્ષ્મી વિગેરેને એ એજ કારણે છોડી શકે છે દુન્યવી સુખ એટલે કે–કચન અને કામીનીની પાછળ ગાડા–ઘેલા બનેલા વિશ્વે તો અનેક વિપ્લવો જગાવ્યા છે અનેકના કરપીણ ખૂન કર્યા છે એજ લાલસામા અનેકે પોતાના જીવનની આહુતિ આપી છે પોતાની લાલસાને આડે આવતા અનેકોને ચેન કેન દુ ખી કરી કે મ્હારી, એમના આશ્રિતોને કગાલ બના-

વ્યા છે અરે, જગત્‌મા પ્રવર્તી રહેલી અશાન્તિ, કલેશમયતા ને દુ ખાવલિનુ એકજ કારણ એ લાલસા છે જેમ જેમ એ લાલસા વધે છે, તેમ તેમ મનુષ્ય માનવતાથી પર બનતો જાય છે અને એનામા પશુવૃત્તિ ને પછી રાક્ષસીવૃત્તિ જન્મે છે આમ છતા જેમ એક '**નશાખોર**' અનેક ચિન્તાઓથી મુક્તિ મેળવવાના ઉપાય તરીકે નશો કર છે અને એમ કરતા પરિણામે '**ભયકર વિનાશ**'ને પામે છે, તેજ રીતિએ અર્થ અને કામની '**બદી**'મા નપડાએલા મસારીઓ, એમા સુખ કલ્પીને પોતાની જાતને ફના કરવા સાથે, સપર્કમા આવનાર જનોને પણ ફના કરે છે એટલે ધર્મોપદેશ માત્ર અર્થ અને કામની એ ભાવનાને નષ્ટ કરવા માટેજ હોઈ શકે, કારણકે— જગત્ એ ઝેરી અને ચેપી રોગથી બચે તેટલાજ ખાતર જૈનશાસનની સ્થાપના છે '**જૈનશાસન**' એટલે અર્થ અને કામ-કચન અને કામિની રૂપ વિષને જડમૂળથી ઉતારનાર '**જડીબુટ્ટી**!' માટેજ જૈનશાસન પામનારને કેવલ દીન અને દુ ખીનીજ દયા નથી આવતી, પરન્તુ સારાય વિશ્વની-**રાજા ને રક સૌની દયા આવે છે અગર દયાને પાત્ર કોઈ ન હોય, તો તે જૈન સાધુઓજ છે**, કે જેઓએ **પૌદ્‌ગલિક સુખો' ને 'પૌદ્‌ગલિક સુખોની વાસના'**-ઉભયનો '**પરિત્યાગ** કરી, કેવલ '**મુક્તિસાધક**' શુભ આચરણાઓનું '**સેવન**' કરવા માડયુ છે બાકી દુન્યવી સુખમા રાચી-માચી રહેલાઓને માટે તો કેવલ દયાપાત્રતા જ હોઈ ને, ભાવદયાથી ભીંજાએલા પુણ્યાત્માઓ એમને જૈનશાસનના રાગી બનાવવા જ ઇચ્છે છે રાજા અને રકમા ફરક એટલોજ છે કે-એકની

પાસે પૌદ્ગલિક સુખની સામગ્રી છે અને બીજા પાસે તે નથી પરન્તુ 'સામગ્રીસંપન્ન' જ્યાં સુધી એ સામગ્રીમાં સુખ માની એને સંરક્ષવા ને વધારવા ઈચ્છે છે, ત્યાં સુધી એ પણ **'હૃદયનો રંક'** જ છે અને દીન પામે પૌદ્ગલિક સુખ-સામગ્રી નહિ હોવા છતાંય, એને મેળવવાની ને મેળવીને ભોગવવાની **'લાલસા'** બેઠી છે એટલે એ પણ 'રંક' છે બાકી **દુનિયાનો રંકમાં રંક પણ જો એ લાલસાને છોડી દે, તો એ મહાન્ છે-સુખી છે** આથીજ જૈન શાસ્ત્રકારોએ પૌદ્ગલિક સંબંધોને **'ક્ષણિક'-'અસાર'** ને **'આત્મઘાતક'** તરીકે વર્ણવીને, જગતને એના 'સંપર્ક'થી ને એને મેળવવાની 'ભાવના'થી અલગજ રહેવાનું ઉપદેશી, બને તો **'સર્વવિરતિ'**-તે ન બને તો **'દેશવિરતિ'**-તેય ન બને તો **'સમ્યગ્દૃષ્ટિ'** અને તેટલુંય ન બને તો **'માર્ગાનુસારી'** બનવાનું ઉપદેશ્યું છે આથીજ દરેક જૈન સાધુના વ્યાખ્યાનદાનનો હેતુ, જગતને અર્થ ને કામની સાધના ને લાલસાથી પર બનાવવાનોજ અને સંયમમાં જોડવાનોજ હોય અને એથીજ આ ગ્રન્થકાર મહાત્મા પણ એવાજ ભાવાર્થનો ઉપદેશ આપે છે કે—

"જે આત્માઓ સંપૂર્ણ, શાશ્વત્ ને દુઃખના લેશ વિનાનું સુખ મેળવવા ઈચ્છતા હોય, તેઓએ ઇન્દ્રિયોને અને મનને કાબુમાં રાખતા શીખવુ જોઇએ સંસારના પદાર્થોની લાલસા છોડવી જોઇએ અને આત્માની પીછાન મેળવવાના પ્રયત્નો કરવા જોઇએ. પોતા પ્રત્યેનું બીજાનું જે જે આચરણ ન ગમતું હોય તે તે આચરણ પોતે અન્ય પ્રત્યે નજ આચરવુ જોઈએ વિષયવિરાગ, કષાયત્યાગ ગુણાનુરાગ અને શુભ ક્રિયાઓમાં અપ્રમત્તતા કેળવવી જોઈએ પોતે કોઇનો નથી અને પોતાનું કોઇ નથી, અર્થાત્-માતાપિતા, સ્વજનપરિ

વાર કે સુખદુઃખ એ બધું કર્મજન્ય છે-એમ માની મોહના બન્ધન ઢીલા કરવા જોઇએ અને એ બધાના હેતુભૂત કર્મનો નાશ કરનારી પ્રવૃત્તિ આદરવી જોઇએ. પોતાના આત્માની પોતે દયા ચિન્તવીને પાપથી સદાય ડરતા રહેવું જોઇએ. આ માટે જેમ બને તેમ નિઃસંગાવસ્થા કેળવવાની જરૂર છે અને સંપૂર્ણ નિઃસંગ બનેલા આત્માઓજ સંપૂર્ણ શાશ્વત્ અને દુઃખના લેશ વિનાનું સુખ અનુભવી શકે છે, જ્યારે અંશે અંશે નિઃસંગ બનેલા આત્માઓ તે પ્રમાણમાં સુખ પામે છે.

*

આ વસ્તુઓની શ્રદ્ધા તે **'સમ્યગ્ દર્શન'**, આનું જ્ઞાન તે **'સમ્યગ્ જ્ઞાન'** અને એનો આચાર તે **'સમ્યક્ ચારિત્ર'**. આ ઉપદેશમાં ત્રણેનો સમાવેશ થઈ જાય છે! આ રત્નત્રયિના ઉપદેશમાં **'સાધુધર્મ'** અને **'ગૃહસ્થધર્મ'** ઉભયનો સમાવેશ થઈ જાય છે. ઉપર દર્શાવેલા ધર્મના **'સેવન'**થી જ **'સુખ'** છે અને એથી રહિત કાર્યમાં-**'પાપકર્મ'**માં કેવલ **'દુઃખ'**જ છે, એમ સમજાવતા પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્મા એક સ્થલે ફરમાવે છે કે —

'જ્ઞાનીઓએ શાસ્ત્રોમાંથી સારનું દોહન કરીને બે વસ્તુ કહી કે— ધર્મ કરવો એ સુખનું સાધન અને પાપ કરવું એ દુઃખનું સાધન.'

આમ કહીને ધર્મનું સ્વરૂપ ટુંકમાં છતાં સ્પષ્ટપણે સમજાવતા તેઓ ફરમાવે છે કે —

"આપણી જાતને ભયકર લાગે-દુઃખમય લાગે તે પારકા પ્રત્યે આચરવું નહિ-એનું નામ ધર્મ. જે જે બનાવોથી મને તકલીફ થાય તે મારે મારી જીન્દગીમાં બીજા પ્રત્યે આચરવા નહિ-આ મન કામનું આવે તો જ સંપૂર્ણ સાધુપણું (સંપૂર્ણ ધર્મીપણું) થાય."

આ રીતિએ ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યા બાદ પરમ ઉપકાર-પરાયણ પ્રવચનકાર મહાત્મા સુખના એક માત્ર સાધનરૂપ ધર્મના સાધનો દર્શાવતા તેજ સ્થલે ફરમાવે છે કે —

'ધર્મ, એ સુખનુ સાધન છે જે સાધન સુખના, તે જ ધર્મના' (માટે સુખના સાધન તરીકે કે ધર્મના સાધન તરીકે) ત્રણ વસ્તુ મૂકી —

૧–પહેલી હમેશા બને તો ચોવીશ કલાક કાયાથી ન બને તો હૃદયથી, હૃદયના બહુમાનપૂર્વક સાધુ એટલે ગુણોએ કરી વૃદ્ધ મહાપુરૂષો, એમની સેવા–એમની આજ્ઞાનુ પાલન આ સાધનની સેવાથી લાભ ત્રણ ૧ સુદર ઉપદેશની પ્રાપ્તિ ૨ ધર્માત્માના દર્શન ૩ સ્થાને વિનય

*

૨–પરમાર્થ વૃત્તિથી દુનિયાના પ્રાણીઓ પ્રત્યે–વિશ્વપ્રત્યે, બદલો લેવાની ઈચ્છા વિનાની પ્રીતિ—સૌના હિતની ચિંતા આથી શુભ ભાવના થાય અને દ્વેષરૂપ અગ્નિ બુઝાઇ જાય

*

૩–દુનિયાદારીના સ્વયમેવ નાશવત, મૂકીને જવાના તેવા પદાર્થો પ્રત્ય મ્હારાપણાની ખોટી કલ્પી કાઢેલી બુદ્ધિનો નાશ, તે ત્રીજુ સાધન આથી તૃષ્ણા કે જે સઘળા દોષોની માતા છે અને સઘળા ગુણોનો ઘાત કરનારી છે, તેનો નાસ થાય છે

*

આ માનવજીવન સફળ કરવા માટે બહુજ શુદ્ધ હૃદયપૂર્વક જે ત્રણ સાધનો સેવવાના બતાવ્યા, તે આત્માને આ ભવમા શાન્તિ પમાડે અને તેથી ભવાન્તરમા પણ શાતિ આપે એવા છે અને તેના આરાધનથી ભવિષ્યમા એવી કાર્યવાહી થશે કે—આત્માની સાથે અનાદિકાળથી લાગેલ કર્મમળ સાફ થશે અને જે સુખને પ્રાણી માત્ર ઈચ્છે છે તે મુક્તિનુ અદ્વિતીય સુખ, કે જે દુ ખના લેશ વિનાનું, પૂરેપૂરૂ અને શાશ્વત્ છે, તે મળી શકશે અને તે આત્માને સઘળા દુ ખના દાવાનળો સ્પર્શી પણ શકશે નહિ અને તોજ મળેલ આર્યદેશ આર્યકુળ, અને આર્ય જાતિની સફળતા થશે

ધર્મઝનુની છે ?

પૂજ્ય પ્રવચનકાર મહાત્માના આજ ભાવાર્થને દર્શાવતા પ્રવચનોની મ્હામે કોઈજ ધર્માર્થિ જૈનને કિંવા જૈનેતર સુજ્ઞજનને પણ 'વિરોધ' નજ હોય એમા કેવલ પોતાના

અને પરના કલ્યાણનીજ ભાવના છે પરન્તુ 'ધર્મ'ને નામે જીવવા છતાં અને '**ધર્મબખ્તર**'થી 'રક્ષિત' છતાં, અધર્મ કરનારા તથા પોતાના અધર્મના બચાવને ખાતર '**ધર્મ**'**ને** પણ '**અધર્મ**'રૂપ દર્શાવવાનું પાપકર્મ કરી, જગતને પાપકર્મમાં વધુ '**રસિક**' બનાવનારાઓ, આજે આવા કલ્યાણકર ઉપદેશ સ્હામે પણ વિરોધ ઉઠાવી રહ્યા છે એટલુંજ નહિ પણ તેઓ સીધી રીતે દલીલોમાં નહિ ફાવવાથી, વિશ્વમાત્રના આત્મિક કલ્યાણને ઇચ્છતા આ મહાપુરૂષને 'હલકા' પાડવાના 'આશય'થી, જૈન અને જૈનેતર જગતમાં આ '**તર્કટી**' બાબતો ફેલાવવાની '**દુશ્ચેષ્ટા**' કરી રહ્યા છે એવાઓજ આ મહાત્માને '**ધર્મઝનુની**' મનાવવા મિથ્યા પ્રયાસો કરે છે એ માટે પ્રમાણ તરીકે અમદાવાદના શ્રીમન્ત મીલમાલેક અંબાલાલ સારાભાઇએ સંવત્સરી જેવા પરમ પર્વને દિને કુતરાઓ ઉપર કરાવેલા ગોળીબારના સંબંધે '**વીરશાસન**'ના તંત્રી અને પ્રકાશક સ્હામે ચાલેલા કેસમાં, મેજીસ્ટ્રેટે—' તે મુનિ રામવિજયજી એક '**ધર્મઝનુની**' સાધુ છે '—એવા જજમેન્ટમાં લખેલા શબ્દો ટાંકે છે, પરન્તુ એ કેસની અપીલના જજમેન્ટમાં વિદ્વાન્ ન્યાયાધીશ **મી. ડેવીસે** પહેલાના જજમેન્ટમાં જે '**અનેક સુધારા**' કર્યાં હતા, તેમ એ પણ '**સુધારો**' કર્યો હતો કે—' **તે મુનિ રામવિજયજી એક '**ધર્મશ્રદ્ધાળુ' સાધુ છે '—ધર્મઝનુની નહિ !**

વધુમાં બાઈ રતને કરેલા કેસના સંબંધમાં પણ જેમની જુબાની વિશ્વાસપાત્ર ગણવામાં આવી હતી, તે અમદાવાદની

સ્મૉલ કૉઝ કૉર્ટના જજ રા **સૂરચંદ પી. બદામીએ** જુબાનીમા પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા સબંધમા જણાવ્યું હતુ કે –

"હુ રામવિજયજીને ઓળખુ છુ તેઓ જૈનધર્મના સાધુ છે હુ તેમને ગુરૂ તરીકે માનું છુ રામવિજયજીનો ઉપદેશ મેં સાભળ્યો છે તેમના આચાર-વિચાર જૈનધર્મને તદ્દન અનુસરતા છે આ બન્ને (પૂ રામવિજયજી અને તેઓ શ્રીમદ્‌ના ગુરૂ સિદ્ધાન્તમહોદધિ શ્રી પ્રેમવિજયજી મહોપાધ્યાય) સાધુઓના ચારિત્ર વિષે મને ઉંચો અભિપ્રાય છે અને તેઓ બન્ને ઉંચી કોટિના સાધુ છે જ્યારે મેં રામવિજયજીને પાનસરમા પહેલીજવાર સાભળ્યા, ત્યારે મ્હને લાગ્યું કે–એ પ્રોડીજી (Prodigy–અસાધારણ) થશે અને તેમના ગુરૂ આત્મારામજીનું[1] નામ રાખશે અને તે પછીના અનુભવથી મારો તે અભિપ્રાય હજુ બદલાયો નથી "

*

આ ઉપરાન્ત પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માના વિરોધીઓ તેઓ શ્રીમદ્‌ની મ્હામે અસભ્ય ભાષાનો, પ્રશ્નકારોને હલકા પાડવાનો તેમજ તેઓશ્રીને સાભળનારાઓમા કુસંપવૃત્તિ જગાવવાનો અસત્ય આક્ષેપ કરે છે તે સબંધમા **મુબઇની સ્મૉલ કૉઝ કૉર્ટના માજી ન્યાયાધીશ, સુપ્રસિદ્ધ**

૧ પૂ આત્મારામજીના પટ્ટધર વિજયકમલસૂરિજી તેમના પટ્ટધર વિજય દાનસૂરિજી તેમના મૂખ્ય શિષ્ય પ્રેમવિજયજી અને તેઓશ્રીના શિષ્ય ગ્રન્થકાર મહાત્મા પરન્તુ આ સાધુસમૂહ શ્રી આત્મારામજીના સંઘાડા તરીકે ઓળખાતો હોઇને રા બદામીએ ગ્રન્થકારને તેમના શિષ્ય કહેલ છે પૂ આત્મારામજી વીસમી સદીના એક પરમ પ્રભાવક હતા.

સાક્ષરવર્ય, દિવાન બહાદુર શ્રીયુત કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી જેવી એક વિદ્વાન્ જૈનેતર વ્યક્તિએ પોતાનો જે અનુભવ કહ્યો છે, તેજ દર્શાવવો કદાચ ઠીક ગણાશે આ રહ્યો તે અનુભવ —

'મુનિ શ્રી રામવિજયજી મહારાજના વ્યાખ્યાનોની સોએ સો ટકા ખૂબી અને કીમત તો તે વ્યાખ્યાનો સાંભળવાથી સમજાય, વાંચવાથી નહિં આ બ મતનો અનુભવ લેવા માટે મે મુનિશ્રીના ધર્મ ઉપરના એક વ્યાખ્યાનમા ખાસ હાજરી આપી અને તેમના પ્રભાવશાળી વક્તૃત્વનો લાભ લીધો સચોટ, સરલ અને તરત હૃદયમા ઉતરી જાય તેવી શૈલી વાપરવામા એઓ જેક્કા છે એમનો શ્રોતા વર્ગ મ્હોટે ભાગે કેળવણી શીક્ષણ અને સસારવ્યવહારની દૃષ્ટિએ જોતા પણ મધ્યમ વર્ગનો Middle Class નો હોય છે એટલે તેમના મન ઉપર અસર કરવા માટે વ્યાખ્યાનોની ભાષા ઘરગથ્થુ લોકપ્રિય હોવી જોઈએ અને દૃષ્ટાંતો સ્હેલથી સમજી શકાય તેવા અપાવા જોઇએ અને મુનિશ્રી ખરેખર તેજ ધોરણે વ્યાખ્યાન આપી શ્રવણ કરવા બેઠેલી મડળીના હૃદયમા પોતાના વિચારો સોંસરા પેસાડી દે છે વચમા વચમા પ્રશ્નોત્તર પણ થતા જાય છે ગમે તેવો કઠીન પ્રશ્ન એકાએક એમની સમક્ષ મૂકવામા આવે છે છતા પણ મગજનું સમતોલપણુ ન ખોતા પોતાની વિચારશ્રેણિમા ત્રુટિ ન આવવા દેતા નૈસર્ગિક હાજરજવાબીના ગુણનો ઉપયોગ કરી, તે પ્રશ્નનો પોતે ઉત્તર આપે છે પુસ્તક રૂપે તો એમના વ્યાખ્યાનોનો માત્ર સારજ અપાય કારણ એમના બોલબોલ એમની ભાષણ કરવાની છટા, એમના મનના ભાવનું પ્રદર્શન વિગેરે કાઇ ટાઇપમા મૂકી શકાય નહિ, પરંતુ એ સારનું પણ જે રીતે દોહન કરવામા આવ્યુ છે તે પ્રશસનીય છે છપાયેલા વ્યાખ્યાનો જો મ્હોટેથી અને યોગ્ય જગ્યાએ ભાર દઇ વાચવામા આવે તો જાણે મુનિજીનેજ સાભળતા હોઇએ એવો આભાસ થાય છે તેનું કારણ એ છે કે—બની શકે ત્યા વ્યાખ્યાનકર્તાએ ઉચ્ચારેલા શબ્દો તથા બોલ સાચવી રાખવામા ઉતારી લેવામા, લખી લેવામા આવેલા છે અને તેથી એ વ્યાખ્યાનોનું વ્યક્તિત્વ (Individuality) જળવાઇ રહ્યુ છે વ્યાખ્યાનોમા કર્તાએ આપેલો બોધ તથા જણાવેલી હકીકતનુ તેમજ હાલના જમાનામા થયેલી આચારોની

શિથિલતા સાધુતા જાળવવાની આવશ્યકતા, વગેરે જરૂરી વિષયોનુ બહુ સારી રીતે સ્પષ્ટીકરણ થયુ છે કટાક્ષરૂપે જે સમજે તેને એમણે સખત ચાબખા પણ માર્યા છે એમાની ઘણી હકીકત જૈન તથા જૈનેતર બન્નેને સરખી રીતે લાગુ પડે છે એટલે બન્ને કામને એ પ્રવચન વાચવાથી લાભજ થશે

મુનિશ્રીના પ્રવચન આવી રીતે સગ્રહી રાખવાનો પ્રયાસ સ્તુત્ય છે, એમ કહેવાની જરૂર નથી '

વધુમા આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માના મનનીયતા ને બોધકતાની સાથે રસિકતાભર્યા પ્રવચનોને પ્રસિદ્ધ કરતા સાપ્તાહિક **"જૈન પ્રવચન"**ના સમ્પાદક પાસે સેંકડો વણ માગ્યા અભિપ્રાયો આવ્યા છે, કે જેમા આ મહાત્માને કોઇએ **'દીવ્ય પુરૂષ'** કહેલ છે, કોઈએ **'સરસ્વતીના લાડીલા કુમાર'** કહેલ છે, કોઈએ **'આ જમાનાના પુરૂષ પ્રવર'** કહેલ છે, કોઇએ **'જૈનસમાજના મહાન્ ઉદ્ધારક'** કહેલ છે અને કોઇએ **'પૂર્વભવના મહાન્ સસ્કારી'** પણ કહેલ છે તેમજ આ મહાત્માના **'પુણ્ય પ્રવચનો'** સબધી ઘણાજ **'ઉંચા અભિપ્રાયો'** દર્શાવી, આવા પ્રવચનોના પ્રકાશન દ્વારા જગત્ ઉપર મહાન્ ઉપકાર કરનાર તરીકે એના સમ્પાદકને પણ **'ધન્યવાદ'** આપેલ છે પરન્તુ તે બધાનુ અત્રે અવતરણ કરીએ, તો એક બીજો ગ્રન્થ તૈયાર થાય એટલે એમાના માત્ર થોડાજ અભિપ્રાયો અપાય છે —

૧ **ઉજ્જૈનથી શ્રીયુત દીપચદ કોઠારી લખે છે** કે — પત્રની ભાષા રોચકતા કાગળ છપાઈની શુદ્ધતા, × × લેખનશૈલિ આદિ બહુજ સુન્દર છે અને તેનો વિષય ઉચ્ચાતિઉચ્ચ અને જૈન સિદ્ધાન્તના રહસ્યને સમજાવનાર છે આશ્ચર્ય છે કે—પત્રની શરૂઆતથી આજ સુધી એકજ રસભર્યો ધારાપ્રવાહ ચાલુ છે પત્રની ભાષા અને ભાવ, વિષય

અને આદર્શ આદિ રીતિ ગોઠવણી, એના તો વિચારપૂર્વક કરવામા આવી છે કે—એની કોઇ પણ પ્રણાલીમા લેશ માત્ર ફેરફારની જરૂર જણાતી નથી જેના આવા વ્યાખ્યાનો છે તે મહાત્માશ્રી, ખરેખર જૈનશાસનના શણગાર છે જૈનાગમનો યથાર્થ અર્થ કરનાર છે'

૨ કચ્છ — નલીયાથી શેઠ વધમાન રામજી હેમરાજ લખે છે કે — ય ગ ઇ ડીઆ અને નવજીવન જે પ્રચારકાર્ય કરી રહેલા છે, તેથી પણ અધિક આપના વ્યાખ્યાનોમા લોકો ઉલટભેર રસ લઈ રહ્યા છે

૩ એક ભાઈ લખે છે કે —'તમારા વ્યાખ્યાનથી મને બહુ અસર થઈ છે × × આપને સરસ્વતી દેવીનો પડછો જરૂર છે

૪ કપડવંજથી આત્મકારકુન લલ્લુભાઈ રતનચંદ લખે છે કે — 'જૈન પ્રવચનના એક નવા ગ્રાહક રા રા ત્રિવેદી મણીલાલ નટવરરાય થયા છે તેમણે મારા અંકો વાંચ્યા છે અને તેમને સારો રસ પડયો છે તે એક બ્રાહ્મણ જિજ્ઞાસુ સજ્જન છે પ્રવચન અખંડ ચાલુ રહે એવી અમારી ઈચ્છા છે રા ત્રિવેદી તેને બહુજ આદરથી વાંચે છે જૈન તેમજ જૈનેતરમા તે બહુજ પ્રિય થઇ પડે તેમા કાંઈજ શંકા નથી.

૫ સાયલાથી એક સ્થા૦ સાધુ લખે છે કે — રામવિજયજી જેવા પ્રખર વક્તાના આધારથી જૈનશાસન ટકી રહ્યુ છે સેંકડો વર્ષોથી સુતેલી જૈન પ્રજાને જગાડવામા સિંહનાદ છે બીજા ભાવમા કહુ તો ખરેખર ઉષા પ્રગટી છે

૬ દાવીથી એક ભાઈ લખે છે કે — આ પત્ર મને બહુજ ગમે છે વ્યાખ્યાનકાર કોઈ દેવતાઇ પુરૂષ લાગે છે

*

ઉશ્કેરણી કરે છે ?

જ્યારે ધર્મદ્રોહીઓ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માને ધર્મઝનુની તરીકે પૂરવાર કરવામા નિષ્ફલ નિવડે છે, ત્યારે તેઓ 'સાધુએ ભાષાસમિતિ રાખવી જોઇએ અને તે માટે સામાને કચવાટ ન થાય તેવુ કહેવુ જોઈએ'-એમ કહે છે સંસારમા

જેઓને વડીલ તરીકે શીખામણ દેવાના અવસર આવ્યા હશે, તેઓ તો સ્હેજે કલ્પી શકશે કે-તે સામાને કડુ લાગે છે માત્ર યોગ્ય આત્માઓજ તેનો સ્વીકાર કરી શકે છે કડવુ તો કરીયાતુય હોય ને ઝેરપણ હોય એક જીવાડે ને બીજું મારે પહેલાના અસ્વીકારમા પ્રાણનાશનો ભય વધે ને બીજાના સ્વીકારથી નાશ થાય એટલે ગભરાવાનું કડવાશથી નહિ, પણ ઝેરથી ! તેજ રીતિ ઉપદેશો માટે છે એનું કથન સાચુ ને હિતકારી હોય, તો એમા કડવાશ છતા એ દુરાચારરૂપ રોગનું નિવારણ કરે છે માટેજ સત્યની વ્યાખ્યામા તથ્ય, પ્રિય, મિત ને હિત વચન બોલવુ એમ કહ્યુ છતા ખૂલાસો કર્યો કે-પ્રિય ન હોય તો ચાલે, મિત ન હોય તોય ચાલે, પણ હિતકર ન હોય તે નજ ચાલે અને તેથીજ જ્ઞાની-પુરૂષોએ ફરમાવ્યું છે કે —

"परो रुसउ वा तुसउ वा, हिया भासा भासियव्वा"

*

'સામો રોષ પામો યા તોષ, પણ હિતકારી ભાષા બોલવી જોઇએ.'

*

આ બધા ઉપરથી વાચકો સ્પષ્ટ રીતે સમજી શકે તેમ છે કે-પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા ઉપર મૂકાતો '**ધર્મઝનુન**'નો આરોપ '**સર્વથા અસત્ય**' છે અને તેઓ શ્રીમદ્‌ના પ્રવચનો '**ઉશ્કેરનારા નહિ પરન્તુ આત્મપ્રબોધ કરનારા**' છે, તેમજ તેઓ શ્રીમદ્‌ની '**શુભેચ્છા**' જગતને સ્થાયિ, શાશ્વત્ અને દુ ખના લેશ વિનાનું સુખ પમાડવાનીજ હોઈને,

તેઓશ્રી તેના એક માત્ર સાધન અહિંસા, સંયમ અને તપ રૂપ ધર્મનેજ ઉપદેશનારા છે

પૂ શ્રીસંઘની અવગણના ?

ધર્મદ્રોહીઓ તરફથી એવું પણ પ્રચારવામા આવે છે કે-'પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રી પચીશમા પ્રભુસમ પૂજ્ય શ્રી સંઘની અવગણના કરે છે' પરન્તુ વાસ્તવિક તેમ નથીજ એઓશ્રીએ પૂ. શ્રીસંઘના સ્વરૂપને દર્શાવતા જે વ્યાખ્યાનો આપ્યા છે અને જેનું સારભૂત અવતરણ **'જૈન પ્રવચન'** સાપ્તાહિકમા પ્રગટ થઇ ગયું છે ને થયે જાય છે, તે વાચતા કોઇજ એમ કહી શકે નહિ કે-'તેઓશ્રી પૂ શ્રીસંઘની અવગણના કરે છે' આથી સ્પષ્ટ કહેવું જોઈએ કે-'જેઓ જિનાજ્ઞાને અવગણીને પણ **'જમાનાવાદ'**ની મોરલીએ નાચવા ઇચ્છવા છતા, પોતાને **'પચીસમા પ્રભુસમ'** મનાવવાની **'દુર્લાલસા'**મા ડૂબ્યા છે અને શ્રી જિનશાસનના **'આરાધક'** શ્રીસંઘમા **'મોવડી'** બની સત્તા જમાવવા ચાહે છે, તેઓની **'અયોગ્યતા'** બહાર આવવાથી, રોષથી પીડાઇને તે બીચારાઓ આવા આરોપો મૂકવા દ્વારા, પોતેજ પોતાના **'ભાવ મરણ'**ને નોતરે છે બાકી પૂ શ્રીસંઘના સબંધમા તો પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્મા ફરમાવે છે કે —

"સંઘરૂપ નગર-ગુણ રૂપ મકાનોથી ગહન હોય શ્રુતજ્ઞાન રૂપી રત્નોથી ભરેલુ હોય ત્યાની સમ્યગ્દર્શનરૂપ વિશુદ્ધ શેરીઓની ભૂગ પણ સંસારને અસાર કહે કે જે શેરીદ્વારા નગરમા જવાય અને જે નગરના રમાણ માટે અખ. ચારિત્ર રૂપ કીલ્લા હોય. આમા મૂળ ગુણ, ઉત્તર ગુણ સમ્યગ્દર્શન અને શ્રુતજ્ઞાન-આ ચાર સિવાય બીજું કંઈ છે? આ જેનામા હોય તે સંઘ ન હોય તે બહાર આ હોય તે ... ન

પૂજે તે પ્રભુશાસનની બહાર અને આથી હડધા સઘને પૂજે તે પણ શાસનથી બહાર ! ઘર તથા વ્યવહાર સાચવવા પણ આવા હડધા સઘને પૂજતા મા ! અત્યારે પાચ-દશ પડખે હશે, પણ એકલા હો ઘરને તાળા મારી ભાગવુ પડે તો તે હા !–પણ અયોગ્યને શરણે ન જવાય આ હઠ નથી પણ પવિત્ર પ્રતિજ્ઞા છે—એમ નિશ્ચયપૂર્વક માનજો અને તેના પાલનમા સ્થિર રહેવુ એમાજ આત્મકલ્યાણ છે'

*

" હવે શ્રી સઘરૂપ નગરમા વસનાર પોતાના સસારને છેદવાજ ઈચ્છે. સસારને છેદવા ઈચ્છતા માટે શ્રીસઘ ચક્રનુ પમ કરે એમા આશ્ચર્ય શું ? જે શ્રીસઘ સસારનો છેદક બનવાને બદલે પોષક બને, તેનામા પણ સઘત્વ નથી ટકતુ માટે તે પણ પૂજ્ય નથીજ સસાર પોષવાની ક્રિયા ધર્મનોકાર કર્મેજ જાય અને એમાજ આનદ માને એની પૂજા એ પણ પરમતારક શ્રી તીર્થંકરદેવોની આશાતનાજ છે અને એ પુણ્યપુરૂષોની આશાતનાનુ ફલ અનત સસાર, એ વાતમા જરા પણ શકા નથી અને આપણી ઈચ્છા સસારને વધારવાની નથી એટલે આપણે તેવા સઘને કેમજ પૂજીએ ? શ્રી સઘરૂપ ચક્રમા સત્તર પ્રકારના સયમરૂપ તુમ્બો છે, બાર પ્રકારના તપરૂપ આરા છે, અને સમ્યક્ત્વરૂપી ધારા છે ધારાનુ કામ એ કે –છેદે ધારાની મજબૂતીથી આરા મજબૂત રહે અને તોજ તુબો ધાર્યું કામ આપે શ્રી સઘરૂપ ચક્રની સમ્યગ્દર્શનરૂપી ધારા એવી તેજ હોય કે–સસારની લાલસાને કાપેજ જાય પોષવાનુ કામ એનુ નહિ એ વાસના કપાઈ કે બાર પ્રકારના તપરૂપ આરા મજબૂત બને અને તેમ થાય તો સત્તર પ્રકારનુ સયમ દીપે એ દીપે કે પૂજ્યતા આવે એ પૂજ્યતાના યોગે પૂજ્ય બનેલા શ્રીસઘને અવશ્ય પૂજીએ "

*

શ્રી તીર્થંકરદેવની ગેરહાજરીમા શ્રીસઘ એ જ કલ્યાણરૂપ છે શ્રી તીર્થંકરદેવ તો ગયા, પણ શ્રીસઘને સ્થાપતા ગયા, કે જેથી આપણે સુખ પૂર્વક ધર્મની આરાધના કરી શકીએ

આ કથનના કહેનાર મહાપુરૂષને કયો સુજ્ઞજન એમ કહે કે–તેઓ પૂ શ્રીસઘને અવગણનાર છે ? બેશક, ગુણહીન

ગુણવાન તરીકે પૂજવા મથે, તો સાચો પૂજક એને નજ પૂજે તે સ્વાભાવિકજ છે જે પૂ શ્રીસંઘ નગરરૂપ બની ચારિત્ર ને ચારિત્રધરની રક્ષા કરે, જે પૂ શ્રીસંઘ ચક્રરૂપ બની સંઘનગરમાં રહેનારના સંસારને છેદે, જે શ્રીસંઘ રથ રૂપ બની યોગ્ય આત્માઓને મોક્ષ માર્ગે લઈ જાય, તે શ્રીસંઘ જ્યારે ચારિત્રના માર્ગમાં કાંટા વેરે, સંયમધરોના સંયમની લૂંટ ચલાવે, અસારવાસનાનું વિષ વધે તેમાં જૈનશાસનની ને ને જૈનત્વની ઉન્નતિ મનાવે, અને જે મોક્ષમાર્ગના પ્રવાસમાં કેવલ કંટ્રોલ ખડા કરે, તો તેને માટે ભગવાન્ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા '**अट्ठी समूहो**'–'**હાડકાનો ઢગલો**' એવી ઉપમા આપે છે અને તેજ શબ્દો '**ગુણહીન**' એટલુંજ નહિ પણ '**ગુણદ્રોહી**' બનીને પણ '**રૂપ મા પ્રભુસમ**' પૂજાવા ઇચ્છનારાઓ માટે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા કહે છે

માત્ર દીક્ષાનોજ ઉપદેશ?

પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા ઉપર એવો પણ આક્ષેપ કરવામાં આવે છે કે–'તેઓશ્રી માત્ર દીક્ષાનોજ ઉપદેશ આપે છે અને ગૃહસ્થધર્મ વિષે કાંઈજ કહેતા નથી' આ વાત કેવલ બનાવટી અને જૂઠી છે, એ તો '**જૈન પ્રવચન**' સાપ્તાહિકનો કોઈ પણ વાચક સ્વીકારી શકે તેમ છે છતાં માત્ર દલીલ ખાતર તેમ સ્વીકારવામાં આવે તો પણ તેઓશ્રી ક્યાં ભૂલે છે, એ કોઈજ રીતિએ પૂરવાર થઈ શકે તેમ નથી, કારણ કે–

(અ) સંપૂર્ણ શાશ્વત્ અને દુઃખના લેશ વિનાનું સુખ પ્રાપ્ત કરવાને માટે મોક્ષમાર્ગનું સેવન એજ એક ઉપાય છે

(આ) અનન્ત જ્ઞાનીઓએ સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્રરૂપ રત્નત્રયિનેજ મોક્ષમાર્ગ કહેલ છે

(ઇ) સમ્યગ્દર્શન ને સમ્યગ્જ્ઞાનના સદ્ભાવમા સમ્યક્ ચારિત્રનો અભાવ હોઈ શકે છે જ્યારે સમ્યગ્ દર્શનથી સુવિશિષ્ટ સમ્યગ્ જ્ઞાન ન થાય ત્યા સુધી સમ્યક્ ચારિત્ર હોઈ શકતુંજ નથી

(ઈ) એટલે મોક્ષસાધન માટે સર્વોત્તમ આદર્શ સમ્યક્ ચારિત્રજ છે એ વિના સપૂર્ણ કર્મક્ષય નથી અને એથી મુક્તિ પણ નથીજ

(ઉ) જ્ઞાની પુરૂષોએ જ્ઞાનનુ ફલ વિરતિ-ત્યાગ—દીક્ષાજ કહેલ છે

(ઊ) એટલે કે—સમ્યક્ ચારિત્ર, સમ્યગ્ જ્ઞાન વિના હોઈ શકેજ નહિ અને સમ્યગ્ જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન વિના હોઈ શકે નહિ

(ઋ) આથી પૂરવાર થાય છે કે-સમ્યક્ ચારિત્રના—દીક્ષાના ઉપદેશમા અલ્પાત્યલ્પ ધર્માનુષ્ઠાનથી માંડીને સર્વોચ્ચ ચારિત્રનો સમાવેશ થઈ જાય છે

આમ વિચારતા પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા કેવલ દીક્ષાનોજ ઉપદેશ આપતા હોય તો પણ જરાય અસ્થાને નથી પરન્તુ વિરોધીઓ કહે છે કે-'તો પછી પ્રભુએ ગૃહસ્થધર્મ પ્રરૂપ્યોજ શા માટે?' આપણે આ વસ્તુને પ્રશ્નોત્તરના રૂપમા મૂકીએ.

પ્રશ્ન૦ મુક્તિ મેળવવાની જરૂર શી ?
ઉત્તર૦ 'જન્મ-મરણ તથા આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિથી બચવા માટે !

પ્રશ્ન૦ મુક્તિનો ઉપાય શો ?
ઉત્તર૦ 'પ્રત્યેક પાપનો પશ્ચાત્તાપ ને પાપથી બચાવ'

પ્રશ્ન૦ 'પાપનો બચાવ વધારે કયા થાય ? સર્વવિરતિમા દેશવિરતિમા, સમ્યગ્દૃષ્ટિમા, માર્ગાનુસારીમા કે મિથ્યાદૃષ્ટિમા ?'
ઉત્તર૦ 'સર્વવિરતિમા'

પ્રશ્ન૦ 'અમૂક ધર્માચરણ મોક્ષહેતુ છે એ શાથી જણાય ?'
ઉત્તર૦ જ્ઞાની મહારાજા ધર્મનું સ્વરૂપ દર્શાવતા ફરમાવે છે કે—

" जत्थ विसयविराओ, कसाचाओ गुणेसु अणुराओ ।
किरिआसु अपमाओ, सो धम्मा शिवसुहावाओ ॥१॥"

*

જે ધર્મના સેવનથી વિષયવિરાગ કષાયત્યાગ ગુણાનુરાગ અને શ્રી તીર્થંકરદેવે ફરમાવેલી ક્રિયાઓમા અપ્રમત્તતા આવે તેજ ધર્મ શિવસુખનો ઉપાય છે

*

પ્રશ્ન૦ ઉપર દર્શાવેલી ધર્મસેવનથી પમાતી વસ્તુઓ સાધુ જલ્દિ પામે કે ગૃહસ્થ ?

ઉત્તર૦ સાધુ, કારણ કે-જેનામા વિષયવિરાગ, કષાયત્યાગ, ગુણાનુરાગ અને ધર્મક્રિયાઓમા અપ્રમત્તતા પ્રાપ્ત કરવાની ભાવના આવી જાય તે સ સારમા કોઇ રીતિએ રસપૂર્વક ન રહી શકે, કારણ કે-સ સાર એટલેજ વિષયરાગ, કષાય સદ્‌ભાવ દુર્ગુણાનુરાગ અને ધર્મક્રિયામા પ્રમત્તતા જો એમ ન હોય તો અનન્તકાળથી સ સારમાજ ભટકવા છતા મુક્તિ કેમ ન થઈ? કારણ કે-સ સાર પાપરૂપ છે '

પ્રશ્ન૦ તો પછી ધર્મ માત્ર સ સારથી વિરક્તોને માટેજને ?

ઉત્તર૦ હા એમજ સ સારની વિરક્તતા વિના ધર્મ હોઈ શકેજ નહિં અને માટેજ પહેલા સ સારનો ભય ને મોક્ષની કાક્ષા પેદા થવીજ જોઇએ '

પ્રશ્ન૦ એનો અર્થ એજ ને કે-સાધુ એટલા ધર્મી ને બાકીના અધર્મી ?

ઉત્તર૦ હા, સ પૂર્ણ ધર્મી સાધુઓજ કહેવાય છતા બીજા અધર્મી નહિ, કારણ કે-થોડો થોડો ધર્મ આચરનાર પણ બાકીના અધર્મથી ભય પામતોજ હોય છે તેમજ માત્ર ધમનેજ કલ્યાણકર માની એના આચરણની ભાવનાવાળો પણ અધર્મથી કપતો હોય છે એટલે એક એકથી ઉતરતા

પ્રશ્ન૦ ' તો પછી દેશવિરતિ ધર્મ ને સમ્યક્ત્વ ધર્મ કોને માટે ?

ઉત્તર૦ જેઓ સર્વવિરતિ ન સ્વીકારી શકતા હોય તેઓ દેશવિરતિ બને અને તેટલીય તાકાત વિનાના સમ્યગ્‌દૃષ્ટિ બને, છતા ગ્રહોમા પાપની

સ્થિરતા ને સયમની રૂચિ હોયજ માત્ર ફરક એ લો કે–એકે પોતાની ભાવનાને સપૂર્ણ અમલમા મૂકી, બીજાએ અશક્તિના યોગે થોડે અમલ કર્યો અને ત્રીજો સાવ નિર્બલતાના કારણે અમલરહિત છે ટુકમા સસારની ભીરૂતા વિના મોક્ષરૂચિ જ મે નહિ, મોક્ષરૂચિ જ મ્યા વિના સયમની ઇચ્છા થાય નહિ અને સયમની ઈચ્છા થવા છતા પણ કર્માવરણથી દબાએલી શક્તિના પ્રમાણમા અમલ થાય અર્થા ત્–સર્વ જીવો દીક્ષાજ લઇ શકે નહિ, માટે તેઓ યથાશક્તિ અમલ કરી શકે તદર્થે ગૃહસ્થ ધર્મ છે છતા એમા ભાવના ને ધ્યેય તો સયમનુ જ

*

આ વિષયમા ખૂબ ખૂબ પ્રમાણો ટાકી શકાય તેમ છે, પરન્તુ તે કાંઈ અહીં બની શકે તેમ નથી માત્ર આપણી ઉપરની માન્યતા શાસ્ત્રપ્રમાણથી સિદ્ધ છે, એમ જણાવવા માટે કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ **શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી** મહારાજાના શબ્દોજ ટાકીએ તેઓશ્રી ફરમાવે છે કે—

'જે આત્મામા સર્વવિરતિ પ્રત્યે પ્રેમ નથી, તેનામા દેશવિરતિના પરિણામ પણ આવતા નથી.'

—અને વાત પણ સાચી છે કે–અશે અશે પણ ઉગએલા ત્યાગમા જે દેશવિરતિ આત્મકલ્યાણ માનતો હોય, તેને સર્વથા ત્યાગ પ્રત્યે અભાવ હોઈજ ન શકે અને બાકીની અવિરતિ છતા એ પોતાના જીવનને કેમેય સર્વથા નિષ્પાપ ન માની શકે !! એ બધો વિચાર કરતા સ્હેજે સમજાશે કે–જગતના પરમ ઉપકારક મહાપ્રભુએ તેજ આત્મા ઓને માટે ગૃહસ્થધર્મની સ્થાપના કરી છે, કે જે આત્માઓમા સસારનો ભય અને મોક્ષની રૂચિ પેદા થયા છતા તેનેજ અનુરૂપ વર્તન કરી શકતા નથી, પરન્તુ થોડા-

કરે છે આથીજ સાધુઓને માટે પાંચ મહાવ્રતમાંથી એક પણ ઓછું લે તે નજ ચાલે એમ કહ્યું, કારણ કે-સાધુજીવન કેવલ નિરવદ્યજ બનવું જોઈએ અને ગૃહસ્થોને માટે કોઈ પૂરા બાર, કોઈ અગીઆર, કોઈ દશ, કોઈ નવ, અને યાવત્-એક પણ અણુવ્રત લે જેવી જેની શક્તિ એટલે એમાં હેતુ માત્ર એટલોજ છે કે-એમ ધીરે ધીરે પણ એમને આ વિરતિના માર્ગે લઈ આવવા આથીજ પૂર્વાચાર્યોએ ગૃહસ્થધર્મને અંગે પણ ઝીણવટભર્યું વિવેચન કરીને આત્મબોધ આપ્યો છે અને વર્તમાનમાં ગીતાર્થ ગુરુવરો આપે છે પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્મા પણ સમયે સમયે એ ઉપદેશ આપેજ છે છતાં એ વિષેના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં બોલતા તેઓ શ્રીમદે ફરમાવ્યું છે કે—

"પૂર્વાચાર્યો અને તેમના ગ્રંથોને પૂરેપૂરૂં માન આપીએ છીએ અને શ્રાવકધર્મ શ્રાવકોને એકવાર નહિ પણ અનેકવાર વખતો વખત બતાવીએ છીએ અને સમજાવીએ છીએ શ્રાવકપણું સમ્યક્ત્વ માર્ગાનુસારીપણું સામાયિક પ્રતિક્રમણ, પૂજા, ગુરુવંદન પર્વતીથિઓએ પૌષધ, દાન, શીલ તપ ભાવ, એ વિગેરે શ્રાવકની કરણીઓ અનેકવાર ઉપદેશીએ છીએ અને ગમે ત્યારે પણ એ બતાવવા અમે યથાશક્ય રીતે તૈયાર છીએ. તેથી શ્રાવકધર્મ નહિ બતાવવાનો આરોપ એક ક્ષણ પણ અમારા ઉપર ટકી શકતો નથી"

આ ઉપરાન્ત જો ટીકા કરનારાઓ 'ઉઘાડી આંખે'ને 'નિર્મલ હૃદયે' પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માના વ્યાખ્યાનો વાંચે, તો તેઓ સમજી શકે કે-તેઓ મ્હોટે ભાગે માનવતા કેળવવાનો ઉપદેશ આપે છે તેઓશ્રી વારવાર જૈનોમાં પેસેલી બદીઓ વિષે સચોટ ઉપદેશે છે દુર્વ્યસનોના ત્યાગ માટે

પુનઃ પુન સૂચન કરે છે જીવનની જરૂરીયાતોને ઘટાડવી–મોજ–શોખ કમી કરવા–લક્ષ્મીવાન બનવાની લાલસા છોડવી–સતોષ કેળવવો–શીલવાન બનવુ–તપશ્ચર્યા કરવી–વિગેરે વિગેરે બાબતો સમજાવે છે પરન્તુ સાથે તેના અન્તિમ ધ્યેયને પણ દર્શાવિજ છે ધ્યેય તો સમ્યગ્ ચારિત્રના પાલન દ્વારા સપૂર્ણ કર્મનિર્જરા કરી મોક્ષ મેળવવાનું ! વધુમા તેઓ શ્રીમદ્ ખાસ કહે છે કે–'આજે જ્ઞાની પુરૂષોએ કેવલ મોક્ષાર્થિ બનીનેજ કરવા માટે ઉપદેશેલી ક્રિયાઓના હેતુ વિસરાયા છે 'અને એનેજ પરિણામે એ ક્રિયાઓ દ્વારા જે હેતુને સિદ્ધ કરવો છે તે હેતુને જલ્દિથી સિદ્ધ કરી આપનારી દીક્ષા મ્હામે ઉન્માદ જાગ્યો છે એટલે ધર્મદ્રોહીઓ જ્યારે કોઈજ રીતે ફાવતા નથી, ત્યારે આવા અસત્ય આરોપો મૂક્યા કરે છે બાકી તે ધર્મદેશનાજ શાની કહેવાય, કે જે ધર્મદેશનામા ભવનિર્વેદનુ પોષણ ન હોય અને પુદ્ગલપ્રેમનુ પોષણ હોય ??

દીક્ષાને સોંઘી કરી છે?

વાસ્તવિક ધર્મોપદેશની મ્હામે ચેડા કરનારાઓ કહે છે કે–'પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માએ દીક્ષા–દીક્ષા કહી એને બજારૂ વસ્તુ બનાવી દીધી છે' આ આક્ષેપ કેટલી અધમ વૃત્તિમાથી જન્મ્યો છે, તે કહેવાની શી જરૂર છે ? વાસ્તવમા તો એ છે કે–જ્યારે ધર્મદ્રોહીઓએ દીક્ષાની ક્રિયા, દીક્ષિતો, અરે–દીક્ષાના શબ્દનેય નાબુદ કરવાની વાતો કરવા માડી, ત્યારે એ દીક્ષાની મહત્તાને જગત્મા આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માએ વિસ્તારી છે જે જૈનદર્શન સમ્યગ્ દર્શન–

વિશિષ્ટ સમ્યગ્ જ્ઞાનયુક્ત સમ્યક્ ચારિત્રનેજ માત્ર મોક્ષમાર્ગ કહે, તે જૈનશાસનના ધર્મોપદેશમાં તે ચારિત્રની ભાવના, તે ચારિત્રની બનતી આરાધના ને તે ચારિત્રનું સુયોગ્ય પાલન, એ શિવાયની વાત હોયજ કેમ ? જમાનાને નામે જૈનોને પાપમાં જોડવા કે તેમને માટે કારખાના ખોલવાનું ઉપદેશવું, એ જૈનશાસને જેમને માટે મિથ્યાદષ્ટિની ઉપમા ને શાસનના વિરાધકની ઉપમા નક્કી કરી છે, તેમનેજ હોય બાકી જેઓ એક સમ્યક્ ચારિત્રનેજ મુક્તિના સાધન રૂપ શ્રદ્ધા પૂર્વક માનતા હોય, તેઓ સમ્યક્ ચારિત્રથી રહિત પાપજનક કોઈપણ કાર્યનો ઉપદેશજ કેમ આપી શકે ? અને તેવો ઉપદેશ જે સાધુતાના લેબાશમાં એમી ધર્મને નામે દે, એ શાસનનો કટ્ટર વિરોધી છે ! શાસનના ખૂન્ના શત્રુઓ કરતા ય વધુ ભયંકર છે !! એટલે કોઈ પણ જૈન કે જૈનનો સહ વાસી, દીક્ષા શબ્દથી અજાણ નજ હોય ધ્યેયસિદ્ધિના એકના એક મુખ્ય સાધનથી અજાણ હોય તે ધ્યેયને સાધેજ શી રીતિએ ? દીક્ષા શબ્દને નામે હામી ઉભી કરનારા અને એને વગોવનારા તેમજ તે તરફ ઘૃણાભાવ ઉત્પન્ન કરનારાઓ તો તે છે, કે જેઓએ અજ્ઞાનથી અન્ધ બનીને દીક્ષા વિષે યદ્વા તદ્વા બોલવા માંડ્યું છે જેમણે પાપી લાલસાઓને આધીન બની જગદ્ગુરુના કલ્યાણને કરનાર માર્ગને આજે હલી પ્રચાર કાર્ય દ્વારા 'હાઉ' રૂપ બનાવી દીધો છે તેઓ જ દીક્ષા માટે થતી નિન્દા અને અયોગ્ય ટીકાના જવાબદાર છે બાકી દીક્ષા શબ્દ ઘડી ઘડી લાવવામાં કદાગ્રહ નહિ, પરન્તુ કેવલ કલ્યાણ ભાવનાજ છે, તે સમજાવતા પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્મા એક સ્થલે ફરમાવે છે કે —

" અહીં પાલીતાણામાં આપણાં વ્યાખ્યાનોમાં, મનુષ્યજન્મની દુર્લભતા અને તેની સાર્થકતાના સાધનો સિવાય બીજું કાંઈ કહેવાયું નથી એ કહેવામાં દીક્ષાના ભાવવાળી વાતો આવવાની અને આવવી જોઈએ, કારણ કે—જેના અંગે જ્ઞાનીઓએ મનુષ્યજન્મની દુર્લભતા કહી છે, એને કહ્યા સિવાય છૂટકો છે? કોઈ પૂછે કે—'મનુષ્યગતિ દુર્લભ શાથી? તો તમે શું કહો? દેવગતિ અને મનુષ્યગતિ એ બે સારી ગતિ ગણાય છે અને દેવગતિ તો અમુક દૃષ્ટિએ મનુષ્યગતિ કરતાં ઘણી ઉંચી છે ઋદ્ધિસિદ્ધિ ભરેલી છે અચિંત્ય શક્તિ અને વિપુલ જ્ઞાનથી સહિત છે + + કેટલાયે શ્રી તીર્થંકરદેવો પાસે જઈ શકે છે જે વિશિષ્ટ સ્થળો જ્ઞાનીઓ બતાવે તે જાતે જઈને જોઈ આવે છતાં એને નહિ વખાણતાં મનુષ્યગતિ કેમ વખાણી? એનો હેતુ લાવો! એના વર્ણનમાં દીક્ષાને સ્થાન છે કે નહિ? એની પ્રશંસા કરવી માંડી વાળી મનુષ્યગતિની દશ દૃષ્ટાંતોથી દુર્લભતા શા માટે દર્શાવી? જે હેતુએ એ વર્ણવી તે હેતુને ભૂલી જવાય, તો કાંઈ પણ વર્ણવી શકે એમ છે? વિરતિધર્મને બાજુએ મૂકી દઈએ, તો મનુષ્યગતિને અધિક વર્ણવવાનું કારણ શું રહે છે? કાંઈજ નહિ. આથી એ વસ્તુને વચમાં લાવ્યા સિવાય છૂટકોજ નથી

*

શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્રના પહેલા અધ્યયનની પહેલી ગાથામાં, ચૌદ પૂર્વધર સૂત્રકારમહર્ષિ શ્રી શય્યંભવસૂરિજી મહારાજા ફરમાવે છે કે—' **અહિંસા સંયમ અને તપરૂપ ધર્મ જે આત્માના હૃદયમાં વસે, તેને દેવતાઓ** પણ નમે છે દેવો સુખી જીવનવાળા × ઇના ધર્મને આમ નમ્યા સિવાય તેઓને છૂટકો નથી નમન કોને કરવું અને શા માટે કરવું? જૈનશાસનમાં નમન કરવું, હાથ જોડવા કે મસ્તક નમાવી દેવું એ સભ્યતા માટે નથી અગર જેને નમીએ તેનાથી છૂટા ભાગવા માટે નથી અગર જે વસ્તુ છે તે નહિ લેવા માટે નથી નમસ્કારમાં ત્રણ વસ્તુ છે નમસ્કાર, ઝીલનાર અને નમસ્કાર કરનાર! હવે જેને નમસ્કાર કરીએ એટલે કે—જે વ્યક્તિ નમસ્કારને યોગ્ય છે, તેની અને આપણી વચ્ચે પુલ બનાવવા માટે નમસ્કાર કરવાનો કે દિવાલ બનાવવા માટે નમસ્કાર કરવાનો? જેના ચરણોમાં માથું મૂકવાનું, તેના જેવા બનવાના પ્રયત્નો હોવા જોઈએ કે તેનાથી કાયમ ખાતે દૂર રહેવાના? કેવળ સભ્યતા ખાતર જૈનશાસનમાં નમસ્કાર યોજાયા જ નથી

હૃદયમા દભ રાખીને સામાને સારૂ મનાવવા ખાતર કે છૂટકો નથી એમ ન ઇચ્છાયે પણ કરવાના નથી દેવતાઓ પણ નમસ્કાર કરે છે એનું કારણ એ વસ્તુ પામવા માટે છે દેવગતિ એ વિરતિની પ્રાપ્તિમા અતરાય રૂપ છે, તેથી શ્રી જિનેશ્વરદેવોની આજ્ઞાને સારી રીતે આરાધી શકીએ એ સ્થિતિ ક્યારે મળે? એ માટે મનુષ્યગતિની માગણી કરે છે જે વસ્તુના યોગે મનુષ્યભવ દુર્લભ ગણ્યો તેને છૂપાવવા માગીએ, તો આજ્ઞાપાલક કહેવા ઈએ કે વિરાધક? તાકાત ન હોય તો અનતજ્ઞાનીઓની સઘળી આજ્ઞાનું પાલન ન કરી શકાય એ શક્ય છે એમની બધી આજ્ઞાઓનું પાલન કરવાની શક્તિ મેળવવા માટે ન માલૂમ હજુ કેટલાયે ભવો કરવા પડશે, પણ એ આજ્ઞાની વિરાધનાથી બચવું એ આપણો ધર્મ ખરો કે નહિ? એ ધર્મ પાળવો હોય તો દીક્ષાને મહત્ત્વ આપ્યા સિવાય છૂટકો છે? પ્રભુમાનની આજ્ઞાને વળગીને, જગતને સુખનો માર્ગ બતાવનારથી દીક્ષાને વેગળી મૂકી શકાય એમ છે? દીક્ષાના ભેદ પછી ભલે તેટલા પાડો સર્વથી, દેશથી કે છેવટ ભાવથી પણ માલ બધો બતાવવો જોઈએ જેવો ગ્રાહક લેનારાથી જેટલું લેવાય તેટલું લે! પણ બધી સામગ્રી આંખ સંમુખ રહેવી જોઈએ લેનારને તાન ન થવો જોઈએ કિંતુ ઉલટા વધવો જોઈએ બધી વસ્તુ આગળ રાખવામા આવે તેને કદાગ્રહ કહી શકાતો નથી મનુષ્ય જન્મની દુર્લભતા કે સફળતા માટે—કરવા લાયક કરવા માટે એ વસ્તુને પ્રધાનતા આપ્યા સિવાય રસ્તો નથી એ વસ્તુને પ્રાધાન્ય છે જ આપણે કાંઈ નવું આપવું પડતું નથી શ્રી જિનેશ્વરદેવો કહી ગયા છે કે—એના વિના અમારા પણ છૂટકો કે ઉપાય નથી અમે અનુભવ્યું કે—રત્નત્રયી સિવાય સસારથી તરવા માટે એક પણ અમોઘ માર્ગ નથી એથી પોતે અનુભવેલો જગતથી સેવેલો અને જગતના પ્રાણીઓ માટે જરૂરી છે, એ માટે જગતના હિતને માટે કહ્યો

*

શિષ્યમોહ ને નામમોહ?

આથી અજ્ઞાનતાભરી દલીલોમાં પણ જ્યારે તેઓને નિરુત્તર બની જવું પડે છે, ત્યારે તેઓ અનેકવિધ જુઠાણા

ફેલાવે છે કેટલાકો કહે છે કે–' પૂ. પ્રવચનકાર મહા[illegible]ને ૧૦૮ ચેલા મુડીને ગણુધર થવું છે માટે માબાપની [illegible] વિના છોકરાને ભગાડે છે ને ભર માવીને દીક્ષા આપી દીક્ષાને [illegible] પાડે છે ' આમ બોલનારમા જૈનશાસનનું જ્ઞાન છે એમ [illegible] નહિ શ્રી તીર્થંકરદેવ જેમને સ્થાપે તેજ ગણુધર કહેવાય છે અને તેની યોગ્યતાનું માપ ૧૦૮, ૧૦૦૮, ૧૦૦૦૮, ૧૦[illegible] કે અસખ્ય શિષ્યો ઉપરથી નથીજ નીકળતું જૈનશા[illegible] શિષ્યવૃદ્ધિથી કોઈ પદ મળતુંજ નથી પરન્તુ આમ [illegible] તેઓનો બુરો આશય શિષ્યમોહ ને માનલાલસા [illegible] દુર્ગુણોને પણ સિદ્ધ કરવાનોજ છે બાકી પૂ [illegible] મહાત્માશ્રીએ તો અનેકવાર એ ભાવાર્થનું [illegible] કે કે–

'એકથી એક ક્રોડ અમજ કે અસખ્ય [illegible] મળી જાય એમ ન માનતા શિષ્યો વધારવાથીજ [illegible] અને શિષ્યમોહ તો એવી ભયકર વસ્તુ છે કે વિવે[illegible] છતાં ડૂબી જવાય અને કેઈ શિષ્યો વિનાના [illegible] માનલાલસામા ડૂબી જાય છે, તે ખચિતજ [illegible] ઉભી કરે છે માન એ બહુ ભયકર દુર્ગુણ છે [illegible] દયા ખાવી એ જેટલું રહેલુ છે, તેટલુજ [illegible] મુશ્કેલી ભર્યું છે રેકડો મોટરવાળા લાવ [illegible] તેથીજ કાઇ કલ્યાણ થઈ જતુ નથી, પરન્તુ [illegible] કષાયત્યાગ ગુણાનુરાગ ને ધર્મક્રિયાઓ [illegible] આવે છે, તેજ આત્મા આત્મકલ્યાણ ।' [illegible]

વધુમા તેઓશ્રી તો [illegible]

" દુર્ગુણોનું પરિણામ સૌને [illegible] શરમ ન અડે । અમે કે તમે જે [illegible] પણ દીક્ષા અપાય તે એના [illegible]

વી
હેના
જીવન
[illegible]ોને
ટો

શકાય પરંતુ શિષ્યમોહથી નહિ તેમજ બહુ શિષ્યો થાય તેમાં ફુલાવાનું ન હોય જો શિષ્યમોહમાં પડે, શિષ્યવૃદ્ધિથી ફુલાય અને મોટાઈની લાલસામાં પડે તે સ્વયં ડૂબીજ જાયને ?

આમ સ્પષ્ટપણે પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્મા જ્યારે કહે છે, ત્યારે ધર્મદ્રોહીઓ કહે છે કે-'ફોસલાવી-ફુમાવી-નમાડી દીક્ષા આપે છે ' આ વાત પણ તદ્દન જુઠ્ઠી છે આ સબંધમાં તેઓશ્રીએ ચેલેન્જ કરી છે કે—

'અત્યારે અપાતી દીક્ષાઓ કે જે ગીતાર્થ મુનિવરો દ્વારા અપાય છે, તેને જો શાસ્ત્રથી વિરૂદ્ધ સાબીત કરવામાં આવે, તો અમે એ પ્રવૃત્તિ બંધ કરવા તૈયાર છીએ

ધર્મદ્રોહીઓ આ ચેલેન્જ ન સ્વીકારી શક્યા, કારણ કે-તેઓ એ વાત તો બરાબરજ જાણે છે કે-સર્વ પદાર્થોનું પ્રરૂપણ કરવા છતાં નિર્વૃત્તિમાર્ગનું પ્રતિપાદન ને ઉન્માર્ગનું ઉન્મૂલન, એટલે કે-કેવલ નિરવદ્યતાનેજ પોષતું જૈનશાસ્ત્ર દીક્ષાની દલીલોથીજ ભરપૂર છે અને આજે અપાતી દીક્ષાઓ માટે શાસ્ત્રીય પૂરાવા છેજ એટલે તેઓ સીધો રસ્તો ન લેતાં અધમતાભરી રીતિયો અખત્યાર કર્યેજ જાય છે આ પણ તેવુંજ એક જુઠાણું છે અને તેમાં વિચારહીનતા ને અવાસ્તવિકતાજ ભરી છે

'શિષ્યમોહ' સબંધી ધર્મદ્રોહીઓની અધમ કલ્પનાના સબંધમાં, પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્મા એની પાછળ રહેલી 'હાર્દિક હલકટતા'ની ઉપેક્ષા કરીને, માત્ર વસ્તુસ્વરૂપને જ સમજાવતા ફરમાવે છે કે —

'સર્વવિરતિનો બોધ એ જો ચેલા વધારવાનો મોહ ગણાતો હોય, તો આજીવન એ મોહની ઇચ્છા છે મારા ઉપદેશથી જો સર્વવિરતિના

રસીયા કોઈ બનતા હોય તો તેથી અમને કોઇ પણ જાતનુ લાંછન નથી સાધુ વધારવાની ઇચ્છા તો અમે ભવોભવ માગીએ છીએ, પણ એની સાથે બીજી ઈચ્છા (એટલે કે પોતાના માન-પાનની કે કીર્તિલોલુપતાની ઇચ્છા) આવે, તેમા અમારો નાશ પહેલો છે અને જો જગત્મા અમારા ઉપદેશના યોગે સાધુજ વધતા હોય, તો મુક્તિ ન થાય ત્યા સુધી ભવોભવની અમારી એ માગણી છે

આમા પૂ પ્રવચનકાર ખાસ કહે છે કે-'**જો શિષ્ય-મોહ અમારામા હોય તો એ અમારીજ ઘાત કરે.**' અને વાત પણ સાચીજ છે કે-'સારી પણ ક્રિયાનો આશય ફરી જાય, તો એ તારક ક્રિયા પણ ડૂબાડનારીજ નિવડે ' આ સબધમા સમજાવતા તેઓશ્રી એક સ્થલે ફરમાવે છે કે—

" અશુદ્ધ ધ્યેયથી સારી ક્રિયા પણ નાશ લાવે છે બગલાની શાતિ, ધ્યાન અને સ્થીરતા કેવી ? એને વખાણાય ? નહિ જ કારણ કે-જે ધ્યાન, શાતિ અને સ્થીરતા કોઇને દુ ખ ન થાય તે માટે હતી, તેજ જીવોના ઘાત માટે કરાઇ એટલે ઉલટી થઈ ગઈ એજ પ્રમાણે શ્રી વીતરાગ દેવ નિર્ગ્રંથ ગુરૂઓ અને તે તારકોએ પ્રરૂપેલા ધર્મની સેવા જો રાગ અને પરિગ્રહ માટે, એટલે કે-સસારની ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ વધારવા માટે કરવામા આવે, તો એ શ્રી વીતરાગ દેવ, નિર્ગ્રંથ ગુરૂઓ, કે એ તારકોએ કહેલા ધર્મની સેવા નથી, પરન્તુ સસારની-પાપની સેવા છે અને તેને તો આ પ્રભુશાસનમા ત્યાજ્ય ગણેલ છે

આમ જે મહાત્મા સ્વયમેવ જ ખૂલ્લી રીતે 'શિષ્ય-મોહ'મા 'આત્મનાશ' દર્શાવે છે, તેઓશ્રી શા માટે શિષ્ય-મોહ રાખે ? એક તરફ 'આત્મકલ્યાણ અર્થે' દુન્યવી સુખો તજ્યા, અહિંસા-સત્ય-અસ્તેય-બ્રહ્મચર્ય-અપરિગ્રહના મહાવ્રત લીધા, દુનિયાના રસિકને કેદી જેવુ લાગે તેવું જીવન સ્વીકાર્યુ-જીવનમા સ્વાભાવિક રીતે થતી અનેક ઇચ્છાઓને નિયન્ત્રિત કરી અને ધર્મદ્રોહીઓએ તેઓ સ્હામે અનેક તર્કટો

ઉભા કરવા છતા—જાહેરમા ગલીચ નિન્દા કરવા છતા, જૈનત રોમા તદ્દન બનાવટી વિકૃત સ્વરૂપે ચીતરવા છતા, એવી દુનિયાની ક્ષણિક કીર્તિમા લોભાયા વિના જે મહાત્માએ શ્રી જિનશાસનની સેવામાજ શ્રેય માન્યુ છે, તે શું આવા દુર્ગુણને આધીન બની જઇ આટલા ત્યાગ ઉપર પાણી ફેરવે? એમ મોહનેજ વધારવો હોય તો આવી ભયકર માનહાનિ કેમ સહી શકે?? પરન્તુ નહિ, જેને એ માનની પડી જ નથી અને જેઓ એમજ માને છે કે-'દુનિયા માન આપે કે અપમાને તેની સાથે મુક્તિને કાંઈ જ સબધ નથી'—તે મહાત્મા શિષ્યમોહમા ફ્સે એ કલ્પનામા કેટલી હૃદયહીનતા છે? કેટલી અધમ માનસની છાયા છે??

*

અને જ્યારે 'શિષ્યલોભ'નો આક્ષેપ આમ ટળી જાય છે, ત્યારે '**નસાડી-ભગાડીને દીક્ષા આપે છે.**' એ આરોપ પણ સ્હેજે ઉડી જાય છે વર્તમાન સલ્તનતના કાયદા મુજબ કોઇ પણ સગીરને નસાડી-ભગાડી શકાય તેમ નથી, તેમજ જૈન શાસ્ત્રકારોએ પણ સોળ વર્ષની અદરનાને માટે માબાપ કિંવા વાલીની રજાને મહત્ત્વનીજ નહિ, પરન્તુ અનિવાર્ય ગણી છે ભગવાન્ હેમચંદ્રસૂરિજીને દીક્ષા અપાવવા માટે ગુરૂએ અને ગુરૂદેવની પ્રેરણાથી શ્રીસઘે તેમના પિતાને સમજાવ્યા હતા અને સમતિ મેળવી હતી આજે પણ એમજ થાય છે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીએ સોળ વર્ષની ઉંમર પહેલા અનેકોને દીક્ષા આપેલી છે, પરન્તુ તે બધીજ વાલીઓની સમતિ પૂર્વકજ ! જો એમ ન હોય તો સગીરપણાથી મુક્તિ મેળવેલાને માટેય ભયકર ઉધમાતો મચાવનારાઓ અને ઉશ્કે

રણી કરી કેસ ઉભા કરાવનારાઓ જરાય ઝપે ખરા કે ? માત્ર પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા પાસેજ નહિ, પરન્તુ બીજા ઘણા આચાર્યાદિકની પાસે સોળ વર્ષની ઉંમર પહેલા પ્રવ્રજિત થએલા છે, અને તે બધાજ વડીલની અનુજ્ઞાપૂર્વકજ ! તેમ જ જ્યારે શાસ્ત્ર પણ ત્યા સુધી સમતિ વિના દીક્ષા આપવાથી **'આજ્ઞાભંગનો દોષ'** અને **'શિષ્યચોરી'** ફરમાવે છે, ત્યારે એક શાસ્ત્રાજ્ઞાનેજ અવલબી રહેવામા દુન્યવી પ્રતિષ્ઠાનો ભોગ આપનાર અને મોક્ષ મેળવવાની ભાવનાવાળા, તેવી **'આજ્ઞાવિરાધના'** કરેજ કેમ ? એટલે સોળ વર્ષ પહેલા તો બેઉ દૃષ્ટિએ –શાસ્ત્રના ને રાજ્યના કાયદાની દૃષ્ટિએ નસાડાયજ નહિ અને છતા કોઇ તેમ કરે, તો એક તરફ **'જિનાજ્ઞાનો વિરાધક'** ઠરી પૂ શ્રીસઘની શિક્ષાને પાત્ર થાય અને બીજી તરફ **'મનુષ્યહરણ'**ના કાયદાનો ભગ થતો હોવાથી રાજ્યની શિક્ષાને પાત્ર થાય

*

હવે સોળ વર્ષની ઉપરનાની વાત વિચારીએ એ ઉંમરે મનુષ્યની સ્વાભાવિક બુદ્ધિ ખીલી હોય છે અને જો તેને નસાડવો હોય, તો એનામા સસારનો વિરાગ ને સયમનો રાગ ઉત્પન્ન કરવોજ જોઇએ છતા કહેવાય છે કે–**'લલચાવીને ફસાવે છે.'** પરન્તુ સયમમા લલચાવવાનું શું ? પૈસો રખાય નહિ, સ્ત્રીસેવન થાય નહિ, યથેચ્છ હગાય–ફરાય નહિ, મન ગમતોજ ખોરાક મળે નહિ, ઉઘાડે માથે ને ઉઘાડે પગે વિહાર કરતા ટાઢ–તડકો–ભૂખ–તરસ વિગેરે સહન કરવું પડે, પોતા માટે કરેલા દોષિત અન્નપાણી લેવાય નહિ, નાટક–સીનેમા જોવાય નહિ, પાન વિગેરે ખવાય નહિ, કપડા–પણ મીવ

હાન્યા વિનાજ મર્યાદા જાળવવા ઓઢવાના, હજામત કરાવવાની નહિ ને તેને બદલે છ છ મહિને કેશલુચનનુ કષ્ટ સહેવાનું, સ્નાન કરવાનું નહિ, વ્યસનની બધી, અભ્યાસ ને ધર્મક્રિયામા દત્તચિત્ત રહેવાનું, એમ અનેક રીતે ઇન્દ્રિયો અને મનને કાબુમા લેવાની પ્રવૃત્તિ જ્યા કરવાની હોય, ત્યા 'સસારનો વિરાગ ને સયમનો રાગ'–એ શિવાય બીજી કોઈજ દુન્યવી લાલચમા લલચાવી શકે તેમ છે? લલચાવે તેવી વસ્તુ તો હજુ સસારમા છે, કે જ્યા સ્વેચ્છાથી આહાર ને વિહાર કરી શકાય છે, છતા માનો કે–લલચાવે છે, તો શુ સોળ વર્ષની ઉમર પછી એનામા 'સમજશક્તિ' નથી હોતી? અરે, રાજ્યનો કાયદો પણ સોળ સુધીજ 'મનુષ્યહરણ'નો આરોપ મૂકે છે અને પછી સામાએ ગમે તેમ ફોસલાવ્યો હોય તો પણ તેને 'મનુષ્ય હરણ'નો આરોપ લાગુ થઈ શકતો નથી પરન્તુ જેઓ માત્ર દુરાશયથી પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા અને પૂ ગીતાર્થ ગુરૂવરોનેજ હલકા પાડવા ઇચ્છતા હોય, તેઓ આ બધુ વિચારેજ શા માટે?

ભાગે છે કે ભગાડે છે?

હવે દુનિયામા મુઝાએલા આત્માઓમા સ્વપરના કલ્યાણને માટે '**સસારનો વિરાગ અને સયમનો રાગ**' ઉત્પન્ન કરવો, એ તો પ્રત્યેક સાધુનો અને સાધુતાના પૂજારીનો પરમ ધર્મ છે આ ધર્મનુ સેવન કરતા લઘુકર્મી આત્માને સયમની ભાવના થાય છે અને તે સયમ ગ્રહણ કરવા ઉદ્યુક્ત થાય છે સોળ વર્ષની ઉપરની વયનો આત્મા આમ તૈયાર થાય, ત્યારે એના સ્નેહિ–સ્વજન સ્હેજે મોહાધીન બની '**આનાકાની**' કરે છતાય જો નજ માને તો તેને માટે સસારમા પડયા

રહેવાનુ શાસ્ત્રકારોએ સૂચવ્યુજ નથી '**શ્રી અષ્ટકજી**'મા જ્યા '**માતાપીતાની ભક્તિ**' ને '**દીક્ષા**'નો વિષય ચાલે છે, ત્યા તે શ્લોકોની ટીકામા **શ્રી જિનેશ્વરસૂરિજી** મહારાજા અને **શ્રી અભયદેવસૂરિજી** મહારાજાએ રજા ન આપે તો કપટ કરીનેય રજા મેળવવા મથવુ અને તેમ છતાય રજા ન મળે તો પણ દીક્ષા લેવી, એમ જણાવ્યું છે એ અધિકારમા દીક્ષા લઇને સ્વપર-કલ્યાણને સાધવાની ઇચ્છાવાળા મુમુક્ષુ આત્માને માટે ફરમાવ્યું છે કે —

" अथ नानुजानीत, तदा अणुवहे चेव अवहिं जुत्तेसिया, अल्पायुरहमित्यादिका माया कुर्यादित्यर्थः, एवमुपायप्रवृत्तमपि यदा न मुत्कलयत तदा तौ त्यजेत्, न च तौ त्यजतस्तच्चित्तसतापेऽपि तस्य दोपो, विशुद्धभावत्वात्, यदाह —

" सव्वहा अपडिवज्जमाणे चएज्जा
अद्धाणे गिलाण ओसहत्थचागनाएण "

यथा ऽध्वनि ग्लानीभूतयो पित्रोरौप गायर्थं गच्छतस्तत्यागोऽत्याग एव भावतः, एव तयोः स्वस्यान्येषा चोपकाराय प्रव्रजत इति ज्ञानभावना, अतएव—

" सोयणमक्कन्दण विलवण च, ज दुक्खिओ तओ कुणइ ।
सेवइ ज च अकज्ज, तेण विणा तस्स सो दोसो ॥ "
—પચવસ્તુ ગાથા ૮૦

इत्यादिकमाक्षिप्यैव परिहृतम्—

" अब्भुवगमेण भणिय, न उ विहिचागो वि तस्स हेउत्ति ।
सोगाइम्मि वि तेसिं मरणेव्व विसुद्ध चित्तस्स ॥ "
—પચવસ્તુ ગાથા ૯૦

અર્થ—કદાચ તે માતાપિતા આજ્ઞા ન આપે તો મનમા માયા (કપટ) રહિત છતો માયાવાળો થાય એટલે હવે મારૂ આયુષ્ય અલ્પ છે ઇત્યાદિક માયા કરે એવી રીતે માયા ઉપાય કરતા પણ જો રજા ન આપે તો તે માતા પિતાને છાડી દે શાસ્ત્રકારે કહે છે કે– દીક્ષા લેનારનો ભાવ શુદ્ધ હોવાથી તે દીક્ષા લેનાર માતાપિતાને છોડે ને તેથી તેઓને ચિત્તસતાપ થાય તો પણ દીક્ષા લેનારને દોષ નથી ' એ માટે કહે છે કે–'માતાપિતા સર્વથા ન માને તો જગલમા માંદા થએલ માતાપિતાના ઔષધાદિ માટે જવામા તેમને છાડી જવા તે ભાવથી છોડયા કહેવાય નહી, એવી રીતે માતપિતાના, પોતાના અને અન્ય ભવ્ય જીવોના ઉપકારને માટે દીક્ષા લેનાર પણ માતાપિતાને છાડી દે તે ભાવથી છોડવુ નથી એટલાજ માટે–'શોક, આક્રંદન કે વિલાપ કરે અથવા તે કુટુબ દુખી થઇને જે કઈ કરે કે તે દીક્ષા લેનાર વિના જે કઈ અકાર્ય સેવે, તેનો દોષ દીક્ષા લેનારને લાગવો જોઇએ –એવો પૂર્વ પક્ષ કરીને ઉત્તર પક્ષમા પચવસ્તુકારે જણાવ્યુ '– અભ્યુપગમ માત્રથી તે વાત અલ્પ પીડા આદિથી પરિહાર કરતા કહી છે, પણ વિધિએ કરાતો માતાપિતાદિનો ત્યાગ દીક્ષા લેનારના દોષ માટે નથી જેવી રીતે નિર્મળ ભાવે મરનારની પાછળ શોકાદિ થાય તો પણ મરનારને કઇ પણ દોષ નથી, તેવી રીતે અહી પણ જાણવુ !'

આ સબધમા આદિ તીર્થંકર **શ્રી ઋષભદેવસ્વામિએ** દીક્ષા લીધી, ત્યારે મોહાધીન બનેલા મરૂદેવા માતા રૂદન કરતા કરતા આખ ગુમાવી બેઠા છે **શ્રી નેમનાથસ્વામિએ** શ્વસુરનગરને નાકેથી ભાવદયામય બનીને રથ પાછો વાળ્યો, ત્યારે તેઓના માતા–પીતાએ ઘણી ઘણી કાકલુદીભરી વિજ્ઞપ્તિ કરી અને તેઓની ધર્મપત્ની રાજીમતી મૂર્ચ્છાવશ થઈ, છતા તેઓએ મક્કમજ રહી–સસારની અસારતા દર્શાવી દીક્ષા લીધી છે **શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુએ** દીક્ષા લીધી ત્યારે તેઓની પ્રિયા ખીણુ ખીણુ રોતી હતી અને ચરમ તીર્થંકર **શ્રી મહાવીર પરમાત્માના** માતાપીતાના જીવિતવ્ય સુધી દીક્ષા નહિ

લેવાના અભિગ્રહને શાસ્ત્રકારોએ **'મોહનીય કર્મ'**નુ કારણુ દર્શાવ્યુ છે અને જ્યારે તેઓએ પણ દીક્ષા લીધી, ત્યારે તેઓશ્રીના વડીલ બન્ધુ **નંદીવર્ધને** કરેલો દયાર્દ્રતાજનક વિલાપ, —એ બધુ વિચારાય તો માતાપીતાની ભક્તિને નામે દીક્ષાનો નિષેધ કરવા દ્વારા **પૂ. પ્રવચનકાર** મહાત્માને વગોવનારાઓની **'કુયુક્તિ'** એક ક્ષણુવાર પણ ટકી શકે તેમ નથી

માતાપીતાની ભક્તિના સબંધમા તો પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા વાન્વાર ઉપદેશ આપે છે અને સમજાવે છે કે —

"શાસ્ત્રકારોએ માતાપીતાના ઉપકારને દુષ્પ્રતિકાર્ય કહેલ છે જે સતાન સસારમા રહેવા છતાય એમની ભક્તિ-સેવા—આજ્ઞાધીનતા કરે નહિ, તે કુસતાન છે પરન્તુ આજે તો યોગ્ય મર્યાદાઓનુ ઉલ્લઘન કરી સ્વેચ્છાચાર સેવનારાઓ માતાપીતાની અવગણના કરતા કે પત્નીની ખાતર તેમનો ત્યાગ કરતા ખચકાતા નથી માતાપીતાના ઉપકારનો બદલો શાસ્ત્રકાર કહે છે કે એમને ધર્મ પમાડવાથીજ વાળી શકાય માતાપીતાનો પરમ ભક્ત તો તે જ, કે જે સ્વય સદ્ધર્મ પામે અને તેમને પમાડે આજ એક ઉત્તમ ભાવનાથી મુમુક્ષુ આત્મા જો તેઓ કોઈ જ રીતિએ સમતિ ન આપે તો પણ પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરે અને તેથી આશયવિશુદ્ધિને અંગે એની પાછળ થતા આક્રદાદિને માટે તે દોષપાત્ર ઠરતોજ નથી, એટલુજ નહિ પણ—

" सो चाए अचाए अचाए चेव चाए "

—આ વાક્યથી સમજાવે છે કે-તેઓ મોહાધીન બનીને દીક્ષા માટે સમતિ નજ આપે તો પણ દીક્ષા લેનારો માબાપના હિતને કરનારો છે અને તે વખતે માબાપની દરકારમાં સસારમા પડી રહેનાર માતાપીતાનુ અહિત કરનાર છે બાકી જેઓ આજે દીક્ષા સ્હામેજ માતાપીતાની ભક્તિની વાતો કરે છે અને બીજી તરફ કામાધ કે અજ્ઞાનાધ બનીને પોતેજ માતાપીતાનો ત્યાગ કરે છે, તેઓની વાતને ધર્માર્થીએ સાભળવીજ નહિ એજ હિતાવહ છે અને જેઓ સર્વવિરતિ ધર્મને અગીકાર ન કરી શકતા હોય, તેઓએ માતાપીતાની સેવા કરવા સાથે તેમનો બોજે પોતે ઉઠાવી

વઇને પણ તેઓને ધર્મકરણીમા જોડવા જોઇએ અને એવાજ સતાનને **સુસતાન** ' કહેવાય છે

આ બધુ વિચારતા સ્પષ્ટ થાય છે કે ' સાધુઓ દીક્ષા માટે કોઇનેય ભગાડતા નથી પરતુ જ્યારે માતાપીતા રજા ન આપતા માર્ગ રૂધે અને ધર્મદ્રોહીઓ બળાત્કાર કરે ત્યારે આત્મકલ્યાણને ઇચ્છતા આત્માને જ તેઓથી દૂર ચાલ્યા જવુ પડે છે

કલેશ કરાવે છે?

વારવાર પ્રસગે પ્રસગે આવો સદ્બોધ આપનાર મહાત્મા **'માતાપીતાની ભક્તિ કરવાની ના પાડે છે '**–એમ કહેવુ, એ કેવલ દ્વેષમયતા વિના બીજુ શુ છે ? આમા તો માતાપીતાની સાચી ભક્તિની પ્રેરણાજ ભરી છે હવે જ્યારે એ દલીલમા પણ તેઓ ફાવતા નથી, ત્યારે તેઓ કહે છે કે– ' આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા શ્રીસઘમા કલેશ કરાવે છે ' **'શ્રીસઘની અવગણના ?'**–એ વિષે વિચારતા આપણે જોઈ ગયા છીએ કે–જેઓ પોતાનામા સઘત્વની અશતોપિ યોગ્યતા કેળવી શક્યા નથી ને કેળવવા ઇચ્છિતા નથી, છતા શ્રીસઘને નામે સત્તા ચલાવવાની ને રૂપમા પ્રભુસમ પૂજાવાની જેમની દુર્લાલસા છે, તેઓ વારવાર ધર્મપ્રવૃત્તિ ઉપર આક્રમણ કરે છે આવા પ્રસગે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા પૂ શ્રીસઘના કર્તવ્યનુ ભાન કરાવે છે અને એના યોગે ધર્માત્માઓ પોતાના ધર્મને સરક્ષવા માટે પેલાઓની **'આપખૂદ'** ને **'આત્મનાશક'** સત્તાને આધીન ન થાય ત્યારે સ્હેજે ત્યા બે વિભાગ પડી જ જાય પણ એથી કાઇ સત્યનો ઉપદેશ બધ કરાય ? નહિ જ બાકી ધર્મદ્રોહીઓ તો પ્રભુના વરઘોડામા, ગુરુવરના સામૈ-

ચામા ને ધર્મવ્યાખ્યાનમા પણ ગુડાશાહી બતાવવા ચૂક્યા નથીજ ને ? છતા આજે ચોગી ને ઉપરથા શિરજોરી કરાય છે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા તો ફરમાવે છે કે —

" અમે જૈન સાધુ થયા તે પણ આગમના પ્રતાપે અને તમે શ્રાવક કહેવાઓ તે પણ આગમના પ્રતાપે આગમના અભાવે નહોય સાધુપણુ કે ન હોય શ્રાવકપણુ ! માટે જે જે વિષયો ચર્ચાસ્પદ છે, તે તે વિષયોનો નિર્ણય આગમના પ્રમાણો દ્વારા જે આવે તે સ્વીકારવાનુ સૌ કોઈ કબુલે તો જૈન સમાજમા વ્યાપી રહેલી આ અશાન્તિ રહેજમા દૂર થાય અને શાન્તિ થતા સૌ કોઈ જો ધર્મમાર્ગે પ્રગતિ કરવા માટેજ પ્રયત્નશીલ બને, તો પોતાના આત્માનુ પણ કલ્યાણ સાધી શકે અને ઈતર જગત્‌ને પણ આ પ્રભુમાર્ગે દોરી શકે બાકી જેઓ આગમનેજ પ્રમાણભૂત માનવાને તૈયાર ન હોય, તેઓનુ શ્રાવકપણુ બીજી કોઈજ રીતિએ સિદ્ધ થતુ નથી અને તેવાઓના નામથી ઈતર જગત્ છેતરાઈ પ્રભુધર્મ સબધી ગેરસમજમા દોરવાય નહિ તે માટે ઘટતા પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે મારૂ તો માનવુ છે કે–તેઓ જો સર્વજ્ઞ પ્રભુએ કહેલ આગમને પ્રમાણભૂત માને તો વગર ગમાવાને સમાધાન થઈ જાય તેમ છે, કારણકે–આપણી તો પૂ આગમ ગ્રંથોને પચાગી સહિત પ્રમાણભૂત માનવાની પ્રતિજ્ઞા છે એમાજ આપણે તો સાધુપણુ અને શ્રાવકપણુ માનીએ છીએ "

આમ–'ક્લેશ કરાવે છે'–એ આરોપ પણ ટકી શકતો નથી ક્લેશ તો તે કરાવે છે, કે જેઓ જિનાજ્ઞાઓને ઉથલાવવા ઇચ્છે છે બાકી જો ધર્મવિરોધીઓએ પૂ આગમોની આજ્ઞા વિરૂદ્ધ પગલા ન ભર્યાં હોત, તો આજે જૈનસમાજ આવા પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માને પામીને નન્દનવન સમોજ બન્યો હોતને ?

<u>લોકવિરૂદ્ધ ?</u>

જ્યારે આમ કોઈ પણ રીતિએ તેઓ પોતાની માન્યતાને સિદ્ધ કરવામા સફળ નિવડી શકતા નથી, ત્યારે તેઓ

એમ કહે છે કે-'પૂ. **પ્રવચનકાર મહાત્મા લોકવિરૂદ્ધ દીક્ષાઓ આપે છે!** અને તેમ ન થવું જોઈએ!!' તદર્થે '**જયવીયરાય**' સૂત્રમા આવતા '**લોગવિરૂદ્ધચ્ચાઓ**'નું પ્રમાણ રજુ કરે છે લોકથી વિરૂદ્ધ જે કાર્યો એટલે સુજ્ઞ જનોથી નિન્દિત કાર્યોનો ત્યાગ કરવાનું આ સૂત્રમા દર્શાવાયું છે આ ગ્રન્થમા પાચમા વ્યાખ્યાનથી એજ '**જયવીયરાય સૂત્ર**' ઉપર વિવેચના કરવામા આવી છે રોજ પ્રભુ પાસે એ સૂત્રદ્વારા થતી માગણીઓ સમજાવાઈ છે અને આ ગ્રંથના ૨૪૧મા પાનાથી '**લોગવિરૂદ્ધચ્ચાઓ**' સૂત્રની કલિકાલ-સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજાએ રચેલી ટીકાનો આધાર લઈને '**લોકવિરૂદ્ધ**' અને '**લોકવિરોધ**' એ બે વસ્તુ વચ્ચે રહેલા ભેદનો સુન્દર સ્ફોટ કર્યો છે કોઇ પણ અવસર, ભૂત-ભાવિ કે વર્તમાન કાલમા એવો નથી આવ્યો, નથી આવવાનો કે નથી અત્યારે, કે જ્યારે સર્વ જનો એક જ મતના હોય ધર્મ ને અધર્મ, સત્ય ને અસત્ય, નીતિ ને અનીતિ, સદાચાર ને દુરાચાર, મોહ ને નિર્મોહ, એ બે રહેવાનાજ અને તેટલા જ ખાતર અસદ્ વસ્તુની ઉપાસનામા ભાનભૂલેલા સદ્ વસ્તુનો વિરોધ કરતા જ રહેવાના અને તેથી જો સદ્ વસ્તુનો ત્યાગ કરાય, તો પરિણામ એજ આવે કે-સદ્ વસ્તુનો લોપ થાય પરન્તુ સદ્ વસ્તુના ઉપાસકો તેને તજેજ નહિ એટલે જે જે લોકવિરૂદ્ધ તેનો ત્યાગ ખરો જ અને તેથી તો એની ટીકામા લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોની ગણના કરી બાકી જ્યા જ્યા લોકવિરોધ, તેનો તેનો ત્યાગ નજ કરાય વળી સમજવું જોઈએ કે-'એ લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ પણ પ્રભુમાર્ગની આરાધના થઇ શકે અને તે દ્વારાએ

મુક્તિ પામી શકાય તેટલાજ માટે છે ' જ્યારે અત્યારે ધર્મ દ્રોહીઓ એજ શબ્દોને નામે પોતાની પ્રભુમાર્ગની વિનાશક પ્રવૃત્તિઓને પોષવા મથે છે અનન્તજ્ઞાનીઓએ ઉપદેશેલા માર્ગનો નાશ કરવામા પણ, એજ અનન્તજ્ઞાનીઓએ કેવલ આત્મકલ્યાણ માટેજ ઉપદેશેલ આજ્ઞાને હાથગોળો બનાવે છે ઉપરાન્ત એ પણ વિચારણીયજ છે કે–જ્યારે એક તરફ તેઓ શાસ્ત્રોને **'વિકારી'** અને શાસ્ત્રકારોને **'સ્વાર્થી–ઇન્દ્રજાલીયા'** વિગેરે શબ્દોથી સબોધે છે, ત્યારે આ સૂત્રની આજ વસ્તુનો ઉપયોગ કેમ કરાય છે ? વળી જો તેઓ **લોકવિરૂદ્ધચ્ચાઓ'**મા માનતા હોય, તો તેજ સૂત્રમા દર્શાવેલ **'ભવનિર્વેદ'–'માર્ગાનુસારિતા'–'ઇષ્ટફલ(મોક્ષ)નીસિદ્ધિ' –'ગુરૂજન પૂજા'–'પરાર્થકરણ'–'શુભ ગુરૂનો યોગ' 'તેમના વચનની ભવ રહે ત્યા સુધી અખડ સેવા'** તેમજ **'ભવે ભવે શ્રી જિનેશ્વરદેવોના ચરણની સેવા'** વિગેરેને કેમ માનતા નથી ? જેઓ અસારથી વિરાગ મેળવવાની અને સમ્યગ્ દર્શન–જ્ઞાન–ચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગે ચાલવાની માગણી કરે, તે વૈરાગ્યનો વૈરી હોય ? તે વીતરાગ પ્રભુના વચનનો દુરૂપયોગ કરી **'દીક્ષા'**નો વિરોધ કરે ? નહિજ એટલે અજ્ઞાન લોકના વિરોધને લેશ પણ મચક ધર્મી આત્માઓ આપીજ શકે નહિ અને તેથીજ તેઓ શ્રીમદ્, લોકવિરોધનો સામનો કરીને પણ પોતાના આત્મબળથી સન્માર્ગનો પ્રચાર કરી રહ્યા છે એટલે ધર્મવિરોધીઓ તરફથી થતો આ આક્ષેપ પણ નિષ્ફલ નિવડે છે પૂર્વના પણ અનેક મહર્ષિઓએ ભયકર લોકવિરોધ વચ્ચે જરાય નમતુ મૂકયા

વિના શાસનસેવા કરી છે અને વીસમી સદીના પરમ પ્રભાવક શ્રીમદ્ વિજયાનન્દસૂરીશ્વરજી મહારાજાએ પણ એજ રીતિએ શાસનસેવા બજાવી છે

ધર્મનાશકોની દશા—

આ રીતિએ અનેકાનેક દોષારોપણ છતા તેઓ કોઈ જ રીતિએ ફાવી શક્યા નથી, ત્યારે તેઓએ શાસનહીલનાનો 'હાઉ' ઉભો કરવાની ધમાલ મચાવી છે કોઇ સ્થળે કોઈ ભાગ્યવાન આત્મા પ્રવ્રજિત થનાર હોય, કે તરત ધર્મ-વિરોધીઓ ત્યા પહોચી જાય અને તદ્દન ગપ્પા ચલાવી ત્યાની જનતાને ઉશ્કેરે, રાજ્યના અમલદારોને ઉંધું સમજાવી મનાઇ હુકમ કઢાવે, તેના કુટુમ્બની આગેવાની કરી દીક્ષા લેનાર સગીર ન હોય તોય સગીર કહેવડાવી કેસ ઉભો કરે, વિહારમાથી પૂ મુનિવરો ઉપર આક્રમણ કરીને દીક્ષિતને ઉપડાવે, તેમજ બને તેટલી ધાધલ મચાવે અને જ્યારે એકેયમા ન ફાવે ત્યારે છાપાના કોલમોમા દીક્ષિત થનાર પુણ્યાત્મા અને દીક્ષા આપનારને વગોવવાને માટે નહિ બનેલી અને અછતી બાબતો લખી, પોતેજ તેના ઉપર ટીકા કરે અને શાસન હીલનાના રોદણા રોવાની દાંભિક્તા સેવે આથી સુજ્ઞજનો એથી ઉધે માર્ગે દોરવાઈ જઈને દીક્ષાવિરોધ કરી બળાત્કારે પણ દીક્ષિત થનારને પતિત કરી ભયકર મહાપાપમા ન ડુબે, તે માટે શાસ્ત્રકારોએ આ વિષયમા કરેલો ખુલાસો રજુ કરવો સ્થાને ગણાશે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીએ શ્રી દેશવિરતિ ધર્મારાધક સમાજના અમદાવાદમા મળેલા પાચમા અધિવેશનમા બીજા દિવસની કાર્યવાહી મુજબ, કેટલાકોએ પૂછેલા પ્રશ્નોના ખુલાસા કર્યા હતા તેમા પહેલો પ્રશ્ન એ હતો કે –

'દીક્ષા લેનારને એક પણ દિવસ તેની મરજી વિના પરાણે રોકવામા આવે અને તે પરિણામ ચૂકી જાય, તો તેને બલાત્કારથી રોકનાર જૈનશાસ્ત્રો મુજબ કેવા પ્રકારના કર્મનો બધ કરે?'

આ પ્રશ્નનો ઉત્તર, પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીએ તે પ્રસગે વિસ્તારપૂર્વક સજ્જડ દલીલો દ્વારા આપીને સમ જાવ્યું હતુ કે–કોઇ પણ દીક્ષિતને–દીક્ષા લેવાને તૈયાર થએલાને પતિત કરનાર મહા મોહનીય કર્મ બાધે પોતાના એ કથનને સિદ્ધ કરતા તેઓ શ્રીમદે જે આગમપ્રમાણ દર્શાવ્યુ હતુ તે આ રહ્યુ —

"શ્રી ગણધરદેવ એટલે ભગવાન્ શ્રી જિનેશ્વરદેવના હસ્તદીક્ષિત દ્વાદ શાગીના સ્વય પ્રણેતા, શાસન ના પરમ આધારભૂત એવા મહાર્ષ તેને હણી નાખનાર જે જાતિનું કર્મ બાધે, તે જાતિના મહા મોહનીય કર્મને સયમ લેવા તૈયાર થયેલાને બળાત્કારે પતિત કરનાર બાધે આ બાબતને બતાવતી ચોથા અગસૂત્ર શ્રી સમવાયાગ સૂત્રના મૂળગાથા આ રહી—

"उवट्ठीय पडिविरय, सजय सुतवस्सिय ।
वुक्कम्म धम्माओ भसेइ, महामोह पकुव्वइ ॥२१॥१८॥"

*

'જે આત્મા સયમ લેવા ઉપસ્થિત થયો છે અથવા સઘળા સસારના બધન છોડી સયમી બ યો છે, તે સયત, સુતપસ્વી આત્માને બળાત્કારથી ધર્મમાર્ગથી ભ્રષ્ટ કરે, તે મહામોહનીય કર્મ બાધે –એમ ચોથા શ્રી સમવાયાગ સૂત્રમા ભગવાનના હસ્તદીક્ષિત પાચમા ગણધરદેવ શ્રી સુધર્માસ્વામિજી મહારાજા કહે છે

*

હવે એજ ગાથાની ટીકામા ગાથાના ભાવને સ્પષ્ટ કરતા ટીકાકારમહર્ષિ સાફ સાફ લખે છે કે—

"उपस्थित प्रव्रज्याया-प्रविव्रजिषुमित्यर्थ, 'प्रतिविरतं' सावद्ययोगेभ्यो निवृत्त प्रव्रजितमेवेत्यर्थ 'सयत' साधु 'सुतपस्विन' तपासि कृतवन्त शोभन वा तपाश्रित-आश्रित क्वचित् 'जे भिक्खु जगजीवण' तिपाठ' तत्र जगन्ति-जंगमानि अहिंसकत्वेन जीवयतीति जगज्जीवनस्त विविधै प्रकारैरुपक्रम्याक्रम्य बलादित्यर्थ, धमात्-श्रुतचारित्रलक्षणाद् भ्रशयति य स महामोह प्रकरोतीति अष्टादश ॥ १८ ॥"

*

સયમ લેવાની ઇચ્છાવાળા આત્માની અને જેટલા જેટલા પાપવ્યાપારો તેનાથી નિવૃત્તિ પામેલા સયમી સુતપસ્વી આત્મા જેણે ઉત્તમ પ્રકારના તપને જીવનમા આશ્રિત કર્યો છે જગતના જેટલા જીવો તેને જીવિતદાન આપનારા એને વિવિધ પ્રકારના ઉપાયો કરીને, આડુ-અવળુ સમજાવીને ભયકર જાતિના આક્રમણ કરી બળાત્કારે શ્રુતચારિત્રરૂપી ધર્મ એનાથી જે આત્મા એનો પાત કરે, એ આત્મા મહામોહનીય કર્મથી પોતાના આત્માને લિપ્ત બનાવે છે

આ રીતિએ એક દીક્ષા લેવાને તૈયાર થએલા આત્માને બળાત્કારે પતિત કરનાર વ્યક્તિને, શ્રી 'ગણધર ભગવાનનુ ખૂન' કરવાથી જે દોષ લાગે તે દોષ લાગે આવો દોષ લાગે છે, એમ જાણ્યા પછી પણ કયો કલ્યાણકાક્ષી આત્મા દીક્ષા લેવાની ભાવનાવાળાને દીક્ષા લેતો અટકાવવાના '**મહા મોહનીય કર્મ**'ના જનક કાર્યને કરે ? એટલે આ વાચનારને આગ્રહ પૂર્વક નિવેદન છે કે-તેઓએ આજ સુધીમા અજાણપણે એવા પાપકૃત્યમા ભાગ લીધો હોય, તો પણ તેનો '**પશ્ચાત્તાપ**' કરી, ગીતાર્થ ગુરૂ પાસે એનુ પ્રાયશ્ચિત્ત લઇને ભવિષ્યમા તવા આત્મઘાતક કૃત્યથી પોતાના

આત્માને બચાવી લેવો' બાકી જેઓ દીક્ષાવિરોધને અંગે પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીની પણ અવહેલના કરી રહ્યા છે, તેઓએ તો જ્યાં **'અસત્યસેવન'** ને **'કર્માવરણ'**નો ભયજ છોડયો છે, ત્યાં તેમને આવા કર્મનો ડગ્ઝ ક્યાં લાગવાનો છે? પરન્તુ એના વિપાક વખતે એમની જે કરૂણાજનક હાલત થવી છે, એની કલ્પના પણ પ્રકમ્પ ઉપજાવે છે તેવાઓ એમના પાપ કૃત્યોમાં ફાવી જઇને ધર્મધ્વંસ કરી શકે, તે પૂર્વે ધર્મીઓએ તો એનો દરેક રીતિએ પ્રતિકાર કરવોજ જોઇએ અને સાથેજ તેવા પરલોક અને પાપકર્મથી નીડર બનેલાઓની ભાવ દયા પણ ચિન્તવવી જોઇએ

રાજકીય ચળવળનો વિરોધ ?

પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રી સ્હામે જગાવવામાં આવેલા અનેકાનેક ઉધમાતોમાં એક એ પણ છે કે-'તેઓશ્રી રાજકીય ચળવળના વિરોધી છે' આ વાત પણ પહેલાની વાતો જેટલીજ અજ્ઞાનતાભરી અને તેટલીજ અસત્ય છે જૈન સાધુઓના આચારજ એવા છે કે-તેમને રાજકીય ચળવળ સાથે કાંઇજ સબંધ ન હોય તેઓનું જીવન ધર્માચારમય હોય છે, તેઓનો ઉપદેશ ધર્મ સંબધીજ હોય છે અને તેઓ માત્ર ધર્મતત્ત્વના પ્રચારમાંજ જગતનું કલ્યાણ માની જગતમાં વિચરે છે અને તેથીજ જ્યાં જ્યાં ધર્મને નામે ધર્મઘાતની પ્રવૃત્તિઓ મડાતી હોય, ત્યાં અજ્ઞાન વિશ્વ મુઝાઇને ઉન્માર્ગે ન દોરવાઇ જાય તે પૂરતોજ તેઓ એ વિષયનો સત્ય સ્ફોટ કરે છે અને તેથી તેને રાજકીય ચળવળનો વિરોધ કહેવા કરતા, અધર્મનો વિરોધજ કહેવો જોઇએ

હિન્દમા ચાલેલી છે-લી કાયદાભંગની ચળવળ પ્રસગે જે રીતે દેશહિતના કાર્યમા કલ્યાણ માનનારાઓ તરફથી પતિને પત્નિ છોડવાનું, પુત્રને માતાપીતાની આજ્ઞાની અવગણના કરીને પણ જોડાવાનું, સ્નેહિ-સબધીને તજવાનું ને મોત માટે તૈયાર રહેવાનું સૂચવાયું હતુ, તે સબધી પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીએ વિવેચન કરીને એ રીતિએ અપાતી અને લેવાતી સ્વપર કલ્યાણને કરનારી દીક્ષાનુ પણ પ્રતિપાદન કર્યું હતું આ શિવાય તેઓ શ્રીમદ્ કાઇજ તે સબધી વદ્યા ન હતા, પરન્તુ મુબઇમા સ્થપાએલા ધર્મદ્રોહી જૈન યુવક સઘે જેમ ઘણીવાર જુઠાણાઓ દ્વારા પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માની સ્હામે જૈન કુલાગારને છાજતા લખાણો લખ્યા હતા, તેજ રીતિએ ચાલુ રાજકીય ચળવળની ઓથ શોધીને, તદ્દન જુઠાણાભરી બાબત પ્રસરાવી હતી કે-પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા યત્રવાદને પોષે છે, સ્વદેશીને નિન્દે છે, તકલી ફેરવવામા ભીલના ભથા કરતાય વધારે પાપ કહે છે અને ગાધીજીને મીઠાચોર કહી મીઠાના કાયદાના ભગની પ્રવૃત્તિને નિન્દે છે આવા ભાવાર્થનું લખાણ એની દૈનિક શૈલિ મુજબ તદ્દન ગલીચ ભાષામા મૂકવામા આવ્યું હતુ અને પોતાની લાગ વગવાળા પત્રોમા પણ એનું પ્રકાશન કરાવાયું હતુ આથી જૈન કે જૈનેતર જગત્ એ પ્રપચનું ભોગ ન બને તેટલાજ ખાતર, તા ૨૬-૩-૩૦ ને દિને પોતાનું દૈનિક પ્રવચન પૂર્ણ કરતા પૂર્વે જે ખુલાસો પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માએ કર્યો હતો, તે પોતાની સમ્પાદકીય નોધ સાથે '**જૈન પ્રવચન**'ના સમ્પાદકે પ્રગટ કર્યો હતો તે આ રહ્યો —

'જાણકાર'ના તખલ્લુસથી 'જૈન યુવક સંઘ પત્રિકા'એ ફેલાવેલી તદ્દન બનાવટી અફવા !

મુનિપ્રવરશ્રી વિરોધીઓના આંતર સ્વરૂપનું ઉદ્‌ઘાટન કરે છે

મુંબઈમાં સ્થપાયેલા જૈન યુવક સંઘની ધર્મનાશક પ્રવૃત્તિથી કોઈ અજાણ્યું નથી તેણે પૂજ્ય મુનિ મહારાજાને નિંદવાની પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં આજ સુધી કશી જ કમીના નથી રાખી પોતાના પરમ ગુરૂદેવોની છત્રછાયા નીચે અહીં લાલબાગમાં વિરાજતા મુનિપ્રવર શ્રીમદ્ રામવિજયજી મહારાજ, કે જેઓ ઉન્માર્ગોનું ઉન્મૂલન કરનારી અને મોક્ષમાર્ગનું પ્રતિપાદન કરનારી દેશના નિરંતર આપી રહ્યા છે, તેઓને હલકા પાડવા માટે અને તેઓની દેશના અટકાવવા માટે અનેકાનેક પ્રયત્ન કરવા છતાં નિષ્ફલ નીવડવાથી 'હાર્યો જુગારી બમણું રમે'—એ કહેવત અનુસારે એક છેલ્લો દાવ ખેલવામાં આવ્યો છે, અને તે દ્વારા ઇચ્છયું છે કે—મુનિપ્રવર શ્રીમદ્ રામવિજયજી મહારાજ કોઈપણ રીતિએ હલકા પડે અને આપણે આપણું ધાર્યું કરી શકીએ' પણ તેઓની તે ધારણા આકાશકુસુમ મેળવવા જેવી છે આ છેલ્લા દાવમાં તેઓએ ભયંકર જુઠનું સેવન કરવા સાથે મૂર્ખતાનું પણ કિંચિત્ પ્રદર્શન કર્યું છે તે દર્શાવવા માટે બુધવાર તા ૨૬–૩–૩૦ ના દિવસે વ્યાખ્યાન સમાપ્ત થવા અગાઉ, મુનિપ્રવરશ્રીએ જે ખુલાસો કર્યો છે તે જનતાની જાણ માટે નીચે રજુ કરવામાં આવે છે —

પૂ. મુનિપ્રવરશ્રીનો ખુલાસો

' નિરંતર વ્યાખ્યાનમાં આવતા તમે જાણોજ છો કે—વર્તમાન રાજદ્વારી હીલચાલના સંબંધમાં, તે હીલચાલમાં પ્રકટ થયેલી આપણને હિતકારી એક

કરતા નથી. માત્ર એ રત્નત્રયીનુંજ મર્દન કરીએ છીએ. આથી તો વિરોધીઓ સમજ્યા કે-'અહીં તો સમ્યગ્‌દર્શન, સમ્યગ્‌જ્ઞાન અને સમ્યક્‌ચારિત્ર સિવાય બીજી વાતજ થતી નથી.' એટલે જ એ લોકોએ નવો દાવ ફેંક્યો અને આ (મુંબાઇ જૈન યુવક સંઘ પત્રિકા) પત્રિકામાં 'જાણકાર'ના તખલ્લુસથી જાહેર કર્યું કે-'રામવિજયજી કહે છે કે-"આ લડતમાં ગાંધીને પૈસાની કે માણસની મદદ કરવી તે પાપ છે, કારણ ગાંધી મીઠાની ચોરી કરવા જાય છે. તેથી સાચા શ્રાવકોનો ચોરીમાં કદાપિ કોઈ પ્રકારનો સાથ હોયજ નહિ. તેમજ "ખાદી ન પહેરવાની બાધા આપી રહ્યા છે'-વિગેરે' આ પ્રમાણેની જાહેરાત કરીને તેઓએ પોતાની જાતને બરાબર ઓળખાવી છે. સત્યાગ્રહની હીલચાલના નાયક પોતે જ રાતના ચોગાનમાં ખુલ્લું કહીને જાય છે, પોતાને કેમ પકડતા નથી એવી દાંડી પીટી પીટીને જાય છે. એંસી જણ સાથે ન પકડે તે એંસી હજાર સાથે કેમ પકડશે?—એમ કહીને આવી ખુલ્લી રીતે જનારને કોઈ પણ ચોર કહે ખરો? ખરેખર, આ પત્રિકાના કાઢનારાઓએ બુદ્ધિનો રહેજ પણ ઉપયોગ કર્યા વિનાજ આ લખાણ પ્રગટ કર્યું છે. ઈર્ષ્યાથી આવી રીતે પામર આત્માઓ બનાવટી વાતો ઉભી કરે છે. આ બધું કહેવાની આપણને જરૂર નહોતી, પણ આ લોકોએ આપણને ફરજીયાત બોલવાનો પ્રસંગ આપ્યો છે. જે વખતે જે પ્રવૃત્તિ ચાલતી હોય, તેના ઓઠા તળે વિપ્લવ જગાડવાની એઓની દુષ્ટ મનોવૃત્તિ સ્પષ્ટ થાય છે. જૈન યુવક સંઘના સેક્રેટરીઓ સોલીસીટર, પ્રોફેસર અને અન્ય ડીગ્રીઓને ધારણ કરનારા છે. એના સભ્યોમાં પણ એલ. એમ. એન્ડ એસ., કે એમ. બી. બી. એસ. વિગેરે ડીગ્રીધરો છે. પરન્તુ દુર્ભાવના જાગે ત્યારે વિદ્યાનો દુરૂપયોગ કરવાનુંજ મન થાય છે, તેનું આ સ્પષ્ટ ઉદાહરણ છે. દુર્ભાવનાને આધીન થયેલા ખોટું બોલતાં કે લખતાં જરાયે અચકાતા નથી, પરન્તુ હું કહું છું કે-આથી એમની પ્રતિષ્ઠા ઘટે છે અને ડીગ્રીઓ લાજે છે. જેમના પગલે ચાલવાનો તેઓ દેખાવ કરે છે, એમણે તો કહ્યું છે કે-'આ લડત શરૂ થયા પછી ભણનાર વિદ્યાર્થી કોલેજીયન, વકીલ અને વેપારી જો સ્કુલ, કોલેજ, કોર્ટ કે દુકાન ન છોડે તો તે દેશના દ્રોહી છે.' હવે વિચાર કરશો તો માલૂમ પડશે કે-દેશના વાસ્તવિક દ્રોહી કોણ છે? જેઓ આજે વાતો કરે છે, તેઓને તપાસો તો વસ્તુત સ્હેજ જણાઈ આવશે. દેશની હીલચાલના નાયકો આવાઓને સારી પેઠે ઓળખે છે. દેશનાયકો જે કોલેજોને

પોષવાની પોકારી પોકારીને ના કહે છે, તે ગનેજોને આ લોકોજ પુષ્ટ કરી રહ્યા છે હિંસા કરીને પણ ડાકટરી લાઈન ચલાવી રહ્યા છે એ શું ઓછું શરમભર્યું છે? જે સમયે રાજકીય પ્રવૃત્તિમા પણ અહિંસક રહેવાની ઉદ્‌ઘોષણાઓ થાય છે તે સમયે વિદ્યાભ્યાસમા પણ હિંસાનુ સમર્થન કરનારા આ લોકોજ છે કોર્ટમા ગયા વિના એક દિવસ પણ રહી શકતા નથી, રાજ્યના ખાતાઓને જે નિભાવે છે કારખાનાઓ ખોલાવે છે અને વળી દેશભક્તિના દાવાઓ પણ એઓજ કરે છે! દેશહિતથી વિપરીત વર્તન કરનારા આ ગગ્રોધરો છે કે જૈન સાધુઓ છે–તે જગતથી અજાણ્યુ નથી તેમના માના કેટલાયે વકીલાત છોડી? કેટલા ઘર છોડી ગયા? કેટલા જેલમા જવા તૈયાર થયા? હુ તો કહુ છુ કે દેશની સુલેહ થાય ત્યારે દેશદ્રોહી તરીકેના પ્રથમ ચાંને લાયક આવાઓજ ઠરશે આપણે તો કહી શકીએ તેમ છીએ કે– અમે ધર્મક્રિયાઓમા રક્ત હતા દર પદર દિવસે દેશની દેશના ચકોની, પુરજનોની અને જગદ્‌ભરની શાંતિ માટે શાંતિર્ભવતુ'ના પાઠથી શાંતિ ઈચ્છતા હતા દુનિયાભરની શાંતિ માટે અમારી પ્રાર્થના ચાલુજ હતી એટલે દેશ તથા દુનિયા માટે આપણી પ્રવૃત્તિ તો ઉપકારક છે યંત્ર, મીલ, કારખાના–એ બધાને જૈનશાસનમા પાપ માનેલ છે જૈનધર્મની દૃષ્ટિએ પદર કર્માદાન (હિંસક વ્યાપારો)ના આપણે સખ્ત વિરોધી છીએ વર્તમાનમા આરંભ-સમારંભને વધારનારૂં જે શિક્ષણ દુનિયામા અપાઈ રહ્યુ છે, તેની તો જૈન સાધુઓ ના પાડતાજ આવ્યા છે આજે દેશના નામે વાતો કરનારા એ શિક્ષણ છોડી શકતા નથી એનુ શું કારણ છે?

શું તમને એમ નથી લાગતું કે–આ વાતો કરનારાઓને કાંઈ પણ અમલ નથી કરવો અને માત્ર ધર્મ પ્રત્યેજ વૈર કેળવવુ છે? મ્હારી તમને સલાહ છે કે એવાઓને ઝપાટે ચડી ધર્મને ન ભૂલશો ધર્મ ભૂલ્યા તો બધુ બરબાદ! ધર્મ ભૂલીને દેશની કે કશાની આબાદી કોઈ કરી શક્યું નથી કરી શકવુ નથી અને કરી શકશે પણ નહિ. દેવ-ગુરૂ-ધર્મને આઘા મૂકવા તો બરબાદ થશો અને ગાડામા ખપશો પરમ તારક શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાનુ પાલન થાય એવી બધીજ પ્રવૃત્તિ કરો અને એ આજ્ઞાનો ઘાત થાય એવી પ્રવૃત્તિઓને છોડી દો! એ પરમ તારકની આજ્ઞાના સેવનમાજ સ્વનું, પરનુ અને સમસ્ત વિશ્વનુ કલ્યાણ સમાયેલુ છે'

ગાંધીજી વિરૂદ્ધ પ્રચારકાર્ય ?

ઉપરના પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીએ કરેલા ખુલાસામાં અનેક બાબતો તેઓ શ્રીમદે સ્પષ્ટ કરી છે. ધર્મદ્રોહીઓ એવી એવી અનેકવાર 'જુઠાણાની જાળો' બીછાવવાના પણ આખરે ખુલ્લા પડી જાય છે. તેઓ રાજકીય ચળવળનો બીજી રીતિએ પણ લાભ ઉઠાવે છે-ઉઠાવવા તરફડીયા મારે છે અને પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રી-' ગાંધીજીની નિન્દા કરે છે '-એવુ અસત્ય પ્રચારે છે. કોઈ પણ રાજકીય નેતાએ પોતાની તે વ્યક્તિતાનો લાભ લઈને કોઈજ ધર્મને અંગે અજ્ઞાનપણે ટીકા નજ કરવી જોઇએ છતા ગાંધિજી તેથી અલિપ્ત રહ્યા નથી અને તેમણે અનેક વાર ધાર્મિક ચર્ચાઓમા ભાગ લઇને તેમજ પોતાની માન્યતાના સમર્થનમા ધર્મસિદ્ધાન્તો વિષે ઉન્માર્ગગામી ચર્ચા કરીને, ધર્મપુરૂષોને તેનું ખંડન કરી જનતા સમક્ષ સત્ય સ્વરૂપ રજુ કરવાના કારણો આપ્યા છે. એમણે કરેલી અહિંસાની વ્યાખ્યા જૈનધર્મની અહિંસાને બંધ બેસતી નથી અને તેથી જ કુતરા ઉપરના ગોળીબાર પ્રસંગે, વાછરડાની કરવામા આવેલી ઘાતના પ્રસંગે, વાદરાઓને સત્યાગ્રહ આશ્રમના શાક બચાવવા માટે મારવાના પ્રસંગે, તેમ જ બીજા ઘણા પ્રસંગોએ તેઓએ જૈનધર્મની અહિંસાને નિષ્કારણ સડોવી ગેરસમજ ઉભી કરી હતી. આવા પ્રસંગે ધર્મધ્વંસને નહિ ઈચ્છતા પૂ. પન્યાસપ્રવરશ્રી જેવા મહાત્માઓ એ વિષયમા યોગ્ય ખુલાસા કરે, એ કાંઇ ગાંધિજીની નિન્દા નથી અને જો એને જ નિન્દા કહેવાય, તો પરિણામે ગાંધિજી ખુદ પણ નિન્દા કરનાર ઠરે તેમ છે. પરન્તુ કોઈનાય અધાર્મિક

વિચારોના પ્રચારથી ભદ્રજનો જો ઉન્માર્ગે દોરવાઇ જાય તેમ હોય, તો ઉપકારી મહાપુરૂષ અવશ્યમેવ તેનો પ્રતિકાર કરેજ બાકી જેઓ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીને '**ગાંધિજીની નિન્દા**'ને નામેજ વગોવવા ઇચ્છે છે, તેઓ કોઇ પણ પ્રસગે તેઓ શ્રીમદે ઉચ્ચારેલા શબ્દો રજુ કરી શક્યા નથી અને છતા વગર પ્રમાણે ટાકયે '**લાગ્યુ તો તીર નહિ તો ટીકકો**' એ ન્યાયે તેમની અધમ પ્રકૃતિ મુજબ તદ્દન જુઠા ણુાભર્યું પ્રચારકાર્ય કર્યે જાય છે એટલે અને સાફ સાફ કહી દેવુ જરૂરી છે કે-પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીને એ રાજકીય ચળવળની કે ગાંધિજીની નિન્દા કરવાની કાઇજ જરૂર નથી તેઓ કરેજ નહિ એઓશ્રીના પ્રત્યેક પ્રયત્નનુ ધ્યેય એક માત્ર ધર્મપ્રચારજ હોય અને છે

કેળવણીનો વિરોધ ?

આ ઉપરાન્ત પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીને વગોવના રાઓ, એઓશ્રીને '**કેળવણીના વિરોધી**' તરીકે ચીતરવાની પાછળ પણ પોતાની શક્તિનો દુર્વ્યય કરવાને ચૂકતા નથી જે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા અનન્ત જ્ઞાનીઓની આજ્ઞાઓ સમજીને જીવનમા ઉતારવામા જ આત્મકલ્યાણ સમજતા હોય અને જેઓ '**સમ્યગ્ જ્ઞાન**'ને મોક્ષપ્રાપ્તિમા અનિવાર્ય દર્શાવતા હોય, તેઓશ્રીના ઉપર '**કેળવણીના વિરોધી**' એવો કરવામા આવતો આક્ષેપ ક્યાથી સત્યાશંવાળો પણ હોય ? જેઓ શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓએ કહેલા—

"पढम नाण तओ दया"

"પહેલું જ્ઞાન ને પછી ક્રિયા, નહિ કોઇ જ્ઞાન સમાન રે"

"ज्ञान – क्रियाभ्या मोक्ष ।"

"જ્ઞાની જે કર્મનો ક્ષય ક્ષણ માત્રમા કરે, તે કર્મનો ક્ષય કરવાને અજ્ઞાની પૂર્વ ક્રોડ વર્ષ લગી મથે તોય ક્ષય ન થાય"

"सम्यग् दर्शन-ज्ञान-चारित्राणि मोक्षमार्ग ।"

જેવા સુવાક્યોના પ્રતિપાદનમા અનેકાનેક પ્રવચનો આપીને જગતને સદ્જ્ઞાન મેળવવાની પુન પુન પ્રેરણા કરતા હોય, તે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માને કેળવણીના વિરોધી જણાવવા, એમા શિવાય અજ્ઞાન બીજુ કાઇજ નથી પરન્તુ આજે તો એ ધર્મદ્રોહીઓ પોતાની દરેક પ્રવૃત્તિને ધર્મપ્રવૃત્તિ તરીકેજ પોષવા ઇચ્છે છે અને ભદ્ર જનતાના ધર્મપ્રેમનો લાભ લઇ પોતાની દુર્લાલસાને પોષવા મથે છે તેઓ અર્થ અને કામની રસિકતાને વધારનારી કેળવણીને પણ **'સમ્યગ્ જ્ઞાન'**નું ઉપનામ આપવા માગે છે અને એ રીતે ભયકર ઝેરને અમૃતના ઉપનામે ખપાવવા ચાહે છે પૌદ્ગલિક પદાર્થોના મમત્વને કેળવતી કેળવણીને કોઈજ **"સમ્યગ્ જ્ઞાન"** કહી શકે નહિ, કારણકે-જ્ઞાની પુરૂષોએ 'ज्ञानस्य फल विरति **'જ્ઞાનનુ ફળ વિરતિ હોઇ શકે'** તેમજ **"सा विद्या या विमुक्त्ये"-'તેજ વિદ્યા કહેવાય કે જે મુક્તિને માટે થાય'** આવા કથનો દ્વારા **'સમ્યગ્જ્ઞાન'** કોને કહેવાય તે દર્શાવ્યુ છે આથીજ વિરતિને નહિ પેદા કરનાર જ્ઞાનને અજ્ઞાન તરીકે વર્ણવ્યું છે બાકી સમ્યગ્જ્ઞાન અને મિથ્યાજ્ઞાનની પરીક્ષા એજ રીતિએ થાય કે-**જે જ્ઞાન પ્રાપ્તિથી વિરતિની ભાવના પેદા થાય તે સમ્યગ્જ્ઞાન અને જે જ્ઞાનપ્રાપ્તિથી સાસારિક વાસનાઓ જન્મે તે મિથ્યાજ્ઞાન** મિથ્યાજ્ઞાનના યોગે મનુષ્યની માનવતા

હણાય છે, જ્યારે સમ્યગ્જ્ઞાનના યોગે એની પ્રભુતા વિકસે છે પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીને 'બળ'ના, 'વિદ્યા'ના કે 'વિજ્ઞાન'ના વિરોધી તરીકે ચીતરનારાઓને તેઓશ્રીના જ શબ્દો સમર્પવા ઠીક છે આ રહ્યા તે

' અમે બળના, વિદ્યાના કે વિજ્ઞાનના વિરોધી નથી પણ વિદ્યાના વિનાના ઉન્નતિના કે બળના નામે મનુષ્યને મનુષ્ય મટાડી રાક્ષસ બનાવાતા હોય, તો એના અમે કટ્ટર વિરોધી છીએ જે વિદ્યા, જે વિજ્ઞાન અને જે બળ પ્રભુના માર્ગથી આત્માને પરાઙ્મુખ બનાવે તે વિદ્યાને, વિજ્ઞાનને કે બળને વખાણવા અમે હરગીજ તૈયાર નથી જે વિજ્ઞાન જે વિદ્યા અને જે બળ પાપભીરુ બનાવવાને બદલે પાપમા રક્ત બનાવે આરંભ-સમારંભમા થઇ જતી કંપારીને રોકી નાખે વીતરાગના વચન ઉપરની શ્રદ્ધાને નષ્ટ-ભ્રષ્ટ કરી નાખે અને આત્માને ત્યાગમાર્ગ તરફ વળતો અટકાવી સંસારના રાગમા મ્હાલતો બનાવે એ વિદ્યા વિજ્ઞાન કે બળ જરૂરી કે હિતકર છે એમ તો અમારાથી કદીજ નહિ કહેવાય. જે વિદ્યા અને વિજ્ઞાન સત્ય સાંભળવા જેટલા સહનશીલ પણ ન બનાવી શકે અને માત્ર પોતાનાજ કલ્પિત વિચારોના પૂજારી બનાવી સત્યની સામે-કલ્યાણના માર્ગની સામે બળવાખોર બનાવે એને વિદ્યા કે વિજ્ઞાન તરીકે કેમજ ઓળખી શકાય? બાકી તમે નિર્બળ થાઓ-દીદારિદ્ર થાઓ એવુ કોઇ ઈચ્છે ખરૂ? તમે વિદ્યા ન ભણતા મૂર્ખા રહો એમ અમે ઇચ્છીએ એમ? તમને દુ ખી લેવાનો અમારો ઇરાદો હોય? તમને દુ ખી લેવા ઈચ્છનાર ભગવાન્ મહાવીરના શાસનમા રહેવાને લાયક નથી તમને સુખી, વિદ્યાવાન કળાવાન લેવા ઇચ્છીએ પણ કઇ રીતે? પ્રભુના માર્ગમા રહીને, પણ અયોગ્ય માર્ગે નહિ '

પરમ શાસનપ્રભાવક-

આ રીતિએ ધર્મદ્રોહીઓ દ્વારા પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્મા શ્રી ઉપર કરાતા આક્ષેપો કેટલા અસત્યપૂર્ણ, કેટલા ધર્મદ્વેષ ભર્યા અને કેટલા દુર્બુદ્ધિથી ભરેલા છે, તે આપણે વિચારી ગયા આ બધા ઉપરથી એક તારવણી અવશ્યમેવ નીકળે છે

કે–" પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા એક '**મહાન્ શાસન પ્રભાવક**' છે " શાસનપ્રભાવક તે જ થઇ શકે છે કે–જે પોતાને મળેલી સામગ્રીનો ઉપયોગ કેવલ શાસનપ્રચારણાર્થે જ કરે છે આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીએ તો પોતાનું આરૂય જીવન શાસનને ચરણે સમર્પી દઇને, પોતાની ઇન્જતનો ભોગ આપીને, પોતાની પ્રભાભરી વ્યાખ્યાનશક્તિનો, જનતામા જૈનશાસનની પવિત્ર માન્યતાઓના પ્રચારાર્થે ઉપયોગ કરીને અને ધર્મવિરોધીઓના અનેકવિધ વિપ્લવોને '**શાસનસેવા**'માજ ગ્રક્ત એ મહાત્માએ હસતે મુખે વધાવી લઇને, '**સહનશીલતા**' ને '**સફળતા**' પૂર્વક આદરેલ પુણ્યકાર્યની પૂર્ણાહુતિ માટે જે '**જહેમત**' ઉઠાવી છે અને ઉઠાવ્યેજ જાય છે, એ જોતા એ આજની સદીના પરમ શાસનપ્રભાવક છે, એમ કહ્યા વિના ચાલે તેમ નથી જૈન જગત્‌મા એઓશ્રીએ જે જીવન્ત વૃત્તિ કેળવી છે, તે જેવી–તેવી નથી આપણે તેઓશ્રીને સાભળતા હોઇએ ત્યારે આપણને લાગે કે–એમના રોમે રોમમા શાસનસેવાની ભાવના ઠાસીને ભરેલી છે એઓશ્રીની દિનચર્યા પણ ખરેજ આશ્ચર્યકારી છે સ્હવારના ચારથી રાતના અગીઆર સુધી ધર્મક્રિયાઓનું સેવન, વ્યાખ્યાદાન, શંકાનિવારણ, પઠન–પાઠન વિગેરે કાર્યો, તેઓ પ્રમાદ રહિત બની કર્યેજ જાય છે નથી કટાળો અનુભવતા કે નથી એમને થાક લાગતો આવા એક પુણ્ય પુરૂષના પરિચય માટે તો જેટલુ લખાય તેટલુ થોડુજ ગણાય અને એઓશ્રીની પીછાન આપવા માટે જો ધારીએ તો ગ્રંથોના ગ્રંથો પણ ભરી શકાય વન્દન એ શાસનપ્રભાવક મહાત્માને !

મહાન્ સાહિત્યકાર-

આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા જેમ એક 'પરમ ધાર્મિક પુરૂષ' તરીકે અમર બન્યા છે, તેજ રીતે તેઓશ્રી ભાવિકાલમા એક 'મહાન્ સાહિત્યકાર' તરીકે પણ પ્રજામાનસમા જીવતા રહેવા છે એઓશ્રીના પ્રવચનોના દર અઠવાડીએ માત્ર ત્રણજ ફરમા પ્રસિદ્ધ થાય છે, જ્યારે દર અઠવાડીએ તેઓશ્રીના પ્રવચનોનું પ્રમાણ દશથી પદર ફરમા જેટલુ થાય છે વધુમા એઓશ્રી દ્વારા થતુ સાહિત્યનું સર્જન એ જેમ સુવિશિષ્ટ છે, તેમ ચેતનતા ભર્યું પણ છે આજનું લૌકિક સાહિત્ય જ્યારે જગતની અર્થ-કામની નાશક તૃષ્ણાને વધારી રહ્યુ છે, આજનું સામાજિક સાહિત્ય જ્યારે ધર્મ સ્હામે વિપ્લવવૃત્તિ કેળવી રહ્યુ છે, આજનું રાજકીય સાહિત્ય જ્યારે બળવાખોર માનસનું ઘડતર કરી રહ્યુ છે, ત્યારે આ સાહિત્ય કેવલ ધર્મવૃત્તિ-સાત્ત્વિક વૃત્તિજ કેળવી રહ્યુ છે એક પણ દુર્ગુણના આગમનનો ભય નહિ અને કેવલ સદ્ગુણ કેળવાવાની સભાવના અને જેમ આ સાહિત્ય વર્તમાનમા લોકની દુર્ભાવનાને ભેદનાર નિવડ્યું છે, તેમજ ભવિષ્યને માટે પણ તે પ્રજાના માનસમા સદ્ભાવનાના અકુરા પેદા કરવામા મૂખ્ય ભાગે રહેશે, એમ કોઇ પણ કહી શકે તેમ છે એટલે ભવિષ્યની પ્રજા પણ આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માની ઋણિજ રહેશે અને એઓશ્રીની મહાન્ સાહિત્યકાર તરીકેની ગણના ઇતિહાસને પાને સુવર્ણાક્ષરે નોધાશે અમરતાના ઉપાસકો એમની શિષ્ટ પ્રવૃત્તિ દ્વારા કયી રીતિએ વિના ઇચ્છાએ પણ અમર બને છે, એ સમજવા માટે આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માનું જીવન કદાચ આદર્શરૂપ લેખાય

ગ્રન્થપરિચય–

જૈન શાસ્ત્રકારોએ કાળની ગણનામા 'અવસર્પિણી' કાળ અને 'ઉત્સર્પિણી' કાળ, એમ બે મહાન્ યુગ દર્શાવેલા છે અવસર્પિણીના છ આરા અને ઉત્સર્પિણીના છ આરા અવસર્પિણીના આરાઓ વખતે શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શમા દિવસે દિવસે હ્રાસ થતો જાય અને ઉત્સર્પિણીમા વૃદ્ધિ થતી જાય દરેક ઉત્સર્પિણી ને અવસર્પિણીમા ચોવીશ ચોવીશ શ્રી તીર્થંકરદેવો થાય છે, કે જેઓ દુષ્કર ચારિત્ર સ્વીકારી, કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિદ્વારા ત્રિકાલદર્શી બની, સર્વ વસ્તુઓના સર્વ પર્યાયોને જાણીને જગતના હિતને માટે ધર્મશાસનની–જૈનશાસનની સ્થાપના કરી, નિર્વૃત્તિમાર્ગનું પ્રતિપાદન કરે છે, સર્વ પદાર્થોની પ્રરૂપણા કરે છે અને મિથ્યામાર્ગનું ઉન્મૂલન કરે છે ચાલુ અવસર્પિણીના પાચમા આરામા પરમ તીર્થંકરદેવ શ્રીમન્ **મહાવીરવિભુએ** સ્થાપેલુ '**શ્રી વીરશાસન**' આજે પ્રવર્તી રહ્યુ છે શ્રી તીર્થંકરદેવના પટ્ટશિષ્યો '**શ્રી ગણધર**' ભગવાન કહેવાય છે અને તેઓ પ્રવ્રજિત થયા બાદ પ્રભુને પૂછે છે કે—

"भगवन्! किं तत्त्व?"—'**પ્રભો! તત્ત્વ શુ?**'

—ત્યારે પ્રભુ એ પ્રશ્નના ઉત્તરમા ફરમાવે છે કે —

"उपन्नेइ वा"—'**ઉત્પન્ન થાય છે**'

—આથી ગણધર ભગવાન પુનરપિ એનો એ પ્રશ્ન પૂછે છે, ત્યારે પ્રભુ ફરમાવે છે કે —

"विगमेइ वा"—'**નાશ પામે છે**'

—આ પછી ગણધરદેવ ત્રીજી વાર એજ પ્રશ્ન કરે છે, ત્યારે પ્રભુ ફરમાવે છે કે —

"धुवेइ वा"—'સ્થિર રહે છે.'

આટલી ત્રિપદી ઉપરથી શ્રી ગણધર ભગવાન દ્વાદશાગીની રચના કરે છે એ દ્વાદશાગી પૈકીનુ પહેલામા પહેલુ અગસૂત્ર તે **'શ્રી આચારાગ'** છે આના મૂળ કહેનાર શ્રમણ ભગવાન્ **શ્રી મહાવીરદેવ** તેની રચના કરનાર પ્રભુના પાચમા ગણધર **શ્રી સુધર્માસ્વામિજી** નિર્યુક્તિની રચના કરનાર શ્રુતકેવલી ભગવાન્ **શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામિજી** અને તેની **'શ્રી ગધહસ્તિ'**એ રચેલા **'શસ્ત્રપરિજ્ઞાવિવરણ'** ઉપરથી ટીકા રચનાર **શ્રી શીલાકસૂરિજી** મહારાજ છે આ ગ્રથમા ચરણકરણાનુયોગનુ વિવેચન છે આ ગ્રથના અવલબન દ્વારા પૂ પ્રવચનકાર મહર્ષિએ આ ગ્રથમા પ્રકાશિત થતા વ્યાખ્યાનો આપ્યા છે શરૂમા ટીકાકાર મહર્ષિએ મગલાચરણ રૂપે કરેલી તીર્થની સ્તુતિના વિવેચન દ્વારા તીર્થ કોને કહેવાય, તે કેવુ છે અને તેને સેવનાર કયી રીતિએ સેવે, એ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માએ સમજાવેલ છે આ પછી શાસ્ત્રોના રહસ્યને જદિથી સમજાય તે માટે તેઓશ્રીએ વચ્ચેજ **શ્રી જયવીયરાય સૂત્ર** ઉપાડયું છે અને તેમા રોજ સાધુ અને શ્રાવક દ્વારા પ્રભુ પાસે કરાતી માગણીઓનો રહસ્યમય ઉકેલ દર્શાવ્યો છે આ પછી મગલાચરણ બાદ ટીકાકારમહર્ષિએ કરેલ અભિધેય, સબધ અને પ્રયોજનનું કથન પણ કેટલી બોધકતાભર્યું છે એ દર્શાવ્યુ છે અને એમ આ ગ્રન્થ સમાપ્ત થાય છે વચ્ચે વચ્ચે તેઓશ્રીએ વર્તમાન

વાતાવરણને સ્પર્શીને પણ વિવેચન કરેલ છે તેમજ કેટલાક આદર્શ જીવનચરિત્રના પ્રસંગો રજૂ કરેલ છે આ બધાની મહત્તા તો વાચક વાચવાથીજ સમજી શકે

રચનાપ્રસંગે–

આ વ્યાખ્યાનો તેઓ શ્રીમદે પોતાના પરમ ગુરૂદેવ તથા પૂ. ગુરૂદેવ સાથે મુબઇ–લાલબાગમા વિ સં ૧૯૮૫ ના કરેલ ચાતુર્માસ દરમ્યાન અપાયા છે મુબઇમા આ પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માના વ્યાખ્યાનોએ નવચેતના પ્રગટાવી હતી અને ધર્મદ્રોહીઓના ઉન્માદભર્યા અવિરત પ્રયત્નો છતા, પ્રવૃત્તિમય મુબઈ નગરીમા રોજ બે હજારથી વધુ સખ્યામા શ્રોતાગણ આ પ્રવચનો પ્રસગે હાજરી આપતો બાકી તે વખતના મુબઈના વાતાવરણની ઝાખી તો " **જૈન પ્રવચન, ભાગ પહેલો** " નામના ગ્રન્થમા કરાવાએલ હોઇને અને જનતા એથી પરિચિત હોઇને, તે સબધી વિશેષ ઉલ્લેખ અત્રે તેટલો મહત્ત્વનો નથી ' **શ્રી આચારાંગ–ધૂતાધ્યયન** 'ના આ માત્ર ૩૨ વ્યાખ્યાનોજ છે, જ્યારે એની પૂરી સખ્યા તો લગભગ પાચસો જેટલી હોવાનું સભળે છે

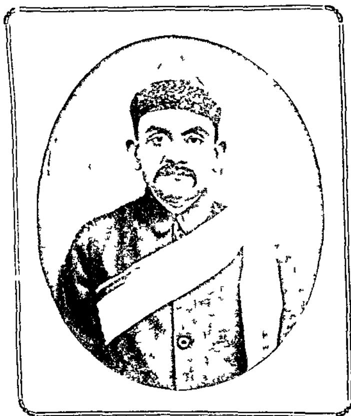
અન્તિમ—

ગ્રન્થ અને ગ્રન્થકારનો પરિચય જો કે સામાન્ય દૃષ્ટિએ ખૂબ લાબો થઈ જવા પામ્યો છે, પરન્તુ આમા તો માત્ર વસ્તુનિર્દેશજ છે અને તે આવશ્યકજ હતો શક્ય છે કે– પાઠકો અને જિજ્ઞાસુઓ માટે આ વધુ રસપ્રદ નિવડશે બાકી વાચકશેખર શ્રી ઉમાસ્વાતિ મહારાજા ફરમાવે છે કે–

વ્યા ખ્યા ના નુ ક્ર મ.

卐 સ મા પ્ત 卐

આ પુસ્તકના પ્રકાશનમાં આર્થિક સહાય કરનાર



જામનગરનિવાસી ધર્માનુરાગી ઉદાર આત્મા શ્રીયુત

શેઠ શાન્તિદાસ ખેતશીભાઈ.

Advance P Ahmedabad

શ્રી આચારાંગ – ધૂતાધ્યયન

ભાગ ૧ લો.

વ્યાખ્યાન—

[૧]

ભગવાન્ શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમાં દ્વાદશાંગી પૈકીનું પહેલામાં પહેલું અંગસૂત્ર, એ આ શ્રી આચારાંગ છે. શ્રી આચારાંગ સૂત્ર, એ ચરણકરણાનુયોગનું પ્રધાન અંગ છે. એ પરમ પવિત્ર અને પ્રધાનતમ અંગસૂત્રનું છઠ્ઠું અધ્યયન – જે 'ધૂત' નામનું છે, તે વાચવાની અહીં ઈચ્છા છે. આ વર્ત્તમાન શ્રી આચારાંગ સૂત્રના મૂળના કહેનાર, શ્રમણ ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ છે. તેના રચનાર, ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવના પાંચમા ગણધરદેવ શ્રી સુધર્મા સ્વામિજી છે. તેની નિર્યુક્તિના રચયિતા, શ્રુતકેવલી શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામિજી મહારાજ છે અને ટીકાકાર, મહા શ્રી શીલાંકસૂરિજી મહારાજ છે.

શરૂઆત કરતા મગલાચરણમા ટીકાકારમહર્ષિ, સૌથી પ્રથમ શ્રી તીર્થની સ્તુતિ કરે છે જે તીર્થના યોગે પોતે આ બધુ પામ્યા, તેનો મહિમા ગાય છે તીર્થનુ સ્વરૂપ, શાસ્ત્રનિરૂપણનો હેતુ, તેમજ પહેલામા, બીજામા, ત્રીજામા, ચોથામા અને પાચમામા,–એ પાચ અધ્યયનોમા શુ શુ છે તેની ટુકી રૂપરેખા દોરી, પછી આપણે છઠ્ઠા અધ્યયનમા આગળ ચાલીશુ શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા આચાર વિના મુક્તિ નથી જ્ઞાન પણ આચાર હોય તો ફળે વિરતિ વિનાના જ્ઞાનને શાસ્ત્રકારે બહુ ભયકર ઉપમા આપી છે, એ પણ પ્રસગે કહીશુ જે જ્ઞાનની (પૂજા ભણાવીને) તમે હમણા પ્રશસા કરી, જે જ્ઞાનની ઉત્સાહપૂર્વક પૂજા ભણાવી, જે જ્ઞાનનો ઉચ્ચ સ્વરે તમે મહિમા ગાયો, તે જ્ઞાન કયુ ? જે જ્ઞાન આત્માને વિરતિ તરફ દોરે તે સમ્યગ્જ્ઞાન બાકી જે જ્ઞાન વસ્તુ સ્વરૂપનો વિવેક કરાવ્યા વિના દુનિયાના રગરાગમા અથડાવી મારે, તે જ્ઞાનને શાસ્ત્રકાર સમ્યગ્જ્ઞાન તરીકે ઓળખાવતા નથી જે જ્ઞાનનું આટલુ બધુ બહુમાન કરીએ, તેનામા એટલુ તો કૌવત જરૂર હોવુ જોઇએ કે–તે આપણા જીવનમા પલટો કરે, સત્ય–અસત્ય સમજાવે, અને દુરાગ્રહનું હૃદયમા સ્થાન ન રહેવા દે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા કોઈ વસ્તુ ખીંચાખીંચ કર્યે ન પમાય શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા સમજવામા કેવલ શબ્દગ્રાહી ન બનવુ જોઇએ દરેક વાતોનો અથથી ઇતિ સુધી વિચાર કરી, પૂર્વા પર બાધ ન આવે તેમ વર્તવુ જોઇએ શ્રી આચારાગ વાચનાર સૂયગડાગને ન ભૂલે સૂયગડાગ વાચનાર, આચા-

રાગને ન ભૂલે આચારાગ વાચતી વખતે ભગવતીજીને ન વિસરે અને ભગવતીજી વાચતી વખતે આચારાગની ખબર ન રાખે,–એ પણ ન ચાલે, કારણ કે–એકજ હેતુથી સર્વની રચના છે તે સર્વમા પરસ્પર વિરોધની ગધ પણ નથી ' આખી દ્વાદશાગીનો સાર, આચાર છે '—એમ નિર્યુક્તિકાર-મહર્ષિ ફરમાવે છે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનનું મગલ પણ અપૂર્વ હોય આજ તો આપણે મગલાચરણ કરવાનુ છે ' કોઈ પણ કલ્યાણાર્થિ આત્માને અતરાય ન થાય–કોઇનુ પણ કલ્યાણ ન રોકાય' માટે મગલ વિહિત છે ઉપકારી મહાત્માઓના ઉપકારની આ બલિહારી ! અહીં કહેવુ જોઈએ કે–જેમ વ્યવહારમા પણ ઘર વેચીને વરો કરવાનો નિષેધ છે, તેમ અહીં પણ આત્માનો નાશ કરી–આત્માનો ગુણ ગુમાવી, પારકા પર ઉપકાર કરવા નીકળનારા, તે વસ્તુત ઉપકારી નથી દેવ–ગુરૂ–ધર્મ અને વડીલની ભક્તિની વિધિ છે પણ તે શા માટે ? વસ્તુ પામવા માટે ! કયા દેવની સેવા કરવાની? સુદેવની ! ગુરૂ કયા જોઇએ ? સુગુરૂ ! ધર્મ કયો સેવવાનો ? સુધર્મ ! વડીલ કયા સેવાય ? જેનામા વડીલપણું હોય તે ! જે ગુરૂમા ગુરૂતા ન હોય તે ગુરૂ ન જોઇએ, જે ધર્મમા ધર્મત્વ ન હોય તે ધર્મ ન જોઇએ, અને જેનામા વડીલપણુ ન હોય તે વડીલ પણ ન જોઈએ કેવો સરસ ન્યાય ! એવો ન્યાય શ્રી જિનેશ્વર-દેવના શાસનમા ન હોય, તો બીજે કયા હોય ? દુરાગ્રહ તો આ શાસનમા પાલવે જ નહિ દેવાધિદેવની સ્તુતિ કરના કલિકાળસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચ

મહારાજ ફરમાવે છે કે– અમારે કેવલ નામ સાથેજ સબધ નથી

" ब्रह्मा वा विष्णुर्वा, हरो जिनो वा नमस्तस्मै । "

' નામથી બ્રહ્મા હો, વિષ્ણુ હો, હર હો અથવા જિન હો,–સર્વને અમારા નમસ્કાર છે !'–આ ઉત્તરાર્દ્ધને પકડી ભાગાભાગ ન કરતા પૂર્વાર્દ્ધને પણ સાથે લેજો કારણ કે– પૂર્વાર્દ્ધમા જ એ વસ્તુનો સત્ય રહસ્યસ્ફોટ છે પ્રશ્ન એ છે કે–' કોના નામ સાથે વાધો નથી ?' ઉત્તરના તે મહર્ષિ ફરમાવે છે કે —

" भवबीजाङ्कुरजनना–रागाद्या क्षयमुपागता यस्य । "

'સસાર રૂપ બીજના અકુરો પેદા કરનાર રાગાદિ દોષો જેના ક્ષય પામી ગયા હોય !'–અર્થાત્ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા એમ ફરમાવે છે કે–સસારવૃદ્ધિ કરનાર રાગાદિ જેના નષ્ટ થઇ ગયા હોય,– તે નામથી ગમે તે હો,– તેને અમારા નમસ્કાર છે અમારે તો અરિહત હોવા જોઇએ ! આથી એ પણ સમજી જ લેવુ જોઇએ કે–' ધર્મગુરૂ, પિતા, માતા, બધુ, વડીલ, વાલી, હિતેષી, એ બધા 'સુ' જોઇએ આ બધા આત્માના હિતની પહેલી ચિંતા કરનારા જોઇએ ! આ બધુ અવસરે અવસરે સ્વય મેવ આવશે

મગલાચરણ —

ટીકાકારમહર્ષિ સૌથી પહેલા મગલ કરે છે મગલાચરણ મા તીર્થની સ્તુતિ કરે છે અને તે સ્તુતિમા " जयति

× × × × तीर्थम् " આ પ્રમાણે કહી તીર્થની જયનશીલતા વર્ણવે છે તે વર્ણવતા તે જયનશીલ તીર્થની જે જે વિશિષ્ટતાઓ છે, તેને વર્ણવતા લખે છે કે —

" जयति समस्तवस्तुपर्यायविचारापास्ततीर्थिकं,
त्रिदि तैकैकतीर्थनयवादसमूहवशात्प्रतिष्ठितम्।
बहुविधभङ्गिसिद्धसिद्धान्तविधूनितमलमलीमस,
तीर्थमनादिनिधनगतमनुपममादिनत जिनेश्वरै ॥१॥ "

*

આ શ્લોકમા ટીકાકાર મહર્ષિએ તીર્થની જયનશીલતા બતાવવા છ વિશેષણો આપ્યા છે આ વિશેષણો તીર્થની સઘળી મહત્તાને સમજવા માટે સાધનરૂપ છે આ વિશેષણો, આપણે પશ્ચાનુપૂર્વી ક્રમથી વર્ણવીશુ ઉપકારી મહાત્માએ, તીર્થનું તાત્ત્વિક સ્વરૂપ આટલામા સમજાવી દીધુ છે તીર્થનું આ સ્વરૂપ જો અતરમા અકાઇ જાય, તો આજનો એક પણ પ્રશ્ન ટકી શકે તેમ નથી બધો ઘોંઘાટ આપોઆપ શમી જાય શિષ્ટ પુરૂષોનો આચાર છે કે – પહેલુ મગલ કરવુ, કે જેથી પરિણામની શુદ્ધિ થાય અને પરિણામની શુદ્ધિ થાય તો કર્મનો ક્ષય થાય તથા એ દ્વારા આત્મગુણો પ્રગટે, કે જેથી ઇષ્ટ સિદ્ધિને સુખપૂર્વક સાધી શકાય વાચનાર પ્રમાદી થઇ, વખતે મગલ કરવાનું ભૂલી જાય, તે માટે ટીકાકારમહર્ષિ ગ્રથની આદિમા જ તમારા ને અમારા ભલા માટે મગળ કરે છે આપણે કઈ કૃતઘ્ન નથી કે–એમના ઉપકારને ન ઓળખી શકીયે ! એમના

મગલને તો જેટલુ હૃદયગત ખીલવીએ, તેટલુ કલ્યાણ છે પૂર્વાનુપૂર્વી, પશ્ચાનુપૂર્વી અને અનાનુપૂર્વીથી વસ્તુનું વર્ણન કરી શકાય છે અનાનુપૂર્વીથી વર્ણવવામા તાકાત અજબ જોઇએ કારણ કે–પરસ્પર સબદ્ધ હેતુઓને ઉલટપાલટ કરવા પડે, તેમા સામર્થ્ય ઘણુ જોઇએ અને સાભળનારને પણ મુશ્કેલી પડે પૂર્વાનુપૂર્વી તથા પશ્ચાનુપૂર્વી સરલ છે પૂર્વાનુપૂર્વીમા હેતુ ક્રમસર ગોઠવાયેલા હોય છે, અગર ગોઠવી શકાય છે પશ્ચાનુપૂર્વીમા પણ એમ હોઇ શકે છે કોઈ સ્થળે પૂર્વાનુપૂર્વી સરળ પડે, તો કોઇ સ્થળે પશ્ચાનુપૂર્વી સરળ પડે આ સ્થળે આપણે પશ્ચાનુપૂર્વીથી અર્થ કરીએ છીએ

" जिनेश्वरै आदिनत तीर्थं जयति "

'શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાયેલુ તીર્થ જયવતુ વર્તે છે ' શ્રી જિનેશ્વરદેવો તીર્થને શાથી નમે છે ? આજ સુધી આપણે જે વાત ચર્ચી છે, તેજ અહીંઆ સમજી લેવાની છે તીર્થના યોગેજ તીર્થંકર થાય છે શ્રી તીર્થંકરદેવના આત્માને પણ તીર્થની આરાધના વિના ચાલતું નથી તેથી આપણે માટે પણ " आणाए धम्मो । " તીર્થંકર થયા વિના શ્રી તીર્થંકરો જેવી રીતે જીવ્યા, તેવીજ રીતે જીવવાની માન્યતાના આગ્રહમા ધર્મ નહિ શ્રી જિનેશ્વરદેવના આત્માઓને પણ " आणाए धम्मो "–આજ્ઞાએ ધર્મ, કબૂલ કરવો પડ્યો હતો શ્રી તીર્થંકરદેવના ભવોની ગણના પણ સમ્યક્ત્વ પછી થાય છે સમ્યક્ત્વ કહો કે " आणाए धम्मो " કહો, એ એકનું એકજ છે ભેદ નથી જે તીર્થના યોગે એ તીર્થંકર બન્યા, તેને નમવુ એ શ્રી તીર્થંકરદેવોનો કલ્પ છે કોઈ

પૂછે કે -'એ તો કૃતકૃત્ય થયા, પછી નમે શુ કામ?'-'તીર્થનું બહુમાન સ્થાપવા તથા તે દેવાધિદેવનો તેવો કલ્પ છે માટે!' કલ્પમા મોટે ભાગે પ્રશ્ન હોવા ન જોઇએ જ્ઞાનીએ જ્યા કલ્પનો સ્વીકાર કર્યો, ત્યા પ્રશ્ન ન હોય જ્ઞાની કહે છે કે-આગમસિદ્ધ વસ્તુમા યુક્તિ કરવી, તો તે આગમને અનુસરતી! શ્રી તીર્થંકરદેવે તીર્થંકર-નામકર્મની નીકાચના તો તીર્થંકર થવા પૂર્વેના ત્રીજે ભવે કરી પણ તીર્થની સ્થાપના ક્યારે કરી? કેવલજ્ઞાન થયા બાદ! 'કેવલજ્ઞાન પછી તો ઉદાસીન ભાવ રહે છે, ઇચ્છા નામે રહેતી નથી, ભલાની કે ભૂડાની ઇચ્છા નહિ, તો પછી તીર્થ સ્થાપ્યું શાથી?'—'તીર્થંકર નામકર્મના યોગે!' તીર્થંકર નામકર્મની ભાવનાના યોગે એ આત્મા એટલો બધો ઉપકારપરાયણ બની જાય છે કે-કેવલજ્ઞાન થયા પછી એ ઝરો સ્વયમેવ વહે છે એ કરૂણાસાગરમા ઉત્તમ જગત્ ઝીલે છે અને અનેક પુણ્યવાન આત્માઓ સસારસાગર તરે છે શ્રી જિનેશ્વરદેવોને કેવલજ્ઞાન થયા બાદ ભલે ઇચ્છા ન હોય, તોયે ઉપકાર થવાનોજ માટે એ ઉપકારી તો કહેવાયજ કોઈ કહે કે-'ઉપકારની ભાવના નથી, તો ઉપકારી શાથી?'-'ઉપકારની ભાવના ખાતર તો ઘોર તપશ્ચર્યા તપી, ઘોર ઉપસર્ગ શાતિપૂર્વક સહી આત્માની ઉત્તમ પ્રકારની યોગ્યતા કેળવી અને દુનિયામા કોઈ આત્માને ન મળે તેવા અતિશયો મેળવ્યા' સર્વના સર્વ સશયો એકી સાથે એકજ ક્ષણે છેદાય,-એ હુ તો જેમની સર્વભાષાનુગામિની વાણીમા સામર્થ્ય છે! આ તાકાત સામાન્ય કેવલિમા નથી હોતી જ્ઞાન-દર્શન સમાન,

પણ આ બધા અતિશયો તો શ્રી તીર્થંકરદેવોનેજ ! બીજા સર્વના લાભની ભાવના ઉત્કટ થાય, ત્યારે તો તીર્થંકર-નામ-કર્મ નીકાચાય "સવિ જીવ કરૂ શાસનરસી"-એ ભાવનાના યોગે તીર્થંકર-નામકર્મની નીકાચના થાય છે કેવલ જ્ઞાન પછીની પ્રવૃત્તિ તીર્થંકર-નામકર્મને આધીન છે અને એથી એવી પ્રવૃત્તિ થાય જ જેટલા જેટલા સયમ પામે, દેશવિરતિ પામે, સમ્યક્ત્વ પામે, ધર્મ પામે,-તે બધાના પ્રાપક એ ઉપકારી ! માટે તો સ્તવાય છે કે -

नमोत्थुण × × × अभयदयाण, चक्खुदयाण, मग्गदयाण, सरणदयाण, बोहिदयाण, धम्मदयाण, धम्मदेसियाण, धम्मनायगाण, धम्मसारहीण "

'અભય, ચક્ષુ, માર્ગ, શરણ, બોધિ અને ધર્મના આ પનારા તથા ધર્મના દેશક, નાયક અને સારથીને નમસ્કાર હો !" આ રીતિએ અનુપમ અનુપમ વસ્તુઓના દાતારના ઉપકારમા શકા કરે, તે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનને પામ્યોજ નથી કેટલાક કહે છે કે-'તીર્થંકર, સવ અથવા તીર્થ કેમ સ્થાપે?' શાસ્ત્ર કહે છે કે-'શ્રી તીર્થંકરનામકર્મના યોગે સ્થાપે' અને જે તીર્થંકરનામકર્મ જગતને તારવા માટે છે, તેને એવી ઉચામા ઉંચી સ્ટીમર કેમ ન બનાવે ? તીર્થમા સ્થાપના ચારની કરી સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાની 'તીર્થમા બેની સ્થાપના ન કરતા ચારની કેમ કરી ?'-એનો ઉત્તર એજ કે-'આ ચારે રહેવાના હતા માટે રાખવા હતા માટે નહિ ! સાધુપદ બધા ન પામી શકે, માટેજ પાછલના બે રાખ્યા હતા'

નિર્ગ્રન્થ ધર્મ

(પ્રશ્ન—તો તો બધો નિર્ગ્રન્થ ધર્મ થઇ જાય!)

અલબત્ત, એમા પૂછવુ શુ? નિર્ગ્રન્થધર્મજ છે તમારામા પણ જેટલી નિર્ગ્રન્થતા અગર તેની જેટલી રૂચિ, તેટલોજ ધર્મ! સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ પણ અનાદિની ગ્રન્થિનો ભેદ કર્યા પછીજ થાય છે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનના રહસ્યને પરખો એવી એક ચાવી લ્યો, કે જેથી બધા તાળા ઉઘડે શ્રી જિનેશ્વરદેવની સમગ્ર દ્વાદશાગીને ભણેલા, સાક્ષાત્ શ્રી જિનેશ્વરદેવની પોતાની હયાતિમા પણ થોડા! પ્રભુના ચૌદ હજાર મુનિયોમા ચૌદપૂર્વિ કેટલા? બીજા ચૌદપૂર્વિ પણ ગણધરદેવોની તુલનામા ન આવે આટલુ છતા પણ— 'દ્વાદશાગી આશ્રવને હેય કહે અને સવરને ઉપાદેય કહે' —એ ચાવી તો સર્વેએ જાણવીજ જોઇએ અને તે સ્વય અથવા તો ગીતાર્થ ગુરૂદેવોની નિશ્રાથી જાણે "મારા શ્રી જિનેશ્વરદેવ, શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞામા વિચરતા પૂજ્ય મુનિવરો અને શ્રી જિનેશ્વરદેવનુ સર્વનય-સમ્મત તથા પ્રમાણ-પ્રતિષ્ઠિત આગમ, આશ્રવને હેયજ કહે અને સવરને ઉપાદેયજ કહે"—આ વાત સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા નિ શકપણે માને 'મારા જિનેશ્વરદેવ, નિર્ગ્રન્થ મુનિયો અને આગમ, સમારને અમારજ કહે, સારરૂપ તો કહેજ નહિ મારા જિનેશ્વરદેવ સસારમા રહેવાનુ કહેજ નહિ મારા તે દેવાધિદેવ એવી આજ્ઞા કરેજ નહિ, કે જેથી મારો સસાર વધે. મારા તે તારણહાર ન બતાવે તેવી ભક્તિ, ન બતાવે તેવો વિનય, ન બતાવે તેવી મર્યાદા કે ન બતાવે

તેવી સેવા, કે જેના યોગે મારો સસાર વધે એટલે કે–હુ સસારમા રખડુ!'–આટલી ખાત્રી તો શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા જન્મેલા એકેએક બચ્ચાને થવીજ જોઈએ આ વાત જો તમે તમારા મન સાથે બરાબર વિચારશો, તો તર્કો બધા શમી જશે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા જન્મેલા ઓને નિર્ગ્રન્થતા પ્રત્યે, ત્યાગ પ્રત્યે, વૈરાગ્ય પ્રત્યે, સયમ પ્રત્યે, આટલી અરૂચિ કેમ જણાય છે? તમારાથી સસાર છૂટે નહિ, એ જૂદી વાત છે છૂટવુ બહુ કઠિન છે, મુશ્કેલ છે, છોડી ન શકો પણ 'છોડવુ જોઇએ '–એમ માનવામાય વાધો શો આવે છે? પ્રભુનું શાસન પામીને શુ કરવુ જોઇએ? શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનને પામ્યા એની વિશિષ્ટતા શી? કયી કાર્યવાહીથી જગત્ તમને જૈન તરીકે ઓળખે? સમગ્ર આગમનું જ્ઞાન થવુ, એ ઘણુંજ કઠીન છે સમગ્ર શ્રુતના જ્ઞાતા બનવાની વાત તો દૂર રહો, પણ જે મહાત્માને **'મારૂષ'–'મા તુષ'** માત્ર આટલુ યાદ રાખવામાજ મુશ્કેલી પડતી હતી, તે પણ કેવલજ્ઞાન પામ્યા એ આ જૈનશાસન છે એ કેવલજ્ઞાન શાથી પામ્યા? એથી જ કે–'આ જ તારક છે, એ જે કહે તેજ પ્રમાણ, અમારો આધાર તે શ્રી જિનેશ્વરદેવના વચનોજ!' આવો નિશ્ચય હતો શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાનેજ એક આધાર માનવો તેમા જરાય અધશ્રદ્ધા નથી અટવીમા એક દેખતાની પૂંઠે, એક પછી એકનું કપડુ પકડી હજારો આધળા ચાલે તો ઘેર પહોચે વાત એટલી કે–જેના આધારે ચાલે છે, તે પુરૂષ દેખતો–આખોવાળો જોઇએ કોઇ કહે–' મૂર્ખાઓ! કયા જાઓ છો?' તો પેલા કહે–' આ દેખતો લઇ

જાય ત્યા!' આપણા શ્રી જિનેશ્વરદેવ કેવા? સંપૂર્ણ જ્ઞાની. પ્રભુ શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગે ચાલનારને અંધશ્રદ્ધાલુ કહે, તે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવની આશાતના કરે છે અમારા શ્રી જિનેશ્વરદેવે સંસાર ખોટો કહ્યો અને જણાવ્યું કે–તે છોડયા શિવાય મુક્તિ નથી એજ શ્રી જિનેશ્વરદેવ જણાવે છે કે–હિંસા, જૂઠ, ચોરી, વ્યભિચાર, વિગેરે વિગેરે પાપ કરશો તો દુર્ગતિ પામી રીબાશો પાપથી નર્કે જશો, પુણ્યથી સ્વર્ગે અને પરિણામે યોગ્ય સામગ્રી પામી, તેની આરાધના દ્વારા મોક્ષે જશો આ બધુ શ્રી જિનેશ્વરદેવનું કહેલુ માનનારને અંધશ્રદ્ધાલુ કહેનાર, ખરેખર પોતાના તારકનું અપમાન કરનાર છે તેવાની સાથે વાત પણ શી કરવી? જે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ સુધી પહોંચતા આચકો ન ખાય, તે તમારા–અમારા માટે શુ ન કહે? તમારા મ્હોંઢે કોઈ કહે, તો કહેવુ કે–' ભાઈ! તમે તો બહુ પુણ્યવાન્! એટલે તમારા વિના ભગવાન્ **શ્રી** મહાવીરદેવ જેવા માટે પણ યદ્વા તદ્વા કોણ કહે? જ્ઞાની માટે–એમના વચન માટે, આપ જેટલુ ન બોલો એટલુ ઓછુ!' આવાની સામે યુક્તિ કરવી, તે પણ નકામી સરકારે કાયદા પણ મનુષ્ય માટે કર્યા ઢોર માટે નહિ ઢોર તો ગમે તેમ ચાલે, ગમે તેમ ખાય–પીયે, ગમે ત્યા વિષ્ટા–પેશાબ કરે, ફાવે તેને શીંગડું મારે, પૂછડું મારે, એને માટે કોઇ સરકારને કહે કે–'કાયદો કરો!' તો સરકાર પણ 'ના' કહે અને ઉપરથી કહે –'એ તો ઢોર એના માટે કાયદા શા?' એમજ કોઇ આદમી પ્રભુની આજ્ઞાની દરકાર કર્યા વિના કહે કે–'અમે તો અમારી મરજી મૂજબ "

વાના—અમને ફાવશે તેમ બોલવાના—અમારે જિનાજ્ઞા કે આગમની પરવા નથી !'—ત્યા શાસ્ત્ર શુ કરે ? જેને મનુષ્યપણાની પરવા નથી, મનુષ્યપણાના ગુણને સમજવો નથી, ત્યા વાત શી ? અનત પુણ્યરાશિ એકત્રિત થાય, ત્યારે મુક્તિને યોગ્ય જીવન અમૂક ટાઈમે મળે એ જીવન, ભોગ સુખમા—મોજમજાહમા—વિષયવિલાસમા—દુનિયાની લ્હેરમા—રગરાગમા ગુમાવી દેવુ એ માણસાઈ છે ? કયું મનુષ્ય પણું દુર્લભ ? ખાવાપીવામા—મોજમજાહમા—રગરાગમા પસાર થાય તે ? નહિ જ મનુષ્યપણાની દુર્લભતા તો શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનની પ્રાપ્તિમા અને સેવામા છે શ્રી જૈનદર્શનને પામેલો, અન્ય પૌદ્‌ગલિક વસ્તુઓ ખીલવવાનો વિચાર ન કરતા, જૈનપણું ખીલવવાની ચિંતા કરે વિષય—કષાય—મોજમજાહ અને સસાર પ્રત્યે અરૂચિ, એજ શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનની રૂચિ ! સઘળી અશાતિની જડ સસારની રૂચિમા છે એ જડને તે પોષવી, ખીલવવી કે કરમાવી દેવી ? ગાના યોગે જગતને મુઝવણ થઇ રહી છે ? લાલસાના યોગે કે કોઇ બીજાના યોગે ? આ શ્રી જિનેશ્વરદેવોના ધર્મને પામેલા શ્રીમતો તેમજ સામાન્ય સ્થિતિવાળાઓ પણ પૂર્વે આનદથી જીવના પૈસા આવે તો કહેતા કે.—"પુણ્યનો પ્રકાર" જાય તો કહેતા કે —"પાપનો ઉદય" જે નીતિકારે બધીએ વસ્તુ સ્વીકારી, તેને પણ આખરે કહેવું પડયુ કે—'ગમે તેવા સયોગોમા પણ ન્યાયથી ન ખસે તે 'ધીરા' આ શાસનને પામેલાઓ, સાહ્યબી આવે કે જાય ત્યા મધ્યસ્થ રહે, પણ

મલકાય કે મુઝાય નહિ! ઉલ્ટુ કહે કે-‘ બધો પુદ્ગલનો યોગ છે શુભ પુદ્ગલ બાધ્યાના યોગે શુભોદય, અશુભ પુદ્ગલ બાધ્યાના યોગે અશુભોદય એમા હું રાચી જાઉં તો માર્યો જાઉં ’ અદરના શુભ પુદ્ગલ બહારના શુભ પુદ્ગલને ખીંચે અદરના અશુભ પુદ્ગલ બહારના અશુદ્ધ પુદ્ગલને ખીંચે બહારના અદર જાય ને ધમાલ કરે આ પ્રસગે આત્મા તટસ્થ ન રહે-સાવધ ન થઈ જાય, તો શુ થાય ? સમજુ આત્મા તો એ બેયને કઇ ન કહે, પણ વિચારે કે-‘ આ ધોધ છે એમા ન રાચુ, ન કુદ અને એમાથી બચુ તોજ કર્મ ભાગે ’ પૌદ્ગલિક પદાર્થોને ઉદ્દેશીને-‘ આ લઉં, અહીંથી લઉં, તહીંથી લઉં’-એ ભાવના કોની ? વસ્તુત શાસનથી બહારનાની ! વગર ડાહ્યે એ બહારજ છે ને ? જેને ત્યાગ-વૈરાગ્યની રૂચિ નથી, એ તો બહારજ છે તીર્થના મહિમાની અહીં વાત ચાલે છે બરાબર સમજો ‘ જે આત્માને શ્રી જિનેશ્વરદેવનુ શાસન જચી જાય, તે કેવો થાય ? તેની માન્યતા કયી હોય ? તે બોલે શુ ? ચાલે કેમ ? કહે શુ ? ’-એ બરાબર વિચારો! જે તીર્થને યોગે પોતે તીર્થપતિ બન્યા, તેને શ્રી જિનેશ્વરદેવો પણ નમસ્કાર કરે છે

<u>પહેલુ દાન માર્ગાનુસારીપણાનુ કે સર્વવિરતિનુ ?</u>

તીર્થની સ્થાપનામા ચાર કહ્યા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા પાછલના બે શા માટે ? રાખવા હતા માટે નહિ! ચારે જોઇએ તે માટે નહિ ! પણ બધાએ બેમા આવી શકે તેમ ન હતા માટે! રેલ્વેમા ફર્સ્ટ ક્લાસ અને સેકંડ

કલાસના ડબ્બા થોડા હોય છે અને થર્ડ કલાસના ડબ્બા વધારે હોય છે ફર્સ્ટ–સેકન્ડનું ભાડુ પણ ઘણું હોય છે થર્ડ ક્લાસના ડબ્બા રાખવા માટે નથી રાખ્યા, પણ રાખવા પડયા માટે રાખ્યા છે બધા જો પહેલા અને બીજા કલાસના ડબ્બામાજ બેસનારા હોત, તો કંપની ત્રીજો કલાસ ન રાખત પણ બધા તેવા નથી હોતા, તેથી તેવાઓ માટે થર્ડ કલાસના ડબ્બા રાખવા પડે છે તેમ ભગવાને પણ સાધુધર્મની સાથે ગૃહસ્થધર્મનું નિરૂપણ કર્યું તે શા માટે ? એટલાજ માટે કે–' સઘળા સાધુધર્મનો સ્વીકાર કરી શકે તેમ નથી અને જેઓ સાધુધર્મમા ન આવી શકે, તેમને માટે ગૃહસ્થધર્મ છે –આ ગોખો અને ભણો ! જૈનશાસનનું તત્ત્વજ્ઞાન અહીં છે ' અમે પણ હોવા જોઇએ ' એમ ન માનતા જ્ઞાની પરમ કરૂણાવાલા હતા આથી કોઇ પણ આત્મા ધર્મથી વચિત ન રહી જાય, તે માટે " આ નહિ તો આ "–" આ નહિ તો આ " એમ બતાવ્યું પણ મૂખ્યતા તો સાધુધર્મનીજ ! સર્વ કર્મના ક્ષય વિના મુક્તિ નથી આરભ–સમારભ છોડયા વિના છૂટકો નથી પણ બધાથી એ એકદમ ન બને તેમાટે,–'જેનાથી જે બને તે કરીને પણ માર્ગમા આવો !'–એ જ્ઞાનીની ઉપકારદૃષ્ટિ !

સર્વવિરતિ એટલે શુ ?

માર્ગાનુસારીપણું, સમ્યક્ત્વ, દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ, સૂત્રકરણ, અર્થકરણ, તદુભયકરણ અને પશ્ચાદ્ વિનિયોગ કરણ આમા સર્વવિરતિ મધ્યસ્થાને છે તેથી પછીનો ક્રમ

તો પૂર્વાનુપૂર્વીએ બરાબર છે સૂત્રનો અભ્યાસ, અર્થનો અભ્યાસ, ઉભયનો અભ્યાસ અને પછી અર્થિને દાન,–આ તો બરાબર પણ એની પહેલાના ક્રમમા પશ્ચાનુપૂર્વી જોઇએ, કારણકે-સૂત્રકરણ આદિમા તો બધુ નિરવદ્ય છે,–ત્યા સાવદ્યતા નથી જ્યારે અહિં સાવદ્યતા બેઠી છે માટે પહેલી સર્વવિરતિ દેવી, એની તાકાતના અભાવે દેશવિરતિ, એના સામર્થ્યના અભાવે સમ્યક્ત્વ, અને એની પણ શક્તિ ન હોય તો માર્ગાનુસારીપણું જો આમ ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત આવે 'માર્ગાનુસારીના ક્રમથી પણ પામે'– આ વાતનો ઈન્કાર નથી પણ દેનાર પહેલુ શુ દે?,–એજ મહત્ત્વનો પ્રશ્ન છે કોઈ આત્માને શરૂઆતમા ધર્મની જિજ્ઞાસા થાય, ત્યારે એ ઉત્તમ કોટિનો હોવા છતા એ વખતે ધર્મ બતાવનાર જેવો ગુરૂ મળે તેવુ તે પામે! ધર્મજિજ્ઞાસા ક્યારેક થાય કાયમ નહિ એ પેદા થઇ એટલે પછી તો જેવો દાતાર! એની પાસે ઉમદામા ઉમદા ચીજ મૂકી દેવી જોઇએ ભલે એ ન લે, તો પણ એને એ તો જરૂર થાય કે –'કરવાનુ તો આજ!' ભલે પછી ઓછુ કરે, પણ ઓછામાજ કલ્યાણ માની લે તો માર્યો જાય સમ્યગ્દર્શનનું સ્વરૂપજ 'સુ' મા છે દેવ પણ 'સુ' ગુરૂ પણ 'સુ'' ધર્મ પણ 'સુ' બાપ પણ 'સુ'—'કુ' કઇ ન જોઇએ મા, બાપ, વક્તા, શ્રોતા, બધુ 'સુ' જોઈએ 'કુ' આવે તો ગોટાળો એટલાજ માટે કહ્યુ કે–દેવ, ગુરૂ, ધર્મની પરીક્ષા કરી શિર ઝૂકાવજો, ઝૂકાવ્યા પછી મરતા સુધી ઉંચુ ન કરશો, અને શક્તિ મુજબ નક્કી ન કરો ત્યા સુધી, જ્યા ત્યા ઝૂકાવનાએ નહિ તે મિત્ર, તે

સબધી, તે માતા, તે પિતા, તે વાલી, અને તેજ વડીલ સાચા, કે જે પ્રભુની આજ્ઞામા હોય ! પ્રભુના માર્ગે જે જોડે તે દુશ્મન પણ શિરતાજ અને જે પ્રભુમાર્ગથી ખસેડે તે સ્નેહીને પણ પોતાના માથા ઉપર હોય તોય ખસેડી દેવાનો શ્રી તીર્થંકરદેવે શ્રાવક–શ્રાવિકાની સ્થાપના, બધા સાધુસાધ્વી બની ન શકે માટે કરી જોઇએ તે માટે નહિ ! દુનિયામા પણ તમે બાદાને કહો છો કે–' આ ન ખવાય તો આ ખા '–એમજ આ અનત દયાલુ પણ, દુનિયાનો દરેક પ્રાણી ધર્મથી વચિત ન રહે એજ ઇચ્છે "આ નહિ તો આ,–પણ ધર્મમાર્ગે આવ !" મૂખ્યતા તો આનીજ–સર્વવિરાતનીજ ખરી વસ્તુ નિડરતાથી, નિર્લિકતાથી કહેવી જોઇએ સાભળનારાને નશો ચઢે છે, પણ ખૂમારી ચાર દિવસ સભળાવાય ત્યા સુધી રહે પાચમે દિવસે ન સભળાવીયે એટલે ઉતરી જાય એ સાચી ખૂમારી ન કહેવાય ખૂમારી તો જીદગીભર રહેવી જોઇએ આ જચે તો ગમે ત્યા જાઓ, પણ પરાભવ નહિ પામો શાસનનો સેવક તો 'શાસનની પ્રભાવના' કરનારો જોઇએ તે 'પોતાની પ્રભાવના'મા પડે તો ચૂકી જાય પ્રભુના શાસનમા આવ્યા પછી સયોગવશાત્ સસારમા રહેલુ પડે, એ જુદી વાત છે પણ 'મારૂ' ને 'હું'નું વાયુ થઈ ગયું, તો હૃદયમાથી જૈનશાસન ચાલ્યું જાય સસારમા રહેવા માત્રથી જૈન શાસન ન ચાલ્યું જાય, પણ જો તેમા રાચીમાચીને, તેમાજ સુખ માની લેવામા આવે તો ચાલ્યું પણ જાય ભવાભિનદી આત્માઓ, આવા શાસનપ્રેમી આત્માઓને ગાડા વિગેરે કહે, એથી મુંઝાવાનું નથી તેઓ ગાડા કહે એમાજ એમની

ભવાભિનંદિતા જણાઈ આવે છે દુનિયાથી નોખા થવુ અને દુનિયામા ડાહ્યા કહેવરાવવુ, એ કેમ બને? બાકી તેઓ જ્યા છે, ત્યા રહેવા છતા પોતાપણુ બરાબર સાચવવુ ઘણા કહે છે કે-મૂખ્યપણે ઓઘો બતાવવો, એ કેમ પાલવે? છતા તમે જૂઓ છો કે-પાલવે છે કારણુ, આ ઓઘામા ઝીણામા ઝીણા જતુને બચાવવાનો ગુણ છે બેશક, એને સાચવતા આવડવુ જોઈએ બધા સાધુ-સાધ્વી ન બની શકે માટે શ્રાવક-શ્રાવિકા, અને એટલા માટેજ ગૃહસ્થધર્મનુ નિરૂપણ થયેલુ છે આ તો હજી મગલ ચાલે છે

મંગલનો એક અર્થ—

મગલના શાસ્ત્રોમા ઘણા અર્થો છે તેમા આ પણ એક અર્થ છે કે —'મા ગાલ્યતિ ભવાદિતિ મગલમ્ ।' અર્થાત્-'મને પોતાને સમારથી ગાળે, એટલે કે-આત્માને સસારથી તારે તે મગલ' મોક્ષસુખથી વચિત રાખી સસારમા ફસાવી રાખનાર, જો શાસ્ત્ર હોય તો તે પણ અપમગલ છે અને તે શાસ્ત્રના વ્યાખ્યાતા પણ અપમગલ છે, તેમ જ તેને સાભળનારાઓ પણ અપમગળ રૂપ બને છે સસાર બહાર નીકળવા માટે મગલ છે જેમ આપત્તિ દૂર કરવા માટે દુનિયામા મંગલ સેવાય છે, તેમ આત્માની અનતી ઋદ્ધિને પ્રગટ કરવા માટે આ મગલ છે હવે એ મગલ વિષે વિશેષ ક્રમશ જોઇશું—

[૨]

<u>તીર્થ જયવંતુ છે</u>

શ્રી આચારાંગ સૂત્રના ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાંકસૂરિજી મહારાજા મંગલાચરણ કરતાં, તીર્થની પ્રશંસા કરે છે તીર્થની પ્રશંસા કરતાં જણાવે છે કે–તીર્થ સદાને માટે જયવંતું છે અમૂક ક્ષેત્રોની અપેક્ષાએ સદાને માટે અને અમૂક ક્ષેત્રોની અપેક્ષાએ અમૂક કાલ માટે પણ જ્યારે જ્યારે વર્તમાન હોય, ત્યારે ત્યારે જયવંતુજ હોય છે જેના યોગે સંસારસાગરમાં ડૂબતા આત્માઓ તરે, તેનું નામ તીર્થ એ તીર્થની પ્રશંસા માટે આ મહર્ષિ છ વિશેષણો આપે છે, જેને આપણે પશ્ચાનુપૂર્વિ ક્રમથી વર્ણવીએ છીએ આ તીર્થનું વર્ણન પણ જો અખંડ પણે સમજાઈ જાય–જે સ્વરૂપે છે તે સ્વરૂપે હૃદયમાં ઉતરી જાય, તોપણ આત્માનો સંસાર પરિમિત થઇ જાય તીર્થનું સેવન, પાલન અને એની આજ્ઞાનો અમલ તો બહુ કઠીન છે, પણ એક વાર એનું સ્વરૂપ જેવું છે તેવું સમજાઈ જાય, —બરાબર હૃદયમાં ઠસી જાય, તો પણ કામ થઇ જાય જે તીર્થને શ્રી જિનેશ્વરદેવો નમે, એમાં કમીના હોય ? નજ હોય સાથે એ પણ ધ્યાનમાં રાખજો કે–શ્રી જિનેશ્વરદેવો નમે કોને ? અને જે તીર્થને તીર્થપતિ નમે, તે તીર્થ કેવું હોય ? તીર્થંકરને, હવે એ તીર્થ દ્વારા પોતાને કાંઇ સાધવાનું નથી તીર્થંકર થયા પછી તીર્થની જે સ્થાપના, એ તો જગત્ માટે છે પોતા માટેનહિ જે તીર્થદ્વારા પોતે તીર્થંકર

પદવી મેળવી, તે તીર્થને તેઓ નમે છે ' आणाए धम्मो -આજ્ઞામા ધર્મ' એ તો શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ પણ સ્વીકાર્યું, માન્યું અને આરાધ્યું ત્યારેજ એ તીર્થપતિ બન્યા આપણે આજ સુધી એજ વર્ણન કરી ગયા કે-ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ કયા કયા અનુષ્ઠાનોના યોગે તીર્થંકર બન્યા? એમના જેવા થઈશુ ત્યારે તેઓએ કર્યું તેવુ કરીશુ પણ જ્યા સુધી તેવા ન થઈએ, ત્યા સુધી જે ક્રિયા-ભાવના અને પ્રવૃત્તિના યોગે એ તાર્થપતિ બન્યા, તે ભાવના-ક્રિયા અને પ્રવૃત્તિ આપણે ખાસ સેવવાની છે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા રહેનારે એ માનવુ જોઈશે કે-શ્રી જિનેશ્વરદેવે કર્યું તેજ નહિ, પણ કહ્યુ તે આપણા માટે ધર્મરૂપ છે નાના મ્હોંઢે મોટી વાતો કરાય નહિ કેટલી બધી યોગ્યતા કેળવી અને કેવી કેવી આરાધના કરી, ત્યારે તીર્થંકર બન્યા? એ યોગ્યતા એ બળ કેળવ્યા પહેલા સમાન ક્રિયાની વાતો કરે તે પાછા પડે. આપણે માટે તો શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ કહ્યુ તે ધર્મ અને તેમ કરીએ તો તેમના જેવા થવામા પણ હરકત આવે તેમ નથી શ્રી જિનેશ્વરદેવો દ્વારા શરૂઆતથી નમાયલુ, માટે એ તીર્થ ' अनुपमम्, उपमातीत-उपमारहित "-જેની સરખામણીમા બીજી કોઈ પણ વસ્તુ મળી શકે તેમ નથી તેવુ (લાલન- -लोकोत्तर) લોકથી શ્રેષ્ઠ, લોકથી પ્રધાન લોકવ્યવહાર અને તીર્થવ્યવહાર એક નહિ થાય અનુપમ, એટલે જેની ઉપમા નહિ લોકોત્તર કહ્યુ ત્યા લોક સાથે સરખુ શી રીતે થાય? લોકની સરખામણીમા કેમ આવે? લોક માગે-ઇચ્છે-કહે જૂદુ, અને આ કહે જૂદુ (લાલન-'अत एव अतिक्ठीन')

એમ કહેવાથી તે અસેવ્ય જેવું ગણાય એવો ભાસ કરાવવાની ચેષ્ટા ન કરો, કારણકે–તે જેટલુ કઠીન છે, તેટલુજ મનોહર છે એકવાર સમજાયા બાદ તો તે ઘણું સુંદર, મનોહર અને સ્હેલુ છે વેપારીને વેપારમા તકલીફ ઓછી છે ? ઘણીજ પણ વેપારના લાભને સમજે એટલે બધી તકલીફ કયા જાય છે ? ઉડી જાય છે શાથી ? લાભ માન્યો અને સમજ્યો કે–૬ કલાક મહેનત કરૂ, તો ગરમાગરમ રસોઇ મળે, ખૂરશી ટેબલ મળે, સૌ શેઠસાહેબ કહી સલામો કરે ! આ બધો પ્રતાપ કોનો ? વેપારનો આ પ્રમાણે માન્યા પછી જેમ તકલીફ તકલીફ રૂપે નથી લાગતી, તેમ અહીં જ્યારે–' સેવાથી અનંત સુખ મળી જાય '–એમ સમજાઇ જાય, પછી તકલીફ રહે કયાથી ? પણ શ્રદ્ધા બેસવી જોઇએ વસ્તુને તેવા સ્વરૂપે ઓળખવી જોઇએ એ વસ્તુ એવી છે કે–મોટામા મોટો માણસ અને નાનામા નાનું બાલક પણ એને સેવી શકે. છ ખંડનો માલીક ચક્રવર્તિ અને લાકડાની ભારીઓ વેચી પેટ ભરનારો કઠીયારો,–એ બેય સેવી શકે પણ એ બધામા યોગ્યતા જોઇએ યોગ્યતા કેટલી ? ચક્રવર્તિ ચક્રવર્તિપણું મૂકી દે અને ભીખારી ભીખારીપણું મૂકી દે એટલી ! (લાલન–ધર્મે ચક્રીપણાની ઇચ્છા તો ખરીને ?) અલબત્ત, મૂકીએ છીયે તેના કરતા શ્રેષ્ઠ અને સાધક વસ્તુની ભાવના તો ખરીજ ચક્રવર્તિ, ચક્રવર્તિપણાની ભાવના અને ભીખારી, ભીખારીપણાની ભાવના મૂકી દે, એટલે સમજો કે—જૈનશાસન હાથમા આવ્યું ખરો સુખી તે, કે જે આ તીર્થને પામે. ન એને બીમારીમા દુખ કે ન મરતાયે દુખ આપત્કાલે

પણ એને દુખ નહિ, કારણકે-દુખ આવે ત્યા પણ સુખની કલ્પના કરી લે વાત એ છે કે-આપત્તિને એ અશુભકર્મનો ઉદય માને છે અને એ આવેલા અશુભના ઉદયને શાતિપૂર્વક સહવામા તે આત્માનુ શ્રેય સમજે છે એટલે એ દૃષ્ટિએ તો આત્મા આપત્તિમાય સપત્તિ માને છે વધુમા પૌદ્ગલિક સપત્તિને, એ ભયરૂપ અને હાનિરૂપ સમજે છે એમા લીનતા ન થઇ જાય, એટલુજ નહિ પણ જલદી કેમ છૂટે, એજ તેના મનોરથો હોય છે આ શાસન આવે, એટલે એને બહારની શ્રીમનાઇ, ઠકુરાઇ, સાહ્યબી ખટકે છે, મુઝાવનારી લાગે છે આ બધુ અત્યારે વિસ્તારથી કહેવાનો વખત નથી જો કે-એવુ પણ કહેનારા નીકળ્યા છે કે-બધાને ભીખારી બનાવવા બેઠા છે પણ તેઓએ સમજવું જોઇએ કે-ભીખારીપણું, એ ચીજ જૂદી છે અને દુનિયાની ચીજની ઈચ્છાનો અભાવ, એ જૂદી ચીજ છે દુનિયાદારીની કામના તજી, કેવલ સ્વપરના કલ્યાણની સાધનામાજ લીન થનાર આત્માને ભીખારી કહેનારાઓજ પોતે ખરેખરા ભીખારી છે જૈન સાધુ એટલે તો દુનિયાના શિરતાજ ગામમા ઘર નહિ, સીમમા ખેતર નહિ, અને જેને એ વિગેરે કોઈ વસ્તુની સ્પૃહા પણ નહિ ! માટેજ તે શાસનની સેવા સારી રીતે કરી શકે તીર્થનો પ્રભાવજ જૂદો છે, પણ હૃદયમા-હૈયામા એ સ્થિત થવુ જોઇએ આ તીર્થ કેવું ? 'अनुपम' પણ શબ્દની સામ્યતાને લઇને બીજા કોઇની પણ આની સાથે સરખામણી કરવાની મહેનત કરતા ના આત્મા, સ્વર્ગ, નર્ક,-એ તો જૈનદર્શન પણ માને છે અને ઇતર દર્શનો પણ માને છે

પણ એ બેયની માન્યતામા આભ-જમીન જેટલુ અતર છે આજ કારણે કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ ફરમાવે છે કે —

"त्वच्छासनस्य साम्य ये, मन्यन्ते शासनान्तरै ।
विषेण तुल्य पीयूप, तेषा हन्त हतात्मनाम् ॥१॥"

*

'શાસનાન્તરની સાથે, તારા શાસનને જે આત્માઓ સમાન માને છે, તેઓ હણાઇ ગયા છે, કેમકે-વિષની સાથે અમૃતની સરખામણી કરે છે'

'अनुपम'–અનુપમનો હેતુ શો ? અનુપમ કેમ ? લોકની માન્યતાથી તદ્દન વિપરીતપણુ નહિ આવે, તો અનુપમતા શી ? અહી લોકની પૌદ્ગલિક ઇચ્છાઓને પોષણ નથી અહીં લોકના તેવા તુચ્છ મનોરથને સ્થાન નથી અહીં લોકવાસનાથી જૂદાને સ્થાન છે આર્ત્ત અને રૈદ્રથી છોડાવી, ધર્મ-શુકલમા જોડનાર આ શાસન છે **આ લોકના પૌદ્ગલિક સુખોની અભિલાષા, એ આર્ત્ત છે અને તેના રક્ષણની ભાવના, એ રૌદ્ર છે** બેયનો અભાવ એટલે આર્ત્ત-રૌદ્રનો અભાવ, ત્યારપછી ધર્મધ્યાન, તે પછી શુકલધ્યાન, પછી કેવળજ્ઞાન અને પછી મુક્તિ,–આ શાસનનો કાયદો ! આર્ત્તરૌદ્રને ન છોડવુ હોય, તેને આ શાસન સાથે મેળ ન ખાય. (લાલન૦ આર્ત્ત–રૌદ્ર બધ થાય એટલે નારકી–તિર્યંચ બધ થાય) પણ નરકતિર્યંચ-ગતિનો વાસ્તવિક ભય તો લાગવો જોઈએ ને ? તેના સ્વરૂપમા પણ જેને સપૂર્ણ શ્રદ્ધા ન હોય તેનુ શુ ?

આસ્તિક કોણ ?

પરમ ઉપકારી શ્રી સર્વજ્ઞદેવોએ વર્ણવેલા તિર્યંચ અને નરકગતિના સ્વરૂપમા અને તે ગતિયો પમાડનાર કારણોમા સાચી શ્રદ્ધા જામી જાય, તો નાસ્તિકતાના બધા વાયરા આપોઆપ ઉડી જાય 'આત્મા, પુણ્ય, પાપ વિગેરે વિગેરે છે'–એમ બોલવા માત્રથીજ જો સમ્યગ્દૃષ્ટિ થઈ જવાતું હોત, તો તો બધા એવા થઈ જાત, પણ તેમ નથી પુણ્ય, પાપ, સ્વર્ગ, નરકનો સાચો ખ્યાલ થઈ જાય, તો તો આત્મા ડગલે અને પગલે પાપથી કંપતો રહે દુર્ગતિનું કારણ પાપ છે,–એમ માન્યા પછી તે પાપમા આનદ માને કે મનાવેજ કેમ ? પાપના કારણોને ઉપાદેય તરીકે મનાવનાર કદાચ, આત્મા આદિને માનવાની શેખાઇ કરતો હોય તો પણ, તે માત્ર નામનોજ આસ્તિક છે પરન્તુ વાસ્તવિક રીતે તે આસ્તિક નથી આત્મા, પરલોક, પુણ્ય, પાપ વિગેરે વિગેરે નથી, એમ જે કહી દે તેને તો પહોંચાય ! તેનાથી જગત્‌ને પણ બચાવી લેવાય ! બચવાની ભાવનાવાળા બચી શકે ! પણ 'છે–છે'–કહી ડોકુ હલાવે અને કાર્યવાહી જૂદી કરે, તેને કોઈ રીતિએ પહોંચાય ખરૂ ? એવાની તો વ્રતાદિક ક્રિયા,–એ પણ શુદ્ધ ક્રિયા નથી, પરન્તુ દાંભિક ક્રિયા છે એવા દાંભિક વ્રતધારિયો માટે તો ન્યાયવિશારદ ન્યાયાચાર્ય મહામહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ગણિવર લખે છે કે —

" दम्भेन व्रतमास्थाय, यो वाञ्छति पर पदम् ।
लोहनाव समारुह्य, सोऽब्धे पारं यियासति ॥१॥ "

*

'જે આત્મા દભપૂર્વક વ્રતનો સ્વીકાર કરીને પરમ પદની વાછા રાખે છે, એ ખરેખર લોઢાની નાવ ઉપર ચઢીને સાગરના કાંઠે જવાની ઇચ્છા કરે છે'

વિચારો કે-લોઢાની નાવમા બેસનારો સમુદ્રના પારને પહોંચે? (લાલન૦ સાગરને તળીએ જાય!) ન જવુ હોય તો પણ પેલુ લોઢુજ એને તળીએ લઇ જાય જેનું હૃદય આસ્તિક નથી, જેને હૈયે પાપનો ભય નથી, જે આરભ-સમારભની વાતથી કપતો નથી, જે એનાથી આઘો રહેતો નથી, જગતને એનાથી બચાવવા જે પ્રયત્ન કરતો નથી, જે સ્વપરના આત્માને આરભ-સમારભના માર્ગોથી રોકતો નથી, તેમજ ઉલટો પુષ્ટિ આપે છે તેને, કહો ભાગ્યવાન્!, આસ્તિક કોણ કહે? કદાચ કર્મયોગે પોતે છૂટી ન શકતો હોય, પણ તે કહે તો એમજ કે -'હું પામર, કે જેથી છૂટી શકતો નથી' પણ ઉલટો જે એમ કહે કે -'આરભ-સમારભ વિના તે ચાલે!'-તો તે આસ્તિક કયાંનો? ભલે પછી મોટા બોર્ડ આસ્તિકતાના ચીતરાવે, પણ એનાથી વળે શું? જરા આત્માને તો પૂછો! શાસ્ત્ર કહે છે કે-ધર્મ જેમ દેવસાક્ષીએ, ગુરુસાક્ષીએ, તેમ આત્મ-સાક્ષીએ પણ કરવાનો છે રોજ આત્માને પૂછો કે-હૃદયમા કઇ પણ આવ્યું કે બધુજ બહાર? સમ્યક્ત્વની તમને માત્રા તો આપી, પણ એની ખાત્રી માટે રોજ આત્માને પૂછો કે-મારો અભ્યાસ સસાર તરફ વધુ ઢળે છે કે જ્ઞાનીએ કહેલા તરફ! જો જ્ઞાનીના કથન તરફ ઢળતો હોય, તો તો માનવુ કે-કઇંક પામ્યો અને સસાર તરફ ઢળતો હોય તો આત્માને કહેવુ કે-હજી ઠગ લાગે

છે શ્રી જિનેશ્વરદેવને ચાહ્ના વિગેરે કરીને ફૂલાદિક મૂકનારને, તેઓ પારસલથી મુક્તિનગરમા મોકલી આપે એમ માનવાનું નથી આ તો વીતરાગ ! ન ભક્તિથી તોષાયમાન થાય કે ન નિંદાથી રોષાયમાન થાય ! ભક્તિ કરનાર પોતાની મેળે તરે અને નિંદા કરનાર આપોઆપ ડુબે. સૌ સૌના કૃત્યોનું જ ફળ પામે આપણી પૂજા કે ભક્તિ લાચ રૂપ ન જ હોય આપણા દેવ અને ગુરૂ કાંઈ લાચ ન લે ! સાધુ વદનાને પણ મહાવિઘ્ન માને આથી તમારે ન કરવી, એમ નહિ હો ! જ્યારે જ્યારે ગૃહસ્થ વદના કરે, ત્યારે ત્યારે સાધુ વિચારે કે–આ વદના મ્હને નહિ પણ આ સયમને છે જેને જગત્ વદે તેને મારે કયી રીતે સેવવુ જોઈએ, એ વિચારે તો તો એ આત્મા સન્માર્ગમા ટકયો રહે અને મુઝાય નહિ. પણ જો તે પોતામાજ બધુ માની લે, તો ગબડતા વાર પણ લાગે નહિ

ચઢે એ આશ્ચર્ય કે પડે એ?

સત્કાર અને સન્માન સહન કરવા બહુ કઠીન છે સત્કાર અને સન્માને તો કેઇના સમ્યક્ત્વ છીનવી લીધા ! કહી રહ્યા તો નામ માત્ર ! વાહવાહની ભાવનાથી કેઇના સમ્યક્ત્વ ચાલ્યા ગયા ત્યા ટકવુ એમાજ કસોટી બધાય ત્યાગનું પરિણામ ત્યા આવી ઉભુ રહે, પણ ગભરાશો મા ! ચઢતા ચઢતા પડી પણ જવાય પડી ન જવાય માટે સાવધ રહેવું કોઇ પડી ગયા માટે તે વસ્તુ ખોટી નથી ચઢે એ આશ્ચર્ય, ચઢીને સીધો પહોચે એ આશ્ચર્ય, પણ પડે એમા નવાઇ શી ? ચીકણી જમીનમા તો ન લપસે એજ આશ્ચર્ય.

લપસે તેમા આશ્ચર્ય શું ? માર્ગે ચૂકાય તેમા નવીનતા નથી પડનારને સાભળાને માર્ગે પર ગુસ્સો ન કરો કોઇ તમને કહે –'ફલાણા પડી ગયા' તો તમે કહેજો –'ચઢયા ત્યારેને ! પણ પામર ! તુ ને હું તો ચઢયા પણ નથી' તમારાથી બને તો પડનારને આશ્વાસન દો સમજાવો કે –'મહાનુભાવ ! આટલુ બધુ પામીને આ દશા ?' જે કહે કે –'ફલાણો પડયો !' તેને તમે કહો કે –'એ તો ચઢયો તો હતો, પણ તૂ કોણ ?' આ બધી ભાવના કયારે આવે ? હૃદયમા જ્યારે સાચી વસ્તુ જોઇએ તે રૂપે પરિણામ પામે તો !

*

अनुपम—तीर्थ અનુપમ શાથી ? जिनेश्वरै आदिमत જિનેશ્વરદેવોથી શરૂઆતમા નમાયેલુ શાથી ? જે જે જોઇએ તે તે બધુજ એનાથી મળે છે માટેને ? મોક્ષ પણ આનાથીજ મળે અને દુનિયાના સ્વર્ગાદિક સુખો પણ આના યોગેજ મળે ઉપરાન્ત દુનિયાની સુખ, સપત્તિ અને શાતિ પણ આ તીર્થને આભારી છે પરન્તુ દુનિયાની કાર્યવાહી માટે એની સેવા કરવાની નથી ચિંતામણિ આટો માગનારને આટોય આપે, પણ માગનારથી મગાય શુ ? તમારે બધાને શુ જોઇએ છે ? (સભામાથી–મોક્ષ) બરાબર જવાબ છે, પણ વિચારીને દેજો મોક્ષના અર્થિને સસાર છોડવાની વાતથી દુખ ન થવુ જોઇએ, સસાર છોડનાર પ્રત્યે હૃદયની ભક્તિ જાગવીજ જોઇએ, અને મુમુક્ષુ આત્મા પ્રત્યે દયા ચિંતવનારા તરફ દયા આવવી જોઇએ વીસમી સદીના જમાનામા યથેચ્છ મ્હાલી રહેલાઓ, ખરેખર મોક્ષના અર્થિની દૃષ્ટિએ તો દયાપાત્ર જ દેખાવા જોઇએ આસક્તિ આદિના યોગે ભલે કદાચ ત્યાગનો

સ્વીકાર ન કરી શકાય, પણ ત્યાગની વૃત્તિમા તો વાધો નજ આવવો જોઇએ શ્રી કૃષ્ણ મહારાજા અને શ્રી શ્રેણિક મહારાજા ભલે ત્યાગમાર્ગનો સ્વીકાર ન કરી શકયા, પણ તેઓની વૃત્તિ તે માર્ગ પ્રત્યે કેવી હતી? શ્રી શ્રેણિક મહારાજા કે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજાને તો અવિરતિનો ઉદય છે, એમ પ્રભુ જેવાએ કહ્યુ હતુ પણ આજના કેટલાકો, કે જેઓ વિરતિને પામવાના શકય પ્રયત્નો પણ નથી કરતા, તેઓ પોતાને અવિરતિના ઉદયવાળા છીએ, એમ કયી રીતિએ કહેવરાવી શકે છે? આપણો મુદ્દો એ છે કે—અવિરતિના ઉદયવાળાઓ ભલે ત્યાગ ન કરી શકે, પણ તેઓનું વલણ કયું હોય? શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનના જન્મેલો, જૈન નામ ધરાવનારો કદાચ ત્યાગી ન બની શકે, પરન્તુ કોઇ ત્યાગી થાય ત્યારે તો તેની રોમરાજી વિકસ્વર થાય કે નહિ? ત્યાગ એને રોમ રોમ રમ્યો હોય ' ત્યાગની સામે અને ત્યાગીની સામે એના હાથ ભેગા થાય વીતરાગનો ભક્ત વૈરાગ્યનો વૈરી બને? વૈરાગ્યનો સગી ન હોય, એ ચાલે પણ વૈરી બને એ નિભાવાય? શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા રહેલો દાતાર ન હોય તે નભે, પણ એ કૃપણતાને વખાણે એ કેમ નભે? કૃપણ, અશીલવાન્ અને અતપસ્વી નભે, પણ એ પ્રત્યે ભાવના કયી? 'કયારે દાન દઉં? કયારે શીલ પાળુ? કયારે તપ કરૂ?' બધાએ સર્વવિરતિ લઇ ન શકે, એટલા માટે તો પ્રભુને ઇતર ધર્મો કહેવા પડે છે સર્વથા નિર્ગ્રન્થતા આવ્યા વિના—મન, વચન, અને કાયાના યોગોને રૂધ્યા વિના—શૈલેશીકરણ કર્યા વિના મુક્તિ નથી, પણ કોઇ કહે કે—છઠ્ઠે ગુણઠાણે

રહેલા મહાત્માઓએ પણ ચૌદમા ગુણસ્થાનકે રહેલા પરમર્ષિઓની માફક હાલવુ જ નહિ, એ બને ? એ તો ચૌદમા ગુણસ્થાનકે અને દના પણ છઠ્ઠા ગુણસ્થાનકે રહેલા એવા તે મહર્ષિયો પણ ઇચ્છે તો એજ ભાવના એજ કે–સર્વથા અહિંસક બનું, મન–વચન–કાયાને સર્વથા રૂધું કારણકે–એ સર્વથા કાબુમા ન આવે ત્યા સુધી મુક્તિ નથી

ગુણપ્રાપ્તિનો ક્રમ કયો ?

(સભામાથી૦ માર્ગાનુસારી, સમ્યગ્દષ્ટિ, દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ, સૂત્રકરણ, અર્થકરણ તદુભયકરણ, વિનિયોગકરણ, આ ક્રમ બરાબર ?)

આ ક્રમે પણ પમાય અને વગર ક્રમે પણ પમાય ઉભય રીતિએ પમાય એમા કશી જ હરકત નથી પણ આમ જ પમાય એવુ તો નથીજ માર્ગાનુસારીનો પહેલો ગુણ–'ન્યાયસપન્ન વિભવ' એમા નીતિ તો ખરી જ ને ? હવે દેશવિરતિ શ્રાવકના પાચ અણુવ્રત પૈકીના બીજા અણુવ્રતમા મોટા અસત્યનો ત્યાગ છે અને ત્રીજામા મોટી ચોરીનો ત્યાગ છે મોટુ અસત્ય અને મોટી ચોરીનો ત્યાગ બાકીનો નહિ શાથી ? થઈ જાય છે એથી ! એ નીતિ કે અનીતિ ? એ વ્રત લેનારમા માર્ગાનુસારીપણુ છે ખરૂ કે નહિ ? હવે કોઇ એમ કહે કે–અનીતિનો અ શ હોય ત્યા સુધી દેશવિરતિ આવે જ નહિ, તો એ ચાલે ? આ ક્રમનો હેતુ એ છે કે–દુનિયામા અનેક પ્રકારના જીવોછે એક પ્રકારના જ નથી પદર લિંગે સિદ્ધિ કહી એમા અન્યલિંગે પણ કહી અન્ય લિંગે કેવલ થાય, પણ ક્યારે ? વસ્તુ પમાય ત્યારે ! વસ્તુ

પામ્યા પછી-કેવળ થયા પછી, આયુષ્ય બાકી હોય તો કયા લિંગે રહે ? સ્વલિંગે કે અન્યલિંગે ? અન્યલિંગમા કેવલ થવાનો વસ્તુના યોગે સભવ છે માટે કોઇ કહે કે–એ લિંગ પણ પ્રમાણ, તો ચાલે ? શાસ્ત્ર સૌથી ઉંચી વિધિ પહેલી કહે તીર્થંકર થઈને મુક્તિ જવુ એ ઉત્તમ, પણ એવા કેટલા ? બહુ થોડા જ્યારે ગુણ વર્ણવવા બેસે ત્યારે ઉંચામા ઉંચી કોટિના–છેલ્લામા છેલ્લા વર્ણવે, કે જેને પામનારા થોડા જ હોય. શ્રી આનદ અને શ્રી કામદેવ જેવા શ્રાવકો કેટલા ? તથા શ્રી ગૌતમ ભગવાન્ જેવા સાધુઓ કેટલા ? વર્ણનમા તો કમીના નજ રાખે, પણ વર્ણન કરનારે બધા ભેદો ધ્યાનમા રાખવા જોઇએ શ્રી ઉદાયન મત્રી છેલ્લી અવસ્થામા યુદ્ધમા ગયા છે: શ્રી સિદ્ધગિરિની યાત્રા તથા ઉદ્ધારની અભિલાષા છે નિયમ છે, અભિગ્રહ છે કે–ઉદ્ધાર ન થાય ત્યાસુધી એકાસણું કરવુ એમજ કરે છે યુદ્ધમા જીત્યા તો ખરા, પરન્તુ શરીરપરના પ્રહારોથી પાછા વળતા એમના જીવનની છેલ્લી ઘડી આવી વેદના સહન થતી નથી અટવીમા છે એમના મનમા બે વાત ખટકે છે શ્રી સિદ્ધગિરિનો ઉદ્ધાર ન કર્યો તથા આ અતિમ સમયે નિર્યામણા કરાવનાર કોઇ નથી આંખમાથી આસુ આવ્યા પાસેના મત્રીયોએ એમને પૂછ્યું – "મત્રીશ્વર ! કયા કારણે આપને આ પ્રસગે આસુ આવે છે ? આપે કરવાનું બહુ કર્યું છે તેમજ અન્યાય, અનીતિ કરી નથી તો આસુનું પ્રયોજન ?'

ઉદાયન૦ મ્હને બે દુખ છે એક તો શ્રી સિદ્ધગિરિનો ઉદ્ધાર ન કર્યો–ન થયો અને આ વખતે નિર્યામક કોઈ નથી.'

મત્રીયો કહે છે કે-'મત્રીશ્વર! આપના દીકરાઓ આપના વચનાનુસાર શ્રી સિદ્ધગિરિનો ઉદ્ધાર જરૂર કરશે, પણ આ અટવીમા નિર્યામક મુનિ ક્યાથી લાવવા ? છતા અમે તપાસ કરીએ છીએ '

મત્રીયો સમયસૂચક હતા વિચાર્યું કે –' મત્રીશ્વરના જીવનની છેલ્લી ઘડી છે મુનિદર્શન વિના-નિર્યામણા વિના, મત્રીશ્વરનું હૃદય સ્થિર નહિ થાય '

*

એક અવઠ એટલે સીધો સરલ વઠ, કે જે જેટલુ શીખવીએ તેટલુ બરાબર બોલે તેવો હતો તેને સામતોએ કહ્યુ –"તું મુનિના કપડા પહેરી લે અને નીચે જોઇને ઈર્યાસમિતિ પાળતો, હાથમા મુહુપત્તિ રાખીને મત્રીશ્વર પાસે આવ અને મત્રીશ્વર તને વદન કરે એટલે ' ધર્મલાભ ' કહેજે. પછી સભળાવજે -' મત્રીશ્વર! સમાધિમા રહો, જન્મે તે મરે તમે પુણ્યવાન્ છો દુનિયામા કોઇ કોઇનું છે નહિ આત્મા એકલો છે પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરો!' અને મત્રીશ્વર પચ્ચખ્ખાણ માગે ત્યારે—' અભિગ્રહ પચ્ચખ્ખાઇ, અન્નત્થ-ણાભોગેણ, સહસ્સાગારેણ, મહત્તરાગારેણ, સવ્વસમાહિવ ત્તિઆગારેણ વોસિરે'-કહેજે" મતલબ કે-મત્રીયોએ એ વઠને તમામ જરૂરી જરૂરી પાઠ ભણાવી દીધા આ વખતે મુનિના કપડા પહેરવા છતા, સુભટના હૃદયમા કાઇ પરિ ણામશુદ્ધિ નથી-માત્ર એકજ ઇરાદો કે, હું હુકમનો તાબેદાર " એ કહે તેમ મારે કરવાનું અને જો મ્હારા નિમિત્તે મત્રી-શ્વરને શાતિ થતી હોય તો મ્હને વાધો પણ શો ?

મન્ત્રીશ્વર પાસે તેઓ આવીને કહે છે કે –'મન્ત્રીશ્વર! અહો ભાગ્ય, ભાગ્યયોગ ફળ્યો, મહાત્મા મળ્યા!' મંત્રીશ્વર ઉદાયન ખૂશી થાય છે અને વિચારે છે કે –'પુણ્ય જાગતુ છે, કારણ કે- અટવીમા પણ મુનિ મળ્યા' મન્ત્રીશ્વર ઉદાયન તે મુનિને ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજીની માફક વદે છે અને યથાયોગ્ય નિર્યામણા કરી મન્ત્રીશ્વર સમાધિથી સ્વર્ગસ્થ થાય છે હવે મુનિવેષ ધરનાર પેલો વઠ પણ વિચારે છે કે –'જે વેષને, આખી દુનિયાને માન્ય એવા શ્રી ઉદાયન મન્ત્રીશ્વર જેવા નમે, અને જે વેષને નમવામા એ મહામાત્ય પોતાની સદ્‌ગતિ માને, એ વેષ નહિ છોડુ-નહિ મૂકુ યાવજ્જીવ મયત્તુ।' એ વઠ પણ જીદગી પર્યન્ત સયમનુ પાલન કરી સ્વર્ગે ગયા કહો, કયી યોગ્યતા હતી? આત્માની યોગ્યતા આવી ગઇ નવકાર આવડતો હતો? ઇર્યાસમિતિ કે ઇરિયા વહિ જાણતા હતા? કશુએ નહિ એકજ વાત કે-'જેને મન્ત્રીશ્વર જેવા નમે, તે વસ્તુ જરૂર કીંમતી એટલે એ ન મૂકાય'

<u>દ્રવ્ય વિના ભાવ હોય?</u>

બેશક, ભાવ વિના દ્રવ્યની સફલતા નહિ, પણ દ્રવ્ય વિના પ્રાય ભાવ પણ નહિ જ્ઞાની કહે છે કે-મનશુદ્ધિ વિના ક્રિયા (દ્રવ્ય) અનુષ્ઠાન ફળતા નથી એ વાત સાચી, પણ દ્રવ્યશુદ્ધિ વિના–બાહ્ય આલબન વિના, ભાવશુદ્ધિ પણ પ્રાય અશક્ય છે અનતી ઉત્સર્પિણી–અવસર્પિણીએ મરૂદેવા માતા જેવુ દૃષ્ટાત બને શ્રીમતી મરૂદેવા માતાએ પ્રથમ કશાજ ધર્મ કર્યો નથી, પણ ત્યાએ એ બન્યુ શાથી? ઉંચામા ઉંચા આલબનથી! જો કે-મન બહુ ચચલ છે છતા

પણ જ્ઞાનીઓ કહે છે કે–ભવે એ મન ઠેકાણે ન હોય, પરન્તુ ઉચ્ચ આલબનો એને ઠેકાણે લાવશે જ્ઞાનીઓ બહારના ઉપકરણો બહુ શુદ્ધ રાખવાનું કહે છે એનો હેતુ પણ એજ છે મદિરની આટલી બધી શોભા રાખવામા પણ એ જ હેતુ પ્રધાન છે કે જેથી ત્યા આત્મા તન્મય બને દેવતાઓ શ્રી તીર્થંકરદેવનું સમવમરણ કેવું સુન્દર રચે છે ? દેશના તો સાભળે ત્યારે–પામે ત્યારે, પણ સમવસરણ એવુ રચે કે–કોશો સુધી દૂર રહેનારાને પણ એમ થાય કે–જરૂર, જોવા તો જવુ જોવા જાય તે બેસી પણ જાય પછી તો પ્રભુના અતિશય કામ કરવાના છે અતિશયો પાસે આવે એને ! ડામના ! પણ પાસે આવે ત્યારેને ! પાસે લાવવાનું કામ બાહ્ય સામગ્રી બહુ કરે છે અતિશયોના યોગે અનેક આત્માઓ આવે અને આવે એને દર્શન કરતા જ ભાવ જાગે પરમ તારક શ્રી તીર્થંકરદેવની પાસે આવ્યા પછી ભાગ્યે જ પામ્યા વિના જાય પાખડીઓ, અભ યો કે દુર્લભ્ગો વિગેરે વિગેરે શિવાયના, ઠઈક ને ઠઈક પામીને જ જાય સામાન્ય કેવલિને કેવલજ્ઞાન ખરૂ, પણ શ્રી તીર્થંકરદેવની વાત જુદી કેવલજ્ઞાન બેયને સમાન. પણ શ્રી તીર્થંકરદેવની બધી સામગ્રી જ જુદી ઓછામા ઓછા એક ક્રોડ દેવતા તો તે તારકની સેવામા રહે જ પ્રભુ પાસે ગમે તેવા કષાયોવાલો આવે તે પણ પ્રાય શાત થઈ જાય આ પ્રભુનો અતિશય ! જાતિવૈરવાળા પ્રાણીયો પણ ત્યા મિત્ર બને પ્રભુવાણીનો મધુર ધ્વનિ એ છટ્ઠાવ કરે વાણી એકરૂપી પણ પરિણામે સર્વરૂપી વાણીનો પણ કેવો અગાધ મહિમા ! એક જાતની ભાષા બોલે, પણ સૌ પોતપોતાની ભાષામા સમજે આ બધુ કોને ? શ્રી તીર્થં

કરદેવને ! સંસારસાગરમા ભટકનારા પ્રાણીયો માટે તો બાહ્ય આલંબન ઘણુ મહત્ત્વનું હોય છે અહીં-આ સ્થાનમા આવીને અધર્મી કેટલા થાય અને કસાઇખાને જઈ ધર્મી કેટલા થાય? જેટલા અહીં આવી સ્વધર્મી થાય, તેટલા તહીં જઇ ધર્મી થાય? ધર્મપ્રાપ્તિનું સ્થાન કયું? આ સારી જગ્યામા ખોટુ અને ખોટી જગ્યામા સારૂ હોયજ નહિ,-કવચિત્ કોઇ કારણવશાત્ હોય તો તેની ગણના પણ નહિ!

સખ્યાની અધિકતા કયા હોય?

(સભામાથી પ્રશ્ન-આટલુ છતા ભગવાનના શ્રાવક દોઢ લાખ અને ગોશાળાના ૧૧ લાખ એનું કારણ?)

અનાદિકાલની વાસના જીવોની સાથે છે આજે નાટકમા ઘણા ભેળા થાય, પણ તત્ત્વજ્ઞાનની વાતોમા કેટલા થાય? શાસ્ત્ર કહે છે કે-અનાદિની દુષ્ટ વાસના એ કારણ છે ગોશાળાનો મત કયો? 'यद् भावि तद् भवति । જે થવાનું છે તે થાય છે' ગમે તે ખાવુ-પીવુ, બોલવુ-ચાલવુ, એમા વાધો નહિ આ કોને ન ગમે? એમ કહેવામા આવે કે-ઉપવાસ કરો, પણ ભૂખ લાગે તો ખાઈ લેવાય એ ઉપવાસ કોણ ન કરે? શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનના ઉપવાસ કરનાર થોડા અને ફલાહારના ઉપવાસ કરનારા ઘણા એનું કારણ? લાલસા ગોશાળો જીવોને ગમતુ તે આપતો અને ભગવાન્ તો ગમતું તે મૂકવાનું કહેતા તમે એમ કહો કે-પૂજા, સામાયિક થાય તોયે ભલે, ન થાય તોયે ભલે વ્યાખ્યાન સમજાય તોયે ભલે, ન સમજાય તોયે ભલે તોયે જૈન ગણાશો, તો બધા જૈન કહેવડાવવા

આવે પણ તમે કહો કે-જૈન કહેવરાવવા પૂજા તો કરવી પડે, એટલે ઝટ કહે કે-ઉભા રહો, વિચાર કરૂ જ્યા દુનિયાની ચીજો છોડવાનું જ કહેવાય, ત્યા ઓછી સખ્યા હોય પ્રભુની દેશનાનો અતિશય એવો કે-દેશનાના સમયે તો સાભળનારા નાચતા, પાખડી પણ ડોલતા, પણ પાખડીયો બ્હાર જાય કે તરત ઉંદુ જ કરતા ટોળુ વધારવુ હોય તો તો આજે વધારાય મુક્તિના રસીયા બનાવનારાજ ખરા ઉપદેશક છે,-સસારના રસીયા બનાવનાર ખરા ઉપદેશક નથી! માગ્યો તે આપીને લાખ્ખોને ભેગા કરનાર, તે તો ભાટ કે ભવૈયા કે ન ગમતુ હોય ત્યા પણ ખીંચાઇને આવે, એ પ્રભુની વાણીનો પ્રભાવ છે જેને સસાર જ જોઈતો હોય, તેણે આ શાસનમાથી રાજીનામુ આપવુ જોઇએ ભલે મુક્તિ ગમે ત્યારે મળે લાખ્ખો ભવે-અરે અનત ભવે! પ્રબળ પ્રયત્ન કરશુ ત્યારે મુક્તિ જાશુ, આજ ને આજ મળવાની નથી, પણ ધ્યેય શુ? પ્રભુના શાસનમા રહેવાનો દાવો કરવો અને સમારને સારો માનવો અને મનાવવો તથા રસપૂર્વક સસારમા રહેવુ, એ ભયકર દાભિકતા છે (સભામાથી પ્રશ્ન૦ ક્રોડ દેવતા છતા ગોશાળો ઉપસર્ગ કેમ કરી ગયો?) જો કે પ્રભુ માટે તો એ બનાવ આશ્ચર્યરૂપ બન્યો છે, છતાય કર્મના સ્વરૂપની ગમ પડી જાય, તો આ પ્રશ્ન રહે નહિ સુભૂમ ચક્રવર્તિનું ચર્મરત્ન પકડનાર ચોસઠ હજાર દેવતાને, જ્યારે સુભૂમનુ આવી બન્યું ત્યારે, એક સાથે વિચાર થયો કે-હુ એકલો મૂકી દઉં તેમા શુ વાધો? આ બધાને સાથે વિચાર શાથી આવ્યો? સુભૂમના કર્મયોગે! તીવ્ર કર્મનો ઉદય આવે, ત્યારે સાથે રહેનારાઓની બુદ્ધિમા વિભ્રમ થાય ભગ-

વાન્ પાસે જ્યારે ગોશાળો આવ્યો, ત્યારે જો કે ભગવાને ખૂદે બોલવાની ના કહી હતી, છતા સુનક્ષત્ર અને સર્વાનુભૂતિથી –એ બે મુનિઓથી ન રહેવાયું શું એમા એમણે ભૂલ કરી ? એ આજ્ઞાભજક ? શાસ્ત્ર કહે છે કે–' નહિ, એમા આજ્ઞાભજનનો ઇરાદો નથી, પ્રભુની ભક્તિ છે ' અને એવી બુદ્ધિ થઇ એનું કારણ પણ ભવિતવ્યતાજ એવી છે, અને એ રીતે એમનું મૃત્યુ સરજાયું છે જ્ઞાનીની દૃષ્ટિએ જે વસ્તુ નિયત છે, ત્યા પ્રશ્ન ન હોય ! કોઇ પૂછે કે–ભગવાન્ ખૂદ કોઈનું બુરૂ નહોતા ઇચ્છતા, છતા ગોશાલો ઉપસર્ગ કરવા કેમ આવ્યો ? ભાઈ ! દુર્જનનુ એ કામ છે કે–સજ્જનો સામે કાદવ ઉડાડવો સજ્જનોને યેન કેન પ્રકારેણ સતાપવા, એ દુર્જનોનુ કામ છે સારૂ–ખોટુ જૂએ તો એ દુર્જન શાનો ? દુર્જનનુ કામ એ કે–ન વિચારે, ન માને . એ તો લાખ કૂદે, વાગે એટલા ખરા અશુભ કર્મના ઉદય વખતે જીવો સારાને સારા તરીકે સમજી શકતા નથી

ધર્મધ્વસ વખતે મુનિ શુ કરે ?

તીર્થની અનુપમતા સમજવા માટે હજુ ચાર વિશેષણો છે તેમાથી તમારી–અમારી ફરજો સમજાશે કેવી સમતા, શાતિ, ક્ષમા રખાય અને શાસનરક્ષા માટે શા શા પ્રયત્નો થાય,–એ બધુ આ શ્લોકમાથી નીકળવાનું છે એ આપણે ક્રમસર જોઈશુ કલિકાલસર્વજ્ઞ, ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ ફરમાવે છે કે.—

" धर्मध्वसे क्रियालोपे, स्वसिद्धान्तार्थविप्लवे ।
अपृष्टेनापि शक्तेन, वक्तव्य तन्निषेधितुम् ॥१॥ "

*

'ધર્મના નાશ સમયે, ઉત્તમ ક્રિયાનો લોપ થયો હોય કે થતો હોય તે વખતે અને સ્વસિદ્ધાંત એટલે શ્રી જિનેશ્વરદેવે પ્રરૂપેલા સિદ્ધાંતના અર્થનો વિપ્લવ થતો હોય ત્યારે, તેને રોકવા માટે નહિ પૂછાયેલા એવા પણ સમર્થ આત્માએ અવશ્ય બોલવુ જોઇએ '

*

એવા સમયે બનાવટી અને નાશક શાન્તિના જાપો ન જપાય ખોટી શાંતિ અને સમતાના પાઠ ભણવાથી વસ્તુને ગુમાવી દેશો એ પાઠ ભણાવનારા કોઈ હોય તો તે સુગુરૂ નથી ! સન્માર્ગનો લોપ થતો હોય, ત્યારે શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ જેવા પણ કહે છે કે–સામર્થ્યવાન્ આત્મા પૂછાયા વગર પણ નિષેધ કરે 'કરશે તે ભરશે'–તો તમે શું કરશો ? આવા પ્રસગે ઘરના ખૂણે બેસવા કરતા ખપી જવુ સારૂ છે જ્ઞાની કહે છે કે–સત્યનો રાગી ઉત્તમ ક્રિયાઓના લોપ વખતે મૂગો ન રહે જો છતી શક્તિએ મૂગો રહે, તો પરિણામે આસ્તિકતા ચાલી જાય અને નાસ્તિકતા આવે તમારૂ સામર્થ્ય ન હોય તો–' કોઇ બોલે, કોઇ સમર્થ જાગે, કોઈ ઉન્માર્ગીઓને રોકે '–એમ ભાવવુ જોઇએ અને કોઇ જાગે ત્યારે ખુશ થવુ જોઇએ ' એવો કોઈ જાગે તો સારૂ '–એમ હૃદયમા વારવાર થયા કરવુ જોઈએ સાચો સન્માર્ગપ્રેમ ત્યા છે શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજાના ગુરૂવર્ય આચાર્ય દેવ શ્રીમદ્ દેવચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ પણ પોતાની અમૂક અશક્તિનો પશ્ચાત્તાપ કરી,–'કયારે કોઇ પ્રભાવક જાગે ?' –એવા મનોરથ કરતા હતા જેને જેને શાસનની અનુપમતા સમજાય, તેને તેને એવા મનોરથો થાય૦ તારણહાર શાસનની અનુપમતા સમજવા માટે વધુ હવે પછી–

[૩]

સાધક પોલા, માટે સાધન પણ પોલા ?

ટીકાકાર મહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરીશ્વરજી મહારાજા મગલાચરણમા શ્રી તીર્થની પ્રશસા કરે છે પ્રશસા કરતા ફરમાવે છે કે –'तीर्थ जयति–તીર્થ હમેશ જયવતુ વર્તે છે' તીર્થ તે કહેવાય છે, કે જેના યોગે આત્માઓ આ સસારસાગર તરી જાય એ તીર્થ પણ શ્રી જિનેશ્વરદે વોથી આદિમા નમસ્કાર કરાયેલુ ! શાથી ?–એ તીર્થના યોગે એ પણ તીર્થપતિ બન્યા એથી અને એટલા માટે જ એ અનુપમ છે જગતમા બીજી કોઇ પણ એને બધબેસતી ઉપમા નથી અનુપમ શાથી ? 'अनादिनिधनगतम्' અનાદિ અને અનત છે માટે ! જેની આદિ નથી અને જેનો અત નથી, એવુ આ તીર્થ છે શ્રી તીર્થંકરદેવો પણ જેવુ હોય તેવુ જ કહે છે શ્રી ગણધરદેવો પણ તેજ કહે છે બીજુ કાઇ નવુ કહેતા નથી દુનિયામા જે વસ્તુ નથી, તે વસ્તુ શ્રી તીર્થંકરદેવો કહેતા નથી અને શ્રી ગણધરદેવો એને રચતા પણ નથી માટે જ આ તીર્થ અનાદિ અને અનત છે ધ્યાનમા રાખજો કે– તીર્થમા કદી પરિવર્તન થતુ નથી એ શાશ્વત છે એમા કશો ફેરફાર નહિ જો એ ફરી જાય તો સારી દુનિયા ફરી જાય હુ કહી ગયો છુ કે–સાધક ઢીલા હોય તો સાધના કરતા વાર લાગે એક ભવે ન કરે તો ઘણા ભવે સાધના કરે સાધક જો બહુ પોલો હોય તો સાધના વિના રહી જાય, પણ જો સાધન પોલુ થઇ જાય તો તો સાધના જ

રહી જાય માટે સાધન તો અખંડિત જ જોઈએ તીર્થ, એ સાધન છે આપણે બધા સાધક છીએ આપણે પોલા હોઈએ એટલા માટે—આપણા પોલાણની પુષ્ટિ માટે, સાધનને પોલુ કરીએ તો શુ થાય ? આજે એજ મોટી તકરાર છે 'અમે પોલા છીયે માટે મજબૂતપણે એ તીર્થને સેવી શકતા નથી' —એ બચાવ ચાલે પણ 'જેવા અમે પોલા છીએ તેવા સાધન પણ પોલા થાઓ'—એમ કહેવુ કે ઇચ્છવુ તે તો ન જ ચાલે. આજના સ્વચ્છંદાચારિયો કહે છે કે—'આ જમાનામા આ સાધન કામ ન લાગે'—તો તેવાઓ માટે તો શાસ્ત્ર કહે છે કે—'એવા જમાનાવાદીયોને શ્રી જૈનશાસનમા સ્થાન પણ નથી ' પોતાની અશક્તિનો આરોપ આમા (સાધનમા) કરવા માગે—સાધનનેજ શિથિલ કરવા મથે તેવા, શાસનમા હોય તોયે શુ અને ન હોય તોયે શુ ? કદાચ એવાઓ તો બીજાને પણ નુકશાન કરે કલ્યાણાર્થી આત્માએ તો ઉલટી એવી પ્રાર્થના કરવી જોઇએ કે—'તારી આ ક્ષુદ્ર સેવાના યોગે એવુ સામર્થ્ય પ્રાપ્ત થાઓ, કે જેથી હુ ઇચ્છિત સેવા કરી શકુ ' પણ તેને બદલે એમ કહેવાય કે—'અમે કમતાકાત છીએ માટે સાધન વધુ ઢીલા બનાવો '—તે ચાલે ? માનો કે—ઉંચો માળ હોય, નીસરણી મોટી હોય અને પગથીયા ચઢવાની તાકાત ન હોય, તો ચઢવાની તાકાત મેળ-વાય, કે ન ચઢી શકો માટે નીસરણીના નાશનો પ્રયત્ન કરાય ? તેમ તેઓને પણ સુજ્ઞ જનોએ કહેવુ પડે કે—'તમે જો કમભાગી હો અને ન ચઢી શકો તો કઇ નહિ, પણ જેઓ ચઢી શકે છે તેઓના સાધનોનો નાશ કરવાનો પ્રયત્ન તો નજ કરતા 'અનાદિનિધનગત'—વસ્તુ તરફ આગળી ન ચીંધાય

જેને શ્રી જિનેશ્વરદેવો નમે ત્યા ચેડા કરો, એ ન ચાલે " પુરુષવિશ્વાસે વચનવિશ્વાસ "–એતો નક્કી છેને ? પશ્ચાનુ-પૂર્વી ક્રમ આ માટે લીધો છે યાદ રાખો કે–શ્રી જિનેશ્વરદેવ જેને નમે, જિનેશ્વરદેવો માટે પણ જેને નમવાનો કલ્પ નિયત થયો, ત્યા તમારી અને અમારી એ સત્તા નથી કે–આડી આખે જોઇએ સેવા ન થાય તો દૂર રહી હાથ જોડો, પગે લાગો, સેવા કરનારને વન્દન કરો, પણ એક પણ અક્ષર આની સામે અનુચિત બોલવો, તે પોતાની જાત માટે બહુ ભયકર છે એવો પણ કાળ હતો કે–આની સામે આખ કાઢનારને જમીન ઉપર ઉભા રહેવુ એય ભારે પડતુ, આની સામે અક્ષર બોલનારને લે-મેલ થતી, ને ધર્મીની સામે વિરોધીને પગલુ માડતા કપ થતો ! આજે એ પણ જમાનો છે કે–આની સામે આખો કાઢનાર અને યદ્વાતદ્વા બોલનાર, છચોક મરજીમા આવે તેમ ફરી શકે છે એવો પણ જમાનો ફરી હોય,પણ તેવાઓએ નથીજ ભૂલવા જેવુ કે–આ બધુ માત્ર વર્તમાનમા જ !–બાકી તમારા જેવા યથેચ્છવાદિયોનું ભવિષ્ય તો ભૂડુ જ નિર્માણ થઇ ચૂકયું છે ધર્મીયોનું ધર્મી હૃદય શિથિલ થાય ત્યારે ત્યારે આમ થાય નહિ તો શાસનની સામે આખ કાઢનાર, ધર્મિની સમક્ષ કદી જ સફલમનોરથ નથી થઇ શકતા

સહિષ્ણુતા કે કાયરતા ?

ધર્મી શ્રીપુરૂષોએ તોસમજવુ જોઇએ છે કે –'આ તીર્થ તો દુનિયાનું તારક એનો નાશ કરવા પ્રયાસ કરે–એના માટે યદ્વાતદ્વા બોલે, એ સહન ન થાય એ અસહિષ્ણુતા નથી

વિશ્વતારક તીર્થના અવર્ણવાદને ન સહાય, એને અસહિષ્ણુતાના દુર્ગુણ કહેનારા બીચારા છે, પામર છે એમને ગુણની ખબર જ નથી–ગુણને સમજી શકતા નથી ગુણ અને ગુણાભાસને સમ્યગદૃષ્ટિ બરાબર સમજે અનુમોદના તથા પ્રશસાના સ્વરૂપને સમ્યગદૃષ્ટિ બરાબર જાણે! ગુણ અને ગુણાભાસનો ખીચડો એ ન કરે, અનુમોદનાના યોગને પ્રશસાપાત્ર યોગ કહે–ત્યા પ્રશસા કરે તો, સમ્યક્ત્વ હોય એનો ઇરાદાપૂર્વક નાશ કરવાનો પ્રયત્ન કરવા બરાબર છે ત્યા સમ્યક્ત્વ ટકી શકે નહિ ત્યા તો જે વસ્તુ જેટલી કીંમતી, તે મુજબ ક્રમ પ્રમાણે ગોઠવાય ઝવેરી પાસે કેટલીય જાતના મોતી આવે, ઝવેરી ચવ પ્રમાણે નોખા કરે, પણ બધુ ભેળમભેળ ન કરે સમ્યગદૃષ્ટિ પણ હરેક ગુણને તેના તના યોગ્ય સ્થાનમા મૂકે એ વિવેક કરે કે–આ ગુણ હૈયામા જ રાખવા જેવો છે અને આ ગુણ જગત્મા ફેલાવવા જેવો છે જેનામા આ વિવેક નથી અને જેને એ વિવેકની પરવા પણ નથી, તેનામા વાસ્તવિક સમ્યગદૃષ્ટિપણું પણ નથી અપૂર્વકરણના યોગે અનાદિ ગ્રથિનો ભેદ થયો અને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થઇ, એટલે સર્વવિરતિની ભાવના આવી ભાવના આવી પણ પરિણામ ન પણ થાય. દુનિયામા ભાવના અને પરિણામ સામાન્ય દૃષ્ટિએ લગભગ સરખા દેખાય છે, પણ તેમા ઘણું અતર છે 'ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ' એ ત્રણના ભેદ સમજો આપણે પ્રવૃત્તિના પૂજારી અને પરિણામ તથા ભાવનાના પ્રશસક ભાવના અને પરિણામની પણ પૂજા ન હોય એમ નહિ પણ જેવી પૂજા પ્રવૃત્તિની

હોય, તેવી પૂજા ભાવના કે પરિણામની ન હોય સમ્યગ્દષ્ટિમા સર્વવિરતિની ભાવના હોય, પણ પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ ન પણ હોય પ્રવૃત્તિમા ન આવે તો વ્યવહાર નય કહે છે કે-વદન યોગ્ય નથી નિશ્ચય નયની વાત તો વળી એનાથીય અતિ કઠીન છે નિશ્ચય નયનું તો સમ્યક્ત્વ જ સાતમે ગુણસ્થાનકે હોય છે એક મહર્ષિએ સાતે નયનો પરસ્પર વાદ કરાવી, સમાધાન માટે ભગવાન્ શ્રી જિનેશ્વરદેવ પાસે મોકલ્યો છે ભગવાને સમાધાન કર્યું છે કે-એ બધાએ પોતપોતાની દૃષ્ટિએ વ્યાજબી છે, પણ જો બધાએ આગ્રહમા જ પડી ગયા, તો તમારામા સુનયપણું રહેવાનું જ નથી પરસ્પરની અપેક્ષાને માન્ય રાખવામા આવે, તોજ નયમા સુનયપણું રહે છે-અન્યથા તેજ નયો દુર્નય યા નયાભાસની ગણનામા આવે છે

<u>ભાવના, પરિણામ, ને પ્રવૃત્તિ</u>

ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ-એ ત્રણમા મોટુ અતર છે વ્યવહાર નય પ્રવૃત્તિને મૂખ્ય માને છે પ્રવૃત્તિની ઉપેક્ષા કરીને કેવલ પરિણામ તથા ભાવના હોય ત્યા 'પરિણામ અને ભાવના તો છે ને'-એમ માની પૂજવા મડી પડયા, તો તો દુનિયાના ઢભીયો પણ કહેશે કે-અમા ગમા પરિણામ અને ભાવના છે એટલે ઢભીયો પૂજાવાના એટલા માટે કહી ગયો છુ કે-વિષયનો વિરાગ, કષાયનો ત્યાગ અને ગુણનો અનુરાગ તથા એ ત્રણેની ક્રિયામા અપ્રમત્તાવસ્થા જે ધર્મમા હોય અથવા જે ક્રિયાથી આવે, તે મોક્ષ-સુખનો ઉપાય છે વિષયનો વિરાગ, કષાયનો ત્યાગ અને

ગુણનો અનુરાગ,–એટલુ કહીને અટકયા નહિ પણ એ ત્રણેની ક્રિયામા અપ્રમત્ત હોય તો,–એમ જ્ઞાનીયોએ કહ્યુ છે એમ ન હોય તો ઘણાય કહે કે–'હુ વિષયનો વિરાગી, કષાયનો ત્યાગી, તથા ગુણોનો અનુરાગી ' પણ માનવો શી રીતે ? જેનામા વિષયનો વિરા । પ્રગટે, તેનામા વિષયવિરાગની ક્રિયા ન હોય ? તે વિષયોમા રાચીમાચીને કેમ પ્રવર્તે ? કષાયોની મદતા થાય ત્યા ક્ષમા આદિ ગુણો ન દેખાય ? ગુણોનો અનુરાગ જાગે, ત્યા સદ્ અસદ્નો વિવેક ન રહે ? બધા કહે કે–સસાર ખ.રો છે, પણ પોલ કયારે પકડાય ? જ્યારે તેને છોડવાનુ અગર તેનાથી ડરતા ડરતા રહેવાનુ કહેવાય ત્યારે ! ખરાબ માની ત્યાથી ખસવાની વાત આવે, નિર્લેપ બનવાની–વિરકત બનવાની વાત આવે, ત્યાજ મુશ્કેલી ઉભી થાય છે ક્રિયા, એ એવી ચીજ છે કે–ત્યા ભલભલાની કસોટી થાય છે ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિને એકાકાર ન કરો વિધાનો પ્રવૃત્તિને ઉદ્દેશીને છે વિધાનો પ્રવૃત્તિના ઘોતક છે આત્મા પ્રવૃત્તિમાન બને, તે માટે ।વધાન છે જે ભૂમિકાએ જેટલી યોગ્યતા હોય, તેટલી જ ક્રિયા કરે અને તેટલી જ જાહેરાત આપવી જોઇએ મુનિ આચારે સર્વવિરતિ છે, અને સમ્યગ્દષ્ટિ શ્રાવક હૃદયથી સર્વવિરતિને ઇચ્છનારો છે પણ તેથી એનામા સર્વવિરતિ આવી ગઇ છે એમ નહિ,–કિન્તુ એની ભાવના સર્વવિરતિ તરફ ઢળેલી છે જો એમ ન હોય તો એ શ્રાવક નથી અને સમ્યગ્દષ્ટિ નથી માર્ગાનુસારિ આત્માને પણ સસાર પ્રત્યે બહુમાન ન હોય (લાલન૦ વિચારે તો સાધુ થયોને ?) સાધુ થવાની ભાવનાવાળો–પણ એને સાધુ કહેવાય નહિ એને ભાવ જાગે, એને

મનોરથ થાય કે-ક્યારે છૂટુ, ક્યારે આ પામુ જ્યારે જ્યારે છૂટો થાય-પ્રમાદમુક્ત થાય ત્યારે એજ ચિંતા કરે સમ્યગ્દૃષ્ટિને જો કોઇ સાધુ કહે, તો એતો એમજ કહે કે'–'ભાઇ! મારામા સાધુપણુ ક્યા છે? જ્યારે તે આવશે ત્યારે જ હુ મારા આત્માને પૂર્ણ ભાગ્યશાલિ માનીશ' પણ તે એમ ન કહે કે–'હુ હૃદયથી મુનિ છુ, માટે મને પણ મુનિ તરીકે વદના કરવામા હરકત નહિ'

વિરતિને વદન—

શ્રી કૃષ્ણમહારાજમા ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ હતુ એમણે ભગવાન્ શ્રી નેમિનાથ સ્વામિના અઢાર હજાર મુનિને વાદ્યા છે બધામા ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ હતુ? નહિ પણ એ ક્ષાયિક સમ્યગ્દૃષ્ટિ, એક પણ મુનિને–નાનામા નાના પણ મુનિને–વદન કર્યા વિના રહ્યા? નહિજ કારણ કે–સમકિત જુદુ છે અને વિરતિ જુદી છે, એમ તેઓ સારી રીતિએ સમજતા ક્ષાયોપશમિક સમકિતવાળાને, હુ ક્ષાયક સમકિતવાળો માટે ન વાદુ, એમ તો નહિને? ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ એટલે જવાનો ભય નથી મિથ્યાત્વના પુદ્ગલોના આવાગમનનો ભય નથી આત્માને મુઝવણ થવાનો સભવ નથી ભયનુ કારણ નષ્ટ થયેલ છે ક્ષયોપશમ સમકિતવાળાને તે ભય છે, તે કારણે આત્માને મુઝવણ થવાનોય સભવ છે અને તે ગુણ ચાલ્યા જવાનો ભય પણ છેજ, તેમજ ઘણાને વખતો વખત ચાલ્યુ પણ જાય છે પણ ચારિત્ર્યમોહનીયના ક્ષયોપશમનો જે ગુણ મુનિમા છે, તે પણ ક્ષાયિક સમ્યગ્દૃષ્ટિમા ક્યા છે? અહીં તો, જો શ્રી જિનેશ્વરદેવનો માર્ગ, પ્રવૃત્તિ

વિગેરે બધુ સમજે તો ચાલે પણ મનગમતી વાતો કરનારને અહીં સ્થાન નથી અને એવાની શરમ રાખવાનું કામ પણ ઉપકારી પુરૂષોનું નથી ઉપકારી પુરૂષો પોતાની જાત ઉપર આવતા ખોટા આરોપોનો બચાવ કરવાની ભાવનાજ નથી રાખતા તેઓએ તો પોતાનું જીવન શ્રી જિનેશ્વર દેવની આજ્ઞાને-આગમને સોપેલુ છે, એટલે તે દરરોજ પોતાના આત્મામા એજ જોયા કરે કે-ભુલેચૂકે પણ પોતાથી આજ્ઞાવિરૂદ્ધ વર્તિ ન જવાય તેવો સમય આવે તે પહેલા તેઓ પોતાના પ્રાણોનો પણ પરિત્યાગ કરતા ન અચકાય પણ શાસ્ત્રાનુસારિ પ્રવૃત્તિ કરતા કદાચ સારીય દુનિયા સામે હોય, તે છતા પણ તેનું એક રોમ પણ ફરકવુ ન જોઇએ. અસ્તુ ક્ષાયિક સમકિત જવાનો ભય નથી, ક્ષયોપશમ સમકિતવાળાને એ ભય છે આથી ક્ષાયિક સમકિતવાળો એમ માને કે-મારૂ સમકિત ઉંચુ છે, માટે ક્ષાયિક સમકિત જેનામા ન હોય એવા સયમધરને ન વાદુ-તો ? પણ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વને ધરનાર પુણ્યાત્મા એમ માનેજ નહિ એ તો હૃદયના બહુમાનપૂર્વક સયમધરના ચરણોમા ઝૂકે વાસુદેવના સમયમા સારીયે દુનિયામા શારીરિક બલમા એમના જેટલુ બલ,-શ્રી તીર્થંકરદેવ આદિ શિવાય-અન્ય કોઇનામા ન હોય શ્રી કૃષ્ણમહારાજ ભગવાન્ શ્રી નેમીનાથ સ્વામિના નાનામા નાના સાધુને પણ વદન કરતા અને વિચારતા કે-હું પામર અને બહાદૂર તે જે શ્રી કૃષ્ણમહારાજા લાખો સુભટો વચ્ચે અડગપણે નિર્ભયતાથી ઉભા રહી શકતા, એ કહેતા કે-લાખો સુભટો વચ્ચે ઝુઝવુ તે બહાદૂરી

કરતા, સસારના વિષયોની સામે નિર્વિકાર રહેલુ, તે સાચી બહાદૂરી છે ન તજી શકાય એ તજવામા બહાદૂરી છે મારૂ બળ પૌદ્ગલિક એમનુ બળ આત્માને એકાત લાભદાયી અને માટે એ ત્યાગી, વદનીય, પૂજનીય અને સેવનીય છે શ્રી કૃષ્ણમહારાજના હૃદયની આ ભાવના એ મહાન્ ભાવનાના યોગે તો તે પુણ્યવાનમા સર્વવિરતિ રોમેરોમમા વ્યાપી રહી છે અનુત્તરવિમાનવાસી દેવોના કષાયો કેટલા ક્ષીણ? એટલા બધા મદ કે-જ્ઞાનીએ એમને વીતરાગપ્રાય કહ્યા ત્યા જાય પણ કોણ? જેમનુ આયુષ્ય સાત લવનુ બાકી હોય તે! જો સાત લવ વધુ આયુષ્ય હોત, તો તો કેવળ થાત માટે તો એ દેવોને 'લવસત્તમીયા' કહ્યા આવાને પણ ગુણઠાણુ કયું? ચોથુ અહીં એમના કરતા કેઇ ગુણા કષાયો હોય, અહિં એવી વીતરાગતા ન હોય, છતા પાચમુ-છટ્ઠુ ગુણઠાણુ પણ હોય શાથી? વિરતિ માટે!

<u>તીર્થને નમવાનો હેતુ!</u>

(લાલન૦ તીર્થને નમવાનો હેતુ શો?)

તીર્થે છોડાવ્યા માટે અનતા શ્રી તીર્થંકરદેવોએ એનુ એજ કહ્યુ અને એજ તીર્થની સ્થાપના કરી તોયે છૂટયા કેટલા? થોડા, ઘણાજ થોડા એક નિગોદનો અનતમો ભાગ જ્યારે જ્યારે જિનેશ્વરદેવને આ પ્રશ્ન પૂછાય, ત્યારે ત્યારે આ એકજ ઉત્તર કે-એક નિગોદનો અનતમો ભાગ મુક્તિએ ગયો બીજો ઉત્તર નહિ મોક્ષમાર્ગને કહેનારા અનતા થઇ ગયા, તોયે હજી સસાર જીવતો ને જાગતો રહ્યો, માટે

ગભરાવુ નહિ શાસ્ત્ર પાપનો નિષેધ કરે, એથી કાઇ પાપના રસિયાઓ ઓછાજ પાપ કર્મો બધ કરવાના છે ? પણ શાસ્ત્ર તો પાપનો નિષેધ જ કરવાનુ પાપને પાપજ કહેવાનુ અઢારે પાપસ્થાનકો દુનિયામાથી બધ થાય, એ કદી બન્યું નથી–બનતુ નથી અને બનશે પણ નહિ પણ તેથી શાસ્ત્ર કાઇ પાપનો નિષેધ ન કરે ? પાપથી થતી દુર્ગતિ ન બતાવે ? સહવાસીયોને શાસ્ત્ર તથા મુનિઓ તો એજ કહે કે–પાપથી દુર્દશા થવાની શાસ્ત્ર તથા મુનિઓ શુ સામા આત્માને વિષયમા જોડવાની દયા ચિંતવે ? (લાલન૦ એતો ઝેર) ભગવાન્ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા કહે છે કે–ધર્મ બહુ સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિએ વિચારવાનો છે 'વિષયની સામગ્રી ચાલી જાય છે'–આમ કહી લોકોને તેમા જોડવા એ દયા છે ? નહિજ લક્ષ્મણા સાધ્વીએ ચટકયુગલની મૈથુનક્રીડા જોઇને વિચાર્યું કે –'કેવુ સુખ ! અવેદી જિનને વેદના દુખની શી ખબર ?' આ વિચાર આવતાની સાથેજ વિચારમા પરિવર્તન થયું 'હુ ભૂલી જિન અવેદી ખરા, પણ વેદના સ્વરૂપથી કઈ ઓછાજ અજ્ઞાત છે ? વેદનો એમને ઉદય નહિ, પણ કાઇ વેદનુ સ્વરૂપ નથી જાણતા ? આ પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત લેવુ જોઇએ ' જ્ઞાની પાસે પ્રાયશ્ચિત્ત લીધુ, ત્યા પણ એમ પૂછયું કે –'કોઇ આવો વિચાર કરે તો શું પ્રાયશ્ચિત્ત ?' પોતાનું શલ્ય કાઢયુ નહિ ઘોર તપશ્ચર્યા કરી શલ્યના કારણે સસાર વધાર્યો અને પ્રાયશ્ચિત્તથી શુદ્ધિ ન થઇ. (પ્રશ્ન૦ જ્ઞાની તો શલ્ય જાણેને ?) બરાબર બધુ જ્ઞાની જાણે અને કોને શું કહેવુ, શું આપવુ, શું થવાનું છે, કોણ

તરશે-ડૂબશે શાથી? આ બધુ જાણે! માટે એમની દૃષ્ટિમા હોય તેમ એ વર્તે ત્યા પ્રશ્નજ ન હોય અસ્તુ આટલો વિચાર શ્રીમતી લક્ષ્મણા સાધ્વીએ કર્યા તો આ દશા આટલાય વિચારનો જૈનશાસનમા નિષેધ છે સાધ્વીએ પ્રાયશ્ચિત્ત માટે તપ કર્યું તોયે શુદ્ધિ ન થઈ પોતે પ્રભુને પોતાનુ સ્વરૂપ ન કહ્યુ પોતાનું હૃદય પણ પોતાને ડખે દોષિત બહાર કહે કે—હું શુદ્ધ છુ પણ હૃદય તો તેનું પણ ડખેજ પાપ કરો નહિ કરો તો આમ છૂપાવો નહિ નહિ તો મરતા સુધી એ પાપ ડખશે-સદ્ગતિને બદલે દુર્ગતિએ લઇ જશે બહાર સારો કહેવાતો પણ અહિનો પાપી તરી જાય, એ ક્યનો અહીં નથી. દુનિયાની છેવટની હદે પહોચે, એતો પાપને પણ પુણ્ય માને એના તો નિસ્તારની બારી જ રહેતી નથી તે તો પાપને વ્યાજબી કહે, વધુમા એમ પણ કહે કે—'પાપ કરીએ તોજ રહેવાય, પાપ વિના ચાલેજ નહિ, અને જો પાપ કરવાની શાસ્ત્ર ના કહે તો એ શાસ્ત્ર ન જોઈએ' આવાનો નિસ્તાર કયી રીતિએ થાય? આજના જમાનાની તકરાર તો આ છે ને?

<u>બાલ્યસંસ્કારની પ્રભાવ—</u>

બાલકને જે માર્ગે લઇ જઇએ તે માર્ગે લઈ જવાય. બાલકને શાહુકાર કે ચોર બનાવવા, તે વાલીના હાથમા છે પુણ્યવાન હોય તો ચોરનો દીકરો પણ શાહુકાર થાય ને પાપોદયે શાહુકારનો દીકરો પણ ચોર થાય પણ એ અપવાદ, બાકી મોટા ભાગે માબાપ લઇ જાય ત્યા બાલક જાય જ-

ન્મના સંસ્કાર પડે તે મરતા સુધી ભાગ્યે ભૂસાય તીવ્ર કર્મના ઉદયે ફરે, કે પલટો થાય તે વાત જૂદી એતો આઠ વર્ષના બાળકને પણ થાય પચાસ વર્ષનાને પણ થાય એંસી વર્ષના બુઢ્ઢાને પણ થાય ચાલીસ કે ત્રીસ વર્ષના જુવાનને પણ થાય એનો પ્રતિબંધ ન હોઇ શકે ભીલના છોકરા જન્મથી જીવોને મારતા શીખે છે શ્રાવકના છોકરા જન્મથી કીડીને મારવાથીએ કપે આ કોણે શીખવાડ્યુ? શ્રાવકના દીકરાને, કોઇ પણ પ્રાણીના પ્રાણ લેવાનું, કોઈ પણ પ્રાણીને કાપવાનુ કે દુ ખી કરવાનું મન થાય? શ્રાવકના દીકરાને તો ત્યા ઉલટીજ થાય ભૂલથી પગે ચગદાઇ જાય અને દેખાય તો ચક્કર આવે જૈનકુળના આ જન્મના સસ્કાર એ સસ્કાર ભૂસાઇ જાય ત્યારે તો માનો કે–પરિણામે શ્રાવક તરીકે ઓળખાતા પણ કસાઇ પેદા થવાના છે ન માનતા કે–સ્વચ્છંદપણે સેવાયેલી પ્રવૃત્તિ આત્માને કઠોર બનાવ્યા વિના રહે! આજ તો પશ્ચિમમા પણ ઘોંઘાટ છે કે, મનુષ્યને મનુષ્ય રહેવા દેવા હોય તો હાલતા ચાલતા પ્રાણીયો ઉપર તકલીફના પ્રયોગો ન થવા જોઇએ એ થાય તો મનુષ્યનુ હૈયુ મરી હેવાનનુ હૈયુ થાય છે આ ચીજ કહું છુ કે–ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિના રૂપકને સમજો ભાવના એ પરિણામની પૂર્વાવસ્થા છે ભાવના ઉત્તમ કોટિની થાય ત્યારે પરિણામના અ કુરો ફૂટે અને એના યોગે પ્રવૃત્તિ થાય

અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ અતિચાર અને અનાચાર.

કોઇ વ્રત લીધુ કે–આ ચીજ ન ખાવી હવે એ ખાવાની ઇચ્છા થાય એ અતિક્રમ માત્ર ઇચ્છા, એ અતિક્રમ.

જ્યા સુધી ખાવા ઉઠે નહિ ત્યા સુધી અતિક્રમ અને ખાવાને માટે ઉઠે એટલે વ્યતિક્રમ ખાવાની ચીજ હાથમા લે નહિ, ત્યા સુધી વ્યતિક્રમ અને હાથમા લે એટલે અતિચાર જ્યા સુધી મુખમા જાય નહિ, ખાય નહિ ત્યા સુધી અતિચાર જાય અને ખાય એટલે અનાચાર અનાચાર થયો એટલે વ્રતભગ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ તથા અતિચારમા વ્રતભગ નહિ જો કે એમા મન આવ્યુ તોએ શાસ્ત્ર કહે છે કે–વ્રતભગ નહિ વ્રતભગ તો અનાચારે થાય આવીજ રીતે ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ સામાન્ય ઇચ્છા, તે ભાવના ઉત્કટ ઇચ્છા, તે પરિણામ પરિણામ થાય તો પ્રાય પ્રવૃત્તિ થયા વિના રહે નહિ સમ્યગ્દૃષ્ટિને સર્વવિરતિની ભાવનાજ કહી ભાવનાના યોગે સીધા પ્રવૃત્તિના રૂપકને પકડી ન લો ભાવનાવાળો, પ્રવૃત્તિવાળા જેટલી આજ્ઞા કયા પાળે છે ? શાસ્ત્ર કહે છે કે-પ્રવૃત્તિવાળાને જે આજ્ઞા કહી તે ભાવનાવાળાને ફરાય, તો તે તેનો અમલ ન કરી શકે પરિણામમા પણ, પ્રવૃત્તિ વિના એજ દશા પ્રવૃત્તિ પછી તો લગામ છે–અકુશ છે મુનિવરો માટે મુનિપણાનો વેષ, એ અકુશની ગરજ સારે છે નિર્લજ્જ, નફફટ અને જાતહીન નિવડે તેની વાત જવા દો, પણ જાતવાનને તો અકુશજ છે હાથીના પગલામા બધા પગલા સમાય જીદગીના સામાયિકની વાતમા બે ઘડીનું સામાયિક તો આવીજ જાય બે ઘડીનુ સામાયિક પણ સાચુ કયારે ? જીદગીના સામાયિકની ભાવના હોય તો ! સામાયિક કરનાર એજ ઇચ્છે કે—ક્યારે તે સુદિન આવે કે, યાવજ્જીવિત આ સમાયિક કરૂ પુણીયા શ્રાવકના સામાયિક કિમતી શાથી ? આત્મા તન્મય બનતો માટે ! સામા-

યિક લેતી વખતે કયી ભાવના અને પાળતી વખતે કયી ભાવના ? સવત્મરી પ્રતિક્રમણુ પૂરૂ થાય કે તરત પાળવાની કેવી ટહેર! વહેલો તે પહેલો હા-આ-શ પત્યું આ કયાથી નીકળે છે ? કોનો પ્રતાપ ? જે ભાવના જીવનમા ઓતપ્રોત થવી જોઇએ, તે થઇ નથી માટેને ? વિધિને વિચારો સામાયિક લેતી વખતે તો આદેશ માગતા 'સામાયિક મુહુપત્તિ પડીલેહુ'–એમ કહેવાય છે અને પારતી વખતે માત્ર 'મુહુપત્તિ પડીલેહુ' એમ કહેવાય છે તેનું કારણુ વિચારો તો ઘણું સમજાઇ જાય પારવાના શબ્દોથી આત્માને આનદ ન થાય હ્રદયમા તો એમજ થવુ જોઇએ કે–આ સામાયિકમાજ પરમ આનદ છે જીદગી સુધી સામાયિકમા રહેવાય તો કેવું સારૂ ? પણ શુ કરૂ કે–દુનિયાના આરભસમારભમા ફસાયેલો છુ માટે રહેવાતું નથી હવે જ્યારે તે આદેશ માગે કે –'इच्छाकारेण सदिसह भगवन्! सामायिक पारु?'–ઉત્તરમા ગુરૂ 'પાર 'એમ કહે ? નહિ, ત્યારે 'નહિજ' એમ કહે ? એમેય નહિ ગુરૂ તો એમજ કહે કે –'पुणवि कायव्व' અર્થાત્ ફરી પણ કરવા યોગ્ય છે પણ 'કર' એમ ન કહે કારણુ ગુરૂ જાણે છે કે–એ ઉઠવાનો છે આજ્ઞા કરે તોય ભાગે આજ્ઞા પળાવનારે આજ્ઞા પાળનારને એ સ્થિતિમા ન મૂકવા જેમ બીડી પીતા છોકરાને જોઇ મોભો સાચવવા ઇચ્છનાર બાપ આખ મીંચી લે જો જોવાઇ જાય તો છોકરો પછી નફફટ થઇ જાય મોભો તુટી જાય શ્રી જિનેશ્વરદેવના મુનિયો, ઉપદેશ કરે પણુ આદેશ નહિ! 'કરવા જેવુ છે –આ પ્રમાણેની આજ્ઞાનું પાલન થાય કદાચ તાકાત હોય તો શ્રાવક ફરીને પણ સામાયિક કરે

તાકાત ન હોય તો 'યથાશક્તિ' કહી, 'ફરીને કરવા જેવુ છે'–એ વચનનો સ્વીકાર કરે કે–યથાશક્તિ કરીશ 'ફરીને કર'–એ આદેશ કરે તો ફરીને કરનારા બધા આજ્ઞાપાલક લાવવા કયાથી ? માટે વસ્તુ પર પ્રેમ જીવતો–જાગતો રહે એ માટે ઉપદેશ કરે, પણ આદેશ ન કરે પછી બીજા આદેશમા 'ઇચ્છાકારેણ સદિસહ ભગવન્! સામાયિક પાર્યુ'–આથી ગુરૂ મહારાજ પણ સમજે કે–હવે આ પાળવાનોજ એટલે ગુરૂ કહે કે– 'आयारो न मुत्तव्यो'–આચાર મૂકવા યોગ્ય નથી આ કથનનો શ્રાવક 'तहत्ति' કહીને સ્વીકાર કરે પછી 'સામાઇય વયજુત્તો' બોલે આ પારવાના સૂત્રમા પણ કેવી ઉમદા વસ્તુ ભરી છે ? પારતા પણ એજ વાતને એ વિચારે છે કે–સામાયિક વ્રતમા યુક્ત એવો આત્મા, જ્યા સુધી મન નિયમસહિત હોય ત્યા સુધી જેટલી વાર સામાયિક કરે, તેટલી વાર અશુભ કર્મનો નાશ કરે, અને સામાયિક કરતી વખતે શ્રાવક સાધુના જેવો થાય છે આ કારણથી ઘણીવાર સામાયિક કરવું જોઇએ પછી મન, વચન અને કાયાના, તથા અવિધિના દોષની ક્ષમા માગી ઉઠે પારતા પારતા પણ સામાયિકની આ વિચારણા સામાયિક લેતા જે ભાવ, તેજ પારતા થાય કે–સામાયિક વારવાર કરવુ જોઇએ આવુ અનુપમ તીર્થ તે અનાદિ અનત છે ટીકાકાર મહર્ષિ એ તીર્થની જયનશીલતાને કયી કયી રીતિએ વર્ણવે છે, તે વધુ હવે પછી,––

(ૐ) (ૐ) (ૐ)

[૪]

તીર્થ જયવતુ શાથી ?

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજા તીર્થની પ્રશસા કરતા ફરમાવે છે કે–તીર્થ જયવતુ છે શાથી ? શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાયેલુ એવું છે અને એથીજ તે અનુપમ છે દુનિયામા આ તીર્થની કોઇ જોડી નથી, કારણ કે–તે "अनादिनिधनगत'–અનાદિ અને અનત છે કોઇ પણ કાળે આ વિશ્વમા તે તીર્થનો અભાવ નથી હોતો કારણ કે–ભરતક્ષેત્રમા અમુક કાળે તે તીર્થનો અભાવ હોય છે, પણ શ્રી મહાવિદેહક્ષેત્રમા તો તે તીર્થનો કદીજ અભાવ નથી હોતો વળી—

'बहुविधमङ्गि–सिद्धसिद्धात–विधुनितमलमलीमस'

*

'અનેક પ્રકારની અપેક્ષાઓથી સિદ્ધ એવા સિદ્ધાતો દ્વારા પાપરૂપ મલને નાશ કરનારૂ'–આ તીર્થ છે અર્થાત્– આ તીર્થમા એવા સિદ્ધ સિદ્ધાતો વર્તે છે, કે જે સિદ્ધાતોમા આત્મા ઉપર લાગેલા એવા કર્મરૂપ મલોને દૂર કરવાનું સામર્થ્ય છે અને તેથીજ તે તીર્થ—

"विहितैकैकतीर्थनयवादसमूहवशात्प्रतिष्ठितम्"

*

'વિહિત કરાયેલા એક એક તીર્થના નયવાદના સમૂહના વશથી પ્રતિષ્ઠિત થએલ છે' આથીજ વિશ્વના એક પણ સુદર વિચારને આ તીર્થમા સ્થાન નથી એમ નથી અર્થાત્–

વિશ્વમા ફેલાયેલા સઘળા સુંદર વિચારોની ઉત્પત્તિ ભૂમિ, એ આ તીર્થ છે અને એજ કારણે—

"समस्त–वस्तु–पर्याय–विचारापास्ततीर्थिक"

*

'સમસ્ત વસ્તુઓના સમસ્ત પર્યાયોના વિચારથી સર્વ તીર્થિકોને અપાસ્ત કરનારૂ આ તીર્થ છે' આ તીર્થની સમક્ષ વિશ્વનો એક પણ અસુંદર વિચાર પોતાનું અસ્તિત્વ ટકાવી શકે તેમ નથી આવી આવી અનેક વિશેષતાઓથી વિશિષ્ટ બનેલું તીર્થ સદા સ્થાયિ હોય, એમા આશ્ચર્ય શું છે? આવા તીર્થની અનુપમતામા શકા પણ કયા વિવેકી અને વિચક્ષણને હોય? શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેલા તીર્થમા આવી વિશિષ્ટતાઓ ન હોય, તો અન્યત્ર હોય પણ કયા? આવા તીર્થની જયનશીલતામાજ કલ્યાણાર્થિ આત્માઓનો વિજય છે માટેજ ટીકાકારમહર્ષિ ફરમાવે છે કે–આ તીર્થ સદાને માટે જયવતુ છે પરમ ઉપકારી શ્રી જિનવિજય મહારાજા પણ ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવના સ્તવનમા કહે છે કે —

" જૈનાગમ વકતા ને શ્રોતા, સ્યાદ્વાદ શુચિ બોધજી,
કલિકાલે પણ પ્રભુ તુજ શાસન, વર્તે છે અવિરોધજી "

*

આપણે કેટલા ભાગ્યશાળી કે–આવા તીર્થને પામી શકયા! આવા તીર્થને પામી તેની આરાધનામા કચાશ કરીએ, આપણી સસારરસિકતા એમને એમ જાળવ્યેજ રાખીએ, તો આપણા જેવા કમનસીબ કોણ? ભાગ્યયોગે આવા તીર્થની પ્રાપ્તિ થઇ, અને પછી પણ જો આરાધનામા–એની સેવામા–

આજ્ઞાપાલનમા-એક એક સિદ્ધાતોના સમયનમા, આપણી શકિત તથા બુદ્ધિનો વ્યય ન કરીએ, તો આપણા જેવા કમનસીબ દુનિયામા બીજા કોઇ પણ નહિ આના સિદ્ધાતોના પાલન માટે મહાપુરૂષોએ શું શું કર્યું છે, તે જાણો છો ? આવા સિદ્ધાતો બતાવવા માટે શ્રી તીર્થંકરદેવોએ પણ તકલીફ વેઠવામા જરા પણ કમીના રાખી નથી સયમ લીધુ ત્યારથી, કેવળજ્ઞાન થયું નહિ ત્યા સુધી છદ્મસ્થકાલમા એક દિવસ પણ જમીનપર બેઠા નહિ ! આ બધુ શા માટે ? તીર્થની સ્થાપના માટે ! તીર્થના સ્થાપક તીર્થપતિયો તેઓ શા માટે તીર્થ સ્થાપે ? જગતના પ્રાણીઓ આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિરૂપ આ સસારમાથી છૂટા થાય તે માટે ! સસાર વધારવા કે સમાર ખીલવવા કે સમારની મોજમજાહ વધારવા માટે તીર્થસ્થાપના નથી જ્યા સસાર છે–ત્યા શાતિ, સુખ કે આનદ નથી અજ્ઞાન આત્માને સુખ, આનદ ને શાતિ દેખાતી હોય, તો તે પણ ઝાઝવાના નીર જેવી છે એ સુખ, શાતિ ને આનદ, પરિણામે અનેકગુણી અશાતિ, તકલીફ અને દુખને લઇ આવનાર છે શાસ્ત્ર સસારમા સુખ નથી એમ કહે છે, તેનો આશય આ છે નથી જ એમ નહિં, છે, પણ એ પરિણામે દુખને લાવનારૂ છે માટે નથી જ,–એમ કહેવુ સારૂને ! એક દિવસ નામના અને બીજાજ દિવસથી જીંદગી સુધી ભીખ માગવી પડતી હોય, તો તેવી નામનાને કોણ પસદ કરે ? આજે શેઠની વાહવા થતી હોય અને કાલે રાખ ઉડી જતી હોય, તો એ વાહવાને કોઇ માને ? લક્ષ્મીનો એવો વ્યય કોઇ કરે ખરો, કે જેથી બીજા દિવસથીજ ભીખ

માગવી પડે ? ચાર દિવસ-આઠ દિવસ-પદર દિવસ, એક મહિનો-છ મહિના-વરસ-બે વરસ-પાચ, પચાસ, સો, હજાર વરસ-લાખ, ક્રોડ કે અબજ વર્ષ,-અરે પૂર્વો સુધી અને દેવનાના જીવનમા પલ્યોપમો અને સાગરોપમો સુધી ભલે એ બધુ હોય, પણ પછી શુ ? પરિણામ શુ ? જ્ઞાનીયો કહે છે કે-દેવનાઓનું સુખ અનુપમ છે પૌદ્ગલિક ઉમદા સુખ-સામગ્રીની કમી નથી પણ જ્યારે ચ્યવનનો સમય આવે, ત્યારે છ માસ પહેલા પુષ્પમાલા કરમાય અને એ જાણે કે-હવે આયુષ્ય પૂરૂ થવા આવ્યું ! ત્યારે એ છ મહિના એટલી વેદના ભોગવે કે-પેલા સાગરોપમોના સુખ પણ ભૂલાઈ જાય અને છ મહિના શી રીતે પસાર કરે તે તો તે જાણે જ્ઞાની કહે છે કે-સારી ચીજ પણ જો જવાવાળી હોય, તો બહેતર છે કે-ન મળે જીદગીના ભીખારીને ભીખ માગવામા-ભીખારી પણું ભોગવવામા વાધો નહિ. શ્રીમત બન્યા પછી, હજારોના હાથમા આપ્યા પછી, હાથ ધરવાની દીનતા સહેવી, એ બહુ ભયકર છે માટે જ્ઞાની કહે છે કે-સસારમા સુખ છે તો નહિ, પણ માનો કે હોય તો પણ તે કારમું છે માટે એમા લીન ન થાઓ આ લોકમા ન મૂઝાતા પરલોકની સારી રીતે ચિંતા કરો શેઠ, શાહૂકાર અને લોકોના પૂજ્ય પણ ગણાતા, જો આ લોકમા તણાઇ ગયા, તો ભયકર પરિણામની આગાહી તૈયાર છે આ રજોહરણ-ઓઘો અમે પરલોક માટે લીધો છે તમને બતાવવાનો તે પણ એટલા માટેજ તિલક કરનારા પણ ધર્મક્રિયા કરે તે પરલોક માટેજ ! અને પરલોકમા દુ ખી ન થાઓ એટલા માટેજ આ બધી મહેનત છે તમારી પરલોકની

જેટલી ચિંતા અમને છે, તેટલી આ લોકની ચિંતા નથી તમારી આ લોકની ચિંતા કરવાનો અમને શ્રી જિનેશ્વર-દેવોએ નિષેધ કર્યો છે જે આત્માને પરલોકનો ખ્યાલ આવે છે, જે સમજે છે કે-બધી સામગ્રી મૂકી જવુ છે, જે જાણે છે-માને છે કે, પરલોક જેવી ચીજ છે, એ આત્માને તો આ લોકના સુખ સુખ તરીકે ભાસતા જ નથી એને તો એ સુખમા મુઝવણ થાય છે માટે અહીં કહી રહ્યા છે કે-આ તીર્થ પ્રભાવસંપન્ન છે, ઘણું મજેનું છે, જેવો મહિમા ગાયો તેવુ છે, જેના મહિમાનો પાર નથી, એ જે તીર્થની આગળ એક પણ અયોગ્ય વિચાર ટકી શકતો નથી, અને કોઈ સુદર વિચાર એમા સમાતો નથી એવુ નથી, અયોગ્ય વિચારને અહીં સ્થાન નથી, આ તીર્થની દુનિયામા જોડી નથી, એને સ્થાપનારા પણ એને નમે છે કહો, કેવુ અને કેટલુ મહિમાવતુ એ તીર્થ ? એ આપણને મળ્યું

તીર્થ હૈયે વસ્યુ છે ?

યોગ તો થયો, હવે ક્ષેમની વાત ! વ્યવહારથી મળ્યુ કહીએ, બાકી જો આ તીર્થ રોમેરોમ પરિણમી જાય તો કામ થઈ જાય જેટલા જેટલા અશે આપણામા શિથિલતા કે પામરતા દેખાય, તેટલા તેટલા અશે આના પરિણામનો અભાવ આ તીર્થ પામીને પણ, આ લોકમા પડી જઈ જો પરલોકને ભૂલી જવાય, તો એના જેવી કમનસીબી બીજી એકેય નથી જેટલી આજે આ લોકની ચિંતા થાય છે, તેટલી જો પરલોકની ચિંતા થાય, તો માગો છો તે બધુ મળી જાય આ લોકના પૌદ્ગલિક સયોગો ગળા સુધી વળગેલા

છે—આત્મા એમા એટલો બધો લીન બની ગયો છે કે, એને પરલોકયાદ નથીઆવતો પરલોકનો ખ્યાલ પણ રહેતો નથી પરલોકમા શુ થશે તેનું ભાન પણ નથી રહેતું એનાજ યોગે આ બધી ભયકર વિટબણાઓ થઇ રહી છે તીર્થના જે વખતે વખાણ કરીએ, ત્યારે છાતી ઉપર હાથ મૂકી પૂછવું જોઈએ અને કહેવુ જોઈએ કે –'ભાઈ! તીર્થ પામ્યો છુ ? જો તુ તીર્થને પામ્યો હોય, તો તને દુનિયાનો આટલો રગ હોયજ નહિ ' કુમારપાળ મહારાજે સીત્તેર વર્ષની વયે શ્રી સિદ્ધગિરિજીનો સઘ કાઢયા પરમશ્રાવક એ, એ વયે બન્યા પ્રાય પચીસ વર્ષની વયે એકવાર સિદ્ધરાજની સભામા, શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહા રાજનો એકવાર યોગ થયો હતો એ વખતે કુમારપાળ ઉપર એટલી છાપ પડી હતી કે—આ કોઈ મહાત્મા છે એ વખતે સૂરીશ્વરજીએ કુમારપાળને એક ગુણ સમર્પણ કર્યો હતો અને તે પરનારી–સહોદરપણાનો! ચોપન વર્ષે રાજગાદી મળી, પછી ધીમે ધીમે વસ્તુ પામ્યા, એમનું સમકિત ચળાવવા ઘણીયે ધાધલ મચાવવામા આવી પાટણની પ્રજાની તે વખતે એ સ્થિતિ હતી કે—એક દિવસ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી તરફ, તો એક દિવસ સામા પક્ષ તરફ! હીંડોળાની જેમ લોકો ડોલતા કોઇ કાળે બધા લોક સમાન હોય એવુ નથી ફક્ત સિદ્ધના આત્મામા એમ છે—પણ તેવા થવા માટે તો આ બધુ મૂકી દેવુ પડશે વાધા માત્ર ત્યા છે પાટણના લોક તે વખતે એક દિવસ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજીની જય બોલાવતા, તો એક દિવસ સામા પક્ષની જય બોલાવતા. શ્રી કુમારપાળ જેવા પણ મુઝાઇ જતા કે–'इद किं આ શુ ?'

પણ એક વાસના એમના હૃદયમા એટલી મજબૂત ઠસેલી હતી કે-"જે શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહ્યુ તે સાચુ બીજુ નહિજ" આ વાતના સુયોગે કદી એ મુઝાતા, તો પણ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી એમને સ્થિર બનાવતા શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી તો માનતા હતા કે-આ સર્વે નાટક છે, રમત છે ભોળાને ભમાવવાની નીતિ છે શુ કરીએ ? સામો પક્ષ કરે તો કર્યા વિના છૂટકો નથી શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી આ બધુ સમજાવતા મહારાજા કુમારપાળ આ રીતે દિવસે દિવસે મક્કમ બનતા ગયા ગાદી મળ્યા પછી કેટલોક વખત તો શ્રી હેમચદ્રસૂરિજીને મળ્યા વિનાનોજ ગયો અને મળ્યા પછી પણ આ રીતે કેટલોક સમય ગયો સીત્તેર વર્ષની વયે શ્રી કુમારપાળ પરમ શ્રાવક બન્યા શાસ્ત્ર કહે છે કે-પરમ શ્રાવક શી રીતે બન્યા ? લોકહેરીને તજી તો! જો આત્મા લોકહેરીમા પડી જાય, તો શાસનની પ્રાપ્તિ અને એનું પાલન અશક્ય થાય છે આવા સુન્દર મહિમાવત તીર્થ માટે આપણે આપણી જાતને પણ તેવી બનાવવી પડે સારા સ્થાનમા જવુ હોય તો વ્યવહાર કહે છે કે-ઠીકઠીક થવુ પડે શ્રીમન્તને ત્યા, ઑફીસરને ત્યા, રાજસભામા જવુ હોય તો છાજતી રીતે જવુ જોઈએ કેમ સલામ ભરવી, કેમ ઉભા રહેવુ, કેમ બેસવુ, આ બધુ જાણવુ પડે, વાતચીત કરવામા સામાનો પ્રકૃતિસ્વભાવ જાણવાની કાળજી રાખવી પડે, રખે છેડાઇ ન જાય-રખે માન આપતા અપમાન ન લાગે! ત્યા આ બધા વિચાર કરો છો આપી દેવાનો કાઇ નથી તોયે આ બધા વિચાર કરો છો અને તીર્થમા આવવા માટે કાઇ વિચાર નહિ ? તમારા

પૂર્વજોને વાચો, સાભળો, બરાબર યોગ્ય રીતિએ વિચારો તો માલૂમ પડશે કે–જૈનશાસનમા આવવા ઇચ્છનારા, જૈનશાસનને પામેલા તથા જૈનશાસનને સેવવાની ઇચ્છાવાળાની વૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિ કેવા હોય? કુમારપાળ મહારાજ કઇ જન્મના જૈન નહોતા શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજીના સહવાસથી શ્રી કુમારપાળનો આત્મા રગાઇ ગયો પણ પૂર્વે તો એ માસાહારી હતા, ક્ષત્રિય હતા, એમનામા જૈન સસ્કાર હતાજ નહિ એવા પણ ધર્મિ થયા પછી એક દિવસ ઘેબર ખાવા બેઠા ખાતા ખાતા કાઇક પૂર્વની સ્મૃતિ થવાથી ઝટ છોડી દીધુ ઘેબર ભક્ષ્ય છે, ખાવા યોગ્ય છે, અભક્ષ્ય નથી, છતા ખાતા ખાતા કાઇક પૂર્વસ્મૃતિ થવાથી ઝટ આઘુ મૂક્યું

શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી પાસે જઈને પૂછ્યું કે–'મહારાજ! ઘેબર ભક્ષ્ય કે અભક્ષ્ય?'

સૂરીશ્વરજી કહે છે કે–'કુમારપાળ! તારે માટે અભક્ષ્ય.'

કુમારપાળ૦ 'ખવાઇ ગયુ, પ્રાયશ્ચિત્ત આપો'

ભક્ષ્ય ચીજ, ખાવા યોગ્ય ચીજ, છતા સૂરીશ્વરજીએ એમને માટે અભક્ષ્ય કહી અને એવી ઉમદા ચીજને શ્રી કુમારપાળ મૂકી દેવા પણ તૈયાર થયા શ્રી જિનેશ્વરદેવના કહેલા સિદ્ધાતના પાલનમા વાધો આવે એવી તો કોઇ ચીજ ન જોઇએ સર્વસ્વ જાઓ, પણ આજ્ઞાપાલન ન જાઓ કહેવાય છે કે–શ્રી કુમારપાળ મહારાજાએ ગણધરગોત્ર બાધ્યું શ્રેણિક મહારાજા પહેલા તીર્થપતિ અને કુમારપાળ મહારાજા તેમના ગણધર થવાના આ ગણધર ગોત્ર કયી રીતે બાધ્યુ, એ નહિ વિચારો? દેવ, ગુરૂ અને આગમ પર કેટલી બધી

આસ્થા ? કંટકેશ્વરી દેવીએ રાત્રે આવીને શ્રી કુમારપાળને કહ્યુ– નહિ છોડુ, મારી નાખુ, પરપરાથી ચાલ્યો આવતો ભોગ કેમ ન આપે ? આખુ રાજ્ય, પ્રજા, મત્રીમડળ, બધા નારાજ હતા શ્રી કુમારપાળે એ સ્થિતિમા પણ એ દેવીને સમજાવી કે–'શ્રી જિનેશ્વર જેવા દેવ અને શ્રી હેમચદ્ર સરખા ગુરૂ તથા તેમના કૃપાધર્મને પામેલો હું, તારી આ માગણીને તાબે નહિ થાઉં જો તું કુળદેવીનો હક્ક કરતી હોય, તો હું કહું છુ કે–મારા ધર્મમા તુ સહાયક થા એમ ન બનતુ હોય ને એથી ઉલટી ભાવના થતી હોય, તો તારે જે કાંઈ કરવુ હોય તે સર્વે કરવાની છૂટ છે, પણ હું શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા બાજી મૂકીને એક કદમ પણ નહિ ભરૂ ' આપણે કહીએ કે– તીર્થ પામ્યા, તીર્થ પર અમને રાગ બરાબર, પણ એ રાગ કયા ખૂણામા, કયી જગાએ છે, તે નહિ બતાવો ? નહિ વિચારો ? બે–પાચ લાખ રૂપીયાની ખોટ જાય, જાતને દુ ખ થાય, ત્યા તમે બધુ કરો પણ પ્રભુમાર્ગની વાત આવે, પ્રભુ માર્ગ વિરૂદ્ધ થઇ રહ્યુ હોય, ત્યા ફરજ બજાવવાની વાત આવે ત્યારે હશે–હશે થાય, તો સમજવુ કે–તીર્થ હજી અહીં (હૈયે) નથી આવ્યું માત્ર મ્હોઢે કહેવાય છે–હૈયે નથી ઘરનો એક કરો પડી જાય, એક માણસ ચાલ્યુ જાય, બાર મહિનામા બે પાચ હજારની ખોટ આવે, તેવે વખતે ઘણાને રોતા જોયા છે વારંવાર આખમાથી આસુ નિકળે અને કહે કે–મહેનત કર્યા છતા આ શું ગયું પણ ધર્મ ખાતર રોનો હોય તેવો આદમી જો ન મળે, તો શુ કહેવાય ? પણ શાસનને માટે આંસુ સારનારા જગતમા જીવે છે નથી જીવતા, એમ ન

માનતા જ્યા સુધી શાસન જીવે છે, ત્યા સુધી પ્રભુના શાસન માટે પણ આસુ સારનારા અખડપણે જીવતા રહે-વાના છે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે કહ્યુ છે કે-પાચમા આરાના અત સુધી શાસન જવાનું નથી, પણ મુદ્દો એ છે કે-એમ માનીને તમારે અને અમારે બેસી રહેવાનું નથી પ્રભુમાર્ગની રક્ષા ખાતર જે કાઇ કરવુ ઘટે, તે અમારે અને તમારે પણ કરી છૂટવુ જોઇએ

પ્રભાવક કોણ?

મહારાજા શ્રી કુમારપાળે દેવીને સ્પષ્ટરૂપે ધ્વનિત કર્યુ કે-કરવુ હોય તે કર, પણ મારા હૃદયની માન્યતા ફેરવ-વાની તાકાત તારામા નથી વસ્તુ પામેલા એ આત્માઓને આ લોક કરતા પરલોકની દરકાર કેટલી બધી હતી? તમે બધા પરલોક, પુણ્ય, પાપ, પુણ્ય-પાપના ફળ તરીકે સ્વર્ગ, નર્ક માનો છો, માટે તમારી સાથે પરલોકના ઉદ્દેશથી વાત કરૂ છુ ત્રણ ખડના સ્વામી શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ જેવાને શ્રી નેમિનાથસ્વામિએ કહી દીધુ કે-તેં કાર્યવાહી એવી ભૂડી કરી છે કે, તારા માટે એ કાર્યવાહીના યોગે એક વાર તો નરકે ગયા સિવાય છૂટકો નથી શ્રેણિક મહારાજે એક એવુ પાપ કર્યુ કે તે વખતે ક્લિષ્ટ અધ્યવસાયમા જ નરકનું આયુષ્ય બાધ્યુ, ત્યારબાદ પછી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ મેળવ્યુ, ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવના ભક્ત બન્યા, અરિહતપદની એવી અનુપમ આરાધના કરી, કે જેના યોગે તીર્થંકર-નામકર્મ નિકાચ્યુ તો પણ નર્કે ગયા વિના તો નજ ચાલ્યુ એક વખતે શીકારે ગયા હતા ગર્ભવતી હરણીને

પોતે બાણ માર્યું ગર્ભિણી હરણીનું પેટ ચીરાયુ, ગર્ભ બહાર નીકળ્યો અને બન્ને તરફડી તરફડી મૂઆ આ વખતે શ્રેણિક મહારાજા કહે છે કે-મારૂ બાણ કેવુ અમોઘ છે! હું કેટલો પરાક્રમી અને કલાકુશળ! એક બાણે બે જીવોનો નાશ કરી શકનો કેવો બહાદૂર! શાસ્ત્ર કહે છે, એ ભાવ નાના યોગે નિકાચિત નર્કાયુ બાધ્યુ અને પછી તીર્થંકર નામકર્મ નીકાચ્યા છતાયે નરકે જવુ પડયુ ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે કહ્યુ કે-તારે નર્કે ગયા વિના છૂટકો નથી પાપ અને પાછી પાપની પ્રશસા? એનું પરિણામ શું? જ્ઞાની કહે છે કે-પરલોક માનતા હો તો પાપ ન કરો, થઇ જાય તો પણ તેના પ્રશસક તો નજ બનો પાપ કર્યે જવા, પાપના વખાણ કર્યે જવા અને પરલોકને માનનારો આસ્તિક છુ, એમ કહેવુ એ બને? કોઇ માણસ પોતાને બાદશાહ કહેવરાવે તો કોઇ ના નથી પાડતુ,-પણ દુનિયા તો ત્યારેજ માને, કે જ્યારે તેનામા બાદશાહી જૂએ પાપ કરનારા પાપ કરે, ઉપરથી પાછા વખાણ કરે, અને પર લોકને માનવાનું કહે, એ મેળ કેમ મળે? પરલોકને માન નારા રાજીથી પાપ કરે? પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, ચોરી, સ્ત્રીસગ અને પરિગ્રહ વિગેરે રાજીથી કરે, કરાવે અને અનુ મોદે? આ સારૂ કર્યું, એમ બહાર જઇ બોલે? અરે હૈયામા પણ એમ થાય? આ માટે પહેલા બહુ કહેવાયુ છે કુટુમ્બમા ઉત્તમ વિચારની હારમાળા ચાલવી જોઇએ જો તમારાથી ન થાય તો બહારનો એક આદમી સ્મરણ કરાવવા રાખો કુટુ બમા એવો આદમી રાખો, કે જે મરતા સમાધિ સમર્પે!

એમ નહિ કરો તો તો લક્ષ્મીવાન્ મરશે ત્યારે તેના કુટુ-
બીઓ તો વીસામા પડી જશે, અને ગરીબ મરશે તો ગરી
બના કુટુબીઓ રોશે મરનારની તો બૂરી હાલત જ થવાની
શ્રીમત મરે ત્યારે બધા ભેગા થઇ શુ કરે? વીલ કરાવે, ગ્રીલ કરે,
ક્યા મૂકયું એ પૂછે-ગાછે, માગી લે, સનાડાય તે સતાડે, ચૂલા તળે
દાટે ગરીબ મરે ત્યારે 'હવે શુ થશે'-એમ કહી પાછળના
રોના માડે મરનારની હાલત તો બૂરીજ તમારી અને ગારી
દૃષ્ટિમા ભેદ બહુ છે દૃષ્ટિ જૂદી હોય ત્યા સુધી ધાર્યુ
પરિણામ કદી આવે નહિ ગમે તે ભોગે દૃષ્ટિ એક થવીજ જોઇએ
થવા માડી છે અને થઇ પણ છે, પણ બરાબર અખડપણે
થવી જોઇએ અને તેમ થાય એ ઇચ્છુ છુ શ્રી જિનેશ્વરદેવના
શાસનને પામનારા બધાને પરલોક, પુણ્ય, પાપ, સદ્‌ગતિ,
દુર્ગતિ માન્ય હોય, ત્યા દૃષ્ટિમા ભેદ કેમ હોય? મદમા,
નશામા, મોટાઇમા, હુ અને મારાપણામા ઘણું ગુમાવ્યું
પોતાની પ્રભાવના ઇચ્છનારો જૈનશાસનનો સેવક નથી
'હું' અને 'અમે'-એ ન ભૂલાય ત્યા સુધી પ્રભુના શાસનની
સાચી અને વાસ્તવિક પ્રભાવના થઇ શકતી નથી શાસ્ત્રમા આઠ
જાતિના પ્રભાવક કહ્યા છે તે,- 'શાસનપ્રભાવક' -પણ 'જાત
પ્રભાવક' નહિ પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ તે શાસન માટે
કરતા, માત્ર જાત માટે નહિ તમે શાસન માટે કરવા માગો
છો કે જાત માટે? શાસન માટે કરો છો કે જાત માટે?
જાત તો એક દિવસે સળગી જવાની છે લગાવવુ હોય તો
અત્તર લગાવો, મઢવી હોય તો સોને મઢો, રસનામા પડીને
અભક્ષ્ય ખાઈ ખાઇ ભલે ફૂલાઇ જાઓ, પણ એ જાતની
એક દિવસે રાખજ થવાની છે, એ ન ભૂલો

(સભામાંથી૦ ભાગી આવીએ છીયે ને?)

અરે, ભાઇ ! એ તો બીજાની કે તમારી? છો તો જ્ઞાની છો તો સમજદાર જાણનારા પણ ખોપરી આખી ન રહે તેમ વાસદેથી કોડી બાળવાના છાતીપર બધ બાધે કે-રખે ઉઠી ઘેર ન આવે આગળ હાન્ડીવાળાને કહે કે-જાગે પાછુ ન ભાળવુ બધુ હજસરજ કામ છાતીના બધ છોડતા વખતે પણ છાતી પર વજન મૂકાતું આ જાતની તો દગા થવાની છે છતા એના માટે પ્રપચ કર્યે જાઓ અને ધર્મની દરકાર ન કરો, તો પરલોક હૃદયના કયા ખૂણે વસે છે તે તો કહો? કહું છુ તે કડવુ લાગતું હશે ભલે કડવુ લાગે, તમે પરલોક માનો, પરલોકની વાતોમા હાજી હા ભણો, અને જરાય અમલમા ન જણાય, એ કેમ ચાલે? તમને એનો ભય નથી લાગતો? આવા નિર્ભય? જ્ઞાનીએ નિર્ભય બનવાનું કહ્યુ છે તે આવી જાતના નહિ! નિર્ભય એવા બનો, કે જેમાથી નિર્ભયતાના આત્મગુણો પ્રગટે આજની કહેવાની નિર્ભયતાએ નઘરોળ બનાવ્યા છે પાપના ભીરૂ મટાડી દીધા છે પાપથી ભયવાન્ બનવાનું કે નિર્ભય? ધર્મનો અધિકારી કોણ? પાપમા રાચનાર કે પાપથી ભીરૂ? આ પાટ પરથી પાપની પુષ્ટિ થાય તેવી એક પણ વાત કહેવાની હોયજ નહિ દુનિયાની એક પણ કાર્યવાહીને પુષ્ટિ મળે તેવુ આ પાટ ઉપર બેસનાર ન ઈચ્છે એક દિવસમા નવ નવ વાર ' करेमिभंते ! ' બોલનાર મુનિવરો પાપની પુષ્ટિ થાય, આરભ-સમારભ વધે અને જગતની અર્થ-કામની લાલસા મજબૂત થાય તેવી વાત કરે જ શાના? ખરેખર, શ્રી જૈનશાસનમા પ્રભાવક તેજ થઇ

શકે છે, કે જેઓ પ્રભુની આજ્ઞા મુજબ અંગીકાર કરેલી પ્રતિજ્ઞાઓને વળગી રહેવામા કોઇની પણ શરમથી ન અંજાય સન્માર્ગની રક્ષા માટે પોતાના માનાપમાનની દરકાર ન રાખે અને પ્રભુના શાસનની સેવામા જ પોતાનું સર્વસ્વ સમજે

ગલામ કોણ ?

જે દીક્ષાને અનંત શ્રી તીર્થંકરદેવોએ અને શ્રી ગણધરદેવોએ સેવી, જેની સેવાના યોગે અનંત આત્માઓ મુક્તિ પદના ભોક્તા થયા અને એ પરમ ઉપકારી પુરૂષોએ પણ એજ ફરમાવ્યું કે–દીક્ષા વિના આત્માને ઇષ્ટ એવા એકાંતિક અને આત્યંતિક સુખની પ્રાપ્તિ જ નથી તે દીક્ષા જો આ આત્માને ન જચે તો એ કેવી કમનસીબી ગણાય ?, એ વિચારો આત્માના ઉદ્ધારની બાબતમા બેદરકાર ન બનો શુ બે ઘડીની સામાયિક કરનાર આત્માને જીંદગીના સામાયિકની ભાવના ન હોય એ બને ? જૈનશાસન દુનિયાનો પરલોક સુધારવા સરજાયલુ છે આ લોકને નિયમિત કરવા, પરલોકને સુધારવા–વિશુદ્ધ કરવા જ, આ શાસનની સ્થાપના છે પણ અનીતિ, પ્રપચ, જૂઠ, પાપ, વિષયવાસના, આરભ, સમારંભ વિગેરે વધારવા, ખીલવવા કે અનુમોદવા માટે આ શ્રી જૈનશાસનની સ્થાપના નથી શાસન સ્થાપનાર પણ પહેલા કહ્યુ તેમ સ્થાપવા માટે, સયમ લીધા પછી કેવળજ્ઞાન ન થયું ત્યા સુધી, જમીન પર બેઠા નહિ ઉભા ને ઉભા સુવાની તો વાત જ નહિ ભૂમિ ઉપર તો બેઠા જ નહિ કદી બેઠા તો વીરાસને, ઉત્કટાસને કે તેવા જ કોઇ આસને શ્રી ઋષભદેવસ્વામિની છદ્મસ્થાવસ્થાના હજાર વર્ષના આવી

ગયેની જૂદી જૂદી નિદ્રાને ભેળી કરો, તો એક અહોરાત્રિની! ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવની છદ્મસ્થાવસ્થાના સાડાબાર વર્ષમા નિદ્રા અતરમૂહૂર્તની! તપશ્ચર્યા,–મહિનાના, બે માસના, ચાર માસના, છ માસના ઉપવાસ વિગેરે અને પારણે પણ એક જ વાર જ્યા ગયા ત્યા હાથમા દાતાર નાખે તે લઇ લે, વાપરે ને ત્યાથી જ બધ તે પાછી તપશ્ચર્યા શરૂ થાય ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવને એ સાડાબાર વર્ષમા પારણાના દિવસ ત્રણસેં ઓગણપચાસ જ વર્ષ પૂરૂ પણ નહિ છત્રીસ કલાકનો ઉપવાસ કરનારો શ્રાવક, પારણા વખતે પા કલાક મોડુ થાય તો તેના મુખમાથી કયા વાક્ય નીકળે? 'સારૂ થયુ કે–પા કલાકની તપશ્ચર્યા વધી'–આ ભાવના જોઇએ તપશ્ચર્યા તો પરલોક માટે જેટલી ઉપકારી છે, તેટલી આ લોક માટે પણ છે પણ આ લોકના ઉપકાર માટે મારે તમને તપસ્વી નથી બનાવવા, માટે બોલતો નથી આ લોક માટે તો તમે બધુ કરવા તૈયાર છો વૈદની, ડૉકટરની, ઘરની, બજારની, કેવી ગુલામીમા રહેવુ પડે છે તે તમે સમજો છો ફક્ત ધર્મની–શાસનની ગુલામી નથી ગમતી તમે કોના શેઠ છો એ તો કહો! ખોખાના—રૂપડીના શેઠ છો? શેઠ હો તો તમને શાસ્ત્રને નમતા શરમ આવે? તમે ત્યા ગુલામ છો, માટે જ આની ગુલામીમા શરમ આવે છે હુ ખાત્રીથી કહુ છુ કે—તમે દુનિયાદારીની ગુલામી સ્વીકારો છો, ત્યા ઝૂકો છો, માત્ર ત્રણ લોકના ધણીની ગુલામી નથી ગમતી! ખરેખર, શ્રી જિનેશ્વરદેવની, એટલે કે—પરમ વીતરાગદેવની આજ્ઞા, સેવા અને શ્રી વીતરાગે ઉપદેશેલો ત્યાગમાર્ગ જેના હૃદયમા જચ્યો

નથી, તેના જેવો આ જગતમા બીજો કોઈ ગુલામ નથી અરે, તમે જેની ગુલામી કરો છો, એને તમે કહો છો કે–હુ તારો, પણ પેલા ના કહે છે કહે છે કે–અમે તમારા નહિ કદી કોઇ કહે કે–અમારા તોએ શાને માટે ગુલામી કરો છો એ તો બોલો ? સ્વાર્થ માટે હું તો બીનઅનુભવી અને તમે બધા અનુભવી, પણ શાના ? અસારરૂપ કર્દમના કે બીજાના ? અરે કહોને કે–ફસેલા અનુભવી આવા હોય ? અનુભવના અર્થની તો ખબર નથી વિષ પ્રાણનો નાશ કરે, એ શાથી જાણ્યુ ? ખાઈ જોઇને જાણ્યુ કે વાણકારના કહેવાથી જાણ્યું ? તેજ રીતે સર્વ શિષ્ટ પુરૂષોના અનુભવે અહીં પણ ત્યાજ્ય વસ્તુ તત્ત્વ ત્યાજ ના અંતરા ન હોય–ત્યાજ્યના અખતના કરનારા તો વીરના શા સનના સ્વરૂપથી અજ્ઞાત છે ત્રણ લોકના નાથની ગુલામી નથી ગમતી અને ક્ષણિક વસ્તુની ગુલામી કેમ ગમે છે ? અંતરમા કે ઘરમા શેઠ છો ? શરીરના તમે શેઠ છો ? જો શરીરના શેઠ હોત, લક્ષ્મીના માલિક હોત તો આવા હોત ? ત્યા બધે તમારી શી સ્થિતિ છે તે વિચારો ફક્ત ધર્મ-માજ તમે અક્કડ આ બધુ વિચારો તો તો તરત આ ધર્મધ્વજ સામે નજર જાય આ વિચારો તો શ્રી જિનેશ્વર-દેવની આજ્ઞાને શિર ઝૂકયા વિના ન રહે ખરી વાત છે કે—પચમકાળ, હુંડાવસર્પિણી, અને કૃષ્ણપક્ષીયા જીવ,–એને ધર્મધ્વજ બતાવવો, ત્યા પ્રેમ કરાવવો, અને એ આપવો એ કાંઈ નાના સુના ખેલ નથી ! ૮ા કાઇ મસ્તક નમે ? નાટકની પરીયો આગળ મસ્તક નમે, સીનેમામા આવતા ચોરટાઓ કે

ઉઠાઉગીરો સામે આખ ફાડી ફાડી જોવાય, ન્હાના ગરમા ગરમ ઘુટડા ગળે ઉતરે, ફક્ત શાસ્ત્ર તરફ આખ કરડી રહે! ખરેખર, કેવી ભયકર દુર્દશા છે? પરમોપકારી શ્રી મુનિસુદરસૂરીશ્વરજી મહારાજા તો કહે છે કે—પચમકાળના જીવો જેવા ચોથા કાળમા નહોતા દુનિયાદારી માટે જીવી રહેલા પ્રાણીયોની જે ઉદારતા, ક્ષમા, શાતિ, ઉદ્યમ, પ્રયત્ન, મહેનત, ગુલામી વિગેરે દુનિયા માટે છે, તે જો શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા આવી જાય, તો તો આજે કામ થઇ જાય દુનિયાદારીના માણસોને ગમ ખાતા કેવ સરસ આવડે છે! માથે પાઘડી ભલે, પણ તમારાથી મોટો કોઈ આવે અને કહે કે-'બેસો!'-તો તરતજ નીચી મુડીયે નમી જાય ને અહિં સાધુ કઈક કહે તો તરતજ બોલી ઉઠે કે-'સાધુ અમને કહે? અમે કોણ? જેન્ટલમેન' પણ અહિં કઇ પો પાબાઇનું રાજ્ય નથી કર્મસત્તા ભયકર છે માનો કે ન માનો, સદ્દહો કે ન સદ્દહો, પણ જે દિવસે એ સત્તા ઉદયમા આવશે, —તે દિવસે એના સકજામા પકડાયા પછી ઇચભર ચસી શકાશે નહિ મળાર છે કે, પચમજ્યૉર્જ—હિંદુસ્તાનના માલીક પણ કર્મસત્તાથી રીબાય છે બહુ માદા છે ડૉકટરો નાડ પકડી તપાસ્યા કરે છે કર્મસત્તા કોને છોડે છે? કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે-દુનિયાના મહાનમા મહાન્ સમ્રાટ્‌ને પણ કર્મની સત્તા છોડતી નથી બાકી આપણે કે જેમને સમસ્ત વિશ્વનુંજ કલ્યાણ ચાહવાનું હોય, તે તો એમજ ઇચ્છે કે-દર્દીની હાલત જદિ સુધરો આખરે જ્યારે આયુષ્ય આવી રહેશે, ત્યારે કોઇનું કાઇ ચાલે એમ છે? ઉંધે રસ્તે ચાલનારાને કહેવાય છે

કે-મરીને ક્યા કાકાને ઘેર જવાના ? કોઈ આડતીયો બા ઠલીયો છે ? ' સાધુને ગાળો દેતા, અને પ્રભુના શાસન સામે-સિદ્ધાંતો સામે છડેચોક ફીટકાર કરતા '-જેઓને શરમ નથી આવતી, તેઓને સમજાવો કે-પરિણામે મરી જશો અને પાપના ઉદયે પીટાશો, પીડાશો, સડી જશો, અને રોમ રોમ કીડા પડશે શ્રી વીરવિજય મહારાજ પણ શું કહે છે ? સાંભળો—

" તીરથની આશાતના નવ કરીએ —

આશાતના કરતા થતા ધનહાણી
હારે ભૂખ્યા ન મળે અન્ન-પાણી
હારે કાયા વળી રોગે ભરાણી
હારે આ ભવમા એમ—

—તીરથની આશાતના નવ કરીએ "

એ બધુ વાચો એ લખનાર તમારા હિતસ્વી હતા દુનિયાની સત્તા પૂરેપૂરી જ્ઞાની ન હોવાથી તેની શિક્ષામાથી હુશીયારીના યોગે યા બનાવટી પૂરાવા વિગેરેના યોગે કદાચ બચી જશો, પણ કર્મસત્તા તો ક્ષણેક્ષણના મનના વેગને પણ જાણી સત્તામા દબાવશે ત્રીજી મી રીટે કાનપટ્ટી પકડી ઢસડી જશે ટાકા, મામા ને ફુઆ કે ગાડી, વાડી ને લાડી નહિ બચાવે પાઘડીના રગમા ન રગાઓ, રાતા પીળામા ન સુઆઓ દુનિયાની વાયડી વાતોમા વાયડા ન બનો અણસમજુના પ્રલાપને આધીન ન થઇ જાઓ અનતજ્ઞાનીના વચન પર વધુ વિશ્વાસુ બનો એ મહાત્માઓ તો તમારા અને અમારા ભવિષ્યના ભલા માટે-આત્માના ભલા માટે રાજઋદ્ધિ તજી, ત્યાગ સ્વીકારીને આ બધુ લખી ગયા મહ મહેનત

કરી લખી ગયા. તરવાનો રસ્તો એ મહાત્માઓ આપી ગયા અને ત્યાં કહેલું કે-શાસ્ત્રને બાધા મૂકો એમ ? કયા શબ્દોમાં કહું તો તમને અસર થાય, કે જેથી પરિણામે તમે પાપથી બચો ? જરા વધુ કડવા શબ્દો કહું, તો કહે છે કે-મહારાજ ઘણું કહે છે પણ ભાઈ ! આ તો બચાવના રસ્તા છે. શાસ્ત્રમાં આવે છે કે-સ્વાર્થ ખાતર પતિએ પત્નીને મારી અને પત્નિએ પતિને માર્યો, બાપે દીકરાને માર્યો અને દીકરાએ બાપને માર્યા એવી સંભાવના હોવા છતા પણ ટ. વિશ્વાસ મૂકવામાં વાંધો નહિ અને આ અનંત-જ્ઞાનીઓની આજ્ઞામાં વિશ્વાસ મૂકવામાં તમારૂ લૂંટાઇ શું જાય છે ?, એ તો કહો ! જે તીર્થને પામ્યા છો તે તીર્થ-હિંસા, મૃષા, ચોરી, વ્યભિચાર, લોભ, ક્રોધ, માન, માયા, પ્રપંચ, ઈર્ષ્યા, કલહ, કજીયા, વિગેરે બધા પાપથી બચાવનારૂ છે. દુઃખદ્ય પાપથી બચાવનારૂ છે. ભૂંડુ કરનારનુંએ ભલું કરવાની સલાહ આપનારૂ છે. પ્રાણ લેવા આવનારનુંએ હિત ચિંતવવાની સલાહ આપનારૂ છે. આવું અનુપમ તીર્થ પામ્યા તો છો હવે ન આરાધાય તો એના જેવી કમનસીબી બીજી કોઈ નથી, એ નક્કી માનજો !





[૫]

તીર્થારાધનાની તાકાત કેળવો !

ટીકાકાર મહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજ, તીર્થના મહિમા કહી આવ્યા એમા એમ ફરમાવી ગયા કે-તીર્થં जयति તીર્થ જયવતુ વર્તે છે શાથી ? એનામા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી અને એક પણ સુયોગ્ય વિચારનો એના નિરસ્કાર નથી એ તીર્થના સિદ્ધાન્તો એવા તો સિદ્ધ થએલા છે, કે જેની સેવાથી સેવકના સઘળા પાપરૂપ મલો દૂર થઈ શકે એમ છે એટલા જ માટે એ શાશ્વત રહેવાને સરજાયેલુ છે જેની ઉપમામા કોઇ જોડી નથી અને એટલાજ માટે સઘળા શ્રી જિનેશ્વરોથી શરૂઆતમા એ નમસ્કાર કરાયેલુ છે જે તીર્થને સાક્ષાત્ જિનેશ્વરો નમે છે, તે તીર્થની આપણને પ્રાપ્તિ થાય તો એ તીર્થની સેવા માટે આપણે જેટલુ શક્ય હોય તેટલુ કરવુ જોઈએ શાસ્ત્રે જેમ શક્તિ ગોપનનાનો નિષેધ કર્યો છે, તેમ શક્તિના અતિરેકનો પણ નિષેધ કર્યા છે જેમ શક્તિ છૂપાવવી નહિ, તેમ શક્તિથી આગળ પણ જવુ નહિ શક્તિ છૂપાવીએ તો ગુન્હેગાર બનીએ, અમલ ન કરીએ તો વચિત રહીએ, અને શક્તિથી આગળ વધી જઇએ તો કરી શકતા હોઈએ તે પણ ગુમાવી બેસીએ માટે આવુ અતિશય સુશીળને મળી શકે તેવુ તીર્થ પામ્યા પછી, એની આરાધનામા જીંદગીનો જેટલો સમય વ્યતીત થાય તેટલો કરવો જોઇએ એક વાતની સૂચના કરવાની છે, અને તે એ છે કે-દિવસે દિવસે બહુ-

રનુ વાતાવરણ બગડતુ જાય છે–ભાવનામા પરિવર્તન થતું જાય છે જરા પણ શાતિ ગુમાવવી, આકરા થવુ કે હૃદયની ભાવનામા ઉગ્રતા કરવી, એ બધું જોખમમા છે લેશ પણ ખો યા વિના જો શાત રહી શકશો, શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલો મૌનગુણ કેળવી શકશો, શાસનને રોમરોમ પરિણમાવી શકશો, તોજ તમે તમારૂ પોતાનું ક યાણ કરી શકશો તથા સામાનું કલ્યાણ પણ કરી શકશો નહિ તો સ્વ અને પરનું બગડવાનો સમય આવી લાગશે ગમે તે સયોગોમા જરા પણ ઉકળાટ લાવ્યા વિના, શાતિથી જે કાઇ આ જ્ઞાનીએ ન્સાર તરવા માટે આપણને બતાવ્યું છે તેને સાભળી, જીવનમા જેટલા પ્રમાણમા ઉતારી શકાય તેટલા પ્રમાણમા ઉતારવા, શક્તિ મુજબ પ્રયત્ન કરવો એટલી જ અત્યારે આવશ્યક્તા છે આ તીર્થમા રહેનારે એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નહિ દેવુ દિવસોથી એ વાત હું કહી રહ્યો છુ સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા તે છે, કે જે અપરાધીનું પણ ભૂડુ ન ચિંતવે આ ભાવનાને રોમરોમ પરિણમાવવી જોઇશે કારણ કે–શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનને પામ્યા પછી, એની આરાધનામા એટલા બધા વિઘ્નો છે કે—એ વિઘ્નોની સામે જે આત્મા અડગ રહે–એ વિઘ્નોને જીતે, તેજ આત્મા આ તીર્થને આરાધી શકે જેનામા આ કૌવત ન હોય, તે તીર્થને હારી પણ જાય આ જીદગીમા હારી જઇ તીર્થ ગુમાવી દેવાય, તો અનતા કાલે મળેલ માનવજીદગી વ્યર્થપ્રાય બની જાય આપણો ઇરાદો એ છે કે–અનતકાલે મળેલ માનવ જીદગી નિષ્ફળ ન જાય આપણા સાથીયો, આપણા

પરિચયમા આવનારાઓ, સહવાસમા આવનારાઓ, ને આપણા પર વિશ્વાસ રાખનારાઓની પણ માનવ જીદગી નકામી ન ચાલી જાય, એજ ઇરાદો છે એ ઇરાદાની સફલતા માટે આપણામા જેટલી તાકાત હોય, તે મૂજબ શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનને આરાધ્યે જવાનુ છે હવે ટીકાકાર મહર્ષિ આ આચારશાસ્રના કહેનાર પરમર્ષિનો નામનિર્દેશ કરવા સાથે, તે કહેવાનો હેતુ અને પોતાની આજ્ઞાધીનતા આદિ દર્શાવવા ફરમાવે છે કે—

" आचारशास्त्र सुविनिश्चित यथा,
जगाद वीरो जगते हिताय य ।
तथैव किञ्चिद्वदत स एव मे,
पुनातु धीमान विनयार्पिता गिर ॥१॥ "

*

'જે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે સુવિનિશ્ચિત આચારશાસ્ત્રને જગતના હિત માટે જે રીતિએ ફરમાવ્યું, તેજ રીતિએ કઇક કહેતા એવા મારી વિનયાર્પિત વાણીને તેજ ધીમાન્ ભગવાન્ પવિત્ર કરો '

આથી ટીકાકાર મહર્ષિ પોતાની કેટલી આજ્ઞાધીનતા બતાવે છે, એ શોચો ખરેખર, આવી જાતની આજ્ઞાધીનતા વિના કલ્યાણ થવુજ નથી શ્રી જિનશાસનના જ્ઞાતા અને રસિક આત્માઓએ આજ્ઞાધીનતાને તો મૂલ સ્વરૂપજ મમ સ્યું છે અને એમાજ તે મહર્ષિયાની ભવભીરૂતા

અને મુક્તિની કામનાનુ અનુપમ દર્શન થાય છે 'યથેચ્છચારિયો માટે આ શાસન નથી'–એ આમાથી ધ્વનિત થાય છે. 'પોતાની મહત્તામા માનનારા' પણ આ શાસનના મારને નથી પામી શકતા, એ પણ આમાથી ફલિત થાય છે ટીકાકારમહર્ષિના એ કથન દ્વારા સમજી શકાય તેમ છે કે–આ શ્રી આચારાગશાસ્ત્રના કહેનાર ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ છે એમા કહેલા આચાર અતિશય નિશ્ચિત છે જેનાથી જગતનુ ભલુ થાય એવા એ આચાર છે જગતનુ ભૂડુ થાય, જગતનુ કોઈ પણ પ્રાણી દુખી થાય, જગતના કોઈ પણ આત્માને ઉદ્વેગ થાય, જગતના પ્રાણીયો આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિના ફદમા ફસે, તે માટે આ શાસ્ત્ર નથી પણ સઘળાનુ ભલુ થાય, કલ્યાણ થાય, સારૂ થાય, આ લોક અને પરલોકમા સુદર થાય, અહિં કે તહિં કોઈ દુખી ન થાય ને સદાને માટે અનત શાતિના ભોક્તા થાય, માટે આ આચારશાસ્ત્રનું વિધાન છે એ ભાવનાવાળાએ આ આચારોને અમલમા મૂકવા માટે, અનાદિકાલથી વળગેલી કુવાસનાઓને છોડવી જ જોઇએ જે વસ્તુ કલ્યાણ માટે કહી, તે વસ્તુ જો આપણને ખટકે, એના પાલન માટે આપણો આત્મા શૂરવીર ન બને, તો સમજી રાખવુ ઘટે કે–એ દોષ, આ શાસ્ત્રના કહેનાર ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવનો કે શ્રી ગણધરદેવનો કે ટીકાકાર મહર્ષિ શીલાકસૂરિજીનો નથી, પણ એ દોષ આપણી જાતનો છે હરેક આત્માએ પોતાના આત્માનો, આત્માની શક્તિનો, આત્માની નિર્બળતાનો, આત્મામા રહેલા દોષોનો બહુજ

ગભીરપણે વિચાર કરવાની જરૂર છે અને તોજ આચારાગ શાસ્ત્ર ફળે નહિ તો આ આચાર એટલા બધો કઠીન, એટલો મુશ્કેલીથી બની શકે એવો, જીવનમા ઉતારવો એટલો તો અગવડભર્યો છે કે-પૂરતી મક્કમતા કેળવ્યા વિના, આત્માને મજબૂત બનાવ્યા વિના, આ આચાર-આ કથન-આ શ્રી વીરની વાણી હૃદયમા ઉતરે તેમ નથી આપણને બધાને એ વાણી હૃદયમા કેટલા પ્રમાણમા ઉતરી છે? એ શ્રી વીરની વાણીના સેવન માટે-રોમરોમમા વાણીના પરિણમન માટે-એનું બને તેટલુ સરક્ષણ કરવા માટે, આપણામા કેટલા પ્રમાણમા તૈયારી આવી છે, તેનો રોજ વિચાર કરવો જોઈશે આ શ્રી જિનવાણીની આરાધનાથી અનતા આત્મા મુક્તિએ ગયા છે, અસખ્યાબધ આત્માઓ મુક્તિએ જાય છે, અને અનતા આત્માઓ મુક્તિએ જશે જે રીતે આરાધના કરીને તે આત્માઓ મુક્તિમા ગયા, જાય છે અને જશે, તે રીત બતાવવા પણ, સમજવા પણ, સમજાવવા પણ, જાણે આ સમય યોગ્ય ન હોય એવી જાતિના દેખાવ વર્તમાનમા થઈ રહ્યા છે જે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે કહેલુ અને તે તારણહારના માર્ગે ચાલતા મુનિપુગવોએ યથાશક્તિ આચરેલુ, તે સાભળવુ, વિચારવુ, અને બતાવવુ,-એમા પણ મોટી મુશ્કેલીઓ ખડી કરવામા આવે છે જે ચીજ, જે આત્માને જીવનમા ઉતારતા મુશ્કેલ ન પડી, જે વસ્તુ જે આત્માઓએ આનદપૂર્વક હૃદયમા ઉતારી, જે વસ્તુને જે આત્માઓએ અમલમા મૂકી, જે વડે સ્વપર કલ્યાણ સાધી જગતમા દૃષ્ટાતભૂત બન્યા, તે ચીજને વાચવી, તે ચીજને જીવનમા ઉતારનાર મહા-

પુરૂષોના જીવનને સાભળવુ, એમાય મુશ્કેલી ઉભી થાય એ આશ્ચર્યજનક નથી લાગતુ ? આજ્ઞાનો અમલ કરવા નહિ ઈચ્છના કેટલાક કહે છે કે –' શ્રી તીર્થંકરદેવોએ કર્યું તેજ કરવુ ' પણ એ કાયદો નથી તે મહાપુરૂષે કર્યું તેજ આપણે ન કરી શકીએ જે રીતે તીર્થપતિના આત્માએ પણ પૂર્વભવોમા તીર્થ માર્ગ આરાધ્યો, તે રીતે નહિ આરાધી શકાય તો મુક્તિ મળશે, એવુ તમારૂ અને મારૂ અતર સાક્ષી પૂરે છે ? ના, અતર તો કહે છે કે–જે રીતે તીર્થપતિના આત્માએ આરાધ્યું તે રીતે આરાધીયે તોજ મુક્તિ થાય આથીજ કહેવુ પડે છે કે–શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞારૂપ આદર્શને બરાબર સન્મુખ રાખો ! ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે પ્રરૂપેલા સિદ્ધાતોને આવા મૂકી યથેચ્છપણે વર્તવુ અને સાધુ કે શ્રાવક તરીકે ઓળખાવવાની ઈચ્છા રાખવી, એ વ્યર્થ છે સજ્જન સમાજ સમક્ષ તે ઈચ્છા દાભિકતારૂપેજ ઓળખાય છે, એમા કશોજ શક નથી એ આજ્ઞારૂપ સિદ્ધાતના આદર્શને આઘો મૂકીએ, તો આપણામાથી આપણાપણુ નાશ પામે છે ! આદર્શ સામે રાખી ઉપાસના કરવાની તો હજી તાકાત નથી આપણે આ આરાધના માટેની તાકાતની વાત કરીયે છીયે, બીજી તાકાત માટે તો વાત જ કરવા માગતા નથી એવી તાકાત અનેકે મેળવી, છ ખડની સાહ્યબી અનેકે મેળવી, સમ્રાટ્પણું મેળવ્યું અને ખાલી હાથે ચાલ્યા ગયા માટે એ તાકાતની જરૂરત નથી તે તાકાત જોઇએ છે, કે જેના યોગે આ શાસ્રને અખડપણે સેવી શકીએ સેવા ભલે આપણાથી થોડી થાય, ભલે સઘળી આજ્ઞા જીવનમા ન ઉતારી શકીએ, પણ સઘળા

આજ્ઞાના આદર્શ તો સામે કાયમ ખાતે રહેવા જ જોઇએ એ આદર્શ બધી રીતે આચરવા તૈયાર રહેવુ જોઇએ તૈયારી ન હોય તો કયે રસ્તે જવુ, તે અત્યારે મોટો ભયકર અને વિકટ પ્રશ્ન છે હું એટલોજ આ વિચાર કરૂ તે થાય નહિ આ આગમમા તે તાકાત છે કે–ચોવીસે કલાક, અરે મારીયે જીગી શાતિમા રાખે પણ વિનિયોગ,–તમને પણ આના સ્વાદના બિદુઓ દેવા એના અગે–ના વિચાર ચાલે છે તમે તમારી કરણીનો–ફરજનો વિચાર ન કરો, તા સામો આદમી એટલો વિચારે તેનું પરિણામ શુ ? આ વિચાર કરવા બધુ ભૂલી જવુ પડશે આ શાસ્ત્રનેજ હૃદયમા સ્થાપવુ પડશે હૃદયમા સો વસ્તુ બીજી અને એક આ, તો એ ન ટકે સો વસ્તુનો હુમલો આ એકપર ! એમા એક દબાય એમા નવાઇ શી ? બધી વસ્તુ કરતા આ કીમતી છે, એ તમારા જીગરમા બરાબર કોતરાઇ જવુ જોઇએ ! તોજ માર્ગ સહેલો થાય માત્ર 'હાજી–હાજી' કરો તો માર્ગ સહેલો ન થાય 'હાજી' તેનું નામ કે, આ વાત રગેરગે પરિણામ પામવી જોઇએ–જીવનમા નિયત થવી જોઇએ 'જીવતાએ આનું શરણું અને મરતાએ આનું શરણું'—એમ હૃદયપૂર્વક મનાવુ જોઇએ

'जय वीयराय' સૂત્રના અદ્ભુત રહસ્યો—

દરરોજ 'जय वीयराय'મા પ્રભુ પાસે શાની પ્રાર્થના કરો છો ? આ "जय वीयराय" જે શ્રાવક રોજ બોલે છે, તે દરેકના હૃદયમા એ પ્રાર્થનાસૂત્રનું રહસ્ય ઠસી જાય અને દરેક જો એ પ્રાર્થનાસૂત્રના મર્મને સમજી જાય, તો આ શાસ્ત્ર

સમજતા–સમજાવવા આટલી બધી મહેનત પડેજ નહિ પણ એ સૂત્રદ્વારા કરવામા આવતી પ્રાર્થના નથી સમજાતી, વીતરાગ નથી ઓળખાતા એ સમજાઈ નથી–એ ઓળખાયા નથી જેની આટલી આટલી સેવા કરો તેનું સ્વરૂપ નવી ઓળખાયું ઓળખવાની ભાવના પણ તેવી નથી જાગી એ ત્રીજ આટલી બધી નિર્બલતાએ ઘર કર્યું છે એ નિર્બલતાએ છાતીપર મોટી શિલા ગોઠવી છે, કે જે શિલા ઉઠાવવાની અત્યારે તાકાત રહી નથી એક 'जय वीयराय' દ્વારા કરવામા આવતી પ્રાર્થના, જો બરાબર વિચારાય તો શુ બાકી છે? 'जय वीयराय जगगुरु'–'હે જગદ્ગુરૂ વીતરાગ! તું જય પામ!' જો વીતરાગને જગતના ગુરૂ માનીએ, તે પુણ્ય પુરૂષની આજ્ઞા સિવાય બીજે કેમ જઇએ? તે તારકની આજ્ઞા વિના જીવાતા જીવનમા આનદ કેમ રહે? એની આજ્ઞાના એક એક શબ્દે તમારા કાળજા કોરાવા જોઇએ જે વખતે 'જય વીયરાય' બોલાય, ત્યારે જો એ બરાબર વિચારાય–મનન પૂર્વક હૃદયમ વિચારાય, હાથ ઉંચા રાખી સામી દૃષ્ટિથી બોલાય, તો ખરેખર આખમાથી આંસુ ટપકે હે વીતરાગ! તુ જયવતો રહે તુ જયવતો છે, ત્યા સુધી જ હુ જીવતો છુ જે દિવસથી તારો જય ગયો, ત્યારથી મારો ક્ષય એમનો જય જવાનો નથી એમનો ક્ષય નથી એતો પહોચી ગયા, પણ એના શાસનની—એની આજ્ઞાની જયવતી સ્થિતિ બરાબર જીવતી રાખવાની ફરજ આપણી છે જો આપણે જીવવુ હોય તો આપણી એ અનિવાર્ય ફરજ છેજ જે દિવસથી એની જય બધ થઇ, તે દિવસથી આપણે જીવતા

એવી ઔષધિની જરૂર છે, કે જેથી ઝેરી હવા અસર ન કરે તમને એ ઝેરી અસર થાય એનો અમને પણ આઘાત થાય તમને થતી ઝેરી અસરનું દુખ અમને જરૂર થાય છે એ દુખનો બોજો મોટો ખડો થાય છે અમારી પાસે આવ નારાને સુખી કરવાની ફરજનો બોજો અમારા પર મોટો છે એમ ન માનતા કે—તમારે આધારે વીતરાગદેવ અને નિર્ગ્રંથ ગુરૂ તથા તેમનો કહેલો ધર્મ જીવે છે વીતરાગ એમની વીત રાગતાના પ્રતાપે જગતમા જયવતા વર્તે છે નિર્ગ્રંથો એમની નિર્ગ્રંથતાના પ્રતાપે જગતમા જયવતા વર્તે છે આગમ એની નિર્દોષતાના પ્રતાપે જગતમા જયવતુ વર્તે છે ધર્મ જગતનું ભલુ કરવાના ભાવથી ભરેલો હોઈ જયવતો વર્તે છે કોઈ તમારા–મારાથી જયવત વર્તતો નથી તમે અને હુ તો એની સેવા કરીએ તો વિજય છે,–નહિ તો નહિ એના યોગે આપણે છીયે આપણા યોગે એ નથી આ વાત વિચારજો, અસ્થિમજ્જા બનાવશો, તો દરેક જગ્યાએ જ્યા જશો ત્યા સામાને વસ્તુ ઠસાવી નાકશો સામાને પણ જરૂર એમ થાય કે–આનામા કાઈક છે જરૂર, મૂળ ઉંડા છે આની ભાવના ઉગ્રહળે છે સામાને આવુ દેખાય તમારી વાણી, વર્તાવ, પ્રવૃત્તિ જરૂર શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયીને છાજ તીજ દેખાવી જોઇએ શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયી એટલે કે–એનનાર તરીકે, નિર્ગ્રંથના ઉપાસક તરીકે, તમારે જગતમા જરૂર દેખાવુ જોઇએ તમને આજે દબાઇ ગયેલા જોઉ છુ તમે તમારા સ્થાન પર સ્થિર નથી તમારૂ હૃદય સ્થિર રહેતુ નથી તમે એવા સ્થિર બનો કે–સામો ઝૂકે અને

કહે કે –ના, ના, આમા કાઈક છે 'હે ભગવન્! તારો જય હો!'–એમ રોજ કહો છો અને પછી એની પાસે જે માગણી કરો છો, તે બધા માટે આ મહેનત છે સરજયન પાસે જે વાત રજુ કરી, એની પાસે જે લખાવી લાવો, તેજ કમ્પાઉન્ડર આપે–સરજયને કહેલુજ અપાય છે બાપ, મા, બધુ, સર્વસ્વ એ વીતરાગ!–તે સિવાયનું બધુજ ભૂલી જવુ જોઈએ એક એક પૂર્વપુરૂષને યાદ કરજો ફલાણા તરી ગયા, ફલાણા તરી ગયા, પણ એમ ને એમ તરી ગયા? તમે ઘણું સાભળ્યું, સભળાવનારે પણ ઘણુ ઘણુ સભળાવ્યું હવે તો સાભળેલાનો અમલ થવો જોઈએ છે વિચાર કરો, જો આ ચીજ હૃદયમા આવી જાય તો ધાર્યા કામ પગાર થાય જે તમે માગો છો, તેજ જ્ઞાનીએ આગમમા લખ્યું છે તમારી માગણીયો બહુ છે ડૉક્ટર પાસે જાઓ તો નાડ બતાવો, આખુ શરીર બતાવો, ભૂગળુ મૂકે તો મૂકવા દો, શરીર પર ટકોરા મારે તો મારવા દો, ઉંવા ફેરવે તો ફેરવાઓ, પેટમા હાથ ઘાલે તો ઘાલવા દો, આખો ફાડે તો ફાડવા દો, જીભ બહાર કઢાવે તો કાઢો, મોટો ઍ ટગ જેમ કહે તેમ કરો અને પછી તમે કહો કે –'ડૉક્ટર સાહેબ! મને મટે એમ કરો' અને એ લખી આપે તે કપાઉન્ડરને આપવુ પડે બાટલો નાનો કે મોટો, જે હોય તે આપે એમા કમ્પાઉન્ડરનો ગુન્હો નહિ કેસ કઢાવી ચીઠ્ઠી લાવ્યા તે મુજબ અપાય અહીં પણ શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા મૂજબ અપાતુ ન લાગે તો ઉઠીને ચાલ્યા જવુ એક સેકડ પણ થોભવુ નહિ ખોટુ અપાતું

હોય છતા પણ સભા શોભાવવા, મહત્તા ખાતર કે ભલુ લગાડવા ખાતર બેસવુ, એ બુદ્ધિમત્તા નથી હવે તમે શુ માગ્યું છે, તે જૂઓ –

"भवनिव्वेओ, मग्गाणुसरिआ, इट्ठफलसिद्धी ॥
लोगविरुद्धच्चाओ, गुरुजणपूआ, परत्थकरण च ।
सुहगुरुजोगो, तव्वयणसेवणा, आभवमखण्डा ॥"

*

'૧ ભવનિર્વેદ, ૨ માર્ગાનુસારિતા, ૩ ઇષ્ટફલસિદ્ધિ, ૪ લોકવિરુદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ, ૫ ગુરૂજનની પૂજા, ૬ પરાર્થકરણ, ૭ શુભગુરુનો યોગ,-અને ૮ આ સસાર પર્યંત તે શુભ ગુરૂના વચનની અખડ સેવા '

તમે ઓછુ માગ્યું છે ? કેટલા મોટો ખજાનો માગ્યો છે ? સૌથી પ્રથમ તમે શુ માગ્યું ? ભવનો નિર્વેદ ! કહો, આ આગમ દ્વારા એજ અપાય છે કે બીજુ ? કહો, એ ભવનિર્વેદ કયી રીતે અપાય ? આ વસ્તુને ખૂબ વિચારો માગણી કરવામા જે 'ભવનિર્વેદ' માગ્યો છે, તેમા કાઈ પોલ તો નથી ને ? સમજપૂર્વક માગો છો કે એમ ને એમજ ? સમજપૂર્વક માગી આવ્યા હો તો એમનીજ આજ્ઞા મૂજબ-એજ ભવનિર્વેદ કરાવવાના પ્રયત્ન થાય, એમા ગભરામણ શી ? એ ભવનિર્વેદ હૃદયમા ઠસી જાય તો વાત આગળ ચાલેને ! અસ્તુ

[૬]

તીર્થ ચિંતામણી તુલ્ય છે

ટીકાકાર મહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી તીર્થનો પ્રભાવ કહી ગયા એમ કહી ગયા કે–તીર્થ હમેશ માટે જયવતુ વર્તે છે એની સામે ગમે તેટલા વિપ્લવ જાગે, હલ્લાઓ થાય, ચાહ્ય તેવા પ્રયત્નો થાય, પન્તુ એ તીર્થ જે સ્વરૂપમ છે તે સ્વરૂપમા રહેવાનું છે કારણ કે–એમા સદ્‌વસ્તુના પર્યાયોનો એવી રીતિનો વિચાર કરવામા આવ્યો છે કે–તેમા એક પણ દુષ્ટ વિચારને સ્થાનજ મળ્યું નથી દુનિયામા વિહિત કરાયેલા એક એક વિચારને આ તીર્થમા પૂરેપૂરૂ સ્થાન છે જેમ અયોગ્ય વિચારને અહીં સ્થાન નથી, તેમ એક પણ સુયોગ્ય વિચારનો અભાવ પણ નથી એક એક સિદ્ધાતોને એવી રીતે સિદ્ધ કર્યા છે કે–તેને સેવનારમા કર્મનો મલ રહેવા પામેજ નહિ માટેજ તીર્થ શાશ્વતું છે એની સામે કોઇના વિનાશના પ્રયત્નો ચાલી શકે તેમ નથી શાશ્વતું છે માટેજ અનુપમ છે અને માટેજ સઘળા શ્રી જિનેશ્વરોથી શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાયેલુ છે આવા તીર્થની પ્રાપ્તિ થવી, એ જેવુ તેવું સદ્‌ભાગ્ય નથી તીર્થ પામ્યા પછી પણ એમા મક્કમ ટકવું, એ ખરૂ સદ્‌ભાગ્ય છે સદ્‌ભાગ્યના યોગે આવુ તીર્થ મળ્યા પછી જો એ તીર્થની આરાધના ન થાય, જોઇતી રીતે પરિણામ ન પામે, તો એના જેવી બીજી એક પણ કમનસીબી નથી જેને ચિંતામણી મળે, તેને ભીખ માગવાનું કાયમ રહે ? જો કાયમ રહે તો કહેવુ જોઇએ કે–તે આદમી

છતા ન જીવતા જેવા જ છીએ તમે તો રોજ કહી રહ્યા છો કે–હે જગદ્‌ગુરૂ વીતરાગ ! જયવતા હો ! આ કથનમા ભાવના તો એજ ને કે–તારા જય વિના અમારો જય કોઈ કાળે થવાનો નથી ત્રીસ અકર્મભૂમિમા, છપ્પન્ન અતરદ્વીપમા, મનુષ્યોની કાયા મોટી, બલ ઘણું, આયુષ્ય લાબુ, કષાયો થોડા, તોય તેમની મુક્તિ નથી થતી અને અહીં શરીર નાનું, આયુષ્ય નાનું, ને કષાયો ઘણા તોય મુક્તિ થઈ શકે છે ત્યા અસિ, મસિ, કૃષિ નથી તોય મુક્તિ નહિ, અહી એ ત્રણે છતા સિદ્ધિપદે જઈ શકાય આનુ કારણ શુ ? માત્ર વીતરાગ જ્યા જયવતા વર્તે છે, ત્યા મુક્તિ અને મુક્તિનો માર્ગ જ્યા તે નથી ત્યા મુક્તિ પણ નથી, અને મુક્તિનો માર્ગ પણ નથી ! ત્રીસ અકર્મભૂમિમા અને છપ્પન્ન અતરદ્વીપમા મનુષ્યો મોટી કાયાવાળા, ઘણા બળવાળા, અસખ્યાત વર્ષોના આયુષ્યવાળા, કષાયો મદ, જ્યા અસિ, મસિ, કૃષિનો વ્યાપાર નથી, ત્યાથી બહુ બહુ જાય તો દેવલોક જાય જ્યારે આ કર્મભૂમિમા અસિ, મસિ ને કૃષિના વ્યાપાર છે, કષાયો ધોધમાર ચાલુ છે, ત્યાથી અમૂક કાળે ઠેઠ સિદ્ધિપદે પણ જઈ શકાય છે અને આજે પણ મુક્તિમાર્ગને આરાધ વાની સામગ્રી મળી શકે છે, એનુ કારણ શુ ? એજ કે– જગદ્‌ગુરૂ વીતરાગ જયવતા વર્તે છે માટે ભાગ્યવાનો ! જાત કરતા પણ વીતરાગના જયને પહેલો ઇચ્છજો એના જય આગળ, આ જાતની કિંમત કાંઈ ન ગણજો હૃદયના ભાવને સમજી શકો છો ને ? બજારમાથી કાપડ લેવુ હોય તો તેની પરીક્ષાશક્તિ તમારામા છે, શાક તાજુ છે કે વાસી છે

વિ ની પરીક્ષા કરતા આવડે છે દુનિયાદારીના પદાર્થો ખરીદવાની આવડત છે એ પરીક્ષક બુદ્ધિ અને આવડત અહીં કામમા આવી જાય તો કામ થઇ જાય એક દિવસ હડતાળ પડે અને ગામમા શાક–દૂધ આદિ ખાદ્ય પદાર્થો ન મળે તો તમે શુ કહો? અમારાથી જીવાય નહિ! તો પછી આના વિના–આ શાસ્ત્ર વિના–આ આજ્ઞા વિના કેમ જીવાય? નહિજ જીવાય! જીવવુ હોય તો ખરી ચીજ તો આ છે પેલી બધી ચીજો–જેમા તમારી પરીક્ષાશક્તિ વિગેરે છે, તે કાઇ છવાડનારી નથી બહુ તો ખોળુ રહે ત્યા સુધી ખોખાને પોષનારી છે કોણુ જાણે–ખોખાને પણ પોષશે કે નહિ? એની ખાત્રી શી? જીવવા માટે તો એક આજ ચીજ છે આ વાત હૈયામા અકિત થઇ જાય, તો 'જય વીયરાય' સૂત્રમા કરવામા આવતી પ્રાર્થના સાર્થક થાય એ 'જય વીયરાય'મા તમે તો બહુ કહ્યુ શ્રી વીતરાગ પાસેની તમારી માગણીનો પાર નથી રહેતો જય કહીને અટકયા નથી બીજા પદમા તમે તમારી ભાવના વ્યક્ત કરો છો–

"होउ मम तुह पभावओ भयव !"

*

'હે ભગવન્! મને તારા પ્રભાવથી હો!'

*

ભગવાનના પ્રભાવથી શુ માગો છો તે કહેશો? હવે તમે જે શ્રેણિબધ માગણી કરો છો તે ગણાવુ? એ ગણાવવાની વાર છે એની તો આજે બધી પચાત છે આ બધુ કોની આગળ બોલો છો? શ્રી જિનેશ્વરદેવની આગળ! શ્રી જિનેશ્વરદેવ એ કાઇ સામાન્ય વ્યક્તિ નથી શુ શ્રી જિનેશ્વરદેવ તમારા

હૈયાને ન જાણે ? આ નાનીસુની વ્યક્તિ છે ? આનાથી દુનિયામા બીજી કયી મોટી વ્યક્તિ છે ? તમારો રાજા તો એ ! મનુષ્ય દેહનો રાજા ભલે બીજો હોય, પણ આત્માનો રાજા તો આજ ! આ ખોળા પર ભલે બીજી રાજસત્તા હોય, પણ આત્મા પર સત્તા કોની ? એ શ્રી વીતરાગદેવની ! જે દિવસે એની સત્તાનો અકુશ નીકળી ગયો, પછી રહ્યુ શુ ? *જય વીયરાય કેવી ઉમદા વસ્તુ છે ! એક એક શબ્દના* મર્મ સમજાય, એ પદોની કિંમત હૃદયમા અકાય અને એ અનતજ્ઞાનીએ ગોઠવેલા શબ્દોનો મહિમા હૃદયમા ઉતરે, તથા એક એક શબ્દમા રહેલા અનતા ભાવને સદ્દહી શકો તો કામ થઇ જાય જેને આ ગમતુ હોય તેને માટે આ વાત છે જેને 'જય વીયરાય' ન ગમતા હોય, જેને આ પ્રાર્થનાજ ન ગમતી હોય, તેને માટે આ વાત નથી જેની આગળ પ્રાર્થના થાય છે, તે સર્વેનું સર્વથા યોગક્ષેમ કરનાર છે સર્વસ્વ એ તારકની પાસે છે.

ધર્મગુરુ શા માટે ?

નારદ, વસુ અને પર્વત,–એ ત્રણેના ગુરુ ઉપાધ્યાયે જ્યારે ચારણમુનિના મુખમાથી એમ સાભળ્યું કે–આ ત્રણ શિષ્યોમાથી બે નરકગામી છે, ત્યારે એ ઉપાધ્યાય ખિન્ન થયા હતા 'જેઓનો હું પાઠક, જેઓ મારા વિદ્યાર્થી, જેઓને હું ભણાવુ, તેઓ નરકે જાય ?'–આ વિચારે એ ખિન્ન થયા અને પરિણામે એમને નિર્વેદ થયો વસુ એ રાજપુત્ર હતો, પર્વત એ ખૂદ પોતાનો પુત્ર હતો અને નારદ એ ઋષિપુત્ર–સિદ્ધપુત્ર હતા ચારણમુનિના શબ્દો સાભળી,

ઉપાધ્યાય મુઝાયા મુનિયો ખોટુ કહે નહિ 'જેને હુ ભણાવુ તે નરકે જાય?'–આ વિચારે હૃદય દ્રવિત થઈ ગયુ -શિષ્યોની પરીક્ષા કરી અને યોગ્યની પીઠ થાબડી : અને એના પરિણામે સસાર વર્જી ત્યાગ સ્વીકાર્યો આ ઉપરથી વિચારો કે–તમારે માટે અમને શુ લાગવુ જોઇએ ? તમે સસારમા, વિષય–કષાયમા, દુનિયાના રગરાગમા લીન થાઓ તેથી અમને આનદ થાય ? તમારી સદ્દગતિની, તમારી મુક્તિની અમને ભાવના હોય તમે સસારમા રવડી મરો, એવી અમારી ભાવના ન હોય હવે તમારે ખુલ્લા એકરાર કરવા પડશે ! તમારે જાહેર કરવુ પડશે કે–ધર્મગુરૂઓની જરૂર તમને શા માટે છે ? અમૂક માટે ધર્મગુરૂની જરૂર છે, એમ ખુલ્લુ જણાવવુ પડશે ધર્મગુરુ કોના થવાય ? સસારના રગરાગમા લીન થવા માગે એના ? વિચાર કરજો, માતા–પિતા, સ્નેહી વિગેરેને પૂછી નક્કી કરજો કે—ધર્મગુરૂ શા માટે જોઇએ ? (લાલન૦ ભવનિર્વૃત્તિ માટે) કહી દો તેથી સતોષ ન થાય નિશ્ચયપૂર્વક કહો બીજી વાતોનો તો તમે નિશ્ચય કરીજ ચૂકયા છો ઘર શાને માટે ? રહેવા માટે ! દુકાન ? બાર માસના રોટલા માટે ! નોકરી ? સુખેથી જમવા માટે ! મુડી ? પ્રસગ નિવારવા માટે–ગૃહસ્થાઈની પૉઝીશન સાચવવા માટે, ને સ્નેહી વિગેરેને કે પોતાને આપત્તિમા મહાય કરનાર થાય તે માટે ! તેમ 'ધર્મગુરૂ શા માટે ?' એનો એકરાર–એનો નિશ્ચય કરો ઉતાવળ ન કરો મનન કરો–ચિંતવન કરો કહી રહ્યો છુ કે—દિવસે દિવસે મિથ્યાત્વનો વાયુ, વિષય–કષાયનો વાયુ, દુનિયાના રગરાગનો વાયુ વધતો જાય છે–હવા ઝેરી બનતી જાય છે, માટે તમને

જીવતી ને જાગતી રહે અને મરી જવાય તો મૂઆએ જીવતા પણ જો બીજી ભાવના ઘર કરી ગઇ તો જીવતાય મુએલા જેવાજ છીએ ગઇ કાલે 'જય વીયરાય' સબધી કહ્યુ હતુ તમે ત્યા જે પ્રાર્થના કરો છો—જે લખાવી આવો છો, તેજ અપાય છે અમે તમારા નથી, એમના છીયે આ જીવનની બધી આબાદી, શાતિ, એ બધુ એનામા રહીએ તો! એમની આજ્ઞામા ન રહીયે તો આબાદી દૂર થાય તમે કહો ગમે તેમ, પણ અમે ઓછા માનીએ એવા છીયે? અમારે જીવવુ છે! જીવવુ છે એટલે શ્વાસની દરકાર છે એમ નહિ જે શ્રી જિનેશ્વરદેવને માને તેને કશાની દરકાર હોતી નથી એને અશાતિ કે મુઝવણ હોતીજ નથી એને તો સ્વપરનો વિવેક હોય, ઉભયના હિતની ભાવના હોય રૂચે એનુ માનવુ, ન રૂચે એને મનાવવા આગ્રહ નથી અસાધ્ય દરદીઓને ભલભલા ડૉક્ટરો કે ધન્વતરી વૈદ્યો પણ સારા નથી કરી શકતા જ્ઞાનીયો કહે છે કે—અસાધ્ય દરદીના દરદ મટાડવાની પચાયતમા પડતાજ નહિ માટે જેને રૂચે તેને કહુ છુ ન રૂચે તેને કઇ કહેવાપણુ હોતું નથી વ્યવહારમા પણ માબાપ એકવાર, બેવાર, પાચવાર કે પચીસવાર પુત્રને સમજાવે અને ન સમજે તો કહી દે કે—ભાઈ! તુ તારૂ ફોડી લે તેવીજ રીતે જ્ઞાનીયો કહે છે કે—'અસાધ્ય વ્યાધિનો ઉપાય નથી' કાલે "જય વીયરાય"મા શી પ્રાર્થના કરી ગયા? જય વીયરાયમા જે ત્યા બોલો છો તે સાચુ કે બનાવટી? હૃદયથી કે બહારથી છે? ઠગવાની ક્રિયા કે આત્મસાક્ષીની? અહિં છઠ્ઠુ ધૂનન અધ્યયન વાચવાનુ છે પહેલા ભૂમિકાશુદ્ધિની જરૂર

કે જય વીયરાય બોલતી વખતે એ ત્રણ લોકના નાથને ઓ-ળખવા જોઈએ ધ્યાન પર આવવુ જોઈએ કે—એની સેવા જેટલી લાભ કરનારી છે એટલીજ એની આશાતના હાનિ કરનારી છે સાચા હૃદયથી થયેલી સેવા લાભ કરનારી છે ત્યા દભ કેળવાય તો ભયકર હાલત બને કે મદિરમા દુનિયાદારીની વાતચીત ન થાય હાસી, મશ્કરી અને કજીયા વિગેરે એ પવિત્ર સ્થાનમા ન થાય

જે માગો છો તેજ મળે છે કે બીજુ ?

'જય વીયરાય' વીતરાગ પાસે બોલનારની કયી દશા હોય? જે બોલો છો—જે પ્રાર્થના કરો છો, જે રોગ કાઢવા માટે જે ઔષધ નિર્માણ કરાયેલ છે, તેજ ઔષધ અપાય છે કે બીજુ ? અમે કમ્પાઉન્ડર એના–તમારા નહિ જેને જચે તે અહીં આવે, ન જચે તેને આવવા આગ્રહ કે આમત્રણ નથી સભા શોભાવવાકે ભલુ મનાવવા આવવાની જરૂરત નથી નાહક સમય બગાડવાનુ કામ શુ ? માગીએ છીએ તે મળે તેમ છે અને બીજુ મળે તેમ નથી, એ ખાત્રી હોય તો આવવુ તે ન મળે તો દુ ખ થવુ જોઈએ ઝવેરીઓ હીરા લેવા જાય કે પથરા ? હીરા ન મળે તો પથરા લઈને આવે ? નહિજ પોતાની મહેનત નિષ્ફળ ગઇ એમ માને તેમ અહીં શુ ન મળે તો નિષ્ફલતા માનો ? અહિ તમે શુ કામ આવો ?, એ નહિ વિચારો તો તમે ઠગાશો અમારૂ કાઈ જવાનુ નથી તમે આમને માનો છો એવુ અમને લાગે છે, આમનો આશ્રય માગો છો એવુ અમે માનીયે છીયે, એને લઈને તમે ન પામો તેનુ દુ ખ થાય છે અને દયાનો ઝરો છૂટે છે

તમારા ઉંધા વર્તાવથી દીલગીરી થાય છે એના યોગે કાઇક કડના શબ્દ કહેવાની ફરજ પડે છે અને એ ફરજ વ્યાજબી છે, એવુ હજી સુધી તો ખરાબ લાગે છે તમે અમારા પર આધાર રાખો અને જો અમે તમને સમતાથી સાચી શીખામણ ન આપીએ ને જરૂર પડે તો કરડા પણ ન થઇએ તો અમે ગુન્હેગાર બનીએ હૃદયમા સાચુ લાગે તો હા કહેજો, પણ હા કહો તો ચેતનવતી હા કહેજો શાતિ, સમતા અને ક્ષમા રાબના જેવી ન જોઇએ સાચી શાતિ જોઇએ જે શાતિ, સમતા અને ક્ષમા પોતાનું અને પારકાનું હિત ન કરે, અહિત કરે, તે શા કામની? જે માબાપ છોકરાને સદાચારી ન બનાવે, તે માબાપ છે કે છોકરાના દ્રોહી છે? દીકરાને સુવાડી મૂકે, ચલાવે નહિ, બેસાડી રાખે, સુઈ રહે અને સુખી થા, એમ કહે એ માબાપ? માબાપ તો તે, કે જે જેમ દિવસ જાય તેમ અકુશ વધાર્ય જાય કેડે બેસાડવુ સારૂ લાગે, પણ અમૂક વખત સુધી! તે સમય પછી બાળક કેડે બેસવાનો આગ્રહ કરે તો મારે, રોવડાવે કહે કે-મને કેડે બેસાડવુ ગમે છે, બેસનારને પણ ગમે છે, પણ બેસાડી રાખીએ તો શુ થાય? માબાપ તો તે, કે જે કેડે બેસાડવાના સમયેજ કેડે બેસાડે જરા પણ કેડે બેસાડવાની લાયકાત ગઇ કે ઉતારી મૂકે આગળી આપે, મૂકી દે, જોયા કરે કે-રખે પડે! એનો ઇરાદો એ કે-બાળક ચાલતો બને જો એ મૂજબ ન ચલાવાય તો એવી ટેવ પડે કે-આળસુ, બાળક રહી જાય! અમૂક વય સુધી બાળકને રમત ગમત કરવા દો, તે પણ મરજી મૂજબ તો નહિ જ! ચપ્પુ હાથમા લે તો ખુચવી લ્યોને? રૂએ તોયે

લઇ ત્યોને? (સભામાંથી૦ અનુભવસિદ્ધ છે) એ બધો અનુભવ અહીં લાગુ કરો તો બધો પાર આવે ગમે તે ભયો ગોમા—ગમે તે પરિસ્થિતિમા, અમે શ્રી મહાવીરદેવનો માર્ગ છૂપાવવા માગતા નથી જીવીએ ત્યા સુધી, શ્વાસની ધમણ ચાલતી હોય ત્યા સુધી, આપણે આ પ્રઘોષ કરવાના છે જે અહીં મુઝાયો તે ગબડયો શરીર જાય તેની શી હાનિ? નવુ મળે આ જાય તો? સર્વસ્વ જાય. કટેશ્વરી દેવીએ શ્રી કુમારપાળ મહારાજાને ત્રિશૂળ માર્યું અને શરીરમા કોઢ રોગ થયો શરીર બળવા માડયું કુમારપાળને એમ થયું કે—શરીરની ચિ તા નથી પણ કોઢ રહી જાય ને મને કોઢીઆ તરીકે જગત્ જૂએ, તો દુનિયામા જૈનશાસનની નિદા થાય લોકો કહે—" લ્યો, ધર્મ પામ્યા, ફળ કાઢયુ!" માટે ઉદાયનમત્રીને કહે છે કે—અત્યારે ને અત્યારે ચિતા ખડકાવી મને સળગાવી દો! ઉદાયન મત્રી કહે છે કે—'રાજન્! જીવતા હશો તો ઘણો ધર્મ થશે જીવવા ખાતર દેવીનું માનો અને બલિદાન આપો' કુમારપાળ કહે છે કે—'શરીરની રક્ષા માટે હિસા કરૂ તો કાલે દયાનો પ્રચાર કરીશ એની શી ખાત્રી? લોકો પણ કહેશે કે—આપના શરીર ખાતર તો હિસા કરવા તૈયાર થયા હતા અને પારકે ઘેર નાના કહાપણ કરવા આવો છો? શરીર તો ફરી પણ મળશે, પણ શ્રી મહાવીર જેવા દેવ, શ્રી હેમચદ્ર સરખા ગુરૂ, અને દયાધર્મ ફરી ફરી મળે નહિ ધર્મની સેવામા શરીર જાય તેનો વાધો નહિ' ઉદાયન પણ ખૂશ થઇ ગયો કે—ધર્મી તે તો આવા હોય દુનિયાના અનુભવો અહી લાગુ કરો બાળકને ચાલતો કરવા કેટલુ

કમનસીબ છે, પણ ચિંતામણી પ્રભાવહીન નથી જેમ જેને ચિંતામણી મળે તે આદમી ભાગ્યવાન હોય તો ભીખ માગતો ન રહે, તેમ આ તીર્થ પામે તે પણ જો આને પચાવી જાણે તો સસારમા રખડતો ન રહે તીર્થ મળે અને અસાર ખનેજ નહિ, એ કયી રીતે બને? આ તીર્થનો જે જાતિનો મહિમા છે, તે બરાબર હૃદયમા કોતરાઈ જવો જોઇએ આવી તીર્થની પ્રશસા કર્યેથી વળે નહિ આરૂં મળે તેને સાચવવાની જોખમદારી બહુ મોટી છે જેને એ મળી જાય તે તેની જો રક્ષા કરતો નથી, તો મળેલ વસ્તુની કિંમત એ સમજી શકયો નથી એમજ કહેવાય તીર્થ એ યોગ-ક્ષેમ કરે છે જે વસ્તુ મળી નથી, તેની પ્રાપ્તિ કરાવવી તે યોગ પ્રાપ્ત થએલી વસ્તુનું સરક્ષણ કરવુ તે ક્ષેમ સારામા સારી ચીજ મળી, ઉંચામા ઉંચી વસ્તુ હાથ લાગી એ મોટામા મોટુ સદ્ભાગ્ય મળેલાને સાચવવામા અને સેવવામાજ ખરી કસોટી છે જેને તીર્થ મળે એને ઘરની, બારની, કુટુબની, પરિવારની, દુનિયાની અને તેની સાહ્યબીની અપેક્ષા રહેતી નથી બધાથી એ આત્મા પર હોય છે સર્વથી પોતાને એ પર તરીકે જૂએ છે દુનિયાથી પોતાને ન્યારો સમજે છે. દુનિયાથી ન્યારા થવામા પોતાનું શ્રેય જૂએ છે કેમ ન્યારા થવાય, એની કાર્યવાહી કરે છે મળેલુ અખડપણે કેમ જળવાઈ રહે, તેની તેને હમેશ ચિંતા હોય છે આ બધુ હોય તો તો તીર્થ મળ્યું તે સફળ થાય કોઇ કહે–'સપૂર્ણ આરાધવાની તાકાત આવે, શરૂઆતથીજ તેવી તાકાત હોય, ત્રુટી શરૂઆતથીજ ન થાય, તોજ આરાધવુ' તો એ બને? શાસ્ત્ર કહે છે કે–ભાવના જરૂર એવી હોય કે, સપૂર્ણ તાકાત

ક્યારે આવે અને શરૂઆતથી જરાપણ ત્રુટી ન થાય એવી યોગ્યતા ક્યારે આવે! પણ કોઇ કાળે એવુ બન્યું નથી કે-શરૂઆતથીજ સંપૂર્ણ આરાધના થાય અને ત્રુટી ન આવે ભણુના જનારો પહેલેથીજ એમ માને કે-એકવાર સાભળ વાથી યાદ આવે તોજ ભણવુ, તો તે ભણી શકે? પચીસવાર કહે તોયે યાદ ન રહે, સો વાર ધુટે તોયે ભૂલે, નક્કી ઠરે લામાએ ચૂકે, તો પણ કહે કે-ભૂલાય, ચૂકાય, પણ ઉદ્યમ કરીએ તો એકઠા-હુશીયાર થવાય ચાલવા પણ એમ ને એમ શીખ્યા હતા? ટીચાઇને, અથડાઇને, પછડાઇને શીખ્યા હતા જન્મ્યા કે તરત તો નહિને? બાળકના પગ જમીન પર ગોઠવવામાએ ઘણી મુશ્કેલી પડે છે ચાલવાની વાત તો વેગળી છે, પણ જમીનપર પગ ઠરાવવામા, અરે ગોઠવવામા કેટલી મુશ્કેલી? ચાલતા શીખતાએ પછાડો ખાવી પડે, ડાચુ, નાક, ઢીંચણ, છુંદાઈ જાય આ બધુ બન્યું તો આજે કેવા ચાલી શકો છો! પડવાની કે વાગવાની બીકે ચાલ્યાજ ન હોત, હિતૈષીયોએ તમને ચલાવવાની તૈયારીજ ન કરી હોત, તમારી દયા ખાધી હોત, તો તમે જીવત કે મરી જાત? હિતૈષીયો સમજે છે કે-ભલે પડે, ભલે વાગી જાય, ભલે રડી પડે, પણ મારે એને એક વાર જમીનપર પગ ગોઠવીને ચાલતો તો કરવો છે ચાલતા શીખવતા પણ આગળી આપે અને વળી ખેંચી લે વળી આગળી આપે અને ખેંચી લે (મહા૦ બધાને અનુભવ છે) એ અનુભવ અહીં તમે ભૂલી જાઓ છો, માટે યાદ કરાવુ છુ હવે કોઈ કહે કે-'આગળી છોડી દીધી તે બાળકને પટકવા, રોવરાવવા' -તો તે ન્યાય કે અન્યાય? શરીરની સુખશાતિ માટે જે જે

સાધનોનો ઉપયોગ કરો છો, હિતૈષીઓની ક્રિયાના જે અર્થ કરો છો, તે અર્થ અહીં કરો તો કદીયે વિપરીત ભાવના પણ નહિ થાય પૂરો વિચાર કરી, સમજી, વસ્તુને સ્થિર કરી, મક્કમ બનાવો કે-તેમા પરિવર્તન ન થાય હિત માટેના પ્રયત્નોને વ્યવહારમા યોગ્ય માનો છો માતા, પિતા, કુટુબીયો, વડીલો, બજારના હિતૈષીયો જે સલાહ આપે, શીખામણ માટે કડુ શબ્દો પણ કહે, આળસુ છો એમ કહે, કાનપટ્ટી પણ પકડે, ધોલ પણ મારે, અપમાન પણ કરે, તમે નાલાયક છો એમ પણ કહે, આ બધામા તમે તરત માનો છો અને અહીં આવો ત્યા બધી ભાવના પલટાય શાથી? શરીર પર પ્રેમ છે તે આત્મા પર પ્રેમ નથી માટે કહેવુ જોઇએ કે-હજી આત્માને સપૂર્ણ ઓળખ્યો નથી

<u>તમારૂ શુ?,—શરીર કે આત્મા?</u>

શરીરની સેવા લગભગ ચોવીસે કલાક કરો છો આ સેવામા એક બે કલાક કાઢો, તેમાએ શરીરની સેવા પહેલી આ કેવી દશા? આ બધી વસ્તુ તમારા હૈયામા પ્રવેશ પામે તે માટે આ વાત છે શરીરમાત્ર સર્વસ્વ માન્યુ, શરીરની સારવારમાથીજ પરવારો નહિ, ત્યા શુ થાય? તમે બધાને ખવરાવો, પીવરાવો, સાચવો, કુટુબીયોનુ ભલુ કરો, તે તમારા પોતાના શરીરની રક્ષા માટે! એમાથી પરવારો ત્યારે અહીં આવોને! શરીરપરના મમત્વને તમે ખસેડી નથી શકતા, ત્યા સુધી આત્મા પ્રતિના મમત્વને કયી રીતે જગાડી શકાય? સેવા કરવાની છે આત્માની અને ચાલે છે શરીરની મુઝવણ અહીં છે અહીંજ મતભેદ થાય છે શરીર પોતાનું કે

આત્મા પોતાનો ?, એમાએ વાંકા–એ કયી રીતે બને ? તમારા એ શરીરપરના મમત્વપર કાપ ન મૂકીયે, ત્યા સુધી ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવની આજ્ઞા હયામા કયી રીતે ઘુસે એ બતાવો! જે આદમી શરીરને પારકુ સમજે, તે એની સેવામા ચોવીસે કલાક સમર્પે ? આ તો કહે છે કે–ભગવાન્ શ્રી મહાવીર દેવનો ધર્મ સાભળાવો તે એ કઇ મુઠ્ઠીમા પકડી મ્હોમા ઘલાય એવો છે ? આગમમાથી મુઠ્ઠી ભરી ખીસ્સામા નખાય એમ છે ? મુઠ્ઠી અનાજ–ગનાજ છે ? રસબસ છે કે પવાય ? ધર્મ સભળાય કયી રીતે અને કયારે ? ભગવાન્ શ્રી મહાવીર દેવનો ધર્મ કઇ સામાન્ય નથી ત્યા સમારરસિકો સ્થિર ન થઈ શકે ભાગાભાગજ થાય દોડાદોડી અને અથડાઅથડી પણ થાય સમજ્યા ! હમણુ ભૂલી જાવ હસીને બગાડયુ એમ હસાયજ નહિ ગભીર બનો વિચાર કરો હસીયે કયારે ? આપણુ અકબધ હોય ત્યારે ! ઘેર લગ્નોત્સવ હોય, મડપ બધાયો હોય, અને એક બાજુ લાહ્ય લાગે તે વખતે આસુ આવે કે હસાય ? રોજે નહિ, મુઝાજેય નહિ, ને હસજો પણ નહિ ગભીર બનો ! રોવાનુ પામરોને આપણે રોવાનુ નહિ આપણે તો બહુ કરવુ પડશે મોક્ષમાર્ગ આરાધવો એ કાઈ નાના છોકરાના ખેલ નથી આરાધન કરતા કરતા ખપી જઇએ તો દુ ખ કે આનદ ? આનદ હોવો જોઇએ ખપવાના તો છીએજ ને ! ઘર–કુટુબ–મારૂ કરતા મરો એ ઠીક કે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવનો માર્ગ, એની આજ્ઞા, એને પોતાનુ કરતા મરો એ ઠીક ? સમાધિમરણ કોને ? આવુ ચિતવન કરતા કરતા મરે તેને ! આના તરફની સદ્ભાવના

કરવુ પડે છે? અત્યારે ભલે બાળકને ભૂડુ લાગે, પણ પરિણામે ક્રમે ક્રમે એ બાલક જાતે ખાતો-પીતો-બોલતો થઇ જશે, એટલે દુનિયા પણ કહે કે-માબાપ સારા કે બાલકને આના બનાવ્યો પણ માબાપ જો બાલકને એદી બનાવે તો? હવે કહો કે-'જૈનધર્મગુરૂ તમને કેવા બનાવવા મથે તો ધર્મગુરૂ કહેવાય?' જય વીયરાયમા તમે જે માગી આવો છો, તે પામી શકો તેવા બનાવે તો ને!'

ગુરૂ સગા જોઈએ કે કે ઓરમાન?

'જય વીયરાય!' ત્વ જય! શુ કામ? તમે જયવતા રહો એ માટે એની જયમા આપણી જય છે માટેને? આપણે કઇ ગાડા-બાડા છીયે કે જેની તેની જય બોલીએ? એની જયમા આપણી જય ન હોત તો ~ય બોલત? એ કેવા છે? વીતરાગ તમારા આત્માને પૂછો કે-એ કોણ છે? તુ કેમ આવ્યો છે? અને શા માટે હાથે-પગે તિલક કરે છે? રોજગાર ધધો મૂકી શ્રી વીતરાગ પાસે આવવાનુ શુ કારણ? 'એ કોણ છે અને તુ એમની પાસે કેમ આવ્યો?'—એ વિચાર કરવામા આવે તો ચક્કર પલટાઇ જાય એ એવી વ્યક્તિ છે કે જેણે સર્વસ્વ મૂકયુ, ઘોર ઉપસર્ગ-પરિષહ સહ્યા, ભયકર તકલીફ વેઠી આત્માના કર્મમલને દૂર કર્યા, અનતુ જ્ઞાન પેદા કર્યું, આખા જગતને જોયુ ને આપણા ભલા માટે હતુ તેટલુ બતાવ્યુ! માટે એને ઓળખનાર આત્માની દશા ફર્યા વિના રહેજ નહિ "ઇચ્છામિ ખમાસમણ"નો દેનાર આજ્ઞા વિરૂદ્ધ ચાલતા બાપનો પણ ન રહે સૂત્રના જો એક એક શબ્દપર વિચાર કરવામા આવે, શ્રી જિનેશ્વરદેવના

શાસનના એક એક સૂત્રનું રહસ્ય સમજીને તેના એકએક પદનો જાપ કરવામા આવે, તો આત્મા જરૂર સિદ્ધિ પામ્યા વિના રહે નહિ માત્ર હૃદયપૂર્વક વધુ જોઈએ ન થતું હોય તો ગભરાશો નહિ, પ્રયત્ન કરજો, પણ જે કાઇ કરતા હો તે મૂકી ન દેતા ત્યા જવુ ન છોડતા નહિ તો છો તેવાયે નહિ રહો જતા આવતા છો તો આટલાયે ધ્વનિ ઠાનમા પડે છે આજે કડવા લાગે છે તે કાલે મીઠા લાગશે વેલણ ઘાલીને પણ પાયેલી દવા કામ તો કરે હૃદયના આનદથી પૂરેપૂરી પીવાય તો જલદી અસર કરે, રોઈ રોઈને અરધી-પડધી પીવાય તો ચાર દિવસ મોડી અસર કરે, પણ અસર તો થાય બાલકની છાતી પર પગ મૂકી, મ્હોંઢુ ફાડી વેલણથી દવા પાવામા બાળકની લાતો, ગાળો, શ્રાપ ને તિરસ્કાર ખાવાની કેટલી તાકાત કેળવવી પડે છે, એ વાત માતાને પૂછો માતાનો ઈરાદો તો એજ કે-દીકરો જીવતો રહે એવી રીતે બળજબરીથી માતાના હાથે દવા પવાયેલા બાળકો આજે નિરોગી અને બળવાન થઈને ફરે છે જે માતા એવી ફીકર ન કરે તે માતા નહિ તે માતા કહેવાતી હોય તો તે ઓરમાન માતા, પણ સગી માતા નહિ અમે સગા ગુરૂ કે ઓરમાન ગુરૂ ? અમે તમને પારકા નથી માનતા તમે ગાળ દો, હોહા કરો, ધાધલ કરો, તોયે અમે તો જે દેવાનું છે તે દઈશુજ "મારા"ને સારા બનાવવા એ સહેલુ નથી, પણ મારાને સારા બનાવવાના પ્રયત્ન તો કરૂ ને ? મારા એટલે એમના (વીતરાગના) ! જે એમના નહિ તે મારા નહિ એમના ન હોય તેમને મારા કરવા માગનો

નથી ! એમના મટી મારા થવુ હોય તો મહેરબાની કરી આવા રહેજો એમના થવું હોય તો આવજો એમણે બધુ છોડી દીધુ હતુ ને સસારથી ચાલી નીકળ્યા હતા તમારે પણ એવા બનવુ હોય તો આવજો જે ઔષધ માગી આવ્યા તે લેવુ હોય તો આવજો એના મટીને આવો તો એક પળ પણ મેળ નહિ મળે જો તમે હૃદયમા એને ચાહતા હો-એ જે પદે ગયા તે સિદ્ધિપદ મેળવવાની ભાવના હોય, તો તો તમારી ગાળો, તિરસ્કાર, ધાધલો સહીને પણ તમને હુ આ કહેવાનો, કહેનાનો, તે કહેવાનોજ !

(મલા० સપૂત ગાળો દે ?)

હમણા સપૂત-કપૂતની વ્યાખ્યા બાજુ રાખો હાલ તો ગાડા-ઘેલા બધાને આપણા માની વાત કરો લાત મારનાર બાળકને પણ મા સોડમા સુવાડે સુતરે તોય બાળકને ખોળામા બેસાડી ખવડાવે અરે, ભાણામા મૂતરના ધાટા પડ્યા હોય તોય મા ગુસ્સે ન થાય મૂતરશે માટે તળાઇમા ન સુવાડે એમ ? તળાઇમાજ સુવાડે, પણ ભોંય ન સુવાડે માતા સમજે છે કે-બાળકમાથી બાળકપણું ગયા પછી કહેવાપણું નહિ રહે માબાપની પણ ફરજ છે કે-કપુતને સપુતની જેવા બનાવવા મહેનત કરવી અભવિ જેવા લાગે ત્યારે વાત જૂદી, પણ અનત જ્ઞાની કહે છે કે-તમે હૃદયના જ્ઞાતા નથી વાત વાતમા મુઝાતા નહિ, કરુણા ભાવના છતી રાખજો અને અપકારી ઉપર પણ

ઉપકાર કરવાના પ્રયત્ન કર્યે જવા ગમે તેમ બોલે ને વર્તે, પણ ગભરાવુ નહિ ફરજ બજાવ્યા વિના રહેવુ નહિ ગમે તે સયોગમા આ કરૂણામય ઘોષ અખડપણે ચાલુ રાખવો છે મરકીથી બચાય, પ્લેગની ભયકર હવાથી બચાય, પણ ધર્મથી વિરૂદ્ધ જતી હવાથી બચવુ કઠીન છે એ હવા સ્પર્શી ન જાય, એની કાળજી રાખવાની ખાસ જરૂર છે ગમે તેવાને પણ પોતાના બનાવવાની ભાવના છે પોતાનાને સારા બનાવવાનું કામ મારૂ પણ છે એ બનાવના ગાળ, શ્રાપ, લાત, તિરસ્કાર, વિગેરે ખમવાની ધીરજ જોઇએ વાત એટલી કે-સગપણનો સબધ જોઇએ દુનિયામા કહેવત છે કે-બાલ્યકાળમા સગી મા મરશો મા ઓરમાન માના પનારે કોઈ પડશો મા ઓરમાન માના પનારે પડેલા જીને તે પણ મરવાની આળસે કોઇ ઓરમાન મા સારી પણ હોય, પણ તે અપવાદ ઓરમાન માની નિશ્રાએ પડેલા છોકરાના મ્હોં પર નૂર નહિ એને કોઈ પૂછે કે-કેમ છે ? કહે કે-જેમ છે તેમ છે મા ગઇ તે કઇ વેચાતી લવાય ! તમે પણ સગી માને વશ પડજો ઓરમાન માને વશ ન પડજો સગી મા તમારા મ્હોં કે આસુ તરફ નહિ જૂએ, પણ ભલા તરફ જોશે બાળકનુ ભલુ કરતા બાળક ઉછળે બી, પણ મા સમજે-હોય, બાળક છે સમજદાર થશે, હાલતો-ચાલતો થશે, બોલતો થશે, ઠીકઠાક થશે, એટલે આપોઆપ પગે માથુ મૂકતો આવશે અને તે વખતે જેટલુ કહીશુ તેટલુ સાભળશે

હજી તો શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયીને શ્રી જિનેશ્વરદેવની ઓળખ કરાવવાનું ચાલે છે આ એવુ સ્થાન નથી કે-પેઠા ને નીકળ્યા પેહેલાનો બહાર નીકળતા પગ ન ચાલે પેમતા જોસબધ આવે પણ નીકળતા પગ ન ઉપડે નીકળતા તો આત્મા અહીં હોય ને ખોખુ ત્યા જાય પણ આત્માને જે ઘેર મૂકીને ખોખાને અહિ લાવે તેનું શુ થાય ? કેટલુ પરિવર્તન ! એવી દશા ફેરવશોને ? એ ફેરવવા માટે જરૂરી પ્રયત્ન કરવા જોઇએને ? 'જય વીયરાય' મા પછી બીજા પાદમા તમે શુ કહ્યુ ? તમારો અને અમારો સબધ નિકટનો છે માબાપ તમારી ખાવાપીવાની અને વેપાર વિગેરેની ચિંતા કરે, ત્યારે અમે તમારા માટે શુ કરીએ તે કહો

સાચા હિતૈષિઓ કોણ ?

" होउ मम तुह पभावओ भयव । "

અને ત્યાર પછી કેટલુ બધુ માગ્યું ! આ કહ્યા પછી બહાર અવળા ચાલો તો તમારી કિંમત નાશ પામે છે 'હે ભગવન્ ! તારા પ્રભાવથી હો !' શુ હો ? માગણીનો ધોધ ચાલ્યો ! પણ માગતા પહેલા હૈયાને પૂછ્યું કે-'સાચુ માગે છે કે ઠગવિદ્યા કરે છે ?' વીતરાગે તો કહ્યુ-આવો અને આજ્ઞા પાળો તો સિદ્ધિપદ મળે ન પાળો તો સસારમા રહી જાઓ અને આજ્ઞાને ઠોકરે મારો તો રખડી જાઓ પાળે તે તરી જાય, ન પાળે તે રહી જાય અને ઠોકરે મારે તેનું શુ થાય, એ જાણો છો ? અનતકાળ સસારમા રખડવુ પડે

અને ધર્મની પ્રાપ્તિ દુર્લભ થાય ન પળે તો કાંઇ નહિ, પણ આજ્ઞાને ઠોકરે મરાય ? દાતાર નહિ બનો તે શાસનમા નભશે, પણ લુટવી લેનારા બનો તે નહિ ચાલે ! શ્રી જિનેશ્વરદેવની પૂજા ન કરે તે કહે કે–લાચાર, નથી કરી શકતો, પણ એમ કહે કે –' કરી કરી હવે, પૂજામા શુ પડયુ છે ? ' તો કયી હદ ? તમારાથી વડીલોની–માલીકની સેવા ન થાય તો થાય ત્યારે કરજો, પુણ્યોદય જાગે ત્યારે કરજો, આવતે ભવે કરજો, ભવાતરે કરજો, પણ તેની સામે યથેચ્છ પ્રલાપ ન કરતા મ્હેમાન ઘેર આવે એને ન બોલાવો તે ભલે, પાટલા પર બેસાડી ઘીની વાઢી ઉંધી ઢોળી ન જમાડો તે ભલે, પણ અપમાન તો ન કરતા મ્હેમાન સમજશે કે– એની ભાવના અગર સ્થિતિ નથી, પણ અપમાન કરો તો એ એનાથી ન સહાય મ્હેમાનને આવતો રાખવો હોય તો બેસો તો કહેવુ પડે ધક્કો મારો તો ઘરે ફરી પગ મૂકે ? સેવા ન થાય તો ભવાતરે પણ કરવાની ભાવના છે ને ? કે આવાજ રહેવુ છે ? શ્રી જિનેશ્વરદેવનુ શાસન શુ કહે છે ? દુનિયાની જેટલી ચીજો છે તે તમારી નથી તમે વળગી રહો તોયે એ તમારી સાથે આવવાની નથી તેની પૂઠે પાયમાલ થઇ જાઓ તોયે આપત્તિ વખતે તમને એ શાતિ આપનારી નથી જે ચીજ શાતિ આપનારી છે ત્યા નમતા થાઓ સેવાય તો સેવો–ન સેવાય તો હાથ જોડો, પણ વિરૂદ્ધ બનતા નહિ આ વાત છેલ્લી હદે શ્રી જિનશાસને કહી આટલુ એ 'નહિ કરો તો ભવાતરમા બહુ ભયકર હાલત થવાની તમે જૂઓ છો કે–દુખી ઘણા છે કોઇને

ખાવાપીવાનું મળતુ નથી, કોઈની એવી દશા છે કે-આમે જોવુ ગમતુ નથી, અને તમે બધા બરાબર કુટુંબપરિવાર વાળા છો તમે આવા બન્યા તેનું કારણ કહો! પૂર્વે કર્યુ છે માટે ને? જેના યોગે આ મળ્યુ છે, એ મળેલામા લીન થાઓ-એવા લીન થાઓ કે મૂળને ભૂલી જાઓ, તો તો દીકરો બાપને ભૂલી જાય એવી વાત થઈ નામ કેમ આખુ લખાવો છો? બાપ મરે તોય નામામા બાપનુ નામ લખાવો છો ને? આ બાપને ન ભૂલો અને સાચા બાપને ભૂલી જાઓ, એ કયાનો ન્યાય? તમારી ભૂલો બતાવવાને મને કારણુ છે દુનિયામા બધા તમને સારૂ કહેનારા છે દુનિયા એવી છે કે-ગાડાને પણ ડાહ્યા કહે મનમા સમજે કે-અમારા બાપનું શુ જાય છે? એનુ બગડવાનું છે તમને તમારી ભૂલ વીણી બતાવનાર કોઇ નથી મને વિચાર થાય છે કે-એવી ભૂલોમા પડયા રહ્યા અને પેલાઓના ફુલાવ્યા ફુલાઇ રહ્યા, તો આખરે પોલ ફુટવાની છે અને પીડા પામવી પડશે એ વખત ન આવે માટે શોધી શોધીને હુ ભૂલ બતાવુ હુ ભૂલ ન બતાવુ અને તમને દાનવીર, શૂરવીર, ધર્મવીર, કહ્યા કરૂ એમા તમારૂ કલ્યાણ છે? કહ્યા વિના તમને ભૂલની ખબર પડે શી રીતે? બજારમા પણ સાચા હિતૈષીયો કોણ? અણીને વખતે આવીને કહે કે-બહુ ચઢયા છો પણ બજાર જોઈને-કામ કરજો, તેજીમા ભરાઇ ગયા છો પણ બજાર મદી તરફ જાય છે, ડાહ્યાઓને પૂછીને કામ કરજો નહિ તો નળીયા વેચવા પડશે અને આબરૂ લાખની તે કાખની થવાની? જેને લાગણી હોય તેજ આ બધુ કહે ને? અમે શુ કહીએ? લાલ

પીળામા, દુનિયાના રંગરાગમા ન રસતા દહાડા ભરાઇ રહ્યા છે તૈયારીયો થઇ રહી છે ભીંત પડશે, વીજળી પડશે, ઉલ્કાપાત થશે, જ્વાલામુખી ફાટશે, ખપી જશો, પત્તો નહિ લાગે કયા જશો તેનું ઠેકાણું નથી! તમે ખાઓ-પીઓ, બગલા-બગીચામા રહો, મોટરો ફેરવો, નાટકચેટક જૂઓ, એમા અમને દુ ખ થવાનું કાઇ કારણ? અમને એ થાય છે કે-આમા ને આમા ફસી ગયા તો ભયકર દુર્દશા થશે આ બધુ ઘેર વિચારવા કહું છુ મનન કરજો એમ લાગે કે-એ બધુ ભયકર છે, આત્માને મલીન કરનારૂ છે તો છોડજો તમે રંગરાગ ભૂલો નહિ અને તમને કોઇ છોડવાનું બતાવે પણ નહિ તો થાય શુ? ધર્મગુરૂની હદ શાસ્ત્રે માબાપ કરતા ઉંચી કહી છે માબાપ ગમે તેવા તોયે મોહવશ અને સ્વાર્થવશ ગુરૂ તો નિર્મોહી એજ સાચી ભૂલો બતાવશે જૂઠુ બોલીને આવશો તો કદાચ માબાપ હાથ ફેરવશે, પણ ધર્મગુરૂ નહિ ફેરવે અનીતિ કે અન્યાયથી પાચસે કમાઇને આવે તો માબાપ એનો સ્વીકાર કરી કદાચ હુશીયાર કહેશે, ગુરૂ નહિ કહે બાયડી પરણો તો માબાપ ખૂશ થાય, ગુરૂ ન થાય પાટલે બેસી માલપાણી જમો તો માબાપ ખૂશ જ થાય, પણ ગુરૂ તો કહે-ભોળા! ઇદ્રિયોમા ન ફસાતો રસમા લીન ન થા ઇદ્રિયોના રસમા લીન થયો તો બધુ ગયું પૂર્વની કમાઇનુ ફળ ચાખ્યુ કે પછી ભયકર દશા આવે છે રંગરાગ, વિષયકષાય અને ઇંદ્રિયો પર જેમ બને તેમ વધારે અકુશ મૂકે, કે જેથી ભવિષ્યમા રૂડુ બને તમે ગમે તેમ કહો, પણ જ્યા સુધી મારી પાસે

આવવાના, ત્યાસુધી આવનારને આ વસ્તુ કહ્યા વિના હું રહેનાર નથી ઈરાદાપૂર્વક લેવા આવનારને હું ન બતાવુ તો ગુન્હેગાર ખરાને !

સરજ્યન અને કંપાઉન્ડર

તમે શુ માગી આવ્યા ? ભ-વ-નિ-વ્વે-ઓ સસારમા આત્મા એટલો લીન બન્યો છે કે-છટકતો નથી હે ભગવન્ ! તારા પ્રભાવે મ્હને ભવ પ્રત્યે નિર્વેદ થાઓ ! તમે જેમા રહ્યા છો, તે પ્રત્યે નિર્વેદને ? તમે જે સસારમા રહ્યા છો, તે સસાર ખરાબ છે કે નહિ ? ખરાબ છે છતા રહ્યા છો એમને ? રહેવાની ઈચ્છા નથી માટે જ એવી પ્રાર્થના કરીને અહીં આવો છો ને ? તમે જેને ખરાબ કહો, તેને હું સારો કહુ તો ઓવો લાગે કે નહિ ? આ સસાર તજવાની ભાવના લાવ્યા વિના છૂટકો નથી ભવાતરે પણ લાવવાની તો છેજ નથી રૂચતું તેને માટે પણ આ કથન લાભદાયી છે દુર્ગતિમા પણ નિમિત્ત પામીને કદાચ યાદ કરી શકશે કે-સાધુ તો ઘણુંએ કહેતા હતા કે-' સસાર છોડો '-પણ ન છોડ્યો શાસ્ત્ર કહે છે કે-સ્વયભૂરમણ સમુદ્રના મત્સ્યો ત્યા રહેલા બીજા શ્રી જિનેશ્વરદેવની મૂર્તિના આકારના મત્સ્યોને જોઈ સમ્યક્ત્વ પામે છે એ સમુદ્રમા દરેક આકારના મત્સ્યો હોય છે શ્રી જિનેશ્વરદેવની મૂર્તિના આકારના મત્સ્યો જોઇ ખ્યાલ કરતા જાતિસ્મરણના યોગે એમ થાય કે-આવા દેવ પામીને પણ હારી ગયા ત્યા સમ્યક્ત્વ પામી દેવાદિગતિએ જાય તમે ઉંચા-નીચા, વાકા-ચુકા, આડા-અવળા થાઓ, ળખડો, પણ હું મારૂ આ આપવાનો હું કમ્પાઉન્ડર

શ્રી જિનેશ્વરદેવરૂપ સરજ્યનનો મારૂ કામ એમની લખેલી દવા આપવાનું તમે પહેલીજ દવા 'ભ–વ–નિ–વ્વે–ઓ' લખાવી લાવ્યા ભવ ખરાબ છે તે ધ્યાન ખીંચ્યું એ સરજ્યને કહ્યુ કે–આ દવા દો અને હાથેજ પાઓ કેટલાક દરદી એવા છે કે–ઘેર જઈ દવા ઢોળી દે દુનિયાના કમ્પા ઉન્ડર તો પગારદાર,–એ એટલી મહેનત ન કરે અમે પગારદાર નથી અમારે તો વાટલુ, ઘાટલુ, પાલુ, બધુય અહીં ઉલટી કરે તો હાથ ધરીએ, પણ ઉલટી અહીં કરજો કેટલાકને ઉલટી થાય ને કેટલાક આંગળા ઘાલીને ઉલટી કરે અહીં ઉલટી કરશો તો ઝટ દવા મળશે અહીં 'ભવનિર્વ્વેઓ' માટે આવ્યા છો નિર્વેદ, એટલે સંસારને કારાગાર સમજવો તે કારાગાર એટલે કેદખાનું! તમે સંસારને કેદખાનું સમજો છો? મુદત નહિ પાકી હોય માટે પડયા રહ્યા હશો? મારા જેવો તમારી સીપારસ કરી મુદત કપાવે તો તમે તૈયાર છો? તમે એવુ કહો કે–તમારા વચન ખાતર તૈયાર છીયે તોયે બસ કેટલાક કેદી પણ એવા રીઢા હોય છે કે–બહાર કાઢે તોયે ના કહે એને તો કેદમાજ મજા આવે તમે એવા તો રીઢા નથી માગો છો બરાબર પણ અવસ્થા રીઢા જેવી બની ગઈ છે ખસવુ વસમુ લાગે છે શ્રી જિનેશ્વરદેવ આગળ જઈએ આપણને હીનકોટિના માનીએ કહીએ કે–એ તારક અને હું ડુબેલો, એ શુદ્ધ અને હુ મલીન, એ કર્મરહિત અને હું કર્મથી આવરિત, એની હયાતિમા મારી હયાતિ અને એના અભાવમા મારો નાશ હે વીતરાગ! આ સ્વરૂપે પણ નિરતર તુ જયવતો રહે ભગવન! તારા પ્રતાપે મને સસારનો

નિર્વેદ હો સસારને કારાગાર સમજી નીકળવાને તાકાતવાન બનુ, એ મારી દશા કર 'ભ–વ–નિ–વ્વે–ઓ' આ દશા આવ્યા વિના આગળનો એક પણ ગુણ વાસ્તવિક રીતિએ આવે તેમ નથી મૂળ પાયો જોઇએજ પાયા વિનાનો મહેલ ટકે ? પાયા વિનાનો મહેલ,–બેસનારને, રહેનારને અને એની છાયામા ઉભા રહેનારને પણ ભયકર છે એ લોભ ન કરતા કે–એ રૂપાળો, રગીલો, સુદર દેખાતો, દેવવિમાન જેવો છે એવા મહેલમા પણ –પાયાવગરનો હોય તો કોઇ બેસવાનુ કહે તો કહેજો કે–ના ભાઇ ! નહિ બેસુ ક્યારે ગબડે એની શી ખાત્રી ? માટે શુ કહેવાનુ છે ? ધર્મપ્રાસાદનો પાયો 'ભવનિવ્વેઓ' જોઇએને ? ભવ કારાગાર ન લાગે તેને આ ન જચે ઔષધ પાનારને જેને ભવ મીઠો લાગતો હોય તેનો ઉધમાત તો સહન કરવો પડે હું કહી ગયો છુ કે– તમારી પાસે કોઇ શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગ વિરૂદ્ધ બોલે તો સમજાવજો, ના માને તો નવકાર દેજો આપણાથી એમનુ બૂરૂ ન ચિંતવાય અને એમના ભેગા તણાય પણ નહિ ! જમીન એવી છે કે–ભૂલે તે લપસે કાઢનારે સાવચેત રહેવુ જોઇએ સામાનુ કાડુ પકડવુ ને પગ ન ખસવા દેવો એ પડે તોયે અક્કડ રહી ઉભો કરવો સૂઇ જાય તોયે ખસ્યા વિના ઉભો કરવો ઉંચકીને લઇ જવો લાતો ખાવી પણ ગભડવુ નહિ સામાનુ કલ્યાણ કરવુ, એ નાના છોકરાની રમત નથી મુંઝાયા વિના શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગમા અડગ રહી, માર્ગને પ્રચારવા, ખીલવવા, એના વધુ આરાધક અને રક્ષક બનવા–બનાવવા, કાર્યવાહી કરવાની જેમ અમારી

ફરજ, તેમ તમારી પણ છે આપણો નાતો સગો છે,– ઓરમાન નથી અમે સગા ગુરૂ ને તમે સગા શ્રાવક આપણા બેયના તારક શ્રી જિનેશ્વરદેવ જેમ દૂધમા ઘી તેમ આ ત્મામા સિદ્ધિપદ છે માખણ કાઢવાની ગોળીમા રવૈયો ક્યારે ફરે? દૂધનુ દહીં ડેલુ લીનુ થાય ત્યારે! રવૈયા ખીંચનારા કેવા હોય? મજબૂત, પસીને રેબઝેબ થાય તોય ખીંચ્યેજ જાય એવા હોય ખીંચતા એવો ઘોઘાટ થાય કે–ઉંઘતા જાગે ખીંચવાની વાત તો દૂર છે હજી તો ગોળીમા દૂધ નાખ વાની વાત છે, ત્યા તો પચાત છે, પોષક દૂધની સાથે નાશક દૂધ પણ હોય છે ગોળીમા તો પોષક દૂધજ નખાય એ દૂધને ઓળખવા માટે ચશ્મો કાઢવા પડશે અસ્તુ આગળ શુ શુ આવે છે, તે હવે પછી—

[૭]

શાસન ૨૧૦૦૦ વર્ષ રહેવાનું છે, પણ તે શી રીતે ?

ટીકાકાર મહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજીએ મગલાચરણ કરતા, તીર્થની પ્રશસા કરીને એમ બતાવ્યું કે–આ તીર્થ સદાને માટે જયવતુ છે અને અમુક ક્ષેત્રમા જ્યા સુધી એ રહેવાનું છે ત્યા સુધી જયવતુ જ રહેવાનું છે કારણ કે–એનામા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી, તેમજ એક પણ સુયોગ્ય વિચારનો બહિષ્કાર પણ નથી તેના સિદ્ધાતો અનેક રીતિએ એવા સિદ્ધ થએલા છે કે–તેને સેવનારો જરૂર સસારથી મુકત થાય જ માટે જ તે તીર્થ આ વિશ્વમા શાશ્વત કાળ સુધી રહેવાનું છે દુનિયામા એની સરખામણીમા ઉભુ રહી શકે એવુ કોઇ તીર્થ નથી અને માટે સઘળા શ્રી જિનેશ્વરોએ શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાયેલુ છે એ તીર્થ પામેલાઓએ પોતાની જાતના ભલા માટે, આત્માના કલ્યાણની ખાતર, એને અખડિતપણે સેવવા —આચવવા માટે, જેટલી શકિત હોય તેટલી વેડફી નાખવી જોઈએ આ તીર્થમા પોતાના ભલાપણાની ક્રિયામા સામાનું ભલુ પણ એકાતે સમાયેલુ છે, એમા કશો શક છેજ નહિ એક એક વ્રતનો વિચાર કરો આપણે અહિસક બનીએ તે એટલાજ માટે કે–કોઇપણ પ્રાણીને ઇજા ન થાય આપણે મૃષાવાદનો ત્યાગ એટલા માટે જ કરીએ કે–કોઇને પીડા ન થાય કોઇ ચીજ અનુમતિ વિના ન લેવી, કારણ કે–લઇએ તો સામાને દુ ખ થાય અબ્રહ્મમા તો અનેક જીવોનો

સહાર બેઠેલો છે, માટે એનો ત્યાગ ન કરીએ તો એ સહારના ભાગીદાર થઇએ પરિગ્રહના યોગે અનેક આત્માને તકલીફમા મૂકવા પડે છે તે ન મૂકવા પડે, માટે પરિગ્રહનો ત્યાગ જે જે ક્રિયાઓ પોતાના કલ્યાણ માટે યોજાએલી છે, તે બધી ક્રિયાઓમા પોના સાથે પારકાનું ભલુ નિયત છે આમાને પાપથી રોકવાના પ્રયત્નમા પણ ભાવના એ કે-એ દુર્ગતિએ ન જાય જૈનશાસનમા એવી કયી ક્રિયા છે, કે જેમા પોતાના ભલા સાથે પારકુ ભલુ ન હોય? પરન્તુ વાત એ છે કે-વસ્તુ વસ્તુ તરીકે જચવી જોઇએ

*

શરૂઆતમા ટીકાકાર મહર્ષિ તીર્થનો મહિમા ગાતા બતાવી ગયા કે-એક પણ સુવિચાર માટે બહિષ્કાર નથી અને એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન પણ નથી જેણે વસ્તુની સુદરતા જાળવવી હોય, તેણે કચરો ન પડે તેની કાળજી રાખવી જોઈએ ચિત્રકાર ચિત્ર દોર્યા કરે, પણ તેના પર ધૂળ પડે તો ચિત્ર રદ થાય, માટે બારી બધ કરે તેમા વાધો છે? એની ભાવના ચિત્ર મલીન ન થાય એ છે એક પણ અયોગ્ય વિચારને શાસન ન નિભાવે, તે શાસનની સુદરતા માટે જરૂરનું ખરૂને? કોઇ કહે કે-જીવનાર હશે તો જીવશે આયુષ્ય નહિ હોય તો જીવનાર નથી એમ માની અગ્નિથી બચાવ ન કરે, અગ્નિની ચિતામા પડે, અગ્નિની જ્વાળા આવે તોયે ખસે નહિ, અગ્નિ બુઝાવવાના ઉપાયો ન કરે, તો એ યોગ્ય છે? ઘરમા રહેલી મીલ્કતને પાણીથી તણાતી, અગ્નિથી બળતી, કે ચોરથી ચોરાતી બચાવો કે નહિ? વિશ્વા

સઘાત કરી કોઇ લઇ ન જાય તેની કાળજી ગખો કે નહિ ? સાચવવાના પ્રયત્ન કર્યા પછી જાય તો કહો કે-પ્રયત્ન કર્યો પણ ગયું, તેનો ઉપાય નહિ પ્રયત્ન ન કરો ને જાય તો દુનિયા તમને ડાહ્યા કહે કે મૂર્ખા ? શ્રી મહાવીરદેવે કહ્યુ કે-શાસન એકવીસ હજાર વર્ષ ચાલવાનુ એ નક્કી પણ સાથે એ પણ કહ્યુ કે-સાચવનાર યુગપ્રધાન પણ ૨૦૦૪ થવાના એ થશે જ માટે એ રહેશે જ પેઢીને ચલાવનારા હશે તો પેઢી રહેશેને ? ચડતી ચાલનારી ચીજોની ચાવી તો ફેરવવી પડેને ? કોઇ કહે કે-શાસન ટકવાનુ છે, માટે મહેનત કરવાની જરૂર નથી તે કયા સુધી આવ્યો છે તે વિચારો અનતજ્ઞાનીયોએ જે જોયું છે તે બનવાનુ તો છેજ એમા પરિવર્તન કોઈ કરી શકે તેમ નથી પરતુ અલ્પજ્ઞાની આત્માઓની ફરજ છે કે-એની રક્ષા માટે ઘટતો પ્રયત્ન કરવો જોઇએ જેઓ શુ જરૂર છે એમ કહે છે, એ સૂચવે છે કે-તેઓને હજી વસ્તુની મહત્તા ઠસી નથી જે વસ્તુ માટે પૂરો પ્રેમ હોય, તે વસ્તુ માટે મમત્વભાવના જાગતી નથી શ્રી કુમારપાલ મહારાજાને મરણાત કષ્ટમા પણ એ ભાવના ન થઇ કે-કયા આ ધર્મ સ્વીકાર્યો કે જેથી દુર્દશા થઈ ! જે વસ્તુ પ્રત્યે સદ્ભાવ હોય-પ્રેમ હોય-મમત્વ હોય, એ વસ્તુની રક્ષા માટે ચાહ્ય તેવા સકટો આવે તો પણ આત્મા નારાજ નથી બનતો ગૃહસ્થાવાસમા તમને ઓછી મુશ્કેલીયો આવે છે ? કોઇ દિવસ કટાળ્યા ? પ્રેમ છે માટે છે, એમ નક્કી કર્યું છે ઘર ચલાવવામા કમ જોખમદારી નથી જૂદા જૂદા સાથે કેમ બોલવુ, ચાલવુ, આ બધુ તમારે

શીખવુ પડે છે પણ ત્યા ઠડાળો આવે છે? મૂકી દઉં, એમ ભાવના થાય છે? 'इद मदीय-આ મારૂ'-એ અકાઇ ગયેલી વાત છે કદાચ મૂકવુ પડે તો હૈયામા ઘણી પીડા થાય ગરીરમા મહેજ ફેરફાર થાય તો-ચિંતા થાય કે-ગરીર બગડ્યું, સુધારવા પ્રયત્ન એકદમ કરવો જોઇએ એટલુ મારાપણું જ્યાસુધી તમને શાસન પ્રત્યે ન આવે, ત્યાસુધી તમે આત્માને પૂર્ણપણે ઓળખ્યો એ માનવાને જૈનશાસન ના પાડે છે ધર્મિ કહેવરાવવુ ગમે છે, કોઇ અધર્મિ કહે એ ગમતું નથી, પણ ધર્મી બનવાનો પ્રયત્ન થતો નથી ! કોઈ તમને જૂઠા કહે તે ખમાય નહિ, ત્યારે તમે સાચા જ છો? એમ પણ નથી સાચા છો નહિ ને જૂઠા કહે તે ખમાતું નથી, એ કેમ ચાલે ? સાચા બનવા કેટલો પ્રયત્ન કરવો જોઇએ ? ધર્મિ કહેવરાવવુ સહેલુ છે, એથી ધર્મી બનવુ એ કઇગુણું કઠીન છે પૂર્વ પુરૂષોએ અનેક આપત્તિયો સહીને પણ આ આગમને સાચવ્યું તે કયી ભાવનાએ? એ બધા પુષ્પની શય્યા ઉપર સુઇ રહેતા હતા એમ? એમને આવેલા સમય આપણા ઉપર આવ્યા હોત તો આજે શુ થાત? આપણી કેટલી નિર્બળતા છે તે જૂઓ બળનો ઉપયોગ ઉત્તમમા ઉત્તમ વસ્તુના સરક્ષણ માટે થવો જોઇએ ! બલવાન્ કે ધીર બને તે શાને માટે? કોઈનું ભૂડુ કરવા, બગાડવા કે ખરાબ કરવા? નહિ શાસનમા જેટલા બળીયા બન્યા તે બધાએ બીજાનું ભલુ જ કર્યું અહીં બલ તથા ભાવના જૂદી જાતિના જોઇએ છે જેટલા પ્રમાણમા હૃદયમા વસ્તુ ઉતારી શકાય, તેટલા પ્રમાણુમા ભાવના જાગૃત થાય ભગવાને પણ કહ્યુ, ગણધરોએ

પણ કહ્યુ, અને આચાર્યોએ પણ કહ્યુ કે-શાસન જયવતુ છે પણ એને જયવતુ રાખવા આપણે આપણી શક્તિ ખરચવી પડશેને? આપણેજ જયવતુ રાખી શકીએ છીએ, એવું અભિમાન લાવવાની જરૂર નથી પણ આપણે કાળજી તો રાખવી પડશેને? આ મહાત્માઓએ લખેલુ વાચો તો ખબર પડે કે-કેટલો શ્રમ સેવ્યો છે, સાચા-ખોટાના વિવેક માટે કેટલી મહેનત લીધી છે! સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યાત્વ, વિરતિ અને અવિરતિ, પ્રમાદ અને અપ્રમાદ, સત્ય અને અસત્ય-આ બધાનું પૃથક્કરણ કરવા કેટલી મહેનત કરી! પણ એ બધુ ન કરતા, ફાવશે તે કરશે એમ માન્યું હોત તો? તમે દુનિયાના પ્રવીણ બનવા માટે જેટલો અભ્યાસ કર્યો છે, તેટલોય તીર્થના રક્ષક બનવા માટે કરવો પડશેને? આજ સુધી તો કર્યો દેખાતો નથી આ મહાપુરૂષોને બરાબર ઓળખ્યા નથી અ ને તેઓની કાર્યવાહી જાણવાની દરકાર પણ કરતા નથી

શ્રી 'કુમારપાળ ચરિત્ર'-નો એક પ્રસગ

કોઇ કહે કે-ધર્મની વાતમા બોલવાની શી જરૂર?-એમ બોલનારની મતિ ઠેકાણે નથી, એમ મને લાગે છે જાતની રક્ષા કરો, જે વસ્તુ મૂકી જવાની તે વસ્તુ પાછળ ગાડા-ઘેલા થઇને ફરો, જવાની વસ્તુ જાય તે વખતે આખમાથી પાણી નીકળે, શોક ન શમે, હૃદયમા દુ ખ થાય, ડુમો ભરાય, શોકના ચિહ્નો ધારણ કરે, ખાવુ પીવુ ન ભાવે, આ બધુ થાય, અને ધર્મ માટે કાઈ નહિ! ત્યા મારાપણું છે અને અહિં મારાપણું નથી, તો કલ્યાણ કયી રીતે થાય? જો મોક્ષસુખ જોઇતુ હોય અને આપત્તિમાથી છૂટવુ હોય તો આ

શાસન–આ તીર્થપર મારાપણું પેદા કર્યા વિના છૂટકો નથી ભોગ નહિ આપવાથી એક રાત્રિએ ત્રિશૂળ બતાવી દેવી કહે છે –' માન ' ત્યારે કુમારપાળ કહે છે –'તું કુલદેવી છો માટે માતા છો માતાની ફરજ છે કે– બાળકને ધર્મરક્ષામા મહાય કરે માતા પ્રાણીના ઘાતને ન ઇચ્છે આ કબૂલ રાખતી હોય તો ભલે, છતા હઠ પર આવી હોય અને તારૂ ધાર્યું કરવુ હોય તો તારી એક પણ હિંસક વાતને હુ માનતો નથી સૂઝે તે કર—' કુમારપાળને રાજ્ય પ્રિય હતુ, અઢાર દેશની માલીકી મૂકી દેવા તૈયાર ન હતા, છતા પણ આ પ્રસગે એ ન આવ્યુ કે–ક્યા આ ધર્મ સ્વીકાર્યો ? આવું થાય તો કહો કે–હૈયામા ધર્મ ઉતર્યો જ નથી દેવીએ કોપાયમાન થઇ ત્રિશૂળ માર્યું, કોઢ થયો, શરીરમા બળતરા થવા માડી, છતા કુમારપાળને એકજ ચિંતા થવા માડી કે–'આથી ધર્મની ગ્લાનિ થશે ' પણ ' મને શુ થશે ' એની ચિન્તા ન થઈ આથી તેમણે વિચાર્યું કે– ' બળી મરૂ જેથી લોક જૂએ નહિ અને ધર્મને કલક લાગે નહિ ' ગુરૂદેવ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા સમર્થ હતા બચાવ કર્યો બચાવ થતા, રક્ષણ થતુ, પણ મૂદ્દો કુમાર પાલની મનોભાવનાનો છે કોઈ કહે કે–બનનાર વસ્તુ બનશે, નાહકની માથાકૂટ શી ? એવા નિશ્ચયવાદી હો તો ખાવાનુ શું કામ ? શરીરને ટકવું હોય તો ટકશે નાહકના લોચા વાળવા અને કાઢવા એ શુ કામ ? ત્યા તો બરાબર વર્તવાનું ? અને અહીંજ થવાનુ હશે તે થશે ! ખરૂ મમત્વ ક્યા ? જેને મારૂ માનો એ ચોવીશ કલાક યાદ પણ ન

આવે, તેના માટે વિચાર પણ ન થાય, મનમા ઢઇ થાય નહિ, તો એ મારૂ શાનુ ? જ્યા મારૂ માન્યુ છે તે માટે તો મરી પરો છો, લોહીનુ પાણી કરો છો, તકલીફ વેઠો છો, શરીરની દરકાર પણ કરતા નથી એટલુ જ આને (આ તીર્થને) મારૂ માનો ! તમારૂ આ નથી તો કોનું છે ? શ્રી મહાવીરદેવનુ શાસન આપણું નહિ કે ખરૂ ? અમારે તો એ જાતિની મારાપણાની સદ્ભાવના પેદા કરવી છે કે-એના યોગે જેટલી હોય તેટલી બધીએ અયોગ્ય વાસનાઓ આપોઆપ ચાલી જાય આ તીર્થ પર મારાપણુ જાગશે તે ઘડીએ, સામાનુ ભલુ કરવાની જે ભાવના અને સાચી દયા આવશે, તે કોઇ અપૂર્વજ આવશે ત્યારે તો તીર્થ રોમેરોમ પરિણમશે આને આઘુ મૂકી કાઇ નહિ કરી શકાય અને જો એમ કર્યુ તો છે તેને પણ ગુમાવી દેશો

<u>પહેલા ભવનિર્વેદ શા માટે?</u>

'जयवीयराय' દ્વારા કરેલી માગણીમા પ્રથમ માગ્યુ શુ ?
" भवनिव्वेओ "

—આ શબ્દ બોલતા સસારમા આસક્ત થયેલા આત્મા ઓને શું થવુ જોઇએ ? ખરેખર, આખમાથી આસુ આવવા જોઇએ કે હૃદય ભરાઈ આવવુ જોઇએ, અને આ ભયકર પીડારૂપ સસારથી કપારી છૂટવી જોઇએ દરદથી રીબાતો દરદી ડૉક્ટર પાસે શું બોલે તે તો તમે જાણો છો ને ? જાણવા છતા પણ જેને આત્માની ચિંતા જ ન હોય તેનું શું? દયા આવે છે તેથી બોલ્યા વિના રહેવાતું નથી તમે એમ ને એમ ચાલ્યા કરો અને અમે જો કલ્યાણકારી સલાહ ન

જાવતિ શું ?, એ વિગેરે કદિ વિચાર્યું ખરૂ ? એમા તમે પ્રભુ પાસે કયી જાતની પ્રાર્થના કરો છો એનો કદિ ખ્યાલ કર્યો ? એ સૂત્રામાં સારી રીતિએ પ્રાર્થના કરી માગી આવ્યા છો તે તો આપવું પડશે એમા નહિ ચાલે સસારની વાસના ઢીલીઢબ કરવી હોય, ત્યા કાચાપોચા શબ્દોનું કામ નથી દેવાદાર પાસે લેણું લેવા વેપારી જાય, ત્યા પહેલા તો શેઠસાહેબ, ભાઇસાહેબ, મહેરબાન, વિગેરે કહે, દાઢીમા હાથ ઘાલે, બનતું બધુ કરે, પણ જ્યારે જાણે કે-આ કાંઈ સીધુ માને તેમ નથી, ત્યારે વેપારી શું કરે ? તે ઘડી વેપારી એક એક શબ્દ એવો કાઢે કે જાણે તીર ભોંકાય ! પેલો સમજે કે-શેઠનો પીત્તો ઉકળ્યો, હવે આપવુ પડશે ત્યા તો લોભની ભાવના-એટલે ખરાબ ભાવના પણ આવે, પરન્તુ અહીં તો કેવળ ઉપકારની જ ભાવના-સામાના ઉત્તમ પ્રકારના હિતની જ ભાવના છે, માટે જે જે શબ્દો નીકળે તે ભલે કડવા પણ હોય, છતા તેમા હિતના કુઆરા જ હોય ભગવાન્ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી વિગેરે પુણ્ય પુરૂષોએ પણ સમયે સત્ય કહેતા અણુભર સકોચ નથી રાખ્યો જેવાને તેવા તરીકે બરાબર ઓળખાવ્યા છે એ પ્રસગે તો વિકટ સ્થિતિ હતી આજે સયમમા કઈ તેવી તકલીફ નથી એ વખતની દૃષ્ટિએ આજની સ્થિતિ સયમ માટે અનુકૂળ છે એમને હતી તે સ્થિતિ હોત તો આપણે ધર્મિ રહેત કે કેમ ?, તે પણ શકા સ્પદ છે એમના કામ એજ કરે આ ભવ નિર્વેદ વિગેરે શબ્દો એમને જે રીતે હૈયે વસ્યા હતા, તે રીતે આપણને વસવા જોઈએ 'ભવનિવ્વેઓ'-એ તમે સાચા દીલે

આપીએ, તો ધારેલી સિદ્ધિ કેમ થાય ? તમે પહેલુ માગ્યુ શુ ? ભવનો નિર્વેદ ! રોજ એમની પાસે શુ માગો છો ? એજ મ્હેં ઘણી વખત કહ્યુ છે કે–જેવા હો તેવા બહાર આવો નહિ આવો તોય ભગવાન્ તો ઓળખે છે અહીં દલ ન ચાલે. આ જગ્યા જૂદી છે તીર્થસ્થાને બધાયેલ કર્મ વજ્ર લેપ સમાન છે કપટપ્રપચ અહીં ન ચલાવાય 'भवनिव्वेओ' –બોલતી વખતે એ ભાવના ન હોય તો આ સર્વજ્ઞ છેતરાશે નહિ આ તો સર્વજ્ઞ છે હરેકના વિચાર જાણે છે ભોળાને ભમાવવા જતા હો તો ઠીક, પણ શ્રી સર્વજ્ઞદેવ આગળ ? તમે આટલા બધા દિગ્મૂઢ, વિચારશૂન્ય કેમ બન્યા છો ? વિચારમય બનો વિચારની ધૂન ચોવીસે કલાક જીવતી જાગતી રાખો તમને હિતૈષી લગે તેને પૂછો કે–અમારૂ સુખ અને કલ્યાણ કયા ? આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ ન જોઇતી હોય તો કયા જવુ ? અને કયી કાર્યવાહી કરવી જોઈએ ? વિચારવાની તાકાત વિના, સત્યને સમજવાની તાકાત વિના, સત્યને સત્યના આકારમા મૂકવાની તાકાત વિના, કયા સુધી એમી રહેશો ? તમે જે ચીજ માગી આવ્યા તે તો બતાવીએ ને ? અમે તો એ દેવના સેવક છીએ કાઇ તમારા ઓછા જ છીયે ! અમે તો જે એમણે બતાવી હોય તે દવા નાખીએ અમે તો કપાઉન્ડર કોઇ કહે કે–'કડવી દવા ન નાખશો'–તો અમારાથી ફેરફાર થાય ? અમે ફેરફાર કરીએ અને નવાજુની બને તો શુ થાય ? અમે કહીએ કે–દરદી રોયો હતો માટે આપી, તો કામ આવે ? 'જય વીયરાય' એ તો પ્રાર્થનાસૂત્ર છે ચૈત્યવ૰ન તો ઘણાએ કરો છો, પણ જ કિંચિ શું ?, નમુથ્થુણ શુ ?, બે

જાવતિ શું ?, એ વિગેરે કદિ વિચાર્યું ખરૂ ? એમા તમે પ્રભુ પાસે કયી જાતની પ્રાર્થના કરો છો એનો કદિ ખ્યાલ કર્યો ? એ સૂત્રામાં સારી રીતિએ પ્રાર્થના કરી માગી આવ્યા છો તે તો આપવું પડશે એમા નહિ ચાલે સસારની વાસના ઢીલીઢબ કરવી હોય, ત્યા કાચાપોચા શબ્દોનુ કામ નથી દેવાદાર પાસે લેણું લેવા વેપારી જાય, ત્યા પહેલા તો શેઠસાહેબ, ભાઇસાહેબ, મહેરબાન, વિગેરે કહે, દાઢીમા હાથ ઘાલે, બનતું બધું કરે, પણ જ્યારે જાણે કે-આ કાંઈ સીધુ માને તેમ નથી, ત્યારે વેપારી શું કરે ? તે ઘડી વેપારી એક એક શબ્દ એવો કાઢે કે જાણે તીર ભોંકાય ! પેલો સમજે કે-શેઠનો પીત્તો ઉકળ્યો, હવે આપવુ પડશે ત્યા તો લોભની ભાવના-એટલે ખરાબ ભાવના પણ આવે, પરન્તુ અહીં તો કેવળ ઉપકારની જ ભાવના-સામાના ઉત્તમ પ્રકારના હિતની જ ભાવના છે, માટે જે જે શબ્દો નીકળે તે ભલે કડવા પણ હોય, છતા તેમા હિતના કુઆરા જ હોય ભગવાન્ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી વિગેરે પુણ્ય પુરૂષોએ પણ સમયે સત્ય કહેતા અણુભર સકોચ નથી રાખ્યો જેવાને તેવા તરીકે બરાબર ઓળખાવ્યા છે એ પ્રસગે તો વિકટ સ્થિતિ હતી આજે સયમમા કઈ તેવી તકલીફ નથી એ વખતની દૃષ્ટિએ આજની સ્થિતિ સયમ માટે અનુકૂળ છે એમને હતી તે સ્થિતિ હોત તો આપણે ધર્મિ રહેત કે કેમ ?, તે પણ શકા સ્પદ છે એમના કામ એજ કરે આ ભવ નિર્વેદ વિગેરે શબ્દો એમને જે રીતે હૈયે વસ્યા હતા, તે રીતે આપણને વસવા જોઈએ 'ભવનિબ્વેઓ'-એ તમે માચા દીલે

માગો છો કે એના સેવક કહેવરાવવા પૂરતું માગો છો?
'ભવનિર્વેઓ'નો અર્થ શો?—આટલુ સમજો તો રસ્તો સાફ,
થઇ જાય હુ તો રોજ એજ કહુ છુ અને સ્થળે સ્થળે
હરેક અર્થિ આત્માને એ જ કહેવાની ઇચ્છા છે તમારી
પહેલી માગણી પણ એ છે અમને આજ્ઞા પણ પહેલી એ
જ એટલે કે–સસારની અસારતા અને દુ ખમયતા સમજા
વવાની છે, કારણ કે–ભવનિર્વેઓ વગર આગળનું આવી
શકતું નથી અમને આજ્ઞા એ છે–કે જે આવે તેને પહેલો
ભવનિર્વેદ જગાડવો! પ્રાર્થના સમજી જાઓ ભવ કેવો?
અનાદિથી આત્મા સાથે જોડાયલો અજ્ઞાની આત્માઓને પ્રેમ
પણ એનો અને પરિચય પણ એનો જ! સલાહકાર પણ સસા-
રના રસીઆ અને જોડીદાર પણ તેવા! તમે સસારમા બરાબર
રહી શકો એની સભાળ લેનારા પણ ઘણા! આ સ્થિતિમા
ભવનિર્વેદ કરવો તેના માટે સયોગ વિપરીત છે કે અનુકૂળ?
પ્રતિકૂળ છે ને? જે સાથીયો તમારા વગર મજેથી ચલાવી લે
તે તમને સારૂ લગાડવા કહે છે કે–તમારા વિના નહિ ચાલે
અને તમે બધા ભોળા એવા કે–માની લો છો એ તમારા
વગર એક દિવસ પણ ભૂખ્યા રહે એવા નથી, છતા એ
કહે કે–તમારા વગર ન ચાલે, તો તે પણ તમે માની જાઓ
આજે શાસનનું શું થઇ રહ્યુ છે, તેનો કાંઈ વિચાર આવે છે?

શ્રી સ્કદકસૂરિ અને તેમના ૫૦૦ શિષ્યો—

આટલી ઝુપડીની ચિંતા અને જગતનું શ્રેય કરનાર
શાસનની ચિંતા જ નહિ? જાતની ચિતા કરો એટલી તો
શાસનની કરો! ધર્મપ્રેમ કેવો જોઈએ? દુનયાની વસ્તુ માટે

ખુવાર થઇ રહ્યા છો અને ધર્મમા વાધા આવે છે? ખરેખર, કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ એઠ પુણ્યપુરુષની ભાવના લખતા ફરમાવે છે કે —

' तुल्ये चतुर्णा पौमर्थ्ये, पापयोरर्थकामयोः ।
आत्मा प्रवर्तते हन्त ! न पुनर्धर्ममोक्षयो ॥१॥ "

*

' ચારે પુરૂષાર્થોમા પુરૂષાર્થપણુ તુલ્ય હોવા છતા ખેદની વાત છે કે–આત્મા પાપરૂપ અર્થ અને કામ પુરૂષાર્થની સાધના માટે પ્રવર્તે છે, પણ ધર્મ અને મોક્ષરૂપ પુરૂષાર્થની સિદ્ધિ માટે પ્રવૃત્તિ નથી કરતો '

*

અને ખરેખર એ વાત સાક્ષાત્ અનુભવાય છે શ્રી યશોવિજયજી મહારાજશ્રીએ શ્રી સીમધર સ્વામીજીને વિનતિ દ્વારા અહીંના દર્દ કહ્યા અને કહી દીધુ કે— મારે તા હે નાથ ! તારા શિવાય બીજો કોઇ આધાર નથી અહિં તા આ હાલત છે ન રહેવાયું એટલે ત્યા કહ્યુ ભાવ-દયાના અકુરો ફૂટે છે, ત્યારે ક્રોધ દાબ્યો રહેતો નથી બહાર નીકળે જ નથી નીકળતો એટલી ખામી છે તાત્વિક દયા પ્રગટે ત્યા બીજી દયાનુ રૂપક જાદુ થાય એ દયા જૂદી જાતિની છે શ્રી બપ્પભટ્ટી જેવા સોળ વર્ષની ઉંમરે ચઢતી જુવાનીએ છ વિગય તજે અને એ જોઇ ગુરૂ પ્રસન્ન થાય, એ કયી દયા? એમ ન થયું કે–આ વયમા છ વિગયનો ત્યાગ હોય? પણ વાસ્તવિક પ્રેમ હોય ત્યા જ આ દયા આવે શ્રી સ્કદકસૂરિવરના પાચસો શિષ્યો ઘાણીમા પીલાયા ચારસેં

નવાણું પીલાઇ ગયા એ આત્માઓને સ્કદકસૂરિએ એવી કોટિના બનાવ્યા હતા કે–આવા ઉપસર્ગોમા પણ અડગ રહે ઉપસર્ગ પણ જેવો તેવો નહિ પીલવાના યત્રમા પીસાવાનુ ત્યાએ તૈયાર એક પણ ના નથી કહેતો શાસ્ત્ર કહે છે કે–માસખમણને પારણે માસખમણ કરે, પણ ગુરૂઆજ્ઞાભજક હોય તો તે અનત સસારી થાય પાચસો પૈકીના એક પણ 'ના' નથી કહેતા યત્રમા પીલાય છે પીલાવુ, એ કંઇ નાની સૂની વાત છે ? પીલાય, લોહીના ફુવારા ફુટે હાડકા ત્રુટે, નસો ત્રુટે સ્કદકસૂરીશ્વરજી પણ નિર્યામણા કરાવે અને પીલાનારા પણ ગુરૂ સામે આખ તથા કાન રાખી હૃદયપૂર્વક કબૂલ કરે કે–કૃપાલો ! આપ કહો છો તે બરાબર છે એવી રીતે ચારસેં નવાણુ નેય નિર્યામણા કરાવી, ક્ષપક શ્રેણિએ ચઢાવી, કેવળજ્ઞાન પમાડી, મુક્તિએ મોકલ્યા

(સભા૦ આમ પીલવાનું કારણ ?)

કારણ જાણવુ છે એમ ને ? શ્રી સ્કધકસૂરીશ્વરજી જ્યારે કુમારાવસ્થામા હતા ત્યારે તેમના પિતા જિતશત્રુ રાજાની પરિષદ્મા બેઠા હતા જિતશત્રુ રાજાના જમાઇ કે જે કુભકાર કટકનગરના નરેશ હતા, તેમનો પાલક મત્રી પણ આ પરિષદ્મા બેઠો હતો ત્રિવિધ ચર્ચાઓમાથી ધર્મચર્ચા નીકળતા એ પાલક મત્રીએ જ્યારે નાસ્તિકતાનું પ્રતિપાદન કર્યું, ત્યારે ધર્મબુદ્ધિ એવા શ્રી સ્કદકકુમારથી તે સહી શકાયું નહિ અને તેથી એજ પરિષદ્મા નાસ્તિકતા ને આ સ્તિકતાનું વર્ણન કરી પાલક મત્રીની બધીજ નાસ્તિક વાણીનું તેમણે ખડન કર્યું દલીલ ને યુક્તિમા નહિ ફાવતા પાલક મત્રી

તે ઘડીએ તો મૌન થઇ ગયો, પણ એના હૈયામા ડખ રહ્યો આ વાતને કેટલોક સમય પસાર થયા બાદ શ્રી સ્કદક કુમારે વીસમા તીર્થપતિ શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામિની પાસે પાચસો રાજકુમાર સાથે દીક્ષા અગીકાર કરી સિદ્ધાન્તાભ્યાસથી તેઓશ્રી ગીતાર્થ બન્યા અને એક વાર તેઓએ પોતાના સસારી બનેવીને બોધ પમાડવા માટે કુભકાર કટકનગર જવાની પ્રભુ પાસે આજ્ઞા માગી પ્રભુએ ફરમાવ્યું કે-'ત્યા જવાથી તારા શિવાયના બધાજ આરાધક ભાવને પામશે' શ્રી સ્કધકસૂરીશ્વરજીએ વિચાર્યું કે-'ભલે, મારે નિમિત્તે ૫૦૦ તો આરાધક થશે!' અને આજ્ઞા લઈ વિહાર કર્યો જ્યા કુભકાર કટકનગર નજદિક આવ્યા, ત્યા પાલક મત્રીને ખબર પડી પોતાના નાસ્તિક મતનું ખડન કરી સભામા માનભગ કરેલુ એ વાતનો એને ખ્યાલ આવ્યો ને ખૂબ રોષ ચઢયો પોતે રાજાને સમજાવ્યો કે-'આ આપનો સાળો એ સાધુ નથી પણ એ વેષમા ૫૦૦ સુભટોને છૂપાવીને અહીં તમારૂ રાજ્ય છીનવી લેવા આવ્યો છે' અને જે ક્ષેત્રમા શ્રી સ્કદકસૂરીશ્વરજી મહારાજ બીરાજ્યા હતા, ત્યા નજદિકમા છૂપી રીતે શસ્ત્રો દટાવી પછી રાજા સમક્ષ કાઢી બતાવ્યા બીચારો અજ્ઞાન રાજા આ કાવત્રાખોર મત્રીની જાળમા ફસાયો અને એણે આ ૫૦૧ મુનિવરોને જીવતા ને જાગતા ઘાણીમા પીલવાના હુકમમા સમતિ આપી દીધી દુર્જનો શુ નથી કરતા? સત્યનું મંડન થાય અને અસત્યનું ખડન થાય તેય એમનાથી જીરવાતું નથી! શ્રી સ્કદકકુમારે તો લોકો અધર્મ ન પામી જાય અને નાસ્તિકતામા ફસાઇ ન જાય માટે જ

ખંડન કર્યું હતુ ને? ખુદ ભગવાન શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામિએ પણ એમા ભૂલ થઈ એમ કહ્યુ નથી જગતને અકલ્યાણકર માર્ગે જતું બચાવવા માટે શકિતશાળી આત્માએ પ્રયત્ન કરવોજ જોઈએ એમ કરવામા દુર્જનોથી ગભરાયે ન ચાલે માટે તો કહું હુ કે- દુર્ગતિએ જનારા આત્માઓને સાચા અને પુણ્યશાલિ આત્માઓ સાથે જાણે વૈર જ ન હોય, એવો અનુભવ તેઓ અત્યારસુધી કરાવતા આવ્યા છે, માટે આજે તેવુ દેખાય તેમા કાઈ નવાઈ નથી

(સભા૦ બધાને સાથે આવુ વેઠવુ પડયું ?)

વેઠવું પણ પડે સામુદાયિક કર્મ હોય તો એમ પણ થાય માટે તો શાસ્ત્રકાર કહે છે કે—પાપથી બચો. પાપના ઉદય સમકાળે પણ આવે શ્રી સ્કદકસૂરીશ્વરજીએ ચારસેં નવાણુંને કેવળજ્ઞાન પમાડયુ, પાચસોમા એક બાલ મુનિ હતા ચારસેં નવાણુને નિર્યામણા કરાવનાર પુણ્યપુરૂષને આ બાળ મુનિપર મોહ થયો, એનુ દુ ખ એ જોઈ ન શકયા અને તેથી સ્કદકસૂરિ પહેલા પોતાને પીલવાનુ કહે છે જ્ઞાની કહે છે કે–આવા સમર્થ જ્ઞાની મોહના ઉદયના યોગે ભૂલ્યા ચારસેં નવાણુની નિર્યામણા વખતે એમને પોતાની હાજરીની જરૂર લાગી અને પાચસોમા બાલમુનિ વખતે જરૂર નહિ લાગી, એ મોહ હતો પણ દયા નહિ! પાલક તો શ્રી સ્કદકસૂરિજીને વધુ પીડા થાય એ જોવા ઇચ્છતો હતો, એટલે એણે માન્યું નહિ ગુરૂએ બાલમુનિ સામુ જોયું બાલમુનિ પણ સજ્જ છે જૈનશાસનની દયા જૂદી છે બાલમુનિ પણ પીલાઇ

કેવળજ્ઞાન પામી મુક્તિએ ગયા પાંચસેને કેવળજ્ઞાન પમાડી મુક્તિ અપાવનાર કેટલા સમર્થ જ્ઞાની અને એમનો વિરાગ કેવો ઉત્કટ હશે ! કોઇ કહે પીલાતા કેમ જોઈ શકાય ? પણ જ્ઞાનીયો શરીર પીલાય તેને બહુ વજન નથી આપતા, આત્મા ન પીલાવો જોઈએ આત્માની ભાવનાઓ ન ફરી જાય એને માટે જ પ્રબધ થવો જોઈએ અહીં 'ભવનિવ્વેઓ'મા પણ ભાવદયાની ચિંતા છે, દ્રવ્યદયાની નથી 'ભવનિવ્વેઆ' નહિ થાય ત્યાસુધી ભવરૂપ ઘાણીમા પીલાવાથી છૂટવાના નથી આત્માના દયાળુ બનો કે તરત બીજાની વાસ્તવિક દયા આવશે શાસનસેવા કરવાની શા માટે ? આત્માની દયા માટે ! તારક આ છે એ તો ખાત્રી છે ને ? આજ્ઞા પર પ્રીતિ ધરો તો આત્માની દયા થાય પાચસેને કેટલો આજ્ઞાપ્રેમ ! એ માનતા કે–ગુરૂની આજ્ઞામાજ કલ્યાણ

<u>કડવુ પણ હિતકારી હોય તેજ અપાય</u>

અનતજ્ઞાનીને શુ એ ખબર નહોતી કે—તમે બધા દુનિય ના ભાગમા લીન થયેલા છો માટે છોડવું કઠીન પડશે ? એમનામા દયા નહોતી ? છતા કેમ છોડવાનું કહ્યુ ? જાણતા હતા કે–કલ્યાણ છોડવામા જ છે વૈદ જાણે છે કે–ઉકાળો પીતા દરદીને દુ ખ થાય છે પાનાર માબાપ પણ એ જાણે છે કે–છોકરાથી શી રીતે પીવાશે ? ગધ પણ લેવાતી નથી એવો ઉકાળો શી રીને પીવાય ? છતા મ્હોઢુ પહોળુ કરી, વેલણુ ઘાલીને પણ પાય છેને ! બચ્ચાને સુવાડીને માતા, બાળકનું મ્હો પહોળુ કરી વેલણથી દવા પાતી વખતે બાળકની ગાળો, લાતો, તિરસ્કાર વિગેરેને ગણતી નથી કેવી

તાકાત કેળવી છે ! જેની મા જીવતી હોય તે બધા માને પૂછજો મા કહેશે કે-એ લાતો ન ખાધી હોત તો આજે તું આ સ્થિતિમા ન હોત ! માને તો એ લાતમા આનદ આવે, મા તો હસે કે-દવા દીકરાને ગળે ઉતરી લાતને ન ગણે સસારના જીવો ઉપર ઉપકાર કરનાર પણ ગાળો તથા તિરસ્કાર ખમવાની તાકાત કેળવે એ એવી ગાળો વિગેરેની દરકાર ન કરે જેને અમારા માનીએ, તેને સુધારવા પૂરતો પ્રયત્ન કરવો જોઇએ કે નહિ ? છોકરાની લાતો વિગેરે ખાવાની તાકાત કેમ કેળવી તેમા જાણે માના ઉપકારની અવધિ નથી મૂતરે તોય છોકરાને ખોળામા લે ભાણામા મૂતરના છાટા પડે તોય ગુસ્સો ન કરે એ સમજે છે કે-મૂતરવાની બુદ્ધિએ મૂતર્યું નથી, પણ મૂતરાઇ ગયું છે માને ગ્લાનિ ન થાય અણસમજુને પણ માતાએ એવા બનાવ્યા કે-જૂઓ તમે બધા કેવા ડાહ્યા થઇને બેઠા છો! આ માતાનો પ્રતાપ. માતાએ તો આવા બનાવ્યા અમારે કેવા બનાવવા, એ પ્રશ્ન બાકી રહે છે તે વખતે તો પગ નાના હતા તે લાત નાની મારતા હવે મોટા થયા એટલે તેવાઓની લાતો પણ ભયંકર પણ તે લાતો ખાઇને પણ જેવા બનાવવા હો તેવા બનાવવા જોઇએ કે નહિ ? કેવા બનાવવા ?-એનો ઉત્તર '*भवनिव्वओ*' આ શબ્દ આપે છે ભવની ભયકરતા બતાવવામા આવે તે વખતે જેને ભવ મીઠો લાગે તે કૂદે, ઉછળે, પણ તેથી એ બતાવનારને ગભરાયે પાલવે ? ડરી ઓછુજ જવાય! અમારે તમને કેવા બનાવવા એ નક્કી કરે માએ તો ખાતા-પીતા, ઉઠતા-બેસતા, બોલતા-ચાલતા શીખ

ત્યું, અમારે તમને શું શીખવવુ ?-એ તમે કહેશોને ? તમને શું શીખવીએ તો અમે અમારૂ સ્થાન દીપાવી શકીએ ?

(સભા૦ સાધુ બીજુ આપે તો ?)

અરે ભાઈ! તમે નક્કી થાઓ તો સાધુ બીજુ આપીજ ન શકે આપે તો પણ પકડી પાડો ! દવા લેવા વૈદ્યને ત્યા જાઓ, પણ ન મટે તો બીજો વૈદ કરોને? પથારીમા સુવાડી રાખે તો એ વૈદ કામનો નહિ ને ? વેપારી ગમે તેવો ઉઠાઉગીર હોય, પણ ગ્રાહકને માલૂમ પડે કે-એ ઉઠાઉગીર છે, તો પેલો કહે પાચ તો આ કહે બાર આના દોઢ રૂપીયે લેવુ હોય તોય બાર આના કહે એને ત્યાથી લેવુ હો૰ તો પણ ઉઠવાનો ડોળ કરે, ઉઠે પણ પેલો હાથ પકડે પેલા વેપારી ઠેકાણે આવે ત્યારે જ પૈસા કાઢે ગ્રાહક ભોઠ થાય તો વેપારી એના બાર પણ લે તમે નક્કી કરો કે—'કેવા બનવુ કે જેથી કોઈ ઠગી શકે નહિ' 'હૈયુ બાળવા કરતા હાથ બાળવા સારા'-એ કહેવત છે નો૰ર શાક વાસી લાવે અને કહે કે-આપ્યુ તેવુ લાવ્યો તો શુ કહો ? તમે કેવા બનવા માગો છો ? બને તમારે ધર્મગુરૂ શા માટે જોઇએ ?-એ નક્કી કરો તમે જે માગો છો-ભગવાન્ પાસે જે એકરાર કરો છો, તે બનાવટ છે કે સાચુજ તે નક્કી કરજો સાભળનાર એ પ્રભુ સર્વજ્ઞ છે ત્યા કપટ ન કરતા દુનિયાની સત્તા શબ્દજાળમા આવી જાય, પણ એ દેવ ન આવે સત્યના અર્થિ બનવુ હોય તો ભોળવવાની વાત ભૂલી જાઓ અહીં પણ જૂઠુ બોલે, તે બહાર શુ ન કરે ? જે બોલો તે સાચુ બોલજો હિંસાથી કે જૂઠથી નથી છૂતવું અઢારે પાપસ્થાનકથી છૂટા થયો, ત્યારે એમના

ભેગા થવા જેગા થશો એમની આજ્ઞા મુજબં વર્તશો તો મુક્તિ મળશે આજ્ઞા મુજબ મુક્તિ જવુ છે એમા તો શકા નથી એ માટે તમારી પહેલી માગણી પણ 'ભવનિ૦વેઓ'ની છે ! અને અમને પહેલી આજ્ઞા પણ ભવનિ૦વેઓની છે, માટે એજ અમે આપીએ છીએ. અનારાથી એજ આપી શકાય એ વિનાનું બીજુ આપવું એ વિરાધના !

[૮]

ધર્મકુશળ બનવા માટે કર્મકુશળ બનવાની જરૂર ખરી !

ટીકાકાર મહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી, મહારાજા,શ્રીઆચારાગ સૂત્રની આદિમા મગળાચરણ કરતા ફરમાવી ગયા કે–શાસન જયવતુ વર્તે છે તીર્થ છે ત્યા સુધી હમેશ જયવતુ છે એનો કદિ પરાજય થયો નથી, થતો નથી અને થવાનો પણ નથી એકે એક યોગ્ય વિચારને ત્યા સ્થાન છે અને એકે એક અયોગ્ય વિચારનો એમાથી બહિષ્કાર છે ખરાબ વિચાર એમા એક પણ નથી અને કોઇ પણ સારો વિચાર એમા નથી એમ પણ નથી તેના સિદ્ધાતો અનેક રીતિએ એવા સિદ્ધ થયા છે કે–એને સેવનારો જરૂર સસારથી મુક્ત થાય જ એટલા માટે જ એ તીર્થ સદાકાલ રહેવા માટે સર્જાએલું છે એની જગત્મા જોડી પણ નથી અને માટે જ સઘળા શ્રી જિનેશ્વરોએ શરૂઆતમા એને નમસ્કાર કરેલ કે તીર્થંકરો પણ એને નમે છે કારણ કે–એ અનૂપમ છે, શાશ્વત્ છે અને એના સિદ્ધાતો સેવનારના કર્મરૂપ મલને દૂર કરે તેવા છે તેમા એકે એક યોગ્ય વિચારને સ્થાન છે, એક પણ યોગ્ય વિચાર ત્યા નથી તેમ નથી એક પણ અયોગ્ય વિચારને ત્યા સ્થાન નથી, માટે જ એ તીર્થ હમેશ જયવંતુ છે માટે જ વખતોવખત કહેવામા આવે છે કે–તીર્થ પામ્યા બાદ સાચવવાની, એનું રક્ષણ કરવાની જોખમદારી ઘણી મોટી છે એ પામ્યા બાદ આત્માના આખા જીવનનો પલટો થવો જોઇએ આ તીર્થના સેવકની ફરજ છે કે–એક પણ અયોગ્ય

વિચારને ટકવા ન દેવો અને એક પણ યોગ્ય વિચારના સ્વીકારમા આનાકાની ન કરવી તીર્થ સદૈવ જયવત છે એમા તો શકા નથી ભલે જયવત છે, છતા તીર્થનો સેવક એની રક્ષા માટે પ્રયત્ન ન કરે ? જો પ્રયત્ન ન કરે તો શાસન જીવતે છતે પણ તીર્થનો સેવક તો રક્ષક ન જ કહેવાય આ તીર્થના સેવકની ફરજ કયી ? એક પણ અયોગ્ય વિચારને પોતામા ન આવવા દે અને એક પણ સુયોગ્ય વિચારને જવા ન દે એના સિદ્ધાતાના સેવનમા આત્માને ઢીલો પડવા ન દે કે એમા અસ્થિરતા આવે એવો વિચાર થવા ન દે શ્રી તીર્થંકરદેવો કેવળજ્ઞાન પામ્યા બાદ પણ તીર્થને નમે છે, એવા તીર્થને જે પામે તે પરમ પુણ્યવાન આપણે પામ્યા માટે આપણે પણ પરમ પુણ્યવાન પરમ પુણ્યવાન કહેવરાવ્યા પછી જોખમદારી ઘણી મોટી છે અધિકાર મેળવ્યા પછી અધિકાર સાચવવાની જોખમદારી ઓછી નથી તીર્થ પામ્યા એમ કહીએ અને સાચવવાની જોખમદારી સમજીએ નહિ, તો તીર્થ પામ્યા તે કામનુ શુ ? ચિંતામણિ મળ્યા પછી ભીખ માગવા જાય, તો લોકો એને મૂર્ખો જ કહેને ? આ તીર્થ પામ્યા બાદ–આ તીર્થનો મહિમા હૃદયમા ઉતર્યા બાદ, આત્મા એકે એક અયોગ્ય વિચારથી હમેશા કપતો રહે. જ્યારે અયોગ્ય વિચારને સ્થાન આપવાની ભાવના થઇ, કે તીર્થ હારી જવાય એક પણ સુંદર વિચારને હૃદયમા સ્થાન આપવા પ્રયત્ન ન થાય, સિદ્ધાતોથી ખસવાની ભાવના આવે અને તેના શાશ્વતપણામા શકા થાય, તો એ તીર્થ હારી જવાય શ્રી તીર્થંકરદેવોથી સેવાયલા અને જગતમા જેની જોડી નહિ

એવા તીર્થને પામેલા આત્માને એ તીર્થના શાશ્વતપણામા શકા હોય જ નહિ તેના સિદ્ધાતોમા શકાની ભાવના પણ ન હોય એવા આત્માને એક પણ સુદર વિચારના સ્વીકારમા આનાકાની ન હોય અને એક પણ અયોગ્ય વિચાર લાવવાની મૂર્ખાઇ ન હોય આ તીર્થ પામેલા માટે આટલી બધી જોખમદારી છે અસ્તુ

*

શ્રી આચારાગ શાસ્ત્ર, ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે સારાય જગતના હિત માટે કહેલ છે આપણે એ સૂત્રનુ 'ધૂત' નામનુ છઠ્ઠુ અધ્યનન વાચવુ છે, તો તે પહેલા ઘટતી તૈયારી કરવી જોઇએ ધૂનન થાય ત્યા તો મજબૂત આદમી ટકે તમારા હાથે અનાદિ કાળથી જે વિષય-કષાયાદિના પાયા મજબૂત કર્યા છે, તેને તમારા હાથે જ ખોદાવવાના છે તમારૂ બાધેલુ તમારે ખોદવાનુ છે ત્યા મારાપણુ રહી જાય તો તે ન બને

(**સભા૦** કમ્મે સૂરા ધમ્મે સૂરાનો અર્થ શો ?)

આ વાત કહેવાઇ ગઈ છે ગઇ કાલે પણ કહેવાઇ છે એનો આશય એ જ છે કે-જે આત્મા કર્મમા શૂરવીર હોય તેને, કદાચ સુગુરૂનો યોગ મળે અને ધર્મ પામી જાય, તો જરૂર એ આત્મા ધર્મમા પણ કમાલ કરે પણ ધર્મશૂર બનવા ઇચ્છનારે કર્મશૂર બનવુ જ જોઇએ, એ કાયદો શ્રી જિન શાસનમા નથી એક આત્મા અયોગ્ય ક્રિયામા એટલો બધો ઉન્મત્ત બની ગયો છે કે જેની સીમા નહિ એને કોઇ મહર્ષિ મળી જાય, અને તેમના વચનો તેનામા પરિણામ પામી જાય, તો એ આદમી પોતાના જે બળનો ઉપયોગ દુનિયાના

નાશમા કરી રહ્યો હતો, તે દુનિયાને તારવામા કરી શકે બળ કામમા તો આવવાનું જ મન–વચન–કાયાના યોગના વેગને, ચૌદમે ગુણઠાણે પહોચ્યા શિવાય, સપૂર્ણપણે રોકી શકાય તેમ નથી નદીના વેગબધ વહ્યા આવતા પૂરને કોઇ રોકવા પ્રયત્ન કરે તો તણાઇ જાય પાણીના પૂરમા એ તાકાત છે કે-મોટા પહાડના પહાડને પણ ભેદીને જગ્યા કરે નદીના પૂરને રોકવાનો પ્રયત્ન ન કરતા, જો એની દિશા ફેરવી પાચ-સાત કે દશ નીકો કરી એના વેગને બધે જવા દે, તો નાશ કરનાર પૂરનેય સ્વાધીન બનાવી દે, એમા કશી જ શકા નથી અહીં પણ તે હદ આવ્યા શિવાય મન, વચન, ને કાયાના બલને રોકાય નહિ, પણ આશ્રવમાર્ગમાથી સવરમાર્ગમા લવાય સુગુરૂયોગે એ થાય, પણ એ કાયદો તો નથી જ કે-સવરમાર્ગે આવતા પહેલા આશ્રવમાર્ગે કેળવવો જોઇએ વ્યવહારમા જે બુદ્ધિમાન્ છે તે અહીં આવે તો મૂર્ખા બને, એમ તો નથીને? જે બુદ્ધિનો ઉપયોગ ત્યા કરે છે તે અહીં કરે બુદ્ધિ ઉંધે માર્ગે જતી હતી તે સીધે માર્ગે જાય, તો કામ થઇ જાય અહીં બુદ્ધિ કેળવનારે ત્યા કેળવીને આવવુ, એ કાયદો નથી

<u>માગણીનુ સ્વરૂપ સમજો</u>

'જય વીયરાય' સાધુ તથા શ્રાવક રોજ બોલે છે કોઈ સાતવાર બોલે તો કોઈ ત્રણવાર, તો કોઇ એકવાર સાતવાર નહિ, ત્રણવાર નહિ, પણ એકવાર તો બોલો છોને? કોની પાસે બોલો છો? પ્રભુની પાસે મૂર્તિ એ શું ચીજ છે? **"જિન પડિમા જિન સારિખી" એટલે મૂર્તિને શ્રી**

જિનેશ્વરદેવ માનીને સેવીયે છીયે જેઓ એમ ન માને તેને બાજૂ પર મૂકો અહીંની ક્રિયા વજનદાર હોવી જોઇએ કે પોલી ? મૂર્તિને શ્રી જિનેશ્વરદેવરૂપ માનો છો, માટે ક્રિયા ઢીલી-પોચી ન કરો દુનિયાનો વ્યવહાર નભાવવા વચનની જે કીંમત છે, તે અહીં સમજો વચનની કીંમત ત્યા કરતા અહીં કેઇ ગુણી અધિક આવવી જોઇએ વ્યવહારમા વચનથી ફરી જાઓ તો તમને કોઇ ધીરે નહિ અને બહુ તો તમારો આ લોક સીધો ચાલે નહિ પણ અહીં બોલીને ફરી જાઓ તો અનેક ભવ બગડી જાય શ્રી જિનેશ્વરદેવની આગળ જેટલુ બોલાય છે, તે બોલતા રોમરાજી વિકસ્વર થવી જોઇએ બધા વિચારની છાયા આત્મા પર પડવી જોઇએ એક એક શબ્દ હૃદયને ભેદીને નીકળવો જોઇએ ફોનોગ્રાફની ચૂડી માફક નહિ, પણ બરાબર અતરને સ્પર્શીને બહાર આવવો જોઇએ પ્રભુની આગળ બીજુ બોલો છો તે હાલ બાજૂ રાખો-પણ જય વીયરાયમા તમે જે માગણી કરો છો, તે એટલી બધી મોટી છે કે જેનો સુમાર નથી એમા છે તે ઔષધ એકવાર ખાઇ લ્યો તો કામ થઇ જાય

(સભા૦ જે વસ્તુની માગણી કરીયે છીયે, તે મેળવવા પ્રયત્ન ન કરીયે તો વિરાધકપણુ ખરૂ ?)

આનુ સમાધાન તો કરૂ છુ, પણ એ સમાધાનથી શિથિલતા ન આવે તેની કાળજી રાખવાની સૂચના કરૂ છુ પ્રયત્ન ન કરવા માત્રથી વિરાધકપણુ ન આવે દુર્ભાવ આવે તો વિરાધકપણું આવે કમતાકાતના યોગે કે હૃદયની વિશુદ્ધિના અભાવે, પ્રયત્ન ન કરાય એમા વિરાધકપણું

આવે તો તો જુલમ થઇ જાય પણ એ પણ ખરૂ કે-પ્રયત્નમા બેદરકારી કરીએ તો એ છેટુ ને છેટુ જાય અને જેમ છેટુ જાય તેમ આપત્તિ આવે, માટે બેદરકારી પણ ન હોવી જોઇએ

(**સભા૦** માગણી તો મોટી છે, અને તાકાત ન હોય તો?)

શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનનો કાયદો છે કે-જે ચીજ શ્રી ગણધરભગવાન્ માગે તે બાળક પણ માગે મેળવે ભલે શકિતના પ્રમાણે, પણ માગણી તો એકજ! માગણીમા ભેદ નહિ અમલમા ભલે ભેદ હોય પ્રભુના શાસનમા સર્વ વિરતિ, દેશવિરતિ અને સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા પણ રહી શકે છે એકનો સર્વ ત્યાગ છે, બીજાનો થોડો ત્યાગ છે, અને ત્રીજાનો ત્યાગ નથી-માત્ર ત્યાગની ભાવના જ છે પણ બધાયનું ધ્યેય એકજ છે ત્રણેની માગણી એકજ અમલની વાતમા આ પ્રશ્ન સભવિત અહીં તો માન્યતાની વાત છે જેટલા દરદી આવે તેમા, કોઇનું દરદ ચાર મહીને મટે એવુ હોય, કોઇનુ છ મહીને મટે તેવુ હોય ને કોઈનુ અઠવાડીયે મટે તેવુ હોય એ બધા મનમા સમજતા હોય, પણ બધા ડૉકટરને કહે શુ? ઝટ મટાડો ભલે ક્ષય હોય, પેટમા ભયકર દર્દ હોય, નહિ જેવો તાવ હોય, પણ એ બધાય કહે કે-ઝટ મટાડો કોઇએ એમ કહ્યુ કે-મોડુ મટાડો? મનમા સમજે કે-દરદ મોટુ છે, ચૌદ દહાડે મટે એવુ છે, તોય કહે કે-ચાર દહાડે મટાડો ડૉકટર કહે કે-ઉતાવળ ન કરો, આ બીજાનું દરદ ચાર દહાડે મટે તેવુ છે, પણ તમારા દરદને

વખત લાગશે તોય દરદી કહે કે –'એની પાસે પાચ લેતા હો તો મારી પાસેથી પચાસની ફી લો, પણ મને બે દહાડે મટાડો ' ભલે મટે ગમે ત્યારે, પણ બધા દરદીઓની માગણી કયી ? માગણીનું વાસ્તવિક રૂપ નથી સમજાયું વ્યવહારમા જૂઓ કે–એક માણસ પેઢી પર જઈ કલાક બેસી આવે ત્યા પચાસ હજાર કમાય અને બીજો છ કલાક બેસે તોયે બાડ રોટલા મળે, તો પણ એની ઇચ્છા કયી ? એજ કે– મારે પણ મોટર જોઇએ મળે કે નહિ તે વાત જૂદી પ્રાર્થનાના ને પ્રાપ્તિના ભેદ સમજો ચોથા આરાના જીવો મુક્તિની ઇચ્છા કરે અને પાચમા આરાના જીવો શાની ઇચ્છા કરે ?

સભા૦ મુક્તિની.)

કારણ ? મુક્તિ અહીંથી અત્યારે મળે તેમ નથી ચોથા આરામાયે કોઇ જીવને ખૂદ જ્ઞાનીયે કહ્યુ હોય કે–મુક્તિ માટે પાચપચાસ ભવની વાર છે, છતાય તે માગે તો મુક્તિજ ને ? મગાય તો એજ દેવગતિ માગે તો તો આપત્તિ વધી જાય માગવાની તો મુક્તિ-જ બીજુ ગમે તે મળે તોય માગણી તો એજ પ્રાર્થના તો ઉંચી જ હોય પ્રાર્થનામા ભેદ તો પરિણામે ભેદ થવાના અને પ્રાપ્તિ ફરી જવાની

ભાવના ભવાની એ–જ–

ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ, આ ત્રણ ભિન્ન વસ્તુઓ છે, એ કહેવાઈ ગયું છે ચૌદમે ગુણસ્થાનકે પહોંચવા જોગી પ્રવૃત્તિની તાકાત બીલકુલ નથી ચૌદમે ગુણઠાણે પહોંચીએ

તેવી દશાના તેવા પરિણામ પણ નથી થતા સવારે રાઇ પ્રતિક્રમણ કરનારાઓ શુ વિચારે છે ? ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે છ મહીનાનો તપ કર્યો એ તપ છે ઉચો, પણ થાય તેમ નથી તાકાત નથી પરિણામ પણ નથી ભાવના જરૂર છે ઉતરતે ઉતરતે જ્યા સુધી તાકાત નથી ત્યા સુધી આમ કહે છ મહીનાનો તપ કરવાની વાતમાય ભાવના તો જરૂર કે-હુ પણ એ તપ કરૂ એવો વખત ક્યારે આવે પણ તાકાત નથી અને પરિણામ પણ તેવા થતા નથી પરિણામ શક્તિને પણ આધીન છે પરિણામ પ્રકાશમા આવે તે પ્રવૃત્તિ સસાર છોડવાની વાતમા ભાવના છે કે-છોડુ, પણ એવા પરિણામ થતા નથી જો જ્ઞાનથાય તો વ્યસની સમજે છે કે-વ્યસન ખરાબ છે, ભયકર છે, વ્યસનની સામગ્રી ન મળતા બેહાલ થાઉ છુ, રોજ થાય છે કે છોડુ તો સારૂ, પણ છોડુ એવા પરિણામ થતા નથી છૂટી જાય તો સારૂ એ ભાવના છે ખોટાને ખોટા તરીકે નહિ માનનારા જો ભણેલા કહેવાતા હોય, તો પણ તે ભણેલા નથી, કારણ કે-તેમનુ જ્ઞાન તે જ્ઞાન નથી પણ અજ્ઞાન છે 'મૂકાય તો સારૂ'-એ ભાવના અને 'મૂકુ'- એ પરિણામ' પરિણામ થયા બાદ કાર્ય. પરિણામ આવ્યા પણ જાય માટે શાસ્ત્ર કહે છે કે-શુભ પરિણામ આવે કે ઝટ કાર્ય કરો શુભ પરિણામ દુર્લભ છે, માટે ઝટ અમલ કરો પાપના પરિણામમા વિચાર કર્યા વિના કદમ પણ ન ભરો અને શુભ પરિણામના અમલમા વિલબ ન કરો ચોથા ગુણઠાણે પણ ભાવના તો ઉચી ભગવાને સઘમા ગૃહસ્થ અને સાધુનો યોગ સાથે કેમ રાખ્યો ? રીતિનીતિ તો ન્યારી

છે તમારૂ એક ગામ–અમારૂ કોઇ ગામ નહિ તમારે ઘર છે–અમારે તે નથી તમારે માથે પાઘડી અને અમારે તે નહિ તમારામા અને અમારામા ભેદ તો ખરોને ? છતા શાસનના ચાર અગમા તમે પણ ખરાને ? કારણ ?–ધ્યેય, પ્રાર્થના, ભાવના એકજ છે માટે ! અમે મોક્ષ ઇચ્છીએ છીએ અને તમે બીજુ ઇચ્છા છો ? અમે અહિંસક ભાવને ઇચ્છીએ છીયે અને તમે હિંસકભાવ ઇચ્છો છો ? અમે સત્યવાદ ઇચ્છીએ છીએ અને તમે અસત્યવાદ ઇચ્છો છો ? અમે અચૌર્યભાવમા રમીએ છીયે અને તમે ચોરી કરવા ઇચ્છો છો ? અમે સ્રીસગનો ત્યાગ ઇચ્છીયે છીયે અને તમે શુ તેનો સસર્ગ ઇચ્છો છો ? અમે નિર્ગ્રંથપણામા માનીએ છીએ અને તમે પરિગ્રહપણુ ઇચ્છો છો ? નહિજ અહીં અત્યારે માત્ર ઇચ્છાનીજ વાત ચાલે છે બધનને ઢીલા કરવા માટે ધૂનન કરવાનુ છે માટે ભાવનામા–વિચારમા ખૂબ મજબૂત બનો ! મોહના મહેલના પાયાને મૂળમાથી હલાવવાના છે મોહમા ફ્સી જે કાર્યવાહી કરો છો તે કાપવાની છે માટે આપણે પ્રાર્થનાનો વિચાર કરી રહ્યા છીએ જેની સલાહ લેવી હોય તેની સલાહ લો, જ્યા વિશ્વાસ હોય ત્યા પૂછો, અને સમજો કે–"सुख कुत्र वर्तते ?" સુખ ક્યા વર્તે છે ? અમને પણ તમે તોજ માનો કે–જ્યા સુધી અમે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવના હોઇએ એ ગેરટી છે અમનેજ માનવા તમે બધાયલા નથી આજ્ઞાથી વિરૂદ્ધ બનેલી વ્યક્તિ પ્રત્યેના રાગને શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા મિથ્યાત્વ કહેલ છે વ્યક્તિમા રહેલી સદ્વસ્તુનો રાગ હોઇ શકે જ્યા એ

વસ્તુ ન દેખાય ત્યા રાગની જરૂરજ નથી, પરતુ ત્યા તો ત્યાગજ હોય ધ્યેય એક ન હોય તો તમારો અને અમારો યોગ બને ?

જૈનશાસનની મૈત્રી ભાવના શુ છે?

જય વીયરાય જગગુરુ । તારી જયમા અમારી જય, માટે હે જગદ્‌ગુરૂ વીતરાગ ! તું જયવત રહે નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવથી તુ જ્યાં સુધી જયવતો, ત્યા સુધી અમારી જય તમારા કરતા ઉંચા શરીરવાળા, ત્રણ ગાઉના શરીર વાળા, અસખ્યાત વર્ષોના આયુષ્યવાળા, ત્રણ પલ્યોપમના આયુષ્યવાળા મનુષ્યો પણ અકર્મભૂમિમા છે છતા તેઓની ત્યાથી સીધી મુક્તિ થતી નથી એનુ કારણ ત્યા વીતરાગ અને વીતરાગનુ શાસન નથી માટે ! જેની જયમા આપણી જય રહેલી હોય તેનીજ આપણે જય બોલાવીએ દેવની, ગુરૂની, ધર્મની અને બહુ તો શાસનદેવની જય બોલાવીએ પણ બીજાની નહિ જય વીયરાય બોલતા ખરે હૃદયમા ઉમો ભરાવો જોઇએ પણ તે કયારે ભરાય ? વસ્તુ સમજાય તો ! ચલચિત્ત થઇ જાઓ છો તેનું કારણ ? ચિન્તવન કરતા નથી એજ બાકી શ્રાવકની કરણી પણ જ્ઞાની પુરૂષોએ એવી ગોઠવી છે—એમા એટલો બધો સમય નિયત કર્યો છે કે—જો તેમ કરવામા આવે તો આત્મા સસારના કોઈ પણ પદાર્થ તરફ ઢળે નહિ પણ કરણી લગભગ મૂકી દેવાઈ છે ત્રિકાળ જિનપૂજનમા એક કાળ આરાધો, તેમા પણ અધુરૂ ! પૂજાના ઉપકરણો પણ એવા અનુપમ હોવા જોઇએ કે જે જોઇ ઇતર પણ જોવા ચલે પાશ્ચમના લોકો આબુ ઉપર શું જોવા આવે છે ? કોતરણી

પણ એ જોતા જોતા કોને માટે આ કોતરણી કરાઇ, એ એમના હૃદયમા વાસ કરી જાય છે ભાવશુદ્ધિ માટે દ્રવ્ય શુદ્ધિની બહુ જરૂર છે દિવસે દિવસે સ્થિતિ વધે તેમ ઉપકરણો ઉત્તમ ઉત્તમ રાખવા જોઇએ વિચારો કે-અહીં જે મનોવૃત્તિ રહે છે, તે બજારમા કેમ નથી રહેતી? સ્થાન ફર્યું તેથી! અહીં દ્રવ્યશુદ્ધિ છે કોઇને ન થાય તે વાત જૂદી જ્યા દ્રવ્યશુદ્ધિ ઉંચા પ્રકારની, ત્યા ભાવના પણ ઉંચા પ્રકારની થાય મહારાજા કુમારપાલ મધ્યાહ્નકાલની પૂજા હર રોજ 'ત્રિભુવનપાલ વિહાર' નામના મદિરમા કરતા ચતુરગી સેના સાથે જતા શ્રીમાનો તેમની ભેળા ભળતા એમને પણ એમ થાય કે-મહારાજા કુમારપાલ જેવા આટલો આટલો સમય કાઢે, તો આપણે કેમ ન કાઢીએ? મહારાજા કુમારપાલ ઠાઠમાઠપૂર્વક અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરતા શાસ્ત્રમા વિધિ છે કે-શ્રીમત ઠાઠમાઠથી ઉપાશ્રયે સામાયિક કરવા આવે ઋદ્ધિમાન્ ઋદ્ધિ લઇને આવે સાહ્યબી સાથે આવે અને જોનારાને થાય કે-શેઠ પણ સામાયિકનો વખત કાઢી સામાયિક કરવા જાય છે બતાવવા માટે કાંઈ આ નથી, પણ એ ક્રિયાથી ઇતર આત્માને ભાવના જાગૃત થાય કે-આટલી પ્રવૃત્તિમા પણ આ શેઠ સામાયિક ભૂલતા નથી અપ્રશસ્ત ગર્વ ન આવી જાય તેની કાળજી રાખવી જોઇએ પારકુ ભલુ કરતા પોતાનું ઉંધુ ન વળે, એ બહુ સાચવવાનુ છે ઉપદેશકે પણ કલ્યાણની કામનાથી ઉપદેશ દેવો કોઇને તે ન રૂચે એથી નારાજ નહિ થવુ ઉપદેશ એ અનુગ્રહ શિવાયની બીજી બુદ્ધિથી દેવાનો નથી ખ્યાતિ, પૂજા, પ્રસિદ્ધિ માટે ઉપદેશ દે તો તે મૂળ

ઉપર લીંપણ જેવુ છે શ્રી જૈનશાસનમા મૈત્રીભાવનાનું સ્વરૂપ લખતા કહે છે કે —

"परहितचिंता मैत्री ।"

*

'પારકાના હિતની ચિતા એ મૈત્રી ભાવના છે '

*

અમે તમને ઉપદેશ આપીએ કે—આ ન ખાવુ, તે ન પીવુ, તે શાથી ? અમે ન ખાઈએ અને તમે કેમ ખાઓ તેથી ? એ ઈર્ષ્યાથી નહિ, પણ કેવળ તમારા હિતનેજ માટે !

ભાષાસમિતિનો ભગ રોમા ?

શાસ્ત્રશ્રવણ દુર્લભ છે તેર કાઠીયા ત્યાએ સતાવે છે ઘેરથી વ્યાખ્યાનનું શ્રવણ કરવા આવે માનીનેજ આવે કે-મનુષ્ય જન્મ મળ્યો છે દેવપૂજા, ગુરૂવન્દન, વ્યાખ્યાનશ્રવણ, એ બધુ થાય તેટલું ઉત્તમ છે પણ પેલો મોહ ત્યાએ પોતાના સુભટો મોકલે મોહ વિચારે કે—ભાઇબધ ભાવનાએ ચઢયા છે પ્રયત્ન એવા કરો કે—ત્યાથી છટકે આળસ વિગેરે કાઠીયાને તો દૂર કર્યા, પણ છેવટે વ્યાખ્યાનમા પેલો માન કાઠાયો આવીને ઉભો રહે કહેતા કહેતા મુનિ કહે કે—'તમે આવા.' તરત પેલો માન કાઠીયો ભાઇબધને ઉશ્કેરે તરત બાલે કે—સાધુનો આ આચાર આપણને આવો કહેનાર એ કોણ ? આવુ શાથી બોલાય ? માનથી ! ધન્નાજીએ શાલિભદ્રને કાયર કહ્યા હતા શાલિભદ્રે એમ ન વિચાર્યું કે—મને કાયર કેમ કહ્યો ? વિચાર્યું કે—'કાયર છુ માટે કાયર કહ્યો અને તે પણ મારી કાયરતા દૂર કરવા માટે

મને કાયર કરવા માટે નહિ, પણ મારામા શૂરવીરતા આવે માટે મને કાયર કહ્યો એમા વાધા શો ?" અહી શુ ? મહારાજ કહે છે એ બધુ ખરૂ,–પચ કહે તે માબાપ, પચ પરમેશ્વર, પણ મારી ખીલી તો નજ ખસે ! મહારાજ કહે તે ખરૂ પણ–પણ શું એ બોલાને ? પણનો પાચમણીયો રાખો એ ન પાલવે હુ કહું છુ કે–મીઠા કરતા કડવું સાભળવાના વધુ રસીયા બનો ! તમારી ખામી કહેનાર મળે ત્યારે તમારા ઉદ્ધારની તૈયારી થઈ એમ માનો ! તમને સારા તો સૌ કહેશે જેને તમારી ગરજ હોય તે કદી તમને ખોટા કહે ? તમને કોઈ ખોડ ન બતાવે તો કયી તાકાત છે કે–ખાડ જૂઓ ? કોઈ દિવસ ખોડનો વિચાર કરો છો ? નિયમ કરો કે ખોડ જોવી ખોડ જોવીએ નહિ ને સાભળવીએ નહિ, તો કલ્યાણ શી રીતે થાય ? ગામ જવું હોય તો બધુ પૂછો ગાડી કયા ટાઇમે ઉપડશે, કયા પાટે આવશે, ટીકીટ કયા મળે છે, પૈસા કેટલા–એ બધુ નક્કી કરો અને અહીં કઇંજ નહિ ? ગાડી પાચ ને પાચે ઉપડતી હોય તોયે ત્યા ટાઇમ પહેલા જઇને બેસો ગાડી ટાઇમસરજ ઉપડે કદાચ મીનીટ મોડી થાય વહેલી તો ઉપડે જ નહિ એવો મજેનો કાયદો છે તોયે વહેલા જઇ બેસો ત્યા સામાન્ય પટાવાળો કહે કે–કેમ અહીં ઉભા છો ? તો તરત કહે કે–ભાઈશાબ ! આઘા ઉભા રહીએ ? સમજે છે કે–દડ થાય અહીં જો સાધુ કહે કે–આ ભૂલ છે, ઠીક નથી, તો ન ખમાય સાધુ અમને ખોટા કહે ? એમની ભાષાસમિતિ કયા ગઇ ? ભાગ્યશાળી ! ભાષાસમિતિનો અર્થ સમજો ઉન્માર્ગે જતી જનતાને જે શબ્દોથી રોકાય તે શબ્દો બોલાય એજ

ભાષાસમિતિ પણ ઉન્માર્ગે જતા રોકવા નહિ અને મીઠુ બોલવુ, એ તો ભાષાસમિતિનો ભગ છે છોકરો સાપને પકડવા જાય ત્યારે મા કેવી બૂમ મારે? કારમી બૂમ મારે કે-છોકરૂ ભડકી જાય, પગકાય પણ હાથ મરડાય તો મરડાવા દે, પણ બાલકને બચાવે એ તો સમજો છો ને? બચાવવાની ક્રિયાથી આપણું ચાલ્યું જાય કે રહે?

પ્રભુ શ્રી વીરનું દષ્ટાંત વિચારો!

અમારી દયા તમે ન ખાઓ તમારા શ્રેયની ચિંતા કરી તમે આગળ ધપો ગમે તેવા પ્રસગે પણ ગભરાઓ નહિ ભય કોનો અને કોને? હિંસા કરવી નથી, જુઠુ બોલવુ નથી, ચોરી કરવી નથી, સ્ત્રીસગ કરવો નથી, અને પરિગ્રહ રાખવો નથી, તો પછી ભય શાનો? ભય તો તેને, કે જેને હિંસા કરવી હોય, કોઇને મારવા હોય, ઉંધુ-ચત્તુ બોલવું હોય, ગઠ્ઠા ગેપ કરવા હોય, કોઈના ઘરમા ઘુસવુ હોય કે મારૂ-તારૂ કરવું હોય! જેને કોઇનું ભૂડુ કરવું નથી, એટલુ જ નહિ પણ માત્ર ભલુ જ કરવુ છે, તેને ભય શો? ભલુ કરતા છતા પણ કદાચ આપત્તિ આવી પડે, તો માનવુ કે-જરૂર પૂર્વે કાંઈ ન કરવાનું કર્યું હશે અને તેથી બધાયેલ કર્મ ઉદયમા આવ્યું હશે તો તેથી ગભરાવાનું શું? તે કર્મ ખપ્યું એટલો લાભ જ છે સુધર્મા ઇંદ્રે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવને વિનતિપૂર્વક કહ્યું હતું કે-છદ્મસ્થકાલમા આપને ભયકર ઉપસર્ગો થવાના છે, તો અનુમતિ આપો તો આપની સાથે રહું ભગવાને કહ્યુ કે-ઈંદ્ર! એ કદી બન્યું નથી, બનતું નથી ને બનવાનું પણ નથી કે-તીર્થંકરો કોઇના બળથી કેવળ-

જ્ઞાન ઉપાર્જે વાત પણ ખરી છે કે-તેઓ તો પોતાના અર્થેથીજ ઝૂઝે શ્રી તીર્થંકરદેવો તો સઘળા અશુભ કર્મના ઉદયને પ્રસન્નતાથી ભોગવી લેવાને સજ્જ હોય છે એમ ન હોય તો ગોવાળીયો એમને ઉપદ્રવ કરી જઈ શકે ? નહિજ, તેમ ન બને

*

જેની આખની ભ્રૂકુટી વાકી થતા ઇદ્રોના સિંહાસનો કપે, અને સઘળા ભુવનો ઉથલપાથલ કરવાની જેમનામા તાકાત છે, એમને ગોવાળીયો ઉપદ્રવ કરી જાય ? ગોવાળીયો કાનમા ખીલા ઠોકી જાય ? તિર્યંચો કુતુહલ કરી જાય ? જેમની આખના પોપચા ઉંચા થાય, તો સામે ઉભા રહેવાની ઇદ્રોની પણ તાકાત નથી,—એ પણ ધ્રૂજે જગતના નાશ અને રક્ષણ બેયનું બલ એમનામા છે, પણ એ આત્મા એટલો પવિત્ર અને કરૂણામય બન્યા છે કે-કોઈને હેરાન કરેજ નહિ એ તો એમ કહે છે કે-પૂર્વે જે કાર્યવાહી કરી છે, તે બધીનો બદલો ચૂકવવાનો છે બધુ બળ કેવળજ્ઞાન મેળવવામા ખર ચવાનું છે, નહિ તો કેવળજ્ઞાન કયા રસ્તામા છે ? સાડા બાર વર્ષમા ભગવાનને કેટલા ઉપસર્ગો ! પણ એ તો નિશ્ચય હતો કે-બળ કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરવામા વાપરવાનું છે કોઈને ત્રાસ કરવામા નહિ ! બધાનું ભલુ કરવામા બળ વાપરવાનું છે-કોઇના ભૂડામા નહિ ! જો તમે બીજાનું ભૂડુ ઇચ્છશુ તો પહેલા તમારૂ જ ભૂડુ થવાનું કદાચ દુનિયામા જીત્યા તોયે આત્મદષ્ટિએ હારેલા જ છો હૃદયમા કોઇના ભૂડાની ભાવના પણ ન કરો સર્વે સુખી થાઓ એજ ઇચ્છો દુશ્મનો પણ

સુખી થાઓ એમ ઇચ્છો આ વાત જાત માટે છે! બાકી સત્ય અને કલ્યાણકારી વસ્તુની રક્ષા માટે તો કરવા યોગ્ય સર્વ કરવાનું આપણી સમતા ગાડાની સમતા જેવી નથી જૈનશાસનની સમતા, શાંતિ અને ક્ષમામાએ હ્હાપણ છે

માબાપની ફરજ

છોકરાના ગુન્હાને જો માબાપ હસી કાઢે, તો શાસ્ત્ર, દુનિયા તથા નીતિકારો કહે છે કે—એ માબાપ છોકરાના હિતૈષી નથી છોકરો ચોરી કરીને આવે અને હાથ ફેરવે, એ માબાપ છોકરાના હિતૈષી નથી સાચા માબાપ તો કહે કે—જ્યાંથી લાવ્યો ત્યાં મૂકી આવ, જેની ચીજ હોય તેને પાછી આપી આવ, માફી માગી આવ, અને કહી આવ કે—'મેં ભૂલથી ચોરી કરી, પણ હવે નહિ કરૂં એમ કહે તોજ ઘરમાં પેસ! બસ, આટલું થાય તો છોકરાની જીંદગી સુધરી જાય માબાપ રૂપીઆની રૂપીઆભાર ચીજ ખવરાવે, પણ છોકરો હઠ લે કે—આપો તો ન આપે, રોવા દે બાળકને એમ થવું જોઇએ કે—માબાપ મારી ખોટી હઠને નહિ જ પોષે પ્રેમ હોય, પણ મોહ ન હોવો જોઇએ જો કે આજનો તો પ્રેમ પણ મોહના ઘરનો છે પ્રશંસાપાત્ર નથી મારૂં બાળક મોક્ષમાર્ગે જાય અને પાપ માર્ગોથી અટકે, એવું કયા અને કેટલા માબાપ ઇચ્છે છે ? તમારો પ્રેમ કેવો છે તે જાણું છું ખેર! પણ ત્યાંએ અનીતિ, જૂઠ, પ્રપંચ તમારા બાળકને શીખવાડો, અગર તમારૂં બાળક તે તરફ જાય તો દરકાર ન કરો, તો કયી કોટિના માબાપ કહેવાઓ ? આર્ય દેશ, આર્ય કુળ, આર્ય જાતિ, અને પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવનું શાસન મળ્યું છે, એ કયી રીતે સફલ

થઇ શકે, તે બધુ વિચારો અને તેને અનુસરતી કાર્યવાહી કરો અસ્તુ આ જીવનમા એ નક્કી કરો કે–શ્રી વીતરાગ અને વીતરાગના માર્ગની જયમા જ જય એ પ્રભુના માર્ગની રક્ષા કરતા કાયા ખપી જાય તો પણ વાધો નથી!

(પ્રભા૦ તાકાત હોય તો હુંકારો દેવાયને!)

તમારી સરલતા માટે ખૂશ થાઉં છુ કમતાકાત માટે પશ્ચાત્તાપ કરો પશ્ચાત્તાપની અગ્નિમા શિથિલતા બળીને ખાખ થઇ જશે અને શૂરવીરતા આપોઆપ પેદા થશે

[૯]

શુભ વિચારનો અમલ શીઘ્ર થવો જોઇએ.

ટીકાકાર મહર્ષિ શ્રી શીલાંકસૂરિજી મંગલાચરણમાં તીર્થની પ્રશંસા કરતાં કહી ગયા કે—તીર્થ હમેશ જયવંતુ વર્તે છે કારણ કે—એમાં એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી, તેમજ એક પણ સદ્‌વિચારનો બહિષ્કાર નથી એના સિદ્ધાંતો અનેક અપેક્ષાએ એવી રીતે સિદ્ધ થયા છે કે—જેની સેવાથી નિયમા આત્મા નિર્મલ થયા વિના રહે નહિ માટેજ એ શાશ્વત છે અને તેથીજ એની બીજી કોઇ ઉપમા નથી એ અનૂપમ છે અને એજ હેતુને લઇને સઘળા શ્રી તીર્થપતિઓથી તે નમસ્કાર કરાયેલું છે આવું તીર્થ પામ્યા, એ કાંઈ જેવું તેવું સદ્‌ભાગ્ય નથી એ પામ્યા બાદ એનું પાલન કેમ અધિક પ્રકારે થઇ શકે, એ ચિંતા ન થાય તો ન પામેલા કરતાં પામેલા વધુ કમનશીબ ગણાય જ્ઞાનીએ કહેલી બધી વાતોનો વિચાર આત્મા સાથે એકાંતે કરવાનો રહ્યો દરેક ઉપદેશની વાતને જો આત્મા પોતાની સાથે ઘટાવે, તો જરૂર અમલ થાય ક્રિયાઓ ઉપયોગહીન ન હોવી જોઇએ, પણ જીવતી—જાગતી હોવી જોઇએ શબ્દો બોલાય ત્યારે ઇંદ્રિયો આડી અવળી હોય, મ્હોઢું કયાં હોય અને વચન કયાં જતાં હોય, —આ સ્થિતિમાં વસ્તુ ન પમાય જે પ્રાર્થનાસૂત્ર હમેશાં બોલો, તેમાંની વાતો તમને યાદ ન હોય ? તમે એ વાતોને વિચારો નહિ, મનન કરો નહિ અને કોઈ યાદ કરાવે તો ઉલટો ગુસ્સો થાય તો શું થાય ? મૂર્તિને શ્રી જિનેશ્વરદેવ

કલ્પીને, હમેશા એ શ્રી જિનેશ્વરદેવ સમક્ષ બોલીએ, પ્રાર્થના કરીએ અને પ્રાર્થેલી વસ્તુનું સ્મરણ પણ ન હોય, એટલુજ નહિ પણ કદાચ કોઇ એનું સ્મરણ કરાવે તોયે કટાળો આવે—હૈયે કાઇ કાઇ થવા માડે, એનું કારણ શું ? વીતરાગ પ્રભુની મૂર્તિ સન્મુખ મુખ અને નેત્રો સ્થપાય અને શબ્દે શબ્દ હૃદયસ્થ કરી આજ્ઞા વિચારાય, તો એ પ્રમાણે કરનાર આદમી મદિરમાથી બહાર નીકળે ત્યારે કેવો હોય ? એના વિચાર કેવા હોય ? ભલે પરિણામ અથવા પ્રવૃત્તિ ન હોય, પણ ભાવના તો જોઇએને ? પ્રવૃત્તિએ ન હોય, પરિણામે ન હોય અને ભાવનાએ ન હોય ત્યારે હોય શું ? પ્રવૃત્તિ અને પરિણામ ન હોય તે નિભાવાય, પણ ભાવના ન હોય એ કેમ નિભાવાય ? ભાવના થાય ત્યારે આત્મા એકાકાર થઇ જાય ઉત્તમ ભાવનાવાળાથી પાપક્રિયા થઈ પણ જાય, પરન્તુ ત્યા એ રાચેમાચે નહિ એ ક્રિયાની એ પ્રશસા તો કરેજ નહિ ચોવીસે કલાક હૃદયમા તો ડખ્યાજ કરે ગૃહસ્થ અને સાધુની સ્થિતિ જૂદીજ છે, પણ જે યોગ છે તે ભાવનાને આભારી છે પ્રવૃત્તિ અને પરિણામ તો એક નહિ, પણ ભાવનાએ એક ન હોય તો મેળ મળે શી રીતે ? બે અલગ ચીજને જોડનાર કોઈ ચીજ જોઇએ કે નહિ ? કાગળ પર ટીકીટ ચોડવી હોય તોયે ગુદર જોઇએ છેને ? તમને અને અમને જોડનાર ભાવના ! તે ન હોય તો તમારે ને અમારે મેળ મળે ? ભેગા રહેવાય ? તમારે ને અમારે કાઇ નાતજાતનો કે લેવડદેવડનો સબધ છે ? ભાવનાના યોગે આપણો સયોગ ગોઠવાયો છે જો ભાવના ખસી જાય તો

કોઇ પણ ભોગે આપણા બેનો યોગ ન પાલવે પ્રાર્થનાસૂત્રમા એવી ગોઠવણી છે કે-ત્યા પ્રાર્થના કરી આવેલો અહીં એકતાન થયા વિના રહેજ નહિ ધર્મ હૃદયમા વસ્યા પછી-ધર્મ હૃદયમા ઉતર્યા પછી, બીજી ભાવનાઓ તો સ્વય નાશ પામે વાધો એ છે કે-વસ્તુનો ભાવ જે પ્રમાણમા હૃદયમા ઉતરવો જોઇએ તે ઉતરતો નથી કહેનારા કહે ખરા કે-'ધર્મ એજ શરણ, ધર્મ એજ આધાર, ધર્મ વિના જગત્મા બીજો આધાર નથી '-પણ આ બધુ પ્રાય હોઠે રહે છે, પણ હૈયે નથી ઉતરતું એનીજ આ બધી વિટબણા છે ધર્મ વિના કોઇ સામગ્રી મળે નહિ, મળે તો ટકે નહિ, કદાચ ટકે તા તે સુખ આપતી નથી, માટે-'જીવતાએ શરણ તો ધર્મજ અને મરતાએ શરણ તો ધર્મજ !'-એ સમજાય, એ બરાબર હૃદયમા જમી જાય, તો ધર્મ શિવાય બીજે જે પ્રેમ બધાયો છે, તે બધો પ્રેમ ધર્મ તરફ ઢળે અને એમ બને તો આત્માની ઉચ્ચ દશા પ્રાપ્ત થાય શુદ્ધ પરિણામ થવા એ મુશ્કેલ અને થાય તો ટકવા મુશ્કેલ, માટેજ શુદ્ધ પરિણામ થાય તો તરત તે પરિણામને અનુસરતી પ્રવૃત્તિ કરી દેવી. બહિરાત્મા તથા અતરાત્માના સ્વરૂપને સમજ્યા વિના, પરમાત્મા શી રીતિએ બની શકાય? બહિરાત્મ અવસ્થા મૂકવી નથી, અતરાત્માવસ્થા પ્રાપ્ત કરવી નથી અને સીધુ પરમાત્મા બનવુ છે તે કેમ બનાય ? પરમાત્મા બનવા માટે તો બહિરાત્મદશા મૂકી, અતરાત્મદશા પ્રગટ કરવી પડશે આત્માના ગુણોનો વિચારજ કરવામા ન આવે ત્યા થાય શું ? આત્માના ગુણો કાઇ બહારથી નથી લાવવાના, પણ

છે તેને પ્રગટ કરવાના છે એ પ્રગટ કરવાને બધા શુભ આલબનો સેવવાના છે અતરાયભૂત વસ્તુઓથી આઘા રહેવાનું છે ઉત્તમ આત્માઓને ઉત્તમ પરિણામ આવે તે પણ ક્વચિત્ અને તે પણ ચચળ માટે ઉત્તમ પરિણામ આવે ત્યા ઉત્તમ પ્રવૃત્તિ કરવામા વિલબ કરવો, એ આત્મ કલ્યાણકાક્ષી આત્માને માટે ઉચિત નથી

શાસ્ત્રમા શ્રાવકોને સાધુના માબાપ કહ્યા છે

વસ્તુને વસ્તુગતે જાણીએ અને સમજીએ, તો ભાવના જીવતી–જાગતી કેમ ન રહેવી જોઇએ ? પ્રાર્થનાસૂત્ર (જય વીયરાય) બોલતી વખતે આત્મા એકતાન બનવો જોઈએ શ્રી જિનેશ્વરદેવ સમક્ષ બોલીએ છીયે,–ત્યા બોલીને ફરાય નહિ એટલુ સમજવું જોઇએ પ્રાર્થનાસૂત્ર બોલતી વખતે આટલી સાવચેતી હોય તો આત્મા કેવો અને કેટલો સુંદર બની શકે એ વિચારો મહાપુરૂષોને પ્રાણાત ઉપસર્ગોમા પણ દુર્ભાવના ન્હોતી આવતી તેનું કારણ શું, એ વિચાર્યું છે ? આ પ્રાર્થનાના ભાવથી તે મહર્ષિદેવો ઓતપ્રોત થયા હતા રાજાના મારાઓ જ્યારે શ્રી ખધક મુનિવરની ખાલ (ચામડી) ઉતારવા આવ્યા, ત્યારે તે મુનિવર આનદ પામ્યા અને શુ વિચાર્યું તે જૂઓ —

"મુનિવર મનમાંહી આણદ્યા, પરિષહ આવ્યો જાણી રે
કર્મ ખપાવા અવસર એહવો, ફરી નહિ આવે પ્રાણીરે અહો ૧
એ તો વલીય સખાઇ મળીયો, ભાઇ થકી ભલેરોરે
પ્રાણી કાયરપણ પરિહરજે, જેમ ન થાયે ભવફેરો રે અહો ૨"

વિચારો, આ કેવી સુદર વિચારણા છે? કયી જાતિની ભાવના છે? ઉપસર્ગ કરનારને પણ ઉપકારી માનવા, એ જેવી તેવી ધીરતા નથી! વધુમા એ મહર્ષિ ફરમાવે છે કે —

"રાયસેવકને મુનિવર એમ કહે, કઠિન ફરસ મુજ કાયારે
બાધા રખે તુમ હાથે થાયે કહો તિમ રહીયે ભાયારે અહો। ૧"

*

આ જાતિની ધીરતા કયારે આવે? ચેતન અને જડનો વિવેક થાય ત્યારે! આ જાતિની ધીરતામા જેટલુ બળ છે, તેટલુ જગતની અન્ય કોઈ વસ્તુમા નથી જગતમા સાચો બળવાન જ તે છે કે-જે આવા પ્રકારની ધીરતાને કેળવે નક્કી કરવુ પડશે કે-ધર્મ શા માટે કરવાનો? શરીરથી છૂટવા માટે કે શરીરની સાથે વળગી રહેવા માટે? સસારની સાહ્યબી, એ ધર્મનુ ધ્યેય છે કે સસારથી મુક્તિ એ ધર્મનુ ધ્યેય છે? ખરેખર, ખરી વાત તો એજ છે કે-આ બધા મહાત્માઓ પ્રાર્થનામાના ભાવથી ઓતપ્રોત હતા. સુદો પ્રાર્થનાની એકતાનતાનો છે રોજ 'જયવીયરાય' બોલો ને માગણીની હારમાળા ગોઠવો, પણ વસ્તુ તરફ પ્રેમ ન હોય કે સદ્ભાવના ન હોય તો એ નભે? માગણી તો ડાહ્યા વાણીયાની જેમ કરો છો એ શબ્દો શ્રી ગણધર ભગવાને ગુંથેલા છે! કેવી શાતિથી, વિનયપૂર્વક અજલિ કરીને માગો છો! ત્યાથી માગીને પછી અહીં (ગુરૂ પાસે) આવો છો તે શા માટે? એના અમલ માટે! અમલ ન થાય તો પશ્ચાત્તાપનો અગ્નિ ચાલુ રહેવો જોઈએ જે આત્મા પાપને પાપ તરીકે માને નહિ, પાપથી ધ્રૂજે નહિ, પાપ કર્યે જાય અને જેને પાપનો ભય નહિ,

તે આત્મા મુક્ત કયી રીતે થાય? વ્યવહારમા તમે જે કામ કરો છો, તેની તમને ચિંતા નથી હોતી? તમે આવા બુદ્ધિશાળી, લાખોનો વહિવટ 'કરનારા, છતા મને એ થાય છે કે-એ તમારી બુદ્ધિનો ઉપયોગ અહીં કેમ કરતા નથી? ત્યા ઇચ્છા છે–અહીં ઇચ્છા નથી એમ છે?' 'ઇચ્છા નથી' એમ કહેવુ એ ભાગે પડે છે ઇચ્છા છે એમ કહેવામાય પચાત લાગે છે ત્યારે છે શુ? પણ તો જે સમયે જે કામ નિયત થયા હોય તે ટાઇમસર થયે જાય અને અહીં તો એમ કહેવાય કે —'બને તેટલુ કરીએ, થાય તેટલુ કરીએ' અને ત્યા તો-'આ કરવુ જ જોઇએ, આ કર્યા વિના તો ચાલેજ નહિ, છૂટકો જ નહિ, વ્યવહારમા રહીએ ને કર્યા વિના ચાલે? ન કરીએ તો પોઝીશન ન રહે, શાખ રહે નહિ, આબરૂ રહે નહિ' –આ બધુ ત્યા, પણ અહીં તો-'બને તેટલુ કરીએ, થાય તેટલુ કરીએ'–એજ ને? પેલુ બધુ સાથે આવવાનુ હશે કેમ? સજ્ઝાયમાં તો બોલો છો કે-પુણ્યને પાપજ સાથે આવવાનું કેમ ખરૂને? જે વસ્તુ તમને આપવાનો પ્રયત્ન કરવામા આવે છે, જે વસ્તુ તરફ તમને આકર્ષિત કરવામાં આવે છે, જે વસ્તુ તરફ તમારૂ ધ્યાન ખેંચવામા આવે છે, તેમા ફેરફાર હોય તો બોલો! શાસ્ત્રમા શ્રાવકોને સાધુના માબાપ કહ્યાં છે શ્રાવકને માબાપ જેવા પણ કહ્યા છે અને સાપ જેવા પણ કહ્યા છે તમે તો માબાપ બનો તો અમારૂ કામ થઇ જાય માબાપ બનશો? પણ જેઓને પોતાના છોકરાના માબાપ થતા નથી આવડતું, તે સાધુઓના શી રીતે થશે? મહાવ્રતધારીના માબાપ થવુ એ સ્હેલુ છે? શ્રાવકો માબાપ જેવા થાય તો તો સાધુઓની બધી ચિંતા ટળી

જાય સાધુઓના સયમની ચિંતા તમને પેદા થાય–સાધુઓનું સયમ કેમ વધે, કેમ ટકે, કેમ શુદ્ધ થાય, કેમ ફેલાય, એની ચિંતા શ્રાવકો જ કરે તો બાકી શી રહે ? વ્યવહારમા દીકરો સારો કેમ થાય, લાખના ક્રોડ કેમ કરે, મોટરો કેમ ફેરવે, –એ બધી ચિંતા માબાપને થાય છે ને ? એમજ સાધુઓના સયમ કેમ પળાય, કેમ વધે, કેમ જગતમા તે સયમનો ફેલાવો થાય,–એ ચિંતા શ્રાવકો કરે એમા અમને આનદ કે દુ ખ ? માગણી કરૂ છું કે–તમે તેવા માબાપ બનો તમે માબાપપણું મૂકી દીધુ એની આ પચાત છે તમને આ વસ્તુ તમારી પોતાની લાગવી જોઇએ શ્રી જિનેશ્વરદેવનો સયમ એટલે આખા જગતને માટે શાતિનો પયગામ ! સુખનો ધોરી માર્ગ ! ! દુ ખની જેમા સભાવનાય નહિ ! ! ! આ નાનીસુની વાત છે ? શ્રી જિનેશ્વરદેવનું સયમ જેના હાથમા આવે તે અહિંસક બને, સત્યવાદી બને, કોઇની ચીજ ઉઠાવવાની ભાવનાથી મુક્ત બને, એનામાથી વ્યભિચાર–દુરાચાર–અનાચાર નીકળી જાય, પૈસાટકા–સસારના રગરાગની મમતા છૂટી જાય, એની ઉગ્રતા શમતી જાય, અક્કડતા ધીમી પડતી જાય, જાળ કપાતી જાય, લોભ નાશ પામતો જાય, પ્રપચ–ઇર્ષ્યા વિગેરે ટકવા ન પામે અને કોઇની પર આળ મૂકતા આત્મા કારમી રીતે કપે **આત્મા પરનો સમ્યક્ પ્રકારનો કાબુ એટલે સયમ** ! ઇંદ્રિયો કાબુમા આવે તે સયમ ! વાસના અને ઇંદ્રિયો ઉપર કાબુ મૂકનારો આત્મા જગતને ત્રાસરૂપ હોય ? વાસના અને ઇંદ્રિયો પર કાપ મૂકો ને શાસન સાથે ઓતપ્રોત થાઓ, તો ડગલે ડગલે જિનશાસનના ફૂવારા છૂટે વ્યાખ્યાન-

શ્રવણ પણ એટલાજ માટે કે–આત્મા નાનામા નાના જતુની પણ હિંસા કરતો બચી જાય અવ્યાબાધ પદ જેને જોઈતુ હોય, તે પોતે દુનિયા માટે અવ્યાબાધ બને ! પોતે અવ્યાબાધ બને તે અવ્યાબાધપદ મેળવે જ્યા વ્યાબાધા (પીડા) નથી તે સ્થાન–અવ્યાબાધપદ એ જેને જોઇએ તેણે કેવા બનવુ જોઇએ? એનાથી કોઇ પણ પ્રાણીને વ્યાબાધા (પીડા) ન થાય ! એવા બને તે ત્યા જાય આમા અશાતિ હોય ? જગતના જીવો ઇદ્રિયોની આધીનતામા એટલા મજબૂત બન્યા છે ને એ આધીનતાને એટલી કેળવી છે કે–છોડના ગભરામણ થાય છે એ સબધ તોડાવવો હોય તો ધડાકો થાય જેનુ બધન મજબૂત તેનો કડાકો મજબૂત કડાકો મજબૂત તેમ ધોધાટ મજબૂત કડાકો ભયકર થાય તો તણખા પણ ઝરે બાજૂમા ઘાસ હોય તો સળગે પણ બાજૂમા દારૂ કે ઘાસલેટના ડબા હોય તો શું થાય? અનાદિના બધનો તોડ વાનો પ્રયત્ન ચાલે છે બધનમા પડેલાને ચિંતા થઇ પડી છે કે–બધન તૂટે એ ઠીક નહિ ત્યા મમતા લાગી છે એનાજ બધા ઉત્પાત છે

ભવનિર્વેદ આવે શી રીતે?

આપણે જયવીયરાયની 'માગણીમા આવો માગણીનું મૂળ કહ્યું? 'जय वीयराय ! जगगुरु' होउ मम तुह पभावओ भयव !' પછી શું? **ભવનિવ્વેઓ** પહેલુ જ એ ખરેખર, શ્રી વીતરાગની પાસે સાચા હૃદયથી '**ભવનિવ્વેઓ**' માગણી રૂપે ક્યારે બોલાય? પહેલી આજ માગણી કયો આત્મા કરી શકે? ભવ એટલે શુ? 'ભવ એટલે સસાર આધિ,

વ્યાધિ અને ઉપાધિનો પિંડ તે સસાર આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિનુ પોટલુ તે સસાર આધિ એટલે માનસિક પીડા વ્યાધિ એટલે શારીરિક પીડા ઉપાધિ એટલે એ બેયની માતા ! આ ગમે ? આધિ–વ્યાધિ ન જોઇતી હોય તો ઉપાધિ છોડવી પડે ઉપાધિ છોડાય નહિ તો આધિ અને વ્યાધિ છૂટે નહિ અને ત્યા સુધી સસાર પણ છૂટે નહિ આનાથી કટાળ્યા હો તો 'ભવનિવ્વેઓ' સાચા હૃદયથી મગાય ઘરે, બજારમા, સ્થળે–સ્થળે એક એક આદમી એવો રાખો કે–વખતો વખત તમારા કાનમા આવા બ્યૂગલ ફૂકે ખાતા, પીતા, સૂતા, ઉઠતા, બેસતા, હરતા, ફરતા, ગમ્મત કરતા, બધે કાનમા આ બ્યૂગલો ફૂકયા કરે અમે તો સાધુ અમારી પાસે તમે કલાક–બે કલાક આવો એમા એ તમારી દૃષ્ટિ ઘડીઆળ તરફ રહેજે ત્યા દૃષ્ટિ રહે અને તમે કોણ ? જવાનો નિર્ણય કરીને આવેલા આદમી રહેવાનો નિર્ણય કરીને થોડાકજ આવો છો ! તમારી દૃષ્ટિ ઘડીઆળ તરફેય હોય. રસ આવે અને ઘડીઆળ તરફ દૃષ્ટિ ન જાય તે વાત જૂદી, પણ દૃષ્ટિ ગઈ અને કાટાને જરા આગળ ગયા દીઠા કે–તમને એમ થાય કે હવે બધ થાય તો ઠીક કોઠીમા અનાજ ભરવુ હોય, તો મ્હોંઢુ ચીધુ હોય તો ભરાય વાકે મ્હોંઢે ભરાય ? તમારૂ મ્હોંઢુ ઘડીઆળ તરફ હું ઘાલુ–ક્યા? આ વાત વિચારવા જેવી છે ઘરમા, કુટુબમા, મિત્રોમા, ચોમેર આ સસ્કાર ઘૂસવા જોઇએ' કોઇ તમને પૂછે કે–'શરીરે કેમ છે ?' તો કહેજો કે–'જોની ભાઇ ! શરીરે ઠીક ન હોત તો નીકળત શાના ? પૂછવાનુ તે પૂછતો નથી, અને બીજુ પૂછે છે' પણ તમારા આજના વ્યવહારો એના

ખોટા થયા છે કે-એ વ્યવહારે રીત ભૂલાવી દીધી દીકરો બહારથી ઘેર આવે કે માબાપ પૂછે-'કેમ ભાઇ ! શું કરી આવ્યા ? કયી રીતે કમાઈ આવ્યા ? તમે વકરો ઘણો કર્યો છે, કમાણી કરી છે તે જાણ્યું, પણ કયી રીતે તે તો કહો' બાપાજી ડાહ્યા હોય તો કહી દે કે-'અનીતિથી કરેલી કમાણી તો મારી નાખનારી છે એવી કમાણીના યોગે પાટલે બેસી મિષ્ટાન્ન ખાવા કરતા જમીનપર બેસી સુકકા રોટલા ખાવા મજેના છે અમારા દીકરા થવુ હોય તો હાથ જોડીને કહીએ છીએ કે-પાપ ન કરો, અન્યાય-અનીતિ ન કરો, જૂઠ પ્રપચાદિ ન કરો' આવી રીતે આ બધુ મા દીકરીને કહે, બાપ દીકરાને કહે, ભાઇ ભાઈને કહે, દીકરો માબાપને કહે, પત્નિ પતિને કહે, એમ પરસ્પર એક બીજાને કહે તો પરિણામ કેટલુ સુદર આવે ? તમે ઘણા ઘણા સાધુઓના પરિચયમા આવ્યા છો તમને જાતનો પણ અનુભવ છે તમારી જાતનો અનુભવ પણ કહે છે કે-આ બધા બધન છે! ત્યારે મને એ વિચાર થાય છે કે-સાધુઓના પરિચયના ફળને, અરે તમારી જાતના અનુભવને પણ ઠોકરે મારી તમે તદ્દન આવા ભાન-ભૂલા જેવા કેમ બન્યા છો? કેમ તેવા બનવા માડયું છે તે સમ જાતુ નથી શા માટે આવું બધુ કહેનાર તમારા ઘરમા માણસો ન હોય ? એવા સસ્કાર કેળવો સુગબાહુ તરવારના ઘાથી મૂર્ચ્છિત થયા, ત્યારે મદનરેખા ન મળી હોત તો શું થાત ?

<u>યુગબાહુ ને મદનરેખા-</u>

મોટા ભાઈ વિષયવાસનાને આધીન થયેલા નાના ભાઇની પત્નિ પર કુદૃષ્ટિ કરીને નાના ભાઇને મારવાની પેર-

વીમા પડેલા સતીના શીયલને લુટવાના ઇરાદાવાળા થયેલા અને એ મહાસતી મદનરેખા પણ ભરયુવાનીએ ચઢતી, દુનિયા જેને વિષયનો સયોગ કાળ કહે છે તે અવસ્થાવાળી, રાજકુળમા ઉછરેલી, પેટમા ગર્ભ છે, આ સયોગોમા મોટાભાઇએ નાનાભાઇને મારવાના ઈરાદાથી તરવાર મારી મદનરેખા પોતાની જીદગીને જોખમમા જૂએ છે જાણે છે કે–પતિના મરણ બાદ શીલ લુટવાનો બળાત્કાર કરશે કહો, પતિની આ અવસ્થામા મદનરેખાને શુ થાય? પણ એ શ્રાવિકા હતી શ્રી જિનેશ્વરદેવનો ધર્મ એને જચેલો હતો· સસારના સ્વરૂપને એ સમજતી હતી: સતીપણાની એને કિંમત હતી પત્નિની પતિ પ્રત્યેની ફરજ એ જાણતી હતી પતિ ઘાયલ હતો યુગબાહુ અત્યારે કષાયને આધીન થયેલ હતો આખો લાલ હતી નક્કી મોગ ભાઇને મારી નાખુ, એ એની ભાવના હતી એવા વખતે બીજી પત્નિ હોય તો શું કહે? 'મારૂ શું થશે?' તો તે વખતે પણે શું થાય? 'આ તમારો ભાઈ જોયો?'–એમ કહે તો ગુસ્સો એવડો થાય. એ રૌદ્ર પરિણામે મરીને કયા જાય? મદનરેખા આ બધું જાણે છે એ કહે છે કે–'ક્ષત્રિય છો! ક્ષત્રીયનો ધર્મ છે કે મરેલાને મારે નહિ જેના પર તમે ગુસ્સો કરો છો, તે તો તેની પાપબુદ્ધિએ–એની પાપકાર્યવાહીથી મરેલો જ છે મરેલા પર ગુસ્સો હોય? સાચા ક્ષત્રીય હો તો ક્ષમા આપો કહો કે–તારૂ પણ કલ્યાણ થાઓ અત્યાર સુધી જીદગીમા કરેલા એકે એક પાપની આલોચના કરો સમય ટુકો છે કાળ આવી લાગ્યો છે ભાઇને મારવાના કે રાજ્યના આ

ડાઅવળા વિચારો તમને દુર્ગતિમા લઇ જશે પાપ કરનાર તો મરેલો પડયો છે એને ક્ષમા આપો વીરતા હોય તો એનું પણ ભલુ ઇચ્છો ભાઇ પ્રત્યેના અત્યાર સુધી થયેલા દુષ્ટ વિચારોને કાઢી મૂકો પ્રમાણિકપણે ભાઇનું ભલુ ઇચ્છો એની પણ માફી માગો અરિહત, સિદ્ધ, સાધુ અને શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલા ધર્મનું શરણ ત્યો અને ચારે આહારનો ત્યાગ કરો ’ યુગબાહુ પલટાયો એકદમ પલટાયો હાથ જોડે છે હૃદયથી નમે છે વિચારે છે કે–આવી પત્ની ન મળી હોત તો મારી દશા શું થાત? આ મહાસતી મદન-રેખાએ, ભયકર રૌદ્રધ્યાનમા ચઢેલા પતિને એવો બનાવી મૂકયો કે–એ મરીને પાચમા દેવલોકે ગયો

પરલોકની તપાસ રાખનારા ઉભા કરો !

તમારે ત્યા છે કોઈ એવી સ્ત્રિયો? એક અહીં છેડો વાળે અને એક લહીં છેડો વાળે આખમા પાણી લાવીને કહે કે–‘ મારૂ શું થશે ?’ પેલો પથારીમા પડેલો પણ એમને એમ ન કહે કે–‘ જીવતા સુધી મજૂરી કરી તમને પાળ્યા–પોષ્યા હવે તો જપવા દો !’ વધુમા મરવા પડેલો–પથારીમા પડેલો, જો કોઇ ન રૂએ તો એમ વિચારે કે–‘મારા માટે કોઇને લાગતુ નથી’ એટલે પેલાઓને ન લાગતુ હોય તોયે લગાડવાનો ઢોગ કરવા પડે પાછળ રોનાર–કૂટનાર છે, એમ રોતા જૂએ તો મરનારને પણ શાતિ વળે ! આ કેવી દુર્દશા છે એ વિચારો! મરનારે કહી દેવું જોઇએ કે–‘જીવ્યા ત્યા સુધી મજુરી કરી, હવે દુનિયાની વાતો છોડી દો . એવુ સભળાવો કે–મને કઇ શુભ ભાવના જાગે ’

હુ તમને ભલામણ કરૂ છુ કે–કુટુબમા આવા માણસો યોજો સ્રિયોને, બાળકોને આવા બનાવો, એમનામા આવા સસ્કાર રેડો એવી ભાવના પ્રેરો કે–જે જીવતાએ સમાધિ આપે અને મરતાએ સમાધિ આપે દુનિયામા આપત્કાળ પણ આવે લાખોની મીલકતના સ્વામીને દુ ખદ અવસ્થા ભોગવવાનો સમય પણ આવે એ વખતે પણ આ સસ્કાર હોય તો બધા કહે કે–'હોય, પાપનો ઉદય છે સમભાવે વેદવો જોઇએ આવા ઉદ્ગાર કાઢનાર મેળવો સારી સ્થિતિમા ચિનવે અને કહે કે–'આ બધું કઇ કામનું નથી ' ખરાબ વખતે સમજાવે કે–'પાપનો ઉદય છે' સાહ્યબી વખતે સમજાવે કે–'મુઝાવુ નહિ ' જીવતા વારવાર સમજાવે કે–'આરાધવાનુ આરાધો !' મરતા સમજાવે કે–'મુંઝાઓ મા ' આવુ કહેનાર જોઇએ એ કયારે બને ? 'ભવનિર્વેઓ' નક્કી થાય તોને ! ભવ તમને નથી ગમતો ? ભવ અને તમે, ત્યા ન ગમે એ બને ? ભવ ન ગમે, તમને ? જે દિવસે ભવ નહિ ગમે, તે દિવસે દેવ–ગુરુ પ્રત્યે સાચી ભક્તિના ફુવારા ફુટશે ભવની બહાર નીકળવાની ભાવના જાગશે, ત્યારે તો મનુષ્યલોકમા રહેવા છતા દેવતા કહેવાશે દરદી સમજી જાય કે–વૈદ પ્રમાણિક છે અને એની દવા જરૂર વ્યાધિ કાઢનારી છે, તો પછી ગમે તેવા કડવા ઉકાળા પોતાના હાથે પી જાય, ગટગટાવી જાય કોઇ કહે કે–'કડવી છે' તોય કહે કે–'જેવી છે તેવી પણ રોગ કાઢનારી છે, માટે પીધા વિના ચાલે નહિ ' તમને પણ '**ભવનિર્વેઓ**' નક્કી થશે ત્યારે આ વાત કડવી નહિ લાગે હૃદયમા જે બીજુ ભૂત ભરાણું છે, તે કાઢવ પ્રયત્ન કરવાનો છે એ વાસના જાય તો ધાર્યું કામ થાય કુટુબને, સ્નેહીને એવા બનાવો કે–

તમારા પર ચોકી રાખે, અકુશ રાખે જગલી ઘોડા પર લગામ, ધાર્યા વિના સ્વારી થાય ? જો સ્વારી કરે તો એ ઘોડો સ્વપરનાશક છે સ્વારીને લાયક ઘોડો કયારે બને ? મ્હોઢામા ચોકડુ ઘુમે ત્યારે ! અકુશ આવ્યો તમારે પણ અકુશ જોઇએ બજારમા જૂઠુ બોલો, અનીતિ કરો કે તુરત તમારી સ્ત્રી તમને ઠપકો આપે સ્ત્રીને એવી કેળવો અરે, સ્ત્રીને એવી બનાવો કે-તમે કોઈને ઠગીને આવતા હો, તો ઘરમા જતા જ તમારો પગ કપે તમને એમ થાય કે-જો સ્ત્રીએ આ વાત જાણી હશે, તો જરૂર તે ઉચિત શબ્દોમા કહ્યા વિના રહેનાર નથી ધર્મિની વાણી, ભાવના, વિચારો, એવા હોય કે-પાડોશીપર પણ એ સસ્કારો પડે પાડોશના આ ત્માઓ પણ ધર્મ પામે શ્રી શાલિભદ્રજીના રબારીના ભવની વાત વિચારો ખીરને માટે શાલિભદ્ર રૂએ છે શાલિભદ્રની માતા રૂએ છે એનુ દુ ખ પાડોશીઓને થાય છે એ કહે છે કે-'અમારા સહવાસમા તું રૂએ એ કેમ બને ?' આ તો આ લોકના દુ ખની વાત છે આપણે તો પરલોકના દુ ખનો વિચાર કરવો છે આ લોકનુ તો સમજ્યા કુટુબમા એ સ્થિતિ ઉભી કરો કે-જે તમારા પરલોકની તપાસ રાખે પગમા કાટો વાગ્યો હોય તે કાઢવા કેટલુ થાય ? સોય ઘાલે, ન નીકળે તો હજામને બોલાવે અને કઢાવે, કાટો નીકળ્યા પછી દાબીને લોહી કાઢી નાખે અને પાક વિગેરે ન થાય તે માટે પથ્થરથી કુટે, ગરમ ગોળના ચપકા દે, વિગેરે તમે ડામરની સડકો પર બુટ પહેરી ફરનારા, એટલે તમને કાટાની આ બધી વાતની ખબર ન પણ હોય, પણ ગામડાવાળા જાણે પૂછી જોજો શરીરમા પેઠેલો કાટો રહી જાય તો શરીર

સડવે પગ પાકે, શરીર સડે, કીડા પડે, વેદના ભોગવી મરી જવું પડે આ સાડા ત્રણ મણના શરીરમા એક કાંટો આટલુ બધુ કરે, ત્યારે આ આત્માને હિંસા, જૂઠ, ચોરી, વ્યભિચાર, વિગેરે કાટાઓ કાઇ નહિ કરે ? શું ન કરે ? આ ભયકર કાટાઓની ચિંતા જ નહિ ? જરા તાવ આવે કે-વૈદ્ય અને ડૉક્ટરની દોડાદોડ માબાપ કૂદાકૂદ કરી મૂકે આ લાવો, તે લાવો, સારામા સારો ડૉક્ટર લાવો બીજી વાત નહિ અને દીકરો જો અસત્ય આદિ દોષોથી દોષિત થઇને આવે તો શું ? સમ્યગદૃષ્ટિ બનવુ છે, નિર્ગ્રન્થના અનુયાયી બનવું છે, અને શ્રી વીતરાગના પૂજારી બનવું છે, પણ એકેય વસ્તુને સમ્યક્ પ્રકારે વિચારવી નથી, અને બધુ ચાલતું હોય તેમ ચાલવા દેવું છે, એ કયી રીતે બને એ કહો ! આત્માને હાનિ કરનારા ભયકર વ્યસનો તરફ આટલા બધા બેદરકાર કેમ છો ? છોકરા દુર્વ્યસની બને તો માબાપ ન રોકે ? ભલે, આ લોકમા છોકરા ખુરશી પર બેસે, પણ પછી ? પરલોકમા મરીને કયા જશે તેની ચિંતા નહિ કરવાની કેમ ? છોકરાઓએ બાપને કહેવુ જોઈએ કે-'ઘણું કર્યું, હવે તો આત્મસાધન કરો !' માબાપ પણ છોકરાને કહે કે-'અમે તો ફસ્યા, પાપમગ્ન બન્યા, પણ અમારો અનુભવ એ સૂચવે છે કે-એ અનુભવના અખતરા ન હોય' જે અટવીમા પોતે ભૂલા પડયા, ત્યાજ બચ્ચાને ધકેલવા, એ કેટલો ભયકર જુલમ છે ? કેટલી ભયકર ખરાબી છે ? ?

<u>અશાતિ અને દુ ખનુ કારણ શુ છે ?</u>

દોષથી બચવું છે અને શાતિ-સુખ-આનદ જોઇએ છે, તે શી રીતે મળશે ? આપણે શાતિ જોઇએ તો શાતિનું

પાલન કરવું પડે ! પારકાને દુ:ખી કરવાની ભાવનાથી સુખી થવાય ? કોઈનું મ્હોંઢુ કાળુ કરવા ઈચ્છનારે હાથમા કાદવ લીધો, એટલે સામાનું મ્હોંઢુ તો કાળુ થશે ત્યારે થશે, પણ તે પહેલા પોતાનું તો મન અને હાથ બન્નેય કાળા કરવા પડયા,—એમા તો જરાપણ શકા નથી જ સામો હુશીયાર હોય તો ઠેઠ સુધી સામે જૂએ અને એ વખતે મ્હોંઢુ ફેરવી નાખે તો બચી પણ જાય ! તો એવો બેવકૂફ કોણ હોય કે–સામાનું મ્હોં કાળુ કરવા, કાળુ થવાનું નક્કી નથી છતા, પોતાના હૈયાને તથા હાથને કાળા કરે ? કોઈનું પણ કાળુ કરવાની ભાવના હૈયામા ન આવવી જોઈએ સામાનું કાળુ તો ભાગ્યને આધીન, સામો ભૂલે તો થાય, પણ પહેલા પોતાનું તો કાળુ થઈ જ જાય સામાનું કાળુ કરવાનો વિચાર આવે કે તરત પોતાનું તો બગડે જ્ઞાની પુરૂષોએ બહુ બહુ શીખામણો દીધી છે કોઈ તરફથી ખરાબ શબ્દ આવે તો ગુસ્સે ન થાઓ જો એ કહે છે તે સાચુ હોય તો તમે સુધારો કરો અને ખોટુ હોય તો એની કીંમત ન આકો મનુષ્યપણાની ભાવના નાશ પામી જાય ત્યા જૈનત્વ આવે ક્યાથી ? અને જૈનત્વ વિના ધ્રૂનન થાય શી રીતે ? ધ્રૂનન થાય ત્યારે તો બધુ હાલે સ્થિર જગ્યામાએ ન ટકી શકાય, તા ધરતીકપ થાય ત્યા શું થાય ? મજેના શાત સ્થળમા પણ મજબૂત ન રહી શકાય, તો પાયાના મૂળીયા હાલે ત્યા શુ થાય ? ત્રણ લોકના નાથની પાસે જે જાતિની માગણી કરો છો, તેમા એકતાન બનો એ ભાવના અને એ સસ્કાર, ઘરમા અને કુટુબમા ફેલાય તો પાપનો આપોઆપ નાશ

થાય આજે જ એ પાપ ચાલી જાય બધા એમજ કહે કે–' જીંદગી નાની છે માટે પાપની જરૂર નથી થોડુ મળશે તો થોડુ ખાઈશું, ઘણુ મળશે તો ઘણુ ખાઈશું, પણ પાપ નથી કરવુ !' સ્નેહી, માબાપ, શેઠ, નોકર, બધા આમ કહે તો આત્મા–કોઇ કોઇ અપવાદરૂપ આત્માઓ બાદ કરતા–અવશ્ય સુધરે જમતા સ્રી પણ એજ કહે કે–'શા માટે પાપ કરો છો ? અનીતિ ન કરો, પ્રપચ ન કરો, કાળા–ધોળા ન કરો, એવી રીતે મારે સાડી તથા અલકાર ન જોઇયે. પાપમા, પ્રપચમા પડી જીંદગી ન બગાડો, પણ જેટલુ મળે તેટલામા સતોષ માની પ્રભુના માર્ગની આરાધના કરી આત્મકલ્યાણ સાધો !' વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણી એ દપતીયુગલ કેવુ પુણ્યવાન્ ! પુણ્યાનુબધી પુણ્ય હોય તો એવો સુયોગ મળેને ! વિજયશેઠને કૃષ્ણ પક્ષમા શીયલ પાળવું એવો નિયમ હતો ભવિતવ્યતાના યોગે પત્નિ પણ એવીજ મળી કે–જેને શુકલ પક્ષમા શીયલ પાળવુ, એવો નિયમ હતો એ બેનો સયોગ થયો એ બેના લગ્ન થયા વિજયા જ્યારે તૈયાર થઈ, પતિ પાસે ગઈ, ત્યારે વિજય શેઠ કહે છે કે –' મારે કૃષ્ણ પક્ષમા શીલ પાળવું '– એવો નિયમ છે અને તેના ત્રણ દિવસ બાકી છે માટે મહારા નિયમમા સહાયક થા ' વિજયા શેઠાણી વિચારે છે કે–'એમને ત્રણ દિવસ બાકી છે, અને પછી મારે પદર દિવસ બાકી છે' પોતે ખિન્ન થાય છે વિજય શેઠ ખિન્નતાનું કારણ પૂછે છે કારણ જાણ્યા બાદ ખૂશી થાય છે બેય પવિત્ર આત્મા છે બેય પોતાને ધન્ય માની કહે છે–ભવતુ સોનું અને સુગધ

મળ્યું જોઈતું હતુ ને વેદે કહ્યુ . ભાવના હતી તે ફળી આમા હાનિ શી ? અમારે બેયને સર્વદા સર્વથા બ્રહ્મચર્ય હો બેયના વિચાર કયા ? વિષય ખરાબ છે,–એમ બેય માનતા હતા માટે તો નિયમ લીધો હતો અને એવોજ સુયોગ મળ્યો એટલે માન્યું કે–' વિષયથી બચ્યા ' પછીથી એ બેઉએ ત્યા જ નિર્ણય કર્યો કે–' અખંડ બ્રહ્મચારી રહેવુ અને એ વાતની ખબર માતાપિતાને ન આપવી છતા એમને ખબર પડે કે–ઘરબાર છોડી નીકળી જવુ ! ' બેયના આવી રીતના દરેક વાતમા પુણ્ય વિચારો હોય એ ઘરસસાર કેવો ચાલે ! રામાયણમા આવે કે– ગાદી કોને આપવી, એનો રાજા દશરથને વિચાર થઇ પડ્યો હતો કોઈ ગાદી લે નહિ આજે ગાદી માટે શું થાય ? અરે, ગાદીની વાત જવા દોને ! પાશેર દુધ ઓછુવત્તુ થાય તોય મારામારી ! શ્રી જિનેશ્વરદેવના ત્યાગમાર્ગની છાયા નીચે જે પુણ્યાત્માઓ જીવે, તે સ્થાનમા ક્લેશ હોયજ નહિ શ્રી શાલિભદ્રજીની માતા, જ્યારે પેલો વેપારી સોળ રત્નકબલ લાવ્યો, ત્યારે કહે છે કે–મારે વહુ બત્રીસ છે તરત બત્રીસ ટુકડા કરી અકેક ટુકડો આપી દે છે પોતાનું શું ? ઓઢ્ઢુ કોણ ? સાસુ કે વહુ ? સારી ચીજ પહેલુ કોણ વાપરે ? સાસુ કે વહુ ? પણ કહેવાય છે કે–આજની સાસુ તો ઘીદૂધ પણ તાળામા રાખે છોકરો પોતાનો, સ્ત્રી પોતાનાજ છોકરાની અને એનાથી ઘીદૂધ તાળામાં ? પેલી વહુ પણ વિચારે કે–લાગ આવવા દો, હાથમા આવે ત્યારે પીવાય નહિ તો ઢોળી તો નાખુજ હાનિ થોડી કજીઓ ઘણો. આ બધું શાથી ? શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનનો ત્યાગ

અને પ્રભુમાર્ગને અનુસરતી ઉદારતા, પ્રેમ, વાત્સલ્ય, વિગેરે નાશ પામ્યું તેથી! તમે કહો છો-શાંતિ લાવો. કયાંથી લવાય? જરા પણ ઉદારતા ન આવે, જરા પણ ત્યાગ ન રૂચે, તો શાંતિ આવે કયાંથી? અશાંતિના કારણોથી શાંતિ મળે? સાસુ એમ કહે કે-'દીકરાની વહુ પહેલી'-તો ઝટ પેલી પણ પગે પડે કે-'ના! માજી તમે પહેલા, હું પછી.' આવડત જોઇએ. માણસાઇ જોઇએ પણ આ તો બધી ભાવનાજ જૂદી શ્રી શાલિભદ્રજીની માતા બત્રીસની આગલી બધી ચિંતા કરતી હતી, તો બત્રીસે પણ એની મર્યાદામાં કેટલી રહેતી! કેવલ સાસુજ નહિ, પણ માતા તરીકે માનતી અને પૂજતી જ્યારે શ્રી શાલિભદ્રે દીક્ષાની રજા માગી અને માતાએ હા કહી, ત્યારે બત્રીસમાંથી કોઈની તાકાત નહિ કે વચ્ચે બોલે સમજે કે-માતા જે કહે-કરે તે વ્યાજબીજ હોય થોડી ઉદારતા કેળવાય, થોડો સદ્ભાવ રાખવામાં આવે, તો અપવાદ તરીકે કોઈ આત્મા એવો અયોગ્ય હોય તેની વાત જૂદી, બાકી પરિણામ ઘણુંજ સુંદર આવે શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગથી છેટા થવાય, ત્યાગને-ઉદારતાને વેગળી કરવામાં આવે, એટલે ઉત્પાત શિવાય બીજુ શું થાય?

લોકવિરૂદ્ધત્યાગની પીઠિકા

માટેજ 'ભવનિવ્વેઓ'ની વાત કરીએ છીએ 'હે પ્રભો! અમે તારા સેવકપણાને યોગ્ય હોઇએ, તો ત્હારા પ્રભાવે અમને ભવ પ્રત્યે નિર્વેદ થાઓ!'-આ માગણી બરાબર હૃદયમાં ઉતરી જાય, ઠસે, તો બધી પંચાત મટી જાય સંસારનો નિર્વેદ થાય એટલે બંગલાઓ કારાગાર જેવા લાગે, અલંકારો

ભારભૂત લાગે અને ભોગ (રોગ) જેવા લાગે સામાયિક લેતા આનદ આવે, પારતા આસુ આવે વ્યાખ્યાન સાભળતા પ્રેમ થાય, ઉઠતા મુઝવણ થાય–પગ ન ચાલે આ મહાત્માઓએ તમારા માટે કેટલી મહેનત કરી છે ? ખરાબ થવાય તો ખરાબ કામ થાય અને તેમ થાય તો દુર્ગતિમા જવુ પડે! આ બધા માટે લાખો શ્લોકો–ઢગલાબધ ગ્રથો ઉપકારી મહાત્માઓ લખી ગયા અને એ દ્વારા સમજાવે છે કે–આ માર્ગ ન જતા આ વાત તમને કોઈ કહે–સમજાવે, તેમા આમળો કેમ ચઢે? આમળો એટલે સમજો છો? દોરી બળે પણ વળ ન મૂકે! એ દશામા ન જવાય એમાજ કલ્યાણ છે બુદ્ધિનો સદુપયોગ કરો શ્રી જિનેશ્વરદેવના સાચા અનુયાયી બનો શાતિ જોઈતી હોય તો શાતિના આપનાર બનો કોઈના ભૂડાની ભાવના ન રાખો પારકાના ભલાની ભાવના રાખો કોઇના ભલા માટે કોઈ યોગ્યને કાનપટ્ટી પકડીને પણ સમજાવવો પડે તેમા ગભરાઓ મા વ્હાલામા વ્હાલા દીકરાને એના ભલા માટે ધોલ મારવી પડે, તો માબાપ કોઇને પૂછે નહિ એવી ધોલ લગાવી દે કે–બાલકને પણ થાય કે આ માબાપ સામે, આપણી અયોગ્ય કાર્યવાહી ચાલી શકે તેમ નથી આટલુ થાય તો જૈનશાસનનો સાચો આનદ આજ લુટી શકો

વ્યાખ્યાન—

[૧૦]

<u>નિષ્કપટ આત્મસમર્પણ</u>

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજા મગલાચરણ કરતા તીર્થની પ્રશસામા ફરમાવી ગયા કે–'આ તીર્થ જયવતુ વર્તે છે' શાથી ? એમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી તેમજ એક પણ યોગ્ય વિચારનો અભાવ નથી એના સિદ્ધાતો અનેક પ્રકારે એવી રીતિએ સિદ્ધ થએલા છે કે–તેના સેવનથી આત્મા જરૂર નિર્મલ થઇને મુક્તિપદને પામે જ માટે જ એ શાશ્વત્ રહેવા સરજાયેલુ છે અને એજ કારણે જગત્મા એની જોડી નથી અને એથી જ સર્વ તીર્થપતિયો વડે નમસ્કાર કરાયેલુ છે' આવા તીર્થને પામ્યા બાદ, જે જાતિનો આચાર એમા વર્ણવાયો છે, એને જીવનમા ઉતારવો જોઇએ તે વિના કદી પણ કલ્યાણ થઇ શકે તેમ નથી, માટે બીજા શ્લોકમા ટીકાકારમહર્ષિ ફરમાવે છે કે–'સુવિનિશ્ચિત શ્રી આચારસૂત્રને ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે જગત્ના કલ્યાણ માટે કહ્યુ છે' આ શાસ્ત્રનું છટ્ઠુ અધ્યયન વાચવાનું છે પહેલી એની પીઠિકા થઇ રહી છે પછી પહેલા અધ્યયનથી પાચમા સુધી શું શું આવે છે, તે સામાન્ય સામાન્ય જોઈ લીધા પછી, છટ્ઠુ શરૂ થશે ધૂનન કરવાની યોગ્યતા લાવવા માટે અહીં પ્રાર્થનાસૂત્ર (જયવીયરાય)ની વિચારણા ચાલે છે ધૂનન મૂળમાથી કરવાનું છે અનાદિકાળથી સસારના જે મૂળીઆ મજબૂત થયેલા છે, તેને મૂળમાથી હલાવવાના છે એ ધૂનન કરવુ હોય તો એ ફરજ છે કે–

કરનારે તેમજ કરાવનારે એક ધ્યેય પર મક્કમ થવું જોઇએ હમેશા શ્રી વીતરાગદેવ પાસે તમારી અને અમારી પ્રાર્થના કયી છે? આપણે શુ ઇચ્છીએ છીયે? શું માગીયે છીયે? એ માગણીને અનુસરતી ભાવના થઈ જાય, તો ધૂનનથી જે કાર્યવાહી કરવા માગીયે છીયે, તે બહુ સ્હેલી અને સુકર થઇ જાય કઠીનતા ન રહે અનાદિની વાસના પર કાપ મૂકવો, એને વર્જવી, એ નાનુંસનું કામ છે? ધૂનન તો કાર્ય છે પ્રવૃત્તિ છે પ્રવૃત્તિ પહેલા ભાવના તો શુદ્ધ બનાવવી જ જોઇએ ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ,–એ ત્રણેના સ્વરૂપને ધ્યાનમા રાખવાની જરૂર છે પ્રાર્થના, એ ભાવનારૂપ છે પ્રાર્થના આત્મા સાથે એકાકાર થવી જોઇએ તોજ આત્મા શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગમા ટકે, નહિ તો ખમી જાય ચચળ થવાના સાધનો એટલા બધા છે કે–ટકી શકાય નહિ વિધિપૂર્વક ત્રિકાળપૂજન, વિગેરે વિગેરે શ્રાવકપણાની કરણી કરે તો સાત વાર ચૈત્યવદન થાય હાલ એ વાતને બાજૂ રાખો પણ એકવાર તો ચૈત્યવદન થાય છે અને તેમા પ્રાર્થના બોલાય છે ને! એકવાર બોલવામા પણ બોલનારનો આત્મા તો એકતાન થવો જોઇએને? પ્રાર્થનાસૂત્ર (જયવીય રાય) તો આખા ચૈત્યવદન બાદ છેલ્લુ આવે છે પહેલા ઇરિયાવહિ, ચૈત્યવદન, જકિંચિ, નમુત્થુણ, જાવતિ, ખમાસમણ, જાવત–કે–વિ–સાહુ, પછી સ્તવન જેમા પ્રભુના ગુણગાન ને પોતાના દોષ પ્રકાશે, ત્યાર બાદ આ પ્રાર્થનાસૂત્ર બોલે આ બધામા જે વસ્તુઓ યોજાઈ છે, તે બધી એવી તો અનુપમ છે કે–જો એ ભાવનાપૂર્વક બોલાય તો પ્રાર્થનાસૂત્ર વખતે એ

આત્માની દશા એકાકાર બની જાય પણ એ સમયે ભક્તિના પૂર વ્હેવા જોઇએ લોકોક્તિ છે કે–ચદ્રના દર્શનથી સાગરમા કલ્લોલ આવે તેમજ શ્રી જિનચદ્રના દર્શનથી હૃદયમા ભક્તિસાગરના ઉછાળા આવવા જોઇએ એ શ્રી જિનેશ્વર દેવની ઓળખાણ માટે નમુત્થુણ (શક્રસ્તવ)મા એક એક વિશેષણ છે, તે વિચારાય તો આત્મા સમર્પાઇ જાય શક્ર સ્તવમા પ્રભુની ઓળખાણ આપવામા, સ્વરૂપ દર્શાવવામા હેતુ વિગેરે બતાવવામા કમીના રાખી નથી આ બધુ કર્યા પછી પ્રાર્થનાસૂત્ર આવે છે એમાની માગણી સમજો તો આત્મા બહુ દૃઢ બની જાય અને દૃઢતા આવે તો ગબડી ન જવાય ધૂનન પછે. આ બધી સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવા આ પ્રાર્થનાસૂત્ર પર જેટલો થાય તેટલો વિચાર કરવો જરૂરી છે 'હે ભગવન્! તારા જયમા અમારો જય છે' એટલે કે–તારા અભાવમા અમારી દુર્દશા છે તું ન મળે તો અમારી હાલત કફોડી! કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા તો શ્રી વીતરાગસ્તોત્રમા ત્યા સુધી કહે છે કે—

"यत्राल्पेनापि कालेन, त्वद्भक्ते फलमाप्यते ।
कलिकाल स एकोऽस्तु, कृत कृतयुगादिभि ॥१॥"

*

'હે વીતરાગ! જે કાલમા થોડા પણ સમયમા તારી ભક્તિનુ ફલ મેળવી શકાય છે, તે એક કલિકાલ હો અમારે કૃતયુગાદિથી સર્યું'

*

આ પ્રમાણે માનનાર આત્મા પ્રાર્થનામા કેવો એકાકાર થાય એ વિચારો શ્રી આનન્દઘનજીએ કહ્યુ કે -

" ચિત્ત પ્રસન્નેરે પૂજનફલ કહ્યુ રે,
પૂજા અખડિત એહ
કપટરહિત થઈ આતમઅરપણારે,
આનદઘન પદ રેહ ॥૧॥"-

*

કપટરહિતપણે આત્મા અર્પાય ત્યા ખરી ભક્તિ છે જ્યા કપટ અને પ્રપચ હોય ત્યા સમર્પણજ ન હોય સમર્પણ થશે ત્યારે સાચી ભકિત થશે! એ નક્કી થવુ જોઇએ કે-'મારૂ સઘળુ સુખ, શાતિ, આબાદી વિગેરે પ્રભુની આજ્ઞાના પાલનમા જ સમાયેલ છે'

ભવનિર્વેદ પ્રથમ કેમ ?

'होउ मम तुह पभावओ, भयव ! भवनिव्वेओ ।'-

*

'હે ભગવન્ ! તારા પ્રભાવથી મને હો તારો પ્રભાવ મારામા પડી શકતો હોય, તારો પ્રભાવ ઝીલવાની મારામા લાયકાત આવી હોય, જો હુ લાયક બન્યો હોઉં, તો હે ભગવન્ ! ત્હારા પ્રભાવથી મને ભવનો નિર્વેદ થાઓ !'

*

પ્રભાવ તો પ્રભુમા ઘણોએ છે, પણ સામાની એ લાયકાત તો જોઇએ ને ! દાતાર તો ઘણુંએ દે, પણ હાથ કાણા હોય તો ? શ્રી જિનેશ્વરદેવે તો એટલુ બધુ દીધુ છે અને મૂર્તિરૂપે એટલુ બધુ દે છે કે-એવો દાતાર જગતમા બીજો છે કોણ ? એ તો એજ દે લેનાર યોગ્ય જોઇએ લેનારમાં લેવાની તાકાત

જોઇએ લઈને પણ પચાવવાની શક્તિ જોઇએ એ ન હોય તો ત્યા દાતારનો શો દોષ? પહેલીજ માગણી 'ભવનિવ્વેઓ'– ભવનો નિર્વેદ! પહેલી માગણી મજબૂત થાય તો આગળનું બધુ આવે, પણ પહેલી માગણીમાજ પોલ હોય તો? 'હે ભગવન્! આ ભવમા (સસારમા) આત્મા એટલો બધો રક્ત બની ગયો છે કે–એનું વર્ણન થઈ શકે તેમ નથી લાબી–ચોડી વાતો ભલે કરતો હોઉં, પણ હે ભગવન્! મારો આત્મા ભવમા એવો લીન છે કે–એક પણ વાત વાસ્તવિક-પણે હૃદયમા ઉતરતી નથી' ભવની આસક્તિમા પડેલો આત્મા નિર્વિણ્ણ ન થાય ત્યા સુધી, એ મોક્ષ માટે પ્રયત્ન કરી નથી શકતો એ વિના આગળની બધી વાતો હૃદયમા ઉતરી શકતી નથી આ આત્માજ સસારરૂપ છે અને એજ મોક્ષરૂપ પણ છે કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ ફરમાવે છે કે —

"अयमात्मैव संसार कषायेद्रियनिर्जित ।
तमेव तद्विजेतार, मोक्षमाहुर्मनीषिण ॥ १ ॥"

*

'આ આત્મા પોતેજ સસાર છે અને પોતેજ મોક્ષ છે પડિત પુરૂષો કહે છે કે–કષાયો અને ઇંદ્રિયોથી જીતાઇ ગયેલો આત્મા સસારરૂપ છે અને કષાય તથા ઇદ્રિયો ઉપર જીત મેળવનારો આત્મા મોક્ષ રૂપ છે'

*

વાત પણ ખરી છે કે–જ્યા સુધી આ આત્માને સસારપર નિર્વેદ થયો નથી, ત્યા સુધી મોક્ષની ક્રિયામા–

મોક્ષના અનુષ્ઠાનમા એને આનદ ક્યી રીતે આવે? કૈંક લોકો કહે છે કે-'મદિર અને ઉપાશ્રયની ક્રિયામા અમને આનદ નથી આવતા' પણ આનદ આવે કયાથી? સસાર પ્રત્યે નિર્વેદભાવ હોય તો અહીં આનદ આવેને? શરીર સુસ્ત હોય, મ્હોંઢાના મોળ છૂટતી હોય, માથુ દુ ખતું હોય, કળતર થતી હોય અને પથારીયે પટકાયેલ હોય, તે લગ્નોત્સવ જૂએ શી રીતે? વરઘોડાના વાજા વાગે તે સાભળે તોયે અકળાય અને બોલી જાય કે-'મને જપવા દો તમે તમારે કરતા હો તે કરો, પણ મને પડી રહેવા દો!' તેમ સસાર પ્રત્યે નિર્વેદભાવ આવ્યા વિના, અહીં પણ એમજ કહે કે-'સાધુ તો કહે અને જ્ઞાની કહી ગયા એ બધી વાત ખરી, પણ આપણાથી થાય?' આટલાજ કારણમાટે પહેલી માગણી એ છે કે-'હે ભગવન્! તારો પ્રભાવ હોય તારો પ્રભાવ હુ ઝીલી શકતો હોઉં, તારો પ્રભાવ મારા આત્માને સ્પર્શી શકતો હોય, મારામા એ યોગ્યતા હોય, તો હે ભગવન્! તારા પ્રભાવની રૂઇએ હું માગુ છુ કે-મને ભવનો નિર્વેદ હો!' આ સૂત્રના કહેનારે અને રચનારે ધ્યાન કરી જોયું કે-'જ્યા સુધી આ વસ્તુ આવે નહિ, ત્યા સુધી મોક્ષનું સાચુ અર્થિપણું જાગે નહિ' કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા પણ 'શ્રી જયવીયરાય' નામના પ્રાર્થનાસૂત્રનું વિવરણ કરતા લખે છે કે —

"भवतु जायता ××× मम ××× तव प्रभावत, तव साम-र्थ्येन, भगवन्! ××× भवनिर्वेद ससारनिर्वेद । न हि भवाद्

निर्विण्णो मोक्षाय यतते, अनिर्विण्णस्य तत्प्रतिब धा मोक्षे यत्नोऽयत्न एव निर्जीवक्रियातुल्यत्वात् ।"

*

'હે ભગવન્ ! મને તારા પ્રભાવથી–તારા સામર્થ્યથી સમાર પ્રત્યે નિર્વેદ થાઓ ારણ કે–સસારથી નિર્વેદને નહિ પામેલો મોક્ષ માટે યત્ન કરતો નથી સસારથી નિર્વેદ નહિ પામેલા આત્માને સસારનો પ્રતિબધ હોવાથી, તેનો મોક્ષમા જે યત્ન છે તે નિર્જીવ ક્રિયાતુલ્ય હોવાથી વસ્તુત અય ત્ન જ છે'

*

સમજાય છે? 'સસાર ઉપર નિર્વેદ ન આવે ત્યા સુધી મોક્ષ માટે સાચો પ્રયત્ન જ નથી થતો સસારનો રાગ એ ભયકર રોગ છે અને એ રાગની પ્રશસા અને પુષ્ટિ કરનારા ત્યાગીઓ, એ વસ્તુત ત્યાગીયો જ નથી'—આ વાત સમજવામા હવે કશી પણ હરકત આવે તેમ છે? 'ત્યાગીના વેશમા રહીને ધર્મના બ્હાને, એમની પાસે ધર્મ લેવા આવનારને, આરભસમારભના શિક્ષણદ્વારા આત્મનાશક ઉન્માર્ગે ચઢાવનારા, એ વસ્તુત ત્યાગી નથી'–આ વાત તમને આ પ્રાર્થનાસૂત્ર સમજાવે છે' જેમ જેમ વિચારશો, તેમ તેમ તમને આ પ્રાર્થનાસૂત્રમાંથી ઘણુ ઘણુ મળશે.

મિથ્યાદષ્ટિ અવસ્થાના અપુનર્બંધક માર્ગાનુસારિપણાના વર્ણનમા પણ, એ વસ્તુ આવે છે કે-તે આત્મા પણ ભયંકર સસાર પ્રત્યે બહુમાનવાળો ન હોય! સમ્યગદષ્ટિ આત્મા તો સસાર પ્રત્યે રૂચિવાળો નજ હોય, પણ સમ્યક્ત્વને નહિ પામેલા માર્ગાનુસારી આત્માને પણ એમ થયા કરે કે - 'જરૂર સસાર ભયકર છે વિકટ છે ડગલે ને પગલે ભય કરતા પ્રત્યક્ષ દેખાય છે મને સત્ય ધર્મની પ્રાપ્તિ ક્યારે થાય?' મિથ્યાત્વમા બેઠેલો આત્મા પણ ઉત્તમ વિચારોમાં વધતો વધતો, એટલો બધો મધ્યસ્થ બને કે-'શાસ્ત્ર ગહન છે અને મતિ તો અ પ છે શાસ્ત્રમા આપણી ચાચ ખૂચે તેમ નથી માટે શિષ્ટ પુરૂષો કહે એજ પ્રમાણ હોય!' આ ભાવનાવાળો-આ વિચારવાળો, પછી એમ ન કહે કે-'મને આમ લાગે છે અને મને તેમ લાગે છે' એ તો એમજ કહે કે-'મારી મતિ કયા ને આ ગહન શાસ્ત્ર કયા?' મતિ અલ્પ છે માટે શાસ્ત્ર સમજવુ કઠીન છે તેથી શિષ્ટ પુરૂષો કહે તેને પ્રમાણ રાખે છે મતિ અલ્પ હોવાને લઇને શાસ્ત્રની ગહનતા ન સમજી શકાવાથી, મતિને આઘી મૂકી શિષ્ટ પુરૂષોનુ કહેલુ પ્રમાણ કરે અર્થાત્ તે માને કે-'જ્ઞાનીનુ કહેલુ બુદ્ધિમા ઉતરતુ નથી, માટે બુદ્ધિ મુજબ જોડવુ કામ નહિ લાગે, પણ શિષ્ટ મહાજનો કહે તે બુદ્ધિમા ઉતારવા પ્રયત્ન કરવો પડશે'

<u>ધર્મ, એ સામાન્ય બુદ્ધિથી પર હોય કે કેમ?</u>

જે વસ્તુ અનતજ્ઞાનીયોએ કહી, તે સામાન્ય બુદ્ધિથી

સર્વ પ્રકારે ગ્રાહ્ય હોય ? શ્રી તીર્થંકરદેવો પણ કેવળજ્ઞાન થવા પૂર્વે ધર્મતીર્થની સ્થાપના કરતા નથી કેવળજ્ઞાન પેદા કરી, વિનતી શકિત મેળવી, ત્રણે જગત્‌ના અને ત્રણે કાળના સઘળા પદાર્થો–સઘળા પર્યાયોની સાથે–એકી સમયે જોયા અને જાણ્યા પછી, ધર્મતીર્થની સ્થાપના કરી હવે આ ધર્મ, સામાન્ય બુદ્ધિથી સર્વ પ્રકારે ગ્રાહ્ય હોય તે બને ? ધર્મ, એ સામાન્ય બુદ્ધિથી પર વસ્તુ છે તેમા સમાઈ જાય તેવો નથી શ્રી ઇંદ્રભૂતિજી, ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ પાસે સમવસરણમા આવ્યા જ્યાથી નીકળ્યા ત્યાંથી તો પરિપૂર્ણ અભિમાનના યોગે નીકળ્યા હતા એમના પાચસેં શિષ્યો ઉત્તમ બીરૂદાવળી બોલતા હતા અને એ સાભળીને શ્રી ઇંદ્રભૂતિજી પોતામા જે ન હતુ તે માનીને ચાલ્યા આવતા હતા સમવસરણમા બેઠેલા ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવને જોયા કે તરત પલટો થયો ઈંદ્રભૂતિ મુંઝાયા મનમા થયું કે–'હું ધારૂ છુ તેવી આ વ્યકિત નથી' અનેક પ્રકારના વિચારોને અતે તેઓએ નિર્ણિત કર્યું કે–અન્ય કોઈ નથી, પણ સકલદોષરહિત અને સર્વગુણસંપન્ન એવા છેલ્લા તીર્થપતિ છે' આ રીતિએ તે મહાપુરૂષે નિર્ધાર કરી લીધો બસ, 'અરિહત છે'–એવી ખાત્રી થઇ અને પરિણામે શિષ્યત્વ સ્વીકાર્યું તેમજ સ્વીકાર્યું તે એવું સ્વીકાર્યું કે–તે પછી કદી પણ સામે મસ્તક ઉંચુ નથી કર્યું સર્વસ્વ એ તારકના ચરણે જ ધરી દીધુ અને એજ પોતાનો એક આદર્શ બનાવ્યો કે—"तमेव सच्च निस्सक ज जिणेहिं पवेइय"– 'તે જ સાચુ અને શકા વિનાનું કે જે શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ પ્રવેદ્યુ' તે પુણ્ય પુરૂષોએ પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ શ્રી તીર્થંકરદેવના કથનને ઝીલવામા અને ગુથવામા કર્યો છે પ્રભુના કથન

દ્વારા વસ્તુને વસ્તુરૂપે સમજી, તે સમજેલી વસ્તુનેજ શ્રીસંઘ માટે દ્વાદશાંગીમાં ગુંથી છે આ વસ્તુને વર્ણવતા શ્રુતકેવલી ભગવાન્ શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામિજી કહે છે કે —

"तव–नियम नाणरुक्ख, आरुढो केवली अमियनाणी ।
तो मुयइ नाणवुट्ठिं, भवियजणविबोहणट्ठाए ॥ १ ॥

*

त बुद्धिमयेण पडेण, गणहरा गिण्हिउ निरवसेस ।
तित्थयरभासियाइ, गथति तओ पवयणट्ठा ॥ २ ॥"

*

'તપ, નિયમ અને જ્ઞાનરૂપ વૃક્ષ ઉપર આરૂઢ થઈને અમિતજ્ઞાની શ્રી કેવલજ્ઞાની ભગવાન્, ભવ્ય જીવોના બોધ માટે જ્ઞાનરૂપ પુષ્પોની વૃષ્ટિને કરે છે તેને સંપૂર્ણ બુદ્ધિમય પટદ્વારા ગ્રહણ કરીને, શ્રી ગણધરદેવો તે શ્રી તીર્થંકરદેવના કથનરૂપ પુષ્પોને પ્રવચન માટે ગુંથે છે'

*

આ રીતિએ પ્રભુના કથનમાત્ર સ્વશ્રેય માનતા તે મહર્ષિ, શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા સમક્ષ પોતાની બુદ્ધિને યતકિંચિતજ સમજે છે તે પરમર્ષિની બુદ્ધિ એવી અજબ હોય છે કે-જેના બળે "उपन्नेइ वा, विगमेइ वा धुवेइ वा-" આ ત્રિપદી માત્રથીજ એક અંતર્મુહૂર્તમાત્ર આખી દ્વાદશાંગીની રચના કરી શકે છે। તે છતા પ્રભુની આના સામે તે બુદ્ધિનો ઉપયોગ થતો નથી એક વખત ખિન્ન થયેલા શ્રી ભગવાન્ ગૌતમસ્વામિજીને પ્રભુ પૂછે છે કે —

*

" किं सुराणा वचस्तथ्य जिनानाम्—

*

' શું દેવનાઓનું વચન સત્ય કે જિનોનું ? '
ઉત્તરમા શ્રી ગૌતમસ્વામિજી મહારાજા કહે છે—

" जिनानाम् "–'શ્રી જિનેશ્વરદેવોનું–'

*

આ સ્થિતિ આપણા શિરતાજ ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજીની શાસનપતિ શ્રી જિનેશ્વરદેવ સમક્ષ હતી. સર્વજ્ઞ માન્યા પછી સામે થવાની કે કુત્સિત કુતર્કો કરી પોતાનું બુદ્ધિબલ બતાવવાની ધૃષ્ટતા, કલ્યાણકામી આત્માઓની હોઈજ નથી શકતી કેવલજ્ઞાન જેવા અમિત અને અનત જ્ઞાનદ્વારા જણાની સઘળી વસ્તુઓ, શ્રી કેવલજ્ઞાની ભગવાનોથી પણ સર્વ પ્રકારે વચનગોચર નથી કરાવી શકાતી, એ વાત ખાસ સમજવા જેવી છે પ્રત્યક્ષ અનુભવથી સમજી શકાતી વસ્તુ, વચનદ્વારા કયી રીતિએ સમજાવી શમાય ? તમનેજ કોઈ પૂછે કે –'સાકર કેવી ?' તો તમે કહો કે–'મીઠી ' સામો ફરી પૂછે કે–'કેવી મીઠી ?' તો તમે કહો કે–'ગોળ જેવી ' પૂછનાર પૂછે કે–'એથી શું સમજાય ? બરાબર સમજાવોની કે-સાકર કેવી !' તો કહેવુંજ પડે કે–'ભાઈ ! શું સમજાવે ? મ્હોંઢામા મૂકી જો એટલે સમજશે કે સાકર આવી મીઠી છે ' અને ચાખ્યા પછી અન્ય પૂછનારની સમક્ષ એની પણ એજ દશા અને એજ ઉત્તર ! આથી તો શ્રી વીરવિજયજી મહારાજ કહે છે કે –

" વેધકતા વેધક લહે, બીજા બેઠા વા ખાય, "

*

બુદ્ધિનાદનું સ્થાન કેટલુ ?

ધર્મ, એ સામાન્યબુદ્ધિથી પર વસ્તુ છે આથી એમ નથી માની લેવાનું કે-સામાન્ય બુદ્ધિવાળો ધર્મ માટે લાયક નથી પણ એટલુંજ સમજવાનું છે કે-વિશિષ્ટ જ્ઞાનીયોની કે તેવા જ્ઞાનીપુરૂષોના કથનની નિશ્રા વિના સમજી શકાય તેમ નથી સુધર્મ એ છદ્મસ્થ બુદ્ધિથી કલ્પી શકાય તેવી વસ્તુ નથી ધર્મને આરાધવાની ભાવનાવાળાએ નિશ્રા તો કબુલવી જ જોઇએ શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા વિહાર બે પ્રકારના કહ્યા છે એક જ્ઞાનીનો અને એક જ્ઞાનીની નિશ્રાનો પહેલો વિહાર ગીતાર્થનો,-જ્ઞાનીનો પ્રભુના માર્ગને જાણનાર તે ગીતાર્થ-સમર્થ જ્ઞાની બીજો જ્ઞાની ન હોય પણ જ્ઞાનીની નિશ્રા કબુલે તેનો સામાન્ય બુદ્ધિ હોય તોપણ, વિશિષ્ટ બુદ્ધિની નિશ્રાએ ચાલતો થકો આત્મા ધર્મ પામી શકે છે 'મારી બુદ્ધિ મુજબજ ધર્મ નિયત થવો જોઇએ'-એમ નહિ જો બુદ્ધિમા ઉગે એજ ધર્મ, તો તો કહેવાય છે કે-' मुण्डे मुण्डे मतिर्भिन्ना ' મુંડે મુંડે ભિન્ન મતિ હોય છે આદમી એટલી મતિ અરે કહોને, આદમીના કલાક, ક્ષણ, એટલી મતિ ક્ષણે ક્ષણે વિચારનું પરિવર્તન. જો એમ પરિવર્તન થાય, તો તો પછી 'આજ ધર્મ'-એમ નિશ્ચય પૂર્વક નહિ કહી શકાય કારણ કે-જે આત્માને, જે સમયે, જે બુદ્ધિ થાય, તેને, તે ધર્મ કહે અને જો તેમ થાય તો તો મિથ્યા દર્શનોમા જે જાતિનો અનર્થ થયો છે, તેવો અનર્થ અહીં પણ ઉભો થાય, આથી તદ્દન સ્પષ્ટજ છે કે-સામાન્ય બુદ્ધિ કલ્પે તે ધર્મ હોઈ શકતો નથી વિશિષ્ટ બુદ્ધિની નિશ્રાના

સ્વીકારથી, સામાન્ય બુદ્ધિવાળામા પણ ધર્મ ઉતરી શકે છે જે મુનિપણું જ્ઞાની મુનિવરોમા હતુ, તેજ મુનિ પણું માસતુષ મુનિમા પણ હતું, કે જેમને-' મા રુષ મા તુષ' એટલા અક્ષરો પણ ગોખતા આવડતા નહોતા જે ગુરૂ એમને સમજાવનાર હતા તે પાછળ રહી ગયા અને માસતુષ મુનિને કેવળજ્ઞાન થયું જે ધર્મ ગુરૂ પામ્યા તેજ એ પામ્યા હતા શાથી ? નિશ્રાથી એ કહેતા કે-" આ કહે તે મને પ્રમાણ " સામાન્ય બુદ્ધિમા નિશ્રાના યોગે તે ધર્મ પ્રતિબિંબિત થાય છે સામાન્ય બુદ્ધિવાળો આત્મા, પોતાની જ બુદ્ધિ મુજબ ધર્મ કલ્પવા માગે, તો એ દૃષ્ટિએ તે ધર્મનો પર બને, પણ વિશિષ્ટ બુદ્ધિની નિશ્રા સ્વીકારે તો હૃદયમા તે ધર્મ ઉતારી શકે સર્વજ્ઞદેવના ધર્મમા બુદ્ધિનો ઉપયોગ ગ્રાહક તરીકે થાય, નહિ કે-ચિકિત્સક તરીકે ! ધર્મમા મરજી મુજબના ફેરફાર કરવા માટે બુદ્ધિવાદનો વાયડો ઉપયોગ કરવો, એ તો એક જાતનું ભયકર મિથ્યાત્વ છે વસ્તુની સાધકતા કે બાધકતાના વિચાર માટે બુદ્ધિવાદનો ઉપયોગ ખૂશીથી થઇ શકે એ માટે શ્રી જૈનશાસનમા એક રતિભર પણ નિષેધ નથી પણ એ બુદ્ધિવાદ સ્વચ્છદપણામાથી જન્મેલો ન હોવો જોઇએ બાધક વસ્તુના ત્યાગ માટે અને સાધક વસ્તુના સ્વીકાર માટે, બુદ્ધિવાદનો જેટલો ઉપયોગ કરવો હોય તેટલો કરવાની, શ્રી જિન-શાસનમા છૂટ છે વ્યવહાર મા પણ બુદ્ધિનો ઉપયોગ ગ્રાહક બનવા માટે થાય, પણ વેપારીને થકવવા માટે, કટાળો આપવા કે એનો વેપાર ન ચાલે એ સ્થિતિ કરવા માટે ન થાય ! એવા વર્તન માટે

કટાળીને વેપારીને કહેવું પડે કે-'જા ભાઈ, તારી અહીં જરૂર નથી' કેટલાય ગ્રાહક એવા પણ હોય છે કે-લેવુ ન હોય પણ માથુ ફોડાવવા આવે 'આ કાઢ, તે કાઢ '-એમ ઢગલો કરાવે અને પછી ખોટી રીતે-'આનો ભાવ ઠીક નથી, આ માલ ઠીક નથી, આમા આ વાધો ને આમા આ વાધો '-એમ કહી ચાલતા થાય આમ ન થવું જોઇએ આવા ગ્રાહક કામના નહિ તેમ અહીં પણ સમજી લેવું જોઇએ.

(પ્રશ્ન૦ પારકી બુદ્ધિએ ચાલે તે સ્વતંત્ર કે પરતંત્ર ?)

જેની બુદ્ધિએ ચાલીએ એ અજ્ઞાન હોય તો તો ત્યા પરતત્રતા પણ જો એ સર્વજ્ઞ હોય તો ત્યા સ્વતત્રતા એ તો સાચા સ્વતંત્ર થવાનો માર્ગ છે બજારમાં નાનો વેપારી-શરૂઆતનો વેપારી, મોટા કુશળ વેપારીની સલાહ મુજબ ખુશીથી ચાલે. એમ ચાલવામા એ લાભનો અર્થી પોતાને પરતત્ર ન માને એ તો ઉલ્ટુ એમ સમજે છે કે-આની સલાહે ચાલવાથીજ હું આગળ ઉપર સ્વતત્ર વેપારી બની શકીશ વિદ્યાર્થી શિક્ષકની આજ્ઞા માનવામા પરતત્રતા માને અને એમ માનીને આજ્ઞા ન માને, તો એ મરતા સુધી મૂર્ખો ને મૂર્ખોજ રહેને? શિક્ષક જે કાંઈ કહે છે તે સ્વતત્ર બનાવવા માટે. કાનપટ્ટી પકડે, ધોલ મારે, સોટી મારે, તે ભવિષ્યમા કોઈની પણ સહાય વિના પોતાનું કામ રીતસર કરી શકાય તેવી સ્થિતિમા લાવવા માટે! કક્કો કે એકડો ઘુટાવવા માટે શિક્ષક આખ કાઢે, મારે, તેમ છતા વિદ્યાર્થી ન માને તો હિતૈષી શિક્ષક વિદ્યાર્થીના માતપિતાને પણ

જણાવે છે કે-'તમારા બાળકને સુધારવા માટે તમારે પણ ઘણા પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે' આ બધું શા માટે ? એટલાજ માટે કે-વિદ્યાર્થીના ભલાની શિક્ષકના હૃદયમા લાગણી છે એ પરતત્રતા સ્વતત્રતા માટે છે એજ સ્વતત્રતા છે એમજ કહોને અનતજ્ઞાનીએ આજ્ઞા મુજબ વર્તવાનું વિધાન કર્યું, તેનો હેતુ એજ કે-'આ બીચારા કદી પણ પરતત્ર ન રહે અને સદાને માટે સ્વતત્ર બને'

<u>મુક્તિનુ કારણ કયુ લીંગ ?</u>

ગૃહીલિંગે કેવળજ્ઞાન પામી એક સમયે ચાર જણા મુક્તિ જાય અને અન્યલિંગે દશ જાય, એનું કારણ શું ? અન્યલિંગી અન્યલિંગમા હોવા છતા પણ ત્યાગનો અનુભવી છે પેલો ત્યાગથી આઘો ૭ યાદ રાખો કે-અન્યલિંગમા રહેલાનો ત્યાગ પ્રશસાપાત્ર નથી અશક્ત આદમી લાકડી લઇ ધીમે ધીમે ચાલે, તે કલાક-બે કલાકે એક માઇલ ચાલે અને પહેલવાન એક કલાકના પત્તર માઇલ ચાલે. હવે પેલો અશક્ત ચાલનારો સીધે માર્ગે જતો હોય અને પેલો દોડનારો પહેલવાન ઉંધે માર્ગે જતો હોય, છતા પણ પહેલવાનને સામે કોઈ શુદ્ધ માર્ગદર્શક મળી જાય અને તેને સીધે માર્ગે ચઢાવી દે, તો પેલો અશક્ત પુઠે રહી જાય અને પહેલવાન આગળ ચાલ્યો જાય કારણ કે-પહેલવાને જવાની તાકાત તો કેળવી છે માત્ર રસ્તાનું ભાન નથી બેશક, ઉંધે માર્ગે ખરચાતી તાકાત સારી નથી એ તાકાત આત્માને હાનિ કરનારી છે પણ એને કોઇ સદ્ગુરૂ મળી જાય ને સીધે રસ્તે દોરે, તો એ એવો દોડે કે-વહેલો

પહોંચી જાય કારણ કે-તેની તૈયારી છે આ અશક્ત પાસે તૈયારી નથી ગૃહીલિંગમા રહેલો મ્હોંઢે કહે કે-'બધુ મૂકવાનું છે પણ શું કરીએ ? વ્યવસ્થા થાય એટલે મૂકી દઇએ' પેલો તો મૂકીને આવેલો છે-માત્ર અન્યલિંગમા છે એને તો સીધા માર્ગની જરૂર છે આણે તો હજી મૂક્યું પણ ક્યા છે ? આ તો કહે કે-'બધું ખરૂ પણ ' સસારની જાળજ એવી છે સુતરનું ગુચવાયેલું કોકડુ ઉકલે નહિ કાતર જ મૂકવી પડે તીવ્ર દૃષ્ટિવાળો પણ ઉકેલી ન શકે એક તાતો કાઢે ત્યા બે ભરાય એક ગાઠ ઢીલી કરવા જાય કે બે મજબૂત થાય ઉકેલાય પણ નહિ અને કાતર મૂકતાય જીવ ચાલે નહિ, એ કોકડુ ઉકલે શી રીતે ? ઘણાય રાજા-મહારાજા અને શેઠ-શાહુકારો જ્યારે નીકળ્યા ત્યારે તત્ક્ષણ નીકળ્યા છે જ્ઞાનીને પણ કોઇ કહે કે-'જઇને આવું છુ'-તો જ્ઞાની પણ કહેતા કે- "मा पडिबंध कुणह।"-ભાવનાએ તો ચઢ્યા છે એમ જ્ઞાની પણ જાણે છે, પણ કહી દે કે-'પ્રતિબધ ન કરતા' જ્ઞાનીને સ્થિતિની ખબર છે જ્ઞાની કહે છે કે-વ્યવસ્થા એ જાળ છે એને ઉકેલવાની માથાકૂટમા રોકાઓ નહિ

સાધનને સાધન તરીકે પીછાનો !—

સસારની વિષમ જાળને ભેદવા માટે એમ જ કહેવાય કે-એને કાપવાનું કરો તમે બધા બુદ્ધિના ભડાર ઉકેલવાનું કહો છો ! જ્ઞાની પણ ઉકેલવાની ના કહે છે, કાપવાનું કહે છે સસારની ખૂબી ન્યારી છે જેમ સમય જાય ને સયોગ વધે, તેમ આત્માની સસારની જાળ વિસ્તરે અને પછી એ જાળ વળી ધર્મનું રૂપ લેતી જાય છે પેલો એમ

માને કે-'આ કર્યું, આ પતાવ્યું'ને નીકળ્યો'-પણ એ પતાવા જાય ને પહોળુ થતુ જાય પછી પેલી પતાવટને પણ ધર્મ માને જાળ એ ધર્મનું રૂપ લે પછી તો 'Duty-ફરજ ' એ ફરજમાથી પરવારે ત્યારે આવે ને ? માટે શાસ્ત્રકારે પહેલી ભાવના ' ભવનિર્વેઓ ' રાખી

(પ્રશ્ન૦ સ્વલિંગે એક સમયે કેટલા ?)

એકસો આઠ અન્યલિંગે સિદ્ધ થાય એમા અન્યલિંગની મહત્તા નથી અને ગૃહીલિંગે સિદ્ધ થાય એમા ગૃહીલિંગની મહત્તા નથી પણ સ્વલિંગે સિદ્ધ થાય એમા સ્વલિંગની મહત્તા છે ગૃહીલિંગ કે અન્યલિંગમા રહેલાને કેવળજ્ઞાન થાય, પણ આયુષ્ય બાકી હોય તો તે સ્વલિંગમા જ આવી જાય મહત્તા સ્વલિંગની છે ગૃહીલિંગ કે અન્ય લિંગ સાધક નથી અને કારણ પણ નથી ત્યા રહ્યા કોઈ સાધી જાય એ વાત જુદી છે સ્વલિંગમા સિદ્ધ થાય ત્યા સ્વલિંગ એ કારણ છે ચડકોશીઓ સર્પ ભગવાનને કરડીને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પામ્યો, માટે જાતિસ્મરણનું કારણ ભગવાનને કરડવુ એ છે ? એ તો અકસ્માત્ થયો જેમને કરડયો એમનામા કૌવત હતુ ને રૂધિર લાલને બદલે ધોળુ નીકળ્યું, માટે એ જાતિસ્મરણ પામ્યો એ ન હોત તો ન પામત કારણને કારણ માનવા કારણ ન હોય તેને કારણ તરીકે ન આલેખવા શાસ્ત્રમા ગૃહીલિંગ તથા અન્ય લિંગને મોક્ષના કારણ નથી કહ્યા વસ્તુસ્વરૂપને જેટલા પ્રમાણમા સમજવુ જોઇએ, તેટલા પ્રમાણમા સમજવાની જરૂર છે ન સમજાય તો આખી વસ્તુ મારી જાય.

(પ્રશ્ન૦ વસ્તુ પ્રાપ્ત થયા પછી લિંગનો આગ્રહ શા માટે?)

ઝવેરી પત્થરના ઢગલામાથી પણ હીરો લઈ શકે, પણ જે ઝવેરી ન હોય તેણે તો હીરા માટે ઝવેરીને ઘેર જવુ પડે એની તાકાત નથી કે–પથરામાથી હીરો શાધી લાવે એ તો હીરાના નામે પથરા લાવે એ તાકાત તો ઝવેરીની આખમા છે ઝવેરીને ત્યા એ એકલો ન જાય દલાલને સાથે લઇ જાય દલાલને કહેશે કે–'દલાલી ખાજે પણ માલ સારો અને ચોકખો અપાવ' એક આદમી હીરાની કિંમત પાચ હજાર આકે અને બીજો પચીસ હજાર આકે હાનિ કે લાભ નાનોસૂનો નહિ એક નગમા શ્રીમાન્ પણ બની જાય અને પરીક્ષામા ભૂલે તો પાઘડી પણ ફરી જાય ઇલાયચી કુમાર નટડી પર મોહી વાસડે ચઢી કેવળજ્ઞાન પામ્યા તમારે નાટકડી ઉપર મોહ પામી વાસડે ચઢવું છે? કેવળજ્ઞાન નહિ પણ કવળજ્ઞાન પણ નહિ રહે હાડકાએ ભાગી જશે કોઈ પૂછે કે–એ નટી ઉપર મોહ્યા અને નાચતાં નાચતા કેવળ થયું, પણ હું કહું છુ કે–તેમની પૂર્વની આરાધના તો જૂઓ! ભરત મહારાજા આરીસાભુવનમા કેવળજ્ઞાન પામ્યા એ વાત કરે, પણ તે પુણ્યપુરૂષની પૂર્વની આરાધના અને આ ભવના ધર્મપ્રેમને તથા ઉત્તમ વર્તનને યાદ કરવામા ન આવે એ કેમ ચાલે? વિપરીત સ્થાને અને વિપરીત કારણે જે કાઈ કામ થયા; તે પ્રાય પૂર્વની આરાધનાના યોગે! માટે જે સાધન હોય તેને જ સાધન તરીકે ઓળખો! રામાયણમા આવશે કે–યુદ્ધભૂમિમા ઘણાએ સંયમ પામ્યા તેથી યુદ્ધ-

ભૂમિ એ કઇ સયમનું કારણ છે ? કારણ તો હોય તેજ કહેવાય કારણને અને અકારણને ઓળખો જેની આજ્ઞાએ ચાલવાથી ભવિષ્યમા પરતત્રતા વધતી હોય ત્યા પરતત્રતા, પણ જેની આજ્ઞાથી ભવિષ્યમા સ્વતત્ર–સદાના સ્વતત્ર બનાતુ હોય, ત્યા વર્તમાનમા પરતત્રતા હોય એ પણ સ્વતત્રતાજ છે સર્વજ્ઞની નિશ્રાએ ચાલનારા અધશ્રદ્ધાલુ નથી, પણ જાગતી જ્યોત છે આગલ કોણ છે ? કેવળજ્ઞાની ! ગમે તેવી અધારી રાત હોય, પણ હાથમા ફાનસ હોય તો ? બેશક, ફાનસ પણ આધળાના હાથમા ન હોવું જોઇએ. જો આધળાના હાથમા ફાનસ હોય તો આગળી પકડનાર જોઇએ

શાસ્ત્ર કહે છે કે–અજ્ઞાની માટે જ્ઞાનીની નિશ્રા જોઇએ. આધળાના હાથમાનું ફાનસ તો ઉલટુ એને વાગે, માટે આગળી પકડી દોરનારો જોઇએ તેમ અજ્ઞાની માટે જ્ઞાનીની નિશ્રા તો જોઇએજ જે સ્વતત્રતા માગો છો, તેને વિચારો યોગ્ય લાગે તેને પૂછો ચોવીસે કલાક વિચારતા શીખો જીવન નાનું છે કરવાનું ઘણું છે આ જીવન નિષ્ફળ ગુમાવ્યું તો એના જેવી બીજી એકે દુર્દશા નથી પરલોક માનો, પુણ્યપાપ માનો અને એની ચિંતા નહિ ? શ્રદ્ધા થયા પછી વિચારણા નહિ એ કેમ ચાલે ? બોલવાનું અને ચાલવાનું એક જ સરખુ સુદર બનાવવા માટે પ્રયત્નો તો ચાલુ ને ચાલુ કરવા જોઇએ ધર્મી તરીકે તમે વસ્તુ સત્ય હોવા છતા નાહક મુઝવણ ઉભી ન કરો સાધુના આચાર, વિચાર અને પ્રવૃત્તિનો અભ્યાસ કરવો ઘટે અભ્યાસ ન હોય તો સાભળ્યા પછી નિર્ણય કરો 'ભવનિવ્વેઓ' પછી 'માર્ગાનુ-

સારિતા!'–'માર્ગાનુસારિતા' વિના 'ભવનિર્વેદ' ટકે ? 'માર્ગાનુ સારિતા' પણ શા માટે ? ઇષ્ટફળસિદ્ધિ ઇષ્ટ ફલની સિદ્ધિ માટે ! ઇષ્ટ ફળ કયું ? મોક્ષથી અવિરોધી ફલ તે મોક્ષ સાત રાજલોક ઉંચે છે ત્યા ક્યારે જવાય ? બધાએ બધન વિખેરી નાખો ત્યારે! કહોને, ધૂનન થાય ત્યારે ! ધૂનન શાનું ? સ્વજનધૂનન, કર્મધૂનન, ગારવત્રિગૂ–ધૂનન, શરીર ને ઉપકરણની મૂર્છાનું ધૂનન, અને સત્કાર–સન્માનધૂનન ! આ બધા ધૂનન કરે તો કેવળજ્ઞાન પામીને એક સમયમા મોક્ષે જાય આવા સ્વતત્ર થવા માટે શ્રી સર્વજ્ઞદેવની આજ્ઞા માનવી, એ પરતત્રતા કહેવાય ? સ્વતત્રતાના અર્થને સમજો પછી–"લોગવિરુદ્ધ-ચ્ચાઓ !" શાસ્ત્રમા જે વાત બોલાય તેને સમ્યક્પણે વિચારવી જોઇએ સામાન્ય લોકની વિરૂદ્ધતાથી ધર્મનો ત્યાગ કરીએ, તો તો બધાને સસારમા ફરજીયાત રહેવુ પડે કોઈથી મુક્તિમા જઇ શકાય નહિ જે લોકને ભવ મીઠો લાગે અને જે વિષયાસક્તિ માટે સર્વ કાઇ કરવા તૈયાર હોય, તેની દૃષ્ટિએ વિરૂદ્ધ લાગતી ચીજનો છતી શક્તિએ ત્યાગ, એ ધર્મ નહિ–પણ એ તો શ્રી જિનેશ્વરભગવાનની આજ્ઞાનું ખડન છે

[૧૧]

માર્ગાનુસારિતાની જરૂર શા માટે?

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજાએ મંગલાચરણ કરતા તીર્થની પ્રશંસા કરી અને એમ કહી ગયા કે–'આ તીર્થ જયવતુ વર્તે છે, કારણ કે–એમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી અને એમા એક પણ સદ્‌વિચારનો બહિષ્કાર પણ નથી એના સિદ્ધાતો અનેક અપેક્ષાએ એવી રીતિએ સિદ્ધ થએલા છે કે–એની સેવા કરનારો જરૂર નિર્મલ થઇ, મુક્તિપદ પામ્યા વિના રહેજ નહિ માટે જ એ સદાકાળ શાશ્વત્ રહેવા સરજાયેલુ છે તથા એથી જ એને બીજી કોઇ પણ ઉપમા મળી શકે એમ નથી અને તેથી જ એ સર્વે તીર્થંકરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેલુ છે' આ૫્રમાણે કહ્યા બાદ ટીકાકારમહર્ષિ બીજા શ્લોકમા કહે છે કે–'આ આચારશાસ્ત્ર ભગવાન્ શ્રી વીરે જગતના હિત માટે કહ્યુ' કોઈના પણ નુકશાન માટે નહિ પણ પ્રાણીમાત્રનુ ભલુ થાય એ માટે, આ શાસ્ત્રની રચના શ્રી ગણધરદેવે કરી એમા છઠ્ઠુ અધ્યયન ધૂત નામનુ છે એમા ધૂનન કરવાની વાત છે અનાદિકાળથી લાગેલી સઘળી વસ્તુનુ ધૂનન સમ્યક્ પ્રકારે થઈ શકે, તે માટે પ્રાર્થનાસૂત્ર (જયવીયરાય)ની વાત ચાલુ છે આ વસ્તુઓ ધૂનન કરવા યોગ્ય છે, એ ઠસ્યા પહેલા ધૂનનની ક્રિયા થાય તો મુઝવણ થાય જે વસ્તુને પોતાની માની છે તે ચાલી જાય તો જરૂર દુ ખ થાય પરવસ્તુમા સ્વત્વનો આરોપ છે તે ન ખસે ત્યા સુધી ધૂનનમા આનદ ન આવે :

'વસ્તુ છે પર, પણ માની છે સ્વ'–એથી જ એ દુર્દશા થઈ છે કે–'પર વસ્તુની આબાદીમા ને નાશમા આ આત્મા પોતાની આબાદી અને નાશ માની બેઠો છે' ફરજ છે કે– કોઇ પણ રીતે સૌથી પહેલા પરમાથી પોતાપણાની બુદ્ધિ કઢાવી નાખવી જોઇએ માટે હમેશ પ્રાર્થનાસૂત્ર બોલાય છે અને એમા પહેલી માગણી–"ભવનિવ્વેઓ"ની છે એ આવ્યા પછી તો પાછળની વસ્તુઓ કઠીનના વિના સ્હેલાઇથી આવે તેવી છે નિર્વેદનો અર્થ જ એ કે–'જેના જેના પર રાગ હોય તે બધા બધન છે અને તેનાથી ક્યારે છૂટુ!' એ બધનો જ્યારે ખમી જશે ત્યારે તો કેવલજ્ઞાન થશે પણ ખમી જાય એ ભાવના આવે તોયે કામ થઇ જાય મોહનીય ગયું એટલે બધા બધન ગયેલા જ છે મોહનીય ન જાય ત્યા સુધી બધાયે ફાફા. એ કાઢવા માટે આ બધી મહેનત. નિર્વેદ પછી સવેગનુ પ્રગટીકરણ પ્રધાનતા ભલે સવેગની અને સવેગ કરતાય ઉપશમની હોય, પણ એ પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ! શ્રી પાર્થનાસૂત્રમા પહેલુ–'ભવનિવ્વેઓ' પછી 'માર્ગાનુસારિતા' અને તે પછી 'ઇષ્ટ ફળની સિદ્ધિ' વિગેરે ખરાબથી વિમુખ થવુ નહિ, માર્ગાનુસારી બનવુ નહિ અને ઇષ્ટ ફળની સિદ્ધિની માગણી કરવી, તે શી રીતે ફળે? 'ઘરનુ કામ મૂકીને શેઠનુ કામ પહેલું કરવુ પડે',–એ ભાવના ન હોય તો નોકરીમા કોણ રાખે? ભાવના થયા બાદ પણ રીતિસર કામ ન કરે તો પગાર કોણ આપે? રોજ આવી પ્રાર્થના કરાય, છતા એનો વિચાર જ નહિ, ચાલતુ હોય એમ ચાલવા દેવું, તો "ઇષ્ટફલસિદ્ધિ" થાય શી રીતે?

આમ ને આમ ? રોજ એનાએ વીતરાગ એના એ તમે અને એનું એ પ્રાર્થનાસૂત્ર તેમજ એની એ યાચના છતા પરિણામ કઇ નહિ ! આનું કારણ શું ?

, (લાલન૦ ગોખાઈ ગયું)

ગોખાઈ ગયું, ઉતરી નથી ગયું જ્ઞાની જે કાઇ સૂત્રોની વાતો ગભીરપણે કહે છે, તેમા આકલવિકલ કેમ થાઓ છો ? જ્ઞાની કહે છે કે–બધુ મૂકો, લેવાની વાત જ નહિ, બસ બધુ મૂકો એ કથનમા અરેરાટી કેમ થાય છે ? એમ થવુ જોઇએ કે–અમે મૂકી નથી શકતા, માટે પ્રેરક તો આવાજ જોઇએ 'આવા પ્રેરક હોય તોજ કલ્યાણ થાય' –આવી ભાવના આવે તો પ્રેરક પ્રત્યે બહુમાન અને સદ્ભાવ થાય અને તેમ થાય તો પ્રેરક કહે એ વસ્તુના અમલ માટે ઉત્સુકતા થાય ઉત્સુકતા થયા પછી અમલ થતા વાર ન લાગે પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ ક્યારે ? ભાવના મજબૂત થાય ત્યારે ને ! ભાવનાની મજબૂતી માટે આ પ્રયત્ન છે 'ભવનિર્વેદ' થયા પછી પણ 'માર્ગાનુસારિ' ન થવાય, તો 'ભવનિર્વેદ' પણ ખસી જાય માટે 'માર્ગાનુસારિતા'ની જરૂર જો 'માર્ગાનુસારિતા' ન આવે તો ભવનો રાગ આવી જાય ને તે કઇ ગુણો વધી પણ જાય

<u>બાહ્યલિંગની મહત્તા—</u>

ભાવની પ્રધાનતાનું પ્રતિપાદન કરતુ શ્રી જૈન–શાસન, દ્રવ્યશુદ્ધિની પ્રધાનતા જરા પણ ઓછી નથી આકતુ ઉત્તમ આલબનો, એ ભાવશુદ્ધિના મૂખ્ય કારણો છે ચિત્તશુદ્ધિ માટે વચનશુદ્ધિ તથા કાયશુદ્ધિની આવશ્યકતા કઈ ઓછી

નથી ચિત્તશુદ્ધિ વગર વચનશુદ્ધિ તથા કાયશુદ્ધિ વાસ્તવિક રીતિએ ફળશે નહિ એ વાત ખરી, પણ વચનશુદ્ધિ તથા કાયશુદ્ધિ વિના એ ચિત્તશુદ્ધિ–મન શુદ્ધિ પણ પ્રાય થતી નથી સિંહ જેવુ શિકારી જાનવર, જે આવે તેના પર ત્રાપ મારે તેવુ, મનુષ્યની ગધ પણ સહન ન કરે તેવુ, પણ પાજરામા પૂરાઇ જાય પછી કેવું બને છે ? પ્રાણઘાતક જાનવર દ્વારા કલાના જાણકારો આજીવિકા ચલાવે છે પ્રાણ પોષે છે એની સાથે ગેલ કરી, ખેલ કરી, નિર્વાહ ચલાવે છે શાથી ? આવડતથી ગમે તેવુ ક્રૂર, ભયકર, ખરાબ ટેવમા ઉછરેલુ, છતા એકવાર કોઈ પણ ઉપાયે પાજરામા પૂરાય તો બધુ ફરી જાય એને પૂરવા માટે દેવદારનાં પાટીઆનું પાજરૂ ન ચાલે વજાનું જોઈએ લોઢાના સળીઆ પણ પાતળા નહિ, પણ મજબૂત–ન વળે, ન તૂટે એવા જોઇએ પાજરામા ઘુસ્યો એટલે પદર આની બલ તો ગયું શરૂઆતમા બારણું બધ થાય ત્યારે તેનો આકાર અને દેખાવ જોયા હોય તો દેખનાર જાણે કે–શુએ કરી નાખશે ! પણ કરે શુ ? એના માટે તો એ પાજરા રૂપી કીલ્લો બધાઇ ગયો પાચ–સાત હાથ જમીનમા ફાવે તેટલા આટા માર્યા કરે આટા મારતા મારતા ગુસ્સો એની મેળે શમે. એની લાલાશ, એની ઉગ્રતા, એની ધમાચકડીના પરિણામે, પોતે જાતે એમા એવો પછડાય કે–ઉઠવાની પણ તાકાત ન રહે આદમી દેખીને ઘુરકતો, આખ લાલ કરતો, તે હવે આદમી સામે દીન આખે જૂએ હુંશીઆર કારીગર એને કહે કે–કુતરાની જેમ કેમ પડયો છે ? ફેર લાલાશ આવે,

ફેર ઘૂમે અને ફેર પછડાય ફેર કારીગર તિરસ્કાર કરે, ગોદા મારે, સળીઆ મારે, પણ પેલો કરે શું ? જાળી સુધી આવે અને પછડાય પરિણામ એ આવે કે–આગળી ઉંચી ન કરે દીનપણે આદમી સામે જોયા કરે ખાવાનું કેટલું આપે ? મરી ન જાય એટલા પૂરતું એની પાસે કામ લેવા પૂરતું એને એવો બનાવે કે–જરૂર પડયે આદમી કહે કે –"બહાર આવ" તો તરત બહાર આવે એને ગેલ કરવાનું કહે તો છોકરા સાથે ગેલ કરે પોતે નીચે પડયો રહે, છોકરો પોતા ઉપર ચઢી જાય અને પોતે એક નાના બાળકથી પણ હાર્યો એમ દેખાડે સિંહ એક બચ્ચાથી હારે ? પાજરામાથી બહાર કાઢે ત્યારથીજ એ દેખે તેવી રીતે સામે ભરેલી પીસ્તોલ ધરી રાખે સિંહ પણ સમજે કે–વાકો ચાલ્યો તો પીસ્તોલ તૈયાર છે એના યોગે એ હિંસક જનાવર પણ બહાર અને અદર આવવાની અને જવાની તથા ખેલ કરવાની અને ગેલ કરવાની આજ્ઞા ઉઠાવે શાથી ? પાજરામા પૂરાયો એથી ! એની ઇચ્છાઓ ઉપર કાપ મૂકાયો એથી ! !

(લાલન૦ આનું નામ દ્રવ્ય)

મન સિંહ કરતા પણ બૂરૂ કાયાનું પાજરૂ વજ્ર જેવું બનાવી, એમા મનને પૂરો પછી ભલે ઉચુ–નીચુ થાય પણ કરે શું ? કાયા ન માને, તો મન શું કરે ? મન કહે કે–'આ ખાવું છે'–પણ હાથ લઇને મ્હોંમા મૂકે તોને ! મન એમ કહે કે–'મારૂ'–પણ મારે કોણ ? મનને તિરસ્કાર કરવાનું મન થાય, પણ જીભ હાલે તોને ! મનને ઘણું ઘણું

કે

જોવાનું મન થાય, પણ આખરનું પોપચુ હાલે તોને ! મનને વશ કરવા માટે, એકવાર તો વચન તથા કાયા પર પૂરતો અકુશ રાખવો પડશે યદ્યપિ શાસ્ત્રકારે-મનશુદ્ધિ વિના ક્રિયાની સફળતા નથી'-આ પ્રમાણે કહીને ભાવનાશુદ્ધિને ઉંચી કોટિમા મૂકી, પણ સાથે સાથે એ પણ કહી દીધુ કે-'વચનશુદ્ધિ અને કાર્યશુદ્ધિ વિના મનશુદ્ધિ પણ સુશક્ય નથી બનતી, માટે એની પણ પ્રધાનતા છે' ગૃહસ્થ લીંગમા ભાવનાશુદ્ધિ થઈ, ક્ષપકશ્રેણિ આવી, કેવળજ્ઞાન થયું, કઈ કમીના ન હતી, છતા શ્રી ભરતમહારાજાને સુધર્મા ઇંદ્ર કહે છે કે -'ભગવન્' આ લીંગ અગીકાર કરો !'-શાથી ? દ્રવ્યની મહત્તા જીવની અને જાગતી રાખવા માટે ! દ્રવ્યના યોગ વિના પામનાર તો કોઈક કોઈકના દ્રષ્ટાન્તને લઇને દ્રવ્યની ગૌણુતા થાય, તો તો દુનિયાનો તરવાનો માર્ગ લુપ્ત થઇ જાય મુનિનો વેષ છે જ્ઞાનીની દૃષ્ટિએ એનામા મુનિપણું નથી છતા એ મુનિને જોનાર ધર્માત્મા, કે જેને મુનિપણું નથી એમ ખબર નથી, ત્યા સુધી એ વેષને વદન ન કરે તો સમ્યક્ત્વને દોષ લાગે હવે વિચારો કે-જ્ઞાનીએ દ્રવ્યની, બાહ્ય સાધનની કેટલી બધી મહત્તા આકી છે !

ઓઘો અને તિલક-એ અકુશ છે

આ ઓઘો, એ કેવો મજેનો અકુશ છે નાના જેવા અંકુશથી પણ, હાથી જેવા મોટા જાનવરને ચલાવો તેમ ચાલે અને બેસાડો તેમ બેસે અકુશ મોટો હોવો જોઇએ એમ ન કલ્પો અકુશ એ ચીજ એવી છે કે-પેલાને તાણામા

રાખે એમજ ઓઘો એ પણ જાતવાનને માટે મજેનો, સારામા સારો અકુશ છે એવુ મજેનું સાધન છે કે-ગમે તેવા દુષ્ટ પરિણામને અટકાવે જાતવાન, કુળવાન, ભવભીરૂ માટે તો ઓઘો એ પરમ અકુશ છે એકાત કલ્યાણકર છે જેને માથે જાત નથી, કુળ નથી, જેને ભવનો ડર નથી, તે તો આ લઇને રસ્તા વચ્ચે નાચે તો પણ કોણ રોકે? આ ચીજ ઉત્તમ આત્મા માટે એવો અકુશ છે કે-ડગલે ને પગલે વિચાર કરાવે કે-આમજ બોલાય, આમજ ચલાય, આમજ ઉઠાય, આમજ બેસાય, આમજ ખવાય અને આમજ પીવાય-વિગેરે! એ આ ઓઘો કહે છે એમાથી એ ધ્વનિ નીકળે છે ધ્વનિ એટલે શબ્દો નથી નીકળતા, પણ એ બધુ યાદ કરાવે છે તમારી પાસે ચરવલો તો બે ઘડી, ચાર ઘડી કે છ ઘડી અથવા તો વધુમા વધુ અમૂક નિયત કાલ સુધી હોય, પણ કપાલમા તિલક તો પ્રાય કાયમ હોય ને! તિલકની કિંમત હોય તે દરેક પાપથી કપે એને એમ થાય કે-' હુ જૈન, શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાનો પાલક શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાને શિરે ચઢાવનારો!' એ માણુસ બજારમા, ઘરમા, ધધેધાપે કેમ વર્તે? કેમ બોલે?? એની કાળજી કેવી તીવ્ર હોય??? તિલક તો મોટો અકુશ છે તિલક કરનારો જૂઠુ બોલે ત્યારે સામો કહે કે-'આવડુ મોટુ તિલક કરી જૂઠુ બોલો છો?' પેલો પણ ખોટુ ન લગાડે એ તો એમ માને કે-'તિલકના યોગે વગર પૈસાના ચોકીદાર મળે છે' તિલક કરનારને વગર તિલકવાળો એમ કહે કે-'કપાળે તિલક કરો છો, મોટુ ધર્મીપણાનું

ચિહ્ન કરો છો અને અધર્મ આચરો છો !' પેલો માને કે– 'હું પુણ્યવાન્ ! તિલકના યોગે રક્ષક મળ્યા ' પેલાઓ કહે કે– 'અમે તો કશું કરતા નથી પૂજા નથી કરતા, સાધુ પાસે નથી જતા, દહેરે ઉપાશ્રયે નથી જતા, તે ગમે તેમ કરીએ, પણ તમે બબ્બે કલાક દહેરે જનારા, સાધુના પાસા સેવનારા, વ્યાખ્યાન સાંભળનારા, તે આવુ કરો ?' એ બધા આમ ગમે તે ભાવનાએ બોલે, ભલે નિંદા માટે બોલે, પણ ધર્મી તો માને કે–' આ અમારા રક્ષક છે ' એવા વખતે આ ચિહ્નો, ક્રિયા, બાહ્ય આલંબન, આત્માને બચાવવા મજબૂત સાધન રૂપ નિવડે છે ભાવના અને પરિણામ કવચિત્ આવે આવે તો ટકતા નથી પણ ક્રિયાની જરૂર ખરી કે નહિ ? તેલ-મરચા વેચનાર આખો દિવસ મહેનત કરે તો સાંજે આઠ આના કમાય, પણ ઝવેરીને ત્યા રોજ વખતોવખત ગ્રાહક આવે તેમ નથી એક બે આવે તો પણ બેડો પાર પણ એ ઝવેરી એમ કહે કે–'ગ્રાહક આવે ત્યારે જ દુકાન ખોલુ' –તો ચાલે ? દુકાન રોજ ખોલે તો પણ બે-પાચ-દશ આવે અને આવે ત્યારે કામ થાય, પણ દુકાન ખૂલ્લી હોય તો આવે ને ! દુકાન બધજ હોય તો ? શાસ્ત્ર કહે છે કે–'પરિણામ કવચિત્ આવે પણ ક્રિયા રોજ જોઇએ જ્યારે બરાબર પરિણામ આવશે ત્યારે અંતરમુહૂર્તમા કેવળજ્ઞાન થશે આ બધી તૈયારી અતરમુહૂર્ત માટેની છે એ અતરમુહૂર્ત આવશે ત્યારે આત્મા કર્મની સામેના સગ્રામમા સ્થીર બની, વીણી વીણીને એકે એક કર્મને દૂર કરશે પણ એ અતરમુહૂર્ત લાવવા કાઇક તો કરવુ, પડશેને ? એ અતરમુહૂર્ત માટે જ આ રજોહરણ અને તિલક ઝવેરીને ત્યા આવનારા બે, પાચ

કે દશ ગ્રાહક ગમે ત્યારે આવે, પણ દુકાન ખોલવાની ક્રિયા તો રોજ કરવી પડેને ? એમ એ અંતરમુહૂર્ત લાવવુ હોય તો આ ક્રિયામા મગ્ન રહેવુ જોઇએ ને ? આ તો કહે છે કે–'દહેરે જઈએ છીયે પણ ભાવના નથી આવતી આજ ગયા પણ ભાવના ન આવી !' પણ ભાવના કાઇ રસ્તામા પડી છે કે–એમ ને એમ આવી જાય ? ભાવના ન આવે ત્યા સુધી શ્રી જિનેશ્વરદેવની પાસે જઇ પોતાની સ્થિતિ વર્ણવો અને સદ્‌ભાવનાની યાચના કરો સસારતારક નિર્ગ્રંથ ગુરૂદેવો પાસે જાઓ અને કહો કે–'ભાવના કેમ આવતી નથી ? અમારામા ભાવના લાવો !' સાધુઓ હિતબુદ્ધિએ જે કાઈ દોષો બતાવે અથવા દોષોને આવવાની સભાવના કલ્પી બચાવવાને માટે જે યોગ્યરૂપે કહે તે એકવાર એમ લાગે કે–ટોણા મારે છે, તો પણ હુ તો કહુ છુ કે–એ જે ટોણા મારે તે પણ ખાઓ, તો ભાવનાને આવ્યા વિના છૂટકો કયા છે ? પ્રયત્ન તો અખડ જોઈશે ભાવના અને પરિણામ જોઇતા હોય, તો આલબન–સાધન–તરવાના માર્ગોને હૃદયની ઇચ્છાથી અખડપણે સેવો સેવ્યા વિના છૂટકો થવાનો નથી આ વિના મન શુદ્ધિ થાય ? આકાશ ને પાતાલમા ભ્રમણ કરનારૂ મન અકુશ વિના ઠેકાણે આવે ?

આલબનશુદ્ધિની આવશ્યકતા—

વ્યાખ્યાનમા શબ્દો'નીકળ્યે જતા હોય, પણ તમારૂ મન સ્થિર ન હોય તો શુ થાય ? પ્રાર્થના માટે પણ કહ્યુ છે કે–'બધી ઇદ્રિયો એકતાન જોઇએ ' નેત્રો પ્રભુની મુખમુદ્રા પર લીન હોય પ્રભુ જે દિશામા હોય તે શિવાયની બાકીની દિશાનુ નિરીક્ષણ વર્જ્ય હોય પણ તમારી આખ ટકે શાની ?

સાચી 'નિસીહી' થાય, 'નિસીહીપૂર્વક' અવાય, તો તો બહારની ચીજો આત્માને સ્પર્શે પણ નહિ. પૂજન માટે ઘેરથી પ્રયાણ કર્યું કે-ગમે તેવો પ્રસગ આવે તોયે એ ક્રિયાને નિપટાવ્યા શિવાય, બીજી કોઇ ક્રિયા કરવાનો પ્રયત્ન ન કરવો જોઇએ. પૂજા કરવા નીકળે કે માબાપ, ભાઈ, સ્નેહી બધા સમજી જ લે કે-'હવે સાસારિક કામ માટે બોલાવાય નહિ બોલાવીએ તો પણ એ સાભળશે નહિ' દુનિયાના સઘળા પાપોનો અભાવ કરવાનું સામર્થ્ય આ વેષમા પણ છે આની ભાવનાવાળાને દુનિયાના સઘળા પાપ તરફ તિરસ્કાર સ્વયમેવ જાગે એને કહેવાની જરૂર પડે નહિ એ સમજે એ ભાવનાવાળો સમજે કે-જ્યા બધા પાપ મૂકવાની-તજવાની વાત આવે છે, તો થોડા પાપથી-બને એટલા પાપથી મુક્ત તો થવુ જ જોઇએ' આ ભાવના તો કુદરતી આવે લાવવી ન પડે ભાવના તથા મન શુદ્ધિની જરૂર તો બહુ છે, પણ એના કરતા જેનાથી એ મન શુદ્ધિ થાય, ભાવના થાય, એની પહેલી જરૂર છે. આત્મા રોજ ક્રિયા કરે અને પરિણામ ન ભાળે, તો અદરથી આત્માને અનાજ થવો જોઇએ કે-'પરિણામ કેમ નથી દેખાતુ ?'-તો તરત એ આત્મા એ ક્રિયામા વધુ ને વધુ જોડાતો જાય તન્મય બનતો જાય પ્રસન્નચદ્ર રાજર્ષિ મનથી પડ્યા, પણ એ પડેલાને બચાવ્યા કોણે ? ચઢાવ્યા કોણે ? બહારના સાધને ! મુનિને માટે મુનિપણું પામ્યા પછી પણ શાસ્ત્રે આજ્ઞા કરી કે-'મુનિયે સ્ત્રી, પશુ, પડક વર્જીત સ્થાનમા રહેવું' શાથી ? વ્રત અગીકાર કર્યા, સર્વથા બ્રહ્મચારી બન્યા, હવે એ આજ્ઞાની જરૂર શી ? જરૂર છે મુનિપણાની રક્ષા માટે ! જો આલબન શુદ્ધ ન હોય-આલબન બગડે, તો

મુનિપણું જતા વાર ન લાગે એ તો ભીણનો ગોળો અગ્નિનો તાપ ન લાગે ત્યા સુધી કઠીન રહે એને નરમ ન બનાવવો હોય તો અગ્નિથી આઘો ને આઘો રાખો મુનિએ મુનિપણું સાચવવું હોય તો અયોગ્ય આલબનથી આઘા ને આઘા રહેવું માટે ભૂમિકાને યોગ્ય ઉત્તમ આલબનરૂપ ક્રિયાઓ કદી પણ તજવી ન જોઇએ શ્રી રત્નશેખરસૂરીશ્વરજી મહા રાજા ફરમાવે છે કે —

" प्रमादावश्यकत्यागान्निश्चल ध्यानमाश्रयेत् ।
योऽसौ नैवागम जैन वेत्ति मिथ्यात्वमोहित ॥ १ ॥

*

तस्मादावश्यकै कुर्यात्, प्राप्तदोपनिकृ तनम् ।
यावन्नाप्नोति सद्ध्यान—मप्रमत्तगुणाश्रितम् ॥ २ ॥ "

*

'જે પ્રમાદી આત્મા આવશ્યક ક્રિયાઓનો ત્યાગ કરી નિશ્ચલ ધ્યાનનો આશ્રય કરે છે, તે મિથ્યાત્વથી મોહિત થયેલો શ્રી જિનેશ્વરદેવના આગમને જાણતો નથી'

*

'માટે જ્યા સુધી સાતમા ગુણસ્થાનને આશ્રીને રહેલા સદ્ધ્યાનની પ્રાપ્તિ ન થાય, ત્યા સુધી મોક્ષના અર્થિ આત્માએ, આવશ્યકો દ્વારા પ્રાપ્ત દોષોનો નાશ કરવો જોઇએ'

*

વાત પણ ખરી છે કે—આલબનની શુદ્ધિ વિના શુદ્ધ માર્ગે આવેલો એવો આત્મા કયી રીતિએ શુદ્ધ માર્ગમા ટકી શકે ?

બહારના આલબનની જરૂરી શુદ્ધિ ગઇ, તો ભાવનાનો નાશ થાય એમા શુ આશ્ચર્ય ? શુદ્ધ આલબન વિના ભાવના એક દિવસ રહે, બે દિવસ રહે, પણ કયા સુધી રહેવાની ? કુલથી અહિંસક જૈનનો દીકરો, કસાઈના લત્તામાથી નીકળે તો પહેલીવાર ઉલટી થાય, બીજી વાર ચક્કર આવે, ત્રીજી વાર ક્રમઠમાટી થાય, ચોથી વાર આખો મીંચાય, પણ પછી આગળ શુ થાય ? 'હશે, રોજનુ થયુ' કયા ગયુ પેલુ બધુ ? આલબને આત્માને કયી કોટિમા મૂકયો ? શાસ્ત્ર કહે છે કે– 'એક વાર પાપ કર્યું તો પરપરા ચાલી એક પાપ સો પાપને કરાવે' ચીકણી જમીન પર પગ ખસ્યો કે આખુ શરીર ખસે 'પગ ખસ્યો તેમા શરીરને શુ ?'–એમ ન કહેતા બધો આધાર પગ ઉપર છે પગ ખસે માટે પગનેજ વાગે એમ નહિ, પણ પગે છુદાય, હાથે છુદાય, શરીરે છુદાય ને હાડકા આબાચે ભાગી જાય માટુ આલબન ગયું કે આત્માને ગબડતા વાર કેટલી ? આલમનશુદ્ધિની બહુ આવશ્યકતા છે ત્રિકાલ જિનપૂજન, ઉભય ટક આવશ્યક, નિરતર વ્યાખ્યાનશ્રવણ, સામાયિક, પૌષધ, દાન, શીલ, તપ, ભાવ, અનુષ્ઠાનાદિ સર્વ, આટલા બધા પ્રમાણુમા એક પછી એક યોજાયા, એનું કારણજ એ કે–આત્મા શુદ્ધ આલબનમા રમતો રહે તો મન જાય ક્યા ? શ્રાવક માટે ભાવના કેવી ઉંચી ! અમૂક સમય શિવાયનો આખો દિવસ ધર્મક્રિયામા ગાળનારો શ્રાવક, થોડો સમય ન ચાલ્યે વ્યવહારિક પ્રવૃત્તિ કરે એની ભાવના કેવી રહે ? વ્યવહારિક પ્રવૃત્તિમા–'લાચાર છુ, આના વિના ચાલે તેમ નથી, ક્યારે છૂટાય ?'–આ વિચા-

રમા રમતો આત્મા શુદ્ધ રહી શકે એમા આશ્ચર્ય શુ છે? આજની પ્રવૃત્તિ તો એકદમ અતિશય ત્રાસજનક છે ધર્મ-ભાવના ન ટકતી હોય તેનું કારણ આજની પ્રવૃત્તિ છે ઉંઘતાએ ટેલીફોન કાને ધરવો પડે ઘડીભરની સ્થિરતા નહિ હૃદયમા તો બળતરા હોય ટેલીફોનથી બહારની બળતરા! આજના વેપારીનું, આજની દુનિયાના આદમીનું જીવન એટલુ બધુ કલુષિત બની ગયું છે કે-એને વાત કરવાની ફુરસદ નથી! ગમે તેવા સ્નેહીને પણ એ કહી દે કે-'જા, ભાઇ જા, મને ફુરસદ નથી, કટાળો ન આપ, ચાલ્યો જા' આવો આદમી ન ઘરનો, ન બહારનો-ન કુટુબનો, ન દેહરા ઉપાશ્રયનો-ન સમાજનો કે ન ધર્મનો-કશાનો નહિ! શ્રાવકનો વેપાર નિરાળા હોય બહુજ ચુખ્ખા હોવા જોઇએ એ વાત મુઝવણ કરાવે તેવી છે, પણ હોય એ કહ્યા વિના ચાલે? શ્રાવક જો સંતોષી થઈ જાય, તો તેના ભાલસ્થલ ઉપર નૂરના ઓવારા ઉડે એવો તેજસ્વી બને કે-સામો નમી પડે આજે તો શ્રીમાનો પર તેજ ક્યા છે? ધમાલ ને ધમાલ! પાચ માગનાર અને દશ લેનાર!! તમારા દુખનો અત નથી!!! સુખ શામા છે, કયા છે, તે ખરેખર તમને સમજાતુ નથી!!! દિવસે દિવસે તમારૂ જીવન સુધરે છે કે બગડે છે? તમે મોટા, ડાહ્યા, સમજદાર થયા કહો તો ખરા કે-તમારી પ્રવૃત્તિ કયી વધી અને કયી ઘટી? શ્રી હીરસૂરિ મહારાજના વખતમા પાલણપુરના વર્ણનમા એમ આવે છે કે-'રોજ મદિરમા એક મૂડો ચોખા ચતા. મૂડો એટલે પચાસ મણ ત્યાના શેઠીઆઓ પાલખીમા બેસીને

વ્યાખ્યાને આવતા ' ધર્મની જાહોજલાલી આનું નામ ! જાહોજલાલી વખતે ધર્મીની આ ભાવના, આ વૃત્તિ, આ કાર્યવાહી હતી શ્રાવકો ક્રિયાયુક્ત હતા ધર્મ માટે–'ફુરસદ નથી' –એમ કહેવાય ? આ તો ચોમાસામાએ વેપાર ! તમારે માટે નિવૃત્તિનો સમય કયો તે તો કહો ! તમે બે કલાક પણ ભેળા થાઓ, તે પણ ભેળા કરનારમા તાકાત હોય તો ! અહીં તમને ઉંઘવા દઉં તો કાલે ભાગી જાઓ સ્થિતિએ જોઈએ કે–બે કલાક તો તમારી જાતે આવો : એ બે કલાક વિના તમને ચેન ન પડે ગમે તેમ, ભલે સમજ ન પડે, પણ સૂત્રના મંત્રાક્ષરોથી આત્માને પવિત્ર કરવાની ભાવનાએ આવો ત્યારે કામ થાય ! આ બે કલાકની કિંમત સમજો બાવીસ કલાકની પ્રવૃત્તિમા અટકાયત કરનાર આ બે કલાક છે બાવીસે કલાકમા આત્માને જ્યા જ્યા પડતો હોય, ત્યા પડકાર કરનાર આ બે કલાકનું શ્રવણ છે ધર્મશ્રવણના બે કલાક બહુ જરૂરી છે એ બે કલાક વિના જીવન લુખ્ખુ સમજો બે કલાકમા તરબોળ બનો તો બે કલાક બાવીસ કલાકના પાપને રોકનાર બને બે કલાક જરૂરના લાગે તો પણ કામ થાય ! બાહ્ય આલબનની અતિ જરૂર છે ભગવાન્ ઋષભદેવની મૂર્તિ તો અહીં પણ છે અને શ્રી સિદ્ધગિરિજી ઉપર પણ છે પણ એ સ્થાન કેવું ? એ આલબન કેવુ ? એ જગ્યાએ ચઢવા માડે કે–ગમે તેવા વિચારનો આદમી જો તેનામા તથાપ્રકારની ભવ્યતા હોય, તો તે પણ ત્યા તો જરૂર ડોલે ત્યાંનું વાતાવરણ, પરમાણું, હવા, સ્પર્શના બધુ ઉંચી કોટિનું છે સીત્તેર-વર્ષે કુમારપાળ મહારાજા પરમ

શ્રાવક બન્યા સિદ્ધગિરિનો સઘ કાઢયો શ્રી હેમચદ્રસૂરિજી સાથે હતા બેયની ઉંમર સીત્તેર વર્ષની હતી લગભગ સરખી. છ માસનો ફરક હશે બેયનું આયુષ્ય ચોરાશી વર્ષનું હેમચદ્રસૂરિજી તો વિહાર કરતા જ હતા, કારણ કે–ન્હાનપણથી સયમી હતા જ્યારે સઘ નીકળ્યો ત્યારે શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજીએ કુમારપાલને કહ્યુ–' રાજન્! તુ ઠેઠ સુધી ચાલી શકશે?' શ્રી કુમારપાળે કહ્યુ કે –' ભગવન ! હું બહુ ભટકયો છુ, ઘણું સહન કર્યું છે, પણ એ બધુ રાજ્યાર્થે, સસારાર્થે હોઇ નિરર્થક ગયું આજે શ્રી જિનેશ્વરદેવ, આપ સરીખા ગુરૂ અને આવો ઉત્તમ ધર્મ મળ્યો છે અને શ્રી સિદ્ધગિરિજીની યાત્રાએ જતા ચાલુ નહિ તો મારા જેવો કમનસીબ કોણ ? હું આપની સાથે ચાલીને યાત્રા કરીશ !' કુમારપાળે પચીસ વર્ષની ઉંમરથી માડીને લગભગ રાજ્ય ન મ ર્યું ત્યા સુધી, સિદ્ધરાજના મારાઓના ભયથી નાસભાગ કરી છે કેવી નાસભાગ? જબરી ! આ આવ્યા, આ આવ્યા,–એમ ને એમ નાસભાગમા એ બધી ઉમર ગઇ છે ખાવાનું, પીવાનું, બેસવાનું કઇજ ઠેકાણ નહિ ! આ બધુ યાદ કરી કરી કુમારપાલ મહારાજા કહે છે –'આજ તો ચાલવુ એ ધર્માર્થે અને મોક્ષાર્થે છે આપ જેવા ગુરૂ મળ્યા છે પછી શુ ? આપની સાથે ચાલીનેજ યાત્રા કરીશ ' સીત્તેર વર્ષની વયે કુમારપાળ મહારાજાએ છ રી પાળતા યાત્રા કરી રસ્તામા આવતા ઝાડને પણ પુષ્પમાળા ચઢાવતા કહેતા કે–'શ્રી સિદ્ધગિરિજીની યાત્રાએ જતા, યાત્રિકને છાયા–વિશ્રાતિ આપનાર ઝાડો પણ યાત્રામા સહાયક છે માટે પૂજનીય છે' અરે જમીનને પણ નમતા એવા મહા-

પુરૂષો પણ બાહ્ય આલંબનને કેટલા મજબૂત બનાવતા? એવા કુમારપાળ યથેચ્છપણે ઝાડ તોડે, પત્તા તોડે, વનસ્પતિપર પગ મૂકે? જે જગ્યાએથી પરમ પવિત્ર શ્રી સિદ્ધગિરિજી દૃષ્ટિએ આવ્યો, તે જગ્યાએ પડાવ કરી અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ કર્યો ધન્ય છે આ જગ્યાને કે-અહીંથી અમને શ્રી સિદ્ધગિરિજીના દર્શન થયા અરે, ભગવાન્ જ્યા જ્યા ભિક્ષાએ ગયા છે, ત્યા ત્યા ભક્તોએ થુભો બધાવી છે મહારાજા કુમારપાલ પણ પરમ ભક્ત છે આ શુ? આલંબન આજે પણ યુદ્ધભૂમિમા કોઈ સામાન્ય આદમી જાય તોયે એને શુરવીરતાના છાંટા આવે છે, તો પવિત્ર ભૂમિમા પાવન થયા વિના કેમ રહે? જ્ઞાનીએ કહેલ બાહ્ય આલંબનની અવગણના કરનારા, આત્માની અવગણના કરનારા છે

(પ્રશ્ન૦ ભાવ વિનાની ક્રિયા શાસ્ત્રે તુચ્છ કહી છે ને?)

બરાબર છે એ તો કહ્યુ કે-'ભાવ વિનાની ક્રિયા વાસ્તવિક રીતે નિષ્ફળ કહેવાય' પણ એકલા ભાવમાત્રને જપનાર ને આલંબનની અપેક્ષા નહિ કરનારનો ભાવ ટકશે કે કેમ?

(પ્રશ્ન૦ અજ્ઞાનમૂલક ક્રિયા નિષ્ફળને!)

જ્ઞાનીની નિશ્રા વગરની અજ્ઞાનમૂલક ક્રિયા વસ્તુત નિષ્ફળ! શાસ્ત્ર કહે છે કે-એક તો જ્ઞાની, સ્વયજ્ઞાની મુક્તિમા જાય અને જ્ઞાની ન હોય તે પણ જ્ઞાનીની નિશ્રાએ વર્તે તો મુક્તિમા જાય મારવાડની ભૂમિમા ફરવુ વિકટ છે, પણ પેલો ભીલ્લ માર્ગે બતાવે તે મુજબ ચાલનાર બધા ઘરે પહોચે. સ્વયજ્ઞાની નથી અને જ્ઞાનીની નિશ્રા પણ નથી, એની ક્રિયા અજ્ઞાન મૂલક! કોઇ માણસ ભલે નવકારનો અર્થ ન જાણે, પણ

એમ માને કે-'ભગવાને કહ્યુ છે અને ગુરૂ કહે છે કે-નવકારનો ગણનારો પાવન થાય, માટે એ અનૂપમ છે ' આવુ હૃદયમા સ્થાપી ગણવા માડે કે કર્મ ખસવા માડે ! 'નમો અરિહતાણ-' શબ્દમા જે ભાવ લાવવો જોઇતો હતો, તે પેલાએ શ્રદ્ધામાથી કાઢયો ! એને એ શ્રદ્ધા છે કે-'ભગવાન, ગુરૂ, નિર્ગ્રંથો, ત્યાગીયો બધા કહે છે કે-'નવકાર જેવુ મગલ ! એકે નથી' 'સસારથી મને જે તારે તે મગલ 'એ અર્થ સમજીને જે ભાવના લાવવી જોઇતી હતી, તે મહાપુરૂષના વચનપરની શ્રદ્ધાથી આ લાવે છે અરે ! સપૂર્ણ જ્ઞાન ન થાય ત્યા સુધી જ્ઞાનીને પણ શ્રદ્ધા વિના ચાલતુ નથી અમૂક જાતિનું જ્ઞાન થયા વિના, આત્માપરના મલરૂપ દોષો દેખાતા નથી કેવલજ્ઞાન વિના આત્મા પણ દેખાતો નથી ઘણા કહે છે કે-'ભાવ વિનાની ક્રિયા નકામી કહી ' પણ તેઓ ભૂલી જાય છે કે-તે તે ક્રિયામા ભાવનાશુદ્ધિનું ધ્યાન ખીંચવા માટે ! અને તેથીજ સાથે સાથે જ કહ્યુ કે-'દ્રવ્ય વિના ભાવ પણ નથી !' ભાવનું કારણ દ્રવ્ય નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ,-એ ચાર નિક્ષેપાની વિચારણામા કહ્યુ કે-ભાવનું કારણ દ્રવ્ય પહેલુ કારણ કે કાર્ય ? શાસ્ત્રના એક જગ્યાના વાકયને કદી ન પકડાય કારણ વિના કાર્ય બને ?

"કારણજોગે કારજ નીપજેજી,
ક્ષમાવિજય જિનઆગમ રીતરે"

*

અરે, દુનિયાની પણ એ રીત છે માટી વિના ઘડો થાય ? ઘડો જોઇએ તે માટી લાવેને ! ઘડો બન્યા પહેલા પણ માટી હોય, બનતી વખતે પણ માટી હોય અને બન્યો

એટલે પણ માટી તો ખરીજને? ઘડો માટીમય કે માટી બહાર? ઘડો માટીમય ન બને તો ઘડારૂપે રહે કયાથી? કારણ વિના કાર્યોત્પત્તિ ન હોય હવે એ માટી પણ ઘટરૂપ થાય કયારે? જ્યારે એના અંગે જરૂરી મહેનત થાય ત્યારે ને? શાસ્ત્ર કહે છે કે-'દ્રવ્ય આલબન ન સ્વીકારે એની ભાવના પણ વાઝણી હોય છે' 'જીરણ શેઠે ભાવનાથી કામ કાઢયું' -એમ કહી દે છે, પણ જીરણશેઠે શુ કર્યું તે જાણવાની દરકાર નથી. ભગવાન ચાર મહિનાની પ્રતિમામા હતા જીરણશેઠ તે ઉદ્યાનમા જતા વદન કરતા ભગવાનના એકેએક અગના ગુણગાન કરતા અને આવતી વખતે વિનતિ કરતા કે-'ભગવન્! આપ ભિક્ષા માટે નીકળો ત્યારે આ રકને પાવન કરજો' ભગવાન્ બોલે પણ નહિ, સામુ પણ ન જૂએ, આખનું પોપચુ પણ ઉચુ ન કરે, છતા જીરણશેઠ રોજ જાય અને દર્શન કરે અગેઅગના ગુણ ગાય હાથ આવા, પગ આવા, મુખ આવુ, વિગેરે અગોના પણ ગુણગાન કરીને પછી પ્રાર્થના કરે કે-'પ્રભો! ભિક્ષા લેવા નીકળો ત્યારે આ રકને પાવન કરજો' આ બધુ દ્રવ્ય ખરૂ કે નહિ? કહે છે કે-'અભિનવ શ્રેષ્ઠિએ દાન દીધુ પણ ભાવના નહોની તો ન ફળ્યું અને જીરણશેઠે દાન ન દીધુ પણ ભાવનાથી કામ સર્યું!' આટલુજ પકડી રાખે પણ એને જવાબ આપનાર તો કહી શકે છે કે-'ભાઇ! જીરણશેઠની હકીકત બરાબર વાચ તો ખરો! ચાર ચાર મહિના સુધીની એ લાગટ ક્રિયાને કેમ ભૂલી જાય છે?' જીરણશેઠની ભાવના કેવલ વાઝણી હતી કે ફળવતી? એમની ભાવનામાં દ્રવ્યના ફુવારા કેટલા હતા?-

એ જૂએ નહિ અને આલમનને ધક્કો મારે ! શું ખાલી ભાવનાથી જ કામ થાય ? ભાવના જાગે કેદિ ? ભાવના કરે કે-'મુનિને દઉં' ને મુનિ આવે એટલે બારણા બધ કરે તો ? શાસ્ત્ર કહે છે કે-'જે ભાવના ભાવનાશિની તેજ ભાવના ભવ વધારનારી પણ બને છે એમ કહીએ કે-'અમારા ભાવ સારા છે -ને પછી ગમેતેમ વર્તિએ એનો મેળ મળે શી રીતે ? ત્યાગના અર્થિ ને રાગના સેવક એ બને ? વીતરાગના ભક્ત અને વૈરાગ્યના વૈરી એમ બને ? એમ કહે કે-'શ્રી જિનેશ્વરદેવ, નિર્ગ્રંથ ગુરૂ અને એમણે કહ્યુ તે ધર્મ એ ખરા, પણ મારો સસાર પહેલો !' આ નાટક નહિ તો શું ? એમ માનનારને સસારજ રહેને ? અભિનવશેઠે દાન દીધુ પણ પામ્યો નહિ સોનૈયા પડ્યા એજ પામ્યો કારણ કે-એની ભાવના ન હતી અને જીરણશેઠની ભાવના એવી હતી કે-દાન ન દીધુ તોયે જો દુદુભી જરા મોડી વાગી હોત તો કેવળજ્ઞાન પામત ! આ વાતથી ભાવના સાબીત થાય આ રીતે છે એ વાત સાચી, પણ ભાવનાને આગળ કરનાર ભાવના પ્રગટી ક્યાથી એ ન વિચારે એ કેમ ચાલે ? શ્રી જીરણશેઠ પ્રભુ જે દિવસે ભિક્ષા નીકળ્યા તે દિવસે પણ પોતે આગણામા રાહ જોઇ ઉભા છે ભગવાન તો નિરીહ છે 'રોજ આવે છે માટે એને ત્યા જાઉં,'-એ વિચાર એમને નથી ભગવાન નીકળ્યા યોગ્ય લાગ્યું ત્યા ગયા જેને ત્યા ગયા તે ભાગ્યશાળી એવો કે-અડદાદિનું દાન દેવરાવ્યું જીરણશેઠ તો ભાવના ભાવે છે કે-'ભગવાન ક્યારે આવે ?' અહીં સોનૈયાની વૃષ્ટિ થઇ દેવદુદુભી વાગી "અહો દાન અહો

દાન ”ની ઉદ્દઘોષણા વિગેરે પચ દીવ્ય પ્રગટ થયા " ત્યારે જીરણશેઠે જાણ્યું કે–'ભગવાને દાન લીધુ ' શેઠે તો એ વિચાર્યું કે–'હું કેવો હીણભાગ્ય કે પ્રભુ મારે ત્યા ન પધાર્યા ' શાસ્ત્ર કહે છે કે–'એની ભાવના એવી ઉંચી હતી કે દુદુભી થોડી મોડી વાગી હોત તો કેવળજ્ઞાન થાત !' દુદુભીથી જીરણશેઠની ભાવના તૂટી ગઇ ત્યા એ વિચાર કરે છે કે –'મારે અતરાય હશે કે, ભગવાન ન આવ્યા.' આ ભાવનાને ક્રિયા વગરની કહેવાય ? એમની ભાવનાના નામે ક્રિયાની અવગણના કરનારા, એમની વાતને પૂરી સમજતા પણ નથી ! શાસ્ત્ર કહે છે–'સમ્યક્ત્વ વિનાની ક્રિયા છાર ઉપર લીંપણ જેવી ' સમ્યક્ત્વ ક્યારે થાય ? દેવ, ગુરૂ અને ધર્મને સમ્યક્ પ્રકારે માને તો. શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિજી કહે છે કે–'ક્રિયા, નિયમ, પ્રતિજ્ઞા, એ પડતા આત્માને ટેકવનાર છે ' એના અમલ વિના ભાવના ફલીભૂત ન થાય બાહ્ય આલબનશુદ્ધિની અતિ આવશ્યકના છે એ ભાવનું કારણ છે પ્રધાન દ્રવ્ય તેજ કે જે ભાવ ઉત્પન્ન કરે ભાવ ઉત્પન્ન કરનાર દ્રવ્યની ઉપેક્ષા કરે તેની સિદ્ધિ થઇ નથી, થતી નથી અને થશે પણ નહિ

હવે ચાલો પ્રાર્થનાસૂત્રમા આગળ—

પ્રાર્થનાસૂત્રમા સૌથી પ્રથમ માગણી ' ભવનિર્વેદ ' ની છે કારણ કે–ભવનો નિર્વેદ થયા વિના મોક્ષ માટે વાસ્તવિક યત્ન થતોજ નથી કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા સ્પષ્ટપણે કહે છે કે–'ભવથી નિર્વેદ નહિ પામેલા આત્માનો મોક્ષ માટે જે યત્ન છે, તે અયત્નજ છે'–એ આપણે કાલ જોઇ ગયા છીએ હવે એ ' ભવનિર્વેદ ' ટકાવી રાખવા

એ જૂએ નહિ અને આલબનને ધક્કો મારે ! શું ખાલી ભાવનાથી જ કામ થાય ? ભાવના જાગે કેદિ ? ભાવના કરે કે-'મુનિને દઉં ' ને મુનિ આવે એટલે બારણા બધ કરે તો ? શાસ્ત્ર કહે છે કે-'જે ભાવના ભાવનાશિની તેજ ભાવના ભન વધારનારી પણ બને છે એમ કહીએ કે-'અમારા ભાવ સારા છે —ને પછી ગમેતેમ વર્તિએ એનો મેળ મળે શી રીતે ? ત્યાગના અર્થિ ને રાગના સેવક એ બને ? વીતરાગના ભક્ત અને વૈરાગ્યના વૈરી એમ બને ? એમ કહે કે-'શ્રી જિનેશ્વરદેવ, નિર્ગ્રંથ ગુરૂ અને એમણે કહ્યુ તે ધર્મ એ ખરા, પણ મારો સસાર પહેલો !' આ નાટક નહિ તો શું ? એમ માનનારને સસારજ રહેને ? અભિનવશેઠે દાન દીધુ પણ પામ્યો નહિ સોનૈયા પડ્યા એજ પામ્યો કારણ કે- એની ભાવના ન હતી અને જીરણશેઠની ભાવના એવી હતી કે-દાન ન દીધુ તોયે જો દુદુભી જરા મોડી વાગી હોત તો કેવળજ્ઞાન પામત ! આ વાતથી ભાવના સાબીત થાય આ રીતે છે એ વાત સાચી, પણ ભાવનાને આગળ કરનાર ભાવના પ્રગટી ક્યાથી એ ન વિચારે એ કેમ ચાલે ? શ્રી જીરણશેઠ પ્રભુ જે દિવસે ભિક્ષા નીકળ્યા તે દિવસે પણ પોતે આગણામા રાહ જોઇ ઉભા છે ભગવાન તો નિરીહ છે 'રોજ આવે છે માટે એને ત્યા જાઉં,'-એ વિચાર એમને નથી ભગવાન નીકળ્યા યોગ્ય લાગ્યું ત્યા ગયા જેને ત્યા ગયા તે ભાગ્યશાળી એવો કે-અડદાદિનું દાન દેવરાવ્યું જીરણશેઠ તો ભાવના ભાવે છે કે-' ભગવાન ક્યારે આવે ?' અહીં સોનૈયાની વૃષ્ટિ થઇ દેવદુદુભી વાગી "અહો દાન અહો

દાન"ની ઉદ્‌ઘોષણા વિગેરે પચ દીવ્ય પ્રગટ થયા ત્યારે જીરણશેઠે જાણ્યું કે-'ભગવાને દાન લીધુ' શેઠે તો એ વિચાર્યું કે-'હું કેવો હીણભાગ્ય કે પ્રભુ મારે ત્યા ન પધાર્યા' શાસ્ત્ર કહે છે કે-'એની ભાવના એવી ઉંચી હતી કે, દુદુભી થોડી મોડી વાગી હોત તો કેવળજ્ઞાન થાત!' દુદુભીથી જીરણશેઠની ભાવના તૂટી ગઇ ત્યા એ વિચાર કરે છે કે -'મારે અતરાય હશે કે, ભગવાન ન આવ્યા.' આ ભાવનાને ક્રિયા વગરની કહેવાય? એમની ભાવનાના નામે ક્રિયાની અવગણના કરનારા, એમની વાતને પૂરી સમજતા પણ નથી! શાસ્ત્ર કહે છે-'સમ્યક્ત્વ વિનાની ક્રિયા છાર ઉપર લીંપણ જેવી' સમ્યક્ત્વ ક્યારે થાય? દેવ, ગુરુ અને ધર્મને સમ્યક્ પ્રકારે માને તો. શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિજી કહે છે કે-'ક્રિયા, નિયમ, પ્રતિજ્ઞા, એ પડતા આત્માને ટેકવનાર છે' એના અમલ વિના ભાવના ફલીભૂત ન થાય બાહ્ય આલબનશુદ્ધિની અતિ આવશ્યકતા છે એ ભાવનું કારણ છે પ્રધાન દ્રવ્ય તેજ કે જે ભાવ ઉત્પન્ન કરે ભાવ ઉત્પન્ન કરનાર દ્રવ્યની ઉપેક્ષા કરે તેની સિદ્ધિ થઇ નથી, થતી નથી અને થશે પણ નહિ

<u>હવે ચાલો પ્રાર્થનાસૂત્રમા આગળ—</u>

પ્રાર્થનાસૂત્રમા સૌથી પ્રથમ માગણી 'ભવનિર્વેદ' ની છે કારણ કે-ભવનો નિર્વેદ થયા વિના મોક્ષ માટે વાસ્તવિક યત્ન થતોજ નથી કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા સ્પષ્ટપણે કહે છે કે-'ભવથી નિર્વેદ નહિ પામેલા આત્માનો મોક્ષ માટે જે યત્ન છે, તે અયત્નજ છે'-એ આપણે કાલ જોઇ ગયા છીએ હવે એ 'ભવનિર્વેદ' ટકાવી રાખવા

માટે ' માર્ગાનુસરિતા ' અતિ જરૂરની છે 'માર્ગાનુસારિતા'ના વિવરણમા શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ ફરમાવે છે કે —

' मार्गानुसारिता असद्ग्रहविजयेन तत्वानुसारिता '

*

'અસદ્ગ્રહના વિજયદ્વારા તત્ત્વને અનુસરવું, એજ ખરી તત્ત્વાનુસારિતા છે '

*

અસદ્ગ્રહની હયાતિમા સાચી તત્ત્વાનુસારિતા આવતી જ નથી તત્ત્વાનુસારિતા, એ ભવનિર્વેદને પુષ્ટ બનાવનારી વસ્તુ છે જેમ જેમ તત્ત્વાનુસારિતા વધતી જાય, તેમ તેમ ભવનિર્વેદ પણ પુષ્ટ બનતો જાય છે 'તત્ત્વાનુસારિતા' પછી ' ઇષ્ટફલસિદ્ધિ 'ની માગણી, કે જેથી ઉપાદેયને અગીકાર કરવાની પ્રવૃત્તિ નિર્વિઘ્નપણે થઈ શકે ઉપાદેયને નિર્વિઘ્નપણે અગીકાર કરવા માટે–' લોકવિરૂદ્ધ '–કાર્યોનો અવશ્ય ત્યાગ થવો જોઇએ આ રીતે 'ભવનો નિર્વેદ'–'માર્ગાનુસારિતા'–'ઇષ્ટફલસિદ્ધિ' અને 'લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ'–એ ઇચ્છનાર આત્માને ઉત્તમ કાર્યવાહી સાથે કદી પણ વિરોધ હોય ? રોજ પ્રભુની સમક્ષ અગ્રપૂજા કરતા સાથીઓ કરી ચાર ગતિનો છેદ, સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્રની પ્રાપ્તિ અને તે દ્વારા મોક્ષની માગણી કરનારા આત્માઓને, પ્રભુપ્રણિત અનુષ્ઠાનો તરફ વિરોધ હોય એ બનેજ કેમ ?

[૧૨]

"શઠ પ્રતિ શાઠ્યમ્" એ ધર્મ નથી

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજા, મગલાચરણ કરતા એમ કહી ગયા કે–'તીર્થ જયવતુ વર્તે છે, કારણ કે–એનામા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી તેમજ એક પણ સુદર વિચારનો બહિષ્કાર નથી એના સિદ્ધાતો અનેક રીતિએ એવી રીતે સિદ્ધ થયા છે કે–એની સેવાથી, સેવા કરનારો જરૂર કર્મમલથી રહિત થઇ મુક્તિ જાયજ માટે એ શાશ્વતકાલ રહેવા સરજાયેલુ છે, માટેજ દુનિયામા તેની જોડી નથી અને સઘળા શ્રી જિનેશ્વરોથી શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાયેલુ છે' આવા તીર્થની પ્રાપ્તિ થઇ એ અહોભાગ્ય, પણ જો એનો વાસ્તવિક અમલ જીવનમા ન થાય તો કાર્યસિદ્ધિ થઈ શકે નહિ 'આચારને અમલમા ઉતારવા માટે જો સાધ્ય નિશ્ચિત થઇ જાય; તો આચારને જીવનમા ઉતારવાની સ્હેલાઈ બહુ થાય'–એ વસ્તુ સમજવા માટે પ્રથમ આપણે પ્રાર્થનાસૂત્ર અંગિકાર કર્યું છે તમે અને અમે, હરેક શ્રી જિનમૂર્તિ પાસે દરરોજ પ્રાર્થનાસૂત્ર દ્વારા, એકજ વસ્તુની યાચના કરીએ છીએ એ યાચનામા ભેદ નથી તમારી અને અમારી પ્રવૃત્તિમા ભલે ભેદ હોય, પણ ધ્યેય તો એકજ છે માટે બન્નેની પ્રાર્થના શાસ્ત્રકારે એકજ કહી છે એ પ્રાર્થનામા આપણે જે માગી રહ્યા છીએ તેનું નિરીક્ષણ કરીએ છીએ વીતરાગ પાસે આપણે શું માગીએ છીએ? 'હે વીતરાગ! હે ભગવન્! તું જયવતો રહે' કારણ કે–

તારી જયમા અમારી જય છે એમની જયમા આપણી જય ન હોય તો જય બોલાવીએ નહિ એમની જયમાજ આપણા આત્માની જીત છે, આપણા આત્માનો ઉદય છે 'હે ભગવન્ ! તારા પ્રભાવથી હો 'શુ હો ?'–એની વિચારણા ચાલે છે એ વિચારણામા જેટલી દઢતા થઈ જાય તેટલો ઉદય નિકટ છે એમ થાય તોજ શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલા આચારો હૃદયમા ચોટે, જીવનમા ઉતારવાની ભાવના થાય, અને આચારમય બનવા માટે સઘળી શક્તિ ખરચાય જે માટે પ્રાર્થના થાય છે તે વસ્તુ નક્કી કરો પ્રાર્થના કેવલ શાબ્દિક ન થવી જોઈએ આટલી લાબી માગણી કરનારની દશા કેટલી ઉમદા જોઇએ ? એક એક શબ્દમા જ્ઞાનીએ કહેવા-જોગુ બધુ કહ્યુ યાચનામા પ્રથમજ 'ભવનિર્વેદ'–પછી એને સફલ કરવા 'માર્ગાનુસારિતા'–એના ફલ તરીકે 'ઇટ્ઠફલ સિદ્ધિ' અને પછી 'લોગવિરૂદ્ધચ્ચાઓ' એટલે લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ એક નીતિવાકય છે કે –"यद्यपि शुद्ध लोकविरुद्ध नादरणीय नाचरणीय ।"–'જો કે શુદ્ધ હોય તથાપિ લોકવિરૂદ્ધ હોય તો તે આદરણીય અને આચરણીય નથી' આ નીતિ-વાક્ય છે નીતિમા ધર્મની ભજના છે ધર્મમા નીતિ નિયમા હોય છે ધર્મ નીતિને બાધિત કરી શકે, પણ નીતિ શાસ્ત્રને બાધિત કરી શકે નહિ. 'शठ प्रति शाठ्यम् ।'–આ નીતિવાકય છે નીતિ કહે છે કે–'શઠ પ્રત્યે શાઠય વર્તન કરવુ' ધર્મશાસ્ત્ર એમ વર્તવા 'ના' કહે છે 'એ ધર્મીનુ કામ નથી'–એમ સ્પષ્ટ કહે છે એટલે ધર્મ છે ત્યા નીતિ તો આવેલી જ છે નીતિવાકયનો ધર્મશાસ્ત્રને બાધ ન થાય

ત્યા સુધી સ્વીકાર થાય જે શુદ્ધના સેવનમા સ્વપરનું કલ્યાણ સમાયું હોય અને નહિ સેવવામા સ્વપરનું અકલ્યાણ સમાયું હોય–તે શુદ્ધને, સામાન્ય લોકની વિરૂદ્ધતા જોઇ મૂકી દઇએ, તો જગતનું અને આપણું કલ્યાણ કયી રીતિએ થાય ? જે શુદ્ધના સેવનમા સ્વપરનું કલ્યાણ નિયત થયું છે અને જેના ત્યાગમા સ્વપરનું અહિત નક્કી થયું છે, તે શુદ્ધના સેવનનો ત્યાગ શી રીતે થાય ? શુદ્ધ નામનું ન જોઇએ • કહેવા માત્રનું શુદ્ધ ન જોઇએ

(લાલન૦ મતભેદ થાય તો ?)

મતભેદ માટે બુદ્ધિવાદના પ્રસગે ઠીક કહેવાયુ છે સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા પોતાના બુદ્ધિભેદને વજન નથી આપતો એ સમજે કે–'આપણે તો છદ્મસ્થ છીયે બુદ્ધિ નાની એમા ભેદ થવો નક્કી ભેદ થાયજ જો આપણે આપણા બુદ્ધિના ભેદને વળગી રહીયે, તો શાસ્ત્રનુ સત્ય માર્યું જાય' બુદ્ધિનો ઉપયોગ શાસ્ત્રને સમજવા, હૃદયસ્થ કરવા અને જગત્‌મા ફેલાવવા માટે છે વિતંડાવાદ કરવો એ તો બુદ્ધિનો દુરૂપયોગ છે

*

ધ્યાનનો અધિકારી કોણ ?

(લાલન૦ નિશ્ચયદૃષ્ટિ આવ્યા વિના બાહ્ય ક્રિયા શું કામની ?)

બાહ્ય ક્રિયાઓ કરતા એકાતમા ધ્યાન કરવુ શુ ખોટુ ? નિશ્ચય નયનું અવલબન માત્ર ધર્મક્રિયા કરવાની વાતમાજ ? સારી જીંદગી સુધી દુનિયાના પાપ વ્યવ-

હારોમા રચ્યો–પચ્યો રહે અને ધર્મક્રિયા વખતે નિશ્ચયની વાત કરવી, એ તો શથીલતા છે બાકી નિશ્ચયદષ્ટિ હૃદયમા ધરવાની તો છે મહામહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી મહારાજ તો ધ્યાનાનું–ધ્યાન કરનારનુ સ્વરૂપ વર્ણવતા ફરમાવે છે કે —

" अमुञ्चन् प्राणनाशेऽपि सयमैकधुरीणताम् ।
परमप्यात्मवत् पश्यन्, स्वस्वरुपापरिच्युत ॥ १ ॥

*

उपतापमसप्राप्त , शीतवातातपादिभि ।
पिपासुरमरीकारि–योगामृतरसायनम् ॥ २ ॥

*

रागादिभिरनाक्रान्त, क्रोधादिभिरदूषितम् ।
आत्माराम मन कुर्वन्निर्लेप सर्वकर्मसु ॥ ३ ॥

*

विरत कामभोगेभ्य , स्वशरीरेऽपि नि स्पृह ।
सवेगहृदनिर्मग्न , सर्वत्र समता श्रयन् ॥ ४ ॥

*

नरेन्द्रे वा दरिद्रे वा, तुल्यकल्याणकामनः ।
अमात्रकरुणापात्र, भवसौख्यपराङ्मुख ॥ ५ ॥

*

सुमेरुरिव निष्कम्प , शशीवानन्ददायक ।
समीर इव नि सङ्ग , सुधीर्ध्याता प्रशस्यते ॥ ६ ॥"

*

'બુદ્ધિમાન્ ધ્યાતા તે કહેવાય છે કે-જે પ્રાણોના નાશમા પણ સયમની એક ધૂરીણતાને મૂકનાર ન હોય બીજા આત્માઓને પણ પોતાના આત્માની માફક જોનાર હોય• પોતાના સ્વરૂપથી અપરિચ્યુત, એટલે કે-પોતાના સ્વરૂપમા સ્થિત હોય ટાઢ, પવન અને તડકા આદિથી ખેદને પામનાર ન હોય અજરામર બનાવનાર યોગ રૂપ અમૃત રસાયનનો પીપાસુ હોય મનને રાગાદિકથી અનાક્રાત-નહિ દબાયેલુ, ક્રોધાદિકથી અદૂષિત અને આત્મ ભાવમા રમણ કરતું કરતો સર્વ કાર્યોમા નિર્લેપ હોય કામ ભોગોથી વિરક્ત હોય પોતાના શરીર ઉપર પણ સ્પૃહા વિનાનો હોય સવેગરૂપ હૃદયમા નિર્મગ્ન થયેલ હોય અને સર્વત્ર સમતાનો આશ્રય કરનાર હોય! નરેંદ્ર કે દરિદ્રને વિષે તુલ્ય કલ્યાણની કામના કરનારો હોય અર્થાત્-રાજા કે રક, ઉભયનું સમાનપણે કલ્યાણને ઈચ્છનાર હોય સર્વ જીવો પ્રત્યેની કરૂણાનું પાત્ર હોય સસારના સુખોથી પરાઙ્મુખ હોય ઉપસર્ગો કે પરિષહોમા સુમેરૂની માફક નિષ્પ્રકપ હોય ચદ્રમાની માફક આનદનો આપનાર અને પવનની માફક સગ વિનાનો હોય!' આવો બુદ્ધિશાળી ધ્યાતાજ પ્રશસાનું પાત્ર બને છે

*

આત્માને ન છેતરો!

આ તો સયમનું ઠેકાણું નહિ, સવેગનુ નામનિશાન નહિ, સસારસુખોની અભિલાષાઓનો પાર નહિ અને ઈંદ્રિયોની આધીનતા તો એવી કે-ન ભક્ષ્યાભક્ષ્યના વિવેક,

ન તીથિઅતીથિનો વિચાર, કે નહિ રાતદિવસનું ભાન ! શરીરની આસક્તિ તો એટલી બધી કે–અમૂક વિના ન ચાલે અને અમૂક વિના ન ચાલે ! ! શાન્તિ અને સમતા એવી કે–દેવ, ગુરૂ અને ધર્મનું અપમાન ઠડે કલેજે સહન થાય અને જાત ઉપર આવે તો એક પણ આક્ષેપ સહન ન થાય !!! આવો આત્મા પોતાના ગુણસ્થાનકને ઉચિત એવી ક્રિયાઓની અવગણના કરી, એકાતમા બેસી, ધ્યાન કરવાની વાત કરે,–એ કેવલ આડમ્બર કિંવા અજ્ઞાન સિવાય બીજુ કશુંજ નથી આજ કારણે શ્રી રત્નશેખરસૂરીશ્વરજી મહારાજાએ, આવશ્યકને નહિ આચરતા પ્રમાદીને મિથ્યાત્વમોહિત તરીકે ઓળખાવેલ છે અપ્રમત્તાવસ્થા છે નહિ, આહાર વિના કે શયન વિના ચાલતુ નથી, બહારના બધા આલબનની જરૂર છે અને માત્ર આવશ્યક આવે ત્યા–'એના વગર ચાલે'–એમ કહેવું એ ટકે કેમ ? શરીર ટકાવવા બધા સાધન જોઇએ અને આત્માને ટકાવવા સાધન ન જોઇએ ? આનુ નામ મતભેદ નથી પણ મતિનો વિપર્યાસ છે આ બુદ્ધિભેદથી તો પરિણામે આત્મા સત્યથી ખસી જાય ગાડીમા જનારાઓએ બધુ જાણવુ તો જોઇએને કે–આ ગાડી કયા પાટે આવે, ક્યા જાય, કયા બદલાય ! એ જાણવાની દરકાર ન કરતા–'હુ તો આજ ગાડીમા બેસીશ'–એવી જીદ કરે, તો ટીકીટના પૈસા નકામા જાય ને અથડાઇ મરે આત્મા જે જે ભૂમિકાએ હોય તે તે ભૂમિકાની ક્રિયા લે નહિ હા, એ ભાવના રાખે કે–'કયારે એવો વખત આવે કે બાહ્ય આલબન વિના પણ ટકી શકુ' પરિણામની શુદ્ધિ માટે યત્ન કરે એ ઠીક છે, પણ પરિણામની શુદ્ધિમા હેતુ-

ભૂત ક્રિયાઓનું વર્જન કરે એ કેમ નભે? જે આદમી હજારો આદમી સમક્ષ ભૂલ કરતા નથી કંપતો, ત આદમી એકાંતે ભૂલ નહિ કરે એની શી ખાત્રી? આટલા બધા મનુષ્યો સમક્ષ પણ પોતાની મરજી મુજબ આખ ફેરવનાર આદમી એકલો હોય ત્યા શુ ન કરે? શાસ્ત્રે એટલા માટે તો કહ્યુ કે–'મુનિયોએ ભિક્ષા માટે એકલા ન જવુ જે આદમી સમષ્ટીમા ન ડરે, ઉત્તમ સયોગોમા સ્થિર ન રહે, તે આદમી એકાત સ્થિર રહેવાની વાતો કરે, તે મને તો ઠીક નથી લાગતું જ્ઞાનીએ સમુદાયની કિંમત બહુ આકી છે સમુદાય સમક્ષ ગ્રહણ કરેલી વસ્તુ મૂકતા વાર લાગે આત્મા ડખે આ જાણે છે, તે જાણે છે, બધા જાણે છે, એ વિચારે, પાપવાસના થાય તો પણ આત્મા પાપક્રિયાથી બચી જાય! આમા–ધર્મની બાબતમા, દભ–પ્રપચ કરનાર, અન્યને ઠગવા સાથે પોતાના આત્માનેય ઠગે છે અન્ય તો કદાચ ન પણ ઠગાય, પણ પોતાનો આત્મા તો જરૂરજ ઠગાય માટે દભાદિકથી અલગ રહેવામાજ આત્મશ્રેય રહેલુ છે એકવાર તમે કહ્યુ હતુ કે–'હુ એકાતમા સ્થિર રહી શકુ છુ' માનો કે–ભોળી જનતાએ માન્યુ પણ તેથી તમારૂ શુ? અમે કહીએ કે–'અમે જગતપૂજ્ય' ભોળુ જગત્ માને પણ જો પૂજ્યતા ન હોય તો કર્મ કાઈ મૂકવાનુ છે? આડબરથી, ચાલાકીથી, હુશીયારીથી, એવુ વર્તન કરાય કે–મુગ્ધ જનતા ખરુ માને, પોલ ચાલી પણ જાય, પણ તે પછી શું? જ્ઞાનીના વચનને માનનારો, કર્મના સ્વરૂપને જાણનારો, પરલોકાદિને માનનારો, આવા આડબરને શરણે

કદિ ન થાય આવો આડબર કદી ન સેવે નીતિ તો કહે છે કે-'આડબરથી પૂજાવાય'-પણ ધર્મ કહે છે-'આડબર કરશો તો માર્યા જશો'

*

આડબરથી મુક્તિ નથી

(પ્રશ્ન૦ બાહ્યથી શુદ્ધ દેખાતો પણ અશુદ્ધ પ્રરૂપક હોય તો ?)

શાસ્ત્રકારોએ એવાઓને તો " अदिट्ठकल्लाणा " તરીકે ઓળખાવ્યા છે તેવાઓના કથનને સાભળવા કરતા કાનમા ખીલા ઠોકવા સારા, કારણ કે-તે સાભળવાથી આત્માનો ધર્મ નાશ પામે છે જેની પ્રરૂપણા ખોટી, ત્યા વસ્તુત ચારિત્રશુદ્ધિ પણ કેમ હોય ? હા, આડબર તો અવશ્ય હોય

(લાલન૦ શ્રદ્ધા તો ગઈ, રહ્યુ શુ ?)

નાટકીયાપણુ જે શુદ્ધ શાસ્ત્રાનુસારી ચારિત્રને અનુસરતો હોય, જેણે ચારિત્રને સમજી પાતે અગિકાર કરેલ હોય, જેને શાસ્ત્રાનુસારી ચારિત્ર ઉપર સદ્ભાવ હોય, જેના યોગ એ ઉચ્ચ સ્થિતિએ પહોચ્યા હોય, એના મુખથી સૂત્રવિરૂદ્ધના ઉદ્ગાર નીકળે શાના ? કોઇ કહે કે-'ફલાણો આદમી તમારા વિરૂદ્ધ બોલે છે, પણ છે તમારા પર પ્રીતિવાળો !' ભલા આદમી ! પ્રીતિવાળો છે અને વિરૂદ્ધ બોલે છે,-એ મેળ મળે ? જેને શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલા માર્ગ પ્રતિ રાગ હોય, જે એ માર્ગનો પાલક હોય, તે માર્ગની વિરૂદ્ધ બોલે ? કોઇ ચીજ પોતાથી ન પળાય એ વાત જૂદી છે શાસ્ત્ર કહે છે કે-

"બધાની શક્તિ સરખી ન હોય'-પણ એથી એ સિદ્ધ નથી થતુ કે-'કરણીયને અકરણીય કહેવુ ' તેની ફરજ તો એજ કહેવાની છે કે -" કરવા યોગ્ય તો આ. " કોઇ પૂછે કે -' તમે કેમ નથી કરતા ? ' તો કહે કે-" હુ પામર છુ " પણ પોતાને સમજદાર મનાવવા છતા પણ કઈ પણ નહિ અને ઉપરથી એમ કહે કે -'ન કરીએ તો પણ ચાલે'—એ કેમ ચાલે ? શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા આડબરની કિંમત કશીએ નથી અહીં નિશ્ચય લાવીને ઉભો રાખે અને બહાર આરભ-સમારંભ બધુ ચાલુ રાખે, એ શુ કહેવાય ? આજે તો એવુ પણ ચાલી પડયું છે કે-' જ્ઞાનીએ કહેલી ચીજને અમલમા મૂકવા જેટલો વીર્યોલ્લાસ હોતો નથી અને તેવા છીએ એમ બતાવવાની ભાવના જાગી છે ' આજ કારણે બધી મારામારી છે હુ કહું છુ કે-'તમે જેવા હો તેવા ઓળખાઓ વ્યવહારમા પણ એ ટેવ પાડો તો એ ટેવ અહીં આવશે' પણ આ વસ્તુ જચે તો એ ટેવ પડે ને ? તમે વ્યવહારમા સ્નેહી વિગેરેને કહો છો કે-'તારા વગર ન ચાલે !' તે વખતે આત્માને પૂછો કે-'એ સત્ય છે કે અસત્ય ?' જો સમજાય તો તરત એને કહો કે-'તને ખીંચવા બોલુ છુ, પણ તારા જેવા કોઈ ન હોય તોપણ ચાલે તેમ છે' જૂઠુ એટલુ બધુ ચાલ્યું છે કે-'વસ્તુ પ્રત્યે સદ્‌ભાવ નથી જાગતો ' સમ્યગદૃષ્ટિ એનું નામ કે-જે બરાબર સત્યનો ગવેષક હોય. શ્રેણિક મહારાજાએ, સમ્યક્ત્વ પામવા પહેલા જ્યારે અનાથી મુનિને જોયા, ત્યારે એમને એ મુનિની દયા આવી 'આ વય, આ રૂપ અને આવો સયમ ! નક્કી આ બીચારાને

આ વયને યોગ્ય ભોગસામગ્રી નહિ મળી હોય, માટે બાવો બની ગયો હશે! હું એની પાસે જાઉં, એને જોઇતી સામગ્રી પૂરી પાડુ!' પોતે મુનિની પાસે જઈ કહે છે કે-" તમારે નાથ ન હોય તો હું નાથ થાઉં, તમને ભોગસુખની બધી સામગ્રી પૂરી પાડુ, પણ તમે આ વયમા આ જાતિનું કાયકષ્ટ ન કરો!" એ વખતે અનાથી મુનિએ સ્હેજ મ્હો મલકાવ્યુ પોતે બોલ્યા-"રાજન્! નાથ વિનાનો આદમી મારો નાથ શી રીતે બને?-એ વિચારવા જેવુ છે" રાજા શ્રેણિક ઝટ ચોકયો ગુણ પામવાની યોગ્યતા જૂઓ શ્રેણિકને શુ શુ થાય છે? શ્રેણિકને લાગ્યું કે-'મગધ દેશનો માલીક એક આદમીનો નાથ થવા તૈયાર થાય, તેને આવો ઉત્તર આપનાર જરૂર ઉચ્ચિ કોટિનો-મારાથી કઈ ગુણી ઉંચી કોટિનો હોવો જોઇએ કેટલી બેપરવા!' વિષયાધીન, દુનિયાના રગરાગમા મ્હાલનારો, દુનિયાના રગરાગનો અર્થી આવો ઉત્તર આપી શકે? એ તો તરત પગ પકડે, પણ આ તો મહાત્મા હતા એ તો પોતાના અને પારકા હૃદયને તપાસવાની તાકાતવાળા હતા આજ તો વિષયકષાયમા મ્હાલનારો પણ કહે કે-'અમે તો ઘેર બેઠાજ સાધુ છીએ' એને કોઈ પૂછે કે-"ભાઇ! સાધુ છે તો ઘેર શુ કામ રહ્યો છે?" પણ એને એ વિચાર ન આવે કે-'माता मे वध्या, મારી માતા વાઝણી, એના જેવો ન્યાય થાય છે' માતા વાઝણી તો તુ કયાથી? ઘેર બેઠા સાધુ? મેગ તો મેળવો સાધુપણું આવ્યુ તો ઘર રહ્યુ શું કામ? વસ્તુનો વિચાર આજરે ભૂલાવી દીધો છે શ્રેણિક મહારાજે ત્યા પલટો

ખાધો એમને થયુ કે-'આવા ઉત્તર ઉંચી કોટિના આત્મા શિવાય કોણ આપે?' શ્રેણિક રાજાનુ મસ્તક ઝૂકયું પોતે પૂછે છે કે-' હું અનાથ કયી રીતે?' મુનિ અનાથી પોતાની જીવનકથા કહે છે -' રાજન્! ન માનતો કે હું ભટકતો ભીખારી છુ તારા જેવા મારે બાપ, કુટુંબપરિવાર, સુખ-સાહ્યબી, અને દેવાંગના જેવી સ્ત્રી વિગેરે બધુ હતું હું પણ માનતો કે-આમા મઝા છે આ બધા મારા રક્ષક છે પણ મેં જોયુ કે-આપત્કાલમા એમાથી કોઇથી પણ મારૂ રક્ષણ ન થયુ મને દાહજ્વર થયો ત્યારે મા પણ રોતી આંખે દેખતી રહી, બાપે પણ જોયા કર્યું, વૈદ્યો પણ નાડી પકડી બેસી રહ્યા અને દેવાંગના જેવી સ્ત્રીઓ પણ ખૂણે ઉભી ઉભી રોતી રહી એ વખતે મને લાગ્યુ કે-આ રક્ષક, આ રક્ષક, એ બધુ ખોટુ છે એ વખતે મે નક્કી કર્યું કે-આમા રક્ષક કોઈ નથી, રક્ષક ધર્મ છે અભિગ્રહ કર્યો કે-આ વ્યાધિ શમે કે તરત એ ધર્મને શરણે જાઉં વ્યાધિ શમી એટલે એ બધુ મૂકીને આવ્યો નાથ વગરનો હતો તે નાથવાન બન્યો રાજન્! આટલાજ માટે હું તમને પણ કહું છુ કે-તમે અનાથ છો!' અને એજ વખતે શ્રેણિક પણ એ વાતને કબૂલ કરે છે આ યોગ્યતા! શ્રેણિક મહારાજા જેવા પણ સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી ત્રિકાળ જિનપૂજન વિના કોઇ દિવસ રહ્યા નથી એક પણ દિવસ શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનના સમાચાર મેળવ્યા વિના રહ્યા નથી સમાચાર લાવનારને એક પણ વખત ઈનામ આપ્યા વિના રહ્યા નથી સમાચાર મળે કે તરત સિંહાસનથી ઉઠી, પાચ સાત કદમ દૂર જઈ, વદન

કર્યા વિના રહ્યા નથી રાજગૃહીના ઉદ્યાનમા ભગવાન્ આવ્યાના સમાચાર સાભળ્યા કે તરત રાજસભા બધ કરી દેશનામાં ગયા વિના રહ્યા નથી ! એ માનતા કે–રાજસભા તો કાયમ છે, પણ ભગવાન્ કદાચિત્ આવે તો ગયા વિના રહેવાય ? આખો મીંચીને, પગપર પગ ચઢાવીને, ધ્યાની બનતા એમને નહોતું આવડતું ? અરે મહાનુભાવ ! ગણધરદેવ પણ નિરતર પ્રતિક્રમણ કરે સ્વય દ્વાદશાગીના પ્રણેતા, ચાર જ્ઞાન ધારણ કરનાર, છતાયે આવશ્યક ન મૂકે અને આજના મારા જેવા આવશ્યક મૂકે અને તમારા જેવા ઘરમા પેસે તે ચાલે ? એનો અર્થ તો એ કે–તેવા પણ પૂર્વપુરૂષો કરતા આપણે આત્મા ઉંચી કોટિનો માનીએ છીએ ! ? વિચારો તો ખરા કે–આજનું સત્ત્વ કેટલું ? છાપરાનું નળીયું ખખડે, અરે હાલે તો છાતી ધડકે જરા મચ્છર બેસે તે પણ ન ખમાય અને સાતમા ગુણઠાણાના ધ્યાનની વાતો કરે ! જ્ઞાની પુરૂષોએ કેવલ ઉપકારની ખાતર કહેલા અનુષ્ઠાનો મૂકી ‘સોऽहं’–સોऽહં’નો જાપ કરનારાઓને પૂછો કે–‘સોऽहं’ શું ?, એ તો કહે ! તે હું, પરમાત્મા તે હું, પણ ક્યારે ? માહિ રહેલો કચરો કાઢે ત્યારે કે એમ ને એમ ? જે રીતિએ પરમાત્માએ કચરો કાઢયો, તે રીતે કચરો કાઢવો પડશે કે નહિ ? માટે યાદ રાખો કે–આડમ્બરથી જરાયે મુક્તિ નથી આડબર મૂકીને કરવા યોગ્ય હોય તે અવશ્ય કરો

*

સ્વાર્થ એજ મહાપાપ

વ્યવહારમા શ્રીમાન્ થવા માટે શું કરવું પડે ? એમ ને એમ થવાય ? પહેલી તો નોકરી પણ કરવી પડે કેવી

નોકરી ? પચાસ રૂપીયાના પગાર પૂરતી ? નહિ, શેઠ જતે દિવસે ભાગીદાર બનાવે એવી એવી નોકરી કરનાર પગાર તરફ ન જૂએ શેઠના હૈયામા પેસે તેવી નોકરી કરે. પગાર પૂરતી નોકરી કરનાર માટે તો શેઠને એટલુજ થાય કે- 'કામ તો કરે છે, વાધો નથી;' પણ પગાર તરફ ન જોતા બધુ કામ ઉપાડી લેનાર માટે શેઠને જરૂર એમ થાય કે- 'મારી ગેરહાજરીમા જરૂર આ માણસ કામ ચલાવે તેવો છે' ચાર છ મહિને શેઠજ કહે કે-'ભાઇ ! તું નોકર નહિ પણ આજથી તારો બે આની ભાગ' વળી થોડા દિવસ પછી ચાર આની કરે અને અરધો અરધ ભાગ પણ કરે. આખી પેઢીનો બોજો સોપી દે પરિણામ એ આવે કે-શેઠની સામે શેઠ જેવી પેઢી કાઢી શકે તેવો એ બને પણ આમ કરે તોને ? આંખો મીંચી બેસી રહે અને 'સોઽહં'ની જેમ, તે શ્રીમાન્ અને હું !-એવુ ધ્યાન કરે તો શ્રીમાન્ થાય ? આજના ધ્યાન કરનારને ખાતી વખતે ગરમાગરમ રસોઈ જોઇએ, તીખા તમતમતા શાક જોઇએ, ત્રણ શેર દૂધ જોઇએ અને એમા પાશેર ઘી જોઈએ ! એમ કહે કે-'દૂધમા ઘી નાખવાથી નસો કુણી રહે તથા તેથી આસન સારુ કરી શકાય અને આવુ બધુ કરી ધ્યાની બને !' ભલા, એ ધ્યાની ક્યાના ? તેલ ચોળાવે, દુધમા ઘી પીએ અને ધ્યાન કરે એમને ધ્યાની કહે કોણ ? શાસ્ત્રકારોએ ધ્યાતાનું જે સ્વરૂપ કહ્યુ છે, તે તો આપણે જોઇ આવ્યા એ યોગ્યતા વિના જો આવી રીતે તેલ ચોળાવીને, ગરમાગરમ રસોઈ જમીને, તથા દૂધ અને ઘી ઝાપટીને ધ્યાની થવાતું હોય તો કોણ ન

થાય ? સર્વે થાય જે ભૂમિકાએ જે ક્રિયાઓ હોય તે છોડવી જોઇએ નહિ એ ક્રિયાઓથી ધીમે ધીમે આત્મા ચઢતો જાય છે : પાપથી બચે છે શુદ્ધ માર્ગનો ગવેષક બને છે શુદ્ધ માર્ગની પ્રીતિવાલો બને છે અનુષ્ઠાનોનું આલબન નાનુંસુનું નથી. આલબન બરાબર લઇએ તો ઠેઠ લઇ જાય આ વસ્તુ કેવી છે ? નાનીસુની છે ? નવાને વાચતા પણ મુઝવણ થાય તેમ છે . અર્થ કરતા અકળામણ થાય ચાર વાર વચાય તો પણ ભૂલાય ! ત્યારે જે મહાપુરૂષો આ લખ્યેજ ગયા હશે, તેઓને વસ્તુ કેટલી પરિણમી હશે તે વિચારો વિચારી વિચારીને લખવા બેસે તો આટલુ બધુ લખી શકે ? વસ્તુજ પરિણમી ગઈ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજાએ સ્હાડાત્રણ ક્રોડ શ્લોક રચ્યા આયુષ્ય ચોરાશી વર્ષનું અમુક વર્ષે દીક્ષા લીધી થોડા વર્ષ તો અભ્યાસમા પણ ગયા હશે ને ! સિદ્ધરાજ અને કુમારપાળને પ્રતિબોધ કરવામા પણ સમય ગાળતા વ્યાખ્યાન રોજ ચાલુ ચર્ચાનો પાર નહિ પાચ જાય ને દશ આવે એ ચાલુ આ સયોગોમા સ્હાડાત્રણ ક્રોડ શ્લોક રચ્યા, એમને જ્ઞાન કેવુ પરિણામ પામ્યું હશે ! એવા પણ કહેતા કે-'જે ભૂમિકાએ છીયે ત્યાની ક્રિયા છોડાય નહિ ' જેમ કાલ એ પણ આવશ્યક કરતા ક્રિયા છોડતા નહિ આત્મકલ્યાણની ક્રિયાની વાત છે દુનિયાદારીની ક્રિયાની નહિ એમા તો તમે એક્કા છો એ ક્રિયામા તો એવા એક્કા કે-દેવને, ગુરૂને અને ધર્મને પણ ભૂલી જાઓ. જાતને, સ્વરૂપને બરાબર ઓળખો અને તેવુંજ કહો કે જેથી જગત્ ઠગાય નહિ, મૂઝાય નહિ સાચો વેપારી તો

કહી દે કે-'અમે બે આના ખાવા બેઠા છીયે માટે અમારાથી સાવધ રહેજો !' કેવલ ધર્મ માટે નીતિ પાળનારા તો બહુ થોડા છે

આત્માની ચિન્તાજ નહિ?

આબરૂ જમાવવા માટે, પેઢીની પીઠ મજબૂત કરવા માટે અથવા પેઢી જામે તો ઘરાકની સખ્યા વધે તે માટે નીતિ પળાય,–એને શાસ્ત્રે ધર્મની કોટિમા ન મૂકી પક્ષીને જાળમા ફસાવવા અનાજ નખાય એ દાન કહેવાય ? આ બધુ કહું તે કરડુ લાગે, પણ કઇ કહ્યા વિના છૂટકો છે ? ધર્મ માટે નીતિ પાળનાર વેપારી તો કહી દે કે-'અમે જૂઠુ બોલવા માગતા નથી, છતા અમે વેપારી, માટે તારે તો માનવુ કે વેપારી બોલી પણ જાય, માટે સાવચેત રહી માલ ખરીદવો' ઘણીએ વાર જોવાયુ છે કે-ઘણાઓએ પ્રથમ નીતિથી વિશ્વાસ જમાવી પછી ઘણાનુ કાસળ કાઢ્યુ છે ઘણાનો અર્થ બધા ન કરતા સમષ્ટિમા દોષ ઘુસે તેને સામાન્ય રૂપે કહેવાય એ દોષ દૂર થાય તો સુદર 'દોષ નથી'– એમ કહો, એટલે કે—જો તમે દોષરહિત બનો તો તો ઘણો આનદ થાય ગુણો ભર્યા હોય તો આનદ ન થાય? દોષ બતાવવો એને નિંદા, કલક કે આળ ચઢાવવુ કહેવાય? તમારામા રહેલા દોષ અમને ખટકે છે એ દોષ નીકળી જાય તે માટે પ્રયત્ન છે લક્ષ્મી અને દુનિયાની લાલસા ભલભલા આદમીનું ભાન ભૂલાવે છે આડબરથી વેગળા રહેજો કુટુબપરિવારને કહી દેજો કે-'અમારી ખાતર પાપ ન કરતા અમને તમારૂ ભલુ કરી નાખનાર માનતા હો

તો ન માનતા અમે જે કાઇ તમારૂ ભલું કરીએ છીએ તેમાએ સ્વાર્થ છે' ઍને સારા કપડા અને અલકાર વિગેરે લાવી આપો છો તે એના ભલા માટે? ખૂણે જઇને આત્માને પૂછજો, એટલે અતરથી બરાબર જવાબ મળશે છોકરાને ગરમ દૂધ પીવરાવો છો, ગરમાગરમ રસોઇ ખવરાવો છો, મોજમજાહ કરાવો છો, તે બધુ એના ભલા માટે? તમારા હ્રદયમા એનું સાચું ભલુ વસી જશે ત્યારે બધી ક્રિયા ફરી જશે તમે જે કાઇ કુટુબની કાર્યવાહી કરો છો, તે ઉપકાર માટે નહિ-પણ સ્વાર્થ માટે! સ્વાર્થ એજ મહા-પાપ સબધીનું ભલુ કરવાની ભાવના થશે, ત્યારે તો રૂપ-ર ગ-ઢગ-વાતચિત બધુ ફરી જશે આજે નથી સ્ત્રી પતિના આત્માની ચિંતા કરતી કે નથી પતિ સ્ત્રીના આત્માની ચિ તા કરતો! નથી માબાપ સતાનના આત્માની ચિંતા કરતા કે નથી સતાન માબાપના આત્માની ચિંતા કરતા!! બધાએ પરસ્પર ખોખા (શરીર) પ ાળે છે દવાઓ પણ ખોખાની થાય છે આ ત્માની નહિ છોકરાને તાવ આવે તો ધમાધમ થાય, પણ જૂઠુ બોને તો હુશીયાર થયો એમ કહેવાય અરે, એવા ઉઠા ભણાવે કે-'આ જમાનામા જૂઠુ ન બોલીયે તો પેટ ન ભરાય' કલક બધુ જમાના ઉપર! પોતાનો દીકરો જૂઠુ બોલીને આવે અને માબાપ રાજી થાય? એને તો એમ થવુ જોઇએ કે-'અમારૂ સતાન જૂઠુ બોલે એનું પરિણામ શું આવશે? એની ગતિ બગડી જશે!' આ બધુ અર્થ-કામની વાસનાએ થાય છે પ્રયત્ન કર્યા પછી ન થાય ત્યા કર્મોદય કહેવાય

(લાલન૦ ચાર સંજ્ઞામાં આવે ને ?)

ચાર સંજ્ઞા કહો કે સોળ કહો, એ બધું અર્થ-કામની વાસનામાં આવી જાય હું કહી ગયો છું કે-'સંસાર એ રોગ મોક્ષ નિરોગાવસ્થા તથા શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલો ધર્મ એ ઔષધ અને અર્થ-કામ એ કુપથ્ય !' કુપથ્ય પરનો પ્રેમ ન છૂટે, કુપથ્યસેવન ન મટે, ત્યાંસુધી ધર્મઔષધનું સેવન બરાબર થાય નહિ, સંસારરોગ જાય નહિ અને મુક્તિરૂપી નિરોગાવસ્થા પમાય નહિ શ્રી જિનેશ્વરદેવ ધનવંતરી વૈદ્ય છે એ પરમ ઉપકારીએ સંસારી આત્માઓની નાડીપરીક્ષા કરી રોગ પરખ્યો છે શ્રી જિનેશ્વરદેવ જેવા તારકના શાસનને પામવા છતાં પણ, આજના ઘણા માબાપોને એ ચિંતા છે કે-'ધર્મની વાતોથી બાળક સાધુ થઇ જશે !' પણ એ ચિંતા નથી થતી કે-'ધર્મની પ્રાપ્તિ વિના ઉડાવગીર થઈ જશે ' ઉઠાઉગીર થાય તે સારો કે સાધુ થાય તે સારો ? છોકરાને રાજગાદી મળે તો સારૂં કે સાધુપણું મળે તો સારૂં ? જેવા છો તેવા પ્રગટ થાઓ તો આત્મા ડખશે અને વૈરાગ્ય નિકટ આવશે મને તો એ થાય છે કે-શ્રી જિનેશ્વર જેવા દેવ પામ્યા, આવું મજેનું શાસન પામ્યા, રોજ આવી ઉમદા પ્રાર્થના કરો છો, પ્રાર્થનામાં કેવું કેવુંય માગો છો અને સાધુ રોજ ઉપદેશ દે, છતાંયે કાળાના ધોળા થાય ત્યાં સુધીએ કંઈ ન થાય ? જે પ્રત્યેક ક્રિયાએ ત્યાગ અને વૈરાગ્યના ઝરા છૂટે, ત્યાં મરતાં સુધીયે વૈરાગ્ય ન થાય એ બને ? વીતરાગના ભક્તને વૈરાગ્યનો સંબંધ કેમ નહિ ? આ તો જમતા રોટલી, શાક, અને ચટણી વિ મા શુલતાન પછી વેપારમાં પણ પ્રવીણ.

અને બધા વિષયમા લીન એમાથી પરવારે ત્યારે આ વિચા-રેને ! ચાર મહિના માટે પણ બ્રહ્મચર્યનું સેવન કરવાનું વ્રત કેટલાએ લીધુ ? વર્ષાઋતુ અને તેથી જીવોત્પત્તિ વધુ, એમા વેપારરોજગાર કેટલાએ બધ કર્યા ? બારે માસ મજુરી કરવાજ જન્મ્યા છો કે શુ ? રૂપીઆની થેલીજ પપાળવા જન્મ્યા છો ? તમે જન્મ્યા છો શા માટે ? ચાર મહિના બ્રહ્મચર્ય ના પળે ? જૈનના દીકરાને પરસ્ત્રીની પ્રતિજ્ઞા ન હોય ? આમા તો ઓગે નથીને ? ઓઘાની વાતમા તો કહી ચડો કે-'નથી લેવાતો'-પણ પરસ્ત્રીનો ત્યાગ ન થાય ? ચાર મહિના બ્રહ્મચર્ય, પરસ્ત્રીનો ત્યાગ, આ તો સામાન્ય છે ને ? દેવપૂજન, સામાયિક, પૌષધ કાઇએ નહિ ? ત્યારે તમારે કરવાનું શું ? દીક્ષા રહી, પણ આ બધામા એ ના ? કહી દોને કે-'કાઇએ કરવુ નથી !' જીવન પર અકુશ નહિ ને પાપ—પુણ્યનો વિચાર નહિ સ્વચ્છદી વર્તન ને ઉન્માર્ગે ચાલવુ એમજને ? આઠ મહિના તો આઘા રહ્યા, પણ ચોમા સાના ચાર મહિના તો નિવૃત્તિ-શાતિ ભોગવો ! વેપાર રોજગાર બધ કરી ધર્મમા જીવન સમર્પો ! ! પૂજા, વ્યાખ્યાન શ્રવણ, સામાયિક, પૌષધ, દાન, શીલ, તપ, ભાવનામા આત્માને જોડો ! ! ! ત્રણ ખડના માલીકો પણ ચોમાસાના ચાર મહિના નગરીની બહાર નહિ જવાના અભિગ્રહ લેતા જિનમદિર શિવાય બજારમા પણ નહિ જવાના નિયમવાલા એ વખતે હતા તમારે કઈ નિયમ છે ? દીક્ષામા તો કહે કે-'નથી લેવાતી'-પણ આ વાતોમા શુ કહે ? 'કરવુ જ નથી' -એમ કહોની ! શ્રાવકનો એકેએક દીકરો, દરરોજ નિયમિત

શક્તિ પ્રમાણે અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરે ઉભયકાલ પ્રતિક્રમણ કરે એ તો ગરીબથી પણ બને ન કરે તોયે એ વખતે કરે શું? સામાન્ય રીતે મોટે ભાગે તો સવારે ઉંઘે ને સાંજે આથડે એજને? બીજા વખત માટે તો કોઈ કહે કે-'નવરાશ નથી'-પણ આ ટાઈમમા શું કહે? નિગતે સાત વાગે ઉઠે, વ્હેલા ઉઠે તો બેસી રહે કે ગપ્પા મારે, પણ આ ન થાય એનું કારણ? વસ્તુ પરત્વે રાગ નથી એજ કારણ! માટે જ પૂજનની વાત કરતા પહેલા આપણે પ્રાર્થના સૂત્રની વાત લીધી

બુદ્ધિ પર ચાલવાનો આગ્રહ, તે વસ્તુત દુરાગ્રહ છે છદ્મસ્થ માત્ર ભૂલને પાત્ર છે તીર્થપતિ પણ કેવળજ્ઞાન થયા પછીજ તીર્થ સ્થાપે છે માટે જેઓ એમના શાસનમા છે તેઓએ તો એમણે કહ્યુ તેજ કહેવાનું

(પ્રશ્ન૦ શ્રુતકેવલી પણ છદ્મસ્થ ગણાયને ?)

કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન ન થાય ત્યા સુધી બધાય છદ્મસ્થ શ્રુતકેવળી દેશના દેવા બેસે ત્યારે સામાને ખ્યાલ ન થાય કે-'આ કેવળી નથી '-પણ શાસ્ત્ર કહે છે કે-'એમને પણ અનુપયોગ સુલભ છે' ઉપયોગ મૂકે તો ખ્યાલ આવે, પણ અનુપયોગ સુલભ છે ચૌદ પૂર્વીમા એ તાકાત હોય છે કે-'દેશના દેતા દેતા શકા પડે તો આહારક શરીર બનાવી, શ્રી તીર્થંકરદેવ જ્યા વિચરતા હોય ત્યા મોકલી, એમની પાસેથી પ્રશ્નનો ખુલાસો મેળવી લાવીને ઉત્તર દે પણ કોઇને ખબર સરખીય ન પડે કે આમ થયુ ' 'ભૂલ થાયજ'-એ કાયદો નહિ પણ છદ્મસ્થ છે ત્યા સુધી ભૂલનો સભવ તો ખરો એ બધાન શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ કહેલુજ કહે શ્રી જિનેશ્વરદેવ પોતે તો સર્વજ્ઞ ન થાય ત્યા સુધી દેશના ન દે પોતે તીર્થ સ્થાપનાર છે, તેથી તે તો સર્વજ્ઞ થાય ત્યા સુધી પ્રાય મૌનજ રહે અને શાસનમા રહેલાએ તો શ્રી જિનેશ્વરદેવનું કહેલુ કહેવાનું છે પોતાના ઘરનું કશુંજ કહેવાનું નથી એટલે કેવળજ્ઞાન થયા વિના પણ દેશના દે

(લાલન૦'મુનિનો અર્થ મૌન ધરે તે'-એમ ખરોને ?)

એ મૌન એકેન્દ્રિયનુ નહિ પાપક્રિયામા મૌન રહેવુ-પાપમાર્ગની પ્રવૃત્તિમા ન બોલવું એ મૌન છે ? અશુભ પ્રવૃત્તિને રોકવા માટે તો બોલવું એજ ખરૂ મૌન ! મુગા રહેવુ એવુ મૌન

તો એકેન્દ્રિય જીવોને કાયમનું છે મૌનનો અર્થ એ કે–પાપકારી વચન ન બોલે સ્વપરઘાતક વચન ન બોલે સ્વપરરક્ષા થાય–ભલુ થાય, ત્યા ન બોલે તે મૌની નથી પણ મૂર્ખ છે મૌન રાખે તે મુનિ એ ખરૂ પણ એ મૌન એકેંદ્રિયનુ નહિ મુનિપણાને છાજતુ મૌન જેમ મુનિવર શ્રી મેતાર્યે મૌન રહ્યા તેમ! જો સાચુ બોલે તો કૌચ પક્ષીનો જીવ જાય અને ખોટુ બોલે તો સ્વઆત્મા હણાય માટે ત્યા મૌન વ્યાજબી ધર્મનો ઘાત થતો હોય, આત્મકલ્યાણકારી ક્રિયાનો નાશ થતો હોય અને સિદ્ધાતનો લોપ થતો હોય, છતાએ મૌન રાખવું, એ મુનિપણાને છાજતુ નથી આજ કારણે કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજાએ ફરમાવ્યું કે–'ધર્મનો ધ્વસ, ક્રિયાનો લોપ અને પોતાના સિદ્ધાતનો નાશ થતો હોય, તો શક્તિમાને વગર પૂછયે પણ અવશ્ય બોલવુ જોઇએ' અને વાત પણ ખરી છે 'તારક વસ્તુનો નાશ થતો હોય, તે વખતે છતી શક્તિએ મૌન રહેવુ, એના જેવો બીજો આત્મઘાત પણ કયો છે?'

શાતિ શાથી જળવાઇ રહે?

(પ્રશ્ન૦ પણ એ બોલવાથી અશાતિ થતી હોય તો?)

ધર્મ અને સત્ય સિદ્ધાતનો લોપ થયા પછી રહેલી શાતિ એ શાતિ છે? એમાં તો ભયકર અશાતિની ચિનાઓ ખડકાયેલો છે જે કાઇ શાતિ દેખાય છે, તે આ સિદ્ધાતની હયાતિના પ્રતાપે છે અરે, ત્યા સુધી લખ્યું છે કે–'ચદ્રસૂર્ય નિયમિત ગતિ કરે છે તેમાં પણ ધર્મનોજ પ્રભાવ છે" દુર્જનોમા એવી તાકાત કેમ નથી આવતી કે–બધા મજ્જ-

નેને ઠગડી શકે! આવે કયાથી ? સજ્જનો પાસે જીવતો અને જાગતો ધર્મ બેઠો છે ધર્મ હોય ત્યા સુધી દુર્જનોના એ મનોરથો કદીજ ન ફળે, કારણ કે–ધર્મનો પ્રભાવ કાંઈ જેવો–તેવો નથી દુર્જનો તો ઈચ્છે કે–'જગતપર સજ્જનો જોઇએજ નહિ, અમારૂજ રાજ્ય જોઇએ' કેમકે–સજ્જનો એમને વાતવાતમા આડખીલી રૂપ લાગે છે સજ્જનો જીવે તે દુર્જનોને ખટકે, પણ એથી કઇ દુર્જનના મનોરથ નજ ફળે! અને ન ફળે તેમા પણ ધર્મનોજ પ્રભાવ સજ્જનો કઈ સામનો કરવા ઓછાજ જાય છે? પણ ધર્મનો પ્રભાવજ એવી પેરવી કરે છે કે–પેલાનું સીધુ પણ ઉંધુ થઇ જાય, એની બુદ્ધિમા વિભ્રમ થઈ જાય, એની કાર્યવાહીનું ચક્કર ખમી જાય અને એની યોજના ઉલટપાલટ થઈ જાય જો સજ્જન સજ્જનતા ન છોડે, તો આખરે દુર્જનના હાથ હેઠા પડયા વિના ન રહે અપવાદની વાત જવા દો બહુલતયા આ વાત છે જો આમ ન હોય તો સજ્જનમા સજ્જનપણુ રહેજ નહિ સજ્જનને જૂઠુ બોલવુ નહિ, પ્રપચ કરવો નહિ, –એમ બધાએ પ્રતિબધ પેલાને તો બધીએ ભાગોળ મોકળી દુર્જનને આટલી બધી છૂટ, છતા સજ્જન આપત્તિને માને નહિ એને કર્મોદય વિના આપત્તિ આવે નહિ એનું કારણ? એ યોગ્ય સ્થાને છે માટે! એનામા એ સદ્ગુણ છે કે– 'આપત્તિને સપત્તિ માની શકે છે' સજ્જન તો એમ માને કે–'આપત્તિ અશુભના ઉદય વિના આવે નહિ અને એ આવેલી આપત્તિ–અશુભના ઉદયને લઈને આવેલી આપત્તિ, સાવધ બનીએ તો આત્માને વળગેલા ઘણા કચરાને લઇને

ચાલી જાય.' ધર્મીને ધર્મના પ્રતાપે તો આપત્તિ આવેજ નહિ, પણ પૂર્વે કરેલ અધર્મ ક્યા જાય ? એ કારણે આપત્તિ આવે તો એ માને કે–'આવી સુયોગ્ય અવસ્થામા આપત્તિ આવે એ તો અનુપમ અજ્ઞાનાવસ્થામા આપત્તિ આવત તો શાતિપૂર્વક સહેવાત નહિ, માટે સારૂ થયું કે–આવી સુયોગ્ય સ્થિતિમા આપત્તિ આવી' આવી માન્યતા હોય ત્યા દુ ખ શું ? આ ભાવનાના યોગે તો ધર્મની ખીલવટ થાય ધર્મ, ધર્મક્રિયા અને સિદ્ધાતના નાશ પછી જો શાતિ માનતા હો તો તે ખોટુ છે તદ્દન અણુસમજ છે સજ્જનના હૃદય તો તપાસો ! ત્યાની શાતિ જૂઓ તો ખરા ! ! જો હૃદયમા શાતિ ન હોય તો માનવુ કે–'આ વસ્તુ પરિણુમીજ નથી' બહાર તો બધુ કરવુ પડે ઉગ્રતા પણુ લાવવી પડે સામાના ભલા માટે મ્હોપર ઉગ્રતાનો દેખાવ કરવો પણુ પડે પણુ એથી હૃદયને શું ? એજ માટે ઉપદેશાય છે કે–'પારકાનું ભલુ કરવા જતા, પોતાનું ન બગડે એની પૂરી કાળજી રાખવાની છે' હૃદયમા તો મલીનતા નજ આવવી જોઇએ

(પ્રશ્ન૦ શાતિના સ્થાપનારા શાન્તિની સ્થાપનાનો પ્રયત્ન કરતા હોય, પણુ એનાથીજ દુર્જનોને અશાતિ થતી હોય અને એ કારણે એઓ પાછા અશાતિને ફેલાવતા હોય, તો શાતિના સ્થાપનારાને પણુ અશાતિના પ્રચારનો દોષ લાગે છે કે નહિ ?)

જો એમ દોષ લાગતો હોય તો તો જુલમ થઈ જાય સુધર્મા ઇદ્રે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવની પ્રશસા કરી કે–'અત્યારે

ભગતશેમા એક મહાવીરનોજ આત્મા એવો છે, કે જને અસખ્યાત ઇંદ્રો પણ ધ્યાનમાથી ચલાય-માન કરી શકે એમ નથી એ વીર છે, ધીર છે, મક્કમ છે, સ્થિર છે'-વિગેરે વિગેરે ભગવાનના ગુણોની પ્રશસા કરી સગમ તે સહી ન શકયો એ કહે છે કે-'એક માનવીની આટલી બધી પ્રશસા ? મનુષ્યરૂપ કીડાને ચળાવવાની તાકાત દેવાની નહિ એ બને ? એ હુ ન સાસળુ' એ આવેશના પરિણામે કષાયથી વ્યાપ્ત બનેલા એ સગમે, લગભગ છ મહિના સુધી ભયકર ઉપસર્ગોથી ભગવાનની કદથના કરી આ છ મહિના ભગવાનને થયેલી તકલીફનું કર્મ, ઈન્દ્ર મહા-રાજને લાગે ખરૂ ? પ્રશસા કરતી વખતે એમને એ ભાવના પણ હતી ખરી કે-'આ પ્રશસાથી સગમ જેવો કોઈ જાગે અને ભગવાનને તકલીફ આપે ?' નહિજ શ્રી ગૌતમસ્વામી મહારાજ ભગવાનને પૂછે છે કે-'ભગવન્ ! શ્રાવસ્તિ નગરીમા ગોશાળો પોતાને 'જિન, જિન' કહેતો ફરે છે—તો શુ શ્રાવસ્તિમા બે જિન છે ?' ભગવાન્ જાણતા હતા કે-'બોલીશ તે સાભળીને એને ગુસ્સો આવશે, કષાયથી ધમધમતો એ અહીં આવશે, ધમાલ કરશે, ભયકર બની તેજોલેશ્યાથી બે મુનિના પ્રાણ પણ લેશે અને મને પણ તેજોલેશ્યા મૂકી છ મહિના સુધીની પીડામા ઉતારશે' છતાં ભગવાન્ મૌન ન રહ્યા ભગવાને કહ્યુ -'તે જિન નથી એ તો મખલીપુત્ર ગોશાળો છે' જો મૌન રહે તો સામાન્ય લોક એમ માને કે-'એમા પણ કાક છે ખરૂ' આવી માન્યતાથી તો હજારો લોકો એ ઉન્માર્ગે ઢળી જાય બીજા ઉન્માર્ગે ન જાય તે માટે જે સત્ય કહેવાય તે દુર્જનને ન જચે અને તેથી અ-

શાંતિ કરે, તે એના સ્વભાવને આધીન છે શ્રી સ્કંદકસૂરીશ્વર તથા તેમના પાંચસે શિષ્યોને પાપાત્મા પાલકે ઘાણીમાં પીલ્યા, એમાં કારણ તો સૂરીશ્વરજીનું સત્ય કથન હતું ને ?' વૈરનું કારણ એ કે-' પાલકે એક વખત નાસ્તિકતાનું પ્રતિપાદન કર્યું હતું અને સૂરીશ્વરજીએ એથી હજારો જીવો ઉન્માર્ગે ન જાય માટે એનું ખંડન કર્યું હતું ' એજ વૈરનું કારણ અને એજ કારણ માટે એ પાપાત્માએ આવા પાંચસેં એક મુનિઓને ઘાણીમાં ઘાલી પીલ્યા દુર્જનોની નીચતાની કોઈ અવધિ છે ? દુર્જનો શું ન કરે ? પાડોશી દાન દે, એને ત્યાં મુનિઓ-મહાત્માઓ આવતા હોય, પણ બીજો પાસેનો કૃપણ હોય છતાં મને-કમને બોલાવવા પડે, પણ એ રોજ મનમાં બળ્યા કરે કે-'આ પાપી અહીં ક્યાંથી આવી વસ્યો ?' મનમાં ગાળો દીધા કરે કર્મ બાંધ્યા કરે આ બધાનું કારણ પેલો દાતાર ખરો કે નહિ ? એને કર્મ લાગે ? આવું જો માનો તો તો કોઈ મુક્તિજ ન જઈ શકે શ્રી જિનેશ્વરદેવો પણ મુક્તિ ન જઈ શકે તે તારકના પણ વૈરી હતા તે તારકને જોઈને પણ બળનારા, તિરસ્કાર કરનારા, ગાળો દેનારા અને એમ કરીને કર્મ બાંધનારા હતા તો જો એ નિમિત્તનું કર્મ શ્રી જિનેશ્વરદેવને લાગતું હોય, તો મુક્તિએ શી રીતે જાય ? સૂર્ય બધાને આનંદ આપે પણ ઘુવડને શું ? જો એમ કર્મ લાગતું હોય, તો તો વીતરાગની પણ મુક્તિ ન થાય અને મુક્તિ ગયેલાને પણ પાછા આવવું પડે જેને પકડેલી વસ્તુ મૂકવી નથી એનો ઉપાય છે ? આબુજીની કોરણી જોઈ ઘણાએ આનંદ પામે છે ઇતરો પણ આનંદ

પામે છે છતાય કેટલાક એવા પણ પડયા છે કે-એ જોઈને સળગી મરે છે! તો જો ધર્મક્રિયા કરતા એવુ પાપ લાગતું હોય, તો ધર્મક્રિયા કરવીજ કઠણ થઈ જાય એક પણ સારી ક્રિયા બતાવો, કે જેમા ચાહુ પાડ નારા દુનિયામા ન હોય! એક પણ ઉત્તમ વ્યક્તિ એવી બતાવો, કે જેની મશ્કરી અને નિંદા કરી કર્મ બાધનારા દુનિયામા ન હોય!! શાસ્ત્ર તો કહે છે કે-'જેટલા સવરના સ્થાન, તેટલાજ હીનપુણ્યીયાને માટે આશ્રવના સ્થાન અને ભાગ્યવાનને તો જ આશ્રવના સ્થાન, તેય સવરના સ્થાન' કર્મક્ષયની ક્રિયાઓ પણ નિર્ભાગીઓને કર્મબધ કરાવનારી પણ થાય જો એમ કર્મ લાગી જાય, એવી માન્યતા માનીએ તો તો અપેક્ષાએ કજીઆના ઉત્પાદક તીર્થના સ્થાપક પોતેજ થાય તીર્થ ન હોત તો બોલવુ શું કામ પડત? પણ વસ્તુત તેઓ પરમ ઉપકારી છે, કારણકે-જગતને તારવાની કલ્યાણ બુદ્ધિથી એ પરમાત્માએ તીર્થ પ્રવર્તાવ્યુ છે એ તો હીન ભાગ્યતા એની, કે જે આવા અનુપમ શાસનને પામીને અજ્ઞાનવશ સત્ય ન સમજતા, એમા ઝઘડા પેદા કરે

<u>પૂર્વાચાર્યોએ કેવી રીતે કામ કર્યું છે?</u>

(લાલન૦ તીર્થ સ્થાપ્યા પહેલા સમુદાય ભેગો હતો ને?)

એવુ કોઈ કાળે ન હોય. બધાના વિચારો અને ક્રિયાઓ જુદી આ તારકોએ તો તીર્થ સ્થાપીને એ કર્યું કે-'ધમાચકડી કરનારામાથી થોડાકને ઓછા કર્યા બધાએ અઢાર પાપસ્થાનકે સહિત હતા, એમાથી થોડાકને એથી

રહિત બનાવ્યા કેટલાકને આ અઢારે પાપસ્થાનકો સેવવા યોગ્ય નથી એવા વિચારવાળા બનાવ્યા !' આથી અજ્ઞાનીયો મિથ્યાત્વ આદિના જોરે ઉધમાત કરે અને એના યોગે કજીયા ઉભા થાય

(લાલન૦ પ્રભુના અતિશયો પણ હદવાળા છેને ?)

અલબત્ત,ભગવાન વિચરતા હોય ત્યારે સવાસો જોજનમા કોઇને પીડા ન થાય આ અતિશય છે,—પણ પોતે જ્યા હતા ત્યા રાજગ્રહીમા જ મૃગાલોઢાની પીડા કેવી ભયકર હતી ? નિકાચિત કર્મ હતુ સૂર્ય સર્વને પ્રકાશ આપે, પણ જે જાતજ એવી હોય, કે જેને એના ઉગવાથી અધાપો થાય, ત્યા થાય શું ? અપવાદ બધે હોય જો એમ અતિશય ચાલતો હોત, તો એકને પણ એ ભગવાન્ મિથ્યાદૃષ્ટિ રહેવા ન દેત 'सर्वेऽपि सुखिनो भवतु !—બધા સુખી થાઓ !' —આ ભાવનાવાળા ભગવાન એવા ઉદાર હતા કે-બધાને મોક્ષે પહોંચાડયા પછી પોતે જાત એમના દર્શનથી હજારો આ ત્મી ધર્મ પામતા હતા, સમ્યક્ત્વ પામતા હતા એમના ગમનથી, એમના દેખાવથી, એમની કાર્યવાહીથી, એમના અતિશયથી, એમના મહિમાથી, સખ્યાબધ આત્માઓ ધર્મ પામતા હતા એમની વાણી સાભળીને કેટલાય આત્માઓ પોતાનું કલ્યાણ કરતા હતા ભગવાન્ તો પરિપૂર્ણ અતિશય-સપન્ન આત્મા હતા, પણ પાખડી તો નક્કી કરીનેજ આવે કે–'કાંઈ છીદ્ર નીકળે છે ?' ભગવાનની વાણીમાથી પણ છીદ્ર ગોતવા આવનારા હતા છીદ્ર ગોતવા આવનારો સારૂ તો સાભળતો જ નથી સમજે છે કે–'સારૂ સાભળ્યું અને જો ઘુસ્યું તો બુદ્ધિ ફરી જાય !'–એટલે એનો નિર્ણય જ એ કે–'સારૂ

મૂકી દેવું અને ખોટું પકડવું!' એજ એનું ધ્યેય!! તમે તમારી દૃષ્ટિ એવી બનાવો કે-સત્ય આવે ત્યાં ખોટું મ્હારાપણું ખસી જાય મોટા સારા વિદ્વાનો પણ મૂઝાય છે, એનું કારણ એ છે કે-'મારાપણું જતું નથી' એ એમ માને છે કે-'અમે ઘણા વખતથી માનેલ તે મૂકાય?' પણ તમે કોણ? અલ્પજ્ઞાનીને 'સાચું માનવું અને ખોટું મૂકવું'-એ ઉત્તમ ભાવના તો હોવી જ જોઈએ આ રીતે વસ્તુને સમજો!

*

મુનિએ કાંઈ બોલવું જ નહિ, એવો કદાગ્રહ ન હોય એટલા માટે તો વચન-ગુપ્તિની સાથે ભાષાસમિતિ પણ રાખવી પડી બેશક, મુનિ પાપકાર્યમાં વપરાતી વાણીને રોકે, સાવદ્ય વચન ન બોલે, પણ જો લાભકારી ભાષા ન બોલે, તો વાગ્ગુપ્તિ એ વસ્તુતઃ વાગ્-ગુપ્તિ નથી રક્ષક રક્ષા નહિ કરે તો ભક્ષક કરશે? કહેવી હતી કે-'ધર્મના સિદ્ધાંતનો વિપ્લવ થાય તે પ્રસંગે મુનિ મૌન રહે અને તમને ફુરસદ નહિ!' ત્યારે આનો પાલક અને રક્ષક કોણ? મુનિ મૌન ભજે, ગૃહસ્થ ઘર ભજે, તો પછી આને ભજે કોણ? માટે તો કહ્યું કે-'ગમે તેવો સમતાવાળો, ગમે તેવો સ્થિર, ગમે તેવો શાંત, ગમે તેવો તપસ્વી પણ, આવા વખતે-ધર્મધ્વંસ થતો હોય, ક્રિયાનો લોપ થતો હોય, સિદ્ધાંતના અર્થનો વિપ્લવ (નાશ) થતો હોય, તે વખતે જોયા ન કરે કોઈ ન પણ પૂછે, તો પણ નિષેધ કરે જરૂર એ વખતે એ બોલેજ છતી શક્તિએ એમ ન કરે તો વિરાધક દશા પામે!' પૂર્વાચાર્યોએ જો આજે કહેવાય છે તેવી શાંતિ પકડી હોત, તો આજે આ ન હોત એ વખતે તો

બહુ વિષમના હતી આ કાલ તો એટલો સુન્દર છે કે–ન આરાધે તેનું કમભાગ્ય આ કાલમા ભગવાનના સિદ્ધાતનો પ્રચાર ન કરે તે નિર્ભાગી છે સ્થિતિ-સયોગ ન્હાય એવા માનો, પણ સિદ્ધાતના પ્રચાર માટે એવા અનુકૂલ છે કે–ન પૂછો વાત અમૂક સમયે તો આ બહાર મૂકવામા પણ તકલીફ હતી એક વખતે રાજ્યની સ્થિતિ કયી હતી ? મ્હોંના કાયદા હતા પ્રજાની અને રસ્તાની, બધી સ્થિતિ વિકટ હતી આજે તો સામાની ભાવના ગમે તેવી હોય, પણ કાયદાની કલમનો ટેકો ન હોય, તો એની બધી ભાવના ધૂળમા મળી જાય એ વખતે તો જબાન એ કાયદો હતો પૂર્વે મદિરમા ઘટ વગાડવા ભારે હતા શિખર ચઢાવવુ ભયકર હતુ મૂર્તિયો સાચવવી મુશ્કેલ હતી વસ્તુ બોલવી કઠીન હતી સાધુપણુ કે સાધ્વીપણુ પાળવુ, એ પણ ભયકર હતુ છતા એ સ્થિતિમા પણ મહાપુરૂષોએ સત્ય વસ્તુને જીવત-વ્યાપિની રાખી છે આપણે માટે તો એવા સુખનો જમાનો છે કે-અત્યારે ન આરાધાય તો કહેવુ જોઇએ કે–'કમાણી ધૂળ મળી ગઈ' નળીયુ ખખડવાથી ભડકવા જેટલા સત્ત્વહીન બનીએ, તો કહેવુ જોઇએ કે-'ધર્મ માટે લાયક જ નથી' એ વખતે તો પૂરી શક્તિવાળો ધર્મી તરીકે જીવી શકતો અને આજે તો થોડી શક્તિવાળો પણ ધારે તો ધર્મી તરીકે જીવી શકે છે

(લાલન૦ સાધનો અનુકૂલ છે ?)

નહિ, સાધનો અનુકૂળ છે એમ તો નહિ જ ઘણા સાધનો તો ભયકર છે, પણ આરાધનાર ધારે તો સાધનો-નો સદુપયોગ કરી શકે

(લાલન૦ મારો પણ એજ આશય છે)

સારી વાત પણ આશયને અનુરૂપ બોલતા થાઓ! શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગને પામ્યા પછી, ભગવાન્ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા તો કહે છે કે-'કલિકાલમા જન્મેલા અમે, મૂઝમા ખામીવાળા અમે, હુંડાવસર્પિણી કાલનો દોષ પણ અમારા માથે, એવા નાથ વિનાના અમને, હે ભગવન્! જો આ વસ્તુ ન મળી હોત, તો અમારૂં શું થાત" એની રક્ષા માટે કમીના હોય? એ મહાપુરૂષે આ શાસનની સેવા કરવામા કશીજ કમીના રાખી નથી આ શાસનના ધુરધર સૂરિપુરદરો પણ આગમની આજ્ઞામાજ પોતાનું અને પરનું આત્મશ્રેય સમજતા આવા એક સમર્થ જ્ઞાની પણ પોતાની મતિ ઉપર મદાર ન્હોતા બાધતા અને જગતના શ્રેય માટે શાસ્ત્રીય સત્યનો જોસબધ પ્રચાર કરતા! એ પ્રચારમા અશાંતિના પ્રચારની શકા કરવી, એ પોતાની જાત ઉપર શકા કરવા બરાબર છે અને વાત પણ ખરી છે કે-'જ્યા શુભ વસ્તુ હોય, શુભ કથન હોય, સામાના હૃદયમા ઘાલવાની ઉત્તમ ભાવના હોય, એમાથી અશાંતિ નીકળે કયાથી?' પાખડી ધર્મ નહોતા પામતા, એમા દેશનાની ખામી હતી? ભગવાન્ તો અતિશયસપન્ન હતા એમની વાણીમા પણ અતિશય હતો કે-'પોતે બોલે એક ભાષામા, પણ સૌ સમજે પોતપોતાની ભાષામા તિર્યંચો તિર્યંચની ભાષામા સમજે સૌ સૌની ભાષામા સમજે' સમકાલે સર્વના સશય છેદે જાતિ વૈરવાળા પ્રાણીયો પણ મિત્રભાવ બને કષાયથી ધમધમતા આવે, તે પણ ત્યા આવીને શાત બની જાય! પણ જ્યા સુધી એક વાર દુષ્ટ ભાવના જાય નહિ ત્યાસુધી પેલી

સારી વસ્તુની છાયા તેના ઉપર પડે નહિ મિથ્યાત્વ એ મલ છે, ઝેર છે સારામા ખોટાની બુદ્ધિ ને ખોટામા સારાની બુદ્ધિ, એ મિથ્યાત્વ મિથ્યાત્વ એ મોટો મલ છે, દોષ છે આથી એ દોષને દૂર કરવા માટે અને જેનામા તે દોષ ન હોય તેને તે દોષથી બચાવવા માટે, સત્યનું એટલે કે-હિતકર વસ્તુનું પ્રકાશન અવશ્ય કરવુ જ જોઈએ. હિતકર વસ્તુ કહેવામા પૂર્વાચાર્યોએ કદીય મૌન સેવ્યું નથી જો એવુ મૌન તે પરમર્ષિઓએ સેવ્યું હોત, તો આજે આપણી પાસે આટલુ પણ ન હોત. માટે હિતકર વસ્તુના નાશ વખતે તો 'મૌન-મૌન'-એમ કરવું તે પાલવેજ નહિ એ વખતે મૌન, મુનિને તથા મુનિપણાના અર્થીને ઘટે નહિ.

માર્ગાનુસારિતા ક્યારે આવે ?

અસદાગ્રહ અથવા દુરાગ્રહ તજે એટલે માર્ગાનુસારીતા આવે માર્ગાનુસારી તે કે જેનો મિથ્યાત્વ-મળ નથી ગયો, પણ માર્ગ તરફ સદ્‌ભાવ છે કહે કે-'શાસ્ત્ર ગહન છે અને મતિ તો અ'પ ે' માર્ગાનુસારીપણું પણ બહુ કઠીન છે તેનામા ભદ્રિકપણું જોઇએ ધર્મશ્રવણ પ્રત્યે પૂર્ણ રૂચિ હોય એવા આત્મામા વિનયાદિ ગુણો તો સહજ હોય કારણ કે-અર્થિપણા સાથે તે ગુણો પ્રતિબદ્ધ છે પૈસા કમાનારામા વિવેક કેટલો છે ? તેનામા નમ્રતા, વિનય, શાંતિ, ક્ષમા, સલામ ભરવાની રીત, પગે પડવુ, પગની ધૂળ ચાટવાની રીત, આ બધુ આવી જાય છે એ બધુ કોણે શીખવાડયું ! સારો મ્હેમાન આવે તો એની પુઠે પુઠે ફરવું, એ કોણે શીખવાડયું ? સાહેબ પાસે કેવી રીતે જવાય ?, કેવી રીતે

ઉભા રહેવાય ?–એ જાણો છો ને ? એ તો ના જાણતા હો તો પણ જાણીજ લેવું પડે, કારણ કે-શેઠ ખોટો મારે તો બાર વાગી જાય ત્યા પ્રમાદ જરાય ન હોય ત્યાં તો વગર કહ્યે કીટ બની જાવ માટેજ કહું છુ કે-'ધર્મના અર્થી બનો તો નમ્રતા, શાંતિ, લઘુતા, વિનય, વિવેક, બહુમાન, બધાય ગુણો દોડી દોડીને તમારામા આવશે લેવા નહિ જવા પડે જે ગુણો દુનિયામા કેળવો છો, સાહેબ પાસે જે વિનય કરો છો, એ બધું દેવ-ગુરૂ પાસે કરો તો કામ થઇ જાય પણ આ તો 'ત્યા આડુ-અવળુ ન જોવાય અને અહીં તો યથેચ્છ રીતે વર્તાય '–આ દશા હોય ત્યા શુ થાય ? આજનો ભણેલો ઑફીસમા હોય તો ઑફીસનું છ કલાક કામ કરી, સાહેબ પાસે જાય ત્યારે કેવો ધીમે પગલે જાય ? કારણ કે-બૂટ પહેરવા અને અવાજ કરવો નહિ સાહેબ કામમા હોય, ઉંચી આખ ન કરે, ત્યા સુધી સામે ઉભો રહે બોલાય પણ નહિ અને સાહેબ જૂએ તો જોઇ જાય માટે આડુ-અવળુ પણ ન જોવાય સહી કરો એમ પણ ન કહેવાય કેવી કફોડી દશા ? ઉભાજ રહેવું પડે એને એમજ થાય કે-'ક્યારે સાહેબ જૂએ, કાગળ હાથમા લે, સહી કરે અને છૂટુ ! આ કાઈ સ્વતત્રતા છે? જો અર્થ-કામમા પડેલા સ્વતત્ર રહી શકતા હોત, તો જ્ઞાનીને આ બતાવવું ન પડત ખરી ગુલામી જ અર્થ-કામની આસક્તિમા છે ત્યા સ્વતત્રતા એ તો—

" न भूता न भविष्यति "

*

આપણો મુદ્દો તો એજ છે કે-'અર્થીપણાથી બધું આવે. નાના શ્રીમાનનું, ઘરૂ કાંઈ મોટા શ્રીમાન્ ભરતા નથી, છતાં

નાનો શ્રીમાન્ સ્હેમા શુ કામ દબાય છે? વખતે કામ પડે માટે મહેરબાની હોય તો સારૂ એ માટે ઠપકો આપે તો પણ ગમ ખાઈ ગળી જાય! આ અર્થ-કામની લાલસા કે કઈ બીજુ? ધર્મ પામવા માટે પણ ધર્મના અર્થીપણાનો ગુણ જોઈશે ત્યાજ વાધો છે બરાબર અર્થીપણું આવી જાય પછી વાધો નહિ રહે

(પ્રશ્ન૦ વાધા કયા?)

વાધા બતાવીશ તો ભારે પડશે! પહેલા સીધા સમજો,પછી વાધા બતાવીશ દરજી કપડા પર કાતર મૂકે છે ત્યારે તમે બૂમ નથી મારતા, કારણ કે-ત્યા તમને સાધાની કિંમત છે! તાકો પહેરીને નીકળો તો કોઈ ગમાર કહે અને સીવેલુ પહેરીને નીકળો તો પૉઝીશન જળવાય એમ સમજો છો અહીં વાધા એક બે છે? ગણુના નથી પહેલા સાધા સમજાય માટેજ પ્રાર્થનાસૂત્ર લીધું છે અહીં બે કલાક કહેવાયેલુ પા કલાક પણ કુટુબને કહેવાનો અભિગ્રહ કરો, તમે પોતે એનુ મનન કરો અને ત્યા જઇને પણ એમને કહો કે—'આજે આ આચારોનું વર્ણન થયું એ આચારોને જીવનમા ઉતારવા જોઇએ જો ન ઉતારીએ તો મનુષ્યભવ હારી જઇએ' બે કલાકમા જો આવો પા કલાક પણ તમારો ભળે, તો જૂઓ કે-કારતક શુદ પૂનમ સુધીમા કેટલુ પરિવર્તન થાય છે! બે કલાકને બાવીસ કલાક ભુસી નાખે છે, પણ એનું મડન પા કલાક કરો તો ચોથે દિવસે ચમત્કાર જણાય તમારા બાલકો પણ કહેશે કે—'બાપાજી! આ ન થાય, રાતે શુ કહેતા હતા? દૂધ ખાતર પણ આ ન થાય.' નોકર

નથી કારણ કે—મોહ અને અજ્ઞાનને આધીન થયેલા આત્માઓ, વાતવાતમા ધર્મકાર્યોને વિરૂદ્ધ તરીકે ઓળખાવે અને એથી જો ધર્મકાર્યોનો ત્યાગ કરી દેવામા આવે, તો તો ધર્મ જેવી ચીજ ચોથા આરામા પણ ન ટકી શકે ! "ધર્મ જેવી વસ્તુ પણ અજ્ઞાની અને મોહાધીન આત્મા ઓને અધર્મરૂપ ભાસે'—એમા કશુજ આશ્ચર્ય નથી આજે દીક્ષા જેવી પરમ તારક વસ્તુ પણ અજ્ઞાન આત્માઓને કારમી થઈ પડી છે એથી કલ્યાણાર્થિ આત્માઓ તેનો પરિત્યાગ કરે એ કેમ બને ? આજે કેટલાય આત્માઓને ઉદ્યાપન આદિ ધાર્મિક મહોત્સવો અકારા લાગી રહ્યા છે અને એથી એમા થતા લક્ષ્મીવ્યયને ધુમાડા તરીકે તેઓ તરફથી ખૂ લે ખૂટલી રીતે ઓળખાવાય છે, આથી કઇ પ્રભુ વચનના પ્રેમીયો કે જેઓ ઉદ્યાપન આદિ ધાર્મિક મહોત્સ વોને પોતાના સમ્યક્ત્વની નિર્મલતામા અને અન્યને બોધિ-બીજની પ્રાપ્તિમા કારણ તરીકે માને છે તથા તેજ કારણે તેમા થતા લક્ષ્મીવ્યયને શાસનપ્રભાવનાના કારણ તરીકે સમજે છે, તેઓ તેની આરાધના કરતા કેમ અટકી જાય ? આ કારણે તો પરમ ઉપકારી પરમર્ષિયોએ કેટલાક લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોની ગણના કરાવીને, આપણને લોકવિરુદ્ધ કાર્યોને સમજવાની સર લતા કરી આપી છે

<u>લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોની ગણના</u>

લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોની ગણના કરાવતા તે પરમર્ષિયો ફરમાવે છે કે —

"सव्वरस चेव निंदा, विसेसओ तह य गुण समिद्धाण ।
उजुधम्मकरणहसण, रीढा जण पूयणिज्जाण ॥ १ ॥

*

बहुजनविरुद्धसगो, देसाचाररस लघण चेव ।
उच्चणभोओ अ तहा, दाणाइवियटमन्नेओ ॥ २ ॥

*

साहुवसणम्मि तोसो, सइसामत्थम्मि अपडियारो अ । "

*

'સર્વજનોની નિંદા'–એ લોકવિરૂદ્ધ છે અને તેમા પણ ગુણસમૃદ્ધ પુરૂષોની નિંદા, એ વિશેષપ્રકારે લોકવિરૂદ્ધ છે સરલ આત્માઓના ધર્મકાર્યની હાસી, જનપૂજનીય પુરૂષોનુ અપમાન, બહુજનવિરૂદ્ધનો સસર્ગ, દેશાચારનું લઘન, ઉત્કટ ભોગ, બીજા પાસેથી દાનાદિકનું વિકટન; સાધુપુરૂષોના વ્યસનમા તોષ અને છતા સામર્થ્યે તેનો અપ્રતિકાર–આ બધા કાર્યો લોકવિરૂદ્ધ કાર્યો ગણાય છે'

*

આવા કાર્યોના સેવનનુ ધર્મી આત્માઓએ અવશ્ય વર્જન કરવુજ જોઈએ સર્વજનની અને તેમા પણ ગુણવાન પુરૂષોની નિંદા, એ ઘણુંજ અધમ કાર્ય છે નિંદક આત્મા, એ ઘણાજ ભય કર આત્મા છે' નિંદાની ટેવવાળો આત્મા દેવ, ગુરૂ કે ધર્મની નિંદા કરતા પણ અચકાતો નથી સરલ આત્માના ધર્મકાર્યની હાસી કરવી, એ પણ જેવુ'તેવુ નિંદનીય કાર્ય નથી, કારણ કે—એ હાસીના પરિણામે તે આત્મા ધર્મકાર્યથી પાછો પડે છે અને એના પાપનો ભાગીદાર એ હાસી કરનાર

આત્મા થાય છે હામી દ્વારા કોઇ પણ આત્મા ધર્મથી વિમુખ થાય, એવો પ્રયત્ન ધર્મિ આત્માઓ માટે કોઇ પણ પ્રકારે યોગ્ય નથી જનપૂજનીય પુરૂષોનું અપમાન કરવાની પ્રવૃત્તિ પણ ધર્મી આત્માઓ માટે શોભાપ્રદ નથી બહુ જનથી વિરૂદ્ધનો સસગ, એ પણ હિતકર નથી દેશાચારનું લઘન, એ પણ લોકવિરૂદ્ધ છે ઉ ભણ ભોગ એ પણ લોકવિરૂદ્ધ છે ઉ ભણ ભોગ એટલે વિષયોની અતિશય આસક્તિ, વિષયોની તીવ્ર આધીનતા એ આધીનતાના યોગે સ્વપરનો પણ વિવેક નષ્ટ થઇ જાય છે સ્વમા પણ મર્યાદાનું ઉલ્લઘન થાય છે એને નથી રહેતું ગાદીદિવસનુ ભાન કે નથી રહેતો પર્વતીથિના ખ્યાલ આ ચોમાસા જેવા ખાસ ધર્મકર્મના સમયમા પણ બ્રહ્મચર્ય જેવા ઉત્તમ આચારનું પાલન ન થાય એ શુ ? ખરેખર, એ તીવ્ર વિષયલાલસાનું પરિણામ છે લોકવિરુદ્ધ કાર્યથી બચવા ઇચ્છનારાઓ, જો પોતાની વિષયાસક્તિ ઉપર પણ કાપ મૂકે, તોય સ્વ અને પરનું ઘણું ઘણું હિત સાધી શકે! 'लोकविरुद्धच्चाओ'–આ સૂત્રાક્ષરનું અવલગન કરનારે, પોતાનુ જીવન ઘણુંજ માર્ગાનુસારિ બનાવવુ પડશે એકે એક યથેચ્છ વર્તન ઉપર અંકુશ મૂકવો પડશે એના નામે એક પણ ધર્મક્રિયાને ગૌણ કે શિથિલ બનાવવાની વાહીઆત વાતો કરતા એકદમ અટકી જવુ પડશે પણ આ બધુ વિચારવુ છે કોને ? 'लोकविरुद्धच्चाओ' –આ સૂત્રાક્ષરના ભાવને સમજનારથી કોઇની પણ દાનાદિ ધર્મક્રિયાનું વિકટન કેમ થાય? તે આત્માને સાધુજનની આપત્તિમા આનદ કેમ આવે ?? અને છતે સામર્થ્યે સાધુપુરૂષો ઉપર આવી પડતી આપત્તિનો પ્રતિકાર કરવાનું કેમ ચૂકાય ???

આ એકે એક લોકવિરૂદ્ધ કાર્યનો ધર્મિએ અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઇએ 'હે ભગવન્! તારા પ્રભાવથી મને ભવનો નિર્વેદ, માર્ગાનુસારિતા અને ઇષ્ટફલસિદ્ધિની સાથે લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ પણ હો!' કહો કેવી સુદર પ્રાર્થના છે? આવી સુદર પ્રાર્થના અહર્નિશ કરનાર આત્મામા કેટલી પવિત્રતા હોવી જોઇએ?–એ વિચારો

<u>ગુરૂજનની પૂજા</u>

પ્રાર્થનાસૂત્રમા 'लोकविरुद्धच्चाओ' ની માગણી પછી 'गुरुजनपूजा' ની માગણી આવે છે

"गुरुजण–पूआ"

*

गुरजनस्य पूजा। उचितप्रतिपत्तिर्गुरपूजा। गुरवश्च यद्यपि धर्माचार्य्या एवोच्यन्ते तथापीह मातापित्रादयोऽपि गृह्यन्ते।"

*

'ગુરૂજનની પૂજા એટલે ઉચિત પ્રતિપત્તિ જો કે ગુરૂ તરીકે ધર્માચાર્યોજ કહેવાય છે, પણ આ સ્થળે માતાપિતાદિ ગુરૂજનોનુ પણ ગ્રહણ થાય છે'

*

મોક્ષનો અર્થિ આત્મા, પ્રાર્થનાસૂત્રમા ઉપરની માગણીયે સાથે ગુરૂજનની પૂજાની પણ માગણી કરતા કહે છે કે–'હે ભગવન્! તારા પ્રભાવથી મને ગુરૂજનની પૂજા પણ હો!' માતા, પિતા, કલાચાર્ય આદિ સર્વ ગુરૂજનોની ઉચિત્ત પ્રતિપત્તિ કરવાની વૃત્તિ, ધર્માર્થિ આત્મામા સ્વાભાવિક રીતેજ જાગૃત થાય છે ગુરૂજનોની ઉચિત પ્રતિપત્તિ કરવામા ધર્માત્મા

કદી પણ શિથિલ ન હોય, પણ એ ભૂલવાનું નથી કે-'પ્રતિપત્તિમા અનુચિતપણું નભાવી લેવાને પણ ધર્મનો અર્થિ આત્મા કદીજ તૈયાર નથી હોતો' ઉચિત મર્યાદાઓના લઘનમા ગુરૂજનની ગુરૂતા પણ નષ્ટ થઈ જાય છે આથી એ પણ સમજી શકાય તેવું છે કે-'માતાપિતાદિએ પણ પોતામા માતાપિતાદિપણું કેળવવુ જોઈએ' માતાપિતા તે છે કે જેઓ પોતાના સ્વાર્થના ભોગે પણ પોતાના સતાનનું આત્મહિત પ્રથમ ચિંતવે! સતાનના આત્મહિતને નષ્ટ કરનારા માતાપિતા પોતામા રહેવા જોઈતા માતૃત્વ અને પિતૃત્વ ધર્મનો ઘાત કરે છે, એ ખાસ ધ્યાનમા રાખવા જેવુ છે સાચા કલાચાર્યો પણ તે છે, કે જેઓ પોતાના વિદ્યાર્થિના આત્મશ્રેયની ચિંતા ખાન રાખે તે વિના સાચુ કલાચાર્યપણું પણ નથી આવતુ વસુરાજા, પર્વત અને નારદને માટે આકાશમા જતા ચારણમુનિના મુખથી જ્યારે 'ક્ષીરકદબક' નામના પાઠકે સાભળ્યું કે-'તેમાના બે નરકગામી અને એક સ્વર્ગગામી છે'-ત્યારે એ પાઠકને પણ એમ થયું કે-'હું જેનો પાઠક-હું જેનો ભણાવનાર-હું જેનો કલાચાર્ય, તે નરકે જાય?' ખરેખર, આ સસાર અસાર છે માતા, પિતા, વડિલ, બધુ, કલાચાર્ય,-એ બધા આવા વિચારના જોઇએ જેણે જેણે ગુરૂ બનવું હોય, તેના આ વિચાર જોઈએ અરે, નોકર પણ સ્વામી માટે એજ વિચારે પુણ્યબુદ્ધિ મત્રી પોતાના રાજા માટે શુ વિચારે છે? 'ધિક્કાર ખાઇને રાજ્યની કાર્યવાહી તો સૌ કરે, પણ પ્રભુના શાસનને પામેલ મારા જેવો સેવક છતા મારો સ્વામી ઉન્માર્ગગામનથી દુર્ગતિએ જાય તો મને કલક ચેનકેન પ્રકારે પમાડવો જોઇએ'

શેઠની ભાવના એ જોઇએ કે–'મારો નોકર પણ કેમ ધર્મ પામે! દેવ, ગુરૂ, ધર્મને કેમ સેવે!!' નોકરની ભાવના પણ એ જોઇએ કે–'મારો માલીક ધર્મરસિક થઇને ધર્મને આરાધે' નોકરે એવી કાળજી રાખવી જોઇએ આજ તો નોકર કહે છે કે–'પચાસ રૂપીઆ લઈશ' શેઠ કહે છે કે–'મજુરી કર' કામ ન હોય તો પણ હેરાન કર્યા કરે શેઠનું બગડે તેમા નોકરના બાપનું શું ન જાય એ આજની ભાવના ધર્મ જવાથી બધુ ગયું 'દેરે-ઉપાશ્રયે નહિ જનાર, વ્યાખ્યાન નહિ સાભળનાર, એવા નોકર મળે તો ચૌદ કલાક કામ કરે,' -એવી ઇચ્છાથી નોકર ગોતશો તો ભીખ મગાવશે આગળ તા નોકરની પરીક્ષા થતી હતી પૂછાતુ હતું કે–'તુ કોણ છે? કયા દેવને માને છે? તારા દેવ–ગુરૂ–ધર્મને બરાબર માને છે ને?' પેલો કહે કે–'દેવબેવને નથી માનતો'–તો તરત કહેતા કે–'ઘેર જા! જે દેવને નથી માનતો તે મને શું માનવાનો?' એ આદમી કપાલે કાળુ તિલક કયારે કરે તે કેમ સમજાય? શ્રાવકને ત્યા આવેલા ઈતર નોકરો, શ્રાવકના આચારવાળા બની જાય. અહીં તો સારૂ દેખાય ત્યા શિર ઝૂકે ખોટુ દેખીએ ત્યા અક્કડ રહીએ કોઇ અભિમાની કહે એની દરકાર નહિ સારાના સેવક અને ખોટાને ખસેડવાની તાકાત ન હોય તો પોતે એનાથી આઘા રહેવુ 'આ તો સારૂયે ઠીક ને ખોટુએ ઠીક!'–'અહીં પણ હું ને તહીં પણ હું'–'સારૂએ મારૂં ને ખોટુએ મારૂં!'–'સ્યાદ્વાદના નામે એવા લોચા ન વળાય સારૂ તે મારૂ ને ખોટુ તે મારૂં નહિ સારૂ ત્યા હું ને ખોટુ ત્યા હું નહિ, એ ઓળખો

(લાલન૦ ખોટાની તો ઉપેક્ષા)

ઉપેક્ષા ક્યારે ? ખોટાને સારૂ બનાવવાની-સુધારવાની તાકાત ન હોય ત્યારે ! તાકાત હોન તો પ્રયત્ન કરવાનો શક્તિ કારગત ન લાગે ત્યા ઉપેક્ષા ખરી મૈત્રી ભાવનાનો અર્થ એ કે-'પ્રાણી માત્રનુ ભલુ કરવુ સ્નેહી સ્વજનનું જ નહિ, દુશ્મનનું પણ!' સદ્‌ગુણ-સદ્‌ભાવના દેખાય ત્યા પ્રમોદ પ્રશસા નહિ પણ પ્રમાદ પ્રશસા ક્યારે ? ગુણ પરિણામે સારો હોય તો ! ગુણ ન હોય ત્યા કરૂણા

(લાલન૦ પરદુ ખવિનાશિની કરૂણા)

ગુણાભાવ તે પણ દુ ખ છે કરૂણા બે જાતની ૧ દ્રવ્ય કરૂણા અને ૨ ભાવ કરૂણા દુ ખીના દુ ખ દૂર કરવાની ભાવના તે દ્રવ્ય કરૂણા અને ધર્મહીન પ્રત્યે-ઉન્માર્ગે ચાલ નાર પ્રત્યે-વિષયકષાયના માર્ગે અથવા તો પાપના માર્ગે ચાલનાર પ્રત્યે-દયા તે ભાવ કરૂણા એને સુધારવા માટે જે શબ્દ કહેવાય તે કહેવા છતા-પ્રય ન કરવા છતા, અસર ન થાય ત્યારે ઉપેક્ષા પણ પ્રથમથીજ નહિ માતાપિતાદિ ગુરૂજન ખરા, પણ ગમે તેવા તોયે થોડા ઘણા સ્વાર્થમા બેઠેલા ભલુ કરે તે પણ મર્યાદામા માબાપ છોકરાનું સારૂ ઇચ્છે, પણ ત્યાએ એ ભાવના તો ખરી કે—'એ પણ અમને પાળતો રહે'-આવુ જોતા રહીને માબાપ ભલુ કરે માબાપ વિગેરે સારૂ બતાવે બધુ, પણ તે મર્યાદામા અપવાદ બધે હોય નિ સ્પૃહ માબાપ પણ હોય પણ તે કેટલા ? આગળીને વેઢ આવે એટલા !

(લાલન—જે પાળે તે પિતાને!)

હા! પણ આત્માને પાળે તે કે માત્ર શરીરને પાળે તે? કયા પિતાએ પુત્રના આત્મપાલનની ચિંતા કરી?

(લાલન—કૃષ્ણજી જેવાએ)

બરાબર! આખરે દાખલો કયો લેવો પડયો? અમારે પણ અહીંજ આવવુ પડ્યું આજનું બાળક પણ સ્વાર્થ સુધીજ—'બાપાજી—માજી' કરે બાપાજી રમણી લાવી આપે, ઠીકઠાક થાય, પછી બાપાજી જરા ક્હે તો કહી દે કે-'બાપાજી! બહુ થયું, હવે બહુ બોલશો તો અલગ રહીશ અત્યાર સુધી મારો સ્વાર્થ તમારામા હતો હવે હું જોઉં છુ કે, મારો સ્વાર્થ ત્યા વધુ છે' આ સ્થિતિ પણ પ્રાય માબાપજ શીખવે છે નાનપણમા નીશાળે જાય ત્યારે ગજવામા ખાવાનું આપે ત્યારે ક્હે કે-'ખાનગીમા ખાજે અને પારકામા ભાગ પડાવજે' આથી 'મારૂ મારા બાપનું અને તારૂમારૂ સહીયારૂ'-એ કહેતી છે પછી એ મોટો થાય ત્યારે બાપાજીને પણ એ એમજ કહે કે-'મારામાથી શાનો આપુ? તમારામા મારૂ લાગે વળગે, બાકી હું ન આપુ' સસ્કાર, કેળવણી, અભ્યાસ, એવા અપાયા એનું એ પરિણામ પ્રથમથીજ કહેવામા આવ્યું હોત કે-'આ બધુ અનિત્ય છે અને-'એના મમત્વમા પડનારા રીબાય છે'-વિગેરે સસ્કાર પાડયા હોત, તો એ બાળક ભીખ માગીને પણ સેવા કરત. આ તો માને પણ કહી દે કે-'માજી! તમે ઘરડા થયા, પણ તમને કહી દઉં છુ કે—'તમારે એને (બઇરીને) કઈ કહેવુ-કરવું નહિ' મા કહે-'મૂર્ખા! જન્મ મેં આપ્યો ભીનામાથી સૂકામા સૂવાડનારી હું તારી ખાતર કેટલીએ

ચીજોનો ત્યાગ મેં કર્યો Cછેર્યો મેં અને આ બાલે છે શું ?' બાળક કહે–' બહુ થયું, એ લવરી રહેવા દો, છાનામાના બેસી રહો !' ઓઘાની વાત તો દૂર રહી, પણ સસારને પણ સુખી બનાવવો હોય તો પણ, પ્રભુના માર્ગને સમજો અને જીવનમા ભવનિર્વેદ આદિ ભાવોને ઉતારો !

નિષ્ઠાની આવશ્યકતા—

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શિલાંકસૂરિજી મહારાજા, મંગલાચરણ કરતા ફરમાવી ગયા કે-'આ તીર્થ જયવંતુ વર્તે છે કારણ કે-એમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી અને એકેય સુંદર વિચારનો ઇન્કાર નથી એના સિદ્ધાંતો અનેક અપેક્ષાએ એવી રીતિએ સિદ્ધ થયા છે કે-એનું હૃદયપૂર્વક સેવન કરનાર આત્મા કર્મમલથી શુદ્ધ બની મુક્તિપદને મેળવેજ માટેજ એ શાશ્વત્ છે-કોઇ કાલે વસ્તુરૂપે એનો અંત થવાનો નથી દુનિયામા એની સામે ટકી શકે તેવી કોઇ વસ્તુ નથી, માટેજ મધળા શ્રી તીર્થંકરદેવો ી શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાએલુ આ તીર્થ છે' ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે આ આચાર શાસ્ત્ર-આ આચારો, જગતના કલ્યાણ માટે કહ્યા છે એ આચારો જીવનમા ઉતારવા, એ સ્હેલું કામ નથી તે માટે એકવાર શુદ્ધ ભાવના, ભાવનાની મજબૂતાઇ અને ધ્યેયની નિશ્ચલતા તો થવી જ જોઇએ એટલા માટે જ પ્રાર્થનાસૂત્ર (જયવી યરાય)ની વિચારણા ચાલે છે રોજ ને રોજ વીતરાગદેવ પાસે જે વસ્તુની માગણી કરીએ તે વસ્તુ અને તે વસ્તુની પ્રાપ્તિની ભાવના, એ રોમેરોમ કેમ ન પરિણમવી જોઇએ ? ભસવુ અને લોટ ફાકવો એ બે ન બને એ તો મ્હોમા આવે અને ઉડી જાય (પણ ઉપયોગમા ન આવે બોલવું કાઈ, હૃદયમા કાઇ, વર્તવુ કાઇ-એ કેમ બને ? એ સંભવિત છે કે-શક્તિના અભાવે વર્તનમા ફેર પડે, પણ વિચાર અને

ઉચ્ચારમા કેમ ફેર પડે ? કદી કોઇ મૃષાભાષણુ કરે, પણુ– 'મૃષા બોલવુ સારૂ '–એમ કહે અને–'મૃષા બોલવુ જોઇએ'– એમ માને એ કેમ ચાલે ? એક માણુસ પાપ કરે, છતા પાપને પાપ કહે તેને પહોચાય એનામા સુધારો થવાનો સભવ પણુ ખરો પણુ જે પાપ કરે અને પાપને પાપજ ન કહે, એને તો સુધરવાની કોઇ બારી જ નથી પાપ કરે તે જૂદી વસ્તુ છે, પણુ એને પાપ માને તો એને સુધારી શકાય છે સયોગ મળે તો એમા સુધારો થવાનો સભવ છે પણુ પાપ કરે, ખોટુ કરે, છતા એને પાપ કે ખોટુ માને નહિ, કહે નહિ અને બીજાનું સાભળે પણુ નહિ એનું શું થાય ? તમારા અને અમારા વર્તનમા ભેદ પડે અરે, તમા રામાએ પરસ્પર એક બીજાના વર્તનમા ભેદ પડે પણુ આપણા બધાયના–ભાવના, સાધ્ય અને ધ્યેય તો એકજ એમા ભેદ પડે એ ન ચાલે ભેદ પડે તો તો દિશા જ પલટાઇ જાય જો ધ્યેય એક હશે તો વસ્તુ, આજે–કાલે–વરસે અરે ભવાતરે પણ પમાશે વસ્તુ પ્રત્યે સદ્‌ભાવ તો જોઇએને ! જે વસ્તુ રોજ માગો છો, તેનો તો જાપ કરવો જોઇએ પ્રભુ પાસે જે બોલો છો, તે હૃદયથી કે માત્ર મ્હોથી ? અહીં હાજી–હાજી કરો એમા કાઇ વળે નહિ પરિણામ લાવવુ હોય તો તો ધર્મને સવસ્વ સમજવુ જોઇએ એ નક્કી કરવુ પડશે કે–'આત્માના ઉદ્ધાર માટે, સ્વપરના કલ્યાણ માટે, ધર્મ શિવાય બીજો એક પણ આધાર નથી–ઉપાય નથી–શરણુ નથી એ સસ્કાર ઘરમા, બજારમા બધે ફેલા વવા પડશે અને એ સસ્કારમા પોતાના આત્માને સ્થિર

કરવો પડશે એ કલાક સારા અને બાવીશ કલાક પાછા હતા એને એ,–તો પરિણામ શું ? સ્થિતિ એવી ચોજે કે–જ્યા જાઓ ત્યા એ સસ્કાર જ દેખો એનાજ ભણકાર ! તો તો વસ્તુ પામવા વખત આવે માટે પ્રથમ પ્રાર્થનાસૂત્ર (જયવીયરાય) લીધુ તેમા પહેલી માગણી–'ભવનિર્વેદ'ની કરી એના વિના માર્ગાનુસારિતા આવે નહિ અને માર્ગાનુસારિ બનવા અસદ્‌ગ્રહનો વિજય કરવો પડે અજ્ઞાની તથા અલ્પ જ્ઞાની હોવા છતા, જે પોતાની બુદ્ધિ પર આગ્રહ કરે તે અસદ્‌ગ્રહ કહો, કદાગ્રહ કહો કે દુરાગ્રહ કહો, એ બધુ એકજ ! અજ્ઞાની તથા અલ્પજ્ઞાનીએ પોતાની બુદ્ધિ પર બહુ વજન ન મૂકવું જોઇએ બુદ્ધિનો ઉપયોગ સત્યને સમજવા કરવો પોતાની બુદ્ધિમા આવે એજ ખરૂ, એ આગ્રહથી તો સ્વય મરે અને બીજાને મારી નાખે શાસ્ત્રનો–સત્યનો, જેટલો બુદ્ધિથી થઈ શકે તેટલો સ્વીકાર કરે અને જ્યા બુદ્ધિ સ્વીકાર કરવા અસમર્થ બને, ત્યા સત્યપ્રેમીએ માનવુ જોઇએ કે–બુદ્ધિ અલ્પ છે અને શાસ્ત્ર તો ગહન છે,–માટે સમજાતું નથી

(લાલન—ત્યા નિશ્રા આવે નિશ્રાની જરૂર)

અહીંજ વાધો છે નિશ્રાની અવગણના છે અને તે પણ કેવળ ધર્મમાર્ગમાજ ! વ્યવહારમાર્ગમા તો નહિ !' ત્યા તો સમજે છે કે–યોગ્ય રીતે ન વર્તાય તો પૂરૂ થવુ મુશ્કેલ ' વ્યવહારમાર્ગમા તો બધાની સલાહ લે કોઈ કાયદાની બારીકીમા આવી ગયો, તો તરત વકીલ પાસે જાય કહે કે–' મરી ગયો, સલાહ આપો ! '–વકીલ માગે તે પૈસા આપે

શરીર નરમ થાય કે-ઝટ વૈદ્ય કે ડૉક્ટર પાસે જાય વ્યાપારની આફતમા ઝટ કુશલ વ્યાપારી પાસે દોડી જાય આ બધી નિશ્રા છે ને ? ત્યા નિશ્રામા વાધો નથી વ્યવહારમા હજીએ નિશ્રા જીવતી જાગતી છે અને રહેવાની પણ ! પરન્તુ એક ધર્મમાર્ગમાજ આજના પોતાની જાતને સ્વતંત્ર ગણાવતા લોકોને, જ્ઞાનીપુરૂષોની નિશ્રામા રહેવું પાલવતું નથી પણ જ્યા સુધી સ્વય જ્ઞાતા ન બની શકાય, ત્યા સુધી નિશ્રા તો અગિકાર કરવીજ પડે વ્યવહારમા બધે નિશ્રા કબુલ રખાય છે નિશ્રા વિના નાનાથી મોટા થવાય જ નહિ નિશ્રા હોય તોજ નાનાથી મોટા થવાય અને મોટામાથી માનવતા થવાય અને નિશ્રાથી જ સુખપૂર્વક જીવી શકાય અહિંસાની વાતો કરે, પણ 'જીવ શુ ?-જીવનું સ્વરૂપ કેવુ ?-જીવની દશા કયી ?-જીવની હિંસાથી થાય શુ ?' તેમજ 'ભાવ પ્રાણ કયા ?-દ્રવ્ય પ્રાણ કયા ? આત્માનો ઉદય અને અસ્ત શુ ?-અને કયારે થાય ?'-આ બધુ પૂછો તો કહે કે-'જાણતો નથી '-'તો ભાઈ ! અહિંસાની વાત શાની કરે છે ?' આ સ્થિતિમા અહિંસાની વાત આવે કયી રીતે ? સયમની વાત કર પણ પૂછો કે-'સયમ કોને કહેવાય ?-અસયમ કેટલા પ્રકારનો ? મને રૂચે તે કરૂ, હુ ધારૂ તે કરૂ, આમા અસયમ ખરો કે નહિ ?'-આ પ્રશ્નો પૈકીના એક પણ પ્રશ્નનો સીધો ઉત્તર નહિ આપે સયમની વાત કરનારને અસયમ અને અસયમના હેતુઓ જાણવા તો જોઇએજ ને ? નાના માર્ગેથી ઘેર જનાર, કયા ખાડા, કયા ટેકરા, કયા ભય,-એ જાણવું તો જોઇએને ? અહિંસા, સયમ અને તપ, એ એવી વસ્તુ છે કે-એમા કદી પોતાનીજ બુદ્ધિ મુજબ ચલાય નહિ અહિંસા, સયમ અને તપ રૂપ ધર્મની આરાધના

માટે તો ઉત્તમ જ્ઞાનીપુરૂષોની નિશ્રા અંગિકાર કરવી જ જોઈએ મોક્ષમાર્ગની આરાધના માટે જ્ઞાનીપુરૂષોની નિશ્રાનો સ્વીકાર થાય, તો પરિણામ બધુ સીધું આવે અજ્ઞાની કે અલ્પજ્ઞાની આત્માએ પોતાની બુદ્ધિ પર મદાર બાધવો ન જોઇએ જો તે પોતાની જ બુદ્ધિ ઉપર મદાર બાધે તો જરૂર પડયા વિના ગ્હે નહિ જૈનશાસન કહે છે કે–શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ કહ્યુ તે પ્રમાણ માનવું અશક્તિ હોય તો ઠરનારને હાથ જોડો, તાકાત આવશે ત્યારે અમે પણ કરીશું, એમ કહો 'ભવે અમે થાય એટલુ કરીયે, પણ સાચુ તો તેજ કે–જે શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ કહ્યુ છે એમા અમારી બુદ્ધિ તથા ડહાપણ નકામું–' એમ કહો જ્યા સુધી અસદ્ગ્રહ ન જાય ત્યાં સુધી' માર્ગાનુસારિતા ન આવે જ્યા શીખામણ સાભળવાની યોગ્યતા જ ન હોય, ત્યાં પરિણામ શું આવે? અહીં કાંઈ બુદ્ધિનો ઇન્કાર નથી 'બુદ્ધિ હોવી જ ન જોઇએ, બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો જ નહિ, બુદ્ધિની ખીલવટ જ ન કરવી'–એમ કહેવાનું નથી બુદ્ધિની તો બહુજ જરૂર છે ભગવાન્ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા કહે છે કે–' ધર્મ એ ધર્માર્થિ આત્માઓએ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિપૂર્વક વિચારવા યોગ્ય છે ' અને છે પણ તેમજ 'સાધ્યની સિદ્ધિ માટે'સાધનનું આલબન હેવું' –એમા કોઇનો જ ઇન્કાર ન હોય. પણ બુદ્ધિ ઉપર મદાર બાધી જ્ઞાનીપુરૂષોની નિશ્રાની અવગણના કરવી, એ કોઈ પણ રીતિએ હિતકર નથી જૈન શાસ્ત્ર તો કહે છે કે–'વિચાર પણ અધુરાનેજ કરવા પડે છે જ્યા સુધી વિચાર કરવા પડે ત્યા સુધી અધુરા. માટે અધુરાએ જરૂર જ્ઞાની પુરૂષોની નિશ્રામા રહેવુ જ જોઇએ.'

જીવલોકમા સારભૂત શુ ?

પ્રથમ ભવનો નિર્વેદ તે પછી અમદ્ગ્રહના વિજયપૂર્વક તત્ત્વાનુસારિતા અને પછી ઈષ્ટ ફ્લની સિદ્ધિ આ માટે વિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ અને ગુરૂજનોની ઉચિત પ્રતિપત્તિ આ બધુ આપણે વિસ્તારથી વિચારી ગયા હવે જગતમા મનાતી ઉત્તમ વસ્તુની માગણી માટે પરમોપકારી પરમર્ષિઓ ફરમાવે છે કે –

" परत्थकरण च "

*

"परार्थकरण—सत्त्वार्थकरण, जीवलोकसार पौरुषचिहूनमेतत् ।"

*

'પ્રાણી માત્રનું ભલુ કરવુ, એ આ જીવલોકમા **સારભૂત** છે અને એ પુરૂષાર્થનુ ચિન્હ છે'

*

ખરેખર, પરાર્થ એ જીવલોકમા સારભૂત છે પુરૂષાર્થ પણ ત્યારેજ દીપે છે! સ્વાર્થ એ વિશ્વમા ભારભૂત છે, ત્યારે પરમાર્થ એ સારભૂત વસ્તુ છે. શાસ્ત્રકાર મહર્ષિ કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા–' ભવનિર્વેદ, માર્ગાનુસારિતા, ઈષ્ટફલસિદ્ધિ, લોકવિરૂદ્ધત્યાગ, ગુરૂજનપૂજા અને પરાર્થકરણ '–ને લૌકિક સૌન્દર્ય તરીકે ઓળખાવે છે। અને તે પછી તે આત્માને લોકોત્તર ધર્મના અધિકારી તરીકે બતાવે છે વાત પણ ખરી છે કે–'ભવનિર્વેદ આદિ આવ્યા પછીજ શુભ ગુરૂનો યોગ ફળે છે' માટે જ પ્રાર્થના સૂત્રમા ઉપરની વસ્તુઓને પ્રાર્થ્યા પછી શુભ ગુરૂના યોગની પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે

અને સાથે–'શુભ ગુરુના વચનની સેવા, સમાર રહે ત્યા સુધી અખડિત રહે'–એવી પણ પ્રાર્થના કરવામા આવે છે

શુભ શબ્દનુ રહસ્ય

ઉપરની વસ્તુઓ પામ્યા પછી તેના ટકાવનો આધાર અને તેની સફળતાનો આધાર–શુભ ગુરૂના યોગ ઉપર છે શુભ ગુરુજ ઉપરની વસ્તુઓને ટકાવવાનું અને ફલદ્રુપ કરવાનું સામર્થ્ય ધરાવે છે, એમા બે મત નજ હોઇ શકે શુભ ગુરૂ વિના ભવના નિર્વેદને અને માર્ગાનુસારિતા આદિ સદ્‌ગુણોને બીજુ કોણ ટકાવી શકે ? કોઈજ નહિ ! આથી ગુરૂની બાબતમા ઘણાજ સાવધ રહેવુ ઘટે શુભ ગુરૂના યોગમા જરા પણ ભેદ ન થવો જોઇએ એમા ભેદ થાય તો પરિણામ શુ ? સ્ટીમર કાણી થાય તો અદર આવે કે તળીયું ? ગુરૂ કહ્યાથી બધુ આવી જતું હતુ, તો શુભ ગુરૂ કેમ લખ્યું ? કારણકે–જેટલી સારી ચીજ તેની નકલ નીકળે છે અસલની નકલ હોયજ સાચા ભીક્ષાના પ્રચારની સાથે નિયમા ખોટા ભિક્ષાનો પ્રચાર પણ હોય છેજ સારાપણું ને ખોટાપણું સાથે ને સાથે જ છે માટે 'સુ'–'શુભ'–'શુદ્ધ' વિગેરે વિગેરે શબ્દો ઉપર ઉપકારી પુરૂષો ભાર મૂકયા વિના રહેના જ નથી બુદ્ધિ પણ 'સુ' ને 'કુ' બને હોય, પણ આપણે તો 'સુ' જોઇએ ; તેમ ગુરૂ પણ 'સુ'જ જોઇએ આથી જ ' सुहगुरुजोगो ' અને 'तव्वयणसेवणा'નું વિવરણ કરતા, પરમ ઉપકારી મહર્ષિ ફરમાવે છે કે–

"शुभगुरुयोगो–विशिष्टचारित्रयुक्ताचार्यसम्बन्ध , तथा तद्वच-

नसेवा–सद्गुरुवचनसेवना, न जातु चिदयमहितमुपदिशति, आभव-
माससाग्मखण्डा–सम्पूर्णा । ”

*

‘શુભ ગુરૂનો યોગ–એટલે વિશિષ્ટ ચારિત્રયુક્ત આ-ચાર્યનો સબધ તથા સદ્ગુરૂના વચનની સેવના, આ સસાર પર્યંત અખડિત એટલે સપૂર્ણ હો !–કારણકે સદ્ગુરૂ કદી પણ અહિતનો ઉપદેશ કરે નહિ’

*

વિશિષ્ટ ચારિત્રે કરીને સહિત ગુરૂનો યોગ જોઇએ એવા ગુરૂનો યોગ થયા બાદ–‘ तव्वयण–सेवणा–आ-भवमखंडा ! ’–‘ સદ્ગુરૂના વચનની સેવના અખડપણે, આ ભવ પર્યંત એટલે આ જન્મ પર્યંત નહિ, પણ સસારમા જ્યા સુધી રહું ત્યા સુધી પણ ખરી !–’એક વખત ગુરૂમા શુભપણાનો નિશ્ચય થઇ જાય, પછી એમના વચનમા શકા ન થવી જોઇએ શુભપણું ચાત્યું જાય તો આ માગણી ન થાય સાચો સીક્કો ભલે રોજ તીજોરીમા રહે, પણ એમા ખોટો માલૂમ પડયો તો ડાહ્યો માણસ તે, કે જે એને ફેંકી દે હજાર સીક્કામા પાચ ખોટા આવે તો લોભવશ થઈ અમજુ માણસ રાખે નહિ નવસેં પચાણું ભલે થાય, પણ ખોટા તો તુરત ફેંકી જ દેવાનો કારણ કે–એ જાણે છે કે, પકડાયા તો બાર વાગી જાય ખોટા સીક્કાઓની કિંમત ઉપજાવવાનો પ્રયત્ન સરખોય તે કરે નહિ કારણ કે–કોઈ વખત કલકિત થવામા એ કારણભૂત છે એવો લોભ ડાહ્યા વેપારીને ન હોય ‘શુભ ગુરૂના વચનની અખડપણે સેવા આ ભવ પર્યંત’ હો !’–એમના વચનની સેવામા ગુમા-

વંવાપણુ છે નહિ આત્માનો એકાતે સુધારોજ છે આ પ્રાર્થનામા કાંઈ બાકી છે? આ મુજબ થઇ જાય તો– 'ભવનિવ્વેઓ'થી માડી, 'તવ્વયણસેવણા આભવ-મખડા'–સુધીની આ બધી માગણી જો બરાબર ભાવના રૂપે પણ સ્થિર થઇ જાય, તો પછી આત્મા વરમા, ખાવા પીવામા, મોજશોખમા, રગરાગમા આનદ ન પામે માગણી વખતની વિધિ, મર્યાદા, કેવી સરસ છે? મર્યાદા, માગણી, મુદ્રા, બધુજ સુદર કોઇ પૂછે કે–'માગણી બાદ તમારા વિચારમા પરિવર્તન થયું? ભવની પ્રવૃત્તિ વધી કે ઘટી? પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ–અરે અઢારે પાપસ્થાનકની પ્રવૃત્તિ વધતી જાય છે કે ઘટતી જાય છે? પરિગ્રહ મળતો નથી એ જૂદી વાત છે, પણ અતરગમા વધે છે કે ઘટે છે? જીદગી સુધી ન મળે પણ ભાવના કયી? મેળવવાની કે છોડવાની?'–આવા પ્રશ્નોનો શો ઉત્તર હોય એ કદિ વિચારો છો? મળવું એ સયોગાધીન છે–પુણ્યોદયાધીન છે અને જાય ત્યા પાપોદય છે, પણ મનોવૃત્તિ શી જોઇએ? જાય અને આવે એ પુદ્ગલનો યોગ છે એનાથીજ આત્મા સુખી કે દુખી એમ કાઇ જ નથી ઢગલાબધ હોય તો સુખી અને ન હોય તો દુખી, એમ પણ નથી બહુ પરિગ્રહ હોય તે બહુ સુખી જ હોય, એમ કહી શકાય તેમ નથી! મમ્મણ શેઠ પાસે લક્ષ્મીનો પાર નહોતો અને પુણીયો શ્રાવક પાસે સાડા બાર દોકડાથી અધિક નહોતી મમ્મણ શેઠ શ્રીમતાઇમા ઉંચી કોટિનો, જ્યારે પુણીયો શ્રાવક નિર્ધનોમા ઉંચી કોટિનો છતા પણ એ પાપો

શ્રાવક ત્રિકાલ જિનપૂજન, ગુરૂભક્તિ, દાન અને કાયમ ધર્મક્રિયા કરતો સામાયિક અખંડપણે કરતો ત્યારે મમ્મણ શેઠ દિવસે પણ મજુરી, રાત્રે પણ મજુરી અને વર્ષાદની ઝડીયોમા પાણીમા પડી લાકડા લાવતો તેલ ને ચોળા ખાતો ! પરિણામે મમ્મણ સાતમીએ ગયો અને પુણીયા શ્રાવકની સારામા સારી નામના આજ સુધી ચાલી આવે છે આ વસ્તુ અહર્નિશ વિચારવા જેવી છે અને પ્રાર્થનાસૂત્રદ્વારા કરાતી માગણી જીવનમા ઉતરી જાય, તેવા પ્રયત્નો પણ અવિરતપણે કરવાની ખાસ જરૂર છે કારણ કે-આત્માનુ વાસ્તવિક શ્રેય એમાજ સમાયુ છે

કુવ્યસનોથી થઈ રહેલી ખરાબી—

શાસ્ત્રે મોક્ષ સાધ્ય માન્યું અને ધર્મને તેનું સાધન માન્યું દુનિયાએ કામને સાધ્ય માન્યો અને અર્થને તેનું સાધન માન્યું કામની જડ મોળી ન પડે, ત્યા સુધી થાય શુ ? કામ એટલે સ્પર્શેન્દ્રિયનો વિષયજ નહિ પરતુ પાચે ઇદ્રિયોના વિષયની લાલસા—એ કામ છે એમાએ રસના ભયકર છે એના યોગે બધીયે ઇદ્રિયો બ્હેકી ઉઠે છે ખાવાનો શોખ, એજ રસનાનો અર્થ કે બીજો ? એ શોખ એવો ભયકર લાગ્યો છે કે-ભક્ષ્યાભક્ષ્યનો પણ વિચાર નહિ કેટલાકને તો દ્વિદળની પણ ખબર નહિ હોય ! કેટલાક તો હજી પૂછે છે કે- કદમૂળ કયા કયા કહેવાય ?' ભક્ષ્યાભક્ષ્યનો વિચાર લગભગ નાશ પામ્યો છે વિચારવાની ફુરસદ પણ હોય નહિ ત્યા શુ થાય ? જૈનશાસનની ભક્ષ્યાભક્ષ્યની વાત બહુ જૂદી છે આજે તાજી લાવેલી ચીજના પણ વર્ણ, ગધ, રસ, સ્પર્શમા

જો ફેરફાર થાય તો તે અભક્ષ્ય છે જૈન શાસ્ત્ર એને અભક્ષ્યની કોટિમા મૂકે છે જૈનકુળમા જન્મેલાની સ્થિતિ એ જાતિની હોવી જોઇએ કે, બહાર કે ઘેર–કોઈ પણ સ્થળે, અભક્ષ્ય વસ્તુનું ભક્ષણ ન કરે અને ભક્ષ્ય વસ્તુના ભક્ષણમા પણ નિયમિત બને આજે હૉટેલો કે જ્યા આ જાતિનો ભક્ષ્યાભક્ષ્યનો વિચાર નથી, ત્યા ખાવુ એ ભક્ષ્ય કે અભક્ષ્ય? તેથી શરીરની મજબૂતી વધતી જાય છે એમ? નહિ જ પણ એક જાતનો આત્મનાશક શોખ વળગ્યો છે વારૂ, મનુષ્યે ખાવુ કેટલી વાર જોઇએ? કેટલા કલાક ખાવુ જોઇએ? રાત્રે, દહાડે, સવારે, બપોરે,–બસ ચાલુ જ એમ? ઉંઘવાના સમય શિવાય ઘણાનું મ્હોઢુ ભાગ્યે જ બંધ રહેતુ હોય રહે એ અપવાદ ઘણા એટલે બધા ન સમજતા જેનું મ્હોઢુ આખો દિવસ ચાલે તે કયી કોટિનો? પૂર્વે પણ મુખવાસ ખાતા હતા, પણ તે જમે ત્યા જ અગર દીવાનખાનામા! પણ ત્યાથી નિપટાવીને જ ઉઠે પછી આખો દિવસ નહિ મુખવાસ મુખશુદ્ધિ માટે છે, મુખમા ગદવાડ કરવા માટે નથી 'ખાતા ખાતા બોલવાથી તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બધાય છે'–એમ શાસ્ત્ર કહે છે હવે મ્હોઢુ ચાલુ રાખનારાની દશા કયી? આ વાત હું કરૂ એટલે ઝટ કહે કે– આ જમાનામા ચાલે?' ભાઈ! ત્યારે આવી વાત કયા જમાનામા ચાલે? બોલવુ એ શબ્દ છે શબ્દ એ જ્ઞાનનું કારણ છે માટે અશુદ્ધ મુખે ન બોલાય પણ મ્હોઢુ બધ રહે તો એ નિયમ પળેને? આજની દશા એ છે કે–જ્યા જાય ત્યા, મોઢુ ખાલી થયું કે જે સાધન મળ્યું તે લઇને મ્હોમા નાખ્યું એક–એક

થી

માડી પ્રાય પચાસ-પચાસની સખ્યા સુધીના પાન ખાય ! મને એ થાય છે કે-એ ખવાતા શી રીતે હશે ? મુઝવણ પણ ન થાય ? આ સ્થિતિથી એટલે કે યથેચ્છ ભગણથી બુદ્ધિ બગડી તમે કહો છો કે-'રાગ વધ્યા, બુદ્ધિ બગડી '-પણ એમ ન થાય તો થાય શું ? આખો મીંચીને જે હોય તે ખાય, એની બુદ્ધિનો સદ્ઉપયોગ થાય શી રીતે ? જે પેટમા કચરો ભરવાનું જ કામ ચાલુ રાખે, એ વિચારે કયા વખતે ? આ બધી ચીજો આત્માને પાગલ બનાવે છે આથી તો વિષયવાસના બળવત્તર બને છે આખ અને કાન વિગેરે એવા બને છે કે-ન જોવાનું જૂએ, ન સાભળવાનું સાભળે, ન બોલવાનું બોલે કશો ખ્યાલ જ ન રહે. આ દશામા અખડપણે સદ્‌ગુરુના વચનની સેવના રહે કયાથી ? એ તો અખડા ન રહે પણ ઉ ટી ખડખડા થઇ જાય આ સ્થિતિ સુધર્યા વિના સુધારો શી રીતે થાય ? 'આહાર તેવા ઓડકાર'-આવે એમા આશ્ચર્ય શું છે ? આથી તો અનીતિ પણ વધી પચીસ-પચાસના પગારમા પાચ-દશ ચાહના પ્યાલા, આખો દિવસ પાન, બીડી-હવે તો બીડી નહિ પણ સી ગારેટ-જોઇએ, પછી પૂરૂ થાય શી રીતે ? પછી હાથ મારવાનું મન થાય, સટ્ટો પણ કરે ! આવે તો ઠીક-નહિ તો કોને દેવા છે ? આ બધુ કોણે શીખવ્યું ? પેલી બધી કુટેવોએ અને ખરાબ વ્યસનોએ ! મર્યાદિત જીવન હોય તો આમ બને ? બે વાર ભોજન લેવાનું હોય-યોગ્ય ચીજનું ભોજન બે વાર કરાય, તો જીવનમા ઘણો સુધારો થઇ જાય સટ્ટો બહુ ભયકર ચીજ છે, પણ કહેવાય નહિ કેમ ? બધા એને આધીન સટ્ટા કરનારના

પરિણામ, ભાવના અને ધૂન કેવી? જરાએ શાંતિ છે? ચોવીસે કલાક તેજી-મંદીના વિચાર કેટલા ટકા વધ્યા અને કેટલા ઘટયા? વધ કે વટ કેવી? ફેવરની કે અનફેવરની? સ્થિતિ પરાધીન તાર આવે એના પર ભાવ આ ભાવ નાને લઇને આર્ત્તની સાથે રૌદ્ર ધ્યાન આવતા પણ વાર નહિ જોવામા આવે છે કે-પંદર પંદર વર્ષના છોકરાઓ સટ્ટો કરે છે કહે કે-'દાવ મૂકયો છે, પાચ આવે કે દશ જાય' આવે તો ઉડાવે અને જાય તો માથુ ફેરવે આબરૂનો ખ્યાલ નહિ કામની સામગ્રી-વિષયની ભાવના વધી ગઈ આ સ્થિતિમા ભવનિર્વેદની ભાવના શી રીતે આવે? એ ભાવના ન આવે તો જૈન આત્માને ખરે ખર મૂઝવણ થવી જોઇએ અને તેનું રોજ દુખ થવુ જોઇએ એ દુખના શમન માટે શાંતિ અને સતોષપૂર્વક ધર્મ બરાબર આરાધવોજ જોઈએ આજે બીમારોને ડૉકટર પણ ગરમ પાણી પાય છે શાસ્ત્ર તો પ્રથમથી જ કહે છે, પણ માનવુ છે કોને? એક વાર ખાવુ એને વૈદક પણ વખાણે છે તમે કેટલીવાર ખાઓ છો? વિષયના અતિસગથી ક્ષય થાય છે, એ તો આજના સુધરેલા ગણાતાઓને પણ કબુલ્યા વિના છૂટકો નથી આ બધા કુવ્યસનોમા જે જે ફસાયા હોય, તેઓએ એકદમ એકી સાથે કાયમને માટે બધ ન કરી શકાય, તો ચાર મહિના માટે અભ્યાસ તરીકે પણ તેનું સેવન બધ કરવુ જ જોઇએ 'એકથી અધિક વખત અને અમુક ગણત્રી શિવાયની વસ્તુ નહિ ખાવી અને બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવુ '-આ રીતના નિયમનું પાલન કરવા સાથે યોગ્ય અંકુશ

નીચે રહેવામા આવે, તો અયોગ્ય વ્યસનો આપોઆપ ઘટવા માંડે એક વારથી ન નભે તો બેથી અધિકવાર નહિ અને તે પણ વેરજ! જ્યા-ત્યા નહિ!! શ્રી જૈનશાસનનો કાયદો કેવો મઝેનો છે? મુઠ્ઠસી પચ્ચખ્ખાણ કરે તો, દિવસે જ્યારે જ્યારે વાપરે એટલો સમય કલાક-બે કલાક ખૂલ્લા બાકીનો સમય ભોજનથી વિરતિ મરતા પહેલા ચારે આહારનો ત્યાગ કરવો જોઇએ, પણ આજે તો હાર્ટ ફેઇલના દરદ, તે ક્યારે ચાર આહાર તજે? મુઠસી પચ્ચખ્ખાણ હોય તેને ઉભા ઉભા કે સુતા સુતા મરાય તો પણ ચિંતા શી? જીવન એવું બનાવો, અભ્યાસી એવા બનો કે-જેથી મરણની ભીતિજ ન રહે આ તો કહે છે કે-મરણ આવશે ત્યારે જોશું! તે વખતે શું જોશો? ચાર છ મહિના સુધી એવુ જીવન ઘડો કે-ચાર છ મહિને ખબર પડે કે, ધર્મ એ એક અજબ વસ્તુ છે જીવનપર અને ઇંદ્રિયોપર નિયંત્રણ મૂકી દો, પછી જૂઓ કે કેવુ સુંદર થાય છે! નક્કી કરો કે-બજારમા તો ખવાયજ નહિ અને ઘરમા પણ અભક્ષ્ય તો નહિજ બીજે કદી ખાવાનો પ્રસગ આવે તો ખાવાને અયોગ્ય એવી ચીજનું ભક્ષણ તો નજ કરવું આ થાય તો વિષયવાસના, કામની તીવ્રતા આપોઆપ શમી જશે રોગ શમાવવા આજે લાંઘણો કરાવવામા આવે છે તમારાથી મહિનાના ઉપવાસ ન થાય અરે,-એક ઉપવાસ પણ ન થાય, તો જે થઈ શકે તેમ છે તે તપ તો કરો! એકથી અધિક વાર ન ખાવુ એ પણ તપ છે: બેથી અધિકવાર ન ખાવુ એ પણ તપ છે ત્રીજીવાર ન ખાવુ, બહારની વસ્તુ નજ

આવી, વ્હાલામા વ્હાલી વસ્તુનો ત્યાગ કરવો,-આ બધા તપના પ્રકાર છે જેમ અગ્નિમા તપાવવાથી સોનું શુદ્ધ થાય છે, તેમ આત્માને તપરૂપ અગ્નિમા તપાવો, કે જેથી કર્મમળ બળી જશે અને આત્મા શુદ્ધ બનશે ડાહ્યા વૈદો તો કહે કે-' ભાઇ! મારી દવા છે તો ઉત્તમ અને તારો રોગ પણ મેં પરખ્યો છે, પણ કુપથ્ય છોડાશે તો પછી રોગ મટશે જો કુપથ્ય ન છોડવુ હોય તો મહેરબાની કરી મારી દવા કરતો મા ' અહીં પણ આત્મશુદ્ધિ માટે શ્રી જિનેશ્વરદેવનો ધર્મ હૃદયમા ઉતારવો હશે, આત્માને ધર્મમા તન્મય બનાવવો હશે, તો આ બધા વ્યસનો તો છોડવાજ પડશે. અને કદાચ એકદમ છૂટી શકે તેમ ન હોય, તો તે છોડવા જેવા છે-એમ માની તેને છોડવા માટે પ્રબળ પ્રયત્નો આદરવા પડશે અયોગ્ય ખાનપાનથી આત્મા વિકૃત બને છે અને પરિણામે અગમ્યગમન પણ વધતું જાય છે અને એમાથી જ આજના બવા વિષમ વિચારો પેદા થાય છે, એ આજે સ્પષ્ટપણે દેખાઇ રહ્યુ છે અખડ બ્રહ્મચર્યની ઉપાસના કરવાની જ એક કામનાવાળા જૈન કુલમા, પરનારી-સહોદરતા તો અવશ્ય હોવીજ જોઇએ, એમા શકા જ શી? પરસ્ત્રીનું વ્યસન તો જૈનકુળમા હોવુ જ ન ઘટે જૈનકુળને એ તો મોટુ કલક લગાડનાર છે આજે દૃષ્ટિ ઉપર અકુશ નથી નાટક, ચેટક, સીનેમા વિગેરેનો ચડસ જબરો છે એ પણ વિકૃત ભાવનાનું એક મોટુ કારણ છે નાટકને કોઇ વૈરાગ્યનું કારણ કહેતુ હોય તો તે ભ્રમણા છે એમા બહુલયતા વિષય-વાસનાને પોષનારી સામગ્રી છે ચાર કલાકમા કદી ચાર મીનીટ વૈરાગ્યનું લટકુ હોય એની અસર શી? વીત

ગગ-વીતરાગની મૂર્તિ વૈરાગ્ય ન કરે અને નાટકીયો વૈરાગ્ય કરે એમ? વૈરાગ્ય લાવવો હોય તો વીતરાગને જૂઓ! એ વીતરાગની મૂર્તિને બરાબર નિહાળો!! સાધુઓને, ત્યાગીઓને, સયમને, સયમના ઉપકરણોને ધારી-ધારીને જૂઓ!!! એવી વસ્તુઓ દૃષ્ટિ સન્મુખ રાખો કે-જે જોવાથી દૃષ્ટિ સુધરે દૃષ્ટિ ન સુધરે ત્યા સુધી સુદર વસ્તુ પમાય નહિ ઘણા કાળની ટેવ છે તે જો એકદમ ન જાય તો ધીમે ધીમે છોગે કહે !! ખાતર પણ આ ચાર-છ મહિના કરી તો જૂઓ, પછી ઘણું જ મજેનું લાગશે શીલવત આત્માઓની સ્તુતિને તો આવશ્યક ક્રિયામા પણ સ્થાન છે સવારના પ્રતિક્રમણમા સતા અને સતીઓના નામ લેવાય છે જ્યા પુણ્યાત્માના સ્મરણ જાગતા હોય, ત્યા આત્મા જરૂર પાપવાસનાથી પાછો હઠે ભરહેસરની સજ્ઝાય બોલો અને વિષયવાસના રહે? એ બોલનાર પરસ્ત્રી પુઠે ભટકે? પછી તીથિ, પર્વ, દિન કે રાત કાઈ પણ ન જૂએ એ કેમ બને? જૈનકુળમા જન્મેલાને એ વસ્તુ ન શોભે! જૈન જાતિમા નાનો પણ દોષ હોય તો અમને બહુ ખટકે જે જૈનોમા વનસ્પતિના ભક્ષણમા પણ વિવેક હોય, તીથિ આદિએ વનસ્પતિનો પણ ત્યાગ હોય, કદમૂળાદિને તો ખવાય જ નહિ, ત્યા ખરાબ બદી ઘુમતી હોય તો કહેવી જ પડે ન કહેવાય તો નીકળે કેમ? ભયકર પરિણામવાળી વસ્તુને દૂર કરાવવા ઉગ્રતાથી પણ કહેવુ પડે આનદપૂર્વક કરેલા અભક્ષ્યના ભક્ષણથી અને અપેયના પાનથી સારી એટલે ધર્મની બુદ્ધિનો નાશ થાય છે નહિ તો વીતરાગનો પૂજારી અર્થકામનો આટલો લોલુપી હોય? એ કામ અને અર્થ પાછળ પાગલ બને? સુંદર આચાર ગયા એટલે વિચાર

ઉપર પણ ખરાબ અસર થઈ, નહિ તો જયા છોડવાની જ વાત હોય, એવા વીતરાગના ભક્તને અર્થકામની ભાવના ભયકર રીતે સતાવે ? જે વસ્તુની માગણી કરો છો, એને જીવનમા ઉતારવા ચાર મહિના તો શુદ્ધ આચાર-વિચાર રાખો ! બ્રહ્મચર્યનુ પાલન અને આરભાદિ બધ હોય તો જૂઓ, કયી અસર થાય છે ! શાસ્ત્ર તો કહે છે કે-'ચોમાસામા વેપાર, રોજગાર, આરભ, સમારભ, બધ કરી કેવલ ધર્મની સાધનામા લીન રહેવું '

× × ×

<u>ભીમા ગેહનુ દૃષ્ટાત</u>

મત્રીશ્વર ઉદાયનના પુત્ર વાગ્ભટ શ્રી શત્રુજયના ઉદ્ધાર માટે, શ્રી શત્રુજયની તલેટીમા આવાસો સ્થાપીને સૈન્યની સાથે રહ્યા છે પાટણના મત્રીશ્વર-રાજા કુમારપાળના મત્રીશ્વર, શત્રુજયનો ઉદ્ધાર કરવા જાય-એ વાત કઈ છૂપી રહે ? ગામોગામ સમાચાર પહોંચી ગયા ચૈત્યના ઉદ્ધારની વાતને સાભળીને ઘણા શેઠીયાઓ, પોતાની લક્ષ્મીના વ્યયથી પુણ્યમા ભાગ લેવાની ઇચ્છાએ આવી પહોંચ્યા મંત્રીશ્વર ટીપ કરવા નહોતા નીકળ્યા પાટણના મત્રીશ્વરને ટીપની જરૂર પણ નહોતી પણ પુણ્યકાર્યમા ફાળો આપવાના ઇરાદે ગામે-ગામના શ્રીમાનો પોતાની મેળે આવી પહોચ્યા આજની દશા વિચારો ! કોઇ સામાન્ય માણસ ઉત્તમ કાર્ય માટે ટીપ કરવા આવે તો કયી રીતનું વર્તન થાય છે ? કોઇ ટીપ લઇને આવે તો ખુશી થવુ જોઇએ કોઇ ઠેકાણે ધર્મસ્થાન બધાય છે, એની તમને ટીપના બ્હાને ખબર

આવનારને તો વધાવવો જોઇએ. એ આવે એમા તમારી મહત્તા કે હાનિ ? શી ભાવના થાય છે તે આત્માને પૂછો અને શી કરવી જોઇએ તે નક્કી કરો ! મત્રીશ્વર વાગ્ભટ ઉદ્ધાર માટે જાય છે, એ સાભળીને અનેક શ્રીમાનો પોતાની લક્ષ્મીના સદ્વ્યયથી–પુણ્યકાર્યમા ભાગ લેવાની લિપ્સાથી વગર આમત્રણે આવી પહોચ્યા તેઓથી સેવાતા મત્રીશ્વર પોતાના પટમડપમા સભા ભરીને બેઠા છે આ વખતે 'ટીમાણક' ગામમા વસનાર 'ભીમ' નામના કુતપિક, કે જેની પાસે માત્ર છ દ્રમકની મુડી છે, તેણે કટકમા ઘી વેચીને શુદ્ધ વ્યવહારદ્વારા એક રૂપીઓ અને એ દ્રમક પેદા કર્યો એક રૂપીઓ અને સાત દ્રમકની મુડી વાળા તે મહાનુભાવે, એક રૂપીઆના પુષ્પોથી મનના આનદપૂર્વક શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનની પૂજા કરી અને પાછા આવેલા તેણે કટકની અદર ભમતા પટમડપમા આસન ઉપર બેઠેલા અને કોટીશ્વર વ્યવહારીઓથી સેવાતા મત્રીશ્વર વાગ્ભટને જોયા જોવાની અભિલાષાથી અદર જવાની ઇચ્છા છતા પણ તેને અદર કોણ જવા દે ? દ્વારપાલો દ્વારા દૂર ધકેલાતા એવા પણ તેણે મત્રીશ્વરને જોયા અને વિચારવા લાગ્યો કે —

" अहो ! मर्त्यतया तौल्य–मस्य मेऽपि गुणै पुन ।
द्वयोरप्य तर रत्नो–पलयोरिव हा महत् ॥ १ ॥

*

एतादक्ष महातीर्थ–मप्युद्धर्तुमय क्षम ।
न कायमानमप्यस्मि, नवीकर्तुमह सह ॥ २ ॥"

*

'આશ્ચર્યની વાત છે કે-મનુષ્યપણાથી તો આમની અને મારી સમાનતા છે, પણ ખેદની વાત છે કે-ગુણોથી તો આ મહાપુરૂષની અને મારી વચ્ચે રત્ન અને પથ્થરની માફક મોટુ અતર છે કારણ કે-આ મહાનુભાવ આવા પ્રકારના મહાતીર્થનો ઉદ્ધાર કરવા માટે સમર્થ છે અને હું મારી કાયા જેટલુ પણ નવુ તીર્થ કરવાને સમર્થ નથી '

*

વિચારો ! આ મહાનુભાવની ભાવના કેટલી ઉત્તમ છે ? આજના શક્તિસપન્નો આજે કયી ભાવનામા રમે છે અને આ પુણ્યવાન કયી ભાવનામા રમે છે, એ ખાસ વિચારવા જેવુ છે મહાન્ પુણ્યોદય વિના આવી દશામા આવા વિચારો આવવા, એ ઘણુંજ મુશ્કેલ છે આ દશા પ્રાપ્ત કરવામા જ સાચુ આત્મશ્રેય છે ઉત્તમ વિચારોમા મગ્ન થયેલા તે મહાનુભાવને દ્વારપાલોએ ગળેથી પકડીને દૂર કર્યો એ મત્રીશ્વરે જોયું અને બોલાવીને પૂછ્યું ! તે મહાનુભાવે પોતાની સઘળી હકીકત કહી • એમા તે મહાનુભાવે કરેલી શ્રી જિનપૂજાની હકીકતને સાભળીને, મત્રીશ્વરે આનદમા આવીને સર્વ સમક્ષ સ્તુતિ કરતા કહ્યુ કે —

" धयत्त्व निर्धनोऽप्येव, यो जिनेन्द्रमपूजयत् ।
धर्मब धुस्त्वमसि मे, तत साधर्मिकत्वत' ॥ १ ॥"

*

' નિર્ધન એવા પણ જેણે આ પ્રમાણે શ્રી જિનેંદ્રદેવની પૂજા કરી તે તું સાધર્મિપણાથી ખરેખર મારો ધર્મબધુ છે !'

*

આ પ્રમાણેની સ્તુતિ કરીને મત્રીશ્વરે તે મહાનુભાવને બલાત્કારે પોતાના અર્ધાસન ઉપર બેસાર્યો જ્યા આ પ્રકારની સાધર્મિભક્તિ હોય અને આ પ્રકારનો સાધર્મિકપ્રેમ હોય, ત્યા શું કમીના રહે? આ રીતના વ્યવહારથી એ ભીમા શેઠ પણ વિચારે છે કે —

" अहो ! जिनधर्ममहिमा, जिनार्चनलीलायित ।
यदह दरिद्र–शिरोमणिरपि मानित ॥ "

*

'અહો શ્રી જિનેશ્વરદેવના ધર્મનો મહિમા અને શ્રી જિનેશ્વરદેવની પૂજાનું જેવુ લીલાયિત છે, કે જેથી દરિદ્રશિરોમણિ એવો પણ હું આ રીતનું માન પામ્યો'

*

ધર્મિની ઉચિત પ્રતિપત્તિથી આત્મા કેવો ધર્મરસિક બને છે, એ સમજવા જેવુ છે કોઇ પણ ધર્માત્માને જોતા ધર્મપ્રેમીનું હૃદય હર્ષિત બન્યા વિના રહેવુંજ ન જોઈએ શ્રી જિનેશ્વરદેવની ભક્તિ કરનાર તરફ સન્માન ન ઉપજે, તો બીજા કોની તરફ ઉપજે? હવે આજ વખતે સાધર્મિઓ મત્રીશ્વર શ્રી વાગ્ભટને કહે છે કે –

" प्रमविष्णुस्त्वमेकोऽपि, तीर्थोद्धारेऽसि धीसख ! ।
बन्धूनिव तथाप्यस्मान्, पुण्येऽस्मिन् योक्तुमर्हसि ॥ १ ॥ "

*

'હે મત્રીશ્વર! આપ એકલા પણ તીર્થોદ્ધારમા સમર્થ છો, તો પણ બધુઓ જેવા અમને આ પુણ્યકાર્યમા જોડવાને યોગ્ય છો'

*

આ પ્રમાણે કહીને તેઓ સોનૈયાના ઢગલાઓ દેવા લાગ્યા કહો, કેવો ધર્મપ્રેમ ? કેવી ઉદારતા ?? અને કયી રીતભાત ??? પુણ્યકાર્યમા પોતાની જાતે વિનતિ કરીને આપવા જવુ, એ ઓછી ઉદારતા છે ? લક્ષ્મી ઉપરની મૂર્ચ્છા ઉતર્યા વિના આવી ઉદારતા આવવી–એ અશક્ય પ્રાય છે મત્રીશ્વરે એ પુણ્યવાનોના નામો પણ વહીમા લખવા માડયા આ સમયે મહાનુભાવ ભીમ, કે જેની પાસે અત્યારે માત્ર સાત દ્રમકનીજ આખી મુડી છે, તે વિચારે છે કે–'જો મારા પણ આ સાત દ્રમો તીર્થોદ્ધારના પુણ્યકાર્યમા લાગે, તો ખરેખર હું કૃતાર્થ થાઉં' પણ આ વિચારનો અમલ કરતા તેને ઘણોજ સઠોચ થાય છે કારણ કે–ક્યા સોનૈયાના ઢગલા અને ક્યા સાત દ્રમક ! દ્રમક, એ તે સમયમા ચાલતુ નાણું છે સાતે સાત દ્રમકને સમર્પિ દેવાની ભાવના, એજ અજબ છે વિચક્ષણ મત્રીશ્વરે જોયું કે–'ભીમા શેઠ કઈક આપવા ઇચ્છે છે, પણ અલ્પ હોવાથી આપી શકતા નથી ' એટલે તરતજ કહ્યુ કે –' હે સાધર્મિક ! આપને પણ આ તીર્થના ઉદ્ધારમા આપવાની ઇચ્છા હોય તો આપો, કારણ કે–આવો સમય એ મહાપુણ્યે મળી શકે છે ' આથી ખુશ થયેલા તે પુણ્યશાલિએ પણ પોતાની પાસેના સાતે દ્રમકોને પણ આ નદપૂર્વક આપી દીધા ઔચિત્યના જ્ઞાતા મત્રીશ્વરે પણ સર્વેની ઉપર ભીમા શેઠનું નામ લખાવ્યું આ જોઇ સઘળા વ્યવહારીઓના મુખ ઉપર શ્યામતા છવાઇ ગઈ અને તેથી મત્રીશ્વરે એમને કહ્યુ કે —

" कस्मादेवं क्रियते ? अनेन गृहसर्वस्व दत्त, युष्माभिस्तु

शताशमात्रमपि न। यदि सर्वस्व दीयते, तदा भवता सर्वोपरि नाम स्यात्, इति मन्त्रिवचसा मुदिता लज्जिताश्च।"

*

'કયા કારણથી આમ કરવામા આવે છે ? આણે તો ઘરનું સર્વસ્વ આપી દીધુ અને તમારો તો સોમો હિસ્સો પણ નથી જો તમે પણ સર્વસ્વ આપતા હો, તો આપનું નામ સર્વની ઉપર મૂકવામા આવે!–આ પ્રમાણેના મત્રીના વચનથી સર્વે ખૂશ થયા અને પોતાની અજ્ઞાનતાથી લજ્જા પામ્યા'

*

મત્રીશ્વરની વિચારશક્તિ અને વસ્તુનો વિવેક કરવાની શક્તિ, કેવી અને કેટલી અનુકરણીય છે–એ ઉપર ખૂબ ધ્યાન આપવાનું છે ભીમા શેઠનું દાન જેટલુ પ્રશસનીય છે, તેટલોજ મત્રીશ્વરનો વિવેક પ્રશસનીય છે આ બેય ગુણો ખીલવવા જેવા છે આજે આ બેય ગુણો આવી જાય તો શી ખોટ છે ? બધુય છે માત્ર આ ઉદારતા અને વિવેકની ખામી છે આવા દષ્ટાતો સાભળી જીવનમા ઘણું ઘણું ઉતારવાનું છે પછી વાગ્ભટ મત્રીએ વિચાર્યું કે–'ભીમાશેઠે આપી તો દીધુ પણ હવે શું કરશે ?' એટલે પહેરામણી તરીકે અમૂક આપવાનો પ્રયત્ન કર્યો ભીમા શેઠે કહ્યુ કે–'મત્રીશ્વર ! કાણી કોડી માટે કોટિ દ્રવ્ય કોણ ગુમાવે ?' –આ પ્રમાણે કહીને ભીમા શેઠ પત્નીથી ભય પામતા ઘેર આલ્યા ગયા ઘરની સ્થિતિ તો બજારમાથી લાવે ત્યારે રસોઈ થાય એમ છે વળી ભાગ્યશાળી એવા છે કે–ઘેર

પણ કુભાર્યા છે પણ આજની એમની પુણ્યભાવનાએ બધુ ફરી ગયું ઘેર ભાર્યામા પણ પરિવર્તન થઇ ગયું કુભાર્યાની સુભાર્યા થઇ ગઈ ઘેર આવેલા પતિને પત્નીએ પણ પ્રિય વચનથી સતોષ પમાડયો અને પતિ પાસેથી સર્વ વૃત્તાત સાભળીને કહ્યુ કે-"આપે તીર્થમા ફાળો આપ્યો એ ઘણુંજ સારૂ કર્યું અને સારામા સારૂ એ કર્યું કે-'મત્રીશ્વરે આપેલું ગ્રહણ ન કર્યું" આ પછી ગાયનો ખીલો નાખવા માટે ભૂમિ ખોદતા ચરૂ નીકળ્યો આ જોઈને શેઠ વિચારે છે કે-'આજે મારો પુણ્યોદય છે કે જેથી આ કળશ મળ્યો અને એ કારણે આ કળશ પણ પુણ્યકાર્યમા દેવા યોગ્ય છે'-એમ વિચારીને પત્નિને પૂછયું અને પત્નિએ પણ તેમા અનુમતિ આપી કહો, કુભાર્યા પણ કેવી સુભાર્યા બની ગઈ? જો કે-એ નીકળેલા કળશને લઇને ગયા તે મત્રીશ્વરે ન લીધો અને દેવે પણ કીધુ કે-'તમારી ભક્તિથી તુષ્ટમાન થઇને મ્હેં આપ્યો છે, માટે ભોગવો અને ધર્મની પ્રભાવના કરો!'-એ વાત જૂદી છે,-પણ તે ભીમા શેઠની ભાવના કેવી? ધર્મના પરિણામે સર્વ કાઇ મળ્યું કુભાર્યા પણ સુભાર્યા બની ગઈ આ ધર્મનું પરિણામ. સાચા ધર્મના રસીયા બનો તો દુ ખી નહિ થાઓ! વિષયવાસના-લાલસા-એ બધુ, તમને ધર્મમા રસ નથી એનું પરિણામ છે હજી બાજી હાથમા છે ભયકર આપત્તિ આવે તે પહેલા ચેતો! નહિ ચેતો અને ચાલુ છે તેવીજ પ્રવૃત્તિમા રહેશો,-ધર્મ નહિ કરો-તો જે સુખ છે તે પણ નહિ રહે

ધર્મ યોગ્ય આત્માઓ માટે છે.

આ દશકાનું પરિવર્તન જૂઓને ! દશકા પહેલાની સ્થિતિ આજ છે? ઘણા કહે છે કે-'અમે સુખી નથી'–પણ શાડો પાડયે સુખી થવાય? ખાતર પાડયે કે કોઈનું લૂંટવી લેવાથી સુખી થવાતું હોત, તો તો ચોટ્ટા બધાયે સુખી થઇ જાત પાપજ જો સુખનું કારણ હોત, તો તો પાપી માત્રને ત્યા બાદશાહી હોત તમે જાતે દુખી થયા છો કોઇએ દુખી કર્યા નથી દુખી થવાની કાર્યવાહી હજી પણ ચાલી રહી છે જ્ઞાની પુરૂષોના અનુભવયુક્ત વચનોને હૃદયમા ઉતારો આ શાસ્ત્રની વાણી સાચા અનુભવીઓની છે: જગતના સપૂર્ણ જ્ઞાતાની આ વાણી છે તમને ખરાબ કરનાર-વિષયની વાસના, ખોગે લોભ, ખોટા વ્યસનો-વિગેરે વિગેરે છે અનીતિ, જૂઠ, પ્રપચ વિગેરેને સેવતી વખતે કપારીએ ન થાય એ કેમ નભે? અનીતિ, જૂઠ અને પ્રપચ કરનારો હુંશીયાર છે એમ ન માનતા અત્યારે જે કાઇ દેખાતું હોય, તે એ હુંશીયારીથી નથી પણ પૂર્વના પુણ્યથી છે એ પુણ્ય પરવાર્યા પછી તો ભીખ માગતાએ પેટ નહિ ભરાય હાલ આ વાત એકદમ નહિ જચે, પણ જચાવ્યા વિના છૂટકો નથી દુખ–દુ:ખ તો કરો છો, પણ દુઃખ આવ્યું કયાથી? અશુભ બાધ્યું હતું તેથી ને? દુખને પણ વેદતા શીખો! વાત વાતમા કહે કે–'દુ:ખ આવ્યું શું કામ? ધર્મ કરવા છતા દુઃખ-આવે કેમ?' પણ–'ભાઇ! પાપ કર્યું હતું શું કામ? પાપ કરો અને પાપનો નતીજો ન મળે એ બને? સુખી બનવું હોય તો, ધર્મ તથા ધર્મી પ્રત્યે સદ્‌ભાવના ખીલવો.'

'ભવનિવ્વેઓ'થી માંડી 'તવ્વયણસેવણા'–સુધીની માગણી
ણીને સમજી જાવ, તો ધર્મને આવવાના દ્વાર ખૂલી જાય
પાપને પુણ્ય ન માનો મોજશોખ, રંગરાગ–એ પાપ છે
પાપને પુણ્ય માનશો તો વેઠવું પડશે આ વસ્તુ (ધર્મ)
હશે તો પૈસો જશે તોયે પ્રસન્નતા રહેશે 'આભવમખંડા'–
પછીના ભાગમાં તો હદ કરી છે એમાં તો એવી માગણી
છે કે ન પૂછો વાત તમે રોજ બોલો, મોટેથી બોલો, પણ
બહાર વર્તન એનું એજ એ કેમ ચાલે? આ ઉપરથી જે
બોલો છો તે છોડી ન દેતા એ બોલો છો તો આજે
આટલુએ સાંભળો છો એ બોલવાનું તો જીવતું–જાગતુ
જોઇએ શરમના શેરડા પડે છે તે એ બોલવાના પ્રતાપે
માટે બોલવાનું મૂકતા નહિ બોલવું કાયમ રાખો અને વસ્તુ
સમજો ખરૂ ધૂનન ત્યારે થશે! ધૂનન કરવાને લાયક થાઓ
શ્રી આચારાગ, એ દ્વાદશાગી પૈકીનું પ્રથમ અગસૂત્ર છે
ઉત્તમ આચાર વિના આત્માની શુદ્ધિ નથી અયોગ્ય પ્રવૃ-
ત્તિપર અકુશ હોય નહિ, ત્યાં સુધી આત્માને પોતાના
સ્વરૂપની ઝાંખી થાયજ નહિ પહેલો રસનાપર કાપ મૂકો,
પછી બધી ઇંદ્રિયો આધીન થશે તાવ આવે એટલે અગોપાગ
ઢીલા થઈજ જાય રસનાને ખીલવનારી સામગ્રી બહુ વધી
પડી છે જે હિંસાથી, શાસ્ત્ર કહે છે કે—'ભાવાતરમા અલ્પ
આયુષ્ય અને સરોગાવસ્થા છે'–તે હિંસાથી આજે પુષ્ટિ મનાય
છે એ કદી બને? છતા મનાય છે વર્તાય છે ન કરતા
હોય તે ધન્યભાગ્ય બચે તેને ધન્યવાદ બહુલતાની આ
વાત છે બહુલતાએ એ કાર્યવાહી થાય છે એ રોકાયા

વિના-એને રોકવાના પ્રયત્ન વિના, આ વસ્તુ અતરમા ઉતરવી કઠીન છે ધર્મ જચે ક્યારે? યોગ્યતા હોય તો ! ધર્મ પણ યોગ્યનેજ દઇ શકાય છે

એક કવિએ કહ્યુ છે કે —

" उपदेशो न दातव्यो, यादृशे तादृशे जने। "

* *

'જેવા તેવા માણસને ઉપદેશ-એ દેવા યોગ્ય નથી '

*

ભાષામા પણ કહ્યુ છે કે—

"મૂરખને જ્ઞાન કદી નવ થાય,
દેતા પોતાનુ પણ જાય ! "

વ્યાખ્યાન—
[૧૫]

<u>સંસારપર નિર્વેદ લાવવાનો ઉપાય-</u>

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શિલાંકસૂરિજી મહારાજા, મંગલાચરણ કરતા ફરમાવી ગયા કે–'આ શાસન જયવંતુ છે, કારણ કે–એમાં એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી તેમજ એક પણ સદ્વિચારનો ઇન્કાર નથી એના સિદ્ધાંતો એટલીબધી અપેક્ષાથી એવી રીતે સિદ્ધ થએલા છે કે—એની સેવા કરનારા આત્માઓ જરૂર કર્મમળથી રહિત થઇ, શુદ્ધ બની, મુક્તિપદે પહોંચી જાય અને એટલાજ માટે એ શાશ્વત્ છે, એની જગતમાં જોડી નથી અને સઘળા શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ શરૂઆતમાં નમસ્કાર કરાયેલું આ તીર્થ જયવંતુ છે' એ શાસનમાં આચારની મૂખ્યતા છે એ શાસનના આચારો જીવનમાં ન ઉતરે, ત્યાં સુધી આત્માની સિદ્ધિ થઇ શકતી નથી પણ એ આચાર કઠીન છે સ્હેલા નથી એ આચારને જીવનમાં ઉતારતાં મુશ્કેલી ન નડે તે માટે અને તે પ્રત્યેની ભાવના દૃઢ કરવા તથા જે વસ્તુની જરૂર છે તેને સ્થિર કરવા ખાતર, તમે અને અમે, રોજ શ્રી વીતરાગદેવ પાસે પ્રાર્થના સૂત્ર (જયવીયરાય)માં જે માગીએ છીએ, તેની વિચારણા કરી રહ્યા છીએ આપણે રોજ જેની માગણી કરીએ છીયે તે સમજાય-આપણે માગીએ છીયે તે હૃદયનું હોય, તો તો આ આચાર કઠીન પડે તેમ નથી સાધુ કે શ્રાવક રોજ શ્રી જિનમંદિરે આવી પ્રભુનું પૂજન, સ્તુતિ, પ્રશંસા, ગુણગાન

કરી, છેવટે પ્રાર્થનાસૂત્રમા જે માગણી કરે છે, તેને સ્હેજ ફરીને આપણે જોઈ લઈએ

" जयवियराय जगगुरु !"

*

'હે વીતરાગ ! હે જગદ્દગુરૂ ! તું જય પામ ' હે વીતરાગ! તારી જયમા અમારી જય છે, તૂ વીતરાગ છે માટે અમારી જય છે—એ ભાવના છે શ્રી વીતરાગની હયાતિ આત્માને જાગૃત કરનારી છે—આપણા આત્મગુણોને ખીલવનારી છે. પછી—

" होउ मम तुह पभावओ भयव ! "

*

'હે ભગવન્ ! તારા પ્રભાવથી મને હો ' જે વસ્તુ તમારા આત્માની જાગૃતિ માટે રોજ માગો છો—રોજ હાથ જોડીને જે માગો છો, તે હૈયામા ન હોય—એની ભાવના પણ ન હોય, તો તો એ દભ કહેવાયને ? જે કહીએ, તે શક્તિના અભાવે કદાચ એકદમ અમલમાં ન મૂકાય તે ચાલે, પણ ભાવનામા પણ ન હોય એ કેમ ચાલે ? તમારી માગણી નાનીસૂની છે ? માગણી કઠીનમા કઠીન કરી છે શાથી ? એના વિના આત્માનું કલ્યાણ થઈ શકે તેમ નથી તેથી ! શું હો ? "भवनिव्वेओ" ભવનિર્વેદ સસારથી નિર્વેદ સસાર એ કારાગાર છે, એમાથી છૂટવાની ભાવના જાગૃત થાય તે. કોની પાસે માગો છો ? ભગવાન્ પાસે 'હે ભગવન્! તારા પ્રભાવથી, તારો પ્રભાવ અમારા પર પડતો હોય તો—તારા પ્રભાવને ઝીલવા લાયક અમે બન્યા હોઈએ તો, અમને સૌથી પહેલા ભવનો નિર્વેદ થાઓ' એના વિના આગળની

કોઈ કાર્યવાહી સાબીત થાય તેમ નથી, કારણ કે-'ભવ ગમે એને ધર્મ નહિ ગમે ધર્મ ગમે એને ભવ નહિ ગમે.' શ્રી વીતરાગદેવ પાસે રોજ ભવનિર્વેદની માગણી કરનારા હૃદયમા, સસાર પ્રત્યે ભાવના કેવા પ્રકારની હોય તે વિચારો અને જો એનો અમલ પણ કરતા થઈ જાવ તો ઝટ સસારનો અત આવે આ માગણી કાઈ એક દિવસની નથી રોજની છે એ માગણી ફળે એ ઈચ્છો છો કે વાઝણી રહે એ ઇચ્છો છો ? ફળે તો ઠીક કે ન ફળે તો ઠીક ? ફળ માટે તો રોજની માગણી છે પણ ફળે કયારે ? માગણી કરો, હાથ જોડીને વિનતિ કરો, શબ્દો બોલો, પણ વિચાર જ ન કરો તો કેમ ફળે ? માગણી બાદ ભાવના કરો, વિચાર કરો, તો તો ધર્મ અતરાત્મામા વસે નહિ તો છેટે રહેવાનો. ધર્મી કહેવરાવવા માત્રથી ધર્મી બનાતું હોત, તો તો એક પણ અધર્મી ન રહેત

(પ્રશ્ન૦ ભવ, કારાગારરૂપ ન લાગે ત્યા શું કરવું ?)

વાધા ત્યા છે એમ કહો ને ! મૂળમાજ વાધા આજ કારણથી ધર્મને અતરમા ઘાલવો મુશ્કેલ પડે છે એથી જ ધર્મ નથી જચતો જ્ઞાનીએ સસારની જે અસારતા અને જે કારાગારતા, જે જે રૂપે કહી છે તે તે રૂપે વિચારો સમજાય તો માનો, નહિ તો ભગવાન્ શ્રી તીર્થંકરદેવ પણ કોઇનું કાડુ પકડીને કલ્યાણ કરાવી શકતા નથી યોગ્ય આત્માને તો એમ પણ થાય, પણ અયોગ્યનુ કાડુ પકડયે પણ શું થાય ? ખુદ ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે શ્રેણિક મહારાજને કાલસૌકરિક કસાઈ માટે કહ્યુ કે-'એને' હિંસા કરતા રોકવા-

ની તાકાત નથી ’ ભગવાન્ અસખ્યાત ઇંદ્રોથી પૂજિત હતા, અને એક એક ઇન્દ્રના તાબામા અનેક દેવતાઓ હતા એક એક દેવતાની એ તાકાત હોય છે કે–ભુવનને ઉથુ-ચત્તુ કરી નાખે, છતા ભગવાને કહ્યુ કે–‘કાલસૌકરિકની સ્થિતિ એ છે કે–એમા સુધારો થાય એમ નથી ’ ધર્મ એ ઘોળીને દવાની જેમ પવાતો હોત, તો તો એ તારક બધાને પાત

પુનર્જન્મને માનનારા બાલદીક્ષામા શકા કરે ?

આખો મનુજ ભવ, એ ધર્મની મોસમ છે આખો મનુષ્યભવ ધર્મ માટે નિર્મિત છે મનુષ્યભવ, ભોગસુખ–રગ રાગ–મોજમજાહ માટે હેજ નહિ નારકીઓ દુ ખદાવાનલથી સતપ્ત છે, તિર્યંચો વિવેકવિકલ છે અને દેવતાઓ વિષયો-મા પ્રસક્ત છે ત્યારે મનુષ્યોનેજ એક ધર્મસામગ્રીની પ્રાપ્તિ છે અને એજ કારણે મનુષ્યભવની દુર્લભતાના વર્ણન છે જેઓ મનુષ્યજીવનને પણ કેવલ ભોગજીવન બનાવી દે છે, તેઓને મન આ જીવનની કશી કીંમત જ નથી,–એમ કહીએ તો ચાલી શકે ધર્મની સામગ્રી વિશિષ્ટ પ્રકારની હોવાને લીધે જ મનુષ્યભવની મહત્તા છે એવા મહત્ત્વ ભરેલા મનુષ્યભવને પામ્યા એ પરમ પુણ્યોદય છે, પણ તેની સફ ળતા કોને માટે ? મોજમજાહ કરનારા માટે ? વિષયવિલાસ અને દુનિયાના રગરાગમા લીન થાય તેને માટે ? નહિજ, એને માટે તો ભયકર છે કારણ કે–જે મનુષ્યભવ મુક્તિએ લઇ જાય, એ મનુષ્યભવ સાતમીએ પણ લઇ જાય છે જ્ઞાનીએ મનુષ્યભવની પ્રશસા કરી, તેનું કારણ એક એજ છે કે–મનુષ્યભવ ધર્મસાધનામા પરમ ઉપયોગી છે છતાયે

બધા જીવો ધર્મની સાધનામા જીદગી સુધી રક્ત રહે તેવુ અનતું નથી, પણ એવા આત્માઓ પણ શ્રી જિનેશ્વરદેવોના શાસનમા થઇ ગયા છે કે—જેઓએ પોતાના ક્રોડપૂર્વના આયુષ્યમાંથી માત્ર આઠ જ વર્ષને બાદ કરી, આખી જીદગી સર્વવિરતિની આરાધનામા ગુજારી આત્મકલ્યાણ સાધી લીધુ

(પ્રશ્ન૦ ક્રોડપૂર્વના આયુષ્ય વખતે આઠ વર્ષનો બાળક સમજે શું ?)

જે પૂર્વભવના સસ્કારને ન માને તેનેજ આ પ્રશ્ન ઉઠે અર્થાત્-પરલોકને ન માને તેનેજ આ પ્રશ્ન ઉઠે છે પણ જે પરલોક માને છે તેને આ પ્રશ્ન ઉઠતો જ નથી કોઈ પૂછે કે-'એક જણ શેઠને ત્યા કેમ જન્મ્યો ? એક જણ રાજાને ત્યા કેમ જન્મ્યો ? બીજા સામાન્યને ત્યા જન્મ્યા અને આ ગીધા ઝટ ઝવેરીને ત્યા કેમ પેદા થયા ? આ બધુ શાથી ? અકસ્માતથી એમ ? કેટલાયે મનુષ્ય મજુરી કરી મરી જાય છે ને ખાવાયે મળતુ નથી અને તમને ટાઇમસર, પાટલે બેસી, ગરમાગરમ રસોઇ મળે છે, આનું કારણ શું ?' કોઇ પૂછે કે-'એક માતાના ઉદરથી બે સાથે પેદા થાય, તેમાથી એક વિદ્વાન્ બને અને એક ઠોઠ રહે,-એનું કારણ શું ? માબાપ એક, ભણાવનાર શિક્ષક એક અને સયોગો પણ એકજ સરખા, છતા એક હુંશીયાર થાય અને એક બુઠથલ જ રહે, એનું કારણ શું ?' જે આત્માઓ પરલોકને ન માનતા હોય, જે આત્માઓ પૂર્વની કાર્યવાહીને ન માનતા હોય, તેઓને તો આ બધાના જવાબમા મૌનજ થવુ પડે તેમ છે એક વ્યભિચારી અને એક સદાચારી કેટલાક એવા છે

કે-ગમે તેવા ભયકર પ્રસગે પણ દુષ્પરિણામ ન થાય, હજારો સ્ત્રીઓ હોય છતા આખનું પોપચુ પણ ઉંચુ ન થાય અને કેટલાકની નજર ક્ષણે ક્ષણે ભટકયા કરે-એનું કારણ ? નાની ઉંમરના પણ કેટલાક એવા ઉઠાઉગીર બને છે કે-એની આગળ પાઘડીવાળા પણ ધૂળ ફાકે ! શાથી ? પૂર્વના સસ્કાર જ મનાય ત્યા એ ન પૂછાય કે-'શુ સમજે !' આજે એ વાત પણ તમે સાભળો છો કે-'એક પાચ વર્ષની છોકરી કેટલીય ભાષા જાણે છે કયા ભણવા ગઇ હતી ? જૈનશાસનમા જન્મેલા કે પરલોકને માનનારાથી પૂછાયજ કેમ કે-'એ શું સમજે ?' અતિમુક્ત કુમારની માતાએ કહ્યુ કે-'તું શું સમજ્યો ?' અતિમુક્તક કહે છે કે-'માતા ! સમજ્યો તે કહેવાની તાકાત નથી ' કેટલીક વાત એવી છે કે-'વચનથી કહી ન શકાય, પણ હૃદયથી સમજાય ' તમારી પાસે એવી ઘણી વાતો છે એવો પણ વ્યાધિ થાય છે કે—'જે દરદીને પણ સમજાય નહિ ' વૈદ્ય કે ડૉકટર પૂછે કે—'શું થાય છે ?' ત્યારે દરદી કહે કે-'કાક થાય છે ' વૈદ પૂછે કે-'કાંઇક, પણ શું થાય છે તે તો સમજાવ ' દરદી કહે કે-'નાડ જોઇને સમજો, પણ મારાથી રહેવાતું નથી ' એ વખતે કોઈ કહે કે-'તને દુખ થતું નથી'-તે ચાલે ? એ કહે કે-'ભાઇ ! દુખ તો બહુજ થાય છે, શબ્દોમા ન કહેવાય—નથી કહેવાતુ પણ દરદ એવું થાય છે કે-મારાથી રહેવાતું નથી ' આવુ કોણ કહે છે ? અરે ! ભણેલાગણેલા હજારોને સલાહ આપનારા પણ આવું બોલે છે અરે, હજારોના ચિકિત્સકને પણ એવો પ્રસગ આવે અને એમ કહે કે-'મને પણ ગમ નથી પડતી, પણ કાક

થાય છે, એ ખરૂ છે' જે આદમી હૃદયની સમજણ-હૃદય-ની ભાવના બતાવી ન શકે, તે સમજી નથી શકતા, એવુ ન માનતા આજનો કાયદો પણ, સાત વર્ષનો બાલક ગુન્હો કરી શકે છે, એ વાત કબુલ રાખે છે ખરી વાત તો એ છે કે-'સર્વજ્ઞની સર્વજ્ઞતા પર જોઈતો વિશ્વાસ પેદા થઈ જાય, તો બધીએ કુશંકાઓ આપોઆપ નષ્ટ થઇ જાય' કેટલાય માબાપ પોતાની મેળે કહે છે કે-'અમારો છોકરો છે તો નાનો, પણ એવો હુંશીયાર છે કે-અમારી બુદ્ધિ પણ એવું કામ કરી શકતી નથી' આ તો વ્યવહારની વાત છે હો! માબાપ કહે છે કે-'બે વસ્તુ મૂકું તેમાથી સારી જ લે, ખોટી ન લે' તમે આ બધી તપાસ કરો ત્યારે ને? અનુભવથી જૂઓ, તપાસ કરો! નાના બાળકની શક્તિ કયી કયી છે, તે જૂઓ તો હેબતાઈ જાઓ કે-'અમે ન કરીએ તે બાલક કયી રીતે કરે છે?' કારણ કે-'એ પૂર્વના સસ્કારને લઇને આવેલો છે' શિક્ષક ઘણી મહેનત કરે, છતા એક વિદ્યાર્થી ઠોઠ રહે અને એક વિદ્યાર્થી પહેલો નબર રાખે-પહેલે નબરે પાસ થાય એક વિદ્યાર્થી વાંચી વાંચીને થાકી જાય તોય ન આવડે, અને એક વિદ્યાર્થી માત્ર એકજ વાર સાભળે, ઘેર આવીને જૂએ પણ નહિ, લેશન પણ ન કરે, તોયે પહેલે નબરે પાસ થાય એક જણ એકડો છ મહિના સુધી ઘુટે તોયે સીધો ન કાઢે અને એક જણ એક દહાડામા એવો ઘુટે કે-તરત મોતીના દાણા જેવો કાઢે: શિક્ષક એક જ છતા કેટલાક તો નાપાસ થાય, વર્ષોવર્ષ નાપાસ થાય અને ભણવું મૂકી દઇ ઘેર આવે, ત્યારે બાપ પણ કહી દે કે-'ઘેર બેસ'

કારણુ ? પૂર્વના સસ્કાર દલીલસર યુક્તિસગત વાત કરવી હોય તેને મહોચાય, પણુ 'ઉહું'નો તો કોઈ ઉપાય જ નથી સમજાવાય નહિ તેથી દીક્ષાને અયોગ્ય કહેવાય !

(પ્રશ્ન૦ કાલને ભેદ છે,–એમ કહેવામા આવે છે)

હું આ કાલની વાત કરૂં છું એ કાલે તો કેવળજ્ઞાની, મન પર્યવજ્ઞાની, અવધિજ્ઞાની અને સમર્થ શ્રુતધરા પણ હતા એ કાળની વાત નથી કરતો. આ કાલમા બનતી વાત કરૂં છું આ કાળમા જે સામગ્રી હોય તેટલા પૂરતી વાત કહેવાય છે કેવળજ્ઞાનજ લેવુ, ગૌતસ્વામી જેવાજ થવુ, એમ નથી કહેતો ભાવના રાખવી, પણુ એવા ન થવાય તો થઇ શકાય તેટલા સારા પણુ ન થવું એમ નથી.

(પ્રશ્ન૦ ચોગ્ય પરિણામ નાની વયમા આવે તો તેને કેળવવા તો ખરાને ?)

બરાબર, અને માટે જ ચોગ્ય પરિણામ થયા પછી ચોગ્ય સહવાસમા અને ચોગ્ય રીતભાતમા રાખવાની આજ્ઞા શાસ્ત્રે કરી છે દરેકે ચોગ્ય પરિણામ પછી ચોગ્ય સહવાસમા જ આવી જવું સસ્કાર કેળવવા છે ને ! વ્યવહારમા પણુ હુંશીયાર થયો કે–હુંશીયારીના કામમા જોડી દો છો સ્હેજ આવડત થઈ કે–છોકરાને દુકાને બેસાડાય છે બાપાજી, કાકાજી શું કરે છે તે જૂએ–એ માટેને ? બાપાજી ગ્રાહક સાથે કેમ વાત કરે છે, દાઢીમા કેમ હાથ ઘાલે છે, મીઠુ મનાવી પૈસા કેમ પડાવે છે, કાપડ કેમ ફાડે છે,–આ બધુ પેલો જૂએ તે માટે ને !

(પ્રશ્ન૦ બીજાને સમજાવી શકે નહિ તો ?)

બીજાને સમજાવી શકે તેજ દીક્ષા લે એ કાયદો નથી પેલા (સસારીઓ) કહે કે-'કેમ ?' તો આ (દીક્ષિત થનાર) એકજ વાત કહે કે-'મને આ (સસાર) નથી ગમતો અને આ (ધર્મ) ગમે છે' વ્યવહારમા પણ એક ડૉક્ટર થાય, એક વકીલ થાય અને એક થાય કાપડીઓ કારણ કે-તેને તેને તે તે થવુ ગમે છે શાસ્ત્ર સાભળવાથી ઉત્તમ ભાવના જાગી અને વિવેક થયો કે-'આ ઠીક નથી અને આ ઠીક છે' કોઈ પૂછે કે-'શાથી ?' એનો જવાબ એજ કે-'શાસ્ત્ર કહે છે, જ્ઞાની કહે છે, માટે મને એમ લાગે છે અને આ ગમે છે' કોઇ પૂછે કે-'શાથી ?'-'મહાપુરૂષના વચનથી' છતા પેલો આગ્રહ કરે કે-'સમજાવ !' તો કહે કે-'સમજાવવાની તાકાત કેળવી શક્યો નથી, પણ મને ગમે છે' આ રીતની મક્કમતા એજ યોગ્યતા છે યાદ કરો કે-'શ્રી વજસ્વામિજીનો મામલો રાજદરબારમા ગયો, ત્યા પણ ન્યાય કઈ રીતિએ કરવામા આવ્યો ?' શ્રી વજસ્વામિજી માટે ન્યાયશીલ નૃપતિએ એજ ન્યાય આપ્યો છે કે-'આ નાના બાલકનું હૃદય જેના તરફ ખીંચાય, તેના તરફ તેને જવા દેવો'-અને એ પ્રમાણે માતાએ અનેક મોહક વસ્તુઓથી લલચાવવા માડયો, છતા તે બાલક ન લલચાયો અને ગુરૂએ બતાવેલા રજોહરણને લઇને નાચ્યો, કે તરત જ એ બાળક ગુરૂને સોપાયો. જેટલુ જાણીયે એટલુ પણ બરાબર ન સમજાવી શકાય, એમ પણ બને છે અને કેટલાક સમજે પણ નહિ છતા બધા એ તો કહે કે-'જ્ઞાનીએ કહ્યુ કે—એ બધી ક્રિયા કલ્યાણ કરનારી છે માટે

કરીએ છીએ' કોઈ કહે 'સમજ્યા વિના શું કામ કરો છો ?' તરત કહી શકાય કે-'કરતો હતો તો આટલા પણ ઉત્તર આપી શકું છું અને જેમ જેમ સમજાશે તેમ તેમ વધુ ઉત્તર આપી શકીશ ઉત્તર અપાય કે ન અપાય-પણ એથી કલ્યાણ છે, એની તો અમને પૂરી ખાત્રી છે જ !' કેટલાક એવા પણ હોય કે-'જીદગી સુધી ભાવથી ક્રિયા કરે અને સમજી શકે નહિ' કેટલાયને પાનાઓ યાદ હોય, પણ બોલી ન શકે ડૉકટરો પણ કોઇ એવા મુંગા હોય કે-સમજે બધું, પણ દરદીને આશ્વાસન આપી ન શકે કેટલાય એવા હોય કે-'બારીકી જાણે બધી, પણ સમજાવવામા લોચા વળે.' આપણે કહી ગયા કે-'જ્ઞાન અને જ્ઞાનીની નિશ્રા, બેય આ ત્માને તારે છે' છોકરાને કહે કે-'આ કેમ થાય ?' તો એ કહે કે-'બાપાજી કહે છે માટે !' અટવીમા ચાલતા હજાર મુસાફરને કોઇ પૂછે કે-'આમ કયા જાઓ છો ?'-'ભીલ લઇ જાય ત્યા' પેલો કહે કે-'તમે કોઇ જાણ્યું છે ?' પેલા કહે કે-'ના ભાઇ ! અમે નથી જાણતા પણ સારા માણસે ખાત્રી આપી છે કે-આ ભીલ માર્ગનો જાણકાર છે, માટે એ લઇ જાય તેમ અમારે ચાલવાનું. ભલેને અટવીમા જગલ, પહાડો, ભયકર હોય, પણ અમને ખાત્રી છે કે-સ્હેલામા સ્હેલે રસ્તે એ અમને ઠેકાણે પહોચાડશે' છતા પેલો કહે કે-'સમજાવો, શી રીતે પહોચાડશે ?' પેલા હજારે જણને કહેવું પડે કે-'ભાઇ ! માથાફોડ મૂક, અમને જવા દે અમને કશી ખબર નથી, પણ બધું એ ભીલ જાણે છે નાહક તારી સાથે માથાફોડમા રહીયે તો ભીલ ચાલ્યો જાય, શાથીઓ

ચાલ્યા જાય અને અમે રખડી પડીએ' અરે, વચ્ચે થોડો રસ્તો એવો પણ આવે કે, ત્યા પેલો ભીલ કહે કે–'જલદી ચાલો, જેટલા વહેલા નીકળ્યા તેટલા આબાદ' ત્યારે કોઈ પૂછે કે–'શા માટે? ભય કયા છે?' ભીલ કહે કે–'હમણા બોલ્યા ચાલ્યા વિના સીધા ચાલો, કારણ કે–અત્યારે ભયની વાત કરવાનો વખત નથી વાત કરવા રહીએ તો પ્રાણ જોખમમા આવી જાય તેમ છે'

<u>શ્રી વજસ્વામિથી સમજાયુ પણ બોલાયુ નહિ</u>

વજસ્વામિને જાતિસ્મરણમા બધુ યાદ આવ્યું અષ્ટાપદ ઉપરની શ્રી ગૌતમસ્વામિજીની દેશના પણ યાદ આવી એ અષ્ટાપદ ઉપર ચઢવાનો પ્રયત્ન કરતા તાપસો, ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજીને દેખવા માત્રથી પ્રતિબોધ પામ્યા તે તાપસોની સખ્યા પદરસોની હતી પદરસોમાના પાંચસો ઉપવાસને પારણે ઉપવાસ કરતા હતા બીજા પાચસો છટ્ઠને પારણે છટ્ઠ કરતા હતા અને ત્રીજા પાચસો અટ્ઠમને પારણે અટ્ઠમ કરતા હતા પારણામા પણ સુકા પાદડા વિગેરે ખાતા હતા, છતા પણ તે શ્રી અષ્ટાપદ ગિરિના એક ઉપવાસવાળા એક, છઠ્ઠાવાળા બે અને અઠ્ઠમવાળા ત્રણથી અધિક પગથીઆ ચઢી શકયા ન હતા તેઓએ જ્યારે ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજીને આવતા જોયા, ત્યારે તેઓને એમ જ થયું કે–'અમે તપથી કૃશ થયા છતાંયે ચઢી શકતા નથી, તો આ કેમ ચઢી શકશે?' પણ ભગવાન શ્રી ગૌતમસ્વામિજી મહારાજ તો સૂર્યના કિરણના અવલબનથી ચઢી ગયા આ જોઇને તરત પદરસો તાપસોને એમ થયું કે–'જેમનામા

આ તાકાત છે, આવા જે શક્તિસપન્ન છે, તેમની યોગ્યતામા કયી ખામી હોય ? એજ અમારા ગુરૂ, એજ અમારૂ શરણ' હવે આ પદરસો કાઇ પણ જાણતા હતા ? નહિ જ ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજી પધાર્યા, એટલે પદરસોએ પગે પડયા અને કહ્યુ કે–'આપ જ ગુરૂ ' ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજી મહારાજે કહ્યુ કે–'તમારા અને અમારા ગુરૂ મોજૂદ છે' પેલા તાપસો કહે છે કે–'તમારા પણ ગુરૂ છે ? એ કેવાક છે ?' એ કેવાકના વર્ણનમા માર્ગની પ્રાપ્તિ કરાવી ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજીની લબ્ધિ જોઇને પાચસેને કેવલજ્ઞાન થયું, પાચસેને રસ્તામાં કેવલજ્ઞાન થયું અને પાચસેને ભગવાનને સમવસરણમા જોઇને કેવલજ્ઞાન થયું ભગવાન્ શ્રી ગૌતમ-સ્વામિજીને જે જ્ઞાન થયુ નથી, તે એ પદરસોને થયું પદરસો શું જાણતા હતા તે બતાવો કઈ જ નહિ ! એમણે મહિમા જોયો અને એમ થયુ કે–'આત્મા શુદ્ધ હોય તોજ આ બને' કોઇ પૂછે કે–'તત્ત્વ શુ ?' તો કે–'તત્ત્વ ગુરૂ જાણે' વસ્તુને વસ્તુ તરીકે સમજે–જાણો તો બધા વિકલ્પો ઉડી જાય પેલા પંદરસો તાપસો વિકલ્પ કરે કે–'આ કોઈ જાદુગર, હીપનોટીસ્ટ, મેસ્મેરીઝમવાળો કે ઈંદ્રજાળીયો તો નહિ હોય !' તો શું થાય ? અજ્ઞાન ગમે તેટલુ હોય, પણ સમજવાની બુદ્ધિ હોય તો બધો ઉપાય થાય સત્પુરૂષો પ્રત્યે સદ્ભાવના હોવી, એજ ધર્મપ્રાપ્તિનો અમોઘ ઉપાય છે શ્રી વજ્રસ્વામિજી જાણતા બધુ, પણ એ વયમા ભાષા વગર બોલે શુ ? જ્ઞાની કહે છે કે–'તમે અનંતા માતપિતાને મૂકીને આવ્યા,–ભલે ઇચ્છાએ કે અનિચ્છાએ–પણ અનતાને રોવડાવીને આવ્યા !,

એ વાત ખરીને? જ્યા જ્યાથી આવ્યા, તે બધા રોયેલા કે નહિ? એ બધા આસુ ભેગા કરીએ તો ક્યાઇ માય ખરા? આમ ને આમ ગબડશો તો હજી અનતાને રોવડાવશો અને તમારે પણ રોવું પડશે. હજી એ ઇચ્છા છે? અનતાને રોવડાવવાનું અટકતું હોય, એ ખાતર આ ભવમા કદી એક બે જણ કે થોડા ભવમા થોડા રૂએ એથી શું? તમને માતપિતાની બહુ દયા, બહુ ભક્તિ આવતી હોય તો ઘણાને ન રોવડાવવા પડે એવી ક્રિયા કરો જમાનો એવો આવે છે, સ્થિતિ એવી કફોડી થતી જાય છે કે—વસ્તુનું જ્ઞાન નહિ પામો તો ધર્મમા રહેવુ મુશ્કેલ છે શ્રી જિનેશ્વરદેવનું શાસન મળવું બહુ દુર્લભ છે એ હાથથી ગયુ તો એના જેવી કમનસીબી એક પણ નથી તમારૂ જીવન વ્યર્થ વેડફાઈ જશે દુનિયાની દલીલો, તર્કોને આડે ન આવવા દો એવા તર્ક કરનારાને કહી દો કે–'ભાઈ! હાથ જોડીએ તને તુ જીત્યો અને અમે હાર્યા તું વિદ્વાન્ અને અમે મૂર્ખ પણ તુ તારે માર્ગે જા અને અમને અમારા માર્ગે જવા દે' નાહક તેની સાથે પચાતમા ન પડશો પરમતારક શ્રી દ્વાદશાગીને પામીને પણ અનતા ડૂબ્યા. કારણ? એક જ વાત પકડે એવી પકડે કે–જેથી માર્ગ જ ન પામે અને એમા ને એમા અટવાય શરૂઆતનો વિદ્યાર્થી પૂછે કે — 'માસ્તર એકડો આમ કેમ?–આમ કેમ નહીં?' માસ્તર કહે–'મેં જેવો લખ્યો તેવો શુદ્ધ' પેલો કહે કે–'ના, એમ તો નહિ શુદ્ધ, આમ નહિ પણ આમ જ થાય.'–આવાને માસ્તર પણ શું કહે? 'આમ એકડો કેમ થાય?'—એ કઇ પ્રશ્ન છે?

એનો જવાબ શો ? હજી પૂછે કે-'માસ્તર ! જરા આમ વાળુ તો ?' તો તો માસ્તર સમજાવે કે-'ભાઈ ! આમ નહિ પણ આમ વળાય'-પણ ઉઠાવીને એમ જ કહે કે-'હું તો આમ જ ઘુટીશ' માસ્તર કહે કે-'દુનિયા આખી આમ ઘુટીને ભણી છે, તું નવો વિદ્યાર્થી આવ્યો' છતા પેલો કહે કે-'દુનિયા ભલે ભણી, પણ હું તો આમજ ઘુટવાનો' આવાને માટે માસ્તર ઘેર જવા શિવાય બીજું કહે પણ શું ? તર્ક પણ બુદ્ધિ અને યુક્તિ પૂર્વકના હોવા જોઈએ, પણ યદ્દા-તદ્દા મ્હો-માથા વિનાના તર્કોનો અર્થ શો ? શ્રી વજસ્વામિને વૈરાગ્ય તો જન્મતા જ થયો, પણ વાચા નથી: સમજાવવાની શક્તિ નથી ' કરવું શું ? મનમા વિચારે છે કે-'મા મોહમા ન પડે-બાલ્યકાલના મોહમા ન ફસે, એ માટે રસ્તો કયો લેવો ?' રસ્તો શોધ્યો. ઉઉઉઉઉ, ઉઉઉઉઉ, કરવાનો એમણે માન્યુ કે-'રોઈશ તો પ્રેમ ઘટશે ' સમજે છે બધુ, પણ બોલે શી રીતે ? એ એવા રૂએ કે-ન પૂછો વાત મા એવી અકળાય કે-જેનો પાર નહિ એવુ એ રૂએ કોઈ પૂછે-'એમણે માતાને દુખી કરી ને ?'-'નહિ, દુખી કરવાની ભાવના ક્યા હતી' ? શું હતું ? એ જે હતું તે એ જાણે જે જે વાત આવે તેના સમાધાન, દરેક સયોગો, વસ્તુ અને યુક્તિ પૂર્વક વિચારો ! એકજ ન પકડી રાખો અહીં ને અહીં જ ઉભા રહેવાનો આગ્રહ ન રાખો. ઘાણીનો બળદ ગોળ ફરે, પણ એને ગોળ ફેરવવા માટે આખે પાટા બાધવા પડે ઉઘાડી આખે એ નહિ ફરે ચાલેજ નહિ ત્યારે ડાહ્યા ગણાતા માણુસો ઉઘાડી આખે એવું કેમ કરે,

કે જેથી ત્યાનો ત્યાજ રહે ? પાટા બધાઈ ગયા હોય, તે વાત જૂદી જો અહીં ને અહીં જ રહેવાનો આગ્રહ કરશો તો પ્રાપ્તિ નહિ થાય જેવો જીવ તેવો પ્રાપ્તિનો ક્રમ શાસ્ત્રકારે કહ્યો છે કોઇ ઉપદેશથી પામે, કોઈ વગર ઉપદેશથી પામે અને કોઈ વૃક્ષાદિ નિમિત્તોના યોગે પામે! એક બીમારને જોઇને પાચને વૈરાગ્ય આવે, પાચને કપારી થાય, પાચને ઉલટી થાય, પાચને દુઃખ થાય, પાંચને તાવ આવે પચીસ માણસમા આ રીતે પાચને જૂદુ જૂદુ થાય આ સંયોગે જેવા જેવા જીવ તેવી તેવી અસર કરી શ્રી શાલિભદ્રનો જીવ રબારી, એ પણ રોયો, મા પણ રોઇ, પાડોશી પણ રોયા, રોણુ બધાનું જૂદુ ખીર બની, મા બહાર ગઇ, માસખમણના તપસ્વી મુનિ પારણાની ભિક્ષા માટે ગોચરી નીકળેલા આવતા દેખ્યા, ભાવના ફરી, મુનિને જોવાથી એ વખતે અશુભ કર્મ ખસ્યું અને એના પુણ્યના પ્રાગ્ભારનો ઉદય થયો. મુનિને દેખીને એને એ થયુ અને કેટલાક એવા પણ હોય છે કે–મુનિને જોઇ અપશુકન માની, મુડીઆ માની, મારવા દોડે કારણ ? જેવી આત્માની યોગ્યતા! મગમા પણ કાગડુ હોય છે એ એવું હોય કે–'લાખ મણ લાકડા બળે, વરસો સુધી સળગે, પાણી બળી જાય, એ કાગડુ બળીને રાખ થાય તે ભલે, પણ પાકે નહિ' કારણ ? યોગ્યતાનો અભાવ. આથી વસ્તુની યોગ્યતા–અયોગ્યતા તપાસીને પરિણત થવુ જોઇએ તોજ સત્યાસત્યની પરીક્ષા થઇ શકે અન્યથા પરીક્ષકશક્તિ આવી શકતી નથી વિચારો કે–શ્રી અતિમુક્ત મુનિવરની માતાએ કેવી પરીક્ષા કરી ?

એટલું પૂછ્યુ કે-'તુ શું સમજ્યો?' શ્રી અતિમુક્તે કહ્યુ કે-'માતા ! જે સમજ્યો તે કહી શકતો નથી ભગવાન્ કહે છે કે-સસાર પાપ છે!'-આટલું સાભળી માતા કહે છે કે-'ધન્યોઽસિ'-'તુ ધન્ય છે કે-આટલી નાની વયમા સમજ્યો અને છોડવાને સજ્જ થયો' માતાને એમ થયુ કે-'રખે મારા બાલકની ભાવના ફરી જાય, માટે હવે તો અહીં રાખવા કરતા ત્યા રાખવો સારો' આનું નામ પરીક્ષક માતા! એ પુણ્યવતી માતાએ વિચાર્યું કે-' ભગવાને સસારને પાપ રૂપ કહ્યો, એ વાત મારા બાળકને જચી અને હું કમતાકાત કે હજી સુધી તજી નથી શકતી ' શ્રાવકના કુલમા જન્મેલા પગ તળે કીડી આવે તો બૂમ મારી ઉઠે, કોઈને મરતા દેખે તો ધ્રુજે, પણ એજ મોટો થાય, લોભીઓ થાય, અનાજનો વેપારી થાય, એ વખતે કેટલાય જીવો પગ નીચે આવતા હોય, પણ નઠોર બની જાય કારણ કે-પાપનો સહવાસ થયો! અતિમુક્તની માતાએ નક્કી કર્યું કે-'હવે તો ત્યા મૂકવામા જ બાલકનું કલ્યાણ છે' આ માતા પરીક્ષક કે અપરીક્ષક? આજે તમે જેટલો બોજો કલ્યાણાર્થી આત્માપર નાખો છો, તેટલો બોજો વાલી કે વડિલ પર નથી નાખતા, એ ભૂલ થાય છે પૂર્વના પાપોદયથી દુર્ગુણ આવે તે વાત જૂદી છે, બાકી બાળકમાં દુર્ગુણ આવે, એ ગુન્હો માતાપિતાનો ગ ણાય માબાપના દુર્ગુણ ન આવવા દેવાના પ્રયત્નો હોય, તે છતા બાળકમા દુર્ગુણ આવે તો છોકરાના પૂર્વના પાપોદયને મનાય, પણ માબાપનો તેવો પ્રયત્ન ન હોય તો પાપોદય હોવા છતા પણ, એ દુર્ગુણો માટે માબાપ ગુન્હેગાર છે-

જવાબદાર છે યોગ્યતાના પ્રમાણુમા પ્રાપ્તિ અને એ પ્રમાણુમા વર્તન પરિણામ, ભાવના, વય, સ્થિતિ અને સયોગના પ્રમાણુમા પરીક્ષા હોય! અને એમ વર્તે તોજ વાલી વાલીરૂપ રહી શકે છે આપણો મુદ્દો ક્યા હતો? એજ કે-આઠ વર્ષનો બાળક શું સમજે?, આ જાતની શકા પરલોકના માનનારાને તો નજ થાય પરન્તુ આ બધુ લઘુકર્મી આત્માઓ જ આચરી તો ઠીક પરતુ સમજી પણ શકે છે આટલા માટેજ આપણે જયવીયરાયની-પ્રાર્થનાસૂત્રમાની રોજ શ્રી વીતરાગદેવ પાસે સાધુ અને શ્રાવક દ્વારા કરાતી માગણીઓ સબધી વિચારી રહ્યા છીએ

[૧૬]

જેની ચરણસેવા તેની આજ્ઞા માનવાની કે નહિ?

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શિલાકસૂરિજી મહારાજા, મગલાચરણ કરતા ફરમાવી ગયા કે-'આ શાસન જયવતુ વર્તે છે, કારણ કે-એમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી, તેમજ એક પણ સદ્‌વિચારનો ઈન્કાર નથી એના સિદ્ધાંતો અનેક અપેક્ષાએ એવા સિદ્ધ થયેલા છે કે-તેની સેવા કરનારા આત્માએ કર્મમલથી રહિત થઈ મુક્તિપદે જઈ શકે એટલાજ માટે એ શાશ્વત્ છે અને માટેજ એ અનૂપમ છે અને એથીજ સઘળા શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેલુ છે એવુ આ તીર્થ જયવતુ વર્તે છે એ તીર્થમા આચારની મૂખ્યતા ખાસ કરીને માનવામા આવેલ છે એ આચારનું સપૂર્ણ પાલન, ધૂનન (ત્યાગ) વિના થઈ શકતું નથી' એ ધૂનન થવાની હદે પહોચવા અથવા ધૂનનને ધૂનન તરીકે સમજી શકીએ માટે વચમા પ્રાર્થનાસૂત્ર લાવ્યા છીએ વીતરાગ પાસે રોજ જે પ્રાર્થના કરીએ, જે વસ્તુની રોજ યાચના કરીએ, તે બરાબર સમજાય-એ ભાવના હૃદયમા દૃઢ થાય, તો ધૂનન કરવુ સ્હેલુ થાય એ પ્રાર્થનાસૂત્રની વિચારણામા "भवनिव्वेओ" થી લઈને "तव्वयणसेवणा" સુધી વિચારી ગયા सुहगुरुजोगो । શુભ ગુરૂનો યોગ બધી વસ્તુને ટકાવનાર છે એ શુભગુરૂનો યોગ મળે પછી— 'तव्वयणसेवणा' એટલે કે-એ શુભગુરૂના વચનની સેવના, "आभवमखंडा" એટલે કે-આ સસારમા રહું ત્યા સુધી

અખંડિત હો! અહીં સુધીની આ પ્રાર્થનાને અગે સામાન્ય રીતે કહેવા જોગુ કહેવાઇ ગયુ ક્રમસર આ કાર્યવાહી કરતા, અખડપણે શુભ ગુરૂની સેવા કરવાના યોગે ગુણો પમાય, સસાર છૂટે અને આ ભવે જ મોક્ષ મળે તો તો કાઇ બાકી રહેતું નથી પણ બધા જીવો તદ્‌ભવ મુક્તિગામી ન હોય, એને માટે બાકી રહે છે પ્રાર્થનાના યોગે શુભ ગુરૂનો જોગ મળ્યો, અખડપણે એના વચનની સેવા થાય, ક્ષપકશ્રેણિ આવે, કેવળજ્ઞાન થાય અને મુક્તિ મળી જાય તો તો કાઈ બાકી રહેતું નથી, પણ ન થાય તો? ત્યા કહે છે કે –

" वारिज्जइ जइ वि नियाण–बधण वीअराय तुहसमए।
तह वि मम हुज्ज सेवा, भवे भवे तुम्ह चलणाण ॥ "

*

હે વીતરાગ! જો કે તારા શાસનમા નિયાણું બાધવુ વારેલુ છે,–(નિયાણાનો નિષેધ છે)–તોપણ હુ તો નિયાણું કરૂ છુ કે–(માગુ છુ કે)–તમારા ચરણોની સેવા મને ભવે ભવે હોજો! (મળજો)'

*

સૂત્રકાર કેટલા બધા ઉપકારી છે એ શોચો. ભવાતરમા અમૂક ચીજની માગણી તો કરાવે છે, પણ લૌકિક બીજી જાતિની માગણી કરતા ન થાય, માગણીનું સ્વરૂપ સમજે ને માગણી નિયાણાના રૂપમા ન ઉતરી જાય, એની કેટલી કાળજી રાખે છે? પહેલાજ કહી દીધુ કે–હે વીતરાગ! તારા શાસનમા નિયાણું કરવાનો નિષેધ છે'–ધર્મ ક્રિયાના ફલ તરીકે વિષયાદિકની વાસનાથી પૌદ્‌ગલિક પદાર્થની માગણી, એનું નામ નિયાણું એ નિયાણું ધર્મને

દૂષિત કરનારૂ છે જે વસ્તુની પ્રાપ્તિ કરવાની છે, તે નિયાણુા દ્વારા ન થાય પૌદ્ગલિક સુખની અભિલાષા, ઈચ્છા અને આશા-એને જ્ઞાનીએ નિયાણાની કોટિમા મૂકેલ છે એ નિયાણાનો શ્રી વીતરાગદેવના શાસનમા નિષેધ છે.-હે દેવ ! તું તુષ્ટમાન થઈને-'આ આપ અને તે આપ'-એ બધું આ શાસનમા નથી, એ વાતને સ્પષ્ટ કરે છે 'હે વીતરાગ ! તારા શાસનમા નિયાણું બાધવું વારેલું છે-(મના છે)-તોય હું નિયાણું કરવાનો પણ મારૂ નિયાણું, જેને આપ નિયાણું કહો છો તેવું નથી આપે ના પાડયા છતા હું નિયાણું કરવાનો તેમા આપની આજ્ઞાનો ભગ નહિ પણ પાલન છે કારણ કે-હું જે માગુ છુ તેનો આપના આગમમા નિષેધ કરેલો નથી એ માગણી નિયાણા રૂપ જ નથી હે ભગવન્ ! હું માગુ છુ તે,-દેખાવમા નિયાણું ભલે હો-પણ વસ્તુત એ નિયાણું કહેવાતું નથી ! માટે જો કે નિયાણાનો નિષેધ છે, તો પણ હું તો માગણી કરૂ છું કે-જ્યા સુધી મારો સસાર હોય—હું સસારમા રહું, ત્યા સુધી મને હે નાથ ! તારા ચરણની સેવા ભવે ભવે હો !'-આ માગણીમા કાઇ પૌદ્ગલિક અભિલાષા છે ? નહિ જ એ સેવાપ્રાપ્તિ માટે ઉત્તમ કુળ, ઉત્તમ દેશ, ઉત્તમ જાતિ અને ઉત્તમ સામગ્રી મળે એનો ઇન્કાર નથી માગણી કરતા એવી શીખો કે-એમા બધુ આવી જાય, બધું સમાઇ જાય માગણી કરતાએ ન આવડે, તો એના જેવી બીજી મૂર્ખતા કયી ? માગણી એવી કરવી જોઇએ કે-જેમા બધુ આવી જાય. શ્રી જિનેશ્વરદેવની સેવા માગી, એમા આર્ય દેશ, આર્ય જાતિ, આર્ય

કુળ-એમાએ શ્રાવક કુળ, એ બધું આવી જાય કે ! નહિ ? પણ દુન્યવી સાહ્યબી માગે તો નિયાણું થઇ જાય શ્રી જિનેશ્વરદેવની ચરણસેવા માગી એટલે પરોક્ષત બધુ આવી ગયું સેવા એટલે શું ? સેવા માત્ર તિલક કરવાથી નહિ, પણ આજ્ઞા પણ લેગી ! તિલક કરે અને આજ્ઞાથી આઘો રહે તો ? આજ્ઞામા મતિકલ્પનાનો આરોપ કરવો તે ન ચાલે ચરણસેવામા આજ્ઞાની સેવા તો બેઠેલી જ છે ચરણ-સેવા માગનારને તેની આજ્ઞા માન્ય હોય કે નહિ ? જેની આજ્ઞા કલ્યાણ કરનારી હોય, તે માન્ય ન કરવાનું કારણ ? આજ્ઞા માનવી ન હોય તો તેની પૂજા શા માટે ? જેના વચન પર-કથન પર-હુકમ પર, પ્યાર ન હોય તેની સેવા શું કામ ? સેવા કરનારાને મન તો આજ્ઞા પહેલી ! બધુ પછી, પણ આજ્ઞા પહેલી આજ્ઞાએ ન જચે તો કહી દેવું કે-'ભગવાનની આજ્ઞા પ્રત્યે પ્રેમ નથી ' આજ્ઞાના પ્રેમ વિના જે કોરી પૂજા માત્રથી જ પોતાને શ્રી જિનેશ્વરદેવનો પૂજારી કહેવડાવવા માગે છે, તે સાચો પૂજારી નથી પણ વસ્તુત ઢોગી છે ! લોક જાણે કે-'આ તો શ્રી જિનેશ્વરદેવની પૂજા કરે, એટલે આજ્ઞાનું કેટલુયે પાલન કરતો હશે ' પણ જ્યારે એ પૂજા કરનારો આજ્ઞા ન માને, આજ્ઞાથી ઉલટુ કરે, તો કહે કે-'સેવાના નામે, દુનિયાને એ ઠગે છે ' જેના ચરણની સેવા માગીએ એની આજ્ઞા તો રોમ રોમ ઠસેલીજ હોય ! એ નિશ્ચય જ હોય કે-'શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા તો કેવલ કલ્યાણને માટે જ છે આ નિશ્ચય થઈ ગયા પછી તો મતિ કલ્પનાનો આપોઆપ નાશ થાય મતિકલ્પનાને સ્થાન મળે

જ નહિ સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા ડગલે ડગલે વિચાર કરે કે-'આજ્ઞા વિરૂદ્ધ તો કાઇ નથી થતુ ને ?' વિરૂદ્ધ થતું દેખાય તો પસ્તાય, ભૂલની માફી માગે પણ આ બધુ બને કયારે ? આખુ જીવન સમર્પિત થાય ત્યારે ને! પણ જ્યા 'હુ' અને 'મારૂ' હોય ત્યા કામ ચાલે નહિ જ્યા એની આજ્ઞા-ત્યા 'હુ' અને 'મારૂ' જ્યા એની આજ્ઞા નહિ-ત્યા 'હુ' અને 'મારૂ' નહિ જ જ્યારે આ સ્થિતિ આવશે, ત્યારે તમારામા અનુપમ ઉદારતા આવશે એ ઉદારતામા આખી દુનિયા સમાઇ જાય છતા તેમા પણ મર્યાદા તો ખરી જ સમ્યગ્દૃષ્ટિની ઉદારતામા ઔચિત્યનો ભગ હોય જ નહિ આજે કહેવાય છે કે—'કોઇને પણ નમસ્કાર કરવા જેટલી ઉદારતા શું કામ ન રાખવી ?'—પણ એવી ઉદારતા સમ્યગ્દૃષ્ટિથી નજ સેવી શકાય, કારણ કે—તેથી ઘણા જ અનર્થો થવાનો સભવ છે યોગ્યતા મુજબજ નમસ્કાર હોય "इच्छामि खमासमणो"-જેવા સૂત્રનો સર્વત્ર ઉપયોગ ન જ થાય અને જો થાય તો તે સૂત્રની આશાતના કરવા બરાબર છે સમ્યગ્દૃષ્ટિની ઉદારતામા સ્થાન સર્વેને હોય તેમજ દુષ્ટ બુદ્ધિ કોઇ પણ પ્રત્યે નજ હોય, પણ પ્રદાન તો યોગ્યતા મુજબ અને યોગ્ય રીતિએજ હોય ! હૃદય વિશાલ હોય, સકુચિતતા ન હોય, પણ આજે જે વિશાલતાની વાતો ચાલી રહી છે તે નહે નહિ કહેવુ કે-'બધા ભાઇઓ છીએ, મિત્રો છીએ અને અમને પરસ્પર પ્રેમ છે પણ એનો અર્થ અમે બધામા ભેળા છીએ એ નજ થયો જોઇએ !' કોઈનું પણ ભૂડુ કરવાની ભાવના નથી-એ

વાત સાચી, પણ એનો અર્થ એ નથી કે-સર્વને સલામ જ ભરવી જોઇએ! સહવાસમા આવનારને એમ તો લાગવુજ જોઇએ કે-આ અયોગ્યના પૂજારી નથી જ એક પણ અયોગ્ય વસ્તુને અહીં સ્થાપન મળી શકે તેમ નથી અયોગ્યને સલામ ભરવાથી તો એ વધુ અયોગ્ય બને છે અને જેનું ભલુ કરવા માગીએ છીયે તેનું આપણા હાથે જ બુરૂ થાય નોકરના ભલા માટે શેઠે નોકરને નોકર તરીકે જ સાચવવો જોઇએ, નહિ તો કદાચ નોકરને દુર્બુદ્ધિ જાગે અને ઉલટુ નોકરનું ખરાબ થાય અર્થાત્-શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા જેના અ તરમાં ઉતરી જાય, તેનામા પરના શ્રેય માટે સર્વસ્વનો ભોગ આપવાની અનુપમ ઉદારતા હોય, પણ તે ઉદારતા એવી તો ન જ હોય કે જેથી પોતાનું અને પરનું-એમ ઉભયનું અહિત થાય માટેજ સમ્યગ્દૃષ્ટિ, દેશવિરતિ કે સર્વવિરતિ આત્મા રોજ પ્રભુને એજ પ્રાર્થે છે કે—'જ્યા સુધી સસાર રહે ત્યા સુધી શુભ ગુરૂના યોગ સાથે તેમના વચનની સપૂર્ણ સેવા મળો તેમજ હે ભગવન્! ભવે ભવે તારા ચરણની સેવા મળો!'

[૧૭]

<u>લોકવિરૂદ્ધ અને લોકવિરોધનો તફાવત-</u>

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજ, મંગલાચરણ કરતા ફરમાવી ગયા કે–'આ શાસન સદા જયવતુ વર્તે છે, કારણ કે–એમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી તેમજ એમા એકે એક યોગ્ય વિચારનો સદ્ભાવ છે માટે જ એ શાશ્વત્ છે એનો અભાવ કોઈ પણ કાળે નથી ભલે અમૂક ક્ષેત્રે થાય, તે પણ ભરત અને ઐરવત એમા જ મહાવિદેહમા તો સદાયે શાસન છેજ ત્યા તો સદાયે ચોથો આરો છે ત્યા જૂદા જૂદા આરા નથી ત્યા કોઇ કાળ એવો ન આવે કે–જે કાલમા શાસન ન હોય, માટે શાશ્વત્ છે અને એથી જ અનુપમ છે કારણકે–એની જોડીમા ઉભી રહે એવી કોઈ ચીજ નથી માટેજ તે શરૂઆતમા જ સઘળા શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેલું છે માટે જ આ શાસન સદાય જયવતુ વર્તે છે એ શાસનમાં–તીર્થમા આ ચારની મૂખ્યતા છે' એ આચારમા ઘણી ઘણી કઠીનતા છે એનું વર્ણન કરીએ તે પહેલા, આપણે હમેશ શ્રી જિનેશ્વરદેવ પાસે જે ભાવના વ્યક્ત કરીએ છીયે, રોજ જે વસ્તુની માગણી કરીયે છીયે, તે જો બરાબર દૃઢ થઇ જાય, તો જે આચાર જીવનમા બરાબર ઉતારવા માગીએ છીએ, તે સ્હેલાઇથી ઉતરી શકે માટે તમે અને અમે રોજ શ્રી વીતરાગદેવ પાસે જે વસ્તુ માગીએ છીયે, તેની વિચારણા કરી રહ્યા છીયે. એ માગણી પ્રાર્થનાસૂત્રમા (જયવીયરાયમા)

છે, જે આપણે રોજ શ્રી વીતરાગદેવ પાસે બોલીયે છીયે. આગળની વસ્તુ ગણાવી ગયા પ્રથમ તો ભવનો નિર્વેદ એ ટકાવી રાખવા માટે માર્ગાનુસારિતા એ ટકી રહે માટે ઈષ્ટફળ સિદ્ધ એમા કોઈ જાતનો વાંધો ન આવે માટે લોગવિરૂદ્ધચ્ચાઓ એટલે લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ નિન્દાદિ લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ. નિંદાદિ કાર્યોને શાસ્ત્રમા લોકવિરૂદ્ધ તરીકે ગણાવવામા આવેલ છે તેનો ત્યાગ "લોગવિરૂદ્ધચ્ચાઓ" –આ સૂત્રપદ કયી વસ્તુનો ત્યાગ સૂચવે છે, એ બરાબર વિચારો શાનો ત્યાગ છે?, એ બરાબર સમજો લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ અને લોકવિરોધનો ત્યાગ, એ એમા ભેદ પડે કે નહિ? કઈ ભેદ જણાય છે? લોક જેનો વિરોધ કરે એનો ત્યાગ કે નિયત થયેલા લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ? આખી વસ્તુ ફરી જાય છે 'લોકવિરૂદ્ધ' અને 'લોકવિરોધ'–એ બેમા રહેલા મુદ્દાના ભેદને સમજો લોક જેનો વિરોધ કરે, તે કાર્યનો ત્યાગ નહિ–પણ જે કાર્ય લોકમા વિરૂદ્ધ હોય તે કાર્યના ત્યાગ છે શાસ્ત્ર કહે છે કે–ધર્મીએ લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ કરવો જોઇએ, પણ નહિ કે સામાન્ય લોક જેનો જેનો વિરોધ કરે, તે સર્વેનો ત્યાગ કરવો અત્યારે તો એમ મનાય છે કે–ગમે તેવો લોક જેનો જેનો વિરોધ કરે, તેનો ત્યાગ કરવો, પણ એમ નથી કારણ કે–લોક એક સ્થિતિવાળો નથી કોઈ આનો વિરોધ કરે, તો કોઈ એનો વિરોધ કરે ક્ષણમા આનો વિરોધ, તો ક્ષણમા એનો વિરોધ. હવે એ અર્થ લઇને જો ત્યાગ કરવાનું કહે, તો તો કોઇપણ આત્માને ધર્મમા સ્થિર કરી શકાય જ નહિ અર્થ એ છે

કે-લોકવિરૂદ્ધ એટલે સમજુ લોકમા જે જે કાર્ય નિંદ્ય હોય તેનો ત્યાગ લોકવિરૂદ્ધ કાર્યો નિયત થયેલા છે અને એ આપણે જોઈ પણ ગયા છીએ જો એ પ્રમાણે ન હોય તો પાચ આદમી આનો વિરોધ કરે અને પાચ આદમી એનો વિરોધ કરે, તો પરિણામ શુ આવે ! જો એમ લોકવિરોધનો ત્યાગ હોય, તો ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવને જેમ જિન કહેનારા હતા, તેમ વિપરીત કહેનારા પણ એમનીજ હયા તિમા પણ હતા કે નહિ ? અને હતા તો ભગવાનને છોડી દેવા ? ભગવાનની મૂર્તિને જેમ માનનારા પણ છે, તેમ નિંદનારા પણ છે, તો શું જિનમૂર્તિની પૂજા છોડી દેવી ? લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ, એનો અર્થ એ નથી કે-'લોક જેનો જેનો વિરોધ કરે, તેનો તેનો ત્યાગ કરવો !' જેમ લોકવિરૂદ્ધ ત્યાજ્ય ગણાય છે, તેમ જો લોક જેનો જેનો વિરોધ કરે તે સર્વનો ત્યાગ એમ મનાય, તો તો કોઇ પણ આત્મા આ સસારમાથી મુક્તિને સાધી શકે જ નહિ. પહેલો ભવનિર્વેદ: એને ટકાવવા માર્ગાનુસારિતા એને ટકાવવા ઈષ્ટફળ સિદ્ધિ અને એને બાધા ન આવે એટલા માટે લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ

(પ્રશ્ન૦ લોકવિરૂદ્ધ એટલે શુ ?)

લોક જેનો વિરોધ કરે તેનો ત્યાગ નહિ, પણ લોક વિરૂદ્ધનો ત્યાગ વિરૂદ્ધ કાર્યો તો નિયત છે રોજ નવા નવા નક્કી કરવાના નથી નિયત થયેલ લોકવિરૂદ્ધ કાર્યો ધર્માત્મા ન આચરે, પણ દિ ઉગ્યે લોક ઉત્તમ કાર્યોમા જે નવો નવો વિરોધ કરે, તેને ત્યાગવાનો ધર્માત્મા વિચાર પણ ન કરે. ગાડરીયા પ્રવાહને આધીન થવાનું હોય જ નહિ વિરૂદ્ધ અને

વિરોધના ભાવને તથા ભેદને મમજો લોક તો ફાવે ત્યાં, ફાવે તેનો વિરોધ કરે લોકવિરૂદ્ધ થતા કાર્યોને ધર્માત્માએ જેમ પ્રાણાતે પણ ન સેવવા જોઇએ, તેમજ લોક જે નવો નવો વિરોધ કરે તેથી ભય પામીને ધર્માત્માએ પ્રાણાતે પણ કરણીય કાર્યોનો ત્યાગ નજ કરવો જોઇએ શાસ્ત્રમા સ્થલે સ્થલે લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોની ગણના કરવામા આવી છે ધર્માત્મા એનો ત્યાગ કરવાની પૂરી કાળજી કરે અને તેનો ત્યાગ કરી પોતાના ધર્મસાધનાના માર્ગને નિષ્કટક બનાવે

(પ્રશ્ન૦ પાપની નિંદા ન કરે ?)

દોષને કાઢવાનો પ્રયત્ન તે વસ્તુત કોઈની નિંદા જ નથી ભલે તે સ્વની કે પરની હોય. જનતાના ભલા માટે એક અયોગ્ય આદમીની જાણ કે પીછાણ કરાવવી પડે, ત્યા પણ શાસ્ત્રે નિંદા નથી કહી કુદેવથી બચાવવા—કુદેવના પાશમા કોઈ ન ફસે માટે કુદેવનું વર્ણન કરવુ પડે તેમા, તેમજ કુગુરૂ કે કુધર્મના પાસામા કોઈ ન ફસે માટે તેનું બ્યાન કરવું પડે તે નિંદા નથી કારણકે—એ જનતાના ભલા માટે છે જગતના ભલા માટે ખોટાને ખોટા તરીકે બતાવવુ તે નિન્દા નથી પોતાના દોષને દોષ તરીકે ઓળખી કાઢવાનો પ્રયત્ન તે નિન્દા નથી પારકાના દોષને દોષ તરીકે ઓળખી, સમય આવે ત્યારે કહીને કઢાવવા પ્રયત્ન કરવો, તે કાઈ નિન્દા નથી !

(પ્રશ્ન૦ છાપાઓમા નિંદા આવે છે એનું શું ?)

પેટભરા પત્રકારોની તમે વાતજ ન કરો. સેવા

પત્રકારોએ પોતાના પત્રકારત્વને લજાવ્યુ છે એવાં છાપાઓનો પ્રચાર, એ સમાજમા શ્રાપરૂપ છે. જેઓને સત્યાસત્ય તપાસવાની દરકાર નથી, જેઓએ પોતાના પેટ માટે પાપનો ભય તજ્યો છે અને જેઓ કેવલ સ્વાર્થની સાધનામા જ સજ્જ છે, તેઓ તરફથી સત્ય વસ્તુનાપ્રચાગની આશા રાખવી, એ આકાશકુસુમની આશા રાખવા જેવુ છે જ્યા સુધી જનતા પોતાનો ધર્મ ન સમજી જાય, ત્યા સુધી પાપાત્માઓ પોતાની અધમાધમ વૃત્તિને પોષવામા કદીજ પાછા પડે તેમ નથી, એ વાત નિશ્ચિત થઇ ચૂકેલીજ છે

અસ્તુ આવો હવે પ્રસ્તુત વિષય ઉપર એ વાત સ્પષ્ટજ છે કે–નિંદાદિક લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ કરવાનો, પણ અજ્ઞાન લોક જેનો જેનો વિરોધ કરે એનો ત્યાગ નહિ!

શ્રી રામચદ્રજી અને સીતાનું વૃત્તાત-

લોકના વિરોધથી મુંઝાઈને સત્યનો ત્યાગ કરવાનું પરિણામ કેવું ખરાબ આવે છે અને એનાથી સત્યને કેટલી હાની થાય છે, એ વસ્તુ શ્રી રામાયણમા આવશે છતા આ વાત ટુકામા આજ પ્રસગે કહી દઉં —શ્રી સીતાજીની સપત્નીઓ, કે જે ઇર્ષ્યાળુ અને માયાવી હતી, તેઓએ શ્રી સીતાજીને કહ્યુ કે–" રાવણ કેવા રૂપવાળો હતો તે ચીતરીને બતાવો " ઉત્તરમા શ્રી સીતાજીએ કહ્યું કે–" મેં રાવણનું સર્વ

અગ જોયું નથી, માત્ર તેના ચરણોજ જોયા છે તેને હું શી રીતે ચીતરૂ ?" આ સાભળીને તે માયાવિની સપત્નીઓએ કહ્યુ કે—"તેના ચરણોને પણ તમે ચીતરો, કારણ કે—તે જોવાની અમને ઇચ્છા છે " આથી પ્રકૃતિએ કરીને સરલ શ્રી સીતાદેવીએ રાવણના ચરણોને આલેખ્યા બસ, હવે બીજુ જોઇએ શું ? ધારેલી ધારણાની સફલતા કરવા માટે જોઈતું સાધન મળી ગયું સ્વાર્થી અને પ્રપચી આત્માઓની દશાજ ભયકર હોય છે મળેલા સાધનનો દુરૂપયોગ કરવાની કળામા કાંઈ તે ઓછી ઉતરે તેમ ન હતી. સીધીજ તે વાત શ્રી રામચદ્રજી પાસે મૂકી અને સ્પષ્ટ શબ્દોમા બોલી નાખ્યું કે—

" × × × ×, × × × × ।
रावणस्य स्मरत्यद्या–प्यसौ सीता तव प्रिया ॥ १ ॥

*

सीतास्वहस्तलिखित, रावणस्य क्रमद्वयम् ।
पश्यैतन्नाथ ! जानीहि, सीता तस्यैव नाथते ॥ २ ॥ "

*

'હજુ સુધી પણ હે નાથ ! આપની પ્રિયા આ સીતા રાવણનું સ્મરણ કરે છે સીતાએ પોતાના જ હસ્તે આલેખેલા ચરણદ્વયને આપ જૂઓ અને જાણો કે-સીતા તે રાવણને જ નાથ તરીકે માને છે'

*

આ પછી તે સપત્નીઓએ પોતે ઉપજાવી કાઢેલા દોષને પોતાની દાસીઓ દ્વારા લોકમા પ્રકાશિત કર્યો અને લોકમા અફવા ચાલી એ અફવાથી

બુદ્ધિમાનોના હૃદય ઉપર પણ અસર થઈ ગઈ અને ઠેઠ શ્રી રામચદ્રજી સુધી વિનતિ કરવા આવ્યા પણ રાજતેજની આગળ બોલવુ કઠીન છે રાજતેજથી કપતા તેઓને અભય આપી, શ્રી રામચદ્રજીએ તેઓને હિતકર વાત કહેવાની છૂટ આપી છૂટ પામીને તે આગેવાનો પૈકીના એક મુખ્ય આગેવાને કહ્યુ કે-"હે સ્વામિન્ ! ન કહેવા લાયક વાત પણ કહેવી પડે છે કે-આટલા દિવસ સુધી રાવણને ત્યા રહેલા સીતાજી દૂષિત કેમ ન હોય ? જે વાત યુક્તિથી ઘટી શકતી હોય, તે અવશ્ય માનવી જોઇએ માટે આથી રાજ્યને કલક ન લાગે તે પ્રમાણે આપે કરવુ જોઇએ ' એ વખતે શ્રી રામચદ્રજીએ આવેલા નગરના આગેવાનોને યોગ્ય શબ્દોમા સાત્વન આપ્યું અને શ્રી રામચદ્ર જેવા રાજાએ પણ નિર્ણય કર્યો કે-'સીતાનો ત્યાગ કરવો ' જૂઓ-આ લોક અને લોકનો વિરોધ શું કામ કરે છે ? આ લોકે માનેલા વિરોધના ત્યાગથી કયું પરિણામ આવે છે તે જૂઓ શ્રી રામચદ્રજીને તેવા નિર્ણય ઉપર આવેલા જોઇને, શ્રી લક્ષ્મણજી કહે છે કે-'લોકની વાણીથી આપ સીતાજીને ન તજો, કારણ કે-સુખના બધ વિનાનો લોક તો મરજી મુજબ અપવાદને બોલનાર છે સારા રાજ્યમા શાતિપૂર્વક રહેનારો લોક પણ જો રાજદોષને ગ્રહણ કરવામા તત્પર હોય, તો તે રાજાઓ માટે શિક્ષા કરવા યોગ્ય છે અને તેમ ના હોય તો ઉપેક્ષા કરવા યોગ્ય તો છેજ "

આ પ્રમાણે શ્રી લક્ષ્મણજીએ કહેવા છતા પણ, શ્રી

રામચદ્રજી શ્રી સીતાજીનો ત્યાગ કરવાના પોતાના વિચારો જ્યારે નથી ફેરવતા અને સેનાપતિને-'સીતાને અરણ્યમા તજી આવો'-આવી આજ્ઞા કરે છે, ત્યારે શ્રી લક્ષ્મણજી રોતા રોતા પગમા પડીને શ્રી રામચદ્રજીને વિનવે છે કે-'મહાસતી સીતાજીનો આ ત્યાગ ઉચિત નથી' આ વિનતિના ઉત્તરમા શ્રીરામચદ્રજી તરફથી જવાબ મળ્યો કે-'હવે તારે કાંઈપણ બોલવુ યોગ્ય નથી' આથી શ્રી લક્ષ્મણજી શ્યામ મુખે રૂદન કરતા પોતાના સ્થાન ઉપર ચાલ્યા ગયા આ પછી શ્રી રામચંદ્રજીએ 'કૃતાત વદન' નામના સેનાપતિને આજ્ઞા કરી કે-'સીતાને શ્રી સમેતશિખરજીની યાત્રાનો દોહદ છે, માટે એ બ્હાનાથી તેને વનમા લઇ જા' સેનાપતિ તો આજ્ઞાને આધીન એનું હૃદય કપે છે, પણ કરે શું? આજ્ઞાનો અનુચર સીતાજીને તીર્થયાત્રાને બ્હાને રથમા બેસાડીને લઇ જાય છે દુર્નિમિત્તો અનેક થવા છતા પણ શ્રી સીતાજી શકારહિતપણે રથમા બેસી, ઘણે દૂર પહોચી ગયા એક ભયકર અરણ્યમા રથ આવી પહોચ્યો સેનાપતિ પણ વિચારમગ્ન અવસ્થામા ઉભો રહ્યો, કારણ કે-શ્રી સીતાજીને રથમાથી ઉતારે કોણ? સેનાપતિથી બોલી પણ શકાતું નથી શું કહે? પોતે મુંઝાય છે અન્યાય થાય છે, એમ સમજે છે-પણ રામચદ્રને કહે કોણ? લક્ષ્મણ જેવાનું ન માન્યું, એ રામચદ્રને કોણ કહી શકે? પોતે આઘે ઉભો રહીને રૂએ છે એ જોઇને સીતાજી પૂછે છે કે-'ભાઇ! છે શું?' સેનાપતિ કહે છે-'દેવી! રામચંદ્રજીનો હુકમ છે કે-આપનો અહીં ત્યાગ કરી આવવો' આ સાભળી સીતાને મૂર્છા આવે છે

આઘાત થાય છે તકલીફ ઘણી થાય છે પોતે ગર્ભવતી છે પછી મૂર્છા વળે છે ત્યારે કહે છે કે–કેવો અન્યાય! પરીક્ષા વિના દડ ? હે સેનાપતિ! તુ જઈને કહેજે કે–વગર પરીક્ષાએ દડ દેવો, એ તારા જેવા રઘુવશમા પેદા થયેલા વિવેકીને છાજતુ નથી પણ એ દોષ તારો નથી, મારા કુકર્મનો છે. પણ એક સદેશો તુ જરૂર આપજે કે–" **ખલ પુરૂષોની વાણીથી જેમ મારો ત્યાગ કર્યો, તેમ મિથ્યાદષ્ટિની વાણીથી જિનધર્મનો ત્યાગ ન કરશો** " બસ! સેનાપતિ ગયો અને આ સદશો કહ્યો કે તરત રામચદ્રને મૂર્છા આવી! એમને પણ એમ લાગ્યું કે–મે જુલમ કર્યો કે ખલ લોકની વાણીથી સીતાનો ત્યાગ કર્યો' પછી શ્રી લક્ષ્મણના કહેવાથી શ્રી રામચદ્રજી જાતે સેનાપતિ અને ખેચરો સાથે ગયા, પણ સીતાજીનો પત્તો ન લાગવાથી પાછા આવ્યા એટલે એનો એ લોક શ્રી સીતાજીના ગુણ ગાવા લાગ્યો અને શ્રી રામચદ્રજીની નિંદા કરવા લાગ્યો બેવકૂફ લોક તો ગમે તેમ બોલે, પણ માની લેવાય ? અરે માનો કે–સીતા તેવી હોય તોયે આમ તજાય ? ગર્ભવતીને તજાય ?

(સભામાથી॰ દુનિયા દોરગી છે)

અરે દોરગી નહિ, પણ વિવિધ રગી છે અનેક રગી છે પુણ્યશાલિની શ્રી સીતાદેવીને તો અટવીમા પણ સાધર્મિક મળ્યો અને લઇ ગયો ત્યા તેમને બે પુત્રો લવ અને કુશ નામે થયા તેઓએ પિતા–કાકા સાથે યુદ્ધ કર્યું સીતાજીએ દીવ્ય કર્યું અને છેવટે દીક્ષા લઈ કલ્યાણ સાધ્યું આપણે તો આ સ્થાને–'લોકની દશા શી છે ?' એજ જોવાનું છે જે

સમયે મહાસતી શ્રી સીતાદેવીએ દીવ્ય કરવાની કબુલાત કરી, તેજ સમયે લોકોએ ઉદ્‌ઘોષણાપૂર્વક નિષેધ કર્યો અને કહ્યુ કે–'નિશ્ચય પૂર્વક સીતાદેવી મહાસતી છે' આના ઉત્તરમા શ્રી રામચદ્રજીએ સ્પષ્ટ શબ્દોમા કહી દીધું કે–"હે લોકો ! તમારામા કોઈ પણ જાતિની મર્યાદા કયા છે ? તમે ને તમે જ અદૂષિત કહો અને તમે ને તમેજ કલકિત કહો સામે કાંઇ બોલો અને દૂર કાંઇ બોલો તમારૂ ઠેકાણું શું ? ફરી પણ દૂષિત કહેવામા તમને પ્રતિબધ શો છે ? માટે બસ, સીતા ! દીવ્ય કરો" દીવ્યની કાર્યવાહી થઇ ગઈ અને તે જોઈ શ્રી રામચદ્રજી પણ કમકમી ઉઠયા અને અનેક જાતિના વિકલ્પો કરવા લાગ્યા કારણ કે–દીવ્યની ગતિ વિષમ હોય છે શ્રી રામચદ્રજી તો વિચાર કરતાજ રહ્યા અને મહાસતી શ્રી સીતાદેવીએ અગ્નિની ધખધખતી ખાઇમા ઝપલાવ્યુ હવે આ વખતે ઉદ્યાનમા એક મુનિવરને કેવલજ્ઞાન થયું હતુ, તેનો મહોત્સવ કરવા ઇદ્ર પોતાના સેનાપતિ તથા દેવતાઓ સાથે જતા હતા ત્યા દેવતાઓની વિનતિથી આ પ્રસગ જાણીને તરત ઇદ્ર મહારાજે, પોતાના સેનાપતિ દેવને શ્રીમતી સીતાદેવીને સહાય કરવાને ફરમાવ્યું પોતે કહ્યુ કે–'આ બેય ધર્મકાર્યો છે હુ કેવળજ્ઞાનીનો મહોત્સવ કરવા જાઉં છુ અને તમે સીતાજીના શુદ્ધિપ્રસગને સાચવી લો' સીતાજીએ જેવું ચિતામા પડતુ મૂક્યું, કે તરત એ ખાઈ પાણીથી ભરાઇ ગઈ અદર સુવર્ણ કમળ ગોઠવાઈ ગયું એના ઉપર સીતાજી બેઠા • પાણી તો જોસભેર વહેવા માડયુ • વિદ્યાધરના સિંહાસનો પાણીમા તરવા લાગ્યા 'હે મહાસતી ! બચાવો,

બચાવો !'–એમ વિદ્યાધરો બોલવા લાગ્યા શ્રી સીતાદેવીએ પોતાના હસ્તથી વહેતા પાણીને વાળી લીધું આથી શ્રી સીતાદેવીના શીલની પ્રશસા કરનારા શ્રી નારદજી વિગેરે આકાશમા નાચવા લાગ્યા દેવતાઓએ આકાશમાથી શ્રી સીતાદેવીના શિર ઉપર પુષ્પવૃષ્ટિ કરી અને લોકો પણ 'अहो शीलम् अहो शीलम्'–આવી ઉંચા સ્વરે ઉદ્‌ઘોષણા કરવા લાગ્યા પોતાની માતાના પ્રભાવને જોઇને આનદ પામેલા 'લવણ' અને 'અકુશ' નામના શ્રી સીતાદેવીના પુત્રો હસની માફક તરતા તે પોતાની માતા પાસે પહોચી ગયા અને શ્રી સીતાદેવીએ મસ્તક સુંઘીને પોતાની પાસે બેસાર્યા પછી લક્ષ્મણ આદિએ નમસ્કાર કર્યા અને શ્રી રામચદ્રજીએ પણ હાથ જોડવા પૂર્વક ક્ષમાપના કરી તથા પોતાની સાથે વિમાનમા બેસવા અને ઘેર આવવા કહ્યુ પણ શ્રી સીતાદેવીએ તો કહ્યું કે–'આમા કોઇ અન્ય લોકોનો દોષ નથી, કેવલ મારા પૂર્વકર્મોનોજ દોષ છે ખરેખર, હું આ રીતે દુઃખને આપનારા કર્મોથી હવે નિર્વેદ પામી છુ, માટે એ કર્મોનો ઉચ્છેદ કરનારી પ્રવ્રજ્યાનો સ્વીકાર કરીશ' આ પ્રમાણે કહીને મહાસતી શ્રી સીતાદેવીએ પોતાના માથાના વાળ ઉખેડી શ્રી રામચદ્રજીને સમર્પણ કર્યા શ્રી રામચદ્રજી એ જોઇ મૂર્છિત થાય છે સીતાજી સીધા ચાલ્યા જાય છે કેવળજ્ઞાની પાસે જઇ વ્રત લે છે રામચદ્રજી તો હજી મૂર્છિત છે એમની આજ્ઞા લેવા પણ સીતાજી ન રહ્યા સીતાજી આજ્ઞાપાલક હતા કે નહિ ? કદિ આજ્ઞા તોડી છે ? પણ અત્યારે સીધા જઈ વગર આજ્ઞાએ પણ વ્રત લે છે

રામચદ્રની મૂર્ચ્છા વળી ગઇ એટલે સીતાને નજોવાથી પૂછ્યું કે-'સીતા કયા ગઇ ?' કોઇએ પણ ઉત્તર નહિ આપવાથી રામચદ્ર કોપાયમાન થયા કહ્યુ-'જાઓ ! જીવવાની ઇચ્છા હોય તો લુચિત કેશવાળી સીતાને પણ મને જલ્દી દેખાડો ! મારી દુખી અવસ્થામા પણ આ બધા ઉદાસીનપણે ઉભા છે !'-એમ કહીને રોષમા ને રોષમા બધાને મારવાના જ એક ઈરાદાથી ધનુષ્યને ગ્રહણ કરતા ભાઇને શ્રી લક્ષ્મણજીએ કહ્યુ કે-'હે આર્ય ! આ શુ કરો છો ? ખરેખર, આ સઘળો લોક આપનો કિંકર છે દોષથી ભય પામેલા અને ન્યાયનિષ્ઠ એવા આપે જેમ સીતાદેવીનો ત્યાગ કર્યો હતો, તેમ ભવથી ભય પામેલા અને પોતાના આત્મકલ્યાણરૂપ સ્વાર્થમા એકતાન બનેલા શ્રી સીતાદેવીએ સર્વસ્વનો ત્યાગ કર્યો આપની જ હાજરીમા શ્રી સીતાદેવીએ પોતાના હાથેજ કેશોને ઉખેડી નાખીને, વિધિ મુજબ ઉદ્યાનમાં રહેલા મુનિવર પાસે દીક્ષા અગિકાર કરી છે અને ઉદ્યાનમા હમણા જ તે મુનિવરને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ છે, તેનો મહોત્સવ પણ અવશ્ય કરવા યોગ્ય છે અને વ્રતધર શ્રી સીતાજી પણ ત્યા જ છે' આ સાભળી સ્વસ્થ બનેલા શ્રી રામચદ્રજી પણ બોલ્યા કે-'સારી વાત છે કે સીતાએ કેવલજ્ઞાની મુનિવર પાસે દીક્ષા અગિકાર કરી' આજે આ રીતે શાત કરે એવો ભાઇ પણ કયા છે ?

*

હવે તો એનુ એ લોક તાળી પાડી કહેવા લાગ્યુ કે-'ધન્ય છે સીતાને !' દીવ્ય કરી રહ્યા પછીથી દરેક વખતે લોક હવે સીતાને વખાણવા લાગ્યું લોકને શુ ? જેવો

વાય તેવું બોલે. આપણો મુદ્દો એ છે કે-'લોકની દયા કયી ?' લોક તો વાત વાતમા વિરોધ કરે વાત સજ્જનની કહેલી છે કે દુર્જનની-એની પરીક્ષા લોકને થોડી કરવી છે? લોકનો સ્વભાવજ એ છે કે-એ તો હરેકની વાત ફાવે તેમ ફેલાવે. ગાડા લોકના વિરોધથી મુંઝાઈ જઇને શ્રી સીતાદેવીનો ત્યાગ કરવાથી, શ્રી રામચદ્રજી જેવા મહાપુરૂષને પણ પશ્ચાત્તાપ કરવો પડયો તો પછી બીજાનું શું ? માટે શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓ લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ ફરમાવે છે, પણ લોકના વિરોધ માત્રથી ગભરાઇ જઈને સત્ય વસ્તુનો કે સત્ય વસ્તુની ઉપાસનાનો ત્યાગ કરવાનું ફરમાવતા નથી,-એ ધર્મના આરાધક આત્માઓએ બરાબર સમજી લેવા જેવું છે

(પ્રશ્ન૦ સીતાજીને દીક્ષા આપી ત્યારે શ્રી રામચદ્રજી વિગેરે ત્યા આવીને તોફાન કરત તો ?)

ભૂલ્યા ! આ વાત કદી બનેજ નહિ, પણ માની લો કે કદાચ બને, તો ઇદ્ર બધાને પહોચી વળવા સમર્થ હતા જે કાલમા વિરોધીઓ બળવત્તર હોય ત્યારે નાની સખ્યામા રહેલા પણ ધર્મીનું બળ એવું હોય છે કે-પેલાઓને પાછા જવું જ પડે શાસન જયવતુ છે શાસન રહેવાનું ત્યાસુધી રક્ષક પણ જયવતા રહેવાના જ! જો એમ ન ચાલે તો તો અરાજકતા થાય! સજ્જનો જીવી શકે જ નહિ!! સારો કાલ હોય ત્યારે સજ્જનને સહેવું ન પડે વગર સહે સાધ્ય સાધી શકે એ વાત ખરી ! અને ખરાબ કાલમા વેઠવું પડે પણ કાઇ નાશ ન પામી જાય. હરેક કાલે જેવા જેવા વિરોધી

હતાં, તેવા તેવા રક્ષક હતા, હોય છે વર્તમાનમા પણ છે અને ભવિષ્યમા પણ હશે

*

એક સાચો ધર્માત્મા, લાખ્ખો અધર્મીમા હીરાની જેમ ઝળકે છે અધર્મીને તો પહેલુ હૃદયજ ડખે ચૌદઆની બળ તો ત્યાજ નાશ પામે બાકીના બેઆની બળ પર ધમાચકડી કર્યા કરે, પણ ધર્માત્માની દૃષ્ટિ એ બધા બળને ઢીલું કરે તમે જૂઓ, જ્યારે-ત્યારે ધર્મીઓની દૃષ્ટિ કયી હોય છે ? 'હશે'-'હશે' એવી દૃષ્ટિ છતા આ શાસન કાયમ અને વિરોધિઓની ધાધલ આટલી આટલી છતા ત્યા નાસીપાસી ! કારણ એ છે કે-અહીં મૂળ સાચું છે એક એક ધર્મીની સુદર જાગૃતિ હોય તો ઘણીજ સારી અસર નીપજાવે અરે, સુધર્મા ઇંદ્રને વચ્ચે આવવાની જરૂરજ ન પડે જૂઓને ! શ્રી રામચદ્રજીના ગુસ્સાને શ્રી લક્ષ્મણજીએજ ન વધવા દીધો ! હાથમા બાણ લેવાને તૈયાર થયા કે તરતજ શ્રી લક્ષ્મણે આવીને શાત કર્યા આ મહાપુરૂષો પુણ્યવાન એવા કે-એમને સલાહ આપનારા સાથેજ હોય શ્રી લક્ષ્મણજીનો આત્મા તો નરકગામી, વિરતિનો ઉદય પણ નહિ, છતા પણ વસ્તુ પ્રત્યે સદ્ભાવ કેટલો ? કેવા મઝેના શબ્દ બોલી શ્રી રામચદ્રજીને શાત કર્યા ? એ શબ્દો એવી ઉંચી કોટિના છે કે-ગમે તેવા કષાયમા ચઢેલા આત્માને પણ શાતિ આપ્યા વિના રહે નહિ શ્રી લક્ષ્મણજી બોલ્યા છે કે-'હે આર્ય ! આ શોભે ? કોઇ પ્રભુનો માર્ગ આરાધે તે સામે આપણો વિરોધ હોય ? આપણે સસારમા રોળાતા હોઇએ તો ભલે રોળા

પણ કોઈ છુટતું હોય ત્યા વિરોધ હોય ?' ઉપકારી પુરૂષોએ તો કહ્યુ છે કે-'એક સર્વવિરતિ થાય ત્યારે સમ્યગ્દષ્ટિ આત્માઓને ઘેર ઘેર વધામણા હોય

લક્ષ્મણ ઉપરનો શ્રી રામચંદ્રજીનો મોહ

(પ્રશ્ન૦ લક્ષ્મણ પર રામનો મોહ ખરોને ?)

અરે, એ મોહ તો મહા ભયકર ! છ મહિના શ્રી લક્ષ્મણજીનું શબ લઇ શ્રી રામચદ્રજી ફર્યા છે સેનાપતિ કે જે દીક્ષા લઇ દેવલોકે ગયો હતો, એના પ્રતિબોધથી શ્રી રામચદ્રજી બોધ પામ્યા છે લક્ષ્મણ કેવી રીતે મૃત્યુ પામ્યા એ જાણો છો ? ઇંદ્રસભામા રામ અને લક્ષ્મણના સ્નેહની વાતને સાભળીને બે દેવતાઓ કૌતુકથી પરીક્ષા કરવા લક્ષ્મણજીના મકાન ઉપર આવ્યા અને માયાથી શ્રી લક્ષ્મણજીના આખા અત પુરને, શ્રી રામચદ્રજી મરી ગયા હોય એવી રીતે રોતુ બતાવ્યું એ રીતે રોતા અત પુરને જોઇને શ્રી લક્ષ્મણજી બોલ્યા કે -'શું મારા જીવિતના પણ જીવિતરૂપ મારા ભાઇ મરણ પામ્યા ? હા ! છલઘાતી કૃતાતે શું કર્યું ?' -આ પ્રમાણે બોલતા શ્રી લક્ષ્મણજીનું જીવિત તે વચનની સાથેજ નાશ પામ્યું શ્રી લક્ષ્મણજીને મરેલા જોઈને દેવતાઓ પણ ઘણાજ ખિન્ન થયા અને પોતાની ખૂબ નિંદા કરતા, પોતાના દેવલોકમા ચાલ્યા ગયા આ બાજુ શ્રી લક્ષ્મણજીનું અત પુર આક્રદ કરવા લાગ્યુ આ આક્રદને સાભળી શ્રી રામચદ્રજી આવ્યા અને બોલ્યા કે -'વગર જાણ્યે આ અપ મગલ શું આરભ્યું છે ? હું પણ જીવુ છુ અને મારો ભાઈ પણ જીવે છે ભાઇને કોઈ મોટા વ્યાધિની પીડા છે ઔષ

ધથી મટી જશે '–એમ કહી વૈદ્યાદિકને બોલાવ્યા સઘળા ઉપાયો નિષ્ફળ ગયા આથી આખા કુટુંબમા ભયકર આક્રંદ ચાલ્યું, સર્વત્ર શોક છવાઈ ગયો રામચદ્રજી પણ મૂર્છિત થયા. મૂર્છા વળ્યા પછી વિલાપ કરવા લાગ્યા આ સમયે શ્રી રામચદ્રજીના પુત્રો ' લવણ ' ને ' અકુશ ' પિતાજીને નમસ્કાર કરીને કહેવા લાગ્યા કે:–

' લઘુપિતાના મૃત્યુથી અમે આજે સસારથી ઘણાજ ભય પામ્યા છીએ સર્વને માટે આ મૃત્યુ અકસ્માત્ આવે છે : માટે મનુષ્યોએ મૂલથીજ પરલોકની સાધના માટે તત્પર થઈને રહેલુ જોઇએ માટે અમને દીક્ષા માટે અનુમતિ આપો, કારણ કે–હવે આ લઘુ પિતા વિનાના ઘરમા રહેવું એ યોગ્ય નથી '

*

ભાગ્યશાલિ ! કહો, આ સમય દીક્ષાની અનુમતિ માગવા જેવો તમને લાગે છે ? અહીંયા ઔચિત્ય અને અનૌચિત્યની ચર્ચા કરનારાઓને બોલવાનું સ્થાન રહી શકે છે ? વૈરાગ્ય, એ એવી વસ્તુ છે કે–ત્યા સાસારિક વ્યવહારોને વાસ્તવિક રીતિએ સ્થાન નથી અને આજે જે વ્યવહારોની ચિંતા છે, તે સૂચવે છે કે–વિરાગીના વિરાગમા શિથિલતા છે અને બીજાઓને વૈરાગ્યની કિંમત નથી અન્યથા આ દશા હોય જ નહિ આ બાજુ શ્રી રામચદ્રજી તો ભયકર શોકાવસ્થામા છે આ અવસ્થામા રજા આપે એ પણ અશક્ય જેવું છે આથી એ બન્ને પુણ્યશાલિ અને પરમ

વિરક્ત આત્માઓ 'શ્રી લવણુ' અને 'શ્રી અકુશ' માત્ર આટલું કહીનેજ ચાલતા થયા અને દીક્ષા અગિકાર કરી ગુરૂએ આપી પણ દીધી, આરાધી અને મોક્ષ પણ ગયા

*

શ્રી લક્ષ્મણજીના મૃત્યુના અને આવી પરિસ્થિતિના સમાચાર આખી અયોધ્યામા ફેલાઈ ગયા છે આ સયોગોમા પણ ગુરૂએ દીક્ષા આપી દીધી આ પછીથી રામચદ્રજી પણ ભાઈની વિપત્તિથી અને પુત્રોના વિયોગથી વારવાર મૂર્ચ્છા પામવા લાગ્યા અને મોહથી બોલવા લાગ્યા કે –'હે ભાઇ ! શું મેં કોઇ વખતે કઇ પણ તારૂ અપમાન કર્યું છે, કે જેથી તેં આ પ્રકારનું મૌન અગિકાર કર્યું છે ? તું આવો થયો ત્યારે તો હે ભાઇ ! પુત્રોએ પણ મારો ત્યાગ કરી દીધો' આ પછી અનેક સમજાવનારા સમજાવે, તે છતા પણ મોહના વશ પણાથી નહિ સમજતા, શ્રી લક્ષ્મણજીના શબને રોજ નવરાવે, ધોવરાવે, ખોળામા બેસાડે ને મનાવતા હોય તેમ ચેષ્ટા કરે આવી રીતે રામચદ્રજી જેવા પણ લક્ષ્મણના મોહમા આટલા ઘેલા થયા હતા ! આ રીતે કરતા તેઓએ છ માસ વિતાવી દીધા અને પરિણામે પોતાના સેનાપતિ, કે જે સયમ આરાધી દેવ થયો હતો, તેનાથી બોધ પામ્યા અને અનેકની સાથે સયમ અગિકાર કર્યું. શ્રી રામચદ્રજી નીકળ્યા એમ જાણી સોળ હજાર મુકુટબદ્ધ રાજાઓ પણ સયમધર થયા તે વખતે સાડત્રીસ હજાર સ્ત્રીઓએ પણ સયમનો સ્વીકાર કર્યો પરમ સયમધર શ્રી રામચદ્રજી એક વખતે કોઇ અટવીમા રહેલી ગુફામા રહ્યા હતા, ત્યા ધ્યાન-

-મશ થયેલા. તે પરમર્ષિને અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું અને તે દ્વારા શ્રી લક્ષ્મણજીને નરકમા પડેલા જોયા અને એથી 'ધર્મકર્મ વિનાનું લાબુ આયુષ્ય પણ અંતે નરકને આપનારૂ નિવડ્યું : ખરેખર, કર્મનો વિપાકજ ભયંકર છે'—એમ વિચાર્યું. તે પછી પૃથ્વીતલને પાવન કરતા તે મુનિવર કોટિશિલા ઉપર પધાર્યા. ત્યા ક્ષપકશ્રેણી ઉપર આરૂઢ થઇ, કેવલજ્ઞાન પામી, અનેક ભવ્યજીવોને પ્રતિબોધ પમાડી મુક્તિપદને પામ્યા વૈરાગ્ય થાય ત્યારે દુનિયાનું ઔચિત્ય, વિરક્ત આત્માને બાધ ન કરે રામાયણ, એ દીક્ષાની ખાણ છે—એ હું જણાવી ચૂક્યો છુ રામાયણમા આવતા રાજામહારાજાઓમા સખ્યાબધ સયમધર થયા છે શ્રી હનુમાનજીને સૂર્યાસ્ત જોઇને વૈરાગ્ય થયો છે અને તરતજ દીક્ષા લીધી છે તેમજ તેમની સાથે સખ્યાબધ રાજાઓએ અને રાણીઓએ સયમ અગિકાર કર્યું છે વિચારો કે—આ રાજકુટુબોની ભાવના કેવી હશે ?

આલબન ઉંચા લ્યો !

સૂર્ય તો હમેશા અસ્ત થાય છેજ ને ? પણ તમને તે જોઈ એવા ઉત્તમ વિચારો આવે છે ખરા કે જેના યોગે વૈરાગ્ય થાય ? અરે, એક શહેરમા એક માણસની સ્ત્રી ફાનસ સળગાવતા સળગી ગઈ સખત રીતે દાઝી તે માણસ પણ તે બનાવ જોઇને થરથરી ઉઠયો દવા પણ કયા ચોપડે ? ચામડી એવી બળી ગઇ હતી કે—જોતા જ ફપારી છૂટે અને થોડા કલાકમા એ બાઇ મરણ પામી એ આદમી રોજ વ્યાખ્યાનમા આવતો હતો તે દિવસે બપોરે આવી

બધી વાત કહી અને પોતાને બહુ ત્રાસ થયો છે એમ જણાવ્યું ' સમયે હિતકર સૂચના કરવી જોઈએ '–એ ન્યાયે મેં કહ્યું કે –' ભાઈ! સસારનું સ્વરૂપ જ એવું છે! આયુષ્ય ક્ષણિક છે માટે ચેતવા જેવુ છે ' એટલે તરત એ આદમી હસી પડયો અને કહેવા લાગ્યો કે –' આપ તો આપ ની જ વાત કરો છો, પણ એ કાઇ બને નહિ સસારમા એમ તો બન્યાજ કરે છે એથી કાઇ ડરીએ–બરીએ નહિ ' હવે આ સ્થિતિમા સૂર્યાસ્ત જોવાથી શું અસર થાય? એ અસર તો પુણ્યશાલી પુરૂષોને જ થાય સસ્કારો એવા કેળવો, સયોગો એવા મેળવો, વાર્તાલાપ એવો કરો કે–ઉત્તમ વિચારો અને વૈરાગ્ય સહજ થાય ધર્મગોષ્ઠિ કરો અને નવરી વાતોમા ન પડો, તો ઉત્તમ વિચારો અને વૈરાગ્ય કેમ ન આવે? નાનીશી જીદગી! એમા જો ખરાબ સસ્કારમા પડી ગયા અને જાગૃત ન થયા તો પસ્તાવુ પડશે નાના બાળકો દીક્ષા લે છે એની દયા આવે છે, પણ મોટા નથી નીકળતા તેનું શું? તમારી પોતાની પણ દયા આવે છે કે નહિ? મોટાએ નીકળવુ નહિ, નાનાને નીકળવા દેવા નહિ, એ ન્યાય કયાનો? વસ્તુનો વિરોધ કયી રીતે કરવામા આવે છે તે સમજાતુ નથી દુનિયાના વ્યવહારમા પણ બાળકને સમજાવીને કામ લેવાય છે નીશાળે ન જતો હોય તો પૈસો આપીને કે ચીજ આપીને પણ મોકલવામાં આવે છે એ લાલચ આપીને બાળકને નિશાળે મોકલવુ, એ તમે સારૂ માનો છો યા નહિ? કહોને કે–માનીએ જ છીએ, કારણ કે–જે સારી ચીજ છે, તે જે યુક્તિથી અને જે જાતિના પ્રયત્નથી

દેવાય એ પ્રયત્નથી દેવી એ હિતકરજ છે બાળક સારી વસ્તુ ને જે રીતે રસીઓ બને, તે રીતે આચરવામા કશીજ હરકત નથી કારણ કે-બાલ્યાવસ્થા એવી છે કે-એને જેવી કેળવવી હોય તેવી કેળવાય. વારૂ કહો, હવે દીક્ષા એ ચીજ સારી છે કે ખોટી છે ? સ્કુલમા બેસનારા છોકરાઓ પણ નઠાર નથી હોતા ? ઘણાયે બજારોમા બેસનારા વેપારીયો અને ધધા કરનારાઓ ભીખ નથી માગતા ? છતા એ ચાલુ છે ત્યા તો તમે બહુ એક્કા છો. કોઇ નવી પેઢી કાઢે એને કોઈ ના કહે ? કોઇ એમ કહે કે-'ઘણાએ દેવાળા કાઢયા માટે ઘેર બેસો ?' અને કદાચ કોઈ તેમ કહે તો પણ સાભળનારો કહી દે કે-" એ બીજા, અમે એવા નહિં જો આ પેઢી, ફલાણી પેઢી ચાલુ છે ને ? અમે પણ એવા મશહુર છીએ " ત્યા બધા શાહુકારના દાખલા લે અને અહીં બધા પડેલાના, દેવાળીયાના દાખલા દે આ પડયા, તે પડયા, એ દાખલા જ હાથ આવે ચઢેલાના દાખલા હાથ લે તો તો વાધો આવે જ્ઞાની કહે છે કે-'દાખલા ચઢેલાના લો ! પડેલાને સભારો નહિ' પડેલાના 'દ્રષ્ટાત' લેવા એ તો દેવાળીયાનું કામ અને ચઢેલાના દ્રષ્ટાત લેવા તે શાહુકારનું કામ ફલાણે કુકર્યું એવુ શાહુકાર ન જૂએ એ તો જાત વેચીને પણ આબરૂ રાખે અને જેને પાઘડી ફેરવવી હોય તે તો એમજ કહે કે-'એમા નવાઇ શી ? બધા એમજ કરે છે'-એમ વિચારી ઝટ નાદારીમા નામ નોધાવે અહી તો સારી ચીજ માત્ર શુદ્ધ હૃદયથી-શુદ્ધ ભાવથી દેવાની અને લેવાની છે દેનારની ભાવના ખોટી

હોય તો પણ લેનાર તો તરીજ જાય ગુરૂજ પહેલા મોક્ષે જાય અને શિષ્ય પછી જ જાય, એ કાયદો અહીં નથી શિષ્ય પહેલો પણ જાય ,અને ગુરૂ ન ,પણ જાય પાછળ પણ રહી જાય અને શિષ્ય સારો હોય તો ગુરૂને પણ ખેંચીને લઈ જાય શિષ્ય પ્રથમ મુક્તિએ જાય, એ આ ,શાસનમાં નવુ નથી ,આ શાસન તો આરાધક માટે છે જે આત્મા અધિક આરાધના કરે તે પ્રથમ મુક્તિએ જાય, ઓછી કરે તે પછીથી જાય અને વિરાધના કરે તો ડૂબી પણ જાય ! માટે હરેક રીતે જનતાને આરાધક બનાવવા સુપ્રયત્નો ચાલુ જ રહેવા જોઇએ આ બધી ધૂનનની તૈયારી થાય છે હલાવવુ પડશે અજ્ઞાન વાતાવરણથી દુનિયા ડોળાઇ રહી છે માટે સાવધાનીથી જોરદાર પ્રયત્નો ચાલુ રાખવા જ જોઇએ સુસ્ત કે બેદરકાર રહેવું, એ અત્યારના સમયમા ઘાતક બનવા જેવુ છે માટે સહુએ પોતાની શક્તિનો સપૂર્ણ સદ્વ્યય કરવો જ જોઇએ અને એ માટેજ આપણી છેલ્લી માગણી એ છે કે–'આ સસારથી મુક્તિ ન થાય ત્યા ,સુધી —

" तह वि मम हुज्ज सेवा, मवे मवे तुम्ह चलणाण । "

વ્યાખ્યાન—

[૧૮]

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાંકસૂરિજી મહારાજા ફરમાવી ગયા કે–'આ શાસન જયવંતુ વર્તે છે, કારણ કે–આમાં એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી, તેમજ એક પણ સુંદર વિચારનો ઇન્કાર નથી એક પણ સુંદર વિચાર એમાં નથી એમ નથી એના સિદ્ધાંતો બધી અપેક્ષાએ એવી રીતે સિદ્ધ થયેલા છે કે–એને સેવનાર કર્મમલથી રહિત થઈ નિયમા મુક્તિપદે જાયજ એથીજ તે શાશ્વત્ છે, અનૂપમ છે અને સઘળા શ્રી તીર્થંકરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેલું છે' આ તીર્થમાં આચાર એ મૂખ્ય વસ્તુ છે આ તીર્થના આચારને જીવનમાં ઉતારવા હોય તો ભાવના બહુજ મજબૂત જોઇએ એ મજબૂતી માટે રોજ બોલાતા પ્રાર્થનાસૂત્ર ઉપર વિચારણા કરી રહ્યા છીયે. એ પ્રાર્થનાસૂત્ર જો હૃદયપૂર્વક બોલાય, તો ગોઠવણ એવી મજેની છે કે–જરૂર ભાવના મજબૂત થાય. પ્રાર્થનાની શરૂઆતમાજ 'ભવનિર્વેદ'ની માગણી છે સંસારપર નિર્વેદ ન થાય, ત્યાં સુધી આગળના એક પણ ગુણની વાસ્તવિક પ્રાપ્તિ થઇ શકે તેમ નથી દુર્ગંધ જાય નહિ ત્યાં સુધી સુગંધિ ન આવે દુર્ગંધિના પરમાણુ નાસિકામાં મૂકી ફરનારને, ગુલાબની સુગંધિ ન આવે એમાં કાંઈ બગીચાનો દોષ છે ? સુગંધિનો ખપ હશે તેણે દુર્ગંધિ કાઢવીજ પડશે એ દુર્ગંધિ એવી રીતે નીકળવી જોઇએ કે—એનું સ્મરણ પણ ન થાય તો પછી એની વાતચીત, ઉપદેશ વિગેરે તો હોયજ શાના ?

* * *

પ્રાસગિક—

આચારની ઠમીના હોય તો હજુ પણ નભે 'સવિજ્ઞ પાક્ષિક'ને શાસનમા સ્થાન છે, એનુ કારણ શુ ? કારણ એજ કે–'તે પુણ્યાત્મામા આચારની ન્યૂનતા છે, પણ ભાવ સવેગનો છે એ સાચાને ખોટુ તો નજ કહે' સયમને પરિપૂર્ણપણે નહિ પાળી શકનાર સવિજ્ઞ પાક્ષિક જરૂર પડે તો ('જરૂર પડે તો'–એ શબ્દો યાદ રાખો) સાભળવાની છૂટ, અરે પાસથ્થો કે જેનામા સંયમની શિથિલતા છે, પણ વસ્તુ માર્ગને અનુસરતી કહેતો હોય, તો વખતે (વખત આવે તો, હો !) એના વચનને સાભળવાની પણ છૂટ છે

(પ્રશ્ન૦ રૂપીઆ આપીને સાભળતા અને સભળાવતા માટે શું ?)

એટલી હીન કોટિની વાત હું નથી કરતો અને આને માટે પણ કદાચ કદાચ હો ! ખપ પડે તો !! સાભળ્યા વિના વસ્તુનો નાશ થતો હોય તો સાભળે. 'કદાચ'–શબ્દ બરાબર યાદ રાખવાનો છે પાસથ્થાને સાંભળવાની છૂટ દીધી, એનુ કારણ શું ? આચારમા ઢીલો ખરો, પણ આને–એટલે કે આગમને–શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાને માથે ધરનારો–હૈયે રાખનારો માટે ! એ દેશના આપે તો એજ આપે, પણ વિરૂદ્ધ ન આપે તેથી આચારમા ચાહે તેવો પ્રવીણ હોય, પણ જો આનો (આગમનો) અનુયાયી ન હોય, એટલે કે–આગમથી વિરૂદ્ધ બોલનાર હોય, તો એના આચારની પણ કીંમત નથી એને સાભળવુ એ પણ યોગ્ય નથી ! જેના યોગે આ બધુ મળ્યું, તેનો ઇન્કાર કરે તો મળેલુ પણ નકામુ

(પ્રશ્ન૦ નિહ્નવ ?)

જે કહો તે ! અરે નિહ્નવ તો એકજ વચન ઉત્થાપે એને કહેતા પણ સઘળુ ઉત્થાપે ત્યા શું કહેવું ?

* * *

આ આચાર બહુ કિંમતી છે, માટે એના જિજ્ઞાસુને સસાર ઉપરથી નિર્વેદ તો થવોજ જોઈએ દુર્ગંધના પરમાણુ એવા નીકળી જવા જોઈએ કે–સુગધનો પરિચય થાય ભવની વાસના ન ગઇ હોય તો ભવ છોડયો તોય શુ ? ભવની વાસના ગઇ હોય તે કોઈ વખત તીવ્ર કર્મના ઉદયથી ગબડે તો પણ વિચારે કે–'હું ભૂલ્યો' અને બીજાને પણ કહે કે–'હું ભૂલ્યો છુ પરન્તુ સાચો માર્ગ તો આજ છે' ભવનિર્વેદ તો ધર્મસાધનાની જડ (મૂળ) છે આખી દુનિયા સસારને પોષવા, ચલાવવા, ખીલવવા, વખાણવા બેઠી છે એમાં કદાચ ધર્મે–પ્રાયશ્ચે જણા ન વખાણે, ન પોષે, ન ખીલવે તો બગડી શું જાય ? નાશ શો થઇ જાય ? વાત એ છે કે–પેલી (ભવની) વાસના એવી ઘુમી ગઈ છે કે–એકદમ કાઢવી મુશ્કેલ થઈ પડી છે માટે જ પ્રાર્થનાની શરૂઆતમા ભવનિર્વેદ છે એ ન આવે ત્યા સુધી આત્મા સમ્યક્ત્વમા પણ ટકી શકતો નથી, તો વિરતિની તો વાતજ શી કરવી ? મૂળ જાય ત્યા શાખાઓ ક્યાથી હોય ? આથીજ આપણે કહીએ છીએ કે–'ભવ ઉપર નિર્વેદભાવની જાગૃતિ હતા, કર્મના ઉદયથી કદાચ પાલનમા શિથિલતા આવી હોય, પણ સત્યને સત્ય તરીકે કહેનારો શાસનમા સ્થાન પામી શકે છે પરન્તુ આગમથી વિરૂદ્ધભાષી તો સ્વપર-ઉભયનો

નાશક છે, માટે આગમવિહિત માર્ગના વિરોધીઓથી તો દૂરજ રહેવું જોઇએ

અગારમર્દકાચાર્યનું દૃષ્ટાંત

કુમાર્ગનો પ્રરૂપક તો સુયોગ મળે તો કદાચ બચી જાય, પણ અજ્ઞાનના યોગે ઉન્માર્ગગામીની પુંઠેજ જનારાઓની શી દશા ? એ તો ભારે દુરાગ્રહી જ બની જાય છે તેઓ તો પોતાની સત્ય સાભળવાની શક્તિને પણ ગુમાવી બેસે છે ઉન્માર્ગ કહેનાર પણ સુધરે તો ભાગ્યેજ, પણ યોગ મળે તો શક્તિ છે એટલે કદાચ સરલતા અગિકાર કરે તો સુધરી જાય, પણ પેલા પુંઠે જનારા તો એવા આગ્રહી બની જાય છે કે-'તું જાય પણ અમે ન જઇએ, કેમકે-આબરૂ જાય.' આવા પ્રસગો ઘણા બન્યા છે એકવાર નહિ પણ અનેકવાર બન્યા છે સન્માર્ગની જિજ્ઞાસાવાળો તો ઉન્માર્ગની દેશના સાભળે પણ નહિ જ્યા ત્યાથી હીરા લાવવા, એ કામ તો ઝવેરીનું બધાનું નહિ ! તેમ છએ દર્શનના શાસ્ત્રો વાચવા-વિચારવાનું કામ તો એવી તાકાત ધરાવનારનું ! શક્તિહીનો માટે તો શાસ્ત્રે મિથ્યાદૃષ્ટિના પરિચયનેપણ નિષેધ્યો છે, કારણ કે-શક્તિહીનો તો અજ્ઞાનના યોગે પોતેજ ઉન્માર્ગે ઘસડાઈ જાય તાકાતવાળો તો પહોચેલા હોય, એટલે સામાને પોતાની દિશામા લાવે ત્યારે શક્તિહીન તો સામાની દિશામા દોડયો જાય એટલે એની હાલત શી થાય ?, એ વિચારો કોરો ત્યાગ, તપ, સયમ એની કિંમત નથી તામલી તાપસે છટ્ઠના પારણે છટ્ઠનો તપ સાઠ હજાર વર્ષ સુધી કર્યો, પણ એ તપનું

પરિણામ શુ ? એ તપ ન હતો એમ નહિ, તપ તો ઉગ્ર હતો, છતા પણ શાસ્ત્રે એ તપને અજ્ઞાન કષ્ટ તરીકે ઓળખાવ્યો અભવિમા સયમ કેટલું ? ઘણુંજ મઝેનું ! જ્ઞાન દૈશોઉણા દશ પૂર્વનું પામે તો એટલું પામે દેશનાશક્તિ એવી અજબ કે–એને સાભળીને સખ્યાબધ આત્માઓ સયમ લઇને મોક્ષે જાય, પણ પોતાને તેવો લાભ નહિ!

(મહા૦ એને કાઈ લાભ નહિ ?)

લાભ એટલો કે–દેવલોકે જાય એટલા માટેજ એ આ બધુ કરે શ્રી તીર્થંકરદેવની ઋદ્ધિ જૂએ, સમવસરણ જૂએ, દેવતાઓને પ્રત્યક્ષ જૂએ, એટલે એને એમ થાય કે– આવું બધુ મળે, લોકપૂજા પમાય, દેવલોક મળે, સુખસાહ્યબી મળે, એ માટે સયમ સેવવું !' અને પછી એવીજ ઇચ્છાને તૃપ્ત કરવા માટે સયમ સેવે અને ઉગ્ર તપ વિગેરે કરે પણ શ્રદ્ધા નહિ અગારમર્દકાચાર્ય નામના આચાર્ય પાચસેં શિષ્યના ગુરૂ હતા એ અભવ્ય હતા એ પોતાના પરિવાર સાથે જે નગર તરફ ચાલ્યા આવતા હતા, તે નગરમા પણ એક આચાર્ય હતા એમને સ્વપ્ન આવ્યું કે– 'આજે પાચસેં હસના ટોળા સાથે માલીક તરીકે એક કાગડો આવે છે' સ્વપ્નાનુસારે નિર્ણય કર્યો કે–'જરૂર કોઈ અભવિ આત્મા આવે છે: પાચસેં જણ ભવિ, પણ નાયક કોઈ અભવિ હોવો જોઇએ' એ ગુરૂ ગીતાર્થ હતા એમણે બીજા સાધુઓને જણાવી દીધુ કે –' આજે આવનારા સાધુઓ તમામ ભવ્ય છે, પણ આચાર્ય અભવિ છે ' પેલા આવ્યા એમના શિષ્યોને પણ ખાનગી રીતે આ ગીતાર્થ ગુરૂએ જણાવી

દીધુ કે –' તમે જેની સેવામા રહ્યા છો તે આત્મા યોગ્ય નથી તમે નહોતા જાણતા ત્યા સુધી તો તમે લાભ ઉઠાવી શકતા હતા, પણ હવે જાણ્યા પછી તમારે ત્યાગ કરી દેવો જોઇએ.' શિષ્યોએ પૂછ્યું કે –' ખાત્રી શી ?' ગીતાર્થ ગુરૂએ કહ્યુ કે –' તમે રાત્રે ઉંઘશો મા જાગતા રહેજો ને જે થાય તે જોજો ' આમણે જવા–આવવાના અમૂક માર્ગ પર કોલસાની કાકરી પથરાવી, કે જેનો અવાજ ચૂ ચૂ થાય રાત્રે બધા સૂતા પેલા પાચસેં સાધુઓ જાગે છે જેને શકા માટે જવું પડે તે સાધુઓએ જવા માડયું, પણ જરા અવાજ થતાં પાછા ફર્યા કે–રખે જીવ તો ન હોય ! કોઇથી ન રહેવાયું તે સાચવી સાચવીને ગયા, પણ તે કપતે હૃદયે. રાત્રે પેલા આચાર્ય ઉઠયા ચાલ્યા અવાજ થયો. જોયુ કે–કોઇ જાગતું નથી તરત બોલી ઉઠયા કે –'જ્ઞાનીના જીવડા કેવુ ચુ ચુ બોલે છે!' પણ સારી રીતે મૂકીને ચાલવા લાગ્યા હવે આજ ગુરૂ, જ્યારે જીવદયાનું નિરૂપણ કરે ત્યારે હૃદય પીગળાવે તેવું કરે શિષ્યોએ આ જોયુ, સાભળ્યુ સવારે કહી દીધુ કે–'આજથી અમે આપથી જૂદા છીયે કોઈ પૂછે કે–'એ સયમી ખરા કે નહિ ?' શાસ્ત્ર કહે છે કે–'એ સયમ, એ વિરાગ અને એ તપની કિંમત અકાતી હોત, તો દુનિયામા નિષ્પરિગ્રહી ઘણાએ છે પરન્તુ એ બધા કાઈ પૂજ્ય નહિ !' કપડા વગરના કંઇ થોડા ફરે છે ? એ સયમ, ચારિત્ર, તપ, વિરાગ, બધુ દેખાવમા–પણ અહીં (હૈયામા, શ્રદ્ધામા) ક્યા ? એ અભવિ પણ એટલો લાભ શાથી કરી શકે ? આગમાનુસારી કહે છે માટે એટલો પણ

ઉપકાર કરી શકે અને આગમથી ઉલટુ કહેનાર માટે તો પૂછવુ જ શુ ? એ તો આથીજ સારો

સુદર્શન શેઠના પૂર્વભવનું વૃત્તાંત

શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયી માત્રને ભવનો નિર્વેદ તો હોવો જોઇએ ને ! એ સંસારને સારો કે યોગ્ય તો નજ માને એ માનીએ કે-'સંસારને પૂરો કારાગૃહ ન સમજે. જેટલે અંશે સમકિતની નિર્મળતા તેટલે અંશે સમજે '–પણ સંસારને સારો તો નજ માને સંસારમા આનંદ તો નજ માને એ એમ કલ્પે કે- 'દેખાય તો છે આનંદ, પણ છે આફત કારણ કે–પરિણામે આફત છે' શ્રાવકની ખ્યાતિ કેવી હોવી જોઇએ એ વિચારો ! સુદર્શનશેઠની ખ્યાતિ કેવી હતી ? શ્રાવકની ખ્યાતિ સર્વત્ર કેવી હોય ? જેને આ વસ્તુ જચે અને શ્રાવક બની જાય, તેની સર્વત્ર ખ્યાતિ કેવી હોય ? આપણો વ્યવહાર, આચાર અને પ્રવૃત્તિ એવા અને એટલા સુંદર અને શુદ્ધ હોવા જોઇએ કે-'ગમે તેવા જોનારને એમ લાગે કે-આ આત્મા નિર્મળ છે, સંસારથી લગભગ નિરાળા જેવો છે' અત્યારે તો વિષયાસક્તિથી ઉંચો ન આવતો હોય, પાચે ઇંદ્રિયોની આધીનતામાથી બહાર ન નીકળતો હોય, એમાથી પરવારતો જ ન હોય, તે સુંદર વિચાર પણ શી રીતે કરે ? દુનિયામા પડેલાને તો મોજ-મજાહ, રંગ-રાગ, ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ, એ બધાનાજ વિચાર આવે ત્યા અવાજ કયા થાય ? એ અવાજમા આ ઘુસે શી રીતે ? 'ભવનિર્વેદો' વિગેરે બોલે બધુ, પણ અંદર જૂદુ નહિ તો આવુ બોલનારને છાયા સરખી પણ ન હોય ? પૂરા

અમલ તો ન હોય, પણ છાયા એ ન હોય તે કેમ ચાલે ? જો છાયાયે ન પડે તો સમજવું કે-'બહુજ અધમ કોટિનો આત્મા છે' શ્રી સુદર્શનના પૂર્વભવમા એ કશું ન પામ્યા એમ કહીએ તો ચાલે માત્ર શ્રદ્ધાના યોગેજ આટલે ઉંચે આવ્યા હતા પૂર્વભવમા એ એક શેઠને ત્યા પશુ ચારનાર હતા. એક વખત અટવીમાથી પશુ ચારીને સાંજે આવતા હતા, ત્યારે એ અટવીમા એક મુનિને કાયોત્સર્ગે ધ્યાને ઉભેલા જોયા ઋતુ શિયાળાની હતી ઠંડી એટલી બધી હતી કે-જેનો સુમાર નહિ. આ પશુ ચારનારને એ વિચાર થયો કે-'આ મુનિ આવી ઠંડીમા રાત્રી કયી રીતે પસાર કરશે ? કોઇ પૂજ્ય મહાત્મા છે, ધન્ય છે, એમને પગે લાગીએ' આખી રાત એને આજ ચિંતા અને આજ ઉદ્‌ગાર થયા સવારે ફેર અટવીમા આવ્યો અને મુનિવરને જોયા પગે લાગ્યો મુનિવર પણ 'नमो अरिहंताणं' કહી આકાશમા ઉડી ગયા પેલો પશુ ચારનારો તો સમજ્યો કે-'આ 'નમો અરિહંતાણ'મા તાકાત છે એનાથી જ આ મુનિ આકાશમા ઉડી ગયા' એ પશુ ચારનારો તો હવે એજ પદ ગોખ્યા કરે. ખાતા-પીતા, ઉઠતા-બેસતા, જ્યા જાય ત્યા એજ ગોખે એના શેઠે પૂછ્યુ કે-'આ તને કોણે શીખવ્યુ?' શેઠના પૂછવાથી તેણે સઘળી હકીકત શેઠને કહી શેઠે આ વાત સાભળીને તેને કહ્યું કે-'હે ભદ્ર ! આ વિદ્યા એકલા આકાશગમનમાજ હેતુ નથી, પણ સ્વર્ગ અને મોક્ષમા પણ હેતુભૂત છે આ ભુવનત્રયમા જે કોઇ સુંદર વસ્તુ છે, તે આનાથી સુખપૂર્વક મળી શકે છે આનો મહિમા અપરિમિત

છે ભાગ્યના યોગેજ તને આ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઇ છે પરંતુ આ મહામંત્ર તારે અશુચિપણે ન બોલવો જોઇએ ' ઉત્તરમાં પશુ ચારનાર કહે છે કે-' મને તો એનું વ્યસન પડયું એના વિના મારે ન ચાલે હું તો ક્ષણ પણ બોલ્યા વિના રહી શકું તેમ નથી ' આથી ખૂશ થયેલા શેઠે એને પૂરો નવકાર શીખવાડયો પછી એ તો પૂરો નવકાર જ્યાં હોય ત્યાં બોલવા લાગ્યો આથી તેની ક્ષુધા-તૃષ્ણા આદિની વેદના નાશ પામવા લાગી એકવાર નદીમાં પૂર આવ્યું ' નમો અરિહંતાણં ' કહી—ઉડું, એમ ધારી ઉડયો નદીના કિનારે પડયો ખીલો વાગ્યો અને પ્રાણ ચાલ્યા ગયા પણ એ જાપના યોગે શ્રી સુદર્શન થયો એવા ઉંચા કુળમાં પેદા થયો કે-જ્યાં સર્વસ્વ આવી મળે પણ નવકારની શ્રદ્ધામાં સર્વસ્વ હતું ત્યારેને ! ભોળો જીવ હતો અને કશુંજ જ્ઞાન ન હતું, પણ શ્રદ્ધા અપૂર્વ હતી અર્થના જ્ઞાન વગરનું શ્રુત-જ્ઞાન પણ ભારે કામ કરે છે વીંછીના મંત્રનો અર્થ પૂછો જોઇએ વીંછીનું ઝેર ઉતારનારને કે એના ગુરૂને પણ ખબર ન હોય એ તો છુ, છુ કરે, પણ વીંછી ઉતરે તો ખરેને! અર્થજ્ઞાન છે તો અનૂપમ, એનો ઇન્કાર નથી, પણ એ ન હોય તોય માત્ર શબ્દો એ પણ મંત્રાક્ષરો છે શુદ્ધ શ્રદ્ધા હોવી જોઇએ એની ટીકા કરનારા વિરાધકો છે ઉત્તમ શબ્દોનું શ્રવણ પણ આત્માના વિષને ઉતારનાર છે શરત એટલીજ કે-' શ્રદ્ધા નિર્મળ જોઇએ '

<u>શ્રી સુદર્શન અને કપિલા</u>

નવકારના પ્રતાપે એ પશુ ચારનારો શ્રી સુદર્શન થયો

ઉત્તમ કુળ અને ધર્મને યોગ્ય સઘળી સામગ્રી મળી 'ભવનિવ્વેઓ' વિગેર માગણી કરનારના આચાર, વિચાર તથા પ્રવૃત્તિ એવી હોવી જોઈએ કે–જેથી દુનિયા ઉપર ઉંચામા ઉંચી એની છાપ પડે શ્રી સુદર્શન શેઠના શીલનો મહિમા ગવાય છે શીલના દૃષ્ટાંતમા એમનું દૃષ્ટાંત લેવાય છે શ્રી સુદર્શન કેવલ પોતાના માતાપિતાનેજ હર્ષ માટે ન હતા, પણ સર્વ લોકને હર્ષને આપનારા હતા જે નગરમા 'શ્રી સુદર્શન' ઉત્પન્ન થયા હતા, તે નગરમા રાજાને પ્રિય અને વિદ્યાનિધિ 'કપિલ' નામનો પુરોહિત હતો તેને શ્રી સુદર્શનની સાથે કદી પણ નાશ ન પામે તેવી ગાઢ પ્રીતિ થઈ ગઇ હતી, અને એથી તે પુરોહિત ઘણો કાલ મહાપુરુષ શ્રી સુદર્શન શેઠની સાથેજ રહેતા એવા પુણ્યશાલિ અને પરમ શીલસપન્ન એવા શ્રી સુદર્શન શેઠ ઉપર પણ આપત્તિ આવી હતી અને ધીરપણે તે આપત્તિને તે પુણ્યપુરુષે સહી લીધી હતી એવા પણ પુણ્યનિધિ ઉપર આપત્તિ કેમ આવી, એ ખાસ જાણવા જેવી બીના છે જે પુરોહિત પ્રાય. સઘળો સમય શ્રી સુદર્શન પાસે ગાળે છે, તેની કપિલા નામની પત્નીએ એક વાર તે પુરોહિતને પૂછયું કે–'નિત્યકર્મોને પણ ભૂલી જઈ આટલો સમય કયા બેમા રહો છો?' ઉત્તરમા કપિલે કહ્યુ કે–'હું શ્રી સુદર્શનની પાસે રહું છુ' કપિલાએ પૂછયું કે–'એ સુદર્શન કોણ છે?'–આ પ્રશ્નના ઉત્તરમા કપિલ કહે છે કે –

" मम मित्र सता धुर्यं, विश्वैकप्रियदर्शनम् ।
सुदर्शन न चेद्वेत्सि, तत्त्व वेत्सि न किञ्चन ॥ १ ॥"

*

'સત્પુરૂષોના આગેવાન અને વિશ્વમા એક છે પ્રિયદર્શન જેનું એવા મારા મિત્ર 'સુદર્શન'ને જો તુ જાણુતી નથી, તો તુ કાઈ તત્ત્વને જાણુતી નથી'

*

આ પ્રમાણે સાક્ષણી કપિલા કહે છે કે-'તે સુદર્શનને હવે જણાવો' આથી તેની ઓળખાણ આપતા પુરોહિત કહે છે કે —

"× × × ×, × × × ×।
असावृषभदासस्य, श्रेष्ठिनस्तनय सुधी ॥ १ ॥

*

एष रूपेण पञ्चेषु, कान्त्ये दुस्तेजसा रवि ।
गाम्भीर्य्येण महाम्भोधि, क्षमया मुनिसत्तम ॥ २ ॥

*

दानैकचिन्तामाणिक्य, गुणमाणिक्यरोहण ।
प्रियालापसुधाकुण्ड, वसुधासुखमण्डनम् ॥ ३ ॥

*

खलूध्वा खलु यद्वाऽस्य, निखिलानपरान् गुणान् ।
गुणचूडामणे शील, यस्य न स्खलति क्वचित् ॥ ४ ॥"

*

'આ સુદર્શન, ઋષભદાસ શ્રેષ્ઠિનો બુદ્ધિશાલી પુત્ર છે. તે રૂપે કરીને કામદેવ છે, કાંતિએ કરીને ચદ્રમા છે, તેજે કરીને સૂર્ય છે, ગાભીર્યે કરીને મહાસાગર છે, ક્ષમાએ કરીને

મુનિસત્તમ છે, દાન દેવામા એક ચિંતામાણિક્ય છે, ગુણોરૂપી માણિક્યો માટે રોહણચલ પર્વત છે, પ્રિય આલાપો માટે સુધાકુંડ છે અને પૃથ્વીના મુખનું મડન છે અથવા જે ગુણ ચૂડામણિનું શીલ કોઇ પણ સ્થળે વિચલિત નથી થતુ, એવા તે પુણ્યશાલિના બીજા ગુણોને કહેવાથી સર્યું ’

*

આ પ્રમાણેના ગુણવર્ણનને સાભળી પુરોહિતની પત્ની કપિલા કામવિહ્‌વલ થાય છે ‘આવા ઉત્તમ ગુણને સાભળવાથી વિકાર જાગે ?’–આ પ્રશ્ન અસ્થાને છે, કારણ કે–એ તો આત્માની યોગ્યતા ઉપર આધાર રાખે છે જેવો આત્મા ! જેના ગુણો જગતને સન્માર્ગે દોરવાનું કામ કરતા, તેજ ગુણોએ કપિલાને કામવિહ્‌વલ બનાવી દીધી કામવિહ્‌વલ કપિલા સુદર્શન ઉપર અનુરાગિણી બની ગઈ કપિલા નિરંતર એક સુદર્શનના સગમનીજ ચિંતા કર્યા કરે છે એકવાર રાજાની આજ્ઞાથી પુરોહિત બહાર ગામ ગયો. આ તકનો લાભ લઈ પુરોહિતની સ્ત્રી સુદર્શનને ત્યા જઇ કહેવા લાગી –“આપના મિત્ર બીમાર છે, આપને તેડવા મને મોકલી છે, આપ નહિ આવો તો એમની બીમારી વધી જશે, માટે જરા આપ ત્યા પધારો, બીમારીને લઇને એ અહીં આવી શકયા નથી ” સરલ સ્વભાવથી શ્રી સુદર્શન તેજ વખતે કપિલને ઘેર ગયા, કારણકે–તેમને કપટની ખબર નહિ ઘરમા પેસતાજ ‘મિત્ર કયા છે ?’–એમ શ્રી સુદર્શને પૂછયું કપિલાએ ઉત્તરમા કહ્યુ કે –‘આગળ ચાલો, તમારા મિત્ર સુતેના છે ’ કઇક આગળ જઇને શ્રી સુદર્શન બોલ્યા કે –‘અહીં પણ કપિલ નથી શું

તે કોઈ બીજે સ્થળે ગયેલ છે ?' ઉત્તરમા કપિલાએ જણાવ્યું કે-'શરીરની અસ્વસ્થતાથી તે પવન વિનાના સ્થાનમા રહેલા છે, માટે મૂળ કમરામા જાઓ અને મિત્રને જૂઓ' આથી સરલ આશયવાળા શ્રી સુદર્શન તે મૂળ કમરામા પણ પેઠા અને ત્યા પણ પોતાના મિત્રને ન જોવાથી પૂછયું કે-' હે કપિલે ! કપિલ કયા છે ?' આ પ્રશ્નના ઉત્તરમા બારણું બધ કરીને કામને ઉદ્દીપન કરનારી ચેષ્ટાઓને કરતી કપિલાએ કહ્યુ કે-'અહીંયા કપિલ નથી, માટે કપિલા સાથે જ આનદ કરો આપને કપિલ અને કપિલામા ભેદ શો છે ?' શ્રી સુદર્શન પૂછે છે કે -' કપિલા સાથે મારે શું આનદ કરવાનો હોય ?' આના ઉત્તરમા કપિલા કહે છે કે-'જ્યારથી તમારા મિત્રે મારી પાસે તમારા ગુણોનું વર્ણન કર્યું છે, ત્યારથી કામ-જ્વર મને પીડા કરે છે, માટે હે નાથ ! તમને હું નાથ તરીકે ઇચ્છુ છુ અને વિનવું છુ કે-કામથી વિહ્વલ બનેલી મને આપ શાત કરો ' આ સાભળી પરમ શીલસપન્ન શ્રી સુદર્શન વિચારે છે કે—

"પ્રપચા કોઽપ્યસાવસ્યા, દુર્વિચિન્ત્યો વિધેરપિ ।

ધિક્ સ્ત્રીરિતિ । "

*

'વિધિ માટે પણ દુર્વિચિન્ત્ય એવો આ સ્ત્રીનો પ્રપચ કેવો ? ધિક્કાર છે સ્ત્રીઓને !'

*

આ પ્રમાણે વિચારી તે બુદ્ધિશાલીએ અપેક્ષાપૂર્વક કહ્યું કે—

"यूना यूक्तमिदं किन्तु, पण्डकोऽहमपण्डिते ।
मुधा पुरुषवेषेण, मदीयेनासि वञ्चिता ॥ १ ॥"

*

'હે અપણ્ડિતે ! આ વાત યુવાનો માટે યુક્ત છે, પણ હું તો નપુસક છું ફોગટ તૂ મારા પુરૂષવેશથી વચિત થઇ છુ '

*

આ સાભળી એકદમ વિરક્ત બની ગયેલી તેણીએ–'જા, જા'–એમ કહીને બારણું ઉઘાડી નાખ્યું અને શ્રી સુદર્શન ચાલી નીકળ્યા 'હું નપુસક છુ '–એમ કહીને સુદર્શન છૂટયા અને વાત પણ સાચી જ હતી, કારણ કે–સુદર્શન પરનારી પ્રત્યે તેવાજ હતા પરનારી પ્રત્યે તેમને કદી વિકારની વાસના જાગેજ નહિ, એવા તે દઢ મનોબલી હતા આ રીતે છૂટયા પછી–'થોડાજ પ્રયત્નથી હું નરકના દ્વારમાથી છૂટયો '–એમ વિચારતા શ્રી સુદર્શન પોતાના ઘર પ્રતિ પહોચી ગયા અને સ્ત્રીઓના સ્વરૂપને વિચારતા અને તેઓના તેવા સસર્ગથી બચી જવાને ઇચ્છતા શ્રી સુદર્શન શેઠે એવો અભિગ્રહ કર્યો કે—

" नात पर परगृहे, यास्यामि क्वचिदेकक ।"

*

'આજથી આરભીને હવે કોઇ પણ વખત એકલો હું પારકાના ઘરમા નહિ જાઉં '

*

વિચારો ! શ્રાવકની એટલે કે– શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા વર્તતા પુણ્યશાલી આત્માઓની મનોભાવના

કેવી હોય છે ? અયોગ્ય સમ્ગોથી અને પાપમય આચારોથી બચવા માટે તેઓ કેટલા અને કેવા સાવધાન હોય છે? તે પુણ્યશાલી નિરતર ધર્મકર્મમા તત્પર રહેવા સાથે પાપની આચરણાથી દૂર રહે છે, કારણ કે-એમનામા શ્રી જિનશાસનની રસિકતા છે

સુદર્શન અને અભયા રાણી

એક વખત ઇદ્રમહોત્સવ હતો રાજા, પુરોહિત તથા સુદર્શન સાથે ઉદ્યાનમા ગયા. પાછળ 'અભયા' રાણી પણ કપિલાની સાથે ઉદ્યાનમા ગઈ શ્રી સુદર્શનની ભાર્યા પણ પોતાના છ પુત્રોની સાથે વાહનમા બેસી ઉદ્યાનમા આવી શ્રીમતી મનોરમા પણ મહાસતી હતી શ્રીમતી મનોરમાને જોઇને પુરોહિતની પત્ની કપીલાએ અભયા રાણીને પૂછ્યુ કે-'આ કોણ છે?' રાણીએ જણાવ્યું કે-'આ સુદર્શનની સ્ત્રી છે'-આ સાભળીને વિસ્મિત થયેલી કપિલા કહે છે કે-'તેને પુત્રો કયાથી ? કારણ કે-સુદર્શન તો નપુમક છે' રાણીએ કહ્યુ કે-'એ વળી શુ ? એ કોણે કહ્યુ ?'-પુરોહિતની સ્ત્રીએ બધી વાત જણાવી એટલે રાણીએ જણાવ્યું કે-'હે મૂઢ ! જો એમજ છે, તો તુ જરૂર ઠગાઇ ગઇ, કારણ કે-તે પરસ્ત્રીઓને માટે નપુસક છે, પણ પોતાની સ્ત્રીને વિષે તેવો નથી' આથી વિલખી બનેલી કપિલા ઇર્ષ્યાથી કહે છે કે-'હુ તો મૂઢ હતી માટે ઠગાઇ, પણ બુદ્ધિશાલીની એવી તુ અધિક શુ કરવાની ?' અભિમાનમા આવેલી અભયા કહે છે કે-'જો હું રાગથી પથ્થરને પકડુ તો અચેતન એવો તે પણ પીગળી જાય, તો પછી સચેતન પુરૂષની વાતજ શી ?'-આ સાભળી

વધુ ઈર્ષ્યાળુ બનેલી કપીલાએ કહ્યુ કે–'હે દેવિ! આવા પ્રકારના ગર્વને ધારણ ન કર અને જો એવો ગર્વ રાખતીજ હો, તો તુ સુદર્શનને સ્વાધીન કર!' અભયા રાણી પણ અહકારપૂર્વક બોલી કે–'હે સખિ! મેં સુદર્શનને સ્વાધીન કર્યોજ એમ માન ચતુર રમણીઓએ કઠોર અને વનવાસી તપસ્વીઓને પણ રમાડયા, તો કોમળ મનવાળા ગૃહસ્થની શી વાત? જો હું એની સાથે ન રમુ તો અગ્નિમા પેસું' –આ પ્રકારની પ્રતિજ્ઞા કરી અભયા પણ પોતાના આવાસે આવી જોઇ દશા? 'બેની વાતો અને ભોગ ત્રીજાનો!'–તેનો આ એક અજોડ નમુનો છે પુરોહિતની સ્ત્રીનું કે અભયા રાણીનું સુદર્શને કાઈ બગાડયું હતું? નહિજ છતા વાતો એ બેની અને ધાડ શ્રી સુદર્શનપર! અભયાએ આ વાત પોતાની 'પડિતા' નામની ધાવમાતા, કે જે સર્વવિજ્ઞાનમાં પડિત હતી તેને કહી જણાવી આ સાભળી તે ધાવમાતા કહે છે કે—

" पडिताऽवोचदा पुत्रि! न युक्त मन्त्रित त्वया।
अज्ञेऽद्यापि न जानासि, धैर्यशक्तिं महात्मनाम् ॥ १ ॥"

*

'હા પુત્રિ! તેં આ યોગ્ય વિચાર નથી કર્યો હે જ્ઞાનહીન! તું હજુ સુધી પણ મહાત્માઓની ધૈર્યશક્તિને જાણતી નથી'

*

આ પ્રમાણે સામાન્ય વાત કહીને સુદર્શનની વિશેષતા બતાવતા તે 'પડિતા' નામની ધાવમાતા કહે છે કે —

" जिनेन्द्रमुनिशुश्रूषा–निष्कम्पीकृतमानसः ।
सुदर्शन स्त्वसौ तत्– प्रतिज्ञा धिगिमा तव ॥ १ ॥

*

अन्योऽपि श्रावको नित्य, परनारिसहोदर ।
निर्मुच्यते पुनरसौ, महासत्त्वशिरोमणि ॥ २ ॥

*

ब्रह्मचर्यधना नित्य, गुरवो यस्य साधव ।
कथ कार्येत सोऽब्रह्म, गुरुशीलाद्युपासक ॥ ३ ॥

*

सदा गुरुकुलासीनो, ध्यानमौनाश्रित सदा ।
आनतुमभिसर्तुं वा, स कथ नाम शक्यते ॥ ४ ॥

*

दर फणिफणारत्न–ग्रहणाय प्रतिश्रव ।
कदापि न पुनरतस्य, शीलोल्लङ्घनकर्मणे ॥ ५ ॥"

*

' ખરેખર, આ સુદર્શન શ્રી જિનેંદ્રદેવ અને નિર્ગ્રંથ મુનિવરોની શુશ્રૂષાથી નિષ્કંપ હૃદયવાળો છે, તે કારણથી તારી આ પ્રતિજ્ઞાને ધિક્કાર છે . બીજો પણ શ્રાવક હમેશ **પરનારી સહોદર** હોય છે, તો પછી મહાસત્ત્વશાલિ પુરૂષોમા શિરોમણિ સમાન આ શ્રી સુદર્શન માટે તો કહેવુ જ શું ? હમેશા 'બ્રહ્મચર્ય' રૂપ ધનથી ધનવાળા બનેલા જેના ગુરૂઓ છે, અને ગુરૂ તથા શીલાદિ ધર્મોનો જે ઉપાસક છે, તેની પાસે અબ્રહ્મચર્યનું સેવન શી રીતિએ કરાવી શકાય ! જે હમેશા

ગુરૂકુલમા રહેવાવાળો છે અને જે સદા ધ્યાન અને માનનો સેવક છે, તેને લાવવો અને રમાડવો એ કેમ શકય થાય? ફણિધરની ફણા ઉપર રહેલા રત્નને ગ્રહણ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી એ સહેલી છે, પણ તે સુદર્શનના શીલને ખડિત કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી એ સહેલી નથી '

*

વિચારો કે-શ્રાવકોની અને તેમા પણ શ્રી સુદર્શનશેઠની કેવી અનુપમ ખ્યાતિ હતી? શ્રાવકો તો પરનારીસહોદરજ હોય ' શ્રી જિનેશ્વરદેવના અને નિર્ગ્રંથગુરૂના સેવકને અનાચારમા જોડવો એ અશકય છે'-આ જેવી તેવી ખ્યાતિ ગણાય? ' બ્રહ્મચારી ગુરૂઓના સેવકોને અબ્રહ્મચર્ય તરફ કેમ કરીને દોરી શકાય?'-આવા વિચારો ઠેઠ રાજ્યના અત પુર સુધી પહોચી જાય, એ નાનીસુની વાત નથી શ્રી સુદર્શન માટે-' ફણીધરની ફણા ઉપર રહેલા રત્નને લેવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી એ સહેલ છે, પણ તેના શીલને ખડિત કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી એ સહેલી નથી '-આ વાત ધાવમાતા કેવા જોરપૂર્વક કરે છે એ સમજાય છે? ' શ્રી સુદર્શન એટલે નિરતર ગુરૂઓનીજ સેવામા રહેનાર અને જ્ઞાનીએ બતાવેલી આત્મકલ્યાણની ક્રિયાઓમાજ રક્ત, એટલે એને અનાચારના માર્ગે ઘસડી જવો, એ કોઇપણ રીતિએ શકય નથી '-આવી ખાત્રી રાણીની ધાવમાતા આપે, એ શું ઓછી વાત છે? પૂર્વના અશુભોદયથી કે પાપીની કાર્યવાહીથી ભલે આપત્તિ આવી, પણ એમની જાત માટે વિશ્વાસ કેવો એ શોચો ખરેખર, ધર્મીનું જીવન ધર્મપરાયણજ હોવું જોઇએ એના જીવનમા

અધમ પ્રવૃત્તિઓને સ્થાન નજ હોવુ ઘટે એની એકેએક પ્રવૃત્તિ આત્મકલ્યાણકરજ હોવી જોઇએ પાપથી તે હમેશા ડરતો રહેવો જોઇએ વિષયકષાયને વધારનારી પ્રવૃત્તિઓથી તે દૂરજ ભાગનારો હોવો જોઈએ ઇંદ્રિયો ઉપર તેનો વિશિષ્ટ કાબુ હોવો જોઇએ એના જીવનમા નાટક ને ચેટક ન હોય નાટક ચેટકની રૂચિ, એ આત્માની વિષયાધીનતા સૂચવે છે જે આત્માને આ આખો સસારજ ભયકર નાટકરૂપ ભાસતો હોય, તેને કૃત્રિમ અને વિષયવાસનાને ઉત્તેજિત કરનાર નાટક–ચેટક તરફ રમ પણ કેમ જાગે ?

<u>સુદર્શનની ખ્યાતિ—</u>

જો ઈન્દ્રિયોની આધીનતા નથી, તો કહો કે-પૈસો ખરચી, ઉંઘ વેચી, ઉજાગરો કરી, નાટક–ચેકટ શુ કામ જોવાય છે ? હૈયામા કે ઘરમા શું કમ નાટક થાય છે ? તો પછી શું જોવા જાઓ છો એ તો કહો ! જરા આત્માને પૂછજો રાજા, રાણી અને ધમાચકડી પડદાના પાઠ તો કહો ! એવી રીતે નાટક જૂઓ, રાત્રે ચાહ, આઇસ્ક્રીમ વાપરો, અયોગ્ય આદમીઓનો સસર્ગ થાય, કેટલાક તો એવા આદમી આવે કે જેના શબ્દો સાંભળતા પણ કટાળો આવે, આ નાટક શા માટે જોવા જાઓ છો ? વિષયાસક્તિને પોષવા– રગરૂપને જોવા, એમ કહોને ! પછી તમારા મન ઉછળે અને કયી દશા થાય એ તમારા આત્માને પૂછજો ! આજના સસર્ગો, આજનુ વાતાવરણ, આજની દુનિયાની હવા,–એ બધાએ તમને એવા ઘેર્યા છે કે, તમારા ઉપર મોટા અકુશની જરૂર છે એ બધામાથી તમે મુક્ત ન

થાઓ, ત્યા સુધી આ વસ્તુનો સ્વાદ ન આવે. ચાર મહિના શીલ પાળવામા તમને શો વાંધો છે ? તમારો આત્મા અનેક રીતે, અનેક સ્થાને વેચાણ થઈ ગયો છે તમારી ઇંદ્રિયો પછવાડે તમારી દોડાદોડ છે તમારી લાલસાનો અંત કયાં છે ? તમારી જાતને તમે વિચારોને ! ધર્મી તરીકે ફરવું હોય તો આ દશા ચાલે ? તમને જે કહું છુ તે બરાબર સમજો બહારનાને કહો કે—અહીં શું કહેવાય છે ! શ્રી સુદર્શન શેઠ તો ઘણા સારા હતા, પણ આપણને શું કામ લાગે ? એમનું જીવન જાણી, સાભળી, આપણે આચારમા ઉતારીયે તો કામ લાગે ને ? તમે શ્રી સુદર્શન શેઠની ખ્યાતિનો ખૂબ વિચાર કરો અને તેવી ખ્યાતિ થાય તેવા જીવનને જીવી જાણો શ્રી સુદર્શન શેઠના શીલનું ખડન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરનાર રાજરાણીને તેની ધાવ માતા ધિક્કારે છે અને કહે છે કે–' તે શ્રી જિનેશ્વરદેવનો અને નિર્ગ્રંથ ગુરુઓનો સેવક છે, બ્રહ્મચર્યરૂપ ધનથી ધનવાન બનેલા ગુરુઓનો અને શીલાદિ ધર્મનો ઉપાસક છે, એટલે પોતાની પાસે જે ભોગાદિની સામગ્રી છે, તેને પણ તજવા ઇચ્છે છે અને નિરતર ગુરૂકુલમા રહેનાર તેમજ સદા સુક્રિયાઓમા રક્ત રહેનાર છે, એટલે તેને પાપક્રિયામા કયી રીતિએ જોડી શકાય ?' વિચારો ! હવે ચોવીસે કલાક તમારી પ્રવૃત્તિ કયી ? અર્થ–કામની પ્રવૃત્તિ શ્રાવક ન છૂટકે કરે, આ વિધિ છે તમે ન છૂટકે કરો છો ? આ દશાનો વિચાર કરો તો આરસીમા મુખ જુઓ અને જેમ દેખાય તેમ બધુ દેખાય મુખ પર ડાઘ હોય તો તો કોઇ કહે કે–નાહ્યો નહિ હોય, પણ અહીં

આચારમા ડાઘ હોય એનું શું થાય ? એ તો ભયકર કલક કહેવાય. ખોટા કલકથી ગભરાવું નહિ કોઈ ખોટુ કલક દે તો ગભરાવું નહિ પણ તે કલક હોવું ન ઘટે દુર્જનોનો સ્વભાવ છે કે-સજ્જનોને કલક આપે સજ્જને વિચારવું કે-' કલક છે ?' હોય તો કાઢવું, ન હોય તો કહેવું કે-'જીવો કર્માધીન છે, ભલે બોલે આપણે ખોટા હોઇશું તો કોઇના સારા કહેવાથી મુક્તિ મળશે નહિ અને સારા હોઇશું તો ચિતા પણ શી છે ?' એક કવિ કહે છે કે-'ખોટુ કહેનારાનો તો ઉપકાર માનો ! એ તો સાવધ રાખે, ચેતવે, ભલે એની ભાવના ગમે તે હોય, પણ તેમા આપણને વાધો શો ?' અસ્તુ ધાવમાતા પાસેથી-' સુદર્શન ગુરૂકુલમા કાયમ રહેનારો, અને એટલો કાલ ધર્માનુષ્ઠાનમા ગાળનારો, ત્રિકાળ પૂજન, ગુરૂવદન, વ્યાખ્યાનશ્રવણ, વારવાર અધ્યયનાદિ, દાન, શીલ, તપ, ભાવનાદિમા નિમગ્ન, ધ્યાનમગ્ન, મૌનમા રહેનારો, એને અહીં લાવવો અને રીઝવવો, એ બને કેમ ? ફણીધરની ફણાપરનું રત્ન લેવાનો પ્રયત્ન શકય, પણ સુદર્શનનું શીલ ખડવાનો પ્રયત્ન શકય નથી જો કે ફણીધરનો મણિ પણ શકય નથી, છતા કોઇ બળવાન ધારે તો લાવી શકે, પણ સુદર્શનના શીલને ખડિત કરવાનો પ્રયત્ન કેવળ અશકય છે' —આ પ્રમાણે સાભળી રાણી તો ગાભરી બની ગઇ, પણ જો તે કામ ન થાય તો અગ્નિમા પ્રવેશ કરવાની પ્રતિજ્ઞા છે એટલે થાય શું ? એટલે તે 'અભયા' ધાવ માતાને કહે છે કે—

"ગમે તેમ થાય, પણ એકવાર તું ગમે તે રસ્તે એને અહીં લાવ, પછી હું જોઈ લઇશ"

*

ધાવમાતા અંતે તો એને આધીન છે ને ? એણે કહ્યુ કે –"એક રસ્તો છે પર્વતીથિએ એ પૌષધ કરે છે અને રાત્રે કોઈ પણ સયોગ વગરના શૂન્ય મકાનમા કાયોત્સર્ગે ધ્યાને રહે છે એ વખતે ઉંચકીને લવાય, પરતુ એ કઇ સમજાવીને કે ભોળવીને લવાય તેમ નથી '

શ્રી સુદર્શન શેઠની નિશ્ચલતા

સુદર્શન શેઠ તો પર્વતીથિએ રાત્રે પૌષધ કરતા, પણ તમે શું કરો ? શનિવાર હોય તો નાટક જૂઓ તે દિવસે તો નવો ખેલ, ખાસ ખેલ હોયને ! સુદર્શનને પકડી જવાની યોજના રચાય છે, પણ તમને પકડી જવા પડે તેમ નથી તમે તો દોડ્યા જાઓ પતાસાથીયે તમે તો પલળી જાઓ. પૈસા ખાતર કુદેવ, કુગુરૂ કે કુધર્મની સેવામા જતાયે વાર નહિ તૈયાર સ્વાર્થ ખાતર ગમે ત્યા જવામા વાધો નહિ અર્થકામના રમીયાને અહીંથી ખસેડતા–ધર્મથી પરાઙ્મુખ કરતા વાર કેટલી ? રાજાની રાણી તૃષ્ટમાન થઈ જતા વાર લાગે ? પણ શ્રી સુદર્શન શેઠને એની કીમત નહોતી ચક્રવર્તીની રાણી હોય તો પણ શું થયુ ? તેમને પોતાના ધર્મની કીંમત હતી જ્યારે શ્રી સુદર્શન પોતાની સાધનામા રક્ત હતા, ત્યારે અભયાના આગ્રહથી ધાવમાતા તેને ફસાવવાની યોજનામા હતી ! કેટલાક દિવસો પછી કૌમુદી

મહોત્સવ આવ્યો અને તેજ દિવસે ચોમાસી પર્વ હતું રાજાએ આખા નગરને એ ઉત્સવ ઉજવવાની આજ્ઞા કરી, પણ શ્રી સુદર્શને અનુમતિ મેળવી અને ભક્તિપૂર્વક શ્રી જિનેશ્વરદેવની સ્નાત્ર-વિલેપન આદિ પૂજા કરી ચૈત્ય પરિપાટી કરી અને રાત્રીએ પૌષધ અંગિકાર કરી, કોઇ નગરના શૂન્ય ચોરા ઉપર કાયોત્સર્ગમા રહ્યા. આ વખતે પંડિતાએ અભયા રાણીને કહ્યુ કે-' કદાચ આજે તારા મનોરથ પૂરા થાય તો થાય, માટે આજે તુ પણ ઉદ્યાનમા જતી ના !' રાણી પણ માથાની પીડાનું નિમિત્ત કાઢીને ઉદ્યાનમા ન ગઈ કેટલુ અને કેવું કપટ રચવુ પડે છે ? રાણી ન ગઈ અને રાજા ગયા અહીં સુદર્શન પણ રાત્રે શૂન્ય ચોરામા કાઉસગ્ગ ધ્યાનમા ઉભા રહ્યા છે. ધાવમાતાએ કપટપ્રબન્ધ શરૂ કર્યો, કારણ કે-ચોકીદાર તો હોયને ! એટલે પહેલા તો જૂદી જૂદી મૂર્તિઓ લાવવા અને લઇ જવા માંડી અને કહ્યુ કે - ' રાણીજી જઇ શકયા નથી, તો તેઓ અહીં દેવતાનું આરાધન કરશે ' આ રીતે બે ત્રણ વાર કર્યાં પછી જ્યારે ચોકીદારોની ઉપેક્ષા જોઈ, કે શ્રી સુદર્શનને વાહનમા બેસાડી અને વસ્ત્રથી ઢાંકીને લાવી રાણીની પાસે ઉભો રાખ્યો રાણીએ દીન મુખે ઘણી ઘણી પ્રાર્થના કરી, પરતુ શ્રી સુદર્શન તો પોતાના કાયોત્સર્ગમા નિશ્ચલજ રહ્યા આથી ફેર પણ રાણીએ સમજાવ્યા અને શરીરની સાથે આલિંગનાદિ કરવા લાગી તે છતા પણ આ મહાપુરૂષ જરા પણ ચલિત ન થયા અને અભિગ્રહ કર્યો કે -' જો હું આ ઉપસર્ગમાથી છૂટુ તોજ કાયોસર્ગ પારૂ, નહિ તો મારે

અનશન છે" એટલે કે-બોલવુ ચાલવુ બધુંજ બધ. આ પછી રાણીએ જેમ જેમ કદર્થના કરી, તેમ તેમ તેઓ પોતાના ધ્યાનમા સ્થિર થવા લાગ્યા રાણીએ આખી રાત્રિ પર્યંત થઈ એટલી કદર્થના કરી, પણ રાણીનુ કંઇ વળ્યુ નહિ છેવટે પ્રભાતકાલ થવા આવ્યો રાણીએ જ્યારે જાણ્યુ કે-'વળે' તેમ નથી અને હમણા રાજા પણ આવી પહોચશે; માટે જે નવા-જુની કરવી હોય તેમ કરી લેવી.' તરત પોતાના હાથે પોતાના શરીર ઉપર નખોના ઘા કર્યા અને બુમ મારી કે-"આ કોઈ મારા ઉપર બલાત્કાર કરે છે " આથી સભ્રાન્ત થયેલા દ્વારપાલો દોડી આવ્યા અને કાયોત્સર્ગમા રહેલા શ્રી સુદર્શનને જોયા અને વિચાર્યું કે –

"अस्मिन् न सम्भवति एतत् "

*

'આ શ્રી સુદર્શન શેઠમા આ સભવતુ નથી

*

શ્રી સુદર્શન શેઠ અને મહાસતી મનોરમાની નિશ્ચળતા

શ્રી સુદર્શન શેઠની કેવી ખ્યાતિ ! સેવક રાણીના, છતા પણ રાણીનુ માનવાને તૈયાર નથી રાજાના દ્વારપાલો પણ શ્રી સુદર્શનને ખરાબ માનવાને તૈયાર ન હતા. દ્વારપાલોએ પોતાની ફરજને અદા કરવા માટે રાજાને આ વાત જણાવી આથી રાજા પણ ત્યા આવ્યા અને અભયાને પૂછયુ અભયા રાણીએ પોતાને ફાવતી વાતો કરીને, શ્રી સુદર્શન શેઠ ઉપર બલાત્કાર કરવાનો ભયકર આરોપ મૂકયો શ્રી સુદર્શન શેઠની ખ્યાતિથી પરિચિત રાજાએ પણ—

" अस्मिन् इद असम्भाव्यम् "

*

'આ મહાપુરૂષમાં આ ન સભવે'

*

—એમ માનીને ઘણી વાર શ્રી સુદર્શન શેઠને પૂછ્યુ, પણ દયાથી શેઠ કઇ બોલ્યા નહિ આથી રાજા પણ શકિત થયો અને માન્યુ કે–'બોલતો નથી માટે દોષિત હોવો જોઇએ, એમ સભવે છે' તરત હુકમ કર્યો કે –'આખા નગરમા આના દોષની પ્રસિદ્ધિ કરી પાપીને મારી નાખો!'–આથી આ રક્ષકોએ તેને ઉપાડયો અને એને મુખ ઉપર મશી ચોપડી ગધેડે બેસાડયો છત્ર તરીકે માથે સુપડુ ધર્યું વિગેરે વિગેરે કરી નગરમા ઉદ્દઘોષણા કરી કે–'આમા રાજાનો દોષ નથી, પણ અત પુરમા અપરાધ કરવાનો આ પાપીનો દોષ છે, માટે આનો વધ કરવામા આવે છે' શ્રી સુદર્શન તો મૌનજ છે લોકોમા પણ એજ હાહારવ થયો કે–

" न युक्त सर्वथाऽप्येत–न्नेह सम्भवतीदृशम् । "

*

'આ કોઇપણ પ્રકારે યોગ્ય નથી અને
આ પુણ્ય પુરૂષમા આવુ સભવતું નથી.'

*

આ પછી આ રક્ષક પુરૂષોથી ભ્રમણા કરાવાતા શ્રી સુદર્શન પોતાના ઘર આગળ આવ્યા અને મહાસતી મનોરમાએ પોતાના પતિને જોયા તથા વિચાર્યું કે–'મારા પતિ સદાચારી છે, દોષ સભવિત નથી,

પણ મારા પતિને જરૂર પૂર્વના કોઇ અશુભનો ઉદય આવ્યો' આથી તે મહાસતીએ પણ અભિગ્રહ કર્યો કે-'પાતની આપાત્ત ન ટળે ત્યા સુધી ચારે આહારનો ત્યાગ! અનશન!'-એમ કરી કાયોત્સર્ગ અગિકાર કર્યો પતિ ઉપર પત્નિનો કેવો વિશ્વાસ? આવો વિશ્વાસ પરસ્પર ક્યારે જામે? આચારશુદ્ધિ હોય તો ને? આ બાજુએ આ રક્ષક પુરૂષોએ શ્રી સુદર્શન શેઠને શૂળી ઉપર ચઢાવ્યા શુળી પણ આ મહાત્માના પ્રભાવથી સુવર્ણકમલના આસનપણાને પામી શ્રી સુદર્શનનો વધ કરવા માટે તીક્ષ્ણ તલવાર ચલાવી, તે પણ શીલશાલી તે શ્રેષ્ઠિના કંઠમા પુષ્પ-માલા થઈ ગઈ આ જોઇને ચકિત થઇ ગયેલા આરક્ષકોએ રાજાને વિનતિ કરી રાજા પણ હાથિણી ઉપર બેસીને શ્રી સુદર્શન શેઠ પાસે આવ્યો અને તેને ભેટી પડીને કહ્યુ કે-

શેઠે રાજાના ચરણમા શિર મૂકી તેમ કરતા રાજાને અટકાવ્યો આ પછી ન્યાયશીલ રાજાએ શ્રી સુદર્શન શેઠને હાથી ઉપર બેસાડી, મોટી ઋદ્ધિ સાથે નગરની અંદર ફેરવીને પોતાને ઘેર મોકલ્યા રાણીએ ગળે ફાસો ખાઇ પ્રાણનો ત્યાગ કર્યો અને ધાવમાતા ભાગી ગઈ તથા મનોરમા સતીએ પણ કાયોત્સર્ગ પાર્યો આપણો મુદ્દો એ છે કે—'પરમશીલસપન્ન શ્રી સુદર્શન શેઠની ધર્મવૃત્તિ અને ખ્યાતિ કેવી?

જયવીયરાયમા આપણે કયા સુધી આવ્યા ?

"भवनिव्वेओ"થી આરભીને 'तव्वयणसेवणा आभवमखण्डा"–સુધીની પ્રાર્થનાને બરાબર સમજનારો આત્મા અને હૃદયથી અવિચ્છિન્નપણે એવુ ઇચ્છનારો આત્મા પાપથી કમ્પ્યા વિના રહેજ નહી. પછી યાવત્ મુક્તિ ન થાય ત્યા સુધી માગ્યું કે –' હે વીતરાગ ! તારા શાસનમા જોકે નિયાણાનો નિષેધ છે, તો પણ મને ભવોભવ તારા ચરણની સેવા હો ' કારણ કે–એ નિયાણુ કાઈ પાપરૂપ નથી, પણ લાભરૂપ છે આ પછીની માગણી કરતા આ પ્રાર્થનાસૂત્રમા કહેવાય છે કે—

"दुक्खक्खओ कम्मक्खओ समाहिमरण च बोहीलाभो अ ।
सपजउ मह एअ, तुह नाह ! पणामकरणेण ॥ "

*

' હે નાથ ! આપને પ્રણામ કરવાથી મને–' દુ ખોનો ક્ષય, કર્મોનો ક્ષય, સમાધિમરણ અને બોધિનો લાભ'–આ ચાર વસ્તુની પ્રાપ્તિ હો '

[૧૯]

<u>અર્થીપણુ જાગ્રત કરો !</u>

ટીકાકાર મહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજા, મંગલાચરણમા ફરમાવી ગયા કે—"આ શાસન સદાને માટે જયવતુ વર્તે છે, કારણ કે—એમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી તેમજ એક પણ સુંદર વિચારનો ઈન્કાર નથી એના સિદ્ધાતો અનેક અપેક્ષાએ અને યુક્તિએ એવા સિદ્ધ છે કે—એને સેવનાર આત્મા કર્મમળથી રહિત થઈ જરૂર મુક્તિપદને પામે જ! એટલા માટેજ એ શાશ્વત્ છે, અનુપમ છે અને સઘળા શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી આદિમાં નમસ્કાર કરાયેલુ છે' આ તીર્થમાં આચાર એ મૂખ્ય વસ્તુ છે આચારની શુદ્ધિ વિના—ઉંચી કોટિના આચારના આલંબન વિના, આ તીર્થમા કોઈ પણ આત્મા મુક્તિ પામ્યો નથી, પામતો નથી અને પામવાનો પણ નથી એના આચારો એટલા બધા કઠીન છે કે—ભવાભિનંદી આત્માને તો તે સ્હેલા લાગેજ નહિ આથીજ હમેશ કરાતી પ્રાર્થનાને વિચારી રહ્યા છીયે એ પ્રાર્થનાને લગતી ભાવના હૃદયમા મજબૂત બનાવવી જોઈએ. જો એ બને તો આચાર બહુ સ્હેલા લાગે અને આચાર સ્હેલા લાગે તો આચાર અમલમા મૂકવાના પરિણામ પણ સ્હેલાઈથી થાય અને એમ થાય તો પ્રવૃત્તિને આવતા પણ વાર લાગે નહિ પ્રાર્થના કરતી વખતે તેમજ ઘેર ગયા બાદ પણ જો તે વિચારાય, તો ભાવનામા જરૂર

મોટામા મોટુ અતર પડી જાય એ રીતે ભાવના શુદ્ધ થાય તો આચાર મીઠા લાગે-સાભળવાની ઇચ્છા થાય, સભળાય, રૂચે, લેવાની ઇચ્છા થાય અને તેવા સુયોગ્ય અવસરની રાહ પણ જોવાય પણ એ બધુ એ ભાવના દૃઢ થાય અને અર્થિપણું આવે તો બને અર્થી ગમે તેવા કઠીન કામને પણ કરે છે અર્થીપણું ન હોય એની તો વાતજ નથી અર્થી બનીએ તો આ વસ્તુ કઠણ લાગે નહિ અર્થી બનાય તો કહેનાર પ્રત્યે પણ પ્રેમ જાગે, આપનાર પ્રત્યે બહુમાન થાય, કોઈ પણ ભોગે આપનાર પ્રત્યે તો ભક્તિ જાગે, હૃદય ઉછળે, આ વસ્તુ તો વ્યવહાર સિદ્ધ છે જે ચીજની જરૂર જણાય તે મેળવવા કેટલી મહેનત કરો છો? જરૂરી વસ્તુ મેળવવા કોઇ પ્રેરણા કરે, સલાહ આપે, સહાય કરે, કોઈ પણ ભોગે મેળવી આપે અને મળી જાય તો કેવો આનદ થાય! સામાનો કેટલો ઉપકાર માનો? કોઈ પૂછે કે-'તમે પ્રાર્થના શા માટે કરો છો? એક-બે દિવસ નહિ પણ રોજ શા માટે કરો છો? દિવસમા સાત સાતવાર પ્રાર્થના કરવાનું વિધાન શું કામ?' એટલાજ માટે કે-'આ પ્રાર્થના કરી કરીને અર્થીપણું પેદા કરવા ' અર્થીપણું પેદા થશે તો કામ પાર થઈ જશે અર્થીપણું આવ્યા પછી તો પોતે ત્યા જશે કોઇ સલાહ આપવા નહિ આવે તોયે પોતે સલાહ લેવા જશે કોઇ શીખામણ આપવા નહિ આવે તોયે જાતે જઈ-હાથ જોડી-શીખામણ માગશે, પણ એ બધુએ અર્થીપણું આવે તો એ અર્થીપણું પેદા કરવા માટે હૃદય દૃઢ ને નિર્મળ બનાવવું જોઇએ અને તે પણ એવુ કે-પ્રાર્થના વખતે, ભાવના

ન આવે તો આખમાથી પાણી ટપકવુ જોઇએ ભાવના આવી ગઈ એટલે એમા ગણાવેલા ગુણોની પ્રાપ્તિ સહજ થશે

વૃક્ષના મૂળમા જળનુ સિંચન કરો !

'ભવનિર્વેદ'થી 'તવ્વયણસેવણા આભવમખડા'—સુધી આપણે વિચારી ગયા હવે—' હે વીતરાગ ! તારા શાસનમા નિયાણાના બધનનો નિષેધ છે, પણ હું માગણી કરૂ છુ કે—હે નાથ ! જ્યા સુધી હું સસારમા રહું ત્યા સુધી ભવોભવ તારા ચરણની સેવા હો !' તારા ચરણની સેવામા તકલીફ કે જોખમ જે કાઇ હોય તે ભલે હો, પણ મને તો તારા ચરણની સેવાજ જોઇએ જીવનનું સર્વસ્વ મૂકી દેવા વખત આવે તો ભલે, પણ મારે તો તારી ચરણસેવા જોઇએ ભલે હું રક બનું, પણ મારે તારી ચરણસેવા જરૂર જોઇએ તારી સેવા મળી એટલે હુ રક છુજ નહિ ધર્મીને મન ધર્મ એજ ધન છે ધર્મીની ત્યાજ ધનબુદ્ધિ હોય અને એજ આદમી ધર્મનું સરક્ષણ કરી શકે ધર્મમા રહેલી ધનબુદ્ધિ નાશ પામે તો ધર્મભાવના ટકી શકે નહિ એ હોય તોજ બધુ ! મૂળ હોય તો છોડ થાય, મૂળ વિના વૃક્ષ ન થાય. છોડ, ડાળા, પાખડા અને વૃક્ષ વિગેરે મૂળને આધારે તેમજ અહીં પણ કહો આ બધાનું મૂળ શું ? તમે સુખી છો, સામગ્રીવાળા છો એનુ મૂળ શું ? ધર્મ વ્યવહારમા કોઈ દરિદ્રી રહે તો તમે શું કહો ? પુણ્ય પરવારી ગયું ધર્મ જાય તો દશા કેવી થાય ? જેના યોગે આ બધુ છે, તે સાચવવા મહેનત કે આ બધું મળ્યું છે તે સાચવવા ? માળીને પૂછો કે—'પાણી કયા રેડે ? ઉંચે છોડવા પર રેડે કે મૂળમા ?

આખુ વૃક્ષ લીલુંછમ રહે તે શાથી? મૂળમા પાણી રેડાય એથી કે ઉપર રેડાય એથી? મૂળમા એ ગુણ છે કે–જરૂર મુજબ બધે પાણી પહોચે મૂળમાથી લીલું રહી બહાર લીલું રાખે જો બહારજ પાણી રેડાય, તો મહીં સુકાય, એટલે પરિણામે બધુજ સુકાય અહીં પણ આ બધુ (આ બધી સામગ્રી) સાચવવુ હશે તો પણ મેવા તો ધર્મનીજ કરવી પડશે. બગીચાનો માળી વનરાજીને ટકાવવા, ખીલવવા મૂળમા પાણી સીંચે, તેમજ સુખના અર્થીએ બહારની સામગ્રીમા ન રાચતા મૂળ રૂપ ધર્મમાજ રાચવુ–માચવું જોઈએ એમ થાય તો આ બધુ તો જીવનપર્યંત, અરે મુક્તિપદે જાવ ત્યાં સુધી બન્યું રહે શ્રી તીર્થંકરદેવોએ એ ધર્મમૂળને એવુ સીંચ્યુ કે–દેવતાઓ પાસે ને પાસે ધર્મમૂળને એવું સીંચીને આવ્યા કે–ગર્ભમા આવતાજ–જન્મતાજ દેવતાઓ હાજર એ જન્મે, એ દીક્ષા લે, એમને કેવળ થાય અને નિર્વાણ પામે, એ બધા પ્રસગોની ચિંતા દેવેંદ્રોને એમને ચલાવવા હલાવવાની, એમના શરીરની બધી ચિંતા દેવેંદ્રો રાખે એમનુ મૂળ એવું મજબૂત કે–ચીજ ઇચ્છવી ન પડે, માગવી ન પડે, મનોરથ કરવા ન પડે, ઇચ્છયા પહેલા તો સામે આવી હાજર થાય આજ તો કહે છે કે–'માથાફોડ કરવા છતાએ મળતું નથી' મળે શી રીતે? મૂળ સડેલુ–ધર્મમા કચાશ–આરાધના કરી નથી, તો મળે ક્યાથી? મુક્તિ તો મળે ત્યારે ખરી, પણ ત્યા સુધીએ સુખી થવુ છે કે દુખી? જવું તો છે પરમ સુખના સ્થાનમાને? ત્યા જવાય ત્યારે ત્યા તો પરમ સુખ છેજ, પણ જો ધર્મમૂળને સીંચાય તો અહીં

પણ બાદશાહી વસ્તુ એવી સાંચો કે-બેય ઠેકાણે આનંદ આવે જેને સંતોષ છે, જેઓ વિષયથી પરાઙ્મુખ છે, તેને તો અહીં પણ મોક્ષ છે

દુખ ટાળવાનો ઉપાય—

દુખ કોને ? પર વસ્તુને પોતાની માને તેને ! જોઈએ તે ન મળે અને મારૂ માનેલુ જાય ત્યારે તેને દુખ થાય જોઇએ તે ન મળે, અધુરૂ મળે, વિપરીત મળે, અથવા મારૂ માનેલુ જાય બગડે, ત્યા દુખ જે મારૂ માનેજ નહિ. એને દુખ શું ? ધર્મ, ઇચ્છાનો લોપ કરવાનું શીખવે છે ઇચ્છા ઉડે કે ચિંતા ગઈ પછી તો લક્ષ્મી આવે તો આવો, જાય તો જાઓ ! આવે તોય ભલે જાય તોયે ભલે ! આ ભાવનાવાળાને ચિંતા કે દુખ ન થાય આ ભાવના ન થાય તો માનો કે-ધર્મ બરાબર સમજાયો નથી ધર્મ, ધર્મરૂપે પરિણામ પામેલ નથી વ્હાલામા વ્હાલો પણ કોઈ જાય, તો પણ એમજ કહે કે-'મારે પણ જવાનું છે'-પરતુ શોક ન કરે સામગ્રી આવે ત્યારે કહે કે-'પુણ્યનો યોગ, મૂકો ઠેકાણે, બનતો સદુપયોગ કરો' વચમાથી ઉપડે તો કહે કે-'પુણ્યમા ખામી હતી તેથી ગઇ, ભલે ગઇ, ઉપાધિ ટળી, સાચવવાની ચિંતા મટી'-'ક્યારે મેળવુ અને કયા મૂકુ ?' -એ વિચાર કરનારની હાલત છતે પૈસે, છતી સામગ્રીએ, છતે પરિવારે દુખીજ છે ચિંતાની સગડી કાયમ ખાતે સળગતી જ છે આ દુખ કમ છે ? સુખી રહેવાની રીત ધર્મ શીખવે છે ધર્મમૂળને ખૂબ સાંચો એવું સાંચો કે-સામગ્રી લક્ષ્મી વિગેરે આવે તોય ઉન્માદ ન થાય, અને જાય

તોય દુ ખ ન થાય આવે તોય એની નમ્રતા, લઘુતા, ઢબ છબ એજ અને જાય તોયે એની પ્રસન્નતા એજ એવું મન કાબુમા કયારે આવે ? વસ્તુતત્ત્વ હૃદયમા જચે ત્યારે એ આદમી પોતાપણાને ભૂલે નહિ રોજ પોતાના દોષ જૂએ દોષ કાઢવાની કોશિષ કરે ધર્મ પોષાય અને દોષ કઢાય, તો દુ ખ થાય શી રીતે ? **મોક્ષનો અર્થી સસારમા પણ દુ ખી નથી અને સ સારનો અર્થી સ સારમા સુખી નથી.**

*

'ભવે ભવે તારા ચરણની સેવા હો '–આ ભાવના ઘણી ઉંચી છે શ્રી વીતરાગની સેવાનો મહિમા અને તાકાત અજબ છે એ સેવાના પ્રતાપે આ સઘળુ પણ મળેજ માત્ર સેવા કરતા આવડવું જોઇયે હાથમા ચિંતામણી છતા ભીખ માગનારા ઘણાયે છે, કારણ કે-ચિંતામણીને ઓળખે નહિ, ઓળખે તો આરાધતા આવડે નહિ અને એ આવડે તો માગવુ શી રીતે એની ખબર જ ન હોય સેવા કરતા આવડે તો તો વાંધોજ નહિ ધર્મી દુ ખી હોયજ નહિ ધર્મી કોણ ? મોક્ષનેજ ઇચ્છે તે સસારને ઇચ્છે તે નહિ ! ને ધર્મી સદા સુખી મહેલમા, ઝુપડીમા અને અટવીમા બધેય સુખી શ્રી કુમારપાળ મહારાજાને અ તે ઝેર અપાયું એમના ભડારમા એક બુટ્ટી હતી કે જેથી ઝેર દૂર થાય ભડારીને લાવવા કહ્યુ કાવત્રાખોરોએ પ્રથમથીજ ન મળે તેવી વ્યવસ્થા કરી હતી. ભડારીએ કહ્યુ કે-' મહારાજ ! બુટ્ટી મળે તેમ નથી ' શ્રી કુમારપાળે મહારાજાએ કહ્યુ –" ચિંતા નહિ, હોત તો ઉપયોગ કરત, નથી તો મૂઝવણ નથી, મરવા

પણ બાદશાહી વસ્તુ એવી સીંચો કે-એય ઠેકાણે આનદ આવે જેને સતોષ છે, જેઓ વિષયથી પરાઙ્મુખ છે, તેને તો અહીં પણ મોક્ષ છે

દુ ખ ટાળવાનો ઉપાય—

દુ ખ કોને ? પર વસ્તુને પોતાની માને તેને ! જોઈએ તે ન મળે અને મારૂ માનેલુ જાય ત્યારે તેને દુ ખ થાય જોઇએ તે ન મળે, અધુરૂ મળે, વિપરીત મળે, અથવા મારૂ માનેલુ જાય બગડે, ત્યા દુ ખ જે મારૂ માનેજ નહિ એને દુ ખ શુ ? ધર્મ, ઇચ્છાનો લોપ કરવાનુ શીખવે છે ઇચ્છા ઉડે કે ચિંતા ગઈ પછી તો લક્ષ્મી આવે તો આવો, જાય તો જાઓ ! આવે તોય ભલે જાય તોયે ભલે! આ ભાવનાવાળાને ચિંતા કે દુ ખ ન થાય આ ભાવના ન થાય તો માનો કે-ધર્મ બરાબર સમજાયો નથી ધર્મ, ધર્મરૂપે પરિણામ પામેલ નથી વ્હાલામા વ્હાલો પણ કોઈ જાય, તો પણ એમજ કહે કે-'મારે પણ જવાનુ છે'-પરતુ શોક ન કરે સામગ્રી આવે ત્યારે કહે કે-'પુણ્યનો યોગ, મૂકો ઠેકાણે, બનતો સદુપયોગ કરો વચમાથી ઉપડે તો કહે કે-'પુણ્યમા ખામી હતી તેથી ગઇ, ભલે ગઇ, ઉપાધિ ટળી, સાચવવાની ચિંતા મટી '-' ક્યારે મેળવુ અને ક્યા મૂકુ ?' -એ વિચાર કરનારની હાલત છતે પૈસે, છતી સામગ્રીએ, છતે પરિવારે દુ ખીજ છે ચિંતાની સગડી કાયમ ખાતે સળગતી જ છે આ દુ ખ કમ છે ? સુખી રહેવાની રીત ધર્મ શીખવે છે ધર્મમૂળને ખૂબ સીંચો એવુ સીંચો કે-સામગ્રી લક્ષ્મી વિગેરે આવે તોય ઉન્માદ ન થાય, અને જાય

તોય દુ.ખ ન થાય આવે તોય એની નમ્રતા, લઘુતા, ઢબ-છબ એજ અને જાય તોયે એની પ્રસન્નતા એજ એવું મન કાણુમા કયારે આવે ? વસ્તુતત્ત્વ હૃદયમા જચે ત્યારે એ આદમી પોતાપણાને ભૂલે નહિ રોજ પોતાના દોષ જૂએ દોષ કાઢવાની કોશિષ કરે ધર્મ પોષાય અને દોષ કઢાય, તો દુઃખ થાય શી રીતે ? **મોક્ષનો અર્થી સસારમા પણ દુ ખી નથી અને સસારનો અર્થી સસારમા સુખી નથી.**

*

'ભવે ભવે તારા ચરણની સેવા હો '–આ ભાવના ઘણી ઉંચી છે શ્રી વીતરાગની સેવાનો મહિમા અને તાકાત અજબ છે એ સેવાના પ્રતાપે આ સઘણુ પણ મળેજ, માત્ર સેવા કરતા આવડવું જોઇયે હાથમા ચિંતામણી છતા ભીખ માગનારા ઘણાયે છે, કારણ કે-ચિંતામણીને ઓળખે નહિ, ઓળખે તો આરાધતા આવડે નહિ અને એ આવડે તો માગવું શી રીતે એની ખબર જ ન હોય સેવા કરતા આવડે તો તો વાધોજ નહિ ધર્મી દુ ખી હોયજ નહિ ધર્મી કોણ ? મોક્ષનેજ ઇચ્છે તે સસારને ઇચ્છે તે નહિ! ને ધર્મી સદા સુખી મહેલમા, ઝુ પડીમા અને અટવીમા બધેય સુખી. શ્રી કુમારપાળ મહારાજાને અતે ઝેર અપાયું, એમના ભડારમા એક બુટ્ટી હતી કે જેથી ઝેર દૂર થાય ભડારીને લાવવા કહ્યુ કાવત્રાખોરોએ પ્રથમથીજ ન મળે તેવી વ્યવસ્થા કરી હતી ભડારીએ કહ્યુ કે–'મહારાજ ! બુટ્ટી મળે તેમ નથી ' શ્રી કુમારપાળે મહારાજાએ કહ્યુ –" ચિંતા નહિ, હોત તો ઉપયોગ કરત, નથી તો મૂઝવણ નથી, મરવા

પણ તૈયાર છીયે, કેમકે–અરિહંતને આરાધ્યા છે, ગુરૂને સેવ્યા છે અને ધર્મ પાળ્યો છે ! " કોઈનું ભૂંડુ ઇચ્છયું નથી, એટલે શું થશે એની ચિંતા તેઓને શાની હોય ? બુટ્ટી હોત તો ઉપયોગ કરત ન મળી એથી પણ નારાજ ન થયા ઉલ્ટા સાવધ થઇને રામચંદ્ર મુનીશ્વરની હાજરીમા અંતિમ આરાધના કરી અને પરલોક સુધાર્યો આવી તાકાત કયારે આવશે ? માગણી તો એ છે કે–'તારા ચરણની સેવા ભવે ભવે હોજો' એ સેવાજ એવી છે કે–દુ ખ ન થાય. 'દુ ખ ન થાય'–એનો અર્થ એ નથી કે–દુ ખના પ્રસંગોજ ન આવે, પણ દુ ખના પ્રસંગોને તે દુ ખરૂપ માને નહિ નવકાર ગણનારો દુ ખી ન હોય, એનો ભાવ આ છે બાંધેલ કર્મ ઉદયમા ન આવે કે નિકાચિત કર્મો ભોગવવા ન પડે એમ નહિ,–પણ એ સમયે ચિંતવે કે–'અશુભોદય છે સારૂ થયુ કે—આ સ્થિતિમા આવો ઉદય આવ્યો, કે જેથી હુ સારી રીતે ભોગવી શકીશ દેવું ઘટયુ એથી આત્મા હલકો થશે, એટલે ઉંચે જવાશે અને ઉંચે જવાની તો ભાવના ગળા સુધી (સંપૂર્ણ) ભરેલીજ છે'

<u>સંસારમા સુખી કોણ ?</u>

"दुक्खक्खओ" એટલે દુ ખનો ક્ષય શ્રી તીર્થંકરદેવને પણ ઉપસર્ગ આવે કે નહિ ? ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવને પારાવાર પીડા થઈ છે સ્હાડાબાર વર્ષમા દુનિયાએ માની લીધેલી શાંતિનો એક પણ દિવસ નહિ એમ કહીયે તો ચાલે કઠીન સંયમ, ધ્યાનમગ્ન અવસ્થા, ઘોર તપશ્ચર્યા અને તેમા આવા ઉપસર્ગોની પરંપરાને સહવી ! એમના

જેવાને કર્મના ઉદયે અનેક ઉપસર્ગ આવે, તો આપણા જેવા સામાન્યને આવે એમા નવાઈ શી? એવા ભયકર ઉપસર્ગોના પ્રસગે પણ એ તારકે દુખ માન્યુ? નહિજ સગમ નામનો દેવ લગભગ છ મહિના સુધી પીડા કરી જ્યારે પાછો જાય છે, ત્યારે ભગવાન્ શુ વિચારે છે? એજ કે-'સસારને તારવાની ભાવનાવાળા અમારા સસર્ગમા આવીને પણ, આ પાપાત્મા સસારમા રખડી જશે' એ જે પીડા દઇ ગયો એનો પાર નથી પણ આ દુખ દઈ ગયો, એમ એમણે માન્યુ ખરૂ? 'એ નો મારૂ દુખ લઈ ગયો, એના નિમિત્તે તો આત્મા હલકો થયો'-એજ ભાવના આવો શ્રી જિનેશ્વરદેવની સેવા કરનારની ભાવના આ હોય શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયિ, વસ્તુ માત્ર ઉપર શાત ચિત્તે વિચાર કરીને વર્તે તે આત્માને લક્ષ્મી આવે તો મદ ન થાય અને જાય તો કહે કે-'જવા દો, એનો જવાનો સ્વભાવ છે, સાચવવાની પચાત ઓછી!' આવુ માનો તો? મનાય કે?? આવુ ન મનાય ત્યા સુધી ધર્મ રૂપી મૂળ સીંચાય નહિ અને એમ ન થાય ત્યા સુધી સસારમા સુખી થવાય નહિ સસારમા સુખી તે, કે જે મોક્ષને ઈચ્છે કા તો મોક્ષના આત્માઓ સુખી અને કાતો મોક્ષે જવાની ઇચ્છાવાળા સુખી તે સિવાય આખુ જગત્ દુખી સસારને ન ઇચ્છે ને મોક્ષને ઇચ્છે તે સાચો ધર્મી! સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મામા સમજ ન હોય એમ નહિ સમજે બધુજ દુખને દુખ તરીકે અને સુખને સુખ તરીકે માને, સમજે, જૂએ, જાણે, અનુભવે, પણ મૂઝાય નહિ જો એ ન

જાણે તો તો અજ્ઞાનતા એ વસ્તુને વસ્તુસ્વરૂપે ઓળખે તો ખરો જ મુનિ હીરાને તથા પથરાને બેયને ઓળખે અને ઉપેક્ષા પણ બેયની કરે ગૃહસ્થ ઉપેક્ષા પથરાની કરે પણ હીરાની કેમ ન કરે ? તો કે—હજી તે હીરાની અસારતા સમજી શકયો નથી અને અસારતા સમજી શકયો છે તો મમતા તજી શકયો નથી મુનિ હીરાની અસારતા સમજ્યા, પણ હીરામા લાખની કિંમત છે, એ તો સમજે જ છે એમજ દુ ખને દુ ખ ન માને દુ ખ તરીકે ન અનુભવે પણ કહે કે-'એ દુ ખના પરિણામે સુખ છે માટે એ દુ ખ એ દુ ખજ નથી, કિન્તુ સુખનું સાધન છે' પૌદ્‌ગલિક ભાવમા લીન રહેવાથી દુ ખ નહિ જાય દુ ખ આવે તો પણ ન લેપાઉં કે જેથી આરાધી શકુ માગનાર આત્મગુણના અર્થી જોઇએ એ ન હોય તો કઇ ને બદલે કઈ માગી લે આખો ક્રમ વિચારો મુનિ ભિક્ષાએ જાય તો પણ બુદ્ધિ એ કે-'મળે તો સ યમપુષ્ટિ ન મળે તો તપોવૃદ્ધિ' એને ગમે તે ચીજ મૂ ઝવે નહિ લુખ્ખુ, સુકકુ, ચોપડયુ કે મિષ્ટાન્ન-જે મળે તે બધાનો ઉપયોગ સયમપુષ્ટિ માટે માગણી એ છે કે-'સયોગ રીગાવે એવા ન હોય તો સ્હેજે આરાધી શકુ' ધ્યેય તો મુક્તિનું જ નીસરણી મજેની પણ પગથીયું ચૂકે તો કઠેડા, સાકળ, બધુ હોય છતાય પડે શ્રી જિનેશ્વરદેવની સેવા માગનારને દુ ખ સહન કરવાની શક્તિ વધે એનો અર્થ એજ કે-દુ ખને દુ ખ ન માને દુ ખને દુ ખ માને કે શક્તિહીન થઈ જાય યુદ્ધમા એ કાયદો કે-સામેથી ધસારો ગમે તેવો આવતો હોય, પણ સૈનિકે તો સેનાપતિના વાવ-

ટાનેજ જોવો ભલે ઘસારો આવે, પણ વાવટો કહે કે-'સામે જાઓ'-તો સામે જવાનું સામેથી આવતા ઘા કે હથીયારો કાંઈ જોવાનું નહિ સેનાપતિના ઑર્ડર (હુકમ) મુજબ વર્તવાનું જેમ ચકરડુ ફેંકે તેમ ઘસે તો વિજય મેળવે, પણ જો 'ઓ બાપરે'-એમ થયુ તો હથીયાર હાથમા રહે દુશ્મનનો ઘસારો જોઇને ભૂલ્યો-લેવાયો તો બળવાન પણ હાર્યો આપત્કાલ વખતે, આત્માને આપત્ હાનિ નથી કરતી, એ નક્કી થવુ જોઇએ એ વખતે આત્મા મજબૂત રહે તો આત્માને આપત્ હાનિ ન કરે આપત્તિમા લેવાઈ ન જવાય, તે ધ્યાનમા રાખવું જોઇએ

સમ્યગ્દષ્ટિ ત્યાગની તૈયારીવાળો હોય !—

સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા કદાચ મોહની તીવ્રતાના યોગે ત્યાગ કરી શકતો ન હોય, તો પણ તે ત્યાગની તૈયારી વાળો તો હોવોજ જોઇએ અવસરે તેને ત્યાગ કરતા મૂંઝ વણ ન થવી જોઇએ આ ઉપર એક વ્યવહારિક દૃષ્ટાંત ખાસ યાદ રાખવા જેવુ છે -

"એક વખત એક સ્ત્રીએ પોતાના સસરાને, જમીનપર પડેલા તેલને લઇ શરીરે તથા જોડા ઉપર ઘસતા જોયા પુત્રવધૂ ઘણીજ વિચક્ષણ હતી, પણ નવી હોવાના કારણે સસરાના ગુણોની એને ખબર ન હતી આથી તેણીએ વિચાર્યું કે-'ધૂળવાળુ તેલ શરીરે ઘસે છે આ કૃપણતા કેવી? કૃપણતા એ મહા દોષ છે અને જો એ દોષ મારા સસરામા હોય તો ખરાબ' પરન્તુ એણે એમ પણ સાથેજ વિચાર્યું કે—'ખાત્રી કરવી જોઇએ કે-આ તે કૃપણતા છે કે કેવલ કરકસરજ છે ?'

એક વાર પ્રસંગે તેણી એકદમ ચીસ પાડી પથારીમા પડી અને બૂમાબૂમ કરવા મંડી પડી બધા ભેગા થયા અને પૂછવા લાગ્યા કે–'શું થાય છે ?'

'પેટમા દુ ખે છે' આવનારાએ પૂછ્યું કે–'કેવું ?'

વહુ૦ 'ન રહેવાય એવુ'

સસરો ઘેર આવ્યો વહુ તો બૂમાબૂમ મારે છે સસરા પૂછે છે કે–'શું થાય છે ?'

આના ઉત્તરમા તો તેણીએ બૂમાબૂમ કરીને કહ્યુ કે–'મારૂ પેટ દુ ખે છે, મારાથી રહેવાતું નથી'

સસરો પૂછે છે કે–'પહેલા આવુ કોઈ વખત થયુ હતું કે આજેજ આ થયુ ?'

વહુએ કહ્યુ કે–'મારા બાપને ત્યા એક વખત આવું થયુ હતુ'

સસરો૦ 'ત્યારે કયી રીતે મટયુ હતું ? કઇ ઉપાય ?'

વહુ૦ 'ઉપાય તો છે, પણુ અહીં એ ઉપાય ક્યાથી થાય ? મારા બાપને ત્યાં તો એક ઉપાયથી તરત મટ્યુ હતું'

સસરો૦ કહે તો ખરી, થાય ન થાયની શી ખબર પડી ?

વહુ૦ 'થાય એમ દેખાતુ નથી ત્યા શુ કહું ?'

સસરો૦ 'તું કહે તે પછી એ જોવાતુ કે–થાય છે કે નહિ'

વહુ૦ સાચા મોતીને લસોટી મને ખવડાવ્યા હતાં એથી પેટમા દુ ખતુ મટયુ હતું'

*

સસરાએ તરત તીજોરી ઉઘાડી સાચા મોતી કાઢયા અને વાટવાને પથરો હાથમા લીધો જ્યા વાટવા જાય છે કે તરત વહુનું પેટ દુ ખતુ મટી ગયું

*

વહુ૦ 'પિતાજી ! ક્ષમા કરો, હવે મારૂં પેટ નથી દુઃખતું.'

સસરો૦ 'બેટા ! તું કહે કે-તેં આ કર્યું શું ?'

વહુ૦ તે દિવસે જમીનપર પડેલા ધૂળવાળા તેલને શરીરે ચોપડતાં જોઇ, મેં આપને કૃપણ માનેલા અને એની પરીક્ષા માટે આ કર્યું હતું મને મારી ભૂલ સમજાઇ આજે સમજાયું કે-મારા સસરા કૃપણ નથી, પણ વસ્તુના રક્ષક છે વસ્તુને કુમાર્ગે જવા દેનાર નથી, પણ જરૂર પડે ત્યારે ગમે તેવી ચીજને જતી કરવા તૈયાર છે'

*

સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા પણ કદાચ આમ છોડવાને તૈયાર ન હોય, તે છતા પણ જો ધર્મના રક્ષણ માટે છોડવાનો પ્રસગ આવે, તો સર્વસ્વ છોડવાને માટે સજ્જ હોવોજ જોઇએ

<u>વૈયાવચ્ચ વખતે સ્વાધ્યાય ન હોય—</u>

શહેરમા મરકી ફેલાઇ હોય, ત્યારે ત્યા સયમીને ચોમાસામા પણ વિહાર કરવાની છૂટ છે કારણ કે-ચેપી રોગોના પ્રભાવે સોપક્રમી આયુષ્ય તુટી પણ જાય, માટે સયમના સરક્ષણ માટે મુનિ ચોમાસામા પણ વિહાર કરી શકે પણ શરીર સયમને બદલે અસયમમા જતુ હોય, તો મુનિ તે શરીરનો ત્યાગ કરતા પણ ન અચકાય મુનિ બીમાર પડે તે વખતે, મધપુડાની આગળ જેમ માખીઓ ભેગી થાય, તેમ સયમધર બધા મુનિઓ તે સયમીની સેવા-ભક્તિ કરે એ સેવા શરીરની કે સયમની ? સયમની ! સયમનું સાધન શરીર તે આપત્તિમા પડે માટે એની સેવા મુનિઓ કરે એ વખતે-વૈયાવચ્ચની વખતે, કોઇ 'મુનિ-

એમ કહે કે-' હું તો સ્વાધ્યાય કરૂ છું'-તો એ સ્વાધ્યાય નથી પણ સંયમની અવગણના છે આ સેવા શા , માટે ? સંયમ પ્રતિ અધિક પ્રેમ જાગે તે માટે ! સંયમી આત્માને જ્યારે આપત્તિ હોય, ત્યારે જો સ્વાધ્યાય આદિના બ્હાને બીજા મુનિ, આપત્તિમા પડેલા મુનિવરની રક્ષા ન કરે, તો માનવું કે-'એને સંયમની કિંમત નથી'

*

મુનિથી તપ ન બને તો આહાર ભલે કરે, પણ વસ્તુનો સ્વાદ થતો હોય તો તો નજ કરે આહારના અભાવે શુભ ધ્યાનમા ટકવાની તાકાત નથી, પણ સ્વાદથી તો ઇંદ્રિયો લેપાતી જાય ઇંદ્રિયો લેપાતી જતી હોય એ તો કોઈ વખત મારી નાખે

× × ×

" दुक्खक्खओ कम्मक्खओ "

*

—આપણે આ માગીએ છીયે, શ્રી વીતરાગ પાસે ! માટે એ નક્કી કરો કે-એ માગણી વીતરાગ થવા માટે છે સામગ્રી એવી મળે કે જેથી વીતરાગ થવાય, ત્યા બીજી ભાવના આવે ? નજ આવવી જોઇએ ચરણસેવા ભવોભવ શાને માટે માગી ? દુઃખક્ષય માટે ! આ દુઃખક્ષય ક્યારે થાય ? કર્મનો ક્ષય થાય ત્યારે ! શુભ કર્મનો ઉદય શુભ સંયોગોને તથા અશુભ કર્મનો ઉદય અશુભ સંયોગો ઉત્પન્ન કરે પણ આત્મા સાવધ હોય તો વાંધો ન આવે, આધીન ન થવું, એ તો આત્માની સત્તાની વાત છે ઉદયનું

કામ તો સયોગો ઉત્પન્ન કરવાનું, પણ આત્મા આધીન ન થાય તો કર્મ કરે શું ? જો કર્મ કરે એજ થતું હોય, કુલ સત્તા કર્મની જ હોય, તો આત્મા મુક્તિ જાયજ કયાથી ? કોઇને મુકિત જવા દેજ નહિ આત્માને દમાદયાજ કરે જે આત્મા શુભ તથા અશુભ સયોગોને આધીન ન થાય, તેજ કર્મક્ષય કરી શકે અને મુકિત મેળવી શકે

શુભ-અશુભ સયોગોને આધીન ન બનો!

પ્રાર્થનાસૂત્ર દ્વારા કરવામા આવતી માગણી, મુક્તિ માટે છે-એ ભૂલવું જોઇએ નહિ એમાં વિષય-કષાય ન ઘુસે એનો ખ્યાલ રાખવો આખુ ચિત્ર ચિત્રકારે મહેનત કરીને છ મહીને સારામા સારૂ તૈયાર કર્યું હોય, પણ કોઈ જરા કાજળના છાટા નાખે તો શું થાય ? કલકિત થાય પચાસ હજારની કિમતનું હોય તોયે નકામુ થાય કિંમત રદ થાય પેલો કહે કે-'મેં કર્યું શું ?' ચિત્રકાર કહે કે-'ભાઇ ! તેં એવુ કર્યું કે મારી બધીજ મહેનત પાણીમા ગઈ' કોઇને સુધારવા સ્હેલા કે બગાડવા ? કોઇને ચઢાવવા સ્હેલા કે પાડવા ? સન્માર્ગે લઇ જવા સ્હેલા કે ઉન્માર્ગે લઈ જવા સ્હેલા ? ઉત્તમ જીવો પણ ખરાબ નિમિત્તથી ખસી જાય, તો સામાન્ય જીવોની વાત શી ? મગલ ક્રિયામા મગલની જરૂર છે, પણ અપમંગલની ક્રિયામાં નહિ કારણ કે-તે ક્રિયાજ અપમગલરૂપ છે તેમ બધો શુચવાડો જ સાચામા છે ખોટાનો તો આત્મા અનાદિ કાલથી અભ્યાસી છે અરે, અભ્યાસ તે એવો કે-વાત વાતમા જૂઠું બોલે અને એને ભાન પણ ન હોય કે-'હુ જૂઠુ બોલ્યો '-કારણ કે-એવી ટેવ પડી ગઈ

(સભા૦ આ તરફ એવી ટેવ પાડે તો ?)

પાડે તોને ! પાડયા પછીજ સ્હેલાઇ થાય ને ? અહીં આવ્યા પછી સ્હેલાઇ થાય એ વાત સાચી ! ઉત્તમ સસ્કાર પડયા પછી તો આત્મા એવો બનશે કે–' આપત્તિ સહેવાનું પણ અપૂર્વ બળ આવશે પરિણામે તે સત્ય ખાતર આપત્તિની પણ દરકાર નહિ કરે ' મુનિ મોક્ષની સાધના માટે પ્રાણની આપત્તિ પણ સહે. હવે એ દુ ખના ક્ષય માટે કર્મનો ક્ષય કર્યા વિના છૂટકોજ નથી કર્મ માત્ર ન જોઈએ : શુભ તથા અશુભ બન્ને ન જોઈએ પણ અશુભ આવતા હો તો એ ન આવો, એનું નામજ પુણ્યાનુબધી પુણ્ય પુણ્યાનુબધી પુણ્યવાળો આત્મા પણ એનાથી મળેલા ભોગને માને તો હેયજ ! ત્યાગ કરવા લાયકજ !! પુણ્યાનુબધી પુણ્યથી મળતા ભોગો આત્માને ફસાવે નહિ, માટે આત્મા જાગૃત થવો જોઇએ જાગૃત આત્મા અશુભના ઉદયને પણ નિષ્ફલ કરે છે શ્રી રાવણ અને શ્રી લક્ષ્મણ નરકમા પણ યુદ્ધ કરતા હતા પૂર્વનું વૈર સાથે લઈને આવ્યા હતા પણ સીતાજીનો જીવ જે બારમા દેવલોકનો ઇંદ્ર છે—અચ્યુતેંદ્ર છે, તે ત્યાં આવીને કહે છે કે–'હજી આ દશા ? તરત તે જાગૃત થયા. સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા નરકમા વેદના વેદે, એનાથી બૂમ પાડ પડાઇ જાય, ચીસો પણ પડાઇ જાય,પણ સમતાથી સહે શાથી ? આત્મા જાગૃત થયો એથી ! શુભ અને અશુભ સયોગોને આધીન ન થવાનું કામ આત્માનું છે આત્મા એને આધીન ન થાય તો એ બેય સયોગો વાઝીયા (નિષ્ફળ) બની જાય

શુભ અને અશુભ કર્મોની સત્તા કયા સુધી ?

પુણ્યયોગે એકને શુભ સયોગો પણ અનેક મળી

જાય અને પાપના યોગે એકને અશુભ સયોગો પણુ અનેક મળી જાય પણુ એ બેય તે તે સ યોગોને છોડે તો મુક્તિએ જાય! શુભવાળો શુભને છોડે તો મુક્તિએ જાય અશુભવાળો અશુભને છોડે તો મુક્તિએ જાય! શુભ અને અશુભ કર્મોની સત્તા કયા સુધી ? આત્મા ઉંઘતો હોય ત્યા સુધી જાગે એટલે જરાયે નહિ આત્મા કર્માધીન થઇ પ્રવૃત્તિ કર્યે જાય તો બગડે, પણુ એમ કહે કે-'શુભને આવવુ હોય તો પણુ ભલે આવો અશુભને આવવુ હોય તો પણુ ભલે આવો - પણુ બેમાથી એકેનાય ફ્દમા હુ નહિ આવુ ' તો બેયને સીધુ ને સટ ચાલ્યા જવું પડે આત્માપરનું પુદ્ગલનું આવ રણુ ખસી જાય ત્યારે વાસ્તવિક સ્વરૂપ પ્રગટે અને તે પછી તે આત્મા સ સારમા રહેજ નહિ, કારણુ કે કર્મમાત્ર જાય એટલે લોકાગ્રે (મોક્ષે) જ જાય કાદવથી લેપાયેલી અને કાકરાથી ભરેલી તુંબડી હોય, સાગરને તળીયે પડી હોય, પણુ કાકરા નીકળી જાય ને કાદવ ધોવાઈ જાય, તો એ તુબડી સીધી ઉપર-જલની સપાટીએ આવે એથી ઉચે જાય ? ના, તાકાત નથી! તાકાત તો છે, પણુ સાધન નથી તેમ આત્મા પુદ્ગલના સ ગથી રહિત થાય એટલે લોકાગ્રે જાય, ઉપર નહિ ઉપર આકાશ તો છે, પણુ અલોક છે તેમા ધર્માસ્તિકાયાદિકનો અભાવ છે ધર્માસ્તિકાય વિના જીવ ગતિ કરી શકે નહિ સ્વઇચ્છાથી ગમનાગમન કરતા જીવ અને પુદ્ગલને ગમનમા સહાય રૂપ થાય, તે ધર્માસ્તિકાય અને સ્થિતિમા સહાય રૂપ થાય તે અધર્માસ્તિકાય સ્વઇ ચ્છાએ ગમનાગમન કરતા જીવને ગતિમા સ્હાયક દ્રવ્ય તે ધર્માસ્તિકાય અને સ્થિતિમા સહાયક તે અધર્માસ્તિકાય જ્ઞાનીએ જોયું કે-'લોકમા બે વસ્તુ છે જેના યોગે જીવો

તથા પુદ્ગલો ગમન તથા સ્થિતિ કરી શકે છે, એ ધર્માસ્તિકાય તથા અધર્માસ્તિકાય-બન્ને અરૂપી દ્રવ્યો છે આત્મા જડથી એટલો બધો દબાઈ ગયો છે, કે જેથી જડ રમાડે તેમ રમે છે જડમા પણ અનતી શક્તિ છે આત્માના અનત ધર્મો પુદ્ગલના યોગે દબાઈ ગયા છે નિગોદમા જૂઓની! ચૈતન્ય કેટલુ? અક્ષરના અનતમા ભાગ જેટલુ! ત્યા વેદના પણ અવ્યક્ત નિગોદમાથી ભવિતવ્યતાના યોગે બહાર આવે, યથાપ્રવૃત્તિ-કરણના યોગે ગ્રથીદેશ નિકટ આવે, વીર્યોલ્લાસ થાય અને અપૂર્વકરણ આવે તો તે અપૂર્વકરણથી ગ્રથી ભેદી અનિવૃત્તિકરણાદિક કરે અને સમ્યક્ત્વ પામે ત્યારે આત્માના સ્વરૂપની ઝાખી થાય! વસ્તુ પામ્યા પછી ઉદ્યમની જરૂર આત્મા અને જડ અલગ છે માટે જડથી બચવુ જડથી છૂટવાનાજ પ્રયત્ન કરવાના, કે જેથી મુક્તિપદે પહોચાય જડથી દબાયેલા આત્માને, જડથી અલગ કરવાના પ્રયત્ન કરવા જોઇએ આત્માને વળગેલા જડરૂપ કર્મોનો ક્ષય ત્યારેજ થાય, કે જ્યારે તેના યોગે ઉપસ્થિત થયેલ શુભ અને અશુભના સયોગને આત્મા આધીન ન થાય સપૂર્ણપણે આત્માથી કર્મનો સયોગ ક્ષીણ ન થાય અને આ સસારમા જન્મ અને મરણ કરવાજ પડે, તો સમાધિથી મરણ અને જ્યા હો ત્યા બોધિનો લાભ થાઓ, કે જેથી મારો આત્મા પરિણામે મુક્તિપદને સાધી શકે અને તે સિદ્ધ ન થાય ત્યા સુધી આ સસારમા પણ મારા આત્માને દુનિયાના દુ ખો અને કર્મોનો સયોગ સતાવે નહિ

સમાધિમરણ અને બોધિલાભ—

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાંકસૂરિજી મહારાજા, મંગલાચરણ કરતા ફરમાવી ગયા કે-'આ તીર્થ હંમેશને માટે જયવંતુ વર્તે છે, કારણ કે-એમાં એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી અને એક પણ સુંદર વિચારનો ઇન્કાર નથી એના સિદ્ધાંતો અનેક ભંગીથી એવી રીતે સિદ્ધ થયા છે કે-તેને સેવનાર આત્મા કર્મમળથી રહિત થઇ જરૂર મુક્તિપદે પહોંચે માટે જ એ શાશ્વત્ છે, કેમકે-સત્યને શાશ્વત્ રહેવાનો હક્ક છે એથી જ એ અનૂપમ છે અને સઘળા શ્રી જિનેશ્વર-દેવોથી શરૂઆતમાં નમસ્કાર કરાયેલું છે આ તીર્થમાં આચાર, એ મુખ્ય વસ્તુ છે' એ આચારને જીવનમાં ઉતારવા માટે આપણામાં ભાવના બહુ સ્થિર હોવી જોઇએ જો ભાવના સ્થિર ન હોય, તો આ આચાર જીવનમાં ઉતારવા બહુ કઠીન છે અનાદિ કાલથી જેનો સંગ કર્યો તેને તજીએ તોજ આચાર જીવનમાં ઉતરે એને મૂકયા વિના ઉતરી શકે તેમ નથી માટે આપણે પ્રાર્થના સૂત્ર (જયવીયરાય) વિચારીયે છીયે એ સૂત્રમાં જેની માગણી કરીએ છીએ, તેને ભાવનારૂઢ બનાવવી જોઇએ એ ભાવનામાં એવા તન્મય બનવું જોઇએ કે-પરિણામની ધારા પ્રગટે કે જેથી સ્હેજે પ્રવૃત્તિ આવીને ઉભી રહે આચાર સ્હેજે આવે ભવનિર્વેદ, એ પહેલી માગણી એ પણ ટકે કયારે ? માર્ગાનુસારિતા વિગેરે બધા પાછળના ક ભવનિર્વેદ પછી આવે. કિન્તુ ભવનિર્વેદ પણ

ટકે ક્યારે? સદ્‌ગુરૂના વચનની સેવા અખંડપણે ટકે તો! એ સેવા હોય તોજ બધી વસ્તુ ટકે ભવનિર્વેદ એ પાયો છે વચનસેવા એ સાધન છે ભવનિર્વેદ વિના વચનસેવાનો ભાવ પણ ન થાય સદ્‌ગુરૂની અખડિત વચનસેવા માગ્યા પછી, પ્રાર્થનાસૂત્રમા એ માગણી છે કે–'હે ભગવન્! ત્હારા શાસનમા નિયાણાના બધનનો ના નિષેધ છે, તો પણ હું નિયાણું કરૂ છુ કે–'જ્યા સુધી સસારમા રહું, ત્યા સુધી ભવે ભવે મને તારા ચરણની સેવા હો!' શ્રી જિનેશ્વરદેવની ચરણસેવા મળે, એટલે બીજા બધા ગુણો તો સહજ છે ત્યાર પછીની છેવટની માગણી દુખનો ક્ષય એના માટે કર્મનો ક્ષય અને જ્યા સુધી મરવાનું છે ત્યા સુધી સમાધિમરણ, તથા જ્યા જાઉ ત્યા બોધિલાભ! સમાધિ મરણ કોને થાય? જેવો આત્મા તેવુ મરણ શાસ્ત્ર મુનિના મરણને 'પડિત મરણ' કહે છે, શ્રાવકના મરણને 'બાલ પડિત મરણ' કહે છે, અને બીજાના મરણને 'બાલ મરણ' કહે છે પડિતાઈ કયી? જેટલા પ્રમાણમા પાપથી વિરામ પામ્યા હોય તે જે વસ્તુ આત્માને મૂઝવતી હતી, તેના સગથી સર્વથા મુનિ ખસ્યા, માટે એમનું મરણ–તે 'પડિત મરણ' દેશવિરતિ શ્રાવક અશે ખસ્યા, માટે એમનું મરણ તે 'અશે પડિત મરણ' તથા બાકીના–'અશે બાલ મરણ!' અને બીજા બધા સસારના સગમા બેઠા છે, માટે એમનું 'બાલ મરણ!' આપણો મુદ્દો એ છે કે–'પડિતાઇ શું ચીજ છે એ સમજો' કોરી બુદ્ધિ એ શુષ્ક બુદ્ધિ છે બુદ્ધિ સસ્કારી અને ફલવતી જોઈએ અસસ્કારી અને ફળ વગ-

રની બુદ્ધિ કામની નથી જેટલી ચીજો આત્માને ઘાતક છે, તે બધાથી આત્માએ અલગ થવાનું છે બુદ્ધિના ઉપયોગની ત્યા જરૂર છે અલગ થવુ પડે એમા કિંમત નથી, પણ આત્મા સ્વય અલગ થાય એમા કિંમત છે સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા પણ ધારે તો 'સમાધિમરણ' સાધી શકે છે કારણ કે-તે એ બધી વસ્તુને તજવા યોગ્ય તો માને છે સમાધિ મરણ શા માટે ? એટલા જ માટે કે-ભલે આ જીદગીમા તો મમત્વ ન છૂટયુ, પણ પરપરા સાથે ન આવે મોહની આધીનતાના યોગે આત્મા જીદગી સુધી તો ત્યાગ ન કરી શકયો અને લેપાયો, પણ જતી વખતે તો એ લેપ છોડયો છે કે સાથે લઇ જવો છે ? બધી સામગ્રી તો અહીં રહે-વાની છે તો એના યોગે નિરર્થક લેપ સાથે આવે એવી મૂર્ખાઈ કોણ કરે ? મહેનત કરવા છતાય એ ચીજો જો સાથે નહિ આવે, તો વળી પાછળના પાપની ભાગીદારી કાયમ રાખવાની મૂર્ખતા કોણ કરે ? પણ એ કયારે બને ? એ હેય છે-એના સસર્ગથી અહિત છે, એવી બુદ્ધિ થાય તોને! ત્યારે માગણી એ કે-'જ્યા સુધી સસારમા રહું, ત્યા સુધી ભવે ભવે તારા ચરણની સેવા એને માટે દુ ખક્ષય, કર્મક્ષય-સપૂર્ણ કર્મક્ષય ન થાય ત્યા સુધી જે વારવાર મરણ થાય તે સમાધિયુક્ત થાઓ અને જ્યા જાઉ ત્યા બોધિનો લાભ થાઓ !' જ્યા જઇએ ત્યા જે સામગ્રી મળે તેના સદુપયોગની બુદ્ધિ થાય તે બોધિલાભ બોધિલાભ, સસારના હેતુનેય મોક્ષનો હેતુ બનાવે છે સસારના હેતુને પણ ત્યાથી ખસેડી મોક્ષના હેતુમા યોજે છે કોઇ, ક્રિયા

સાધતા સસારનો હેતુ નડતો હશે તો તેને ઉલટાવી હાનિકર નહિ થવા દે માટે બોધિલાભ હો બોધિલાભ વિનાની આર્યદેશ, આર્યકુળ, આર્યજાતિ-વિગેરે સામગ્રી નકામી! શું એ વિના એ કામ પણ આપે? એ બધી સામગ્રી ફળે ક્યારે? બોધિલાભ હોય ત્યારે! બોધિલાભ જલ્દિ મળે, એમા તન્મય થવાય, શ્રી જિનેશ્વરદેવના વચનમા ઓતપ્રોત થવાય, તો તો મળેલી બધી સામગ્રી સફળ! શ્રી જિનેશ્વરદેવના વચન ઉપર પ્રીતિ થવા પહેલા પણ પાપની ભીરૂતા આવવી જોઇએ પાપનો ભય ન હોય તો શ્રી જિનેશ્વરદેવના વચન ગમેજ નહિ જેને પાપનો ભય નથી, જેને ભવનો ડર નથી અને જેને સસારના રગરાગ તરફ અરૂચિ નથી, તેને શ્રી જિનેશ્વરદેવની વાણી ન ગમે શ્રી જિનેશ્વરદેવની વાણી તો કયારે ગમે? જ્યારે ભવની અરૂચિ થાય ત્યારે! શ્રી જિનેશ્વરદેવનુ વચન બધાને રૂચતુ હોત, તો તો પછી જોઇએ શું? શ્રી જિનેશ્વરદેવના વચન ઉપર રૂચિ કેળવવા માટે તો આ બધા પ્રયત્ન છે

ઉપકાર પણ યોગ્યનોજ થઈ શકે છે

હવે શ્રી આચારાગસૂત્રના મગલાચરણના બીજા શ્લોકને લઈએ છીએ ભગવાન્ શ્રી વીરદેવે જગત્‌ના હિતની ખાતર, જરાય શકાને સ્થાન ન મળે તેવા આ આચારશાસ્ત્રને કહ્યુ છે જગતના હિતની ખાતર-પ્રાણી માત્રના ભલાની ખાતર કહ્યું છે આરાધક બુદ્ધિને ધરનાર કોઇ પણ પ્રાણી એવો નથી, કે જેનું આ આચારશાસ્ત્રથી હિત ન થાય કારણ કે-આ આચાર એવો ઉત્તમ છે કે, જે જે આરાધક બુદ્ધિથી

સેવે, તેને તેને પવિત્ર બનાવે અને તે સેવનારના સહવાસીઓને પણ પવિત્ર બનાવે • આ આચારને સપૂર્ણપણે જીવનમા ઉતારનાર તરફથી પ્રાણી માત્રને અભયદાન મળે આ આચારને સપૂર્ણપણે અગીકાર કરનાર તરફથી–એટલે સર્વવિરતિથી પ્રાણી માત્રને અભયદાન મળે: એ પવિત્ર આત્મા તરફથી એકેન્દ્રિયો પણ નિર્ભય બને એકેન્દ્રિય જીવો માટે પણ એવી કાળજી છે કે–ભલે એનુ ભલું આપણે ન કરી શકીએ, પણ આપણાથી તે જીવોને પીડા તો નજ થાય, કેમકે–ભલાનો આધાર તો સામાની યોગ્યતા ઉપર છે એમા ભલું કરનારનું એકલાનું ચાલતું નથી શ્રી તીર્થંકરદેવ જેવા ઉપકારી પણ, સાભળવાની તાકાત વગરના અસજ્ઞીપર, તેમજ દુર્ભવી કે અભવિ ઉપર શો ઉપકાર કરી શકે ? ભલું કરવાની ભાવના તો ઉચામા ઉચી, પણ સામમા યોગ્યતા હોય તો ભલુ કરી શકાય અકિમતી ચીજને કારીગર કિંમતી બનાવે, પણ ચીજમા યોગ્યતા તો હોવી જોઈએ ને ? લાકડાની ગાઠ લાવીને કારીગર પાસે મૂકે, તો કારીગરનાં હથીયાર પણ ભાગી જાય ત્યા કારીગર શુ કરે ? સામો આત્મા ઉપકારને યોગ્ય હોય તો ઉપકારી ઉપકાર કરી શકે 'सर्वेपा शुभ भवतु'–'સર્વનું શુભ થાઓ !'– ભાવનામા તો આ હોય, પણ એ ભાવનાનો અમલ અયોગ્ય ઉપર કદી થયો નથી, થતો નથી અને થવાનો પણ નથી જો એમ અમલ થતો હોત, તો શ્રી તીર્થંકરદેવ કોઇને છોડીને જાતજ નહિ બધાને મુક્તિએ પહોચાડવા જ "એ તો ઈચ્છતા હતા, પણ, એમણે જોયું કે–ઉપકાર તો અમુક

ઉપર જ થાય યોગ્યતાના પ્રમાણમા જ થાય 'ગણધર અગ્યારને જ કેમ બનાવ્યા ? બીજાને કેમ નહિ ? ઉત્તર એજ કે-'અન્યમા તેવી યોગ્યતા નહોતી'-'અમૂકને મુનિબનાવ્યા, અમૂકને કેમ નહિ ?'-અહીં પણ એજ ઉત્તર કે-'યોગ્યતા નહોતી' એ ખરૂ કે-યોગ્યતાને ખીલવવા માટે શ્રી તીર્થંકરદેવ અપૂર્વ નિમિત્ત છે એવુ નિમિત્ત દુનિયાભરમા બીજુ એક પણ નથી જેટલા નિમિત્તો છે, તેને સેવવા જોઇએ અને તે દ્વારાએ યોગ્યતા કેળવવી જોઇએ શ્રી તીર્થંકરદેવ કાંઈ હાથોહાથ કેવલજ્ઞાન આપતા નથી એટલા માટે તો કહેવાય છે કે-'કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું, પ્રગટ થયુ'-પણ 'કોઇએ આપ્યુ'-એમ નથી કહેવાતું ઔપચારિક ભાષાથી 'આપ્યુ'-એમ પણ કહી શકાય કેવલજ્ઞાન આત્મામાં છે, પણ જડ કર્મના સસર્ગથી દબાયેલુ છે અને તેને કર્મના સસર્ગથી રહિત થઈ પ્રગટ કરવાનું છે તેથી તેને માટે યોગ્ય નિમિત્તોની ઘણીજ આવશ્યકતા છે, માટે ઉત્તમ નિમિત્તો સેવવા જ જોઇએ અને યોગ્યતા કેળવવી જોઇએ નોકર મહેનત કરે તો શેઠ પગાર આપે, મહેનત વિના પગાર ન આપે, છતા જેમ નોકર શેઠને 'દાતા' કહે એ ઉપચાર છે, તેમ જ્ઞાનીના નિમિત્તે કેવલજ્ઞાન મળે-તેના દાતા જ્ઞાનીને કહેવાય એમા વાધો નહિ, પણ એ ઔપચારિક ભાષા વસ્તુતઃ તો ગુણો છે તેજ પ્રગટ કરવાના છે તે પ્રગટ કરવા માટે જેટલા નિમિત્તો અને સાધનો જે રીતે સેવવા જોઇએ, તે રીતે ન સેવાય તો તે પ્રગટ ન થાય સ્વાભાવિક શ્વેત વસ્ત્ર જો મલિન થયુ હોય, તો તેના ઉપરનો

મલ જો થોડો હોય તો એકલા પાણીથી જાય, અધિક લાગ્યો હોય તો, સાબુથી જાય અને એથી પણ અધિક લાગ્યો હોય તો ખારમા બાફવાથી જાય કોઈ એમ કહે–'આત્માના ગુણો આત્મામા છે, તો પછી બાહ્ય આલબનની જરૂર શી?' –તો એ આત્મા સમ્યગદર્શનથી ખસી જાય છે માટે જે સાધનોથી કચરો ભરાયો હોય, તેના પ્રતિપક્ષી સાધનોદ્વારા કચરો ન કઢાય તો આત્મા મલીન રહે અને એ મલીનતા વધે આપણે મુદ્દો એ છે કે–આત્મા ઉપકારને યોગ્ય ન હોય તો, ઉપકારીની ભાવના ગમે તેવી હોય તો પણ કાઇ થાય નહિ! પરન્તુ જેનો ઉપકાર ન થઈ શકે તેનું પણ 'ભૂડુ થાઓ'–એમ તો ભાવનામાયે ન હોવુ જોઇએ

<u>પુર્વાચાર્યોની અપૂર્વ લઘુતા.</u>

ટીકાકારમહર્ષિ કહે છે કે–પ્રાણી માત્રના ભલા માટે આ આચાર શાસ્ત્રને ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે જેવી રીતિએ કહ્યુ, તેવીજ રીતિએ કિંચિત્ હું કહું છુ મૂળ આ શાસ્ત્ર કહ્યુ કોણે? ભગવાને એમણે કહ્યુ કેટલું બધુ? પારાવાર માત્ર ત્રણ પદથી દ્વાદશાગી રચવાની શક્તિ ધરનારા ગણધરદેવો પણ પ્રભુના કથનને ઝીલાય તેટલુ ઝીલે છે શ્રી ગણધરદેવોનું સામર્થ્ય કેટલુ? એ આત્માઓ પૂર્વે એવી આરાધના કરીને આવેલ હોય છે–એવો જ્ઞાનનો ખજાનો સાથે લઇને આવેલ હોય છે અને એમનો આત્મા એવો નિર્મળ બની ગયેલો હોય છે કે–માત્ર ત્રણ પદ ઉપરથી જ એક અ તર્મુહૂર્તમા એઓ શ્રી દ્વાદશાગી રચે છે પ્રભુના અગીઆરે ગણધરોએ એ મુજબ શ્રી દ્વાદશાગીની રચના કરી છે

(પ્રશ્ન૦ બ્રાહ્મણમાથી આવેલાને ?)

હા, ભણેલા ઘણું હતા માત્ર ખામી ચાવીની હતી ! જ્ઞાનની દિશા પલટાઇ ગઈ ત્રણ પદમા વસ્તુ માત્રનું સ્વરૂપ જાણી લીધુ પૂર્વની સામગ્રીના યોગે એવા તૈયાર હતા કે- આ ત્રણ પદ સાભળે ને બધા દ્વાર ઉઘડી જાય ભગવાન્ ' उपन्नेइ वा, विगमेइ वा, धुवेइ वा '–આ ત્રણ પદ કહે, એ ઉપરથી શ્રી ગણધરદેવો અતર્મુહૂર્તમા દ્વાદશાગી રચે. સપૂર્ણ વિવેચન કરવાની તાકાત તો ચૌદ પૂર્વીની પણ નથી હોતી શ્રી ગણધર ભગવાનનુ જ્ઞાન અતિશાયી હોય છે ટીકાકારમહર્ષિ કહે છે કે-મારે કહેવાનુ તો એજ, પણ હું કાઈ બધુય કહી શકુ ? ના કહેલુ તે ત્યાનુ, પણ જેટલુ કહ્યુ તેટલુ કહેવાની મારી તાકાત નથી-પણ જે કાઇક કહું છુ તે મારૂ નથી કારણ કે—મારામા જે આવ્યું છે તે ત્યાથી આવ્યું છે વાત પણ ખરી છે કે-' હવાડામા પાણી આવે ક્યાથી ? ' કહેવુ જ પડે કે-' કુવામાથી ' હવાડો એમ કહે કે-'હું પાણીનું ઘર'-તે કાઈ ચાલે ? કુવાને બધ કરો અને પછી હવાડામા જૂઓ, એટલે માલૂમ પડી જશે કે-' પાણી હવાડામાનુ છે કે કુવામાનુ ?' આથી જ ટીકાકાર મહર્ષિ ફરમાવે છે કે-'હું કહું છુ તે મારૂ નથી પણ પ્રભુનું કહેલું છે એટલું જ નહિ પણ પ્રભુએ કહેલામાથી પણ કિંચિત્ માત્ર જ છે !' કહો કેટલી લઘુતા ? મહાપુરૂષોમા આજ સદ્‌ગુણ હતો આ સદ્‌ગુણથી જ જૈનશાસનની તેઓ સેવા કરી શકયા છે હરેક મહાપુરૂષે પૂર્વપુરૂષોનેજ ભળાવ્યુ પોતાનુ ઉમેરણ જરા પણ ન કર્યું શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસ-

નમા દોઢડાહ્યા ન ખપે • ડાહ્યા ખપે બહુ ડાહ્યા ન હોય તે પણ ખપે પણ દોઢ ડાહ્યા તો નજ ખપે, કારણ કે–એ તો મારી જ પાડે ડાહ્યો તો હોય તેવું જ કહે, ન સમજે તો હોય તે સાચવી રાખે, પણ પેલો તો ડહોળવાનું જ કામ કરે એટલે એ ન પાલવે જૈનશાસનની સુંદરતા જળવાઈ રહી છે તેનું કારણ ઉપર કહી આવ્યા તે સદ્ગુણ જ છે પૂર્વના મહાપુરૂષો તો કહેતા કે–'કયા એ મહાપુરૂષો અને કયા અમે ? શ્રી જિનેશ્વરદેવો તો રાગદ્વેષરહિત ! એ શા માટે જૂઠુ કહે ? ન સમજાય તો અમારી મતિની મદતા અને એ મતિની મદતાના યોગે ન સમજાય, માટે એ ખોટુ–એમ કહેવાનો અમને અધિકાર નથી જ ! આવી ભાવનાવાળા આત્મા સાભળે, વિચારે, મનન કરે અને પછી બીજાને આપે પૂર્વાચાર્યોએ આવી સુદરતા ન રાખી હોત, તો આ ટકત નહિ જો કે ગયુ ઘણું, પણ રહ્યું તે તો એ ઉપકારી પુરૂષોએ એવું સાચવ્યુ છે કે–ન પૂછો વાત ! બુદ્ધિભેદ પડયો ત્યાં ડહોળ્યુ નહિ, પણ 'तत्त्व ते विदन्ति'–'તત્ત્વ તેઓ જાણે–કેવળી મહારાજ જાણે'–એમ કહી ત્યા ભળાવ્યુ કહો, કેટલા નિરભિમાની ? એઓમા એવું અભિમાન–રહિતપણું હોવું જ જોઇએ, નહિ તો કેવળજ્ઞાનથી જોવાયેલી વસ્તુને છદ્મસ્થો ડહોળે તે કયા સુધી ચાલે ? કેવળ આગમથીજ જ્ઞેય એવા પદાર્થો, હેતુથી જણાવવા માગે તે પણ મિથ્યાદૃષ્ટિ કેટલાય પદાર્થોમા કે જ્યા યુક્તિ ન ચાલે, ત્યા યુક્તિ કરવાનું ડહાપણ ન કરાય

*　　*　　*　　*

શ્રી ટીકાકારમહર્ષિ કહે છે કે–જે કાંઇક કહેવાય છે તે તેજ કહેવાય છે કે જે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે કહેલું છે ટીકાકાર મહર્ષિ વધુમા કહે છે કે–'ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે કહેલુ કહું છુ, માટે મારી વાણીને ભગવાન્ પોતે જ પાવન કરો !' આથી સ્પષ્ટ જ છે કે–શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા મતિકલ્પનાને સ્થાન નથી મતિનો ઉપયોગ પદાર્થોને સમજવા માટે છે, પણ આપણી મતિકલ્પનામા ગોઠવાયેલા પદાર્થો એમા ઘાલવાના નથી સઘળા જ જૈન ગણાતા આ ભાવનાવાળા થઈ જાય, તો કેવો આનદ આવે ? વસ્તુને જાણવા માટે બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવામા વાંધો નથી વસ્તુને સમજવા માટે–નિશ્ચિત કરવા માટે બુદ્ધિનો ઉપયોગ થાય, પણ શાસ્ત્રને ઉનદુ સુલટુ કરવા માટે નજ થાય. આગળ ચાલતા ટીકાકાર મહર્ષિ ફરમાવે છે કે—

" शस्त्रपरिज्ञाविवरणमतिबहुगहन च गन्धहस्तिकृतम् ।
तस्मात् सुखबोधार्थ, गृह्णाम्यहमञ्जसा सारम् ॥ १ ॥"

*

'શ્રી ગન્ધહસ્તિજીએ કરેલુ 'શસ્ત્ર પરિજ્ઞા વિવરણ' અતિશય ગભીર છે તેમાથી હું સુખપૂર્વક બોધ થાય તે માટે યોગ્ય રીતિએ સાર ગ્રહણ કરૂ છુ'

*

કેવી અને કેટલી લઘુતા ! આ લઘુતા આવવી સ્હેલી નથી શાસ્ત્રના વચનમા–સિદ્ધાતના વચનમા, આ લઘુતા લાવ્યા વિના છુટકો નથી અહીં પણ જો 'અહ–અહં આવ્યુ તોતો પછી ખલાસજ !

જગતને અંધ બનાવનારો મોહરાજાનો મહામંત્ર–

મહામહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ગણિવર ફરમાવે છે કે—

" अहं ममेति मन्त्रोऽय, मोहस्य जगदाध्यकृत् | "

*

' ખરેખર,–'અહં' અને 'મમ'–આ મોહ રાજાનો મંત્ર જગતને અંધ બનાવનાર છે'

*

આ મોહમંત્રમાં જગતને અંધ કરવાની અપૂર્વ તાકાત છે આખું વિશ્વ એમાં મૂઝાએલું છે એ મોહ જો અહીં ઘુમે, તો પરિણામ ઘણુંજ ભયંકર આવે ઉપકારી ગણાતો જ્ઞાની જો વિનીત ન બને, તો અપકારી જેટલું ભૂડું કરી શકે, તેથી પણ અધિક જો તે ઉંધે માર્ગે જાય તો ભૂરૂ કરે મૂર્ખ તો જેમ ભલુ ન કરી શકે, તેમ બહુ ભૂરૂ પણ ન કરી શકે પણ ડાહ્યો, ભણેલો–ગણેલો, વાંકો થાય તો તો ગજબ કરે માટે શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓ કહે છે કે–'જ્ઞાની વિનીત જોઇએ !'–એટલે કે અષ્ટકર્મના ક્ષયમાં પ્રયત્નશીલ જોઈએ જેને પોતાના આત્માને લાગતા કર્મબંધનોનો ભય નથી, તેને જ્ઞાની કોણ કહે ? જેને પોતાના આત્માનું ભાન નથી, પોતાના આત્માની દયા નથી, પોતાના હિતાહિતની ખબર નથી, તે જ્ઞાનીજ નથી જેની પ્રાપ્તિથી રાગાદિ દોષ વધે તે જ્ઞાનજ નથી જ્ઞાની તો 'અહં' અને 'મમ' થી વેગળો થતો જાય

(પ્રશ્ન૦ હું શાસનનો અને મારૂં શાસન–એમ કહેવાય કે નહિ ?)

એ જરૂર કહેવાય 'અહં' અને 'મમ' ભાવની વાત તે પૌદ્ગલિક ભાવની છે અને અહીં પૌદ્ગલિક ભાવનોજ નિષેધ ચાલે છે આત્મીય ભાવનો વાંધો નથી 'ભવમા અને મોક્ષમા સમાન સ્થિતિ'–એ દશા તો ઘણી દૂર છે એ દશા ન આવે ત્યા સુધી તો પ્રશસ્ત વસ્તુઓ તરફનું મારાપણું અખંડિતજ હોવું જોઈએ. સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મામા તો મારાપણું અસ્થિમજ્જાવત્ હોય, એમા જરા પણ શકા નહિ એ સર્વત્ર ભલે નહિ એનામા ખોટુ હાજીયાપણું હોયજ નહિ તે બધે 'હાજી–હાજી' કરનાર બનેજ નહિ અને એવા હાજીયાઓની સજ્જન સમાજમા એક ફુટી કોડી જેટલી પણ કિંમત નથી–એ વાત નક્કી છે ખોટી 'હાજી' કરનારો પોતે તો હણાય છે અને બીજાને પણ હણે છે ખોટી હાજી કરનાર ભલે મનથી માને કે–'મને ખુશ્શી મલી, મને માન મળ્યુ'–પણ બધા એને મનમા તો ઓળખે કે–'આ હાજીયા છે, પણ વિશ્વાસપાત્ર નથી સમ્યગ્દર્શન, એ એવી વસ્તુ છે કે–જે દરેક વસ્તુનું વસ્તુ તરીકે ભાન કરાવે! ત્યા ખોટુ હાજીયાપણું હોયજ નહિ

સાચુ સમજાય તો ધાર્યું કામ થાય.

સમ્યગ્દર્શન, આત્મગુણનાશક દુશ્મનને દુશ્મન તરીકે ઓળખાવે એની પાસે રહેવા જેવુ નથી–એવું સાચુ ભાન કરાવે સમ્યગ્જ્ઞાન દુશ્મનનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટપણે સમજાવે અને સમ્યક્ચારિત્ર દુશ્મનથી દૂર ખસેડે! સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્ર–એ ત્રણે મોક્ષનો માર્ગ

છે! પૌદ્‌ગલિક ભાવ, એ આત્માનો દુશ્મન છે,–એની ઓળખી સમ્યગ્દર્શન કરાવે જ્ઞાન, જ્ઞાનનું તથા જ્ઞાની પુરૂષોની નિશ્રાનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ સમજાવે અને ચારિત્ર, દુશ્મનને ઝાપટીને દૂર કાઢે આ રીતિએ ત્રણે આત્મા સાથે વળગેલ આઠે કર્મનો ક્ષય કરી મુક્તિપદે પહોચાડે સમ્યગ્દર્શન, દુનિયાની સારી કે નરસી સઘળી વિષયકષાયને વધારનારી સામગ્રીને ખરાબ તરીકે ઓળખાવે, એટલે સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્માને તો બગલા પણ કેદખાના લાગે સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા દુનિયાના સ્નેહીસબધી સાથે બોલે, ચાલે, વર્તે, પણ હૈયામા–'એ અમારા નહિ અને હું એમનો નહિ '–આવી બુદ્ધિ આવીજ જાય આ બુદ્ધિ આવ્યા વિના રહેજ નહિ દેખતા આદમીને દીવો સળગ્યા પછી ખાડો કે ટેકરો ન ન દેખાય એ બને? સમ્યગ્દર્શન આત્માને હાનિ કરનારી વસ્તુનું નિશક ભાન કરાવે આથી સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્માને દુનિયાના સઘળા પદાર્થો તરફ અરૂચિ થાય! સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા સ્વપરનું ભલુ કરી શકે છે, કારણ કે–એનો વિવેક ઉમદા હોય છે

*

એક રાજાનો સુબુદ્ધિ મત્રી હતો તે વિચાર કરે છે કે–'પગાર ખાઇને રાજકારોબાર વિગેરે કામકાજ તો બધા કરે એમાં નવાઇ નથી પણ હું સમ્યગ્દૃષ્ટિ સેવક છતા મારો માલીક મિથ્યાદૃષ્ટિ રહી જાય તો મને કલક' રાજાની મત્રી પ્રત્યેની અને મત્રીની રાજા પ્રત્યેની, સતાનની માબાપ પ્રત્યેની અને માબાપની સતાન પ્રત્યેની તથા પતિની

પતિ પ્રત્યેની અને પત્નિની પતિ પ્રત્યેની સાચી ફરજ શી છે?–તે બરાબર સમજો સાચી ફરજ કોણ સમજી શકે? જે આત્મા સમ્યગ્દૃષ્ટિ બને તે. પરસ્પરની વાસ્તવિક ફરજ જો સમજાઇ જાય, તો ધાર્યું કામ થઇ જાય

શ્રી મૃગાવતીજી માફક ફરજ બજાવવી જોઇએ.

સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા પોતાના આશ્રિત પ્રત્યેની, વડિલ પ્રત્યેની અને પૂજ્ય પ્રત્યેની બધી ફરજ વિચારે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવના શાસનમા પહેલાજ સાધ્વી શ્રીમતી ચદનબાલાજીએ પોતાની શિષ્યા શ્રીમતી મૃગાવતીજીને એક વખત ઠપકો દીધો શ્રીમતી મૃગાવતીજીએ બુદ્ધિપૂર્વક ગુન્હો કર્યો ન હતો, પણ એ વાત ખરી કે–અનુપયોગથી પણ ગુન્હા જેવુ બની ગયુ એ દૃષ્ટિએ ગુન્હો ગણાય ગુન્હો હતો નહિ, ગુન્હો કર્યો હતો નહિ, ગુન્હાની બુદ્ધિ પણ ન હતી, સ્થાન પણ ગુન્હો થાય તેવું નહોતું, ખૂદ ભગવાન સમવસરણમા વિદ્યમાન હતા ત્યા વિકાર તો સભવે નહિ, અરે વિકાર હોય તે પણ જાય, છતા આચાર તો હોય તેજ ઘટે માટે એ ગુન્હાનો ઉપાલભ દેવામા આવ્યો શ્રીમતી ચદનબાલાજી ગુરૂણી છે અને શ્રીમતી મૃગાવતીજી શિષ્યા છે સૂર્ય–ચદ્ર મૂળ વિમાને પ્રભુને વાદવા આવ્યા, એ પ્રસગની આ વાત છે શ્રીમતી ચદનબાલાજીએ શ્રી મૃગાવતીજીને ઠપકો દીધો એ ઠપકો એટલા પૂરતો હતો કે–ફરીને આવો પ્રમાદ ન થાય શ્રીમતી ચદનબાલા તો બે શબ્દ કહેવા જોગા કહી નિદ્રાગ્રસ્ત થઇ ગયા, કેમકે–એમના મનમા બીજુ કઇ હતું જ નહિ પણ મૃગાવતીજીને એમ

લાગ્યુ કે-'ગુરૂણી ગુસ્સે થયા, મારાથી બોલતા નથી, હું શિષ્યા, મારી ફરજ કયી?' જૂઓ, ફરજનો વિચાર સમજે 'ગુરૂણીને કષાયમા જોડવાની મારી ફરજ હોય? મારી ખાતર ગુરૂણીજીની આ દશા? ગુરૂણીજીને મારે તેમના સયમમા સહાયક યા સેવક બનવુ કે આવી રીતે કષાય ઉત્પન્ન કરાવવો? બસ, જ્યા સુધી ગુરૂણીજી બોલે નહિ, ત્યા સુધી એમના પગમાથી મારે માથુ ઉચકવુ નહિ' પગમા માથુ મૂકી ક્ષમાપના કરવા માડી એવી ક્ષમાપના કરી કે-ક્ષપકશ્રેણિએ ચઢી કેવલજ્ઞાન પામ્યા આ ફરજ અને ફરજ બજાવવાનુ આ પરિણામ સમ્યગ્દ્રષ્ટિને ફરજ બજાવતા બીજાને લાભ થાય કે ન થાય, પણ પોતાને તો અવશ્ય થાયજ સામો આત્મા પણ જો સુયોગ્ય હોય તો સામાને પણ જરૂર લાભ થાયજ આ તો સામે પણ શ્રીમતી ચદનબાલાજી છે, એટલે પછી પૂછવાનુ જ શુ? શ્રી મૃગાવતીજી ગુરૂણીના ચરણકમલમા જ સ્થિર છે એટલામા જ ગુરૂણીજી તરફ આવતા કૃષ્ણ સર્પને જોયો તે સર્પ શ્રી ચદનબાલાજીના હાથે ડસી ન જાય, માટે હાથ ઉંચકીને સથારામા મૂકયો, કે તરત જ શ્રી ચદનબાલાજી જાગી ગયા અને પૂછ્યુ-"કેમ મારો હાથ ઉંચકયો?' ઉત્તરમા શ્રી મૃગાવતીજીએ સર્પ હોવાનુ જણાવ્યુ

શ્રી ચદનબાલા૦ 'આવી અધારી રાત્રિમા સર્પ જોયો શી રીતે?'

શ્રી મૃગાવતી૦ 'આપની કૃપાથી'

જૂઓ, કેટલી મર્યાદા! કેવલજ્ઞાન થયું છે, છતા પણ

એ વાત કહેતા નથી અને ઉલટુ કહે છે કે-'આપની કૃપાથી!' કેવી સુંદર મર્યાદા છે?

શ્રી ચંદનબાલા૦ 'શું જ્ઞાન થયું?'

શ્રી મૃગાવતી૦ 'એમજ'

શ્રી ચંદનબાલા૦ 'કયું જ્ઞાન? પ્રતિપાતિ કે અપ્રતિપાતિ?'

શ્રી મૃગાવતી૦ 'અપ્રતિપાતિ'

તરત શ્રીમતી ચંદનબાલાજી ઉભા થઈ જાય છે અને કેવલીની આશાતના કરી તે બદલ ક્ષમા માગે છે અને ક્ષમાપનામાંથી ભાવનાએ ચઢતા ક્ષપકશ્રેણિના યોગે કેવલજ્ઞાન ઉપાર્જે છે ફરજનું સ્વરૂપ સમજો ઉદ્વેગને શમાવવાની ફરજ બજાવી તો કેવો લાભ થયો? આનું નામ ફરજ! સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા, આશ્રિત, વડિલ અને પૂજ્ય પ્રત્યેની ફરજ સમજીને તે મુજબ વર્તે ફરજ સમજ્યા વિના વેઠની જેમ કામ કરે, એ કાઇ ફરજનું પાલન નથી

માતાપિતા અને સંતાનની પરસ્પર ફરજ શી?

સમ્યગ્દૃષ્ટિ એટલે સાચી દૃષ્ટિવાળો કે દોષ વિનાની દૃષ્ટિવાળો? ખોટાથી આઘો રહેનાર અને સાચાની નજીક જવાનો પ્રયત્ન કરનાર તથા ખોટાના ફંદામા ફસાયો હોય-ખોટાની જાળમા જકડાયો હોય, તો પણ ત્યાથી નીકળવાની ભાવના રાખનાર એ સમ્યગ્દૃષ્ટિ! અરે કહોને, ઘરમા રહેતો હોય છતા ઇચ્છા તો છોડવાનીજ આ ભાવના વિના સમ્યક્ત્વની સ્થિતિ નથી ટકી શકતી સમ્યક્ત્વ સ્થિર નથી બનતું અને શુદ્ધ પણ નથી થતું આ ભાવના વિના સમ્યક્ત્વનો

વાસ્તવિક અનુભવ નથી થતો હેય અને ઉપાદેયની ભાવનામા જોઇતી લીનતા–એકતાનતા થઇ જાય, તો પૌદ્ગલિક પ્રવૃત્તિ એકદમ થવા માટે દુનિયાના પદાર્થો પ્રતિ થતી દ્રષ્ટિ જો અહીં થાય, તો તુરત કામ થઇ જાય વ્યવહારમા પણ અનુભવ થાય છે કે–દુનિયામા જે વસ્તુને પોતાની માની, તેના પોષક અને સહાયક પ્રત્યે ભાવ જૂદો અને તે વસ્તુ પ્રત્યે વાંકી નજરે જોનાર પ્રત્યે ભાવ જૂદો ! આ કોણે કરાવ્યો ? કોઇએ કહ્યુ હતુ ? તમને માલુમ પડે કે–' કોઈ પૈસા લઈ જવા આવવાનો છે'–તો તરત પોલીસને ખબર આપો આ કોણે સમજાવ્યું ? કહો ને કે–'પૈસાના મોહે સમજાવ્યું ' એ દૃષ્ટિ અહીં થાય તો કાંઈ બાકી રહે ? માતાપિતા, મિત્ર, વડિલ, આશ્રિત–બધા પ્રત્યેની ફરજને સમજી સમ્યગ્દૃષ્ટિ તે તે મુજબ વર્તે ! ભગવાન્ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા ફરમાવે છે કે—

" सति चास्मिन्नसौ धन्य , सम्यग्दर्शनसयुत ।
तत्त्वश्रद्धानपूतात्मा, रमते न भवोदधौ ॥ १ ॥ "

*

'સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ થયા પછી, આ આત્મા ધન્ય બને છે અને તત્ત્વશ્રદ્ધાનથી પવિત્ર થયો છે આત્મા જેનો એવો સમ્યગ્દર્શનથી સહિત થયેલો તે આત્મા ભવસાગરમા રમતો નથી '

*

તીવ્ર અંતરાયના ઉદયથી ન નીકળી શકાય તો સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા સસારમા વસે, પણ સસારમા રમે તો નહિ જ એ આત્માને સસારમા લ્હેર ન આવે

સતોષ ન થાય રગાય નહિ ! રમવા અને રહેવાનો ભેદ સમજો કેદમા કેદી રહે ખરા, પણ હૃદયથી આનદ પામે ખરા ? નહિજ, ઉલ્ટા છૂટવાના દહાડા ગણે કહો, તમે શાના ગણો છો ? આજે બાળક અભક્ષ્ય ખાય, કદમૂળ ખાય, નાટક–ચેટક–સીનેમા જૂએ, જૂઠુ બોલે, દગલબાજી કરે, હોટલમા જાય, સીગારેટ ફુકે–આ બધા માટે ઘણા મા બાપને દરકાર નથી કમાતા શીખ્યો એટલે કહે કે–'હુશીયાર' વિચારો એવા બદલાઇ ગયા છે કે–'જ્યા લક્ષ્ય અપાવુ જોઇયે ત્યા બીલકુલ અપાતું નથી' કોઇ કહે કે–'તારો બાલક આમ કરે છે' તો કહી દે કે–'બાલક છે' અરે, ભલા આદમી ! જેનાથી એનો આ લોક અને પરલોક બગડે અને તારૂ બાલક સસારમા રખડે, એની તને ચિંતા નથી અને તું માબાપ ? આ કયી જાતનું માબાપપણું ? ? એ માબાપને જૈનશાસન સાચા માબાપ તરીકે શી રીતે લેખે ? ? ? વ્યવહારથી જન્મદાતા અને શરીરના પાલક તરિકે માબાપ કહેવાય, પણ હિતૈષી તરીકે માબાપમા ભાવના કયી હોવી જોઇએ ? બાલક જૂઠુ બોલે, ચોરી કરે, ટટો ફીસાદ કરે અને એની દરકાર ન કરે એ માબાપ ? માસ્તર છોકરા રમે છે કે ભણે છે એની દરકાર ન કરે અને ખુરશીપર બેઠો હવા ખાય, એ માસ્તર એ ખુરશી ઉપર કયા સુધી ટકે ? બહુ ટકે તો બાર મહિના પરીક્ષક આવે અને પરિણામ ખરાબ દેખે કે તરત ડીસમીસ કરે ત્યા તો ડીસમીસ કરનાર છે, પણ આવા માણસને ડીસમીસ કોણ કરે ? આજના માબાપ ઉપર કોઇનો અકુશ છે કે નહિ ? જે અકુશ છે તેને તો માનવો નથી ત્યા શું થાય ?

શાસ્ત્ર કહે છે કે-સાચી સ્વતંત્રતા શું છે તે સમજે દબાણ મૂકવું ત્યાં દુઃખી કરવાનો આશય નથી દુઃખી ન થાય એ હેતુએ થતું દબાણ, એ દબાણજ નથી કુપથ્યને ખાતા દરદીથી કુપથ્ય સંતાડવું પડે અગર પ્રસંગે દરદીને બાંધી પણ રાખવો પડે, તો તે દરદીને હેરાન કર્યો કહેવાય? નહિજ કોઇ પૂછે કે-'કેમ બાંધ્યો છે?' તરત હિતૈષી કહે કે-'ભાઇ! દરદી એવો છે કે દોડી દોડીને કુપથ્ય ખાય છે, માટે એના ભલા માટે બાંધ્યો છે' ફરજ સમજાતી નથી એનું જ આ દુષ્ટ પરિણામ છે દરદી રૂએ છતાં કુપથ્ય ન આપે એ માબાપ ઘાતકી કહેવાય? દરદીના આંસુ ખાતર કુપથ્ય ખવરાવે તો એ માબાપને કેવા કહેવાય? કહોને, તમે તો માબાપ છો! માબાપ માબાપપણું ભૂલે અને સંતાન સંતાનપણું ભૂલે તો પરિણામ શું આવે? આ બધું શાથી? સમ્યક્ત્વ શિથિલ થવા માડ્યું માટે સ્વપરનો વિવેક ભૂલાવા લાગ્યો એથી જૈનપણાના સંસ્કાર ઢીલા પડી ગયા માટે જૈનપણું આવી જાય તો આ દશા હોય? જૈનના ચોવીસે કલાક ખ્યાલ કેવા હોય? જાતે જૈન ખરા, પણ ભાવના ક્યી? સાચા દીકરા તે વિચારે કે-'અમારા જેવા દીકરા અને માબાપ વિષયકષાયમાં લીન રહે અને ધર્મ ન આરાધે તો અમે દીકરા શાના? એઓ ધર્મ કરે એવી યોજના અમારે કરી આપવી જોઇએ' અને સાચા હિતૈષી માબાપ પણ વિચારે કે-' અમારા દીકરા વિષયકષાયમાં લીન રહે, શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયી ન બને, ગુરૂને કે આગમને માને નહિ, વ્યાખ્યાન સાંભળે નહિ અને ધર્મારાધન કરે નહિ તો અમને કલંક!'

*

પણ કહો કે-આજે શી દશા છે ? કોઈ કહે કે-'તમારો દીકરો પૂજા કરવા જાય છે?' તો તરત કહે કે-'કયા જાય ? બાપડો લેશન કર્યા કરે છે' વારૂ, પૂજા એ લેશન નહિ ? એ ફુરસદની રમત હશે કેમ ? અરે, કોઈ દિવસ નવરાશ હોય ને પૂજા કરવા કે સાધુ પાસે આવે, તોય કોઈ કોઇ માબાપ તો કહે કે-'પૂજા કરજે, સાધુ પાસે જજે, પણ રંગાતો ના !' રંગે કોણ ? માબાપ જ આમ કહે ત્યા રંગાય કયાથી ? હા, એનુ ભાગ્ય હોય અને એકજવાર મૂર્તિના દર્શનથી કે સાધુના સહવાસથી એ પામી જાય તે વાત જૂદી, પણ માબાપે શું કર્યું ? માબાપે તો કહેવું જોઇએ કે-'શ્રી જિનેશ્વર દેવના પૂજન વિના, સયોગ હોય તો સાધુના દર્શન-સમાગમ વિના, ને નિરતર ભગવાનની વાણીના શ્રવણ વિના રહેવાય નહિ !' આ સસ્કારો બાલ્યકાલમા માબાપ નાખે, તો એ બાળક જો ત્યાગી થાય તો શાસનદીપક થાય અને ઘરમા રહે તોયે કુલદીપક થાય પણ આ સસ્કાર ન નાખ્યા અને મરજી મુજબ ચાલવા દીધા, તો અહીં (સાધુપણામા) તો ન આવે, પણ યાદ રાખજો કે-આડા ગયો તો તમને પણ સુખે જંપીને બેસવા નહિ દે ધર્મસસ્કાર વિનાના સતાનો તરફથી માબાપને કેટલી તકલીફ વેઠવી પડે છે,-તે જરા તપાસ કરજો, પૂછજો ! ભયકર દુ ખી થાય છે અને છેવટે કટાળીને એમ બોલે છે કે-'અમે છતે દીકરે વાઝીયા જેવા છીયે ' આ તો તમારા અનુભવની વાત છે ને ? અરે, કોઈ બોલતુ હોય તો માબાપ કહી દે કે-' હમણે ન બોલશો, આવશે તો એની ચાર ગાળ દેશે એ તો બે

વખત ખાઈને બહાર ગયો સારો. શું કરીએ ? મહીને પચીસ પચાસ લાવે છે અને અમે ખાઈએ છાએ' બહાર ગામ હોય તો કહે કે-'મહીને પચીસ મોકલે છે, બાકી એનું નામ દેવા જેવા નથી દેવ, ગુરૂ અને ધર્મને પણ માનતો નથી' જે દેવ, ગુરૂ, ધર્મને ન માને તે માબાપને કેવાક માને? હા, કાગળમા ગિરછત્ર-તીર્થસ્વરૂપ, બધુ લખે, કારણ કે-આ કાળની એ કારમી સભ્યતા છે વીસમી સદીની સભ્યતા, પૉઝીશન અને માર્મિક વાગ્જાળ-એ બધા એટલા ભયકર છે કે-એમાથી બચ્યા તે ભાગ્યવાન્ એમા ફસ્યા એના ભોગ! સલામ નીચે ઝૂકી ઝૂકીને કરે, પણ હૈયામા તો પાણીદાર કાતર! તમારા સતાનોને સેવા કરનારા બનાવવા હોય, તો તમે એમને શ્રી જિનેશ્વરદેવના તથા નિર્ગ્રંથ ગુરૂદેવોના પૂજારી બનાવો આગમના શ્રદ્ધાલુ બનાવો અને ધર્માનુષ્ઠાનની પ્રીતિવાલા બનાવો! તમે એમ કહો કે-'ભૂખ્યા રહો, અમે પણ ભૂખ્યા રહીશું, પણ તમે આત્મહિતનાશક અનીતિ ન કરો ગાડી-મોટરની જરૂર નથી શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયી બનો કાચુ કોરૂ ખાઈ ચલાવાય તે નભે, પણ ધર્મના વિરોધી બનો તે સહન ન થાય. શ્રાવકનો દીકરો રાતે ખાવા માગે, રાતે પાન ચાવે, હૉટલમા જાય, બીડી-સીગારેટ ફૂકે, એ કેવી ભયકર વાત છે? અહીં આવવાની બાબતમા કહે કે-'ટાઈમ નથી'-પણ નાટકમા જવાનો ટાઇમ મળે હૉટલમા જવાનો ટાઇમ મળે. આ બધુ શાથી? માબાપ ફરજ ચૂકયા માટે! શ્રાવકના દીકરાથી તો રાત્રે પાણી પણ ન પીવાય આજે ચૌવિહાર કરનારા કેટલા?

જૈનપણાના સસ્કાર જાગૃત કરો !

શ્રી સુદર્શન શેઠની વાત અને એમની ખ્યાતિ સાભળી શિર તો હલાવ્યા, પણ શ્રાવક તરીકે તમારી કયી ખ્યાતિ ? પરનારીસહોદરપણું શ્રાવકને ન હોય ? હોય જ શ્રી જિનેશ્વરદેવનો પૂજારી, નિર્ગ્રંથગુરૂદેવનો ભક્ત, જૈન ધર્મનો અનુયાયી —એમા અનાચારનો દોષ હોય ? એ પરનારીસહોદર ન હોય ! એમા અભક્ષ્યભક્ષણનો દોષ હોય ? વિચાર કરો કે—વર્તન શા છે ? જૂઓ ઠામ ઠામ કે—આ શાથી ? સમ્યગ્ દૃષ્ટિપણાના સ સ્કાર ગયા—ફરજ ભૂલાઈ એથી ! પહેલા ઘરમા જિનમદિર હતા, સવારે દરેક ઉઠીને પ્રભુના દર્શન કરેજ ઘેર પૌષધશાળા હતી સામગ્રી બધી તૈયાર દરેકને ક્રિયા કરવાની જ ! માબાપો, વડીલો કહે કે—'પહેલુ એ, પછી બીજુ બધુ !' એવી પ્રેરણા કરે સસ્કાર નાશ પામ્યા એથી આ બધું થયું રાત્રે પાન ચાવે, હૉટલમા જાય, ફાવે તેમ વર્તે અને કહેવાય પણ નહિ ? ત્યારે બધુ ખાઓ—પીઓ એમ કહેવું ? ઓછામા ઓછી સવારે નોકરશી અને સાજે ચોવિહાર પણ ન બને ? જૈનકુલમા ન છાજતા આચારો બધ થાય અને છાજતા આચારોનુ પાલન થાય, તો બધાજ અનાચારો બધ થઇ જાય આખો ઉઘાડીને જરા શ્રાવકકુલોમા જૂઓ કે—આજે શું શું થાય છે ? જૈનશાસનથી વિપરીત વસ્તુઓના પરિણામનો અભ્યાસ કરો, તો દોષો હસ્તામલકવત્ દેખાય

* * *

મુનીમ ગમે તેવો હોય, પણ જ્યારે જમા—ઉધારમા ગોટાળો કરે, પોતાના નામે રકમોની ભેળસેળ કરે, તો

તરત શેઠ બોલાવીને કહી દે કે-'ભાઈ ! તુ મુનીમ હુશીયાર, પણ મારે હવે ખપ નથી કાલથી પેઢીપર આવીશ મા !' છોકરો પણ રૂપીયા લોકો પાસેથી લાવી દેવું કરતો હોય, તો માબાપ નોટીસ છપાવે છે કે-'એને ધીરશો મા' તો જૈનકુલથી વિરૂદ્ધ આચરણ કરતા છોકરાઓ ઉપર માબાપ નોટીસ કાઢે કે નહિ ? મતલબ, દુનિયાના વ્યવહારની ગરજ છે, પણ ધર્મની ગરજ નથી ગરજ નથી, એમ તમને કહેવાય ? તમારા રાખ સાંભળીને તમે સહિષ્ણુ ન બનો તો હાલત શી થાય ? સંવત્સરી પ્રતિક્રમણમા પણ સાધુને ફીકર રાખવી પડે કે-' ક્યારે વહેલા ઉઠાડાય, કારણ કે-અધારૂ થાય તો તો ગજબ કરે કોઇ સારો માણસ બીચારો જો એવાની પાસે ફસાય, તો એની તો બુરીજ દશા થાય. એનું કારણ ક્રિયાનો રાગ નથી 'મિચ્છામી દુક્કડ'-આવે એટલે ખોટો ઘોઘાટ મચાવે રમતીયાળ સ્વભાવ, રસ્તામા પણ છત્રી ઉલાળતા ચાલવાની ટેવ, પાનની પીચકારી મારવાની આદત, ચારે તરફ જોવાની બાનીયત,-એ આદમીને આજે અણોજો પડ્યો ! ઉપવાસ કર્યો એટલે ઢીલો તો થયો હોય, એમા ત્રણ કલાક સુધીના પ્રતિક્રમણમા શાંતિથી બેસાય કેમ ? નક્કી કરીને જ આવે કે-'સાભળવુ-કરવુ નહિ, ટીખળ કરવુ' કેટલાક તરફથી તો કટાસણાની પણ તે દિવસે જ શોધ થાય કાટલા, તુટલા, મેલા લઈને આવે, લુગડાના કટકાની મુહપત્તિ બનાવી દે ચરવલા તો કેટલાયની પાસે હોય જ નહિ અને કેટલાયની પાસે હોય તો એવા હોય કે-પુજે તો ઉલટી છોકરાને હાનિ થાય ધર્મી આગેવાનોની ફરજ છે કે-આવી સામગ્રી પુરી પાડવી અને સામાએ સાચવવી કે-ઉધેઇ ન ખાય.

કહે કે-'શું કરીએ ? છોકરો મહીને પચાસ લાવે છે, ડીગ્રી-ધર છે છટ નોન્સન્સ બોલતા આવડે છે ?'- આટલું વિચારી કંઈ ન કહે, એ છોકરાના હિતૈષી કેટલા પ્રમાણમા ? જૈન કુલમા જો દોષ પ્રત્યે આમ બેદરકારી હોય, તો દુનિયામા એના જેવો દુ ખનો વિષય એક પણ નથી જે જૈનકુલમા ઉંચામા ઉંચા સસ્કાર જોઈએ ત્યા આ દશા ? 'તમારામા અયોગ્ય વર્તન છે કે અભક્ષ્યભક્ષણ ચાલે છે-એમ કહેતા અમને આનદ થાય એમ ? તમારામાથી સમ્યગ્દર્શન અને તેને છાજતી પ્રવૃત્તિ જાય, એ જાણીને તો અમને ખેદ જ થાય અમે કહીએ તે શાના માટે ? કેવલ હિતની ખાતર જ કદી સતાનને કહ્યુ છે કે-'ભાઈ, તું આ ઘરે આવ્યો અને આ સાહ્યબી વિગેરે છે ત બધુ પૂર્વનું પુણ્ય છે તેના યોગે છે જો તું ધર્મવિરૂદ્ધ વર્તનમા પડી ગયો, તો તારા યોગે અમે પણ ભીખ માગવાના !' જેટલી તાકાત હોય તેટલી અજમાવી તમારા સતાનોને સુધારો ન સુધારી શકો તો એમ કહો કે-માબાપ થવાને અમે લાયક નથી પૂર્વના સમયમા એકી સાથે હજારો સયમી બનતા, દેશવિરતિ તથા સમ્યગ્દૃષ્ટિ પણ હજારો એકી વખતે બનતા, અરે હજારોને સાથે કેવળજ્ઞાન થતુ અને હજારો એકે સમયે મોક્ષે જતા. શાથી ? સસ્કાર સારા કે જેથી નિમિત્ત મળે કે તરત સ્વીકાર અને બેડો પાર ! આજ તો નિમિત્તને પણ લાત મારના તૈયાર શાથી ? સસ્કાર ગયા તેથી ! સમ્યગ્દૃષ્ટિ 'હાજીઓ' ન બને જેવુ કહેવું ઘટે તેવું હિતને માટે કહે. મધુર પણ કહે અને કઠોર પણ કહે દૃષ્ટિ એક જ કે-'સામાના આ માનું કલ્યાણ થાય'

વ્યાખ્યાન—

[૨૧]

એક લોકોત્તર વિશિષ્ટતા

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજા મગલાચરણ કરતા ફરમાવે છે કે–'આ તીર્થ જયવતુ વર્તે છે, કારણ કે–એનામા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી, તેમજ એક પણ સુદર વિચારનો ઈન્કાર નથી એના સિદ્ધાતો અનેક અપેક્ષાએ એવી રીતિએ સિદ્ધ થએલા છે કે–એને સેવનારો આત્મા કર્મમલથી રહિત થઇ મુક્તિપદને પહોચી શકે છે માટે જ એ શાશ્વત્ છે, અનૂપમ છે અને સઘળા શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાયેલુ છે આ તીર્થમા આચાર એ મૂખ્ય વસ્તુ છે' એ આચારને શુદ્ધ બનાવવા માટે, આપણી ભાવના બહુ જ ઉચ્ચ કોટિની હોવી જોઇએ એ ભાવના શુદ્ધ બની રહે માટે, પ્રાર્થનાસૂત્ર (જયવીયરાય) દ્વારા શ્રી વીતરાગદેવ પાસે હમેશા થતી માગણીઓ જોઈ આવ્યા

*

એ માગણીમા પહેલો ભવનિર્વેદ માગ્યો, કારણ કે–એના વિના પાછલના ગુણો આવી શકતા નથી પછી ભવનિર્વેદના ટકાવ માટે માર્ગાનુસારિતા માગી એમ એક પછી એક માગણી કરી ઈષ્ટ ફળની સિદ્ધિ, લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ, ગુરૂજનની પૂજા અને પરાર્થકરણ,–એ બધુ માગ્યુ એ બધાના ટકાવ માટે શુભ ગુરૂનો યોગ માગ્યો અને ભવપર્યંત શ્રી સદ્ગુરૂના વચનની અખડ સેવા માગી ભવાતરમા પણ

સેવાથી વચિત ન રહેવાય તે માટે, સસારમા રહેવુ પડે ત્યા સુધી શ્રી વીતરાગદેવના ચરણની સેવા માગી દુખનો ક્ષય માગ્યો, કર્મનો ક્ષય માગ્યો અને જ્યા સુધી મોક્ષ ન થાય ત્યા સુધી સમાધિમરણ માગ્યું તથા સર્વત્ર બોધિ લાભની માગણી કરી આ માગણીથી રગાયેલો-આ ભાવ નાથી તન્મય બનેલો આત્મા રસપૂર્વક વિપરીત આચાર કરે એ સભવતુ નથી આટલુ થઇ જાય તો ધૂનન યથાસ્થિત થાય આત્મા ઉત્તમ ભાવનાથી રગાય નહિ ત્યા સુધી કામ થાય નહિ અનત વાર માનવજીવન આવ્યું અને ગયું શાથી? સસ્કાર વિના! એક વાર શુભ સસ્કાર પડી જાય તો આ જીવન અનૂપમ છે આ જીવનમા જેટલી સામગ્રી છે, તેટલી બીજા જીવનમા નથી, પણ જ્ઞાની પુરૂષની આધીનતા સ્વી કાર્યા વિના તેની સફળતા નથી અસ્તુ—

*

ટીકાકારમહર્ષિ કહે છે કે-' હું જે કહું છુ તે ભગવાન્ શ્રી વીરે કહેલું કહું છું એ કહેલુ પણ બધુ નહિ પરન્તુ કિંચિત્ કહું છુ યત્કિંચિત્ જે કાઈ કહું છુ તે એમણે કહેલું જ કહું છુ આટલુએ જાણ્યું તે એમના જ પ્રતાપે! જે આચાર-શાસ્ત્ર જગતના કલ્યાણ માટે ભગવાન્ શ્રી વીરદેવે કહ્યુ, તેને કઇક મારી સ્મૃતિ-શક્તિ-બુદ્ધિ પ્રમાણે કહું છુ જે વાણીનો પ્રયોગ કરૂ છુ તે ત્યાથી મળી છે તેને પણ પાવન એ તારક વિના બીજા કોણ કરે? એ તો એ જ પાવન કરે એમની છાયા વિના મારી વાણી નકામી છે જે વાણીમા એમની છાયા નથી-એમનો પ્રભાવ નથી, તે

વાણી નકામી છે માટે આ વાણીને, તેજ જ્ઞાનના નિધિ પાવન
કરો !" હજી ટીકાકાર પોતાની વધુ લઘુતા જણાવતા કહે છે
કે–'હું ગધહસ્તિકૃત અતિ ગભીર વિવરણના સારને ગ્રહણ
કરૂ છુ' આથી સ્પષ્ટ છે કે–'ટીકાકાર મહર્ષિ ભગવાન્ શ્રી
મહાવીરદેવની આધીનતા સ્વીકારવા સાથે પૂર્વાચાર્યોની પણ
એટલી જ આધીનતાનો સ્વીકાર કરે છે' જૈનદર્શનના ટીકા-
કારોની એ જ નિરભિમાન વૃત્તિએ, આજ સુધી શાસનને
અખડિત અને અવિચ્છિન્ન સાચવ્યું છે આથી શ્રી જૈન
દર્શનના જ્ઞાતાઓની અનેક વિશિષ્ટતાઓ પૈકીની, આ પણ
એક લોકોત્તર વિશિષ્ટતા છે શ્રી જૈનશાસ્ત્રમા કોઇ પણ
સાચા અનુયાયિએ સ્વકલ્પનાને સ્થાન નથી આપ્યુ કારણમા
એ એમ માનતા કે–મૂળ કહેનાર શ્રી સર્વજ્ઞદેવ છે, રચનાર
વિશિષ્ટ જ્ઞાનીઓ છે અને પાછળના કહેનારા પણ એમને જ
અનુસરનારા છે માટે અમારી ફરજ એ છે કે–જ્ઞાની
પુરૂષોએ કહેલી વાત હૃદયમા ન ઉતરે તો તે ખોટી ન
કહેવાય, એ ખામી કથનની નથી, પણ અમારી મતિની છે !'
આવી સ્થિતિને લઈને જ શાસન ટક્યું છે આ લક્ષણ કોનું ?
સમ્યગ્દષ્ટિનું એને તો એક જ વાત કે–'હું પૂર્ણ જ્ઞાની નથી,
અધુરો છુ, તેથી સપૂર્ણ જ્ઞાનીની વાત મારી મતિમા ન
ઉતરે એ ખામી મારી છે, પણ જ્ઞાનીની નથી !' સમ્યગ્દષ્ટિની
પાસે એક સુદર ચાવી હોય છે શ્રી જિનેશ્વરદેવ કેવા અને
એ કહેશુ, એ એ બરાબર જાણે અતીદ્રિય પદાર્થો એને નિર્ણિત
ન થાય તો એ શ્રદ્ધાથી માને, પણ એના મુખથી બાકીની
આજ્ઞા વિગેરેને લગતી વાતો એવી જ નીકળે કે–જે શ્રી

જિનેશ્વરદેવોના કથનને અનુસરતી જ હોય અને પછી કહેવાનું પ્રમાણ ઓછું કે વધતું હોય સમ્યગદૃષ્ટિની ભાવના, વિચાર અને આદર્શ ઘણા જ ઉંચા હોય! સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા ગમે તે સયાગમા રહ્યો હાય, પણ પોતાને ફસાયેલો માને એ વિચારે કે-'બધન તોડવાનું સામર્થ્ય હોત તો જરૂર તોડત! બધનને હાનિકર સમજે બધનમા રહ્યો છતા સમ્યગ્દૃષ્ટિ પોતાની ફરજ ન ચૂકે, એટલું જ નહિ પણ બધનને તોડવાની જ પેરવીમા હોય

ઉપકારના બદલાના નામે અપકાર નજ થવો જોઇએ

મત્રીશ્વર શ્રી સુબુદ્ધિની વાત આપણે ગઇ કાલે શરૂ કરી છે એ બાકી છે એ રાજાના મત્રી હતા એમણે વિચાર્યું કે-'પગાર લઇને રાજતત્ર ચલાવવું, એ તો બધા કરતા આવ્યા છે અને કરે છે એમા નવીનતા શી? હું સમ્યગ્ દૃષ્ટિ છતા જો મારો સ્વામી સન્માર્ગે ન આવે તો તે ઠીક નહિ' આનું નામ ફરજ 'ધન લેવુ અને કામ કરવું, કામ કરવું અને વખત થયે પગાર લેવો'-માત્ર આ માન્યતા તો દુનિયામા ફસેલાની જ હોય, પણ આ મત્રીશ્વર તો દુનિયામા તેવા ફસેલા ન હતા દુનિયામા રહેવુ પડેલું માટે રહેલા તેથી તે ફરજ સમજતા તેમને એમ થયુ કે-'સ્વામીને સન્માર્ગે ન ચઢાવું તો હું સાચો સેવક શી રીતે કહેવાઉં? કયો ઉપાય કરૂં કે જેથી મારો માલીક સન્માર્ગમા જોડાય અને જ્ઞાનીના માર્ગે ચાલતો થાય' રાજા પ્રત્યે મત્રીની, મત્રી પ્રત્યે રાજાની, પિતા પ્રત્યે પુત્રની, પુત્ર પ્રત્યે પિતાની, પતિ પ્રત્યે પત્નીની, અને પત્ની પ્રત્યે પતિની,-એમ પર-

સ્પરની ફરજો સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા સમજે સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા પાપ કરે નહિ અને કરવુ પડે તો કિંચિત્-થોડુ તે પણ રાચી-માચીને નહિ, પણ સકોચાઇને અને કપતે હૃદયે આનદ પામીને તો નહિ જ કરતી વખતે પણ કપે કર્યા પછી પણ તેની નિંદા અને ગૃહ્રા કરે! આવી સ્થિતિવાળા આત્માને બધ કેટલો બધાય ? વિરતિને હાલ બાજુ ઉપર રાખીએ વિરતિ ન પમાય, મોડી મળે, વ્હેલી મળે, પણ પ્રભુના શાસનમા આવનારને સમ્યક્ત્વ તો જોઈએ જ ને? પ્રભુના શાસનમા આવેલો આત્મા પાપથી વિરામ પામવાની તાકાતવાલો કદાચ ન હોય પણ પાપથી કપતો તો હોવો જ જોઇએ ને ? સમ્યગ્દૃષ્ટિની આ સ્થિતિ તો અવશ્ય હોવી જ જોઇએ પાપ કર્યા પછી પાપની પ્રશસા તો તે ન જ કરે જો આ દશા આવે તો પ્રભુના શાસનને ઓળખી શકે પાપ કરે, એની પ્રશસા કરે અને પાપ કરીને પાપના બણગા ફૂકે, તો શાસનમા આવ્યો અને ન આવ્યો,-એમા તફાવત શો ? દુનિયામા બધા જેમ ખાય, પીયે, પહેરે, ઓઢે અને રગરાગ કરે છે-એમ જ તમે કરો તો તમારામા વિશેષતા કયી ? વિચાર કરી જૂઓ તો ફરજનું ભાન જરૂર થાય રાજકારોબાર (રાજકારભાર) કરતા મત્રીને રાજાના સન્માર્ગે-ઉન્માર્ગેના વિચારની જરૂર શી ? બસ, કામ કરવું અને પગાર લેવો પણ આ મત્રીશ્વર સમ્યગ્દૃષ્ટિ હતા, એટલે પોતાની ફરજ સમજતા હતા. એમણે વિચાર્યું કે-'સ્વામી કોના ? મારા સ્વામી જો આવા જ રહી જાય, તો મને શોભતું ન ગણાય' જ્યારે સમ્યગ્દૃષ્ટિ સેવક, સ્વામીની

આટલી ચિંતા કરે, તો પછીથી સમ્યગ્દૃષ્ટિ સ્વામિ પોતાના સેવકની કેટલી ચિન્તા કરે ? સેવક કરતા સ્વામીની ફરજ મોટી છે જૈનશાસનમા માતાપિતા પણ દુષ્પ્રતિકાર્ય કહેવાય છે એમના પણ ઉપકારનો બદલો વાળવો સ્હેલો નથી માતા પિતાને સન્માર્ગે યોજવામા આવે, તો જ બદલો વાળી શકાય છે તેમ માતાપિતા ઉપર પણ સતાનને સન્માર્ગે યોજવાની ફરજ છે જ્યારે સતાનની પણ ફરજ એ છે કે-માબાપને સન્માર્ગે યોજે, તો માબાપની સતાન પ્રત્યે શી ફરજ હોય તે વિચારો માબાપનો ઉપકાર ન ભૂલાય-એમના બદલાનો ઈન્કાર ન થાય-ઉપકારનો બદલો વાળવો અતિશય જરૂરી, પણ ઉપકારના બદલાના નામે અપકાર થતો હોય તે જે ન વિચારે, તે સમ્યગ્દૃષ્ટિ કે મિથ્યાદૃષ્ટિ ? સમ્યગ્દૃષ્ટિ આ ત્માએ એ વાત બરાબર ધ્યાનમા રાખવી જોઇએ કે-ઉપ કારના બદલાના નામે જ અપકાર ન થઈ જાય સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા જ્ઞાન કે જ્ઞાનીની નિશ્રાવિના એક કદમ પણ આગળ ન વધે અને એથીજ એના જીવનમા સુધારો-એ સુનિશ્ચિત છે જેઓ પોતાના જીવનને નથી સુધારી શકતા અને કેવલ અર્થકામની જ આરાધનામા રક્ત બન્યા છે, તેઓના મુખ માથી નીકળતી સુધારાની વાત એ વસ્તુત સુધારો નથી, પણ એક જાતનો દભ છે સાચો સુધારો તો તેઓ જ કરી શકે છે કે-જેઓએ અર્થકામની આસક્તિ તજી પોતાના આત્માને શ્રી જિનેશ્વરદેવોની આજ્ઞાને આધીન બનાવ્યો છે

<u>દુશ્મનનું પણ ભૂડું નજ થાઓ એજ ભાવના.</u>

સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્માની ભાવના કેવી હોવી જોઇએ, એ જાણો છો ? સમ્યક્ત્વનુ-પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ-પહેલું લક્ષણ

ઉપશમ છે અને તેનું સ્વરૂપ જણાવતા મહામહોપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી ગણિવર, ભાષાની સજ્ઝાયમા પણ ફરમાવે છે કે-

'અપરાધિશુ પણ નવિ ચિત્ત થકી,—
—ચિંતવીએ પ્રતિકુલ
સુગુણ નર ! શ્રી જિનભાષિત વચન વિચારીયે.''

*

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજી શકાશે કે-શ્રી જિનેશ્વર દેવના માર્ગથી રગાયેલો અને નિરતર શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાનો જ વિચાર કરનાર આત્મા, પોતાના અપરાધીનું પણ ભૂડુ નજ ઇચ્છે તે આત્મા તો પોતાના દુશ્મનનું પણ હિતજ ઇચ્છે આત્માને પરમ શુદ્ધ સમ્યગ્દષ્ટિ બનાવવો હોય અને જેમણે શુદ્ધ સમ્યગ્દષ્ટિ બ ી રહેવું હોય તેમજ જેઓને સમ્યગ્દર્શનની આરાધનાજ કરવી હોય અને જેમને પ્રભુના શાસનમા ટકીજ રહેવુ હોય, તો તેઓએ આ ભાવનાને મજબૂત કર્યા વિના છૂટકોજ નથી દુશ્મનના નાશને જેમ આખી દુનિયા ચિંતવે, તેમ પ્રભુના શાસનમા આવનાર પણ ચિંતવે, તો તેની વિશેષતા શી ? ઉંચામા ઉંચા અહિંસક બનવાની ભાવનાવાળામા હિંસક વિચાર હોય ? પાપ કોઇને છોડે ? જે પાપના યોગે મરી રહેલ છે, એને મારવાનો ધર્માત્મા વિચાર કર પણ ? એને તો એનું પાપજ મારી રહ્યુ છે માટે એની તો દયા ખાવી, એજ સજ્જનનું કામ છે તમને કોઇ મારવા આવે તો વિચારો કે-' મારા પાપને ખપાવવા માટે સામો આદમી-પોતાના આત્માની દરકાર નહિ કરતા, પોતાનું બગાડી, પાપની પરવા કર્યા વગર સામે આવે છે ?

એ તે ઉપકારી કે અપકારી ? એ બીચારો ઠાઈ સ્વાધીન છે ? એ કર્માધીન આત્મા ભાન ભૂલી, પોતાનુ બગાડીને તમારૂ ભુ કરવા આવે, ત્યા ગુસ્સો કેમ આવે ? જો સામો આદમી સામાનું બગાડી જ શકતો હોય, તો તો દુનિયામા કોઇને સારૂ હોતજ નહિ અશુભ કર્મના ઉદય રૂપ નિમિત્ત ન હોય, તો કોઇ કાઇ કરી શકતું નથી આથી દરેકે-'બચાવ ન કરવો, સાવધ ન રહેવુ'-એમ કહેવાનો આશય નથી, પણ 'દુશ્મનનાએ ભૂડાની તો ભાવના નજ હોવી જોઇએ' -એમ કહેવાનો આશય છે 'જરૂર પડચે રક્ષણ માટે હાથ દેવાય, હાથ આડા ધરી બચાવ કદાચ કરાય, પણ દુશ્મનનુંય ભૂડુ તો ન જ ઇચ્છાય'-આવી ભાવનાવાળાને દુશ્મન પ્રત્યે ખરાબ ભાવ આવે કયાથી ? આર્ત્ત અને રોદ્ર ધ્યાન ન આવે,-એની સમ્યગદૃષ્ટિ ખૂબ કાળજી રાખે સમ્યક્ત્વ આવે ત્યારથીજ એ દુર્ધ્યાનના પરિણામ મદ પડે-ઢીલા થાય, પણ તે કયારે થાય ? ત્યારેજ કે જ્યારે સમ્યક્ત્વની ભાવનામા હૃદય ઓતપ્રોત બને ! એ ભાવનાનો અભાવ હોય તો આત્મા બહુ બધાઇ જાય. માટે ખાસ કાળજી રાખવાની જરૂર છે દુશ્મનને સુધારવા માટે કરવી પડતી કડવી ક્રિયા કરતી વખતે પણ હૃદયમા ભાવના કયી હોય ? માતા બચ્ચાને મારે, પણ એને રોતું જોઇ ઘરમા જઇને એ રૂએ' કોઇ કહે કે-'મારવામા વેર ઝેર હતુ ?' નહિ, હિતબુદ્ધિજ હતી એના આસુ પહેલા તો ડબલ આસુ માને નીકળે, કારણ કે-બાળક પ્રત્યે માતાનો દ્વેષભાવ નથી માતા કદાચ મારે તો પણ તેનું હૃદય કયું ?

માતા બાળકના હિતને માટે ઉપાય બધા કરે! તેવુંજ હૃદય સમ્યગ્દૃષ્ટિનું સુધારવા યોગ્ય વ્યક્તિ પ્રત્યે હોય. બાલકને મારતી વખતે માતાનો હાથ કેવો ઉપડે? તમે તમારા હાથે તમાચો મારો તો તમારા ગાલ ઉપર તમારો હાથ કેવો ઉપડે? સામો મારે એવી પોલ મરાય ખરી? કહોને કે—હાથ ચાલે જ નહિ ભલેને ખૂબ લાબો કરીને જોરથી ઉપાડયો હોય, પણ ગાલ પાસે આવતાં આવતા તો તે હળવો થઇજ જાય કોઈ કદાચ અવાજ માગે, તોયે હાથ પોલો રાખીને અવાજ પણ કરો પરન્તુ વાગે નહિ એની કાલજી તો રાખો જ કારણ કે-મારાપણું એકુ છે તેમ પ્રાણીમાત્રનું ભલું કરવાની બુદ્ધિ જેના આત્મામા હોય, તેજ પારકાનું ભલું કરવાને લાયક છે બીજા નાલાયક છે સમ્યક્ત્વની ભાવનામા તો આખા વિશ્વ પ્રત્યે મૈત્રી છે એકેંદ્રિય જીવો પ્રત્યે પણ સમ્યગ્દૃષ્ટિના હૃદયમા મૈત્રી ભાવના વર્તે એ ભાવના જો ઉડી જાય તોતો બધુંજ ઉડીજ જાય. મૈત્રી એટલે 'શેકહેંન્ડ' વિગેરે બાહ્યાડમ્બર કરવો એજ નહિ, પણ મૈત્રી એટલે તો પરનું હિત ચિંતવવાનું! સામાના હિત માટે-'શેકહેંન્ડ' કરવી પણ પડે, ન પણ કરાય, આઘા પણ ઉભા રહેવુ પડે, પરન્તુ ભાવના શુદ્ધ જોઇએ અયોગ્ય ભાવનાનો અકુરો પણ ન આવે, એની કાળજી પૂરી રાખે તે સમ્યગ્દૃષ્ટિ! ભલાના નામે ખોટી ભાવના આવે તો કર્મસત્તા ન છોડે ગમે તે સ્થિતિમા મૂકાય, છતા ભાવના એ કે-'દુશ્મનનું પણ ભલુ થાવ-દુશ્મનનું પણ ભલું હું ક્યારે કરી શકુ!'

ઉપકારની ભાવનામા ફેર ન પડવા દો!

નાના, મોટા, મિત્ર, શત્રુ, પરિચિત, અપરિચિત,–એ બધા પ્રત્યે વર્તાવમા ભલે ફેર હોય, પણ બધામા બુદ્ધિ તો હિતનીજ હોય 'સર્વે સુખી થાઓ'–એ ભાવના! ભાવના બધા સુખી થાઓ એવી, પરતુ તે માટે કેમ વર્તવુ, ત્યા તો ભેદ પડશે એના અમલમા જરૂર ભેદ પડશે સાતમે ગુણઠાણે, છટ્ઠે, પાચમે, ચોથે ગુણઠાણે અને માર્ગાનુસારીની પણ ઈચ્છા તો મુક્તિની, પણ કાર્યવાહીમા ભેદ જરૂર પડે સાતમે ગુણઠાણે અપ્રમત્તાવસ્થા છે, જ્યારે છટ્ઠે પ્રમત્તાવસ્થા છે અને પાચમે-ચોથે વળી એથી પણ જૂદી દશા છે ભાવના એક સરખી છતા, કાર્યવાહી જૂદી કેમ? કારણ કે–સરખી શક્તિનો અભાવ છે! મુનિ પાસે એક આદમી ચોવીસે કલાક કાયમ રહે અને જો તે રહેનાર આત્મા સુયોગ્ય હોય તો એના ઉપર મુનિ ઘણો ઉપકાર કરી શકે અને એ, ચાર કે છ કલાક આવે ત્યા એટલો ઉપકાર ન થાય ઓછો થાય: મહિનામા બે દિવસ આવે એના ઉપર સાવ ઓછો થાય કોઈક વખતજ મળે એના પર નહિ જેવોજ થાય ન મળે તેના પર ન પણ થાય! એ રીતે ઉપકારની કરણીમા ફેર, પણ ભાવના તો એકજ હો, એક વાત જરૂર છે કે–રોજ સાથે રહેનારો કે રોજ ચાર-છ કલાક આવનારો આત્મા અયોગ્ય હોય કે ઓછી યોગ્યતાવાળો હોય તો એના ઉપર પણ ઉપકાર ન થઈ શકે કે થોડો થઈ શકે અને કોઈકજ દિવસે આવેલો આત્મા યોગ્ય હોય, તો તેટલામા પણ ઘણો ઉપકાર થઈ શકે માટે બેઉ દૃષ્ટિએ વિચાર કરવાનો પરન્તુ બધાના હિતનીજ

ભાવના હોવી જોઇએ દરેક આત્મા કર્મનો ક્ષય કરી, અનત સુખના ભાગીદાર થાય, એજ એક ભાવના હોવી જોઇએ ! એમા જરા પણ ફેર નજ પડવો જોઇએ જેમ જેમ વિદ્યાર્થી હઠીલો, તેમ તેમ એને શિક્ષક વધુ શિક્ષા પણ કરે, છતા ભાવના કયી ? એકજ ભાવના કે-બધા ટાઇમસર આવે, સીધી રીતે બેસે, એક સરખી રીતે સાભળે, રીતસર લેસન કરે અને પરીક્ષામા સોએ સો ટકા પાસ થાય યોગ્યતાના પ્રમાણમા શિક્ષામા ફેરફાર હોય, પણ ' બધાજ હુશીયાર થાઓ !'–આ એકજ ભાવના સર્વ માટે હોવી જોઇએ રક્ષણની–શિખામણની–શિક્ષાની ક્રિયામા ફેરફાર હોય, પણ ઉપકારની ભાવનામા તો ફેર નજ હોવો ઘટે સમ્યગદૃષ્ટિની મનોવૃત્તિ કેવી હોય, એ વાત ચાલે છે તમે બધા શાસનને ચાહતા હો–શાસનનુ હિત ચાહતા હો, તો શાસન કદરૂપુ દેખાય એવી ક્રિયા શાસન-પ્રેમીના હાથે ન થવી જોઈએ જેને માનીયે–સેવીયે–પૂજીયે,–એ કદરૂપુ દેખાય એવી કાર્યવાહી ન કરવી જોઇએ અજ્ઞાની—દોષ દ્રષ્ટિવાળો ગમે તે કરે, પણ સમજદારના હાથે થોડુ પણ ખરાબ થાય, એ ઈચ્છવા યોગ્ય નથી જે રીતે સુધારવા ઈચ્છીયે છીયે, તેમા અયોગ્ય વર્તન કરવાથી ભેદ પડે અને કરવા ધારીયે તે ન કરી શકીયે હિતૈષીના હાથે અહિત ન થવુ જોઇએ હિતના નામે અહિત ન થાય તેમ વર્તવુ જોઈએ છતા જો એમ વર્તાય, તો પેલા અજ્ઞાની વર્તે તેના કરતા, આ ભયકર કહેવાય આટલી કાળજી રખાય તો જે કરવા માગીયે છીએ, તે સહેલાઈથી કરી શકાય.

<u>શ્રી સુબુદ્ધિમંત્રીનુ દૃષ્ટાંત—</u>

શ્રી સુબુદ્ધિમંત્રીની ભાવના એ છે કે-'મારો માલીક સન્માર્ગે કેમ આવે કયા ઉપાયથી સન્માર્ગમા એ જોડાય !' પણ પ્રસગ આવવો જોઇએને ? એક વાર રાજાએ કાઇ પ્રસંગ હોઇ પોતાના મંડળને પોતાને ત્યા જમવા માટે નોતર્યું એમા મંત્રી તો હોયજ બધા જમવા આવ્યા, જમવા બેઠા, રસોઇ પીરસાણી રાજાને ત્યાની રસોઇમા કમીના શી હોય ? રાજા એક એક વસ્તુ લેતો જાય છે અને-'કેવી છે ?'-એમ પૂછતો ટેસ્ટ કરતો જાય છે બધા સારીજ કહે છે ખોટી હોય તોયે સારીજ કહેવી પડે રાજાની રસોઇમા રાજાની સામે દૂષણ કોણ કાઢે ? પાછળની વાત જૂદી છે બધા વખાણ કરે છે મંત્રી કાઇ બોલતા નથી રાજા મનમા વિચારે છે કે-'આ બધા 'હાજી' કહે છે, કારણ કે-એ 'હાજીયા' છે 'નાજી' કહેવાનું શીખ્યા નથી પણ જ્યા સુધી મંત્રી સુબુદ્ધિ ન સારી કહે-ન વખાણે, ત્યા સુધી રસોઇની કિંમત નહિ '

રાજા૦ 'મંત્રી ! તુ કેમ કઇ બોલતો નથી ?

મંત્રી૦ ' આપે મને જમવા બોલાવ્યો છે કે બોલવા ? જે માટે બોલાવ્યો છે તે કરૂ છુ '

રાજા૦ ' રસોઇ સારી કે ખોટી તે કહેવામા વાંધો શો ?'

મંત્રી૦ 'રસોઇ જેવી છે તેવી છે એમાં કહેવાનુ શુ ?'

રાજા૦ (જરા ગુસ્સે થઇને કહે છે) ' પણ કેવી છે ?

મંત્રી૦ 'જેવી બની છે તેવી છે '

રાજા૦ ' પણ ખારી, ખાટી, તીખી, કાંઇ તો કહે !'

મંત્રી૦ 'રાજન્ ! જેવી છે તેવી છે-એની સપ્પન-છપ્પનમાં ફાયદો શો ? ખોટી કહું તો કઇ સારી બની જવાની છે ? અમુક ઉમદા

ચીજની અપેક્ષાએ ખોટી પણ ગણાય અને એનાથી ઉતરતી ચીજની અપેક્ષાએ સારી પણ ગણાય એની પચાતમાં ઉતરવાનું શું કામ ?'

રાજા૦ 'તું તો મૂર્ખો છે તું તારે રાજકારભાર કર તું એ શું જાણે તને આની ખબર ન પડે '

મંત્રી૦ 'એમ માનો ! મુખ્તયાર છો '

*

બધા વચ્ચે મૂર્ખો કહ્યો તે સહન થાય ? થાય, પણ કોનાથી ? પોતાનું સાચવવા ઇચ્છનારથી તથા પોતાનું સાચવીને પારકાનું ભલુ કરવા ઇચ્છનારથી ! એ તો એવુ પણ સહન કરે બધા વિખરાયા હવે એકવાર રાજા તથા મંત્રી બેય ફરવા નીકળ્યા નગરની બહાર ગયા કે-એક ગધાતી ખાળ આવી એમાથી બહુજ ખરાબ દુર્ગંધ છૂટે છે રાજા નાક દાબી, મ્હોઢુ મરડી, ઘોડો ઉતાવળે હાંકી દોડી ગયા અને દૂર જઈ ઉભો રહ્યો મંત્રી તો નાક દાબ્યા વિના-મ્હોઢુ મરડ્યા વિના આવે છે અહીં નાકે લુગડુ રાખવાને હરકત નથી, પણ એને તો રાજાને બતાવવુ છે, એટલે ખાસ એ મુજબ આવે છે રાજા વિચારે છે કે-' મંત્રી કેવો જંગલી છે ? એને દુર્ગંધ પણ નથી આવતી ! ' મંત્રીને ગંધ નહોતી આવતી એમ નહિ ગંધ આવતી હતી કપડુ ધારે તો રાખી શકે પણ રાજાને સમજાવવાની ખાતર, ઇરાદાપૂર્વક આ મુજબ ધીમે ધીમે આવે છે બાકી ગંધ ન સહાય તો કપડુ રાખવામા વાંધો નહિ, પણ તેના પ્રત્યે મુખ બગાડી, ગુસ્સો વિગેરે કરવાની શી જરૂર ? 'ખાળ આવીને ખાળ તેવી' એમ કહેવાથી ખાળ કાંઇ ઉડી જાય ? આઘો જાય તો બચે ખસવામા વાંધો નહિ, પણ ગુસ્સો શું કામ આવે ? મંત્રી રાજા પાસે આવ્યો, એટલે રાજા કહેવા લાગ્યો —

રાજા૦ તને ગધ પણ નહોતી આવતી ?
મત્રી૦ જેવી હતી તેવી આવતી હતી '
રાજા૦ સહન કેમ થાય ?'
મત્રી૦ 'જેમ થાય તેમ '
રાજા૦ 'તુ તો ગાડો છે '

રાજા મનમા વિચારે છે કે–'મંત્રી ગાડો છે એની જોડે વાતચીત શી ? એ તો એ ભલો અને એનો રાજકારભાર ભલો એને બીજી ગમ ન પડે ' ત્યાથી પાછા ફર્યા અને બેય પોતપોતાના મકાને ગયા

*

મત્રીને હવે રાજાને સન્માર્ગે લાવવાનો ઉપાય મળ્યો નોકર પાસેથી એ ગધાતી ખાળમાથી ઘડો ભરીને પાણી મગાવ્યું કતક નામનુ ચૂર્ણ, કે જે ચૂર્ણનો એવો સ્વભાવ છે કે–જો પાણીમા નાખે તો પાણીનો મેલ દૂર થાય, તેનાથી મત્રીશ્વરે પાણી નિર્મલ બનાવ્યું પાણીની સૂક્ષ્મતા ન જાય, પાણી જાડુ ન થઈ જાય, એટલા પ્રમાણમા સ્વાદુ અને સુગધી દ્રવ્યો એમા ભેળવી એ પાણીને મધુર, ઠડુ, સુગધિત, તૃષાને શમાવનાર તથા ઈંદ્રિયોને સુખદાયક બનાવ્યું. આ પાણીને રાજાના રસોડે પહોચાડ્યુ અને રસોઇયાને કહે વરાવ્યું કે–'આજે મહારાજાને' આ પાણી આપવું '

*

આમા જાનની આપત્તિ છે હો ! રાજાની જોડે આ ખેલ છે, પણ એને તો રાજાનું ભલુ કરવાની ભાવના છે, એટલે આપત્તિનો ડર નથી' રાજા મહેલ તરફ આવે છે ત્યારે દૂરથી એને સુગધિ આવી વિચાર કરવા લાગ્યો કે–

'આજે એવી કયી રસોઇ થઇ છે કે જેની આવી ખૂશબો આવે છે ? એવી કોઈ રસોઇની આજ્ઞા આપી નથી ' રાજા જમવા બેઠા, રસોઈ પીરસાણી, પણ જૂએ છે તો એક પણ એવી ચીજનો પત્તો નથી અને સુગંધી તો મહેકી રહી છે પાણીનું વાસણ આવ્યું એમાથી સુગંધી ઉછળે છે એ જણાયું ઇદ્રિયાધીન આત્મા કેટલો વખત કાબુમા રહે ? તરત પાણી પીધુ જમ્યા પહેલાં પીધુ એજ વખતે રાજા રસોઈયાને કહે છે કે–'આટલા દિવસથી તુ મારે ત્યા છે, કોઈ દિવસ તેં આવુ પાણી પાયું નથી, આજે જ પાયું, તો રોજ કેમ પાતો નથી ?' રસોઈયાએ કહ્યુ કે–'સાહેબ ! એ તો મત્રીશ્વરે મોકલ્યું છે ' રાજાએ વિચાર્યું કે–'હવે હું સમજ્યા જે મત્રીને ઘેર આવા પાણીનો કુવો હોય—જે મત્રી પાણી પણ આવા પીએ, તે મારી રસોઇ શાની વખાણે ?' વિષયાધીન આત્માની હાલત જોઈ ? રાજા વિચારે છે કે–'તે દિવસે મારી રસોઇ ન વખાણવાનું કારણ હવે સમજ્યો ! આવું પાણી પીનારને ખાણની દુર્ગંધ આવેજ કયાથી ?'

રાજા૦ ' બોલાવો મત્રીને !'

મત્રીને બોલાવ્યો મત્રી આવ્યો.

રાજા૦ ' આવા કુવાનું પાણી તું રોજ પીએ છે અને અમને આજેજ મોકલ્યુ રોજ કેમ નથી મોકલતો ?'

રાજાની બુદ્ધિ ઉપર મત્રી હસ્યો,

રાજા૦ 'મત્રી ! આ કયા કુવાનું પાણી છે ?'

મત્રી૦ 'રાજન્ ! વચન આપો તો કહું તમે રાજા ઘડીમાં રોષાયમાન થાઓ તો ઘડીમાં તોષાયમાન થાઓ !

તમારા રોષ કે તોષનો વિશ્વાસ શો ? રાજાની મૈત્રી કયા સુધી ? મને અભયદાન આપો પછી હું બધીજ વાત કહી દઉં '

રાજા૦ ' પણ આમાં મરવાની વાત ક્યાં છે ? કયા કુવાનું પાણી, એ કહેવું એમા મરવાની વાત આવી ?'

મત્રી૦ ' જી હા ! એ આપ ન જાણો આપ અભયદાન આપો '

રાજા૦ કબુલ, તને કોઈજ વાધો નહિ આવે '

મત્રી૦ રાજન્ ! જે ખાળ આગળ મ્હોઢે ડુચો દઇ આપ ઘોડો હાંકી ગયા હતા, એ ખાળનું આ પાણી છે '

રાજા૦ ' મારી પણ મશ્કરી કરે છે ?

મત્રી૦ નહિ આપની મશ્કરી શુ કામ કરૂં ! સાચુંજ કહું છુ કે-તેજ ખાળનુ આ પાણી છે '

રાજા૦ ' ત્યા આવુ પાણી ?

મત્રી૦ ' ના, પાણી એવુ નહિ પણ એ પાણી પણ જો યોગ્ય ઉપાય કરાય તો આવુ પાણી બની શકે છે '

રાજા૦ 'ન બને '

મત્રી૦ બનાવી દઉં '

મત્રીએ તરત ત્યાથી પાણી મગાવી, રાજાની સમક્ષ તે પાણીને વિધિપૂર્વક નિર્મળ કરી બતાવ્યું, રાજા વિસ્મય પામ્યો અને પૂછ્યું કે-' તેં આ શી રીતે જાણ્યું ? '

મત્રી૦ ' મારા શ્રી જિનેશ્વરદેવના મુનિવરોએ કહ્યું છે સારી કે રસી ચીજ એ સયોગને આધીન છે ઘઉના આટાથી મિષ્ટાન્ન પણ બને અને રોટલા પણ બને જેવા સંયોગો તેવુ રૂપાંતર. સારા-ખોટાપણાનું કારણ સંયોગ છે તો ખાલી રાગદ્વેષ કરવાથી શુ થાય શી રીતે ? રાજન્ ! મે આ બધી મહેનત આપની

દૃષ્ટિ ઉઘાડવા માટે કરી છે ગસોઇનાં વખાણુ ન કર્યાં, તેનું પણુ કારણુ આજ એક પર રાગ અને એક પર દ્વેષ કરવાથી ફાયદો શો ?'

રાજા૦ 'બસ, મને સત્વર તારા મુનિવર પાસે લઇ જા આવા દેવ, આવા મુનિ અને આવો ધર્મ તો અનૂપમ, કે જ્યાં વસ્તુનું સત્ય જ્ઞાન થાય અને એથી રાગદ્વેષ દૂર થાય '

*

આટલી મહેનતના પરિણામમા તે સુબુદ્ધિ મન્ત્રીએ રાજાને મુનિનો યોગ પમાડયો અને પરિણામે રાજા અને મન્ત્રીશ્વર ઉભયે સયમ અગીકાર કર્યું અને આત્મકલ્યાણુ સાધ્યું

<u>ક્રિયાનુ પ્રતિપાદન શા માટે?</u>

દરેક ગ્રથની શરૂઆતમા ૧ મગલ, ૨ અભિધેય, ૩ સબધ અને ૪ પ્રયોજન,–આ ચાર વસ્તુ ખાસ દર્શાવવામા આવે છે તેમ આ શ્રી અગસૂત્રની શરૂઆતમા પણ એ ચારે વસ્તુ ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજાએ પણ ક્રમસર બતાવી દીધી પ્રથમ શ્લોકમા મગલ માટે તીર્થની સ્તુતિ કરી અને એમા કહ્યુ કે–'આ તીર્થ જયવતુ છે કારણ કે–એમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી અને એક પણ સુદર વિચારનો ઈન્કાર નથી આ તીર્થના સિદ્ધાતો એવી સુદર રીતિએ સિદ્ધ થયેલા છે કે–તેની સેવા કરનાર જરૂર કર્મમલથી રહિત થઇને મુક્તિપદનેય પ્રાપ્ત કરી શકે છે આથીજ આ તીર્થ શાશ્વત્ છે, અનૂપમ છે અને સઘળા શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેલુ છે' બીજા શ્લોકમા અભિધેયનું પ્રતિપાદન કરતા, સબધ અને પ્રયોજનનું પણ પ્રતિપાદન કરી દીધુ કારણ કે–'આ સૂત્રમા કહેવા યોગ્ય આચાર છે અને આ આચારસૂત્ર ભગવાન્ શ્રી મહાવીર દેવે જગતના હિત માટે જે રીતિએ કહ્યુ છે, તેજ રીતિએ હું પણ કાંઈક કહું છું'–આ કથનમા અભિધેય, સબધ અને પ્રયોજન,–આ ત્રણેનું પ્રતિપાદન થઇ જાય છે 'આચાર' એ અભિધેય છે,–'ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવથી ચાલ્યું આવે છે'–એ સબધ છે અને 'જગત્નું હિત'–એ પ્રયોજન છે પ્રથમ શ્લોકમા જેમ ટીકાકારમહર્ષિએ અદ્દભૂત વસ્તુ કહી છે, તેમ બીજા શ્લોકમા પણ તેવુજ વસ્તુવર્ણન કર્યું છે

પ્રથમ શ્લોકના મગલાચરણમા છ વિશેષણોથી પ્રશસા કર્યા બાદ, બીજા શ્લોકમા આ શ્રી આચારગ શાસ્ત્ર કહેવાનો હેતુ, કોણે કહ્યુ તે અને મારે આ કહેવાને શા માટે પ્રયત્ન કરવો પડે છે,—એ ત્રણે વસ્તુ ટીકાકાર મહાત્માએ બતાવી છે અને કહ્યુ છે કે-'આ શ્રી આચારાગસૂત્ર ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે જગતના કલ્યાણ માટે કહ્યુ એમાથી કિંચિત્ મારી શક્તિ-મુજબ કહુ છુ મારી આ વાણીને તેજ પાવન કરો, કે જેમણે આ કહ્યુ છે હુ તેમની નિશ્રાએ બોલુ છુ પૂરૂ કહેવાની તાકાત મારામા નથી' એમણે કહ્યુ છે, એમાથી લઇને તાકાત છે તેટલુ કહુ છુ'

*

ત્રીજા શ્લોકમા ટીકાકારમહર્ષિ શ્રીમત્ શીલાકસૂરિજી મહારાજાએ ફરમાવ્યુ કે-'શ્રી ગધહસ્તિએ કરેલુ 'શસ્ત્રપરિજ્ઞા-વિવરણ' અતિ-બહુ ગહન છે. તેમાથી સુખપૂર્વક બોધ થાય તે માટે હુ કાઇક સાર ગ્રહણ કરૂ છુ' શુદ્ધ સમ્યગ્દષ્ટિનો આદર્શ પ્રભુના માર્ગમા સ્થિર રહેવાનો અને તેમા સ્થિર રહેવા માટે શાસનના ધોરી આચાર્યદેવોની નિશ્રામા રહેવાનોજ હોય છે! તે કદીજ પોતાની મતિકલ્પના ઉપર ઝઝુમતો નથી, પણ જ્ઞાનીના વચન તરફજ ઝૂકે છે એમાથી મેળવાય તેટલુ મેળવે છે અને કલ્યાણની બુદ્ધિએ અપાય એટલુ આપે છે

*

(પ્રશ્ન૦ અક્રિય સિદ્ધ પરમાત્મા પાવન શી રીતે કરે?)

ભલે સિદ્ધ થયેલા અરિહત પરમાત્મા અક્રિય હોય, પણ એમના નામ-ગોત્ર વિગેરેના સ્મરણથી આત્મા પાવન

થાય, માટે ઔપચારિક ભાષામા એમ કહેવાય કે-'આપ-જ આ વાણીને પાવન કરો' બેશક, આત્માના ગુણો આત્માએજ પ્રગટ કરવાના છે—કોઇ આપવાનું નથી, પણ જે નિમિત્તે પ્રગટ થાય તે નિમિત્તને આપનાર તરીકે કહેવાય વળી બીજી પણ વાત સમજવા જેવી છે જો એવાજ નિશ્ચય ઉપર જઈએ તો તો ભાગ્ય ન હોત તો માતા પાલત પણ શાની ? એ તો પુણ્યોદય માટે પાળે છે, તો પછી માતાનો ઉપકાર જ શો ? ઉપકારજ ઉડી જાય ભલે પળાયો પુણ્યયોગે અને જીવ્યો એ આયુષ્યના યોગે, પણ નિમિત્ત કોણ ? નિમિત્ત તરીકે માબાપ કહેવાય તેમ અહીં જ્ઞાન પણ આ આગમના યોગે અને એ પણ સદ્‌ગુરૂના યોગે ! આગમ પણ પૂજ્ય, સદ્‌ગુરૂ પણ પૂજ્ય અને આગમ જેના પર મૂકાય તે સાપડી પણ પૂજ્ય, અરે-લખવાનો કોરો કાગળ પણ પૂજ્ય ! એને પગ ન અડાડાય જ્ઞાનના ઉપકરણમાત્ર પૂજ્ય પાટી, પોથી, સાપડી, ઠવણી, આ બધાની અવગણનાનો પશ્ચાત્તાપ અતિચારમા આવે છે કે નહિ ? અને આથીજ શાસ્ત્રમા કહેવાય છે કે-'જ્ઞાન, જ્ઞાની અને જ્ઞાનના સાધનની અવગણના કરીએ-તે સઘળાનું અપમાન કરીએ, તો જ્ઞાનવરણીય કર્મ બધાય અને ભક્તિ કરીએ-બહુમાન કરીએ અને નમસ્કારાદિ ક્રિયા કરીએ, તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષય પણ થાય'

(પ્રશ્ન૦ અક્રિયપદના અર્થિને ક્રિયાના આલંબનની જરૂર શી ?)

આ પ્રશ્ન ક્રિયાને ઉઠાવનારાઓ કરે છે, પણ તેઓને ખબર નથી કે-'એકલા જ્ઞાનથી કદી જ મુક્તિ મળી શકતી નથી અક્રિયપદે પહોંચવા માટે પણ ક્રિયાની જરૂર તો છેજ, કારણ કે-અનાદિથી ઉલટી ક્રિયાઓ કરી, આત્મા ઉપર કરેલા બંધનને દૂર કરવા માટે તો ક્રિયાનું આલંબન લેવું જ પડશે વાત એટલી જ કે-અત્યાર સુધી ઉલટી રીતે સક્રિય હતા તે હવે સીધી રીતે સક્રિય બનવુ પડશે' બંધનની ક્રિયા કરી તેટલી ક્રિયા છૂટવા માટે પણ કરવી જ પડશેને ? છૂટવા માટેની ક્રિયા કરી એટલે બંધન ખસવાના અને તે ખસશે એટલે ક્રિયા પણ આપોઆપજ ખસી જશે આટા બાંધ્યા છે એટલા ઉલટા ફેરવવા તો પડશેજ ને ? જે વસ્તુને બંધનમા મૂકી, તેને છોડવાની ક્રિયા તો કરવી જ પડશે આજ સુધી અયોગ્ય આલંબનના યોગે ઉંધી ક્રિયાઓ થતી હતી, તે હવે યોગ્ય આલંબનના યોગે સીધી ક્રિયા કરીએ, કે જેથી બંધન છૂટી જાય અને મુક્તિપદની પ્રાપ્તિ સહેલાઇથી થઇ શકે આપણે જો આલંબન ન સ્વીકારીએ, તો અનાદિની વિપરીત દશા પલટાતી નથી. અનાદિની ખોટી કુટેવોથી બચવા આ આલંબન છે પ્રવૃત્તિ સીધી થાય તો અનાદિની ખોટી કુટેવો છૂટી જાય, ઉંધી પ્રવૃત્તિ બંધ થાય અને આક્રમણો ખસી જાય એટલે મુક્તિ થાય યોગ્ય નિમિત્તની અવગણના કરનારા પોતાના આત્માનીજ અવગણના કરે છે નિમિત્તના યોગે તો બધુ ચાલે છે ઉલટા નિમિત્ત કાયમ રાખવા અને સીધા નિમિત્ત ઉભા ન કરવા, એ કયાનો ન્યાય ?

સંસારી માત્ર માટે મુખ્ય કર્ત્તવ્યનું વિધાન—

ટીકાકારમહર્ષિ પીઠિકામા જ ફરમાવે છે કે—

" इह हि रागद्वेषमोहाद्यभिभूतेन सर्वेणापि ससारिजन्तुना शारीरमानसानकातिकटुकदुःखोपनिपातपीडितेन तदपनयनाय हेयोपादेयपदार्थपरिज्ञाने यत्नो विधेय । "

*

'આ સસારમા રાગ, દ્વેષ અને મોહાદિકથી અભિભૂત થયેલા અને એજ કારણે શારીરિક અને માનસિક અતિકટુક દુઃખોના ઉપનિપાતથી પીડિત થયેલા-સર્વ પણ સસારી જતુએ, હેય (તજવા યોગ્ય) અને ઉપાદેય (અગીકાર કરવા યોગ્ય) પદાર્થોના પરિજ્ઞાનમા યત્ન કરવા યોગ્ય છે '

*

આ પ્રમાણે કહીને, ટીકાકારમહર્ષિ સ્પષ્ટ કરે છે કે-'રાગ, દ્વેષ અને મોહ આ ત્રણે સસારના મૂળ છે અને એનાથી પરાભૂત થયેલા આત્માઓ-પછી તે ગમે તે હોય,-પણ તેઓની ઉપર શરીર સબધી કે મન સબધી અનેક ભયકર દુખો આવ્યા વિના રહેતા જ નથી એ ભયકર દુખોથી મુક્ત થવાની જેઓની અભિલાષા હોય, તેઓએ હેય અને ઉપાદેય પદાર્થોનુ જ્ઞાન મેળવવુ જ જોઇએ તે સિવાય એ દુખોથી મુક્ત થવાનો કોઇ ઉપાય જ નથી, કારણ

કે-હેય અને ઉપાદેયના જ્ઞાન વિના રાગ, દ્વેષ અને મોહનો નાશ થતો નથી અને તેના નાશ વિના દુ ખ પણ દૂર થતુ જ નથી દુ ખથી છૂટવાનો એજ એક અનુપમ ઉપાય છે

*

રાગ, દ્વેષ અને મોહને આધીન થયેલા આત્માઓ, શારીરિક અને માનસિક અનેક કટુક દુઃખોથી પીડિત હોય, એના આશ્ચર્ય પામવા જેવું કશું જ નથી રાગ, દ્વેષ અને મોહની આધીનતા છોડવી નહિ અને દુ ખોથી ડરવુ-એ ચાલે તેવુ છે? દુ ખ ન જોઇએ તો એ રાગાદિકનો નાશ કરવા માટે મજબૂત રહેવું જ જોઇએ અને આ ત્રણની સેવા કરનારે તો દુ ખ સહન કરવા તૈયાર રહેવુ જ જોઇએ શાસ્ત્ર કહે છે કે-'એ ત્રણેની હયાતિમા દુ ખ તો આવવાનું જ' મારૂ-મારૂ કરવુ અને દુ ખથી આઘા રહેવું, તે ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ દુ ખ ન જોઇએ તો આ ત્રણને છોડો અને ન છોડો તો દુ ખ આવે તે સ્વાભાવિક છે રાગી, દ્વેષી અને મોહાધ-એ સુખી હોય એ કદી બન્યું જ નથી રાગી અને સુખી, દ્વેષી અને સુખી, મોહાધ અને સુખી-એ બને જ નહિ રાગી, દ્વેષી અને મોહી કદી સુખી હોય? ક્ષણવાર સુખ મળતુ દેખાતું હોય, તો પણ તે સુખ નથી, કારણ કે-એ સુખ પરિણામે દુ ખ લાવે તેવુ છે ખસ થાય ત્યારે ચળ આવે અને ખણાય ત્યારે લાગે મજેનું, પણ તે કઇ સુખ છે? નહિ જ બચ્ચાને ખસ થઇ હોય તો તેના હાથ બાંધવા પડે મોટાને ખસ થઇ હોય તો સમજાવવા પડે અને હઠીલા થાય તો ઉપેક્ષા

પણ કરવી પડે બચ્ચા તો ડાહ્યા કે હાથ બાધવા દે મોટા સમજે તો ઠીક, નહિ તો ઉપેક્ષાયે ભલી બાલકમા એ યોગ્યતા છે કે-એને કરવુ હોય, ખણવુ હોય તો પણ એને રોકવાની તાકાત છે ના કહેવાથી કે સમજાવવાથી ન માને-સ્હેવાય નહિ તેવી દશા હોય, તો કોથળી અગર પાટા બાધો એમ્વે બમ મોટા હઠીલા થાય તો પાટા બાધવા જ ન દે અરે ગમે તે પ્રકારે બાધો તોયે કાઢી નાખે! પગ, મ્હોઢું, અનાજ, બધુ મોટુ એને કોણ બાધી શકે? માટે એવાની તો-'उपेक्षा वरम्'-ઉપેક્ષા સારી ક્ષણિક સુખ આપનારી વસ્તુમા સુખ માનવું એજ મોહ મોહનું સ્વરૂપ જ એ કે-ક્ષણિક સુખમા શાશ્વત્ સુખનો ભાસ કરાવે પડિતને પણ મૂઝાવે તે મોહ

દૃષ્ટિરાગ પાપી છે

રાગ ત્રણ પ્રકારના કામરાગ, સ્નેહરાગ અને દૃષ્ટિ-રાગ. આ ત્રણમા છેલ્લો દૃષ્ટિરાગ ઘણો જ પાપી છે અને તે સત્પુરૂષો માટે પણ દુરૂચ્છેદ છે કામરાગ અને સ્નેહરાગ થોડી મુશીબતે દૂર કરી શકાય તેવા છે, પણ દૃષ્ટિરાગ તો સત્પુરૂષો માટે પણ દુ ખથી છેદી શકાય તેવો છે અર્થાત્-સત્પુરૂષો પણ એના પાશમા સપડાઈ જાય છે કલિકાલ સર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ ફરમાવે છે કે-

"कामरागस्नेहरागा -वीषत्करनिवारणौ ।
दृष्टिरागस्तु पापीयान्, दुरुच्छेद सतामपि ॥ १ ॥"

*

'હે વીતરાગ ! કામરાગ અને સ્નેહરાગ એ સહેલાઇથી નિવારી શકાય તેવા છે, જ્યારે પાપી એવો દૃષ્ટિરાગ તો સત્પુરૂષો માટે પણ દુઃખે કેરીને છેદી શકાય તેવો છે'

*

કામરાગ અને સ્નેહરાગ ભાવનાદિકથી દૂર કરી શકાય છે, પણ કુદર્શન ઉપર ચોટેલો દૃષ્ટિરાગ, એ એવો ભયકર છે કે-જેના પાશમાથી સતપુરૂષો પણ નથી છૂટી શકતા આથી કોઇ પણ ખોટી માન્યતાને આધીન ન થઇ જવાય, એની ખાસ કાળજી રાખવાની છે આપણું જીવન જો આપણે સફલ કરવા માગતા હોઈએ, તો આપણી ફરજ છે કે—આપણે કેવલ વ્યક્તિનાજ અનુયાયી બની જવુ જોઇએ નહિ અને કોઈ પણ કુમાન્યતાના ગુલામ પણ બનવુ જોઇએ નહિ ખોટાના રાગમા પડેલા માણસો, છતા એવા દોષોને પણ જોઇ શકતા નથી

(પ્રશ્ન૦—પ્રભુના આગમને આગળ રાખે તો ?)

તો પછી દૃષ્ટિરાગ રહ્યો જ કયા ? એ તો યોગ્ય જ છે કોઇ કહે કે-'મેં માન્યા એજ દેવ.'–તો તો એ એક પ્રકારે દૃષ્ટિરાગ અને દુરાગ્રહ છે, પણ એમ કહે કે-'રાગદ્વેષ ન હોય, એક પણ દૂષણ ન હોય તે મારા દેવ' –ત્યારે એને પૂછવાનુ કે-' આજ સુધી એમ કેમ નહોતો માનતો ?' ત્યારે જો એ માર્ગે આવવાને યોગ્ય હોય તો કહે કે-'અજ્ઞાન હતું માટે !' શાસ્ત્ર કહે છે કે-'દેવ, ગુરૂ અને ધર્મ બધા 'સુ' જોઇએ સુદેવ, સુગુરૂ અને સુધર્મ તેજ રીતે વડીલ પણ 'સુ' અને માબાપ પણ 'સુ' જોઇએ'

(લાલન૦ આપનો કેસ મજબૂત કરતા જાઓ છો)

શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલુ તમારી આગળ મૂકુ છુ કોઈ કહે કે-'મહાવીરને કેમ માનો છો ?' તો કહેવુ કે-'રાગદ્વેષને જીતી અરિહત બન્યા માટે અમે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવને માનીયે છીયે કોઈ સાબીત કરે કે-'એ અરિહત નહોતા' -તો ન માનીએ અને કહીએ કે 'એ મહાવીર બીજા એ અમારા મહાવીર નહિ જેનામા રાગદ્વેષ નહોતા એજ મહાવીર અમારા દેવાધિદેવ, પણ બીજા નહિ' શ્રી ઋષભદેવ ભગવાન તથા શ્રી મહાવીર ભગવાન્ અરિહત હતા માટે જ તેમને દેવ માનીએ છીયે ગુરૂ પણ ગમે તે નહિ ગુરૂ તે કે જે મહાવ્રત પાળે, શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા મુજબ ચાલે, સામાયિકમા રહે અને ધર્મનોજ ઉપદેશ આપે એ તો સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર શિવાય બીજુ બતાવે નહિ અને શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલું જ કહે. 'કલાણાજ ગુરૂ' -એમ નહિ, પણ આ લક્ષણ જેનામા હોય તે બધાજ ગુરૂ આ જેનામા ન હોય તે વોસિરે, વોસિરે આ રીતે દેવને, ગુરૂને, ધર્મને, વડીલને અને માબાપ વિગેરે બધાને માનવાના, પણ તે 'સુ' લેઇએ

"अरिहंतो महदेवो, जावज्जीवं सुसाहुणो गुरणो,
जिणपन्नत्त तत्त, इयसम्मत्त मए गहिय ॥१॥ "

*

'શ્રી અરિહત એ મારા દેવ', સુસાધુઓ એ મારા ગુરૂ અને શ્રી જિનેશ્વરદેવપ્રણીત તત્ત્વ એ મારો ધર્મ,-જાવ જ્જીવ આ સમ્યક્ત્વ મેં ગ્રહણ કરેલુ છે'

*

આ પ્રમાણે બોલવામા અને વિચારવામા આવે છે જે ત્રણે વસ્તુને સ્વીકારી છે, તેના વિશેષણો જૂઓ! દેવ કોણ?–તો કે અરિહત! ગુરૂ કોણ?–તો કે સુસાધુઓ! અને તત્ત્વ કયું?–તો કે શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ કહેલુ! આ રીતે આપણો વસ્તુનો સ્વીકાર હોવો જોઇએ, પણ દૃષ્ટિરાગથી નહિજ

ખોટુ દાક્ષિણ્ય એ દોષ છે!

દેવનું કહેલુંજ કહે એ ગુરૂ અગડ–બગડ ઝપ્પા મારનાર ગુરૂ નહિ! મકાનની ધજા જેમ વાયુથી ફરકે, તેમ વાયરે ફરકનારા ગુરૂ નહિ!! મારા દેવ, મારા ગુરૂ અને મારો ધર્મ–એ મનુષ્યે કહેવું રહેલુ છે? જ્યા–ત્યા એમ કહે એ મનુષ્ય અજ્ઞાન છે! વિવેકી આત્માઓ તો દેવત્વ અને ગુરૂત્વ દેખે ત્યા ઝૂકે, નહિ તો અક્કડ ઉભા રહે દેવત્વમા વધુ મુશ્કેલી નહિ આવે, પણ ગુરૂત્વમા વાંધો આવે છે કારણ કે–આખ ચાલતી રહે છેને! આખની શરમ, ખોટા દાક્ષિણ્યના ઉપાસકોનો અવશ્ય નાશ કરે છે હિતકારી દાક્ષિણ્યની ઉપાસના એ ગુણ છે, પણ ખોટુ દાક્ષિણ્ય એ દોષ છે એ દોષનો તો વ્યવહારમા પણ સ્વીકાર નથી વ્યવહારમા પણ પ્રમાણિક આડતીયા સાથે મેળ રખાય, દાક્ષિણ્ય રખાય, પણ કયા સુધી? બે પાચ રૂપીયાની છૂટ માટે, પણ ચોપડા ઉથલાવવા માટે નહિ! એ આડતીયો તમારા ચોપડાને પણ ન ગણકારે, તો તો તમે કોર્ટમા દોડો કે નહિ? માલ લઈ જાય અને જવાબ ઉઠાઉગીરીનો આપે ત્યા દાક્ષિણ્ય રાખો? કહોને કે–નહિજ કહો છો ને કે–

'દાક્ષિણ્ય કેટલા પૂરતુ? પચાસના પીસ્તાલીશ લઈએ એટલા પૂરતુ ઠીક છે, બાકી વધુ ન સચવાય સાથે જમ્યાનો સબધ સચવાય તો સારૂ!' ચાલો કયા કરો? કહોને કે– આવ્યા હોય એને ત્યા કોઈને બે, કોઇને પાચ, કોઈને દશ કેમ? એને ત્યાથી આવ્યા એટલા કરવાના! કોઇને ત્યાથી ન આવ્યા, તો તમે પણ કહી દો કે–'હુ પણ ન આવુ' તમને પૂછે કે–'કેમ નહોતા આવ્યા?' તમે તરત કહો કે'–તું કે દિ આવ્યો હતો?' કાઈ કીધા વિના ઓછાજ રહો છો? વ્યવહારમા નહિ જેવા સ્વાર્થ માટે હાનિકર દાક્ષિણ્ય નથી રાખતા, તો અહીં આત્મકલ્યાણની સાધનામા ખોટુ દાક્ષિણ્ય કેમ નભાવી લેવાય? વ્યવહારની બાબતમા સહુ સમજો છો કે–'ખોટુ દાક્ષિણ્ય રાખીશું તો ઘર નહિ ચાલે –વેપારમા ભીખ માગીશું' અને ધર્મના પ્રસગમા એ વાતે બેદરકાર છો માટે પત્તો નથી લાગતો તમને ખોટુ લાગે તો તમે જાણો, પણ જે છે તે કહુ છુ ગોશાળાનો પરમ શ્રાવક સદ્દાલપુત્ર, જ્યારે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવનો પરિચિત બન્યો, પ્રતિબોધ પામ્યો, સમજ્યો, કે તરત સન્માર્ગનો સ્વીકાર કર્યો અને ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવનો પરમ શ્રાવક બન્યો. ગોશાળો ફરીને ત્યા આવ્યો એટલે ગયો નહિ ગોશાળાએ બોલાવવા શિષ્યને મોકલ્યા શિષ્યોને મોકલવાનું કારણ? ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ તો કોઇને બોલાવતા નહોતા! ત્યા તો એ હતું કે–પુણ્યશાળી હોય તે આવે, ભાગ્યવાન્ હોય તે પામે અને તરવાની ભાવનાવાળા હોય તે તરે જ્યારે ગોશાળાની બુદ્ધિ તો યેનકેન પ્રકારે સખ્યાવૃદ્ધિ કરવાની

હતી ભગવાન વીતરાગ છે અને ગોશાળાને તો ખેંચવા છે! શિષ્યોને સદ્દાલપુત્રે કહ્યું કે-'કહેજો કે હું હવે આવવા માગતો નથી' ગોશાળો પોતે આવે છે એને આવતો જોયો કે તરત આખ નીચી ઢાળી ગોશાળો પાસે આવ્યો પૂછે છે કે-'કેમ ન આવ્યો ?' સદ્દાલપુત્ર કહે છે કે-" હવે નહિ " આ વખતે પણ આખ તો નીચે ઢાળેલી જ હતી રખે એની દૃષ્ટિની અસર મને થાય એ ભય હતો આખ મળ્યે શરમ થાય તો ? દાક્ષિણ્ય આવે તો ? ? માટે આખ નીચી ઢાળી હતી. પુણ્યવાન્ આત્માને દાક્ષિણ્ય ન આવે પણ સભવ ખરો, એટલે બચવાનો પ્રયત્ન તો કરવો જ જોઈએ અમૂક વ્યક્તિનેજ દેવ માનવી, એવો શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા આગ્રહ નથી શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા તો અરિહતને દેવાધિદેવ મનાવવાનો આગ્રહ છે કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ ફરમાવે છે કે—

"भववीजाङ्कुरजनना, रागाद्या क्षयमुपागता यस्य ।
ब्रह्मा वा विष्णुर्वा, हरो जिनो वा नमस्तस्मै ॥ १ ॥"

*

'સસારબીજના અકુરને પેદા કરનારા રાગાદિક દોષો જેના ક્ષય પામી ગયા છે, તે પછી નામથી ચાહે તો બ્રહ્મા હો, વિષ્ણુ હો, હર હો કે જિન હો, તેને અમારો નમસ્કાર હો !'

*

કેવી અને કેટલી સુદર મનોવૃત્તિ! પણ તેમા પાછુ પોતાણુ કે અજ્ઞાનતાભર્યું ચાપલ્ય તો નહિ જ કે-'ગમે તેવા

પણ દેવ ચાલે !' પણ દેવાધિદેવ તો તેજ, કે જેમા રાગદ્વેષ નહિ, અઢારે દોષમાથી એક પણ દોષ નહિ અને સર્વજ્ઞ -વીતરાગ હોય તે પછી એમનું નામ ગમે તે હોય ગુરૂ પણ ફલાણા એમ નહિ, પણ જે શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા મુજબ ચાલનારા હોય, શ્રી જિનેશ્વરદેવનું કહેલુ જ કહેનારા હોય, સામાયિકને નહિ મૂકનારા અર્થાત્ સામાયિકમા જ રહેનારા હોય અને રત્નત્રયી શિવાય બીજુ કઈ પણ ન બોલ નારા હોય તેજ તથા ધર્મ પણ તેજ કે જે કરવાથી વિષયનો વિરાગ થાય, કષાયનો ત્યાગ થાય, ગુણનો અનુરાગ થાય અને ઉત્તમ ક્રિયાઓમા અપ્રમત્તાવસ્થા આવે એવો જ ધર્મ આદરણીય માબાપ તથા વડીલ પણ તે, કે જે પોતાના સ તાનને-વારસને હિતમાર્ગે વાળે ! ઉંધે માર્ગે વાળે તે ન માતા, ન પિતા કે ન વડીલ ! આ માન્યતા હોય તો દષ્ટિરાગ આવે જ શી રીતે ? અમૂકજ દેવ, અમૂકજ ગુરૂ, અમૂકજ ધર્મ,-પછી તે ગમે તેવા હોય તો પણ એમા મારાપણું-એ માન્યતા તે દષ્ટિરાગ છે

<u>વસ્તુનો જે સ્વભાવ તે ધર્મ—</u>

વસ્તુના સ્વરૂપને અગીકાર કરી વસ્તુને માનવી આ બધા ધર્મ તો સાધન ધર્મ પણ અતિમ તો **'वत्थुसहावो धम्मो'**-વસ્તુનો સ્વભાવ તે ધર્મ !' વસ્તુના સ્વભાવને વળ ગીને જ વસ્તુને માનવી શરીરના સ્વભાવનો ખ્યાલ હોય તો તેમા મોહ પામીએ ? નહિ જ શાસ્ત્ર અને અનુભવ કહે છે કે-'શરીર પરિણામે દુર્બલ છે, નાશવતુ છે, સડવું- પડવું અને નાશ પામવું એ એનો સ્વભાવ છે શટન-પટન-

વિધ્વંસન સ્વભાવવાળુ છે રૂપીયાની રૂપીયાભાર ચીજ ખવ-
રાવો, દશવાર નવરાવી-ધોવરાવી સાફ કરો, દરેક રીતે
સાફ રાખો, તેલ-ફુલેલ લગાવો, કસ્તુરીનો લેપ કરો, પુષ્ટિ
કરે તેવા પદાર્થો શરીરમા નાખો, પણ અંતે પરિણામે શું?
વસ્તુના સ્વભાવને ઓળખો તો વાધો ન આવે ગમે તેવી
રીતે શરીરને સાચવો તોયે પરિણામે શું? આ જાણીએ
તો શરીર માટે પાપ થાય? નહિ જ મહર્ષિ ધનાકાકદી
છટ્ઠને પારણે છટ્ઠ કરતા પારણામા આયંબિલ કરતા આય-
બિલમા આહાર એવો લેતા કે જેના ઉપર માખી પણ ન
બેસે ઘી-દુધ તો નથી જ, પરન્તુ ખીચડીમા પણ રસ તો
છે ને! ત્યા માખી બેસે પણ એ તો કોલસા જેવા થઇ ગયેલા
ખીચડીના બળેલા પોપડા વિગેરે, એવા એવા આહારથી
નિર્વાહ કરતા બીજા પણ મહર્ષિઓ કેવલ નિર્મમ ભાવે જે
કાઇ મળે તેનો સયમના નિર્વાહ માટે ઉપયોગ કરતા. ત્યા
એમ મનાય કે-'એ આહાર પણ ધર્મસાધનાર્થે કરતા' પણ
વસ્તુના સ્વભાવથી ઉલટા થઇ જેવુ કેમ પાલવે? શરીરને
ધર્મસાધન બનાવવા માટે નિભાવવામા આવે એ જૂદી વાત
છે, પણ જેઓ શરીર પાસે ચાવીસે કલાક પાપ કરાવે અને
કહે કે-'ધર્મ માટે પોષીયે છીયે'-તેઓ કેવા કહેવાય? બાર
મહીનામા એક-બે દિવસ ધર્મ કરાવે અને રોજ પાપ કરાવે
અને પાછા ઉપરથી કહે કે-'ધર્મ માટે પોષીયે છીયે'-તે કેમ
ચાલે? પેઢી માડી તે દાન દેવા માટે કે વેપાર કરવા
માટે? દાનની ભાવના હોય તોયે કેટલી? કિંચિત્! આગ-
ળીના વેઢાનાયે કેટલામે ભાગે? હા, એ ઠીક કે-જેટલું દાન

દેવાયુ એટલો લક્ષ્મી ફળી, પણ કાંઈ પેઢી દાન માટે છે એમ કહેવાય ? લક્ષ્મી આદિની મૂર્ચ્છા વિનાના તો સસારમા જ શું કામ રહે ? અને ધર્મ માટે લક્ષ્મીની ઇચ્છા, એ તો નિષિદ્ધજ છે હોય તો સદુપયોગ કરવાની છૂટ છે, પરન્તુ સદુપયોગના નામે પાપથી પેદા કરવાની છૂટ નથી એ તો વગર કારણે સાફ કપડાને ધોવા માટે મેલુ કરવા જેવી વાત છે

* * *

જેને શરીરનો સ્વભાવ સમજવામા આવી જાય, તે મૂઝાય નહિ ભલે ભોજન આપે, રક્ષા કરે, પણ માને કે–'અતે એ મારૂ રક્ષણ કરનાર નથી' સાપને દૂધ પાઇએ તો ઝેર થાય, એ પયપાન નકામું જ ને ? શરીરની બહુ પુષ્ટિ શું કામ આપે ? વસ્તુના સ્વભાવને ઓળખી વળગે એને દૃષ્ટિરાગ ન થાય વસ્તુના સ્વભાવને ભૂલે એને દૃષ્ટિરાગ આવે પછી બચવુ ભારે ! માટે દેવ, ગુરૂ અને ધર્મ તે આજ હું માનું છુ તેજ એમ ન કહો, પણ આપણે કહી ગયા તે મુજબ લક્ષણો હોય તેજ એમ કહો તેજ રીતે વડીલ પણ તે કે જે વારસામા રહેલા આત્માનું હિત ચિંતવે

<u>સસાર દુખમય જ છે</u>

સસારી જીવો જે રાગ, દ્વેષ અને મોહથી પીડિત હોય, તેણે શારીરિક ને માનસિક દુખ સહેવા તૈયાર રહેવું જ જોઈએ, કારણ કે–એના યોગે દુખ સિવાય કઇ છેજ નહિ સસાર તો દુખમય, દુખફલક (દુઃખ છે ફળ જેનું) અને દુખની પરપરાવાળો છે, એમા શકા જ શી ? એથી

જ સસાર છોડવા જેવો છે એમ કહેવુ પડે છે અને તે કેવલ સુખને જ માટે છે 'સુખ જોઈએ'–એમા બે મત નહિ, તો પછી 'સસાર છોડવા જેવો છે'–એ વાતમા પણ બે મત કેમ હોઈ શકે? સસારનો સબધ છૂટયા વિના આત્માને કદી જ શાશ્વત્ સુખની પ્રાપ્તિ થવી જ નથી, એ વાત સુનિશ્ચિત છે જ્ઞાની પુરૂષો તો સમારને દુ ખમયજ જણાવે છે, પરન્તુ સસારમા રહેલા પણ સસારમાં સુખ છે એમ જોરપૂર્વક નહિ કહી શકે એમનો અનુભવ પણ સસારમા સુખ હોવાની 'ના' કહે છે કોઇ કહ્યુ–કહાવ્યુ કહે તે ન મનાય. અને–'મારૂ સાચુ –એવો દુરાગ્રહ રાખનારનું પણ ન મનાય સસારમા કોઇ તો એવા કટાળે છે કે–કયારે છૂટીયે એમ એમના મનમા થયા જ કરે જ્યારે પથારીયે પડે, લવરી કરે, ત્યારે સાભળજો! બહારથી લાલ દેખાય, પણ હૃદયમા જુદુજ બહાર ન કહે પણ એકાતમા પૂછજો નામાકિત કે શ્રીમાનને પૂછજો કે–'કેમ છે?' તો તે તરત કહેશે કે–'જવા દેને! છે તે ઠીક છે જે રીતે ઘડાયા–પકાયા તે માટે તે રીતે રહેવું પડે–ફરવુ પડે કપડામા કે રીતભાતમા ફેર ફાર ન થાય મોટરમા જ ફરાય બહારનો દેખાવ જરા ગયો તો પાઘડી ઉછળે, માટે ગાડુ જેમ ગબડતું હોય તેમ ગબડવા દે અહીંના તહીં, આમના તેમ કરવા દે આબરૂ ટકે એટલે બસ!' માટે 'સસાર ભયકર ચીજ છે–એનો કોઇ પણ વિચક્ષણથી ઇન્કાર થઈ શકે તેમ ... આસક્ત બનેલાઓ ગમે તે કહે, પણ ... વિચારો તો સ્પષ્ટ રીતે સમજી

દુખફલક અને દુખની પરપરાવાળો છે'–એમ જે જ્ઞાની પુરૂષોએ કહ્યુ છે અને કહે છે તે તદ્દન સત્યજ છે

(પ્રશ્ન૦ સસારને છોડવાથીએ સુખ ક્યા દેખાય છે ?)

છોડયો ? છોડયા વિના દેખાય ? ચક્ષ્માથી દેખાય તેવુ સુખ થોડુજ છે ? અનુભવ વિના ન દેખાય. 'સાકર કેવી ?'–એમ પૂછનારને કહેવુ જ પડે કે–'મ્હોઢામા મૂકી જો !' 'દીક્ષામા સુખ કેવુ ?'–અનુપમ ! અનુભવ કરવો હોય તો લઇ જૂઓ એટલે માલૂમ પડે 'મોક્ષનું અનત સુખ કેવુ ?'–એમ પૂછનારને જ્ઞાની પુરૂષોએ એજ ફરમાવ્યુ કે–'સસારના સુખથી અનત ગુણું છે, અનૂપમ છે, વચનાતીત છે, એકાતિક અને આત્યતિક છે'–'સ યમનું સુખ કેવું ?' તો કહુંછુ કે–આવો ને જૂઓ ! પણ મારાપણું મૂકીને આવજો ત્યાથી એ સાથે લઇને આવશો તો જાતે મરશો અને બીજાને મારી નાખશો સસારની બધી બદબો છૂટે ત્યારે જ સયમની સ પૂર્ણ ખૂશબો આવી શકે

સસારના ભય વિના ધર્મપ્રેમ ન જાગે

'જેટલી સ સારની ભીતિ, તેટલી ધર્મની પ્રીતિ ! જેટલો સસારનો ભય, તેટલો ધર્મનો પ્રેમ ! જેટલા પ્રમાણુમા સ સારનો ભય થાય, તેટલા પ્રમાણુમા ધર્મનો પ્રેમ થાય ! જેટલા અંશે દુર્ગંધી જાય, તેટલા અંશે સુગંધી આવે ! જેટલા અંશે દાઢાઇ જાય, તેટલા અંશે આબરૂ વધે !–આ તો વ્યવહારની વાત છે ને ! દાડાઇમા સમજો છો ને ? જેટલા પ્રમાણુમાં વચનની એકતા, તેટલા પ્રમાણુમા પ્રતીતિ જામે જેટલા પ્રમાણુમા વાયદાસર આપવાની ચિંતા,

તેટલા પ્રમાણમા શાહુકારી દેવાળીયો પૂછે કે–'મને કેમ કોઇ ધીરતા નથી ?' આના ઉત્તરમાં એજ કહી શકાય કે–'લાવો એના દૂધે ધોઇને આપો, બાકુ પાચ, દશ, પચીશ વખત કરો, એટલે સહુ કોઇ ધીરશે બાકી વગર આપ્યે એમ ને એમ ધીરવાનું કહો તે ચાલી શકે તેમ નથી' તેમ જ જેટલા અશે ખોટુ જાય, તેટલા અશે સત્ય ધુસે અને જેટલા અશે અસયમ જાય, તેટલા અશે સયમ પ્રગટ થાય. આજ કારણથી પરમોપકારી ટીકાકારમહર્ષિએ પીઠિકામા જ શરૂઆતમા જ સસારની અસારતા બતાવી ખરેખરી વાત છે કે–સસારની અસારતા સમજાવ્યા વિના ધર્મ સમજાવી શકાતો નથી સસારની અસારતા સમજાય એટલે ધર્મ માગવા આવે, પણ તેને પોતે જ્યા બેઠો છે, તે ખોટુ દેખાવુ જોઈએ ! આત્મા આત્માના સુખને ઓળખતો નથી માટે જ સસારમા સુખ માને છે વિષયના ત્યાગના સુખનો અનુભવ નથી, માટે જ વિષયમા સુખ લાગે છે તપશ્ચર્યાનો અભ્યાસી આત્મા, જે એકાતરે ઉપવાસ કરનારો છે અને અડતાલીસ કલાકે એકવાર ખાનારો છે, તેને દિવસમા બે વાર ખાવાનું કહો તો ના પાડશે અને કહેશે–'મને તો અડતાલીસ કલાકે એકવારથી અધિક વખત નહિ ખાવામાજ મજા આવે છે'–પણ આ વાત ખાનપાનમા જ રાચી રહેલાઓને ગમે ? જ્ઞાની પુરૂષો તો કહે છે જ, પરન્તુ વૈદક શાસ્ત્ર પણ કહે છે કે–'રસ એ રોગનું કારણ છે' રસ શું ? વિગઇ વિગઈ રોગનું કારણ હવે શાસ્ત્ર એમ કહે એમા ખોટુ શું ? શરીર નિરોગી રાખવુ હોય તો પણ રસથી વિરક્ત રહેજો. વિકૃતિ બલાત્કારે આત્માને દુર્ગતિમા લઇ જાય. વિકૃતિના

સેવકને દુર્ગતિમા ન જવું હોય તો પણ વિકૃતિ લઈ જાય પાપમા એ ગુણ કે-પાપ કરનારને હેરાન ન થવું હોય તો પણ એ હેરાન કર્યા વિના રહેજ નહિ સ્વાદિષ્ટ ચીજ આધીન થઇ લેવાય, તો પથારી સેવવી પડે એમા કાઇ આશ્ચર્ય નથી અસયમ ઉપરની પ્રીતિ ઘટે, તોજ સયમનું સુખ સમજાય અને સયમ ઉપર પ્રીતિ થાય સસારના ભય વિના ધર્મપ્રેમ ન જાગે અને આથીજ જ્ઞાની પુરૂષો પહેલા સસારની અસારતા બતાવે છે ઘણા કહે છે કે-'ભવને ભયરૂપ કહેવાય?' પણ શાસ્ત્રકાર કહે છે કે-'જેવો હોય તેવો કહેવો જ પડે'

ચાર પ્રકારના દીકરા—

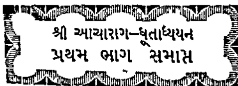
આ ટીકાકાર મહાત્મા કહે છે કે-રાગ, દ્વેષ અને મોહથી અભિભૂત હોવાના કારણે શારીરિક અને માનસિક દુ ખથી પીડાતા બધાય સ સારી આત્માઓએ હેય એટલે તજવા યોગ્ય અને ઉપાદેય એટલે અગીકાર કરવા યોગ્ય પદાર્થોનું જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ એ જ્ઞાન મેળવવા યત્ન કરવો જોઈએ આ ઉપદેશ કોના માટે અપાય છે? શાસ્ત્રમા કહ્યા મુજબ જે સસારમા દુ ખ માનતા હોય, જેમને એ દુ ખ ન ગમતુ હોય અને જેઓને એથી છૂટવું હોય તેને માટે! જ્ઞાનીનો ઈરાદો એજ કે-'બધાના દુ ખ દૂર થાય અને સુખના ભાગી બને'-પણ બનવું હોય તેને ને? ન બનવુ હોય તેને માટે શું? માબાપ બાલકને સુધારવા બ ધાયેલા, પણ અવસરસર ખવરાવે તે ખાય, પીવરાવે તેમ પીયે, બેસાડે તેમ બેસે અને ઉઠાડે તેમ ઉઠે, તેને માટે કે બીજા માટે? યથે-

વ્યચારિઓને સારા માતાપિતા પણ કયી રીતિએ સુધારી શકે ? દીકરા પણ ચાર પ્રકારના હોય છે ૧ અતિજાત, ૨ સુજાત, ૩ નીચ, અને ૪ કુલાગાર. અતિજાત તે કે જે બાપની આબરૂ સવાઇ કરે—બાપના નામને ઝળકતું કરે—બાપના ઉદયથી કઇ ગુણો ઉદય કરે સુજાત તે કે જે બાપની આબરૂને અનુસરતું વર્તન રાખે નીચ તે કે જે બાપની આબરૂને બટ્ટો લગાડે અને કુલાગાર તે કે જે બાપની આબરૂને સળગાવી મૂકે નીચ તો માત્ર બટ્ટો લગાડે—એવું કરે કે જેથી માત્ર નિંદા થાય, પણ અંગારો તો એથી પણ ભયંકર બાપની બધી આબરૂને સળગાવી મૂકે આપણા પિતા પણ ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ! આપણે બધા જ એમના દીકરા કહેવાઇએ અતિજાત તો ન બનાય, પણ સુજાત તો બનવું છે ને? સુજાત તે બની શકે, કે જે આજ્ઞાને બાધ લાગે તેવી એક પણ પ્રવૃત્તિ ન કરે સુજાત દીકરાથી જમાનાના વાયરાને નજ અનુસરાય એણે તો એ મહાવીર પિતાની આજ્ઞાનેજ અનુસરવાનું છતા જો તે આજ્ઞાને છાજલીએ ચઢાવી જમાનાને અનુસરવા જાય, તો નીચની કોટિમા આવી જાય અને આજ્ઞાથી વિરૂદ્ધ થઈ જમાનાના ગુણ ગાવા મડી જાય તો ચોથીજ કોટિમા આવી જવાય એમા આશ્ચર્ય શું? સુજાત બનવા માટે આજ્ઞા માનીએ, પાળીયે અને પૂરૂ પાલન ન થાય તો આજ્ઞાનું પૂરૂ પાલન કરનારને હાથ જોડીએ તથા બીજાને આજ્ઞાનું પાલન કરવા પ્રેરણા કરીએ આ રીતે આચરણા કરીએ તોજ સુજાતની કોટિમા રહી શકાય! આજ્ઞાને બટ્ટો લાગે તેવો પ્રયત્ન કરીએ તો નીચની કોટિમા જવું પડે અને આજ્ઞાનો નાશ

કરવાના પ્રયત્ન આરભીયે તો કુલાગાર જ કહેવાઇએ નીચ અને કુલાગાર કોઇ પણ રીતિએ પ્રશસાપાત્ર ન ગણાય ! સુ-જાત કોણ તે ગોખજો સુજાત તે, કે જે નીચને અને કુલાગારનો સગ પણ ન કરે–પ્રશસા પણ ન કરે સુજાતથી નીચના અને કુલાગારના વખાણ ન થાય. સમજાવી શકે તેમ હોય તો સમજાવે એમા વાધો નહિ સુધરે એમ લાગે તો સામે પણ જવાય સુધરતા લાગે તો આગળી પકડીને પણ લવાય અધિક સુધરે તો ખોળામા પણ બેસાડાય અરે, વધી જાય તો માથે પણ બેસાડાય પણ જો નીચતા અને કુલાગારતા જ દેખાય–એમા સુધારો નજ જણાય, તો 'दुर्जन प्रथम वंदे'–એ ન્યાયે એમને આઘે જ રખાય

*

આ રીતિએ ¹વિચારતા જણાશે કે–દરેક કલ્યાણના અર્થિ આત્માએ રાગ, દ્વેષ અને મોહથી ઉત્પન્ન થતી શારીરિક અને માનસિક પીડાના ક્ષયને માટે હેય એટલે તજવા યોગ્ય અને ઉપાદેય એટલે આદરવા યોગ્ય પદાર્થોનું જ્ઞાન મેળવવુજ જોઈએ તેમજ જેઓ ઉપકાર કરવા ઇચ્છતા હોય તેઓએ પણ જગતને હેયોપાદેય પદાર્થોનું પરિજ્ઞાન થાય તેવા પ્રયત્ન કરવા જોઇએ અને તોજ પ્રભુ પાસે રોજ 'જયવીયરાય' સૂત્ર દ્વારા કરાતી માગણીઓ સફલ થઈ ગણાય.



પ્રકાશક
'શ્રી વીરશાસન' કાર્યાલય તરફથી
ચીમનલાલ નાથાલાલ શાહ,
વ્યવસ્થાપક શ્રી વીરશાસન કાર્યાલય.
પાંજરાપોળ સ્હામે રતનપોળ અમદાવાદ.

°°°